



ISSN XXXX-XXXX (ONLINE)

JOURNAL OF MCU

วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์

PHILOSOPHY REVIEW

VOL.6 NO.2 JULY-DECEMBER 2023

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566



รับรองระหว่างปี 2564-2567



Journal of MCU Philosophy Review

Vol.6 No.2 July-December 2023

วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566

ISSN: XXXX-XXXX (Online)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1) เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและวิชาการสาขาเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา

2) เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางการวิจัยและวิชาการสาขาเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา

3) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพทางการวิจัยและวิชาการสาขาเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา บทความที่ตีพิมพ์ในวารสาร เป็นบทความทางปรัชญา (philosophy) ด้านศึกษาศาสตร์ (education science) ศาสนาและเทววิทยา (religion and theology) พระพุทธศาสนา (Buddhism) ภาษาและวรรณคดี (languages and literature) มานุษยวิทยา (anthropology) และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

Journal of MCU Philosophy Review วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์จัดอยู่ในกลุ่มศาสตร์ในด้านสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้เปิดรับบทความที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ลงวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed)

วารสารได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ได้รับการจัดให้อยู่ใน วารสารกลุ่มที่ 2: วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2567) ทั้งนี้ ทางวารสารได้เผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดบทความฉบับสมบูรณ์ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jmpr>

บรรณาธิการ

พระมหาพรชัย สิริวิโร, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.สมภาร พรหมทา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.มานพ นักรการเรียน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยบูรพา
พระครูโกศลศาสนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.วรากรณ์ พูนสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สุชาติ บุญชัญญานนท์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.มนตรี ธีรธรรมพิพัฒน์	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
ดร.ศุภฤกษ์ คณิตวรานันท์	มหาวิทยาลัยบูรพา
รศ.ดร.มานพ นักการเรือน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ประทีป พิษทองกลาง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ดร.ประสิทธิ์ แก้วศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร. แม่ชีธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประธานงาน

เกษริน บุตรา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
--------------	------------------------------------

เจ้าของวารสาร:

สถาบันพัฒนาพระวิทยากร
ศาลาสันติวัคคีย์บริเวณบรมบรรพต (ภูเขาทอง)
วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
กรุงเทพมหานคร 10100

Email: monkde2563@gmail.com

online journal: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tmd/index>

บทบรรณาธิการ

วารสารสถาบันพัฒนาพระวิทยากรฉบับนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566 โดยได้คัดเลือกบทความเผยแพร่ในฉบับนี้ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 14 บทความ และบทความวิชาการ จำนวน 6 บทความ รวมทั้งหมด 20 บทความ เนื้อหาบทความโดยรวมยังคงเกี่ยวข้องกับปรัชญา การศึกษา หลักการทางศาสนา และแนวทางการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำความคิดไปใช้ควบคู่กับการพัฒนาแนวคิดสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมได้โดยรวม และแต่ละบทความมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชรและคณะ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาช่วยสอนในวิชาภาษาไทยเรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน (พุนราชูราษฎร์อุปถัมภ์) อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี” เสนอว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อยู่ในระดับดี โดยนักเรียนมีความรู้สึกในด้านบทเรียนมีความน่าสนใจและมีความรู้สึกพึงพอใจในต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อยู่ในระดับดีที่สุด รองลงมาคือ มีความรู้สึกว่า เนื้อหาชัดเจนเข้าใจง่ายและมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน อยู่ในระดับดี

พระมหาเมธาสิทธิ์ ฐิตคุโณ (ชาญกลินน้อย), มานพ นักการเรือน เขียนบทความวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้แนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อค เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมชาติของท่านพุทธทาสภิกขุ” สรุปประเด็นแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมชาติเป็นแนวคิดการตีความภาษาศาสนาที่มีฐานคิดสอดคล้องกับแนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อค โดยที่ล็อคมีมุมมองว่า ความหมายของภาษาคือมโนภาพภายในใจซึ่งมาจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสหรือการสังเกตตัวเองของจิต อนึ่ง แนวคิดภาษาคนมุ่งเน้นไปที่ตัววัตถุ ดังนั้นความหมายระดับภาษาคนจึงประกอบไปด้วยมโนภาพซับซ้อนของสิ่งต่างๆ ซึ่งปรากฏอยู่จริงในประสบการณ์บ้าง หรือเชื่อว่ามีอยู่จริงแต่พ้นไปจากประสบการณ์ปัจจุบันและต้องรอคอยการพิสูจน์ในอนาคตบ้าง

Aliya Chanthavong และพระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม เขียนบทความวิจัยเรื่อง “แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรในปรัชญาสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์” ได้เสนอว่า แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรของปรัชญาสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ในการแบ่งปันทรัพยากร เป็นแนวคิดเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคม เกณฑ์ในการแบ่งปันในแนวคิดสังคมนิยมให้พิจารณาจากความจำเป็นของผู้ใช้ทรัพยากร การใช้เกณฑ์นี้นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพิจารณาเจตนารมณ์ของจักรวาล หมายถึงการแบ่งให้ทุกคนตามความจำเป็นต้องใช้ แต่ว่าแนวคิดนี้ก็กลับยังไม่สามารถนำไปใช้ได้ เพราะว่า (1) มนุษย์ในสังคมส่วนมากยังไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของจักรวาล (2) มนุษย์ยังไม่สามารถทำให้ความต้องการของตนเองที่ไม่รู้จักพอสิ้นสุดลงได้ และ (3) ไม่สามารถนำไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จได้ เพราะมนุษย์ในสังคมยังขาดความเข้าใจ ขาดความรู้ ในกระบวนการแบ่งปันในแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ อันเนื่องมาจากขาดการศึกษาที่ดีพอ

วรรณทิพา สังขสูตรและคณะ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก” พบว่า การดำเนินชีวิตทางโลกอย่างประเสริฐดังกล่าวข้างต้นสำหรับบางบุคคลนั้น แม้จะทำให้ได้รับกามโกศิสุขทั้ง 4 ประการก็ตาม แต่ก็ยังเห็นว่า ชีวิตยังไม่มี

ความเป็นอิสระ ยังต้องแบกรับภาระต่าง ๆ อีกมากมาย ยังมีสุขอื่นที่ยิ่งกว่า หรือความไม่สุขไม่ทุกข์ นั้น คือ โลกุตตรสุข ด้วยการดำเนินชีวิต ดังภาพประกอบ 6 รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางธรรม (โลกุตตระ)

นวนลภา ยุคันทพรพงษ์ และคณะ เขียนบทความวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การลดอุปกิเลสในวัตรูปมสูตร” ได้โมเดลว่า F หมายถึง (Friend)/ D หมายถึง (Defilement)/ E หมายถึง (Enlightenment) หลักของ FDE คือเพื่อนผู้มีมิตรดีที่ขัดเกลากิเลสให้บรรลุธรรม

วณิชยา ปรีอประก, มานพ นักการเรือน เสนอบทความงานวิจัยเรื่อง “แนวคิดเรื่องโยคะในภควัทคีตา:การศึกษาเชิงวิเคราะห์” เสนอข้อโต้แย้งเรื่องกรรมโยคะและชญาณโยคะ ศังกราจารย์มุ่งเน้นชญาณโยคะอย่างเดียว ขณะที่รามานุชรวมเอาทั้งชญาณโยคะ กรรมโยคะและภักติโยคะไว้ในด้วยกัน โยคะในคัมภีร์ภควัทคีตาตรงกับวิธีการอธิบายโยคะของรามานุชมากกว่าจะเป็นไปในแบบของศังกราจารย์ เพราะชญาณโยคะเป็นสิ่งที่ปุถุชนเข้าใจได้ยาก นอกจากนักบวชเท่านั้นที่เข้าใจได้ การใช้กรรมโยคะและภักติโยคะเพื่อเข้าถึงชญาณโยคะผ่านการทำหน้าที่เป็นการอธิบายที่เข้าใจได้ง่ายกว่า

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ) และคณะ เสนอบทความวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายของพระสงฆ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังฆะนียสถาน 4 ตำบล” เสนอประเด็นการเที่ยวไปแบบจาริกเพื่อประโยชน์ผู้อื่น การเที่ยวไปแบบธุดงค์มุ่งหมายประโยชน์ตัวเอง คือฝึกตนเองด้วยการขัดเกลากิเลส สร้างความเป็นอยู่ที่ยเรียบง่ายและไม่สร้างความลำบากให้กับสังคม แต่สิ่งสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวสังฆะนียสถาน 4 ตำบลอันประกอบด้วยที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงพระธรรมเทศนา และปรินิพพานเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงให้เห็นการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายผ่านลักษณะที่ค้นพบ 4 ด้าน คือด้านความอารมณ์หรือจิตคือความศรัทธา ด้านการคิดเชิงเหตุผลหรือปัญญาคือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ด้านคุณธรรมทางสังคมคือความเสียสละ การคิดเพื่อผู้อื่น ด้านกายภาพ คือการปกป้องพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน

พงษ์เดช ลิ้มบานเย็น และคณะ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์อุบาสกผู้เป็นเอตทัคคะในจันทาลสูตร” ได้เสนอหลักเกณฑ์ของอุบาสกแก้ว ที่ประกอบไปด้วย (1) เป็นผู้มืศรัทธา (2) เป็นผู้มืศีล (3) เป็นผู้ไม่ถือนมกลตืนขาว เชื่อกรรม ไม่เชื่อนมกล (4) ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณนอกศาสนานี้ และ (5) ทำอุปัการะในศาสนานี้ก่อน เพราะอุบาสกเอตทัคคะเมื่อฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าก็สามารถสำเร็จเป็นพระอริยบุคคล เกิดปัญญาเห็นแจ้งในโลกุตตรธรรม มีอุบาสกเอตทัคคะจำนวน 7 ท่านอยู่ในชั้นพระโสดาบัน และ 3 ท่านอยู่ในชั้นพระอนาคามี

พระครูใบฎีกาศักดิ์ดนัย สุนตจิตโต และคณะ เขียนบทความงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี” ได้สรุปว่า อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการศึกษาบริบทที่เป็นเอกลักษณ์ ความแตกต่าง ความโดดเด่น ที่แสดงความเป็นตัวตนและความมีอยู่บทพื้นที่ของความเป็นมนุษย์ สำหรับการพัฒนากิจการและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาให้ความสำคัญในการสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต เป็นธรรมชาติ และต้องไม่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ความเป็นอยู่แบบเดิม ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ ในส่วนของ

การเชื่อมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเป็นไป
เพื่อการพัฒนา สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้มีความต่อเนื่อง และยั่งยืน

พระณัฐภัทร กิจจกาโร และคณะ เสนอบทความวิจัยเรื่อง “วิพากษ์ข้อถกเถียงเรื่องพระ
เทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทเจ้าในคัมภีร์พระพุทศาสนาเถรวาทและมหายาน” ได้เสนอการตีความ
ตามตัวบททางคัมภีร์ หมายถึง ผู้ตีความศึกษาประวัติพระเทวทัตจากคัมภีร์ทางพระพุทศาสนาเถ
รวาทและมหายานแล้วสรุปไปตามเนื้อเรื่องที่ปรากฏตามคัมภีร์ การตีความแบบเคร่งครัดตามคัมภีร์
มีกระบวนการดังนี้ คือการศึกษาจากตัวบททางคัมภีร์ (Text) ได้แก่ เนื้อหา เนื้อเรื่อง เหตุการณ์ แต่
จะไม่ตรวจสอบความสมเหตุสมผลของเหตุการณ์ หรือมองความเข้ากันได้ของเนื้อเรื่องทั้งหมด เมื่อพบ
ข้อขัดแย้ง (Conflict) ในตัวบทให้ศึกษาและสืบนิสัยของตัวละคร (Character) ที่ปรากฏในคัมภีร์

ปิยะมาลี อาทะวงศ์ และคณะ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตาม
แนวทางของเศรษฐกิจในคัมภีร์พระพุทศาสนาเถรวาท” พบว่า การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตาม
แนวทางของอนาลปิณฑิกเศรษฐกิจที่สามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน ควรต้องประกอบด้วยเหตุ 2 ประการ
คือ 1) เป็นผู้ที่มีมั่นคงในการทำบุญ ไม่เปลี่ยนแปลงแม้สถานการณ์และฐานะของตนจะเปลี่ยน 2) เป็นผู้
มีความตั้งใจแน่วแน่ คิดจะทำอะไรก็ต้องทำให้สำเร็จ การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของโฆ
สกเศรษฐกิจที่สามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน

พระมหาจักรกฤษณ์ อินทสโร (อินต๊ะสอน) และคณะ เสนอบทความงานวิจัยเรื่อง “คัมภีร์
พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าน้ำ อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน: การปริวรรต การแปล และ
การศึกษาวิเคราะห์” โดยเสนอเส้นทางการแสวงบุญสักการะพระธาตุและรอยพระบาทแห่งพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าและยังเป็นการแสดงถึงเหตุการณ์การประดิษฐานของพุทศาสนาในดินแดนโบราณ
ที่ปรากฏในพระเจ้าเลียบโลกสังเกตได้ว่าพระพุทเจ้าทรงเห็นสถานที่ใดมีความเหมาะสม พระองค์จะ
ทรงมอบพระเกศาธาตุและประทับรอยพระบาทไว้ในที่แห่งนั้น แล้วพยากรณ์ว่าหลังจากพระองค์
ปรินิพพานไปแล้ว พระบรมสารีริกธาตุส่วนใดของพระองค์จะมาประดิษฐานยังที่ แห่งนี้ รวมทั้งได้รับ
ความรู้ในเรื่องลักษณะการเขียนตัวอักษร การอ่านคำยากที่ผู้จารได้จารแฝงไว้ในคัมภีร์โบราณ และคำ
พิเศษ และการแปลเป็นภาษาไทยทำให้ผู้สนใจเข้าใจ และอ่านได้ง่ายมากขึ้น

ธรรณพพร หงษ์ทองและคณะ เขียนบทความงานวิจัยเรื่อง “กลวิธีการใช้ภาษาในข้อคิดของ
รายการคลับฟรายเดย์” อธิบายถึงการใช้ภาษาในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series มีการ
เลือกสรรคำมาใช้เหมาะสมทั้งทางความหมายและความไพเราะของถ้อยคำ ทำให้เกิดจินตภาพ
สะดุดใจ และจดจำง่าย เป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่น่าข้อคิดคติเตือนใจเหล่านี้ไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทาง
ในการดำเนินชีวิต โดยเรื่องของการใช้โวหารภาพพจน์มีการเลือกวิธีการมาใช้เพื่อให้เกิดจินตภาพและ
เกิดความรู้สึกคล้อยตาม มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับข้อคิดที่ต้องการสื่อสาร ได้แก่ การใช้อุปลักษณ์
การใช้สัญลักษณ์ และการใช้นามนัย

พระมหาไกรวรรณ ชินทติโย (ปุ่นขันธ) ได้เสนอบทความงานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของ
ผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” ด้วย
การเสนอการบริหารจัดการองค์การโดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น ปัจจัย
หนึ่งที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานภายในองค์การ คือ การมีผู้บริหารที่มีความรู้
ความสามารถ และทักษะในการบริหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีภาวะผู้นำของผู้บริหารที่จะสามารถ

นำพาองค์การให้มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่จะปฏิบัติงานเพื่อบ่มไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้ ภาวะผู้นำเปรียบเสมือนอาวุธประจำกายของผู้บริหารและผู้นำที่เป็นนักบริหารมืออาชีพ ที่จะสามารถสร้างอำนาจชักนำและมีอิทธิพลได้เหนือผู้อื่นตัวชี้วัดการนำของผู้บริหารจัดการที่ได้ชื่อว่ามีอาชีพ คือ ผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของงาน ภาวะผู้นำจึงเป็นตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของงาน

พระณัฐธรรณชัย กลยาณธมโม/จันดาผล, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม เขียนบทความวิชาการเรื่อง “เภสัชชันธกะ: องค์ความรู้ด้านยารักษาโรคตามหลักเภสัชศาสตร์ในพระวินัยปิฎก” พบว่า รูปแบบการรักษาและใช้ยาอยู่ 2 วิธีหลักๆ คือการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการรักษาโรคด้วยเทคนิคต่างๆ ตามอาการของโรคนั้นๆ สมุนไพรที่ปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎกเมื่อมาเทียบกับยาสมุนไพรในตำราแพทย์แผนไทยแล้วพบว่ามีความเหมือนกันมาก ที่สำคัญคือสรรพสิ่งในธรรมชาตินำมาทำยาได้หมดถ้าเรารู้คุณสมบัติที่เป็นสรรพคุณยาของสิ่งนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นได้จาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุต่างๆ เมื่อนำมาประกอบเป็นตัวยาย่อมมีสรรพคุณในการรักษาโรคได้ทั้งสิ้น

พัชรีย์ บุญอินทร์, พระครูสิริรัตนบัณฑิต ได้เสนอบทความวิชาการเรื่อง “พัชรีย์ บุญอินทร์, พระครูสิริรัตนบัณฑิต” ทำให้ทราบว่า การให้ผลของอโหสิกรรม ทำให้กรรมทั้งหลายที่กระทำไว้แล้วนั้น ทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม ไม่มีวิบากกรรม ทำให้วงจร 3 ส่วนของหลักปฏิจจสมุปบาท ที่หมุนเวียนสืบทอดต่อกันไป หรือวงจรแห่งทุกข์สิ้นสุดลง เมื่อผู้นั้นบรรลุปะระอรหันต์ แต่ตราบไฉนที่การเวียนว่ายตายเกิดยังดำเนินอยู่ กรรมใด ๆ ที่กระทำไว้อย่อมส่งผลกรรมต่อผู้นั้นอย่างแน่นอนไม่ช้าก็เร็ว

พระครูสุภาจารโสภิต (บุญยืน สุภาจาโร), ธรรมอธิฐาน พรบันดาลชัย เขียนบทความวิชาการเรื่อง “หลักการอมตทรัพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ได้ใช้หลักสันโดษ ติความในแง่สังคม คือการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมบนฐานของการพึ่งพาอาศัยกันด้วยปัจจัย 4 คือต้องการให้คฤหัสถ์ หรือผู้ครองเรือน ยินดีพอใจเฉพาะปัจจัยตามที่ตนมีตามที่ตนได้ (อิตรัตริปัจจัย) ไม่ให้มีความปรารถนาเกิน (อตริจิณ) และไม่ให้เกิดโลภเกิน (อตริโลภ) กว่าขอบเขตปัจจัยของตนนั้นไป เพราะการปรารถนาเกินหรือโลภเกิน ก็คือการปรารถนาล้ำเข้าไปในเขตแดนปัจจัยของคนอื่น ย่อมจะเป็นที่มาของปัญหาความขัดแย้งและการละเมิดสิทธิของกันและกัน นอกจากนั้น ยังจะเป็นที่มาของการเบียดเบียนและการสร้างภาระให้แก่ชุมชนฆราวาสมากยิ่งขึ้นด้วย

พระครูสังฆรักษ์ธวัช เดชธมโม (ข้าเมือง) ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง “พุทธประวัติ: การเล่าเรื่องบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า วิธีการเล่าเรื่องพุทธประวัติเป็นการผสมกันระหว่างการเล่าเชิงเปรียบเทียบอ้างอิงเอาจากความสำเร็จในสังคม และความเชื่อในเรื่องบุคคลสำคัญที่ต้องมีอัตลักษณ์พิเศษ อีกทั้งวิธีการเล่าต้องโยงไปหาผู้ฟังที่ไม่เข้าใจหนังสือแต่เข้าใจรูปภาพและการใช้วิธีการเล่านิทานอันเป็นการเล่านิทานพื้นบ้านเข้ากับพุทธประวัติที่มีความเกี่ยวข้องกัน

พระปลัดสมพร กิตติโสภณและคณะ ได้เสนอบทความวิชาการเรื่อง “พหุปัญญา: แนวทางพัฒนาการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่” สรุปได้ว่า กลวิธีการสอนและการเรียนที่แตกต่างจากแบบดั้งเดิมสามารถรองรับนักเรียนในระดับความสามารถที่แตกต่างกัน ซึ่งรวมผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนด้วยวิธีการตามปกติ การเพิ่มขีดความสามารถแก่นักเรียนในการเรียนโดยผ่านรูปแบบของพหุปัญญาจะส่งเสริมการทำงานร่วมกันในชั้นเรียนและนักเรียนแต่ละคนจะมีความรู้ลึกแบบสบายๆ ในการร่วมทดลองกัน พื้นฐานหลักของการมีพหุปัญญา

พระวรพนธ์ วรธมโมและคณะ เขียนบทความวิชาการเรื่อง “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยการใช้สัมมาสติ: พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ)” มองว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ) นั้น เป็นการสอนกรรมฐานผ่านสัมมาสติที่เป็น หลักการสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระไตรปิฎก เป็นสัมมาสติที่เป็นองค์มรรค คือสติปัฏ ฐานนั่นเอง เป็นหัวใจของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีการประยุกต์หลักการหายใจกับอริยาบถ ต่างๆ มาเป็นวิธีการปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่มีคำบริกรรมว่า หนอ ตามเสมอ

พระมหาพรชัย สิริวิโร, ผศ. ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	iii
บทความวิจัย	
นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาช่วยสอนในวิชาภาษาไทยเรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน (พุนราชูร์อุปถัมภ์) อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี Assisted Innovation and Educational Technology for Teaching in Thai Language on the Principle of Using Thai Language for Students, Grade 6 Students, Wat Chaeng Lam Hin School (Poonrat Upatham), Lam Luk Ka District, Pathum Thani Province ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร์, ชัชวรินทร์ จิรวดี, พรทิพย์ มนัสชนก, พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส, สุนทร สายคำ Ntapat Worapongpat, Chatchawanan Jirawadee, Porntip Manatchanok, Phrakhru Palad Boonchuay Chotivungso, Sunthon Saikham	1-13
การประยุกต์ใช้แนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อก เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ An Application of John Locke's Philosophy of Language to Understand Buddhadasa Bhikkhu's the Concept of Everyday Language and Dhamma Language พระมหาเมธาสิทธิ์ ฐิตคุโณ (ชาญกลินน้อย), มานพ นักการเรียน Phramaha Methasit Thitagüno (Chanklinnoi), Manop Nakkanrian	14-27
แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรในปรัชญาสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ A Concept of Distributive Equality in Social Philosophy of Karl Marx Aliya Chanthavong, พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตตโม Phramaha Maghavin Purisuttamo	28-38
การศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก An Analytical Study on the Accessibility of Ratana's Values in Tipiṭaka วรรณทิพา สังขสูตร, พระเทพวัชรจารย์, (เทียบ สิริญาโณ), พระมหาอดิเดช สติวโร และมนตรี สิริโรจนานันท์ Wanthipha Sangkasoot, Phra Devajracarya (Thiab Siriñaño), Phramaha Adidej Sativaro and Montree Sirarojananan	39-52

วิเคราะห์การลดอุปกิเลสในวัฏฏปมสูตร	53-67
An Analysis on Reducing Defilements in Vatthupama Sutta	
นวนลภา ยุคันทพรพงษ์, พระเทพวัชรอาจารย์ (เทียบ สิริญาโณ), พระมหาอดิเดช สติวโร	
Nualnapha Yukuntapornpong, Phra Devvajracarya (Thiab Siriñaño), Phramaha Adidej Sativaro	
แนวคิดเรื่องโยคะในภควัทคีตา:การศึกษาเชิงวิเคราะห์	68-83
A Concept of Yoga in Bhagavadgita: An Analytical Study	
วณิชยา ปรีอปรัก, มานพ นักการเรือน	
Wanichaya Prueprak, Manop Nakkanrian	
รูปแบบการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายของพระสงฆ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สี่เขชนิยสถาน 4 ตำบล	84-97
A Pattern in Forming Ideology and Network of Buddhist Monks from the Cultural Tourism at Four Holy Places of Buddhism	
พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ), พระธรรมวชิรมณี (บุญชิต ญาณสวโร), แสวง นิลนามะ, กฤต ศรียะอาจ, คงสฤษฏ์ แพงทรัพย์, พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม, พระวรพนธ์ วรธมโม (ตันท์พูนเกียรติ), ธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัย	
Phramaha Khwanchai Kittimethi (Hemprapai), Phradhammavajiramuni (Boonchit Yanesangvaro), Sawaeng Nilnama, Krit Sriya-ad, khongsaris Pangthrap, Phramaha Mongkholkan Thitadhammo, Phra Woraponte Varadhammo (Tanpoonkiat), Dhammaadhisthana Pornbandalchai	
การวิเคราะห์อุบาสกผู้เป็นเอตทัคคะในจันฑาลสูตร	98-110
A study of Upāsakahood Whose Foremost (Etadagga) was Endorsed in Caṇḍāla Sutta	
พงษ์เดช ลิมปานเย็น, พระมหาอดิเดช สติวโร (สุขวัฒนาวดี), สุเทพ พรหมเลิศ	
Pongdeg Limbanyen, Phramaha Adidej Sativaro (Sukwattanawadee), Suthep Promlert	
การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี	111-121
The Development of an Identity and Creation of Cultural Tourist Value of the Ethnic Groups Community in Suphan Buri Province	
พระครูใบฎีกาศักดิ์ตินัย สนตจิตโต, พระสุพรรณวชิราภรณ์, เพ็ญพรรณ เพื่องฟู ลอย, ภัทรกุล ศิลปรัตน์, พระครูภาวนาวราภรณ์, ธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัย	
Phrakhubaidika Sakdanai Santacitto, Phrasuphanwachiraporn, Penphan Fuangfooloy, Phattharakul Silparat,	

Phrakhru Bhavanavarananurak, Dhammaadhisthana Pornbandalchai วิพากษ์ข้อถกเถียงเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทธเจ้าในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน	122-136
A critique of the Debate on Devadatta as the Buddha's Rival in Theravada and Mahāyāna Scriptures	
พระณัฐภัทร กิจจกาโร, พระมหาอดิเดช สติวโร, พระมหาขวัญชัย กิตติเมธิ, ประเวศ อินทองปาน	
Phra Natthapat Kiccākaro, Phramaha Adidej Sativaro, Phramaha Khwanchai Kittimethi, Prawet Intongpan	
การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถ รวาท	137-148
Creating Economic Status According to the Ways of the Millionaires in Theravada Buddhist Scriptures	
ปิยะมาลี อาทะวงศ์, ชำนาญ เกิดช่อ, จิตติพร สะสม, สว่างจิต ชันดี	
Piyamalee Arthavong, Chamnarn Kerdchor, Thitiporn Sasom, Sawangjit Khantee	
คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่านาว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน: การ ปริวรรต การแปล และการศึกษาวิเคราะห์	149-161
Phra Chao Liab Loke of Wat Kok in Tha Nao Sub-district, Phu Phiang District, Nan: Transliterations, Translation and Analytical Study	
พระมหาจักรกฤษณ์ อินทสโร (อินต๊ะสอน), พระชยานันท์มณี, ชำนาญ เกิดช่อ, สว่างจิต ชันดี	
Pramaha Jakkrit Intasaro (Intasorn), Phrachayanantamunee, Chamnarn Kerdchor, Sawangjit Khantee	
กลวิธีการใช้ภาษาในข้อคิดของรายการคลับฟรายเดย์	162-174
Language Strategies in Idea of Club Friday the Series	
ธรรณพร หงษ์ทอง, ปาณิสรา เปี้ยมุกดา, สุเมธ บุญมะยา, พระปลัดปรีชา นนทโก	
Thannapaporn Hongthong, Panisara Beamukda, Sumeth Boonmaya, Preecha Nandhago	
ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	175-187
Executive Leadership That Affects the Effectiveness of Performance of Mahamakut Buddhist University's Personnel	
พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย (ปุ่นขันธ)	
Phramaha Kraiwan Jinadattiyo (Punnakhan)	

บทความวิชาการ

- เภสัชขันธ์ธกะ: องค์ความรู้ด้านยารักษาโรคตามหลักเภสัชศาสตร์ในพระวินัยปิฎก** 188-198
 Bhesajjakhandhaka: A Body of Knowledge in Medicine according to Pharmacy in Vinaya Piṭaka
 พระณัฐฐันชัย กลยานธมโม/จันทาผล, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม
 Phra Nattanachai Kanyanadhammo/Chandaphol, Thanarat Sa-ard-iam
- อโหสิกรรมในกัมมกถา ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค** 199-209
 Ahosikamma in Kammakathā Khuddakanikāya Paṭisambhidāmagga
 พัชรีย์ บุญอินทร์, พระครูสิริรัตนบัณฑิต
 Patcharee Boonin, Phrakhrusirattanabundit
- หลักการออมทรัพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท** 210-219
 Money Savings Principles in Theravada Buddhism
 พระครูสุภาจารโสภิต (บุญยืน สุภาจาโร), ธรรมอธิฐานน พรบันดาลชัย
 Phrakhrū Supajarasopit (Boonyuen Subhācāro), Dhammaadhisthana Pornbandalchai
- พุทธประวัติ: การเล่าเรื่องบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท** 220-229
 Biography of Buddha: A Narration of Prominent Person in Theravada Buddhism
 พระครูสังฆรักษ์ธวัช เดชธมโม (ข้าเมือง)
 PhrakrusangkharakThanawat Techadhammo (Khummuang)
- พหุปัญญา: แนวทางพัฒนาการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่** 230-238
 Multiple Intelligences: A Guideline for Developing the Learning of the New Generation
 พระปลัดสมพร กิตติโสภณ, เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย, พระครูภาวนาวราวุธ
 Phrapalad Somporn Kittisobhano, Penphan Fuangfooloy, Phrakhrū havanavarānarak
- การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยใช้สัมมาสติ: พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ)** 239-250
 Insight Meditation Practice through the Utilization of the Right Mindfulness: Phra DhammadhirājaMahāmuni (Chodok Yānasiddhi)
 พระวรพนธ์ วรธมโม, พระเจริญ วฑฒโน, นฤมล จิวัฒนาสุข
 Phraworaponte varadhammo, Phra charoen Vaddhano, Narumon Jiwattanasuk



นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาช่วยสอนในวิชาภาษาไทย
เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน (พุนราชูร์อุปถัมภ์) อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
Assisted Innovation and Educational Technology for Teaching in Thai
Language on the Principle of Using Thai Language for Students, Grade
6 Students, Wat Chaeng Lam Hin School (Poonrat Upatham), Lam Luk
Ka District, Pathum Thani Province

¹ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, ²ชัชวรินทร์ จิรวดี, ³พรทิพย์ มนัสชนก

⁴พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส ⁵สุนทร สายคำ

¹Ntapat Worapongpat, ²Chatchawan Jirawadee, ³Porntip Manatchanok

⁴Phrakhu Palad Boonchuay Chotivungso, ⁵Sunthon Saikham

¹²³ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีนวัตกรรมชุมชนผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและการศึกษา,

สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกแห่งสุวรรณภูมิ

และสถาบันนวัตกรรมทางการศึกษา, สมาคมส่งเสริมการศึกษาทางเลือก

¹²³Center for Knowledge Transfer, Technology, Community Innovation, Entrepreneurship, Tourism
and Education Eastern Institute of Technology Suvarnabhumi (EITS)

and Educational Innovation Institute Association for the Promotion of Alternative Education (EII)

⁴⁵สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

⁴⁵Buddhist Educational Administration Program,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

¹Corresponding Author, Email: dr.thiwat@gmail.com

Received November 4, 2022; Revised November 1, 2023; Accepted: November 7, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน (พุนราชูร์อุปถัมภ์) อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย กับเกณฑ์เป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม 3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ (1) บทเรียน (2) แบบทดสอบก่อนเรียนและ หลังเรียน (3) แบบสอบถาม โดยมีกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวกัน คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6



จำนวน 30 คน ที่มาจากการสุ่มแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบ

ผลการวิจัยพบว่า 1. บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยรวมมีประสิทธิภาพ $E1/E2 = 81.68/82.70$ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 เป็นไปตามสมมติฐาน ข้อที่ 1 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อยู่ในระดับดี โดยนักเรียนมีความรู้สึกในด้านบทเรียนมีความน่าสนใจและมีความรู้สึกพึงพอใจในต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อยู่ในระดับดีที่สุด รองลงมาคือ มีความรู้สึกว่า เนื้อหาชัดเจนเข้าใจง่ายและมีความสนุกสนาน เพลิดเพลินอยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: นวัตกรรม; เทคโนโลยีทางการศึกษา; หลักการใช้ภาษาไทย

Abstract

The objectives of this research were purposely made: 1) to develop computer-assisted teaching lessons for Thai language subject on principles of Thai language use for grade 6 students, Wat Chaeng Lam Hin School, (Poonrat Uppatham) Lam Luk Ka District, Pathum Thani province, 2) to compare academic achievement of the study before and after using computer-assisted instruction lessons in Thai language subject on principles of Thai language use where the target criteria are set for 70 % of the full score, and 3. to study the satisfaction of students gained from learning through computer-assisted instruction lessons in Thai language subject on principles of Thai language use. This research employed quantitative research methodology done by research tools: (1) lessons, (2) pre-class and post-class tests (3) questionnaires, where the same population and sample group of grade 6 students and 30 people were drawn from purposive random sampling. The data collected from the questionnaire were then analyzed by using descriptive statistics consisting of percentage, mean, standard deviation and comparison respectively.

The results of the research found that: 1) computer-assisted instruction lessons in Thai language subject on principles of Thai language use for grade 6 students showed that the overall efficiency is $E1/E2 = 81.68/82.70$, which meets the criterion of 80/80, according to hypothesis number 1. 2. In student academic achievement gained from learning through computer-assisted instruction lessons in Thai language subject on principles of Thai language use for grade 6 students, it was significantly higher than the specified criteria at the 0.05 level. 3. Students were satisfied with the learning management through computer-assisted instruction

lessons which were at good level where students felt that the lessons were interesting and felt satisfied with the computer-assisted instruction lessons. This is at the best level followed by satisfaction that the content is full of clarity, funny and being easy to access; this is at the good level.

Keywords: innovation; Educational technology; principles of Thai language usage

บทนำ

ภาษาเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบธุรกิจการงานและดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้สารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ความคิด วิเคราะห์ วิจัยและสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี (ถนอมพร เลาหจรัสแสง, 2541). ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ เป็นสื่อที่แสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ดังนั้นภาษาไทยจึงเป็นสมบัติของชาติที่ควรค่าแก่การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กำหนดให้ภาษาไทยเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นภาษาประจำชาติ ผู้เรียนต้องเรียนรู้สาระที่เป็นองค์ความรู้ ซึ่งเมื่อจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว ผู้เรียนต้องมีความรู้ความสามารถโดยสรุป คือ ต้องสามารถใช้ภาษาสื่อสารได้เป็นอย่างดี การอ่าน การเขียน การฟังและการพูดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำทักษะทางภาษามาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล ตลอดจนมีวิสัยทัศน์โลกทัศน์ที่กว้างไกลและลึกซึ้ง (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, 2566)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (หมวด 9) กล่าวถึง การนำเทคโนโลยีทางการศึกษาเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, อภิสิทธิ์ ทูริยานนท์ อรอนงค์ โพธิจักร, อพิเชษฐกิจเกษม เหมและปวีณา จันทรไทย, 2565) โดยรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิต และพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา อีกทั้งให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการใช้งานที่มีคุณภาพประสิทธิภาพ (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, 2565) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ การเรียนการสอนภาษาไทยจึงมีความสำคัญกับนักเรียนทุกคน ครูและนักเรียนพึงตระหนักถึงความสำคัญของภาษา โดยครูต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล โดยเฉพาะจากประสบการณ์ที่เป็นครูผู้สอน วิชาภาษาไทยมานาน (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, ชัยวัฒน์ จันทรขุน, จิรวดี เหลาอินทร์, พรทิพย์ คุณธรรม, มนัสชนก ยุวดี, 2565) พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในเรื่อง การเขียนสะกดคำ คือ การเขียนคำไม่ถูกต้องต่ำกว่าเกณฑ์ที่ฝ่ายวิชาการตั้งไว้ ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทางการใช้ภาษาไทย (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, ทรงชัย ชิมชาติ, หยาดพิรุณ แดงสี, อมรเทพ สมคิด ,ชาญวิทย์ อีสระลาม, 2565) ด้าน



ทักษะการเขียนโดยเฉพาะการเขียนสะกดคำมีความสำคัญมากเพราะเป็นทักษะที่ใช้ในการสื่อสารเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการส่งเสริมสติปัญญา (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชรและพงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, 2565) ความรู้ ความคิด ความรู้สึกของมนุษย์ เป็นเครื่องมือสำหรับบันทึกเรื่องราวขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม อีกทั้งเป็นวิชาพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จึงกล่าวได้ว่าภาษาไทย มีความสำคัญอย่างยิ่ง(ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2545).

ด้านการเรียนการสอน (กรมวิชาการ, 2546) ได้กล่าวถึงความสำคัญเรื่องอักษรควบกล้ำไว้ว่า อักษรควบเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญ อย่างยิ่งของภาษาไทย ปัจจุบันคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญ ต่อการออกเสียงคำที่ใช้อักษรควบให้ถูกต้องชัดเจน แม้แต่คนที่อยู่ในวงการศึกษาก็หรือบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่สำคัญของประเทศก็จะพูดตามสบายขาดความระมัดระวังในเรื่องการออกเสียงการไม่ระมัดระวังในการออกเสียงอ่านหรือพูดให้ชัดเจนนอกจากจะทำให้สื่อความหมายผิดพลาดแล้วยังทำให้ผู้ฟังขาดความมั่นใจในการสนทนาสื่อสารอีก

ด้วยปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้โดยการฝึกและใช้ภาษาอย่างมีสติบ่อย ๆ และสามารถปลูกฝังได้ตั้งแต่ยังเด็กหรือในวัยเรียน ให้มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน อย่างมีคุณภาพ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาในด้านต่าง ๆ ผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพจะได้เปรียบและเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคม เราจึงควรมีพื้นฐานในการใช้ภาษาที่ถูกต้องและชัดเจน ซึ่งมาจากการฝึกฝนเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ มีความแม่นยำ มีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการอ่าน การพูด การเขียน เพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน (เอกนรินทร์ คงชุม,ธนาตล สมบูรณ์,วีระ วงศ์สรรค์,ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, 2565).

ปัจจุบันสื่อเทคโนโลยีได้ก้าวเข้ามามีบทบาทเพิ่มเป็นอย่างมากในวงการศึกษาคอมพิวเตอร์สามารถสื่อสารเนื้อหาต่าง ๆ ในด้านการเรียนการสอนได้อย่างสมบูรณ์แบบ ไม่ว่า จะเป็นข้อความ ภาพนิ่งกราฟิกแผนภูมิกราฟ วิดีทัศน์ ภาพเคลื่อนไหวและเสียง ซึ่งสามารถถ่ายทอดเนื้อหาบทเรียนหรือองค์ความรู้ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับการสอนจริงในห้องเรียนมากที่สุด (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร,สุริยะ วชิรวงศ์ไพศาลและพงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, 2564) สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้สามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างผู้เรียนได้เป็นอย่างดี นักเรียนสามารถเรียนได้ตามความสามารถของตนเองช่วยขยายขีดความสามารถในการดูแลผู้เรียนได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ประหยัดทรัพยากร รวมทั้งสามารถตรวจสอบและประเมินนักเรียนได้ตลอดเวลา (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร,วีรเทพ ชลธิชา ,วัชรธิดา ศิริวัฒน์และปริญญ์ ศรีจันทร์, 2565).

จากปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษไทยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องหลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน(พุนราชบุรุษอุปถัมภ์) อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ทุกที่ในเวลาที่ต้องการจะเรียนรู้ตามความสามารถพบทวนดูได้ ซ้ำๆ จนเกิดความเข้าใจไม่จำเป็นต้องเรียนเฉพาะในห้องเรียน ซึ่งมีเวลาจำกัดการเรียนผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเนื่องจากมีภาพ เสียง เนื้อหา ที่เป็นทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีลักษณะของสื่อประสม นักเรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเองตลอดเวลา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน (พุนราชบุรีอุปถัมภ์) อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย กับเกณฑ์เป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน(พุนราชบุรีอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) บทเรียนคอมพิวเตอร์ที่ช่วยสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เนื้อประกอบด้วยบทเรียนที่ 1 การสร้างคำโดยใช้ คำมูล คำประสม คำซ้ำ คำซ้อน และคำพ้อง บทเรียนที่ 2 วิเคราะห์ชนิดและหน้าที่ของคำในประโยคบทเรียนที่ 3 วิเคราะห์ความแตกต่างของภาษาพูดและภาษาเขียน บทเรียนที่ 4 การแต่งบทร้อยกรองประเภทกาพย์ยานี 11 2) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ประจำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบทดสอบก่อนเรียนจำนวน 20 ข้อ และ แบบทดสอบหลังเรียนจำนวน 20 ข้อ3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จำนวน 10 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูลผลการพัฒนา

1. บันทึกผลการทดลอง เก็บรวบรวมผลการทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อนำผลมาหาค่าเฉลี่ยร้อยละ เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด
2. เก็บรวบรวมแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เพื่อหาค่าเฉลี่ยจากการตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การหาคุณภาพเครื่องมือประกอบด้วย

1. วิเคราะห์ค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
2. วิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ในแต่ละบทเรียน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย



3. วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัทซ์ (α -Coefficient)

วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพ

วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยหาค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน ด้วยบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตร E1/E2

วิเคราะห์ข้อมูลผลการใช้

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยใช้ One-Sample Test for the Mean

2. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1 สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ

การหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม คำนวณจากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2. การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

การกำหนดเกณฑ์เพื่อใช้ในการแปลความหมายของ แบบสอบถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale มีเกณฑ์การประเมินค่าระดับความพึงพอใจและเจตคติตามเกณฑ์จุดกึ่งกลาง (Midpoint)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ การหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการทดลองครั้งที่ 3 (ดังตารางที่ 1)

บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน	N	$\sum X$	A	E1	N	$\sum F$	B	E2
บทเรียนที่ 1 การสร้างคำโดยใช้คำมูล คำประสม คำซ้ำ คำซ้อน	30	246	10	82.0	30	251	10	83.66

และคำพ้อง								
บทเรียนที่ 2 วิเคราะห์ชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค	30	249	10	83.0	30	246	10	82.0
บทเรียนที่ 3 วิเคราะห์ความแตกต่างของภาษาพูดและภาษาเขียน	30	244	10	81.33	30	256	10	85.33
บทเรียนที่ 4 การแต่งบทร้อยกรองประเภทกาพย์ยานี 11	30	245	10	81.66	30	244	10	81.33
บทเรียนที่ 5 คำภาษาถิ่น	30	244	10	80.45	30	246	10	81.20
รวม	150	1228	50	408.44	150	1243	50	413.52
เฉลี่ย		245.6		81.68		248.6		82.70

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของกระบวนการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการทดลองครั้งที่ 3

จากตารางที่ 1 แสดงว่าประสิทธิภาพของกระบวนการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการ ทดลองครั้งที่ 3 โดยรวมมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.68/82.70 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

วัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70 (ดังตารางที่ 2)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	X	df	ค่า t จากตาราง	ค่า t จากการคำนวณ
เรื่อง หลักการใช้ภาษา	14			1.77	

** ค่า t จากตาราง df = 13 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 คือ 1.77 (one – tailed test)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70



จากตารางที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า $t - test = 5.16$ ซึ่งสูงกว่าค่า t ที่ได้จากการเปิดตาราง $t (0.05, 13) = 1.77$ แสดงว่า หลังจากนักเรียนได้รับการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ดังตารางที่ 3)

รายการ	X	S.D.	ความหมาย ค่าเฉลี่ย
เมื่อนักเรียน เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแล้ว มีความรู้สึกว่			
1. ตัวหนังสืออ่านง่าย	4.36	0.49	ดี
2. เนื้อหาชัดเจนเข้าใจง่าย	4.43	0.51	ดี
3. บทเรียนมีความน่าสนใจ	4.64	0.49	ดีที่สุด
4. เสียงดนตรีประกอบเหมาะสม	4.29	0.46	ดี
5. มีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน	4.43	0.51	ดี
6. ความยาวของเนื้อหาแต่ละเรื่องเหมาะสม	4.29	0.46	ดี
7. ชอบคณิตศาสตร์และเห็นคุณค่ามากยิ่งขึ้น	4.36	0.49	ดี
8. ปุ่มต่างๆ ใช้งานได้ง่าย วางไว้ในตำแหน่งที่เหมาะสม	4.21	0.42	ดี
9. มีความรู้สึกพึงพอใจในต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอน	4.71	0.46	ดีที่สุด
10. ต้องการเรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในเรื่อง อื่นๆ อีก	4.36	0.49	ดี
รวมเฉลี่ย	4.41	0.47	ดี

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จากตารางที่ 3 แสดงว่า นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($X = 4.41$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า นักเรียนมีความรู้สึกว่บทเรียนมีความน่าสนใจและมีความรู้สึกพึงพอใจในต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อยู่ในระดับดีที่สุด ($X = 4.64, 4.71$) ตามลำดับ รองลงมา มีความรู้สึกว่เนื้อหาชัดเจนเข้าใจง่ายและมีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน อยู่ในระดับดี ($X = 4.43$)

อภิปรายผล

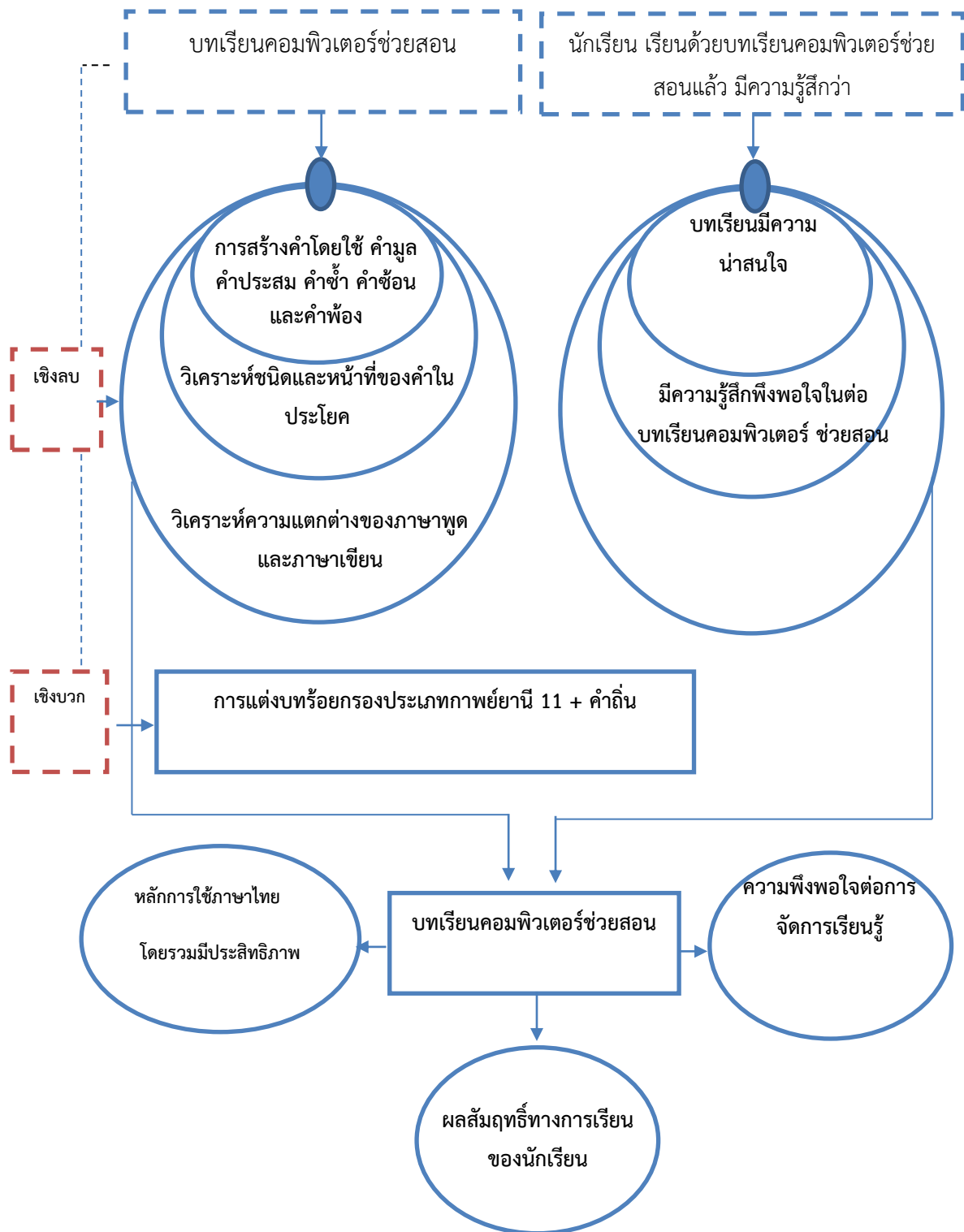
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน (พุนราชูร์อุปถัมภ์) อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยรวมมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่พัฒนาขึ้น มีกระบวนการสร้างตามขั้นตอนอย่างมีระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์ได้ศึกษาเรื่องนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาบทเรียน M-Learning ร่วมกับรูปแบบการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เรื่อง สถานที่สำคัญและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาครชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางปลา (ฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์,แสงระวี จรัสน้อยศิริ,สุรพล หิรัญพุด,แก้วใจ พิษขามณต์, 2565)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะได้รับการตรวจสอบความถูกต้องของจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา การใช้ภาษา จากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์ ได้ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ "ตู้เทคโนโลยีดิจิทัลอัจฉริยะ" เรื่อง การปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพระขาว (ประชาชนุเคราะห์) (ฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์,จุฑารัตน์ นิรันดร์ ,ณัฐวุฒิ อัดตะสาระ ,ปิยพัทธ์ สุบุญณะ, จันทนา มุกดาสุภณัฐ, 2565)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อยู่ในระดับดีทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทเรียนมีความน่าสนใจซึ่งสอดคล้องกับฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์ ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการบทเรียนสำเร็จรูปของชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านหนองลุมพุก จังหวัดชัยภูมิ (ฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์,ชมภูณัฐ พัดตัน,กาญจน์ณี เพ็ชรเมณ,ณภาพัช ราโชกาญจน์,ศุภชัยรวมกลา กอบการณอาจประจันทร์, 2565)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาช่วยสอนในวิชาภาษาไทยเรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน (พุนราชูร์อุปถัมภ์) อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบองค์ความรู้ที่สามารถสรุป เป็นแผนภาพได้ดังนี้



ภาพประกอบที่ 1 แสดงนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาช่วยสอนในวิชาภาษาไทยเรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน (พุนราชูร์อุปถัมภ์) อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

บทสรุป

1. บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยรวมมีประสิทธิภาพ $E1/E2 = 81.68/82.70$ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 เป็นไปตามสมมติฐาน ข้อที่ 1

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อยู่ในระดับดี โดยนักเรียนมีความรู้สึกในด้านบทเรียนมีความน่าสนใจและมีความรู้สึกพึงพอใจในต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อยู่ในระดับดีที่สุด รองลงมาคือ มีความรู้สึกว่า เนื้อหาชัดเจนเข้าใจง่าย และมีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน อยู่ในระดับดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านการจัดการเรียนการสอน

1.1 ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ครูควรเน้นนักเรียนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบและความซื่อสัตย์ในตนเองในการเรียน

1.2 ครูควรที่จะพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาไทยในเนื้อหาที่ยากขึ้นเพื่อเป็นการช่วยเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

1.3. ครูควรนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนไปใช้ในการเรียนซ่อมเสริมสำหรับนักเรียนที่เรียนอ่อนหรือเรียนช้า เพราะผลจากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า นักเรียนที่ผ่านการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

1.4 ครูควรปลูกฝังนักเรียนให้มีความสุขรักการอ่าน เพราะการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนนักเรียนเป็นผู้อ่านและศึกษาเองทั้งหมด ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ครูควรเลือกเนื้อหาที่เป็นปัญหาในการเรียนรู้ในระดับชั้นต่างๆ มาพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีประสิทธิภาพในสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หรือสาระการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น

2.2 ครูควรมีการวิจัยเปรียบเทียบการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ

2.3 ครูควรมีการวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนแบบปกติกับการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน แบบร่วมมือกันเรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร. พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว)



- กรมวิชาการ. (2546). *คู่มือหลักสูตรการสอน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. กิดานันท์ ไชยยศ เรื่องสุวรรณ. (2545). *การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์*. มหาสารคาม: ภาควิชาเทคโนโลยี และสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ถนอมพร เลหาจรัสแสง. (2541). *คอมพิวเตอร์ช่วยสอน*. กรุงเทพมหานคร: วงกลมโปรดักชั่นจำกัด.
- ณัฐพัชร วรพงศ์พัชร. (2566). การพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนการสอนสื่อดิจิทัลด้วยการสอนบน Padlet วิชาภาษาไทยเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดบางบอน (พิมพ์ จันแต่อุปลัมภ์. *วารสารสุขโขทัยธรรมมาธิราช*, 35(2), 102-120.
- ณัฐพัชร วรพงศ์พัชร, วีระเทพ ชลธิชา ,วัชรธิดา ศิริวัฒน์และปริญญ์ ศรีจันทร์. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องห่วงโซ่อาหาร (Food Chain) โดยใช้สื่อวีดีโอ(VDO) ผ่านแอปพลิเคชันสำหรับเรียนรู้ผ่าน วิดีทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์. *วารสารวิจัยศิลปวิทยาการลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 30(2), 25-38
- เอกรินทร์ คชชุม, ธนาตล สมบูรณ์, วีระ วงศ์สรรค์, ณัฐพัชร วรพงศ์พัชร. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้ลายกุหลาบ โดยใช้สื่อวีดีทัศน์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลมะนัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสตูล เขต 1. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(1), 79-90.
- ณัฐพัชร วรพงศ์พัชร, ชัยวัฒน์ จันทขุน, จิรวดี เหลาอินทร์, พรทิพย์ คุณธรรม, มนัสชนก ยวดี. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาช่วยสอนในวิชาภาษาไทยเรื่อง หลักการใช้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน (พุนราชบุรี อุปลัมภ์) อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 15(2), 49-63.
- ณัฐพัชร วรพงศ์พัชร, ทรงชัย ชิมชาติ, หยาตพิรุณ แดงสี, อมรเทพ สมคิด ,ชาญวิทย์ อีสระลาม. (2565). การพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนรู้เรื่องโคกหนองนาโมเดล ตำบลจันตุม อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ในกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสำโรง โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาในอนาคต*, 1(1), 47-58.
- ณัฐพัชร วรพงศ์พัชร, จุฑารัตน์ นิรันดร์ ,ณัฐวุฒิ อุตตะสาระ ,ปิยพัทธ์ สุปุณณะ, จันทนา มุกดาคุณัญญ์. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ "ตู้เทคโนโลยีดิจิทัลอัจฉริยะ" เรื่อง การปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพระขาว (ประชานุเคราะห์). *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 5(2), 22-32.
- ณัฐพัชร วรพงศ์พัชร, อภิสิทธิ์ ทูเรียนนท์ อรอนงค์ โพธิจักร, อพิเชษฐกิจเกษม เหมและปวีณา จันทรไทย. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้ บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E -Learning) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจันทะอ้อย แก่งคอย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 14(2), 28-42.

- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร,แสงระวี จรัสน้อยศิริ,สุรพล หิรัญพต,แก้วใจ พิษขามณต์. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาบทเรียน M-Learning ร่วมกับรูปแบบการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เรื่อง สถานที่สำคัญและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาครชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางปลา. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ*, 5(3), 28-40.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร,ชมภูษ พัดตัน,กาญจน์ เพ็ชรมณี,ณภาพัช ราโชกาญจน์,ศุภชัยรวมกลา กอบการณอาจประจันต์. (2565). การบริหารงานวิชาการบทเรียนสำเร็จรูปของชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านหนองลุมพุก จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารครุทรรศน์*, 2(3), 41-52.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชรและพงษ์ศักดิ์ ผกามาศ. (2565). การพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์หัวข้อทฤษฎีและนวัตกรรมการบริหารการศึกษาสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 14(2), 80-106.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร,สุริยะ วชิรวงศ์ไพศาลและพงษ์ศักดิ์ ผกามาศ. (2564) . การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลรายวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานสำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรีคณะบริหารธุรกิจ. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 4(2), 427-442.



การประยุกต์ใช้แนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อก เพื่อทำความเข้าใจ
แนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ
An Application of John Locke's Philosophy of Language to Understand
Buddhadasa Bhikkhu's the Concept of Everyday Language and
Dhamma Language

¹พระมหาเมธาสิทธิ์ จิตคุโณ (ชาญกลีนน้อย) ²มานพ นักการเรียน

¹Phramaha Methasit Thitagüno (Chanklinnoi) ²Manop Nakkanrian

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

²Mahamakut Buddhist University Sirindhorn College

¹Corresponding Author, Email: stang.me915@gmail.com

Received April 20, 2023; Revised November 2, 2023; Accepted: November 7, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อก เพื่อศึกษาแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ และเพื่อประยุกต์ใช้แนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อก เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมเป็นแนวคิดการตีความภาษาศาสนาที่มีฐานคิดสอดคล้องกับแนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อก โดยที่ล็อกมีมุมมองว่าความหมายของภาษาคือมโนภาพภายในใจซึ่งมาจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสหรือการสังเกตตัวเองของจิต อนึ่ง แนวคิดภาษาคนมุ่งเน้นไปที่ตัววัตถุ ดังนั้นความหมายระดับภาษาคนจึงประกอบไปด้วยมโนภาพซับซ้อนของสิ่งต่างๆ ซึ่งปรากฏอยู่จริงในประสบการณ์บ้าง หรือเชื่อว่ามีอยู่จริงแต่พ้นไปจากประสบการณ์ปัจจุบันและต้องรอคอยการพิสูจน์ในอนาคตบ้าง อย่างไรก็ตามสิ่งที่ศาสนากล่าวถึงเหล่านี้ล้วนมีตัวตนอยู่จริงและสามารถพิสูจน์ได้ด้วยประสาทสัมผัส ส่วนแนวคิดภาษาธรรมมุ่งเน้นไปที่ความรู้สึกหรือสภาวะธรรมที่เกิดปรากฏกับจิต ดังนั้นความหมายระดับภาษาธรรมจึงละทิ้งมโนภาพซับซ้อนต่างๆ ในเชิงรูปธรรมออกไป แต่อาศัยลักษณะบางอย่างที่มีในภาษาคนนั้นมาเทียบเคียงเข้ากับลักษณะปรากฏของมโนภาพทางนามธรรม ข้อแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งของความหมายทั้งสองระดับนี้คือการพิจารณาโมโนภาพตัวตนในแง่มุมที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: พุทธทาสภิกขุ; ภาษาศาสนา; ภาษาคน-ภาษาธรรม; มโนภาพ

Abstract

In this paper, the objectives were purposely made to study John Locke's philosophy of language and Buddhādāsa Bhikkhu's concept of Everyday Language and Dhamma language and it, then, attempted to apply John Locke's Philosophy of language to understand Buddhādāsa Bhikkhu's concept of Everyday language and Dhamma language. This research employed the documentary research methodology.

In the research results, it argued that the concept of Everyday language and Dhamma language are conceptual interpretations of religious language whereby its idea bases are somehow accorded with John Locke's philosophy of language. In this, Locke is of the view that the meaning of language is the idea in the mind derived from sensation and reflection. On the one hand, the meaning of Everyday language is purposely assigned to embrace the object, therefore, its' meaning consists of complex ideas of things appearing in the real experience, or they are believed to exist but beyond the present experience, and their existence is necessarily awaited to be proven in the future. However, things that were told by religions do really exist and could be proven by senses. On the other hand, the Dhamma language focuses on feelings or states of things that appear to the mind. Thus, the Dhamma language's meaning discards various complex ideas in concrete terms and thereby hinges on certain features in the Everyday language to compare with the appearance of abstract ideas. One of the main differences between these two levels of meaning is the consideration of substance from different angles.

Keywords: Buddhādāsa Bhikkhu; Religious Language; Everyday Language - Dhamma Language; Idea

บทนำ

แนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุพระภิกษุนักคิดร่วมสมัยคนสำคัญถือเป็นแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่งอันสะท้อนถึงปัญหาด้านการตีความภาษาศาสนาและช่วยเปิดมุมมองต่อการทำความเข้าใจศาสนาในรูปแบบใหม่ที่อาจซ่อนเร้นอยู่ภายใต้คำสอนชุดเดิมซึ่งได้รับคำยกย่องและวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง แนวคิดนี้ได้เสนอว่าความหมายของภาษาศาสนามี 2 ระดับ คือ ความหมายทั่วไปอันเป็นการนิยามความหมายของภาษาศาสนาในระดับที่บุคคลทั่วไปใช้ทำความเข้าใจศาสนาและผูกพันกับความหมายเช่นนั้นอยู่ในวิถีชีวิตเชิงประเพณี และความหมายที่ลึกซึ้งซึ่งเป็นตัวความหมายที่แท้จริง และบุคคลผู้รู้ธรรมแล้วเท่านั้นจึงจะเข้าใจ (พุทธทาสภิกขุ, 2548)

แนวคิดดังกล่าวเป็นที่สนใจอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดภาษาธรรมซึ่งเป็นการตีความภาษาศาสนาที่บูรณาการค่านิยมสมัยใหม่หลายประการเข้าด้วยกัน ทั้งด้านการอธิบายคำสอนทางศาสนาที่เปิดโอกาสให้บรรพชิตและฆราวาสทั้งเพศชายและหญิงสามารถปฏิบัติตามหลักคำสอนและเข้าถึงประโยชน์สุขอันเป็นอุดมคติในทางศาสนาได้อย่างเสมอเหมือนกัน (ปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน,



2557) และด้านการปรับเปลี่ยนฐานคติของศาสนาจากการยึดโยงกับเรื่องเล่าเชิงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ พลังเหนือธรรมชาติ หรือกุศโลบายใดๆ ที่ปรากฏอยู่เฉพาะในคัมภีร์ศาสนาของตนว่าเป็นความจริงสูงสุด ซึ่งมีวางอยู่บนความเชื่อมากกว่าการเปิดโอกาสให้พิสูจน์ มาเป็นฐานคติที่พยายามทำให้สอดคล้องกับหลักเหตุผลและสามารถพิสูจน์ได้ในเชิงประจักษ์ เพื่อให้ศาสนาสามารถรับรู้และนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าการแสวงหาวิธีการตีความภาษาศาสนาแบบใหม่นี้ถือเป็นความจำเป็นที่พึงกระทำเพื่อความอยู่รอดของศาสนาท่ามกลางสภาวะที่ถูกท้าทายจากความรู้เชิงหลักเหตุผลและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งกำลังเจริญรุดหน้าและเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง

ข้อเสนอการตีความภาษาศาสนาของท่านพุทธทาส เช่น คำว่า “สรวรรค์” และ “นรก” ที่แต่เดิมมีความหมายในทำนอง “สรวรรค์อยู่บนฟ้า นรกอยู่ใต้ดิน” และจะพบเจอได้ก็ต่อเมื่อตายไปแล้ว เป็น “สรวรรค์ในอก นรกในใจ” ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ทันทีเมื่อกลับมาพิจารณาอารมณ์ความรู้สึกภายในใจของตน (พุทธทาสภิกขุ, 2548) นี่เป็นแนวทางการตีความภาษาศาสนาให้มีความหมายที่สามารถสัมผัส ตรวจสอบ และเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันทั้งแก่พุทธศาสนิกชนและคนทั่วไปผู้สนใจศึกษาศาสนาโดยไม่จำเป็นต้องรอการพิสูจน์ในโลกหน้าแต่ประการใด

ทั้งนี้การตีความดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดภาษาธรรมกลับถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาสายจารีตนิยมที่เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นการบิดเบือนคำสอนขัดต่อพระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นรองอันเป็นข้อคำสอนของพระศาสดาและพระเถระผู้ทรงภูมิปัญญาและความบริสุทธิ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะท่านเหล่านั้นเห็นว่าข้อเสนอดังกล่าวมุ่งเน้นให้เข้าใจศาสนาในระดับภาษาธรรมมากกว่าระดับภาษาคนซึ่งถือเป็นการละเลยความหมายดั้งเดิมที่ใช้สืบกันมา และการยืนยันว่าการตีความด้วยแนวคิดภาษาธรรมเท่านั้นถูกต้องเป็นเรื่องสุดโต่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิเสธเรื่องราวข้ามภพข้ามชาติ เพราะหากเป็นเช่นนั้นชาติภพก็จะเป็นเพียงความมีความเป็นในขณะหนึ่งของตัวกู ทั้งๆ ที่เรื่องดังกล่าวมีปรากฏในพระไตรปิฎก (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2532)

อนึ่ง เนื่องจากท่านพุทธทาสมิได้วางหลักเกณฑ์และวิธีการตีความไว้อย่างชัดเจน เพียงแต่แสดงแนวคิดและให้คำนิยามของคำทางศาสนาไว้เป็นพอตัวอย่างตามวาระต่างๆ เท่านั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่าท่านอาศัยหลักการใดในการตีความภาษาศาสนาออกเป็น 2 ระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีความในระดับภาษาธรรมที่จำเป็นต้องคงหลักทางพุทธศาสนาไว้ ทั้งยังต้องสามารถพิสูจน์ได้ในเชิงประจักษ์และเป็นประโยชน์ในชีวิตจริงจึงจะเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ศึกษาพุทธศาสนาด้วยมุมมองแห่งโลกสมัยใหม่ เพื่อจะทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าจอห์น ล็อค นักปรัชญาลัทธิประสบการณ์นิยมได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและความหมายไว้ พร้อมทั้งอธิบายวิธีการนิยามความหมายสำหรับใช้ภาษาในการสื่อสารของมนุษย์ว่ามีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของมนุษย์ (ดูรายละเอียดใน John Locke, 2008) แนวคิดทางปรัชญาภาษาของเขาจึงช่วยให้เรามองเห็นว่าการตีความภาษาใดก็ตาม รวมถึงภาษาศาสนานั้นจำเป็นต้องมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นในบทความนี้ผู้วิจัยจะอาศัยแนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อคมาเป็นกรอบในการประยุกต์ใช้เพื่อทำความเข้าใจการตีความภาษาศาสนาตามแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านพุทธทาส การศึกษานี้จะช่วยสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนขึ้นว่าท่านพุทธทาสอาศัยประสบการณ์ 2 ประเภทมาช่วยในการตีความภาษาศาสนา และแนวคิดภาษาธรรมนั้นก็ยังคงไว้ซึ่งหลักการและมีบทบาทสำคัญต่อการปฏิบัติตามคำสอนทางพุทธศาสนาอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อก
2. เพื่อศึกษาแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมชาติของท่านพุทธทาสภิกขุ
3. เพื่อประยุกต์ใช้แนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อก เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมชาติของท่านพุทธทาสภิกขุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยทั้งเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ ที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อก และแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมชาติของท่านพุทธทาสภิกขุ
2. ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบเหตุผลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
3. เสนอวิธีประยุกต์ใช้แนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อก เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมชาติของท่านพุทธทาสภิกขุ
4. สรุปผลและนำเสนอการวิจัย

ผลการการศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อ 1 แนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อก จอห์น ล็อกกล่าวว่ามนุษย์ชาติเกิดมาในโลกล้วนเป็นเสมือนกระดานเปล่า (tabula rasa) ปราศจากความรู้ใดๆ แต่ประสบการณ์ได้ทำให้โนภพบางอย่างเกิดขึ้นภายในจิต และเมื่อมนุษย์บอกว่าเขาารู้อะไร ความรู้นั้นก็หมายถึงการรับรู้ความสัมพันธ์ของมโนภาพต่างๆ ในใจนั้นว่าลอรอยกันหรือขัดแย้งกัน (Locke, 2008) แล้วสื่อออกมาในรูปของข้อความ เช่น เรารู้ว่า “น้ำแข็งเย็น” ก็ต่อเมื่อเราเข้าใจว่ามโนภาพน้ำแข็งเข้ากันได้กับมโนภาพเย็น อย่างไรก็ตามล็อกเห็นว่าเป็นไปได้ที่ผู้ใช้ภาษาแม้จะคิดหรือพูดราวจะเข้าใจความหมายของมันอย่างแจ่มแจ้ง แต่แท้ที่จริงแล้วเขากลับไม่เข้าใจมันอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นการใช้คำที่还有什么ความหมายยังคลุมเครือและไม่ชัดเจนเพียงพอจึงเป็นส่วนสำคัญของปัญหาและข้อโต้เถียงที่ชวนให้มนุษย์สับสนอย่างไม่รู้จบ (Locke, 2008) ดังนั้นล็อกจึงต้องการเสนอการใช้ภาษาที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือสามารถใช้ภาษาได้อย่างที่เราจะแน่ใจในความหมายของคำโดยการหาที่มาและความหมายของภาษาซึ่งเชื่อมโยงเข้ากับทฤษฎีมโนภาพเชิงประจักษ์นิยม (Patricia Sheridan, 2010) นั่นจึงเป็นบ่อเกิดของแนวคิดทางปรัชญาภาษาของเขา

1.1 ภาษา ความหมาย และโลก ล็อกเสนอว่ามนุษย์มีประสบการณ์ได้สองทางคือทางประสาทสัมผัสและทางจิต ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสเป็นช่องทางที่มนุษย์รับรู้โลกผ่านอวัยวะรับสัมผัส เช่น การที่ตาเห็นรูปแล้วได้รับข้อมูลบางอย่างเช่น สี เหลือง สีแดง เป็นต้น ส่วนประสบการณ์ทางจิตคือการสังเกตการทำงานของจิตด้วยมันตัวเอง เช่น การคิดทบทวน การใคร่ครวญ การสงสัย เป็นต้น จากประสบการณ์ทั้งสองนี้มนุษย์จึงมีข้อมูลเกี่ยวกับมันในจิต (Patricia Sheridan, 2010) เขาให้ชื่อข้อมูลเหล่านั้นว่า “มโนภาพ” (idea) มโนภาพนั้นมีลักษณะที่ไม่ปรากฏตัว จำเป็นต้องอาศัยสิ่งอื่นเป็นเครื่องหมายแทนเพื่อสื่อสารออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้ ดังนั้นมนุษย์จึงใช้เสียง



หรือคำพูดเพื่อสื่อสารแทนมโนภาพ และเมื่อคำพูดเป็นเครื่องหมายที่รับรู้ได้ของมโนภาพ มโนภาพเหล่านั้นจึงกลายเป็นความหมายที่แท้จริงของคำพูดเหล่านั้น (Patricia Sheridan, 2010) โดยนัยนี้ ทฤษฎีความหมายของลือคังเรียกว่า “ทฤษฎีภาพในใจ” กล่าวคือทฤษฎีที่ถือว่าความหมายของภาษาที่แท้จริงคือมโนภาพที่ปรากฏในใจ

1.2 มโนภาพในฐานะเป็นความหมายของคำ ลือคังได้แยกแยะให้เห็นว่ามโนภาพนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) มโนภาพเดี่ยว (Simple Idea) คือมโนภาพมูลฐานที่ไม่มีความซับซ้อนในตัวเอง ไม่มีองค์ประกอบใดนอกจากภาพที่ปรากฏหรือความคิดที่เป็นหนึ่งเดียวกันตลอดในจิต และไม่สามารถแยกเป็นมโนภาพต่างๆ กันได้ (Patricia Sheridan, 2010) จิตได้รับมโนภาพเดี่ยวนี้เข้ามาทางอวัยวะรับสัมผัสเสมือนเป็นตัวแทนของวัตถุ ตัวอย่างเช่น ในระหว่างที่เรามีประสบการณ์กับดอกมะลิ เราจะได้รับมโนภาพเดี่ยวหลากหลายมโนภาพ อาทิ มโนภาพขาว มโนภาพความหอม มโนภาพการกินที่เข้ามาภายในจิต อย่างไรก็ตามเขาพิจารณาเห็นว่ามโนภาพที่เราได้รับเหล่านี้ล้วนเป็นมโนภาพของคุณสมบัติบางอย่างที่มีอยู่ในตัววัตถุและเราสามารถรับรู้มันได้ ส่วนตัวตนจริงของวัตถุนั้นเราไม่สามารถรับรู้ได้โดยตรง นอกจากนี้ยังมีมโนภาพที่เกิดจากการสังเกตตัวเองของจิต เช่น มโนภาพการรับรู้ และมโนภาพอื่นๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นพร้อมกันกับมโนภาพเหล่านั้น เช่น มโนภาพความสุข มโนภาพความดีใจ เป็นต้น

(2) มโนภาพซับซ้อน (Complex Idea) คือมโนภาพที่รวบรวมเอามโนภาพเดี่ยวเข้าไว้ด้วยกันผ่านการทำงานของจิตในลักษณะผสมเชื่อมโยง เปรียบเทียบหาความสัมพันธ์ หรือถอดลักษณะร่วมของมโนภาพต่างๆ ที่มีอยู่ แล้วสร้างมโนภาพอีกมโนภาพหนึ่งขึ้นมาเอง (Patricia Sheridan, 2010) ตัวอย่างเช่น มโนภาพกระดาศที่รวบรวมเอามโนภาพเดี่ยวต่างๆ อาทิ มโนภาพขาว มโนภาพบาง มโนภาพเรียบ มโนภาพการกินที่เข้าไว้ด้วยกัน ลือคังกล่าวว่ามโนภาพซับซ้อนนี้ยังแบ่งออกได้อีกเป็น 3 ประเภท คือ มโนภาพรูปแบบ มโนภาพตัวตน และมโนภาพความสัมพันธ์

(2.1) มโนภาพรูปแบบ (Modes) คือมโนภาพที่จินตนาเอามโนภาพเดี่ยวหลากหลายมโนภาพมารวมกันโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงต้นแบบว่ามีอยู่จริง (Patricia Sheridan, 2010) แบ่งออกได้อีก 2 อย่างคือ

1. มโนภาพรูปแบบเดี่ยว (Simple Modes) เป็นมโนภาพที่แปรผันหรือผสมผสานเอามโนภาพเดี่ยวอย่างเดียวกัน โดยไม่มีมโนภาพอื่นรวมอยู่ด้วย ดังนั้นมนุษย์จึงมีมโนภาพโหล (Patricia Sheridan, 2010) มโนภาพหนึ่งร้อย หรือมโนภาพหนึ่งล้าน ซึ่งค่อยๆ เพิ่มมโนภาพจำนวน 1 ทบขึ้นไปเรื่อยๆ จนไปถึงมโนภาพอนันต์ ด้วยวิธีดังกล่าวมนุษย์จึงมีมโนภาพกาลและมโนภาพอวกาศที่เป็นนิรันดร์และไม่มีที่สิ้นสุดได้ มโนภาพเหล่านี้แม้จะห่างไกลจากประสบการณ์จริงแต่ก็อาศัยมโนภาพเดี่ยวภายในประสบการณ์นั้นเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและสร้างสรรค์

2. มโนภาพรูปแบบผสม (Mixed Modes) เป็นมโนภาพที่จิตสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยการนำเอามโนภาพเดี่ยวหลายๆ มโนภาพมารวมกัน เช่น มโนภาพความงามเป็นการรวมเอามโนภาพสี มโนภาพรูปทรง รวมถึงมโนภาพการรับรู้และมโนภาพความสุขของผู้มีประสบการณ์ทางสุนทรียะนั้นประกอบเข้าไว้ด้วยกัน (Patricia Sheridan, 2010) โดยนัยนี้

มนุษย์จึงมีมโนภาพอื่น เช่น มโนภาพการฟันดาบ มโนภาพสิ่งประดิษฐ์ของผู้ประดิษฐ์คิดค้น หรือมโนภาพทางศีลธรรมเช่น มโนภาพความกตัญญู มโนภาพความกล้าหาญ ขึ้นได้

(2.2) มโนภาพตัวตน (Substances) เป็นมโนภาพหลักที่อยู่ระหว่างการผสมผสานมโนภาพเดี่ยวหลายๆ มโนภาพเข้าด้วยกันเพื่อใช้เป็นตัวแทนของสิ่งเฉพาะที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตัวมันเอง ดังนั้น หากนำมโนภาพตัวตนมารวมเข้ากับมโนภาพสีขาวหม่น มีน้ำหนัก ความแข็ง ความเหนียว และการหลอมละลาย เราก็จะได้มโนภาพตะกั่ว โดยนัยเดียวกันหากรวมมโนภาพรูปร่าง การเคลื่อนไหวได้ การมีความคิดและเหตุผลเข้ากับมโนภาพตัวตน เราก็จะได้มโนภาพมนุษย์ (Patricia Sheridan, 2010) มโนภาพตัวตนนี้เราไม่อาจรับรู้มันได้โดยตรงทางประสาทสัมผัสเพราะมันเป็นตัวตนที่แท้จริงของวัตถุ แต่เกิดจากการที่จิตพิจารณาเห็นว่ามโนภาพของคุณสมบัติกลุ่มหนึ่งๆ ไปด้วยกันตลอดและมีชื่อหนึ่งๆ ที่ใช้เรียกพวกมันอยู่เสมอ ทั้งจิตเองก็ไม่สามารถจินตนาการได้ว่ามโนภาพเหล่านั้นจะสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวมันเอง อีกทั้งคุ้นชินกับการสมมติอะไรบางอย่างให้เป็นฐานรองรับมโนภาพเหล่านั้นซึ่งจะเป็นที่อาศัยและแสดงคุณลักษณะออกมา ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงสามารถสร้างมโนภาพตัวตนขึ้นมา

(2.3) มโนภาพความสัมพันธ์ (Relations) เป็นมโนภาพที่เกิดจากการเปรียบเทียบมโนภาพหนึ่งกับอีกมโนภาพหนึ่งในแง่ของขอบเขต ระดับ เวลา สถานที่ หรือสถานะอื่นๆ (Patricia Sheridan, 2010) เขาอธิบายว่า ในการพิจารณาสิ่งใดๆ ความเข้าใจไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะแต่ตัวตนนั้นเพียงอย่างเดียว: มันยังสามารถนำเอามโนภาพที่อยู่นอกเหนือตัวมันเองหรืออย่างน้อยก็มองออกไปจากตัวมันเพื่อดูว่าเข้ากับมโนภาพอื่นอย่างไร (Patricia Sheridan, 2010) เช่นเมื่อเราพิจารณาชายคนหนึ่ง เราอาจมีมโนภาพคน เพศชาย มีผิวขาว ซึ่งเป็นมโนภาพผสมของลักษณะเฉพาะต่างๆ ของเขาที่ปรากฏโดยตรงต่อเรา นอกจากนั้นเรายังสามารถพิจารณาเชื่อมโยงไปหามโนภาพอื่นๆ เช่น มโนภาพเด็ก มโนภาพคนแก่ หรือมโนภาพหญิงสาวเพื่อเชื่อมโยงเขาเข้ากับสิ่งอื่น นี่จึงเป็นสาเหตุทำให้เราบัญญัติชื่อเรียกความสัมพันธ์ของเขาไปต่างๆ กัน โดยนัยนี้เขาจึงสามารถมีชื่อเรียกความสัมพันธ์ได้มากเท่าที่จะมีโอกาสจับคู่เขาเชื่อมโยงเข้ากับสิ่งอื่น เช่น พ่อ, ลูกชาย, พ่อตา, ลูกเขย, เพื่อน, ศัตรู, เจ้านาย, คนรับใช้, เหนือกว่า, ต่ำกว่า เป็นต้น ดังนั้นมโนภาพความสัมพันธ์จึงไม่ใช่สถานะที่มีอยู่จริงภายในสิ่ง และมันไม่ได้มีอยู่อย่าง “มโนภาพตัวตน” แต่เป็นอะไรบางอย่างที่อยู่ข้างนอกสิ่งและถูกนำเข้ามาเชื่อมโยงกันตามการทำงานของจิต

อนึ่ง ภายใต้มโนภาพความสัมพันธ์นี้ มันยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นสาเหตุและผลของสิ่งหนึ่งต่ออีกสิ่งหนึ่งด้วย เช่น มโนภาพความร้อนกับมโนภาพความเหลวของขี้ผึ้งเป็นต้น การที่เราสัมผัสการณ์กับขี้ผึ้งซึ่งพอโดนความร้อนแล้วจะกลายเป็นของเหลว อันเป็นคุณสมบัติที่ไม่มีในตัวขี้ผึ้งมาก่อน แต่อาศัยความร้อนในระดับหนึ่งจึงเกิดปรากฏขึ้น เราเรียกมโนภาพเดี่ยวของความร้อนที่สัมพันธ์กับความเหลวในขี้ผึ้งว่าเป็นสาเหตุของมัน และเรียกความเหลวว่าเป็นผล (Patricia Sheridan, 2010) จากกระบวนการสังเกตดังกล่าวทำให้เราพิจารณาได้ถึงอำนาจหรือศักยภาพที่สิ่งหนึ่งมีและสามารถกระทำต่ออีกสิ่งหนึ่ง เพราะเห็นว่ามโนภาพเดี่ยวซึ่งแสดงคุณสมบัติของสิ่งหนึ่งๆ ทั้งที่อยู่ในสถานะสาเหตุและผลมีความเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจึงได้มาซึ่งมโนภาพพลัง ด้วยเหตุนี้เราจึงกล่าวว่าพระอาทิตย์มีพลังที่จะละลายขี้ผึ้ง และขี้ผึ้งก็มีพลังที่จะถูกละลายด้วยพระอาทิตย์ (Patricia Sheridan, 2010)



อย่างไรก็ตามจากการพิจารณาข้างต้นจะเห็นได้ว่าไม่ว่าจิตจะสร้างสรรค์มโนภาพให้มากมาย จนดูเหมือนว่าจะเกินเลยไปจากประสบการณ์จริงเพียงใด แต่เมื่อวิเคราะห์ลงไปแล้วมโนภาพเหล่านั้นย่อมมีจุดตั้งต้นที่มโนภาพเดียวซึ่งได้มาจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสหรือทางจิตทั้งสิ้น

1.3 การเรียกชื่อและการนิยามความหมาย ในการใช้ภาษาสำหรับสื่อสารนั้น คำถือเป็นหน่วยย่อยที่เล็กที่สุดที่มีความหมาย และลึกลับก็ถือว่าคำแต่ละคำล้วนเป็นเครื่องหมายแทนมโนภาพในใจของผู้พูด แต่เมื่อพิจารณาจากประสบการณ์แล้วเขาตั้งข้อสังเกตว่า สิ่งทั้งปวงต่างดำรงอยู่เป็นสิ่งแวดล้อมเฉพาะ (Patricia Sheridan, 2010) ดังนั้นประสบการณ์ของมนุษย์ที่มีต่อโลกจึงให้มโนภาพเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป แต่เราไม่เรียกมโนภาพของสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นด้วยชื่อเฉพาะกันไปทั้งหมด กลับเรียกพวกมันด้วยชื่อที่ใช้กันโดยทั่วไป เช่น คน สุนัข แม่น้ำ เป็นต้น แล้วระบุถึงสิ่งแวดล้อมที่กล่าวถึงบ่อยครั้งเท่านั้นด้วยชื่อเฉพาะ

สามัญนามหรือชื่อทั่วไป (general terms) นั้นเป็นเครื่องหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นเพื่อใช้แทนมโนภาพสากล ลึกลับได้อธิบายมโนภาพสากลออกเป็น 3 แนวทาง แต่แนวทางที่เขาเน้นมากที่สุดนั้นถือว่ามโนภาพสากลเป็นความหมายที่จิตมนุษย์สร้างขึ้น โดยความหมายนั้นคือแก่นของประเภท กล่าวคือแม้ว่าสิ่งแต่ละสิ่งจะดำรงอยู่เป็นสิ่งแวดล้อมเฉพาะ แต่จิตของมนุษย์มีความสามารถที่จะจัดหมวดหมู่สิ่งต่าง ๆ ออกเป็นประเภท โดยจิตทำหน้าที่ถอดเอามโนภาพของคุณสมบัติบางประการหรือว่าทั้งหมดที่ปรากฏในสิ่งแวดล้อมซึ่งเหมือนกันออกมาและจัดอยู่ในประเภทเดียวกัน การที่มโนภาพเหล่านั้นจัดอยู่ในประเภทเดียวกันได้ก็เป็นเพราะพวกมันมีแก่น (essence) ที่เหมือนกัน ลึกลับเรียกมโนภาพสากลนี้ว่า “มโนภาพที่ถอดออกมา” (abstract idea) เมื่อเรามีประสบการณ์กับสิ่งต่างๆ แล้วพบว่ามันมีมโนภาพเหมือนกับมโนภาพที่ถอดออกมามโนภาพใดในจิต มันก็จะถูกจัดให้อยู่ในประเภทนั้น ภายใต้ชื่อนั้น แก่นของประเภทจึงไม่ใช่สิ่งอื่นใดนอกจากมโนภาพที่ถอดออกมาเหล่านั้นเท่านั้น โดยนัยนี้เมื่อเราใช้ชื่อทั่วไปในการสื่อสารเช่นคำว่า “คน” ก็แสดงให้เห็นถึงการมี “คุณสมบัติ” เป็นคน จัดอยู่ใน “ประเภท” คน เรียก “ชื่อ” ว่าคน และมี “แก่น” ของความเป็นคนนั้นถือเป็นสิ่งเดียวกันทั้งหมด (สมฤดี วิศทเวทย์, 2536 อ้างใน Locke, 2008)

โดยนัยดังกล่าวความหมายของชื่อทั่วไปที่ใช้เรียกมโนภาพเดียวสำหรับคนคนหนึ่งนั้นจะมีได้ก็ต่อเมื่อเขามีประสบการณ์โดยตรงกับพวกมันและจัดพวกมันให้อยู่ในประเภทเดียวกัน เพราะว่าเราไม่อาจนิยามมโนภาพเดียวนั้นด้วยคำอื่น (Locke, 2008) เช่นหากเขาต้องการจะรู้ความหมายของคำว่า “หวาน” เขาต้องมีประสบการณ์ชิมรสชาติของน้ำตาลหรือน้ำผึ้งเป็นต้น หรือหากเขาต้องการจะรู้ความหมายของคำว่า “เหลือ” เขาก็จำเป็นต้องมีประสบการณ์เห็นสีของขมิ้นชันหรือดอกดาวเรืองเป็นต้นก่อน วิธีการนี้ต่างจากการนิยามความหมายของชื่อเรียกมโนภาพซับซ้อน เพราะจิตไม่ได้คิดมโนภาพซับซ้อนนั้นขึ้นมาใหม่ด้วยตัวมันเองล้วนๆ แต่เป็นการนำเอามโนภาพที่มีอยู่ก่อนแล้วมารวมเข้าไว้ด้วยกัน โดยการเลือกมโนภาพจำนวนหนึ่งมาเชื่อมโยงพวกมันให้เป็นมโนภาพเดียวกันและตั้งชื่อให้มันใหม่ (Ibid: 3.5.4) ดังนั้นการนิยามความหมายของมโนภาพซับซ้อนจึงสามารถทำได้โดยการอธิบายผ่านการเรียบเรียงชื่อเรียกของมโนภาพเหล่านั้นต่อกันไปเรื่อยๆ เช่น คำว่า “กระจก” หมายถึงวัตถุที่ทำมาจากแก้ว สามารถหลอมเหลวและนำไปขึ้นเป็นรูปได้ เมื่อเย็นตัวลงแล้วจะมีสถานะเป็นของแข็งที่มีลักษณะโปร่งใส ไม่แตกผก ดังนั้น ความหมายของคำจึงเป็นเรื่องของการนิยาม

ผ่านการแจกแจงและเรียบเรียงมโนภาพที่มีอยู่ไปเรื่อยๆ หากเราตามมโนภาพหนึ่งๆ ที่คำนิยามกล่าวถึง เราก็จะไม่สามารถเข้าใจความหมายของคำนั้นได้อย่างสมบูรณ์

วัตถุประสงค์ข้อ 2 แนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านพุทธทาสภิกขุได้เริ่มต้นเสนอแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมผ่านการตั้งข้อสันนิษฐานถึงปัญหาการไม่เข้าใจศาสนาของคนในยุคปัจจุบันว่ามีสาเหตุมาจากการที่ทั้งพระภิกษุสงฆ์และฆราวาสไม่เข้าใจความหมายของศาสนา นั่นได้อย่างถูกต้องลึกซึ้ง (พุทธทาสภิกขุ, 2548) แล้วยกพุทธดำรัสความว่า “ผู้ที่เพี้ยนบัณฑิตไม่ประมาทย่อมถือเอาอรรถ (ความหมาย) ทั้งสอง เป็นคนฉลาดรู้พร้อมซึ่งอรรถทั้งหลายแล้ว เขาจึงเรียกว่าเป็นบัณฑิต” (พุทธทาสภิกขุ, 2548) ขึ้นมารับรองข้อเสนอของการตีความหมายทางศาสนาออกเป็น 2 ระดับกล่าวคือ ภาษาคน-ภาษาธรรม

2.1 ความหมายและลักษณะของภาษาคน ภาษาคนนั้นหมายถึงตัวความหมายของคำที่ใช้กล่าวถึงวัตถุหรืออากัปกิริยาที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 รวมถึงสิ่งอื่นจากนั้นซึ่งมีความหมายของคำที่สมมติใช้กันจนเป็นที่ยอมรับอย่างความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรม ความหมายดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงไปตามความนิยมของผู้คนในแต่ละสมัย อย่างไรก็ตามความหมายดังกล่าวยังคงเชื่อมโยงกับวัตถุหรือประสบการณ์ทางโลกเป็นหลัก หรือเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตทั่วไปของมนุษย์ในแง่ที่เป็นรูปธรรม ทั้งยังเป็นความหมายที่คนธรรมดาสามัญซึ่งยังไม่มีประสบการณ์ทางศาสนาหรือเข้าถึงความจริงแท้ของชีวิตในระดับจิตวิญญาณใช้สื่อสารกัน ในที่นี้ยังรวมถึงความหมายตามการตีความแบบจารีตนิยม ซึ่งอ้างอิงปรากฏการณ์ที่สามารถรับรู้หรือจินตนาการเป็นรูปธรรมได้ เช่นคำว่า “ชาติ” หรือ “ความเกิด” หมายถึงการเกิดจากท้องของแม่ ดังนั้นแต่ละคนจึงเกิดได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น (พุทธทาสภิกขุ, 2548)

อนึ่ง ลักษณะสำคัญของภาษาคนก็คือเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันทั่วไปในชีวิตประจำวัน มีความหมายเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ภายนอกที่เป็นรูปธรรมและมุ่งเน้นเพื่อการดำรงชีวิต นอกจากนั้นยังใช้สำหรับสื่อสารกันระหว่างคนผู้ไม่รู้จักรัศมีธรรมะ จึงมีลักษณะเป็นความหมายแบบผิวเผิน ไม่จำเป็นต้องตีความ ด้วยเหตุที่ภาษาคนเชื่อมโยงกับประสบการณ์ภายนอกหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับรูปธรรมนี้เอง ดังนั้นคนที่ไม่รู้จักอำนาจของภาษาก็อาจยึดติดในความหมายและเป็นเหตุเกิดอารมณ์ความรู้สึกแห่งความยึดมั่นถือมั่น ที่มีตัวตนหรือวัตถุเป็นศูนย์กลางของความหมายนั้น

2.2 ความหมายและลักษณะของภาษาธรรม ส่วนภาษาธรรมนั้นหมายถึงตัวความหมายที่เป็นนัยแฝงเร้นของคำสามัญหรือคำทางศาสนาซึ่งมุ่งแสดงถึงสภาวะธรรมหรือสัจธรรมของโลกและชีวิต เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารในเรื่องความจริงแท้ของชีวิต มีความหมายเกี่ยวกับนามธรรมหรือประสบการณ์ภายในที่ลึกซึ้ง มุ่งเน้นการเข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิต เช่น คำว่า “ชาติ” หรือ “ความเกิด” หมายถึงความเกิดขึ้นในขณะหนึ่งๆ แห่งความรู้สึกว่ามีตัวตนหรือตัวกูภายในจิตใจ ความเกิดเช่นนี้คนธรรมดาสามารถเกิดได้หลายครั้งต่อวัน ส่วนพระอริยเจ้ามีน้อยครั้งจนกระทั่งไม่เกิดเลย (พุทธทาสภิกขุ, 2548)

อนึ่ง ภาษาธรรมมีลักษณะที่พอจะกำหนดได้คือ เป็นภาษาที่เนื่องด้วยจิตวิญญาณ ไม่อิงอยู่กับตัวหนังสือหรือคัมภีร์ มีความหมายต่างจากภาษาสามัญที่ใช้สื่อสารกันทั่วไป เพราะแม้จะมีรูปลักษณะของคำเหมือนกันแต่มีความหมายในระดับที่ลึกซึ้งซึ่งมุ่งถึงประสบการณ์ทางศาสนาใน



ชีวิตประจำวัน ทั้งยังเป็นภาษาของคนที่เข้าถึงธรรมะใช้สื่อสาร ดังนั้นคนที่เข้าใจความหมายทั้งสองระดับได้ดีจึงสามารถเลือกใช้คำและปรับแปลงการตีความเพื่อสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้

2.3 ความสัมพันธ์ของภาษาคนและภาษาธรรม ท่านพุทธทาสมองว่าความหมายของภาษาศาสนามีทั้งความหมายที่ถูกรับรู้และใช้กันโดยทั่วไปกับความหมายที่ซ่อนอยู่ภายใต้บริบทการใช้ในเชิงศาสนาหรือเชิงนามธรรม ทั้งนี้ความหมายทั้งสองแทบจะตรงข้ามกันหรือตรงข้ามกันเลยทีเดียว (พุทธทาสภิกขุ, 2548) แต่รากฐานทางความหมายในระดับภาษาธรรมก็ไม่ได้ตัดขาดจากความหมายในระดับภาษาคนโดยสิ้นเชิง กลับมีความสัมพันธ์ต่อกันอยู่บางประการ ซึ่งผู้มีประสบการณ์ทางศาสนาอาจตีความแล้วรับรู้ถึงความหมายนั้นได้

2.3.1 ความสัมพันธ์ต่อกันในเชิงหยาบยืมความหมาย การพัฒนาความหมายของภาษาศาสนาที่รับรู้กันโดยทั่วไปทั้งในทางการเผยแผ่ศาสนาและทางสังคมวัฒนธรรมไปสู่ความหมายอีกแบบหนึ่งซึ่งสะท้อนถึงประสบการณ์ภายในทางศาสนานับเป็นสิ่งที่ยากจะกระทำให้เกิดความเข้าใจได้โดยง่าย เพราะการพูดถึงเรื่องทางจิตวิญญาณเป็นเรื่องลึกซึ้งและไม่มีคำพูดที่ใช้กล่าวถึงมันโดยตรง (พุทธทาสภิกขุ, 2548) ดังนั้นภาษาศาสนาในทรรศนะของท่านพุทธทาสจึงเป็นภาษาที่นำเอาคำสามัญตามที่ปรากฏใช้กันอยู่แล้วมาสื่อสาร โดยถอดเอาความหมายที่มีนัยทางรูปธรรมออกไปแล้วหยาบยืมเอาเฉพาะเค้าโครงความหมายมาผสานเข้ากับสภาพนามธรรมหรืออารมณ์ความรู้สึกเพื่อสร้างความหมายใหม่ในแง่ที่ผู้คนอาจคิดนึกหรือมีประสบการณ์ร่วมเข้าใจได้

ความสัมพันธ์เชิงหยาบยืมความหมายนี้อาจพิจารณาได้จากคำว่า “พระพุทธเจ้า” ซึ่งหมายถึงร่างกายของพระองค์ที่เกิดในประเทศอินเดียเมื่อสองพันกว่าปี นิพพานแล้ว เฝ้าไหม้ไปหมดแล้ว (พุทธทาสภิกขุ, 2548) แต่สำหรับท่านพุทธทาสแล้วความหมายเหล่านี้ยังไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจให้ถึงเนื้อแท้ของศาสนา แม้ว่าความหมายดังกล่าวจะชี้ไปที่ข้อเท็จจริงบางประการก็ตาม ท่านจึงเสนอให้ถอดความเป็นรูปธรรมออกไปแล้วเสนอความหมายใหม่ในทางภาษาธรรมว่าหมายถึงตัวธรรมะแท้ๆ ที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า (พุทธทาสภิกขุ, 2548) นอกจากนี้ท่านยังใช้วิธีการดังกล่าวตีความข้ามศาสนาเพราะท่านพิจารณาเห็นว่าทุกศาสนาล้วนต้องการให้มนุษย์ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตและพยายามสอนในสิ่งเดียวกันก็คือความจริงของธรรมชาติ การตีความในระดับภาษาธรรมจึงจะสามารถทำให้ทุกศาสนาสามารถเข้าใจถูกต้องตรงกันได้และเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ทุกคน (พุทธทาสภิกขุ, 2522) เช่นคำว่า “พระเจ้า” ซึ่งมักหมายถึงผู้มีอำนาจในการสร้าง ดลบันดาลสิ่งต่างๆ มาตีความใหม่ในทางภาษาธรรมว่าหมายถึงตัว “ธรรมะ” ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติ เพราะเป็นสิ่งบันดาลให้เกิดสิ่งต่างๆ ขึ้นมา คอยควบคุม และมีอำนาจสิ่งทั้งหลายทั้งปวง (พุทธทาสภิกขุ, 2548) เหมือนอย่างที่ว่าพระเจ้าในภาษาคนเป็น

นอกจากนี้ท่านยังอาศัยวิธีการตีความดังกล่าวไปตีความภาษาสามัญเพื่อใช้คำเหล่านั้นไปบรรยายสภาวะหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ในเชิงจิตวิญญาณที่ลึกซึ้ง เช่นคำว่า “กิน” อันหมายถึงอาการกลืนอาหารเข้าไปทางปาก ในทางภาษาธรรมหมายถึงการเสพอารมณ์ กล่าวคือการรับข้อมูลทางผัสสะหรือทางจิตเช่นคำว่า “กินทางตา” หมายถึงอาการที่ตาเห็นรูปแล้วปรุงแต่งไปต่างๆ เป็นต้น แต่สำหรับพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ ท่านเป็น “นิพโกลโค” ไม่ต้องกินอะไรอีกกล่าวคือไม่ถูกปรุงแต่งด้วยรูปเป็นต้นนั้น เพราะอยู่เหนืออำนาจการปรุงแต่งของสิ่งเหล่านี้แล้ว (พุทธทาสภิกขุ, 2548)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่ามนุษย์ล้วนรู้จักความหมายของคำโดยภาษาคนเป็นพื้นฐาน แต่ไม่รู้จักความหมายของภาษาธรรมหรือไม่คิดว่ามีความหมายที่มีนัยทางจิตวิญญาณหรือในระดับลึกซึ้งซ่อนอยู่ ดังนั้นท่านพุทธทาสจึงเน้นย้ำให้เห็นว่าในการทำความเข้าใจภาษาศาสนานั้นจำเป็นต้องเข้าใจความหมายทั้ง 2 ระดับ อนึ่ง เพราะความหมายของภาษาธรรมนั้นสามารถรู้ได้ผ่านการหยิбыืมเอารากฐานทางความหมายของภาษาคนมาปรับใช้เพื่อกล่าวถึงสภาวะนามธรรม ความหมายดังกล่าวจึงมีลักษณะสื่อถึงสภาพการณ์ที่ปรากฏในเชิงสังขารที่มีอยู่จริงหรือในเชิงสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นกับจิต ความหมายดังกล่าวถือเป็นแก่นสารหลักของศาสนาที่มุ่งต้องการให้ศาสนิกเข้าถึงประสบการณ์ภายในและเข้าใจความจริงของโลกและชีวิต พร้อมทั้งมีวิถีปฏิบัติที่ถูกต้อง ทั้งนี้ภาษาคนและภาษาธรรมเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจร่วมกัน และภาษาคนก็มีส่วนช่วยให้เข้าใจภาษาธรรมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของภาษาศาสนากับประสบการณ์มนุษย์ ท่านพุทธทาสกล่าวว่า ภาษาคนก็คือภาษาโลกๆ ภาษาของคนที่ไม่รู้ธรรมะพูดกัน ส่วนภาษาธรรมเป็นภาษาที่คนผู้ได้เห็นธรรมะในส่วนลึกหรือเห็นธรรมะที่แท้จริงแล้วพูดไปด้วยความรู้สึกนั้น (อ้างแล้ว: 3) การตีความตามแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านจึงแสดงถึงความสัมพันธ์โดยตรงต่อทรรคนะหรือประสบการณ์ของผู้ตีความ กล่าวคือผู้บรรลุธรรมและผู้ที่ยังไม่บรรลุธรรมซึ่งอาจเข้าใจความหมายของภาษาศาสนาได้แตกต่างกันตามทิวหรือประสบการณ์ในทางศาสนา เพราะภาษาคนมุ่งเอาความหมายทางวัตถุที่มองเห็นจับต้องได้หรือสามารถจินตนาการได้ว่ามีประสบการณ์ทางผัสสะกับสิ่งนั้นได้ แต่ภาษาธรรมมุ่งเอาความหมายทางนามธรรมที่ไม่เห็นตัว แต่รู้สึกถึงได้เป็นหลัก ดังนั้นคนทั่วไปที่ไม่มีประสบการณ์ทางศาสนาหรือนับถือศาสนาในแง่วัฒนธรรมประเพณีเพียงอย่างเดียวจึงรู้เฉพาะภาษาคนและอาจเข้าใจว่ามีแต่ความหมายแบบภาษาคนเท่านั้นที่ถูกต้อง ส่วนผู้รู้ธรรมะย่อมเข้าใจทั้งภาษาคนและภาษาธรรมเนื่องจากตนมีประสบการณ์ทางศาสนาแล้ว

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประสบการณ์ของผู้ตีความมีส่วนสำคัญต่อการเข้าใจความหมายทั้งในระดับภาษาคนและภาษาธรรม เพราะผู้รู้ธรรมะย่อมเข้าใจความหมายของภาษาทั้งสองระดับ แต่สำหรับคนทั่วไปแล้วเขาย่อมเข้าใจความหมายเฉพาะในระดับภาษาคนเท่านั้น การสื่อสารระหว่างผู้รู้ธรรมะที่ต้องการสื่อความหมายในระดับภาษาธรรมกับคนทั่วไปผู้ยึดมั่นในความหมายระดับภาษาคนจึงอาจก่อให้เกิดความสับสนและเข้าใจผิดจนถึงขั้นสรุปได้ว่าผู้รู้ธรรมะนั้นพูดนอกแนวคัมภีร์ดั้งเดิมซึ่งพวกตนเข้าใจและยึดถือปฏิบัติมา ดังนั้นการปรับเปลี่ยนระดับภาษาคนสู่ภาษาธรรมอาจมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระบบการรับรู้เป็นพื้นฐานก่อนจึงจะเข้าใจภาษาธรรมนั้นได้ในที่สุด (สุวรรณา สถาอานันท์, 2536)

อย่างไรก็ตามเมื่อมองย้อนกลับมาที่วิธีการนำเสนอแนวคิดการตีความภาษาศาสนาของท่านพุทธทาสก็พอประเมินได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการปรับเปลี่ยนกระบวนการการรับรู้และสร้างความหมายใหม่ให้ผู้คนเข้าใจภาษาศาสนาในระดับที่ลึกซึ้งซึ่งอาจส่งผลต่อมโนทัศน์ในด้านศาสนากับการดำเนินชีวิต ดังนั้นเพื่อพิจารณาการตีความภาษาศาสนาดังกล่าวให้ชัดเจน ผู้วิจัยจะอาศัยแนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อกมาช่วยพิจารณาว่ามีกระบวนการอย่างไรในทางทฤษฎีความหมาย

วัตถุประสงค์ข้อ 3 การประยุกต์ใช้แนวคิดทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อก เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ



3.1 ด้านปัญหาความไม่เข้าใจภาษาศาสนา ท่านพุทธทาสมองว่าพุทธศาสนิกชนโดยมากแม้ศึกษาหลักธรรมมามากแต่ก็ไม่อาจเข้าใจคำสอนเหล่านั้นได้อย่างลึกซึ้ง ท่านอุปมาการใช้ภาษาของคนเหล่านั้นว่าเปรียบเสมือนนกไม่เห็นฟ้า ปลาไม่เห็นน้ำ (พุทธทาสภิกขุ, 2548) เพราะถึงแม้จะรู้จักภาษาและสามารถใช้ภาษาได้ แต่เมื่อจะใช้ภาษานั้นก็กล่าวถึงความหมายทางศาสนาซึ่งพูดเรื่องธรรมชาติ จิต วิญญาณ และศีลธรรม กลับยึดติดกับภาษาในความหมายเดิมจนไม่อาจเข้าใจความหมายที่ลึกซึ้งกว่านั้น มุมมองดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงปัญหาการไม่เข้าใจการมีความหมายของภาษาอย่างถ่องแท้เหมือนอย่างที่คุณกล่าวไว้ว่า ผู้ใช้ภาษาแม้จะคิดหรือพูดราวจะเข้าใจความหมายของมันอย่างแจ่มแจ้ง แต่แท้ที่จริงแล้วเขากลับไม่เข้าใจมันอย่างสมบูรณ์ (Locke, 2008) ปัญหาที่บ่งบอกถึงความไม่เข้าใจในเงื่อนไขของภาษาที่สามารถมีความหมายได้อย่างเป็นอิสระตามการนิยามหรือเรียบเรียงมโนภาพในใจซึ่งมาจากประสบการณ์ที่ต่างกันของแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสื่อสารกันในทางศาสนาซึ่งเป็นเรื่องนามธรรมภายในจิตใจหรือกล่าวถึงสภาวะธรรมตามธรรมชาติ ซึ่งจำเป็นต้องตีความด้วยมโนภาพอีกรูปแบบหนึ่งเป็นพิเศษ

อย่างไรก็ตามจากแนวคิดของล๊อค คำจะมีความหมายก็ต่อเมื่อมันเป็นเครื่องหมายแทนมโนภาพของผู้พูด กล่าวคือผู้พูดมีมโนภาพนั้นในใจก่อนแล้วจึงบัญญัติเรียกมันด้วยคำ ในทางกลับกันเมื่อผู้พูดใช้คำนั้นในการสื่อสาร คำนั้นยังทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้ฟังเรียกหามโนภาพจากประสบการณ์ของตนมารับรองคำนั้นเพื่อสร้างความเข้าใจในความหมายที่ผู้พูดต้องการสื่อสารอีกด้วย ดังนั้นความพยายามในการสร้างความเข้าใจตัวความหมายใหม่ของภาษาศาสนาดังที่ท่านพุทธทาสเสนอจึงเป็นการเข้าไปปรับเปลี่ยนและจัดเรียงมโนภาพทางความหมายของคำนั้นๆ ด้วยวิธีการรู้ความหมายเก่าออกแล้วสร้างความหมายใหม่ผ่านการเทียบเคียงและจำลองมโนภาพใหม่ภายใต้โครงสร้างความหมายเดิม

3.2 ด้านความหมาย 2 ระดับ อนึ่ง ในการตีความภาษาศาสนานี้ท่านพุทธทาสวางรากฐานทางความหมายให้เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ 2 ประเภทเช่นเดียวกันกับล๊อค กล่าวคือภาษาคนมีลักษณะพื้นฐานที่มุ่งเน้นประสบการณ์ภายนอกหรือวัตถุ ความหมายของภาษาคนจึงมาจากมโนภาพการรับรู้ทางประสาทสัมผัสเป็นหลัก ดังนั้นหากมองในมุมมองของล๊อค ความหมายของภาษาคนจึงยึดโยงกับมโนภาพซับซ้อนต่างๆ ทั้งมโนภาพรูปแบบ มโนภาพตัวตนซึ่งสามารถรับรู้ได้ว่ามีอยู่จริงในทางผัสสะ เช่น พระพุทธเจ้าที่มีตัวตนอยู่ในทางประวัติศาสตร์ หรือพระพุทธรูปที่อยู่ในวัดเป็นต้น นอกจากนั้นยังเชื่อมโยงกับมโนภาพรูปแบบ มโนภาพตัวตนที่มีลักษณะดำรงอยู่อย่างถาวร และมโนภาพความสัมพันธ์ในเชิงจินตนาการว่ามีพลังอำนาจเป็นจำนวนมาก เช่น สวรรค์-นรก ซึ่งหมายถึงสถานที่แห่งหนึ่งๆ ซึ่งดำรงอยู่อย่างป็นนิรันดร์ และมนุษย์จะมีประสบการณ์รับรู้มันได้หลังความตายหรือหลังบรรลุนิพพานขั้นสูงสุดตามหลักพุทธศาสนาแล้วตายลง คำเหล่านี้ในความหมายภาษาคนจึงกล่าวถึงสถานที่ซึ่งดำรงอยู่จริงในเชิงกายภาพ เมื่อมนุษย์ตายไปแล้วก็สามารถไปถึงได้จริง และจะเป็นเช่นนั้นไปเรื่อยๆ ตามความหมายของสังสารวัฏ เพราะอาศัยมโนภาพกาลและอวกาศซึ่งเป็นมโนภาพรูปแบบที่จิตจินตนาการถึงความมีอยู่ในปัจจุบันซ้อนทับกันเข้าไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ส่วนภาษาธรรมอาศัยนามธรรมเป็นพื้นฐาน มุ่งเน้นประสบการณ์ทางจิต ความหมายของภาษาธรรมจึงมักจะพูดถึงสภาวะหรือหมายเอาการรับรู้มโนภาพในเชิงความรู้สึกเป็นหลัก ในแง่นี้ความหมายของภาษาธรรมตามมุมมองของล๊อคจึงมีรากฐานเกี่ยวเนื่องกับมโนภาพการรับรู้การทำงานของจิตหรือความรู้สึกที่เป็นอยู่หรือกำลังเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละขณะ โดยเป็นการละทิ้งมโนภาพ

ซับซ้อนเชิงจินตนาการแต่มุ่งหมายให้เผชิญหน้ากับมโนภาพความรู้สึกที่สัมผัสได้โดยตรง เช่น สวรรค์-นรก ที่หมายถึงสภาวะทางอารมณ์หนึ่งๆ ซึ่งสามารถมีประสบการณ์รับรู้มันได้จากการสังเกตจิตพระพุทเจ้าอันหมายถึงสภาวะที่จิตรู้ตัว ตื่น และเบิกบาน คำเหล่านี้ในความหมายภาษาธรรมจึงกล่าวถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ดำรงอยู่ในขณะนั้นๆ ซึ่งปัจเจกสามารถสัมผัสได้จริง ในแง่ความรู้สึกจึงเป็นตัวตรวจสอบความหมายในระดับภาษาธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกกว้างจากการยึดถือมโนภาพตัวตน ของตน ซึ่งท่านพุทธทาสเน้นย้ำให้เข้าถึงแก่นของศาสนาในความหมายนี้ ซึ่งปัจเจกผู้รู้ธรรมจึงจะสามารถรู้จักมโนภาพตัวตนในแง่ที่เกิดจากการประกอบสร้างทางความหมายหรือการบัญญัติเท่านั้น แต่ไม่เกิดความรู้สึกยึดมั่นในตัวตนนั้นว่าเป็นความจริงแท้ของตน

โดยนัยดังกล่าวประสบการณ์จึงถือเป็นเงื่อนไขในการสร้างความหมายของภาษา และความเข้าใจความหมายของภาษาก็มีส่วนช่วยชักนำให้มนุษย์มีประสบการณ์ได้ การอธิบายภาษาในระดับภาษาธรรมจึงเป็นจุดประกายให้บุคคลก้าวกระโดดจากข้อจำกัดทางวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในภาษาคนขึ้นสู่สภาวะธรรมอันเป็นนามธรรมสากล (สุวรรณ สภาอนันท์, 2536) และมีลักษณะเป็นสันติภูมิ โลกกล่าวคือเห็นประจักษ์ได้จริงในประสบการณ์ อนึ่ง จุดประสงค์สำคัญของภาษาธรรมที่ท่านพุทธทาสได้เสนอไว้นั้นคือมนุษย์สามารถอาศัยความหมายเช่นนั้นไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาปฏิบัติธรรมและอยู่ในอำนาจที่เราควบคุมเกี่ยวข้องได้ (พุทธทาสภิกขุ, 2538) โดยที่การบรรลุเป้าหมายหรือได้รับผลประโยชน์ในทางศาสนาจะไม่ถูกจำกัดเฉพาะใครคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มศาสนิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นไปเพื่อสันติสุขของทั้งบุคคลและสังคมโดยรวม (พุทธทาสภิกขุ, 2511)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ท่านพุทธทาสมองว่าภาษาศาสนามีมิติทางความหมาย 2 ระดับคือความหมายทั่วไปและความหมายทางจิตวิญญาณซึ่งสัมพันธ์อยู่กับมุมมองจากประสบการณ์ที่ต่างกันของคน 2 จำพวก กล่าวคือคนทั่วไปและผู้บรรลุธรรม จุดเน้นย้ำของท่านเกี่ยวกับความหมายของภาษาศาสนานั้นอยู่ที่กระบวนการนิยามความหมายที่จะต้องช่วยสร้างความเข้าใจและนำไปสู่การมีประสบการณ์ทางศาสนาแก่คนทั่วไปให้สอดคล้องกับเป้าหมายของศาสนาหรือที่ผู้บรรลุธรรมต้องการสื่อสาร ภายใต้การนิยามผ่านคำเรียกมโนภาพซึ่งมาจากประสบการณ์ของปัจเจกบุคคลนั้น ดังจะเห็นได้ว่าท่านเรียกร้องให้เกิดความเข้าใจในมโนภาพตัวตนที่แตกต่างไปจากประสบการณ์ทั่วไป ที่มักใช้ความคิดตามธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งมักเห็นว่าตัวตนของสิ่งต่างๆ มีอยู่จริง ไม่เปลี่ยนแปลง หากมีความเปลี่ยนแปลงนั้นก็เพียงมายา แต่ตัวตนจริงๆ ย่อมมีอยู่แน่นอน ในที่นี้ท่านพุทธทาสมิได้อธิบายในประเด็นดังกล่าวว่าตัวตนจะมีอยู่จริงหรือไม่ อย่างไร แต่ย้ายประเด็นไปสู่กระบวนการรับรู้ของมนุษย์ในประสบการณ์ปัจจุบันว่ามนุษย์มีอารมณ์ความรู้สึกยึดถือในตัวตนนั้นในลักษณะที่เป็นกระแส ภาษาธรรมจึงเป็นการตามดู รับรู้ และระบุชื่อเพื่อเรียกถึงสภาวะทางอารมณ์ความรู้สึกที่ผูกพันอยู่กับเหตุการณ์ปัจจุบันในแต่ละขณะอย่างที่มีนัยเป็นโดยไม่ยึดถือมโนภาพตัวตนว่าเป็นตนหรือของตนที่แท้จริง ซึ่งตรงกับหลักการสำคัญทางพุทธศาสนาว่า “ธรรมทั้งปวงอันใครๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น”



บทสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าในมุมมองทางปรัชญาภาษาของจอห์น ล็อค แนวคิดภาษาคน-ภาษาธรรมชาติเป็นแนวคิดการตีความภาษาศาสนาที่แสดงถึงการมีความหมายของภาษาศาสนาผ่านการร้อยเรียงมโนภาพต่างๆ จากประสบการณ์เข้าใจด้วยกัน โดยแบ่งความหมายออกเป็น 2 ระดับตามแหล่งที่มาขั้นต้นของมโนภาพกล่าวคือประสบการณ์ทางผัสสะหรือประสบการณ์ทางจิต แนวคิดภาษาคนเกี่ยวข้องกับมโนภาพทางประสาทสัมผัสและมักเป็นมโนภาพซับซ้อนทั้งที่ปรากฏจริงในโลกปรากฏการณ์หรือในเชิงจินตนาการที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของจิต อีกทั้งมีนัยแฝงถึงมโนภาพตัวตนของสิ่งว่ามีอยู่จริงอย่างถาวร ส่วนแนวคิดภาษาธรรมชาติเกี่ยวข้องกับมโนภาพการสังเกตตัวเองของจิต โดยที่สุดมีรากฐานเชื่อมโยงกับมโนภาพตัวตนที่ดำรงอยู่ในแต่ละขณะที่จิตสังเกตตัวเองในฐานะผู้รู้แต่ไม่ได้ยึดถือความมีอยู่ของอารมณ์ความรู้สึกนึกคตินั้นๆ ว่าเป็นตัวตนที่แท้จริงถาวร

อนึ่ง แนวคิดภาษาคนถือเป็นการตีความภาษาศาสนาตามตัวอักษร มุ่งความเข้าใจในระดับผิวเผินที่ผู้คนอาจรับรู้ ทำความเข้าใจ และสื่อสารกันได้ง่าย ส่วนแนวคิดภาษาธรรมชาติเป็นการตีความภาษาศาสนาเชิงประยุกต์ ในแง่ที่ภาษาศาสนาจะมีความหมายและสามารถทำงานกับผู้คนโดยตรงผ่านการสังเกตกับประสบการณ์ในระดับจิตวิญญาณแล้วเทียบเคียงกับโครงสร้างทางความหมายบางอย่างของภาษาคน อย่างไรก็ตามท่านพุทธทาสไม่ได้ปฏิเสธความหมายของภาษาคนไปเสียทั้งหมด เพียงแต่ต้องการนำเสนอความหมายระดับภาษาธรรมชาติเพื่อใช้เป็นหลักในการทำทำความเข้าใจศาสนาให้ตรงกับเจตนารมณ์ของศาสนาที่มุ่งสื่อสารในระดับศีลธรรมเพื่อความพ้นทุกข์และสันติสุขของบุคคลและสังคม

ทั้งนี้อาจพิจารณาได้ว่าการทำความเข้าใจความหมายของภาษาศาสนาทั้งสองระดับนั้นไม่ได้มีคุณค่าจบในตัวเอง แต่มีคุณค่าในแง่ที่เป็นเครื่องมือสร้างประสบการณ์ทางศาสนาที่มีคุณค่าในเชิงจริยะ ทั้งในแง่วัฒนธรรม จารีตประเพณี ซึ่งแอบแฝงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนผู้นับถือศาสนา และในแง่การได้รับประโยชน์สูงสุดจากการมีศาสนากล่าวคือการดับทุกข์ในชีวิตประจำวันโดยไม่แบ่งแยกเพศหรือชนชั้นวรรณะและไม่จำเป็นต้องรอพิสูจน์หรือได้รับผลในโลกหน้า แต่มุ่งเน้นมองเข้ามาภายในตนและให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณ พร้อมทั้งสมานประโยชน์ร่วมของทุกศาสนา ด้วยเหตุนี้ความหมายของภาษาจึงสามารถล่อเมลาจิต ปรับเปลี่ยนฐานคิด และส่งผลต่อกระบวนการใช้ชีวิตได้ การตีความภาษาศาสนาที่ดีจึงอาจมิใช่เพียงแค่การรักษาแนวทางตีความตามๆ กันมาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องย้อนกลับไปหาหลักการใช้ชีวิตที่ดีตามที่เจตนารมณ์ที่ศาสดาเสนอ การตีความนั้นจึงจะสามารถตอบสนองต่อโจทย์หลักของทั้งศาสนาและผู้คนในสังคมนั้นคือการดับทุกข์ภายในได้

เอกสารอ้างอิง

- ปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน. (2557). *พุทธทาสภิกขุ : พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย*. แปลโดย มงคล เดชนครินทร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2511). *อุปสรรคสำคัญที่มีอยู่ในคำพูด*. กรุงเทพมหานคร: พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2538). *ธรรมโฆษณ์: โอสาเรตัพพธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิ.



- พุทธทาสภิกขุ. (2548). *ภาษาคน-ภาษาธรรม. หนังสือชุดมองด้านใน อนุสรณ์ 100 ปี พุทธทาส งาน
บันลือธรรม เล่มที่ 1*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- สมฤดี วิศทเวทย์. (2536). *ปรัชญาของจอห์น ล็อก*. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2536) *ปรัชญาพุทธทาสภิกขุกับมหายานธรรม*. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2532). *จากเสฐียรพงษ์ วรรณปก ถึงพระเทพเวที และพุทธทาสภิกขุ*. นนทบุรี:
ช่อมะไฟ.
- John Locke. (2008). *An Essay concerning Human Understanding*. Oxford World's
Classics. abridged with an Introduction and Notes by Pauline Phemister.
New York: Oxford University Press.
- Patricia Sheridan. (2010). *Locke: A Guide for the Perplexed*. Continuum.



แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรในปรัชญาสังคมนิยม คาร์ล มาร์กซ์

A Concept of Distributive Equality in Social Philosophy of Karl Marx

¹Aliya Chanthavong ²พระมหามหวินทร์ ปุริสุตตโม

² Phramaha Maghavin Purisuttamo

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา, สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

Research Center for Dhammasuksa, Phrapariyattidhamma of Watawutwikisitaram

¹Corresponding Author, Email: Aliyaliverpool@gmail.com

Received April 20, 2023; Revised November 2, 2023; Accepted: November 7, 2023

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรปรัชญาสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และตรวจสอบแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรของปรัชญาสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ในการแบ่งปันทรัพยากร แนวคิดเสรีนิยมถือว่าการแบ่งปันทรัพยากรที่ดีและทำให้เกิดความเท่าเทียมกันต้องใช้เกณฑ์เรื่องสิทธิและความสามารถ มิฉะนั้นแล้วจะถือว่าการละเมิดผู้ที่มีสิทธิและความสามารถต่อทรัพยากรนั้น อย่างไรก็ตามแนวคิดสังคมนิยมไม่เห็นด้วยกับแนวคิดเสรีนิยมในเกณฑ์การแบ่งปันทรัพยากรเช่นนั้น เพราะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งทางสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องนี้ แนวคิดสังคมนิยมเสนอให้แบ่งปันทรัพยากรโดยพิจารณาจากความจำเป็นของผู้ใช้ทรัพยากรนั้น การใช้เกณฑ์นี้นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพิจารณาเจตนารมณ์ของจักรวาล บทความนี้ ให้เหตุผลแย้งแนวคิดการแบ่งปันทรัพยากรของสังคมนิยม ในเรื่องกระบวนการแบ่งปันทรัพยากร เพราะ (1) ไม่สามารถตอบโต้ตามเจตนารมณ์ของจักรวาล (2) ไม่สามารถทำให้ความต้องการของคนที่ไม่รู้จักพอสิ้นสุดลงได้ และ (3) ไม่สามารถนำไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จได้ เพราะสังคมมีความรู้ไม่เพียงพอในกระบวนการแบ่งปันทรัพยากร อันเนื่องมาจากขาดการศึกษาที่ดี

คำสำคัญ: ความเท่าเทียม; แบ่งปันทรัพยากร; สังคมนิยม; คาร์ล มาร์กซ์

Abstract

In this paper entitled ‘A concept of distributive equality in social philosophy of Karl Marx’, an attempt was purposely made to critically analyze and examine the concept of distributive equality of Karl Marx’s philosophy. In distributing resources,

Liberalism firmly holds that the good distribution of resources where the equality is upheld is to utilize the criteria of rights and capacity, otherwise it would violate the one who has the right and capacity to those resources. However, Socialism strongly objects to the Liberalist concept of distribution as such because it somehow precipitates the social inequality and conflict. In order to solve these problems, it is proposed by Socialism that while distributing resources the necessity of those who are in need of resources should be taken into account. It is argued against Socialist distributive concept by this paper because: 1) it could not meet with the universal will, 2) it could not satisfy the unlimited desire of man in the proper manner, and 3) it could not be practically and successfully implemented because a society is bereft of sufficient knowledge on the processes of distribution of resources due to lacking educational relevance.

Keywords: Equality; Distribution of resources; Socialism; Karl Marx

บทนำ

สังคมคืออะไร สังคมเกิดขึ้นได้อย่างไร สังคมที่ดีควรเป็นสังคมอย่างไร คำถามเหล่านี้ถือว่าเป็นคำถามที่สำคัญยิ่ง เราจะเห็นได้ว่า สังคมได้กำเนิดขึ้นด้วยความจำเป็นเพราะว่ามนุษย์ต้องการอะไรบางอย่างจากกันและกัน มนุษย์จึงมารวมกันอยู่ เพื่อช่วยกันในการทำให้เราได้ในสิ่งที่เราต้องการจากการศึกษา มีข้อค้นพบว่าแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในปรัชญาสังคมเริ่มต้นมาจากการที่คนในสังคมต้องการประนีประนอมต่อกันและกัน (สมภาร พรหมทา, 2539) สังคมของมนุษย์มีความจำเป็นต้องมีเพราะวิวัฒนาการมนุษย์ที่อยู่แยกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ในยุคเริ่มแรกชีวิตของมนุษย์นั้นเต็มไปด้วยความไม่ปลอดภัยของชีวิต ไม่มีหลักประกันความปลอดภัย มนุษย์ต้องต่อสู้กับภัยต่าง ๆ เช่น ภัยธรรมชาติ ภัยของสัตว์ป่า และอันตรายอื่น ๆ ที่มีในธรรมชาติ การจะทำให้ชีวิตมีความปลอดภัยจึงมีความจำเป็นทำให้มนุษย์ต้องมาอยู่รวมกัน เพื่อช่วยกันรักษาชีวิตของกันและกัน นับตั้งแต่นั้นมาสังคมมนุษย์จึงได้ถือกำเนิดขึ้น

ในยุคเริ่มแรกของสังคม มนุษย์เริ่มมีแนวคิดที่เราจะจัดการสังคมให้ดีขึ้นได้อย่างไร ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นต้องหาผู้นำของสังคม เพื่อมอบหน้าที่ให้ใครบางคนที่เหมาะสมมาเป็นผู้ปกครอง ซึ่งในยุคแรกเขาก็พิจารณาเอาคนที่กำลังแข็งแรงทางร่างกายเมื่อโตแล้ว คงจะสามารถที่จะปกป้องคนในสังคมได้ (Somparn Promta, 2020) แต่ปัญหาก็เริ่มมีมากขึ้น เราไม่สามารถมอบอำนาจให้คนที่แข็งแรงด้านร่างกายอย่างเดียวไม่ได้ มนุษย์เริ่มเรียนรู้ว่าเราควรหาผู้นำใหม่ที่มีความเข้าใจธรรมชาติมากกว่าความแข็งแรงอย่างเดิม เพราะมนุษย์มีการเรียนรู้ว่าความแข็งแรงทางกายและกำลังอย่างเดียวไม่สามารถนำพาสังคมได้ คำถามสำคัญทางปรัชญาสังคมคือ ใครสมควรจะมาเป็นผู้นำ เพราะว่าเราทุกคนที่เกิดมามีความแตกต่างกัน บางคนมีกำลังมาก บางคนอ่อนแอทางกาย สติปัญญา บางคนฉลาด บางคนโง่ สังคมจึงเห็นควรว่าคนจะมาเป็นผู้นำสังคมได้ ต้องเป็นคนมีร่างกายแข็งแรง และมีสติปัญญา ฉะนั้นในยุคแรกของสังคมจึงมอบอำนาจให้คนประเภทนี้ หลังจากนั้นคนดูแลสังคมสิ่งที่คนดูแลสังคมได้รับก็คืออำนาจ จึงทำให้เกิดการเมืองขึ้น แล้วพัฒนาการเป็นระบบการปกครอง



กลายมาเป็นระบบกษัตริย์ ระบบพ่อปกครองลูก ระบบข้าทาส ระบบศักดินา ระบบทุนนิยม ระบบประชาธิปไตย ระบบเสรีนิยม ระบบสังคมนิยม และตามหาอุดมคติอนาธิปไตย ค่อย ๆ วิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน แนวคิดนี้แสดงให้เห็นว่า การวิวัฒนาการทางสังคมและการเมือง ที่เราพิจารณาในช่วงเวลานั้นเป็นรากฐานการกำเนิดก่อตัวของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องไปถึงธรรมชาติของการเป็นมนุษย์ และมีผลเป็นอย่างมากต่อปรัชญาสังคมและการเมืองสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์

ในบทความนี้จะนำเสนอแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรในปรัชญาสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ เมื่อสังคมได้เกิดขึ้นแล้ว เราจะมีหลักการอะไรในการบริหารจัดการสังคม ในบทความนี้จะศึกษา 2 แนวคิดที่สำคัญคือ (1) แนวคิดของเสรีนิยม (2) แนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ เราจะศึกษาการใช้เกณฑ์ของทั้งสองแนวคิด เพื่อจะพิจารณาว่าแนวคิดทั้งสอง มีเกณฑ์อย่างไรในการแบ่งปันทรัพยากร เพื่อให้สังคมที่นำใช้แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรในปรัชญาสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ เกิดความเท่าเทียมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ศึกษาประเด็นแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรในสังคมของแนวคิดสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์
2. แยกแยะประเด็นเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรในสังคม ของแนวคิดสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์
3. วิเคราะห์และประเมินเหตุผลแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์
4. สร้างข้อสรุปแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์
5. เสนอเป็นงานวิจัยปรัชญาสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าแนวคิดสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์ มีแนวคิดเพื่อให้สังคมได้รับความเท่าเทียม ซึ่งผู้วิจัยได้เปรียบเทียบระหว่าง 2 แนวคิดในการจัดการทรัพยากรให้เกิดความเท่า

เทียม ระหว่างแนวคิดเสรีนิยมและสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ มีความแตกต่างกันมากในการจัดสัน
ทรัพยากร

1. แนวคิดเสรีนิยม แนวคิดของเสรีนิยมคือแนวคิดรูปแบบหนึ่งที่ถูกใช้ในการจัดการ
ทรัพยากรของสังคม แนวคิดเสรีนิยมเชื่อว่ามนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพเป็นของตนเอง ฉะนั้นแนวคิดเสรี
นิยมจึงอนุญาตให้มนุษย์สามารถทำมาหากิน สะสมหาทรัพยากรตามสิทธิความสามารถของตนเอง
หมายความว่าทุกคนในสังคมมีความเท่าเทียมกันที่จะใช้ความสามารถของตนเองเพื่อหากิน ใครมี
ความฉลาด มีความเก่งกล้า ถ้าเขาหาทรัพยากรได้มากกว่าคนอื่น เขาคงนั้นก็สมควรแล้วที่จะได้รับ
ผลผลิตเหล่านั้นเป็นของตนเอง นั่นเป็นหลักความเท่าเทียมของแนวคิดเสรีนิยม

การใช้แนวคิดแบบเสรีนิยมทำให้คนที่มีความสามารถสูงกว่าคนอื่นได้เปรียบในการทำมาหา
กิน ผลที่เกิดจากแนวคิดเสรีนิยม คือการทำให้คนจำนวนมากในสังคมเกิดความลำบากในการใช้ชีวิต
เพราะว่าคนที่เก่งและฉลาด มีเพียงจำนวน 1 % ของสังคม แต่อีก 99 % กลับเป็นคนที่มีความ
สามารถระดับกลาง และ อาจจะเรียกว่าไม่มีความรู้เลย (สมภาร พรหมทา, 2539) เพราะคนที่มีความ
ทรัพยากรมากได้ยึดอำนาจผูกขาดการค้าขายไว้หมดแล้ว คนจำนวนมากก็ต้องกายมาเป็นแรงงาน
รับจ้าง ในยุคต้นของอุตสาหกรรมนั้น ชาวกรรมสิทธิ์ถูกนายทุนเอาเปรียบ โกงค่าแรงงาน ทำงานวันละ
18 ชั่วโมงต่อวัน เพื่อต้องแลกกับเงินอันน้อยนิด เขาเหล่านั้นไม่มีสิทธิเรียกร้องสิ่งใดได้ เพราะระบบ
นายทุนได้ครอบงำสังคมไว้แล้ว ชาวกรรมสิทธิ์รู้เรื่องเหล่านี้ดี เพราะเป็นขบวนการชีวิตของเขาที่กำลังพบ
เจอ เพราะแนวคิดเสรีนิยมได้ทำให้คนที่ถือครองทรัพยากรจำนวน 3/4 ของสังคม คนที่มีทุนมากเหล่านี้
ก็สามารถต่อรองเรื่องสำคัญในสังคมได้มากกว่าคนอื่นเช่น เรื่องการออกกฎหมาย นโยบายของรัฐ ทำ
ให้นักการนักการเมืองเป็นเครื่องมือของคนรวย ผลที่ตามมาของแนวคิดเสรีนิยมได้ทำให้เกิดปัญหา
เหล่านี้ นักปรัชญาอย่าง คาร์ล มาร์กซ์ จึงเสนอแนวคิดแบบสังคมนิยมเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำของ
สังคมเสรีนิยม เพื่อต่อสู้เรียกร้องหาความเสมอภาคหรือเท่าเทียมและยุติธรรม

2. แนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ แนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ เป็นแนวคิดทางปรัชญา
สังคมและการเมือง ที่พิจารณาจากเจตณารมณ์ของจักรวาล คาร์ล มาร์กซ์ ได้ศึกษาจักรวาลก่อนที่จะ
มาออกแบบสังคมโดยทั่วไปแล้วทฤษฎีการเมืองโบราณซึ่งมีพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนาเทวนิยม แนวคิดนี้
เริ่มต้นด้วยคำกล่าวที่ว่ามนุษย์ไม่ได้สร้างจักรวาล แต่จักรวาลเป็นตัวสร้างมนุษย์ขึ้น ในแนวคิดแบบ
เทวนิยม เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างจักรวาลรวมทั้งมนุษย์ด้วย เพราะโลกนี้ถูกสร้างขึ้นมาจากฝีมือของ
พระเจ้า ไม่ใช่มนุษย์เป็นผู้สร้าง มนุษย์คือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา ฉะนั้นสิทธิในการปกครองโลกไม่ได้เป็น
ของมนุษย์คนใด เพราะสิทธิเป็นของพระเจ้าที่จะปกครองโลก อาจเป็นสิ่งที่เราเข้าใจได้ ถ้าเราเชื่อว่า
พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก เพื่อแก้ไขปัญหาลี้ลับแนวคิดแบบเสรีนิยม คาร์ล มาร์กซ์ ได้ตรวจสอบดู
แนวคิดนี้จึงนำมาสู่การออกแบบสังคมให้เกิดความเท่าเทียม คาร์ล มาร์กซ์ ได้เห็นความอยุติธรรมของ
ระบบเสรีนิยมที่ให้เราแบ่งปันทรัพยากรตามสิทธิและความสามารถ การใช้เกณฑ์นี้ คาร์ล มาร์กซ์
มองว่าเป็นความไม่เท่าเทียมกันเลย ระหว่างบุคคลต่อบุคคลยกตัวอย่าง นาย ก และ นาย ข สองคนนี้
เปิดร้านขายอาหารเหมือนกัน เขาทั้งสองคนมีสิทธิที่จะแข่งขันกันขายอาหาร แต่นาย ก ทำอาหาร
ไม่อร่อย สู้ นาย ข ไม่ได้ ผลที่ตามมาจากรื่องนี้คือ นาย ก จะขายอาหารได้น้อย เพราะคนไปกินร้าน
นาย ข หมด จากการที่นาย ก ขายอาหารไม่ได้ นาย ก ก็จะมีเงินไม่มากพอเพื่อจะส่งลูกตนเองไปเรียน
ในเมื่อคนไปซื้อร้านนาย ข หมด นาย ก ก็ต้องปิดร้านไป หลังจากนั้น นาย ก ก็จะเป็นคนจน ลูก



นาย ก ก็จะไม่เงินเข้าโรงเรียนการศึกษาของเขาก็จะต่ำเพราะพ่อไม่มีเงินส่งลูกเรียนหนังสือ ครอบครัวนี้ก็จะกลายเป็นครอบครัวฐานะชนชั้นล่างของสังคม คำถามของคาร์ล มาร์กซ์ คือ เราจะทำอย่างไรให้สองคนนี้เท่าเทียมกันในการมีทรัพยากร ถ้าเราแบ่งให้คนแข่งขันกันตามสิทธิและความสามารถก็จะเกิดปัญหานี้ขึ้น

ในงานเขียนของคาร์ล มาร์กซ์ เขาจึงวิพากษ์ วิจารณ์ ระบบเสรีนิยมเรื่องแนวคิดแบบทุนนิยม ในหนังสือ The Capital : a Critique of Political Economy (Karl Marx, 1887) คาร์ล มาร์กซ์ เชื่อว่า ที่สังคมเราไม่สามารถพัฒนาไปถึงสังคมที่สมบูรณ์ได้ เพราะว่าสังคมยังไม่เกิดความเท่าเทียมกัน ในการเข้าถึงทรัพยากร คาร์ล มาร์กซ์ บอกว่าการจะพัฒนาทำให้สังคมเป็นสังคมที่สมบูรณ์ได้ ต้องทำให้ทุกคนไม่อดอยาก มีข้าวให้กินเวลาหิว ไม่มีคนใดต้องลำบากเพราะไม่มีข้าวกิน คนต้องเคารพกันและกัน มีศักดิ์ศรีในชีวิตของตนเองมากกว่าสิ่งใด เมื่อสมาชิกในสังคมไม่มีความเดือดร้อนที่ต้องแย่งชิงแสวงหาทรัพยากรตามแนวคิดของเสรีนิยมแล้ว เมื่อนั้นสังคมที่สมบูรณ์หรือสังคมคอมมิวนิสต์จะเกิดขึ้น เราจะทำอย่างไรเพื่อจะแก้ไขปัญหานี้ คาร์ล มาร์กซ์ พยายามเสนอแนวคิดปฏิรูปสังคมใหม่ เราเรียกแนวคิดนี้ว่า “สังคมนิยม” แนวคิดสังคมและการเมืองนี้เกิดขึ้น เพื่อแก้ปัญหาการต่อสู้และความขัดแย้งทางชนชั้นที่เกิดจากการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรของมนุษย์ที่ไม่จบสิ้น

สังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ มีอุดมคติคือ การวางจุดมุ่งหมายของสังคมอันได้แก่การทำให้คนหลุดพ้นจากการเป็นทาสวัตถุซึ่งพันนาการมนุษย์มาตั้งแต่โบราณ (Karl Marx, 1887) สังคมนิยมไฝฝืนถึงการที่ผลผลิตของสังคมเพิ่มขึ้นจนเพียงพอสำหรับทุกคน การเปลี่ยนความประพฤติ ทัศนคติและความเชื่อของมนุษย์จะทำให้เข้าถึงสภาวะดังกล่าวได้ ดังนั้นจุดมุ่งหมายของแนวคิดแบบสังคมนิยมคือความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจหรือเรียกได้ว่า การสร้างเศรษฐกิจแบบยั่งยืน คาร์ล มาร์กซ์ กล่าวว่าแม้แต่นานนี้เท่านั้นที่จะแก้ไขปัญหายของสังคมให้เป็นสังคมที่สมบูรณ์ได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ มีวิธีการจัดการแบ่งปันทรัพยากรของสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ตามความจำเป็นต้องใช้ เพื่อสร้างสังคมที่เท่าเทียมกัน การที่ไม่อนุญาตให้ทุกคนในสังคมสามารถถือครองทรัพยากรเป็นของตัวเองได้ ถือว่าเป็นการทำให้คนในสังคมไม่มีสิทธิถือครองอำนาจมากกว่าคนอื่น หมายความว่าสังคมนิยมจะไม่อนุญาตให้คนใดคนหนึ่งมีอำนาจในทรัพยากร สังคมนิยมเชื่อว่าเราต่างไม่ได้เป็นผู้สร้างโลกนี้ เรามาที่โลกใบนี้เพื่ออาศัย ทำชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์ ดังนั้นการอยู่รวมกันของมนุษย์ในสังคมจึงควรเป็นไปเพื่อความสงบสุข และมีความเท่าเทียมกัน

1. ความเท่าเทียมในแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ แนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ได้พูดถึงถึงความเท่าเทียม 2 เรื่อง (1) ความเท่าเทียมทางสังคม (Social Equality) หมายถึง การออกแบบระบบการบริหารรัฐให้สังคมเกิดความเท่าเทียมเช่น การได้รับการปฏิบัติจากรัฐด้วยความเท่าเทียมในด้านกฎหมาย รัฐสวัสดิการ ฯลฯ (2) ความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากร (Distributive Justice) หมายถึง รูปแบบเศรษฐกิจ ที่จะบริหารแบ่งปันทรัพยากรให้แก่สมาชิกของสังคม เช่น เริ่มจากปัจจัยพื้นฐาน 4 อย่างคือ 1. ที่อยู่อาศัย 2. อาหาร 3. ยารักษาโรค และ 4. เครื่องนุ่งห่ม รวมไปถึงทรัพยากรอื่นเช่น การกำหนดในการใช้ที่ดิน น้ำ ไฟฟ้า การศึกษา ระบบสาธารณสุข ฯลฯ ให้ทั่วถึงและเกิดความเท่าเทียมแก่สมาชิกของสังคม เพราะความเท่าเทียมสองอย่างนี้เป็นสิ่งที่ชีวิตของคนในสังคมควรได้รับและไม่จำเป็นต้องกังวลเรื่องการแข่งขันตามสิทธิและความสามารถ เพื่อให้แนวคิด

ความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรของสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ เกิดขึ้นได้จริง สังคมจึงต้องอนุญาตให้มีคนกลางมาบริหารสังคม เราจะเรียกคนเหล่านี้ว่า “รัฐ” หมายความว่า รัฐจะมาเป็นคนกลางในการดูแล รักษาและทำหน้าที่เป็นเพียงเจ้าหน้าที่ในการแบ่งปันทรัพยากร เพราะว่ารัฐจะต้องมารับใช้สังคม รัฐต้องทำให้สมาชิกของสังคมได้รับความเท่าเทียมในการถูกปฏิบัติในทางกฎหมาย การเข้าถึงบริการทุกอย่าง และความเท่าเทียมในการใช้ทรัพยากรด้วย

แนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ได้เริ่มจากการทำรูปแบบการปกครองหรือการบริหารของรัฐด้วยการให้ยกเลิกกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินทั้งหมด ให้นำทรัพยากรทั้งหมดมาเป็นเป็นของส่วนรวม ไม่ให้มีการรับมรดกจากพ่อและแม่สู่ญาติในสายเลือดตนเอง ทรัพยากรทุกอย่างเมื่อได้มาแล้วต้องนำมาเชื่อมเข้าสู่รัฐ (Karl Marx and Frederick Engels, 1847) สังคมนิยม จะไม่อนุญาตให้ใครถือทรัพยากรเป็นของตนเอง ถ้าจำเป็นต้องใช้ก็มาเบิกเอาในส่วนกลาง ไม่ให้คนในสังคมต้องนำชีวิตมาวุ่นวายในเรื่องนี้ เอาเวลาส่วนมากที่มีไปทำงานอย่างอื่น เพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น คาร์ล มาร์กซ์ มองสังคมในภาพรวมใหญ่ว่าสังคมที่เราต้องให้ความสำคัญในหัวหน่วยสำคัญที่สุดคือสมาชิกทุกคนของสังคม หมายถึงเรื่องความเท่าเทียมระหว่างบุคคลต่อบุคคล ระหว่างสองคนนี้จะไม่มีใครถือครองทรัพยากรมากกว่ากัน สองคนนี้ต้องมีเท่ากัน เท่าที่เขาจำเป็นต้องใช้ ซึ่งเราจะได้เห็นมาแล้วผ่านการปฏิวัติสังคม การปฏิวัติชนชั้น

2. ทรัพยากรในสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ทรัพยากรคืออะไร ในแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ได้พูดถึงแนวคิดที่เราจะให้ทุกคนเป็นเพียงผู้มีส่วนร่วมกับการออกแรงงานเพื่อสร้างทรัพยากรเท่านั้น และมีรัฐเป็นคนกลางเป็นคนจัดสรรให้เราทุกคน ในแนวคิดแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ได้แบ่งทรัพยากรออกเป็น 2 ประเภทคือ (1) ทรัพยากรที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุต่าง ๆ หรือพูดโดยรวมคือสิ่งที่เกิดขึ้นโดยที่มนุษย์ไม่ใช่ผู้สร้าง (2) ทรัพยากรที่เกิดจากแรงงานของสมาชิกสังคม หมายถึง สิ่งที่เราทุกคนมีส่วนในการผลิต เช่น พลังงาน ไฟฟ้า อาหาร ฯลฯ ทรัพยากรสองอย่างนี้ ที่เราจะเอามาบริหารสังคม รัฐจะเป็นคนเก็บรักษาผลผลิตที่เราร่วมกันออกแรงงานไว้ให้แล้วเราสามารถมาเบิกได้ ตามที่เราต้องการภายใต้เกณฑ์ของความจำเป็นต้องใช้

เพราะเหตุใดคาร์ล มาร์กซ์ จึงให้ความสำคัญมากกับแนวคิดวัตถุหรือการแบ่งปันทรัพยากร เพราะว่าคาร์ล มาร์กซ์ ได้เห็นแย้งกับแนวคิดของอาจารย์ตนเองคือ วิลเฮล์ม ฟรีดริช เฮเกิล นักปรัชญาคนสำคัญของเยอรมัน ซึ่งเป็นนักปรัชญาสายจิตนิยม ซึ่งเขาเป็นอาจารย์สอนปรัชญาของคาร์ล มาร์กซ์ เขาเสนอแนวคิดที่สังคมที่ยังไม่สามารถพัฒนาให้เจริญได้ เพราะจิตใจของมนุษย์ยังไม่สมบูรณ์ เขาได้ทำให้เห็นภาพวิวัฒนาการของสังคมไว้ 3 แบบคือ (1) บทเสนอ (Thesis) หมายถึงการรวมหมู่ของสังคม (2) บทแย้ง (Antithesis) หมายถึงการที่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดเก่าของสังคม (3) บทสรุป (Synthesis) หมายถึง จิตสมบูรณ์อันแท้จริง คาร์ล มาร์กซ์ (พระรักเกียรติพงษ์ อินเปื่อย, 2022) ได้พิจารณาแนวคิดของอาจารย์ตนเองแล้วไม่เห็นด้วย เพราะคาร์ล มาร์กซ์ มองว่าเราจะคนในสังคมสมบูรณ์ได้อย่างไร ในเมื่อชีวิตของคนจำเป็นต้องกิน ต้องมีวัตถุเลี้ยงกาย ฉะนั้นเราจะอย่างไรให้คนมีวัตถุเพียงพอ มีทรัพยากรให้เรานำใช้ สังคมนิยมเกิดขึ้นด้วยอุดมการณ์อันยิ่งใหญ่ เขาต้องการทำลายกำแพงทางชนชั้น การต้องทนเห็นชาวกรรมมาชีพผู้ออกแรงงานถูกกดขี่ขูดรีดเอาเปรียบ โดนนายทุนหน้าเลือดที่บีบบังคับให้ต้องออกแรงงานอย่างหนักหน่วงแล้วได้ค่าตอบแทนน้อยนิด เป็นความเจ็บแสบในใจของคาร์ล มาร์กซ์ เขาไม่สามารถยอมรับที่จะให้สังคมมนุษย์เป็นอย่างนี้ต่อไป



สังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ จึงลุกขึ้นมาต่อสู้ เป็นฝันร้ายที่คอยหลอกหลอนเหล่าทุนนิยม เพราะสังคมนิยมจะสร้างสังคมแห่งความเท่าเทียมขึ้น เพื่อนำคนในสังคมสู่ความเจริญอย่างแท้จริง

3. เกณฑ์การแบ่งปันทรัพยากรของสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ เมื่อสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ เกิดขึ้นแล้ว เราจะมีเกณฑ์อย่างไรในการแบ่งปันทรัพยากรให้เกิดความเท่าเทียม โดยใช้เกณฑ์ในการแบ่งปันคือ สังคมนิยมจะแบ่งตามเกณฑ์ความจำเป็น (C.P.Chandrasekhar, 2017) บนพื้นฐานการพิจารณาตามความต้องการใช้ ทำให้รัฐถึงต้องมีส่วนในการพิจารณาอย่างนั้น เพราะรัฐพิจารณาแล้วว่าคุณควรจะได้เท่าไรตามที่คุณแจ้งจุดประสงค์ต้องการใช้ รัฐจะตัดสินว่าคุณมีความจำเป็นต้องใช้เท่าไร จำเป็นต้องใช้หรือไม่ การใช้เกณฑ์การแบ่งปันทรัพยากรตามความจำเป็น ถือว่าเป็นการทำให้เราทุกคนในสังคมไม่มีความกังวลว่าเราจะต้องแสวงหาทรัพยากรเพื่อนำมาสะสม เพราะสังคมนิยมไม่อนุญาตให้สมาชิกของสังคมมีสิทธิ์สะสม สมาชิกมีสิทธิ์ร่วมกันผลิตและใช้เท่าที่จำเป็น เพราะการสะสมจะนำมาซึ่งการถือครองทรัพยากรมากกว่าความจำเป็น สังคมก็จะกลับไปสู่รูปแบบสังคมแบบเดิม คือคนที่มียุทธศาสตร์มากก็จะมีอำนาจควบคุมสังคมเหมือนเดิม

แนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ได้พิจารณาแล้วว่าการการจะสร้างสังคมแห่งความเท่าเทียมได้ รัฐต้องเป็นเจ้าของการผลิตและเป็นคนกลางในการควบคุมทรัพยากรของสังคม แต่แนวคิดการแบ่งปันทรัพยากรตามความจำเป็นก็ได้สร้างปัญหาขึ้นมาอีกแบบคือ คนที่มีความสามารถรู้สึกว่าคุณเองถูกเอาเปรียบ หรือโดนละเมิดสิทธิ์ การใช้แนวคิดของสังคมนิยมจึงยังไม่ตอบโจทย์กับคนทุกคนในสังคม เราจะทำอะไรให้เกิดความเป็นธรรมได้ เพื่อให้เข้าใจเรื่องนี้มากขึ้นเราจะแยกคนเป็น 2 ประเภทคือ (1) คนที่สามารถทำการผลิตได้มากและมีความสามารถสูงกว่าคนอื่น คนประเภทแรกนี้กลับได้น้อยตามที่รัฐแบ่งให้ตามความจำเป็นต้องใช้ คนที่มีปัญหาคือคนประเภทแรก แล้วประเภทที่ (2) คนมีความสามารถไม่สูง ไม่สามารถผลิตได้มาก เราจะทำอะไรให้คนประเภทที่ 2 ซึ่งเป็นคนส่วนมากในสังคม มีแรงบันดาลใจออกแรงงาน เพราะเขาคิดว่าทำมากก็ได้เท่าเดิม ทำน้อยก็ได้เท่าเดิม ทำได้น้อยกลับก็ได้รับการแบ่งปันเท่ากัน คำถามต่อแนวคิดนี้คือ เราจะจัดการกับความความสามารถที่ไม่เท่ากันของคนในสังคม จากการพิจารณามาดังนี้เห็นว่าสังคมนิยมติดกับดักแนวคิดของตนเอง เพราะไม่สามารถทำให้เกิดความเท่าเทียมตามธรรมชาติของมนุษย์ได้

ดังนั้น เกณฑ์ในการใช้แบ่งปันทรัพยากรของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ไม่สามารถที่จะทำให้เกิดความเท่าเทียมในสังคมได้ เพราะว่าแนวคิดดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขความซับซ้อนของคนได้ ในทางพุทธศาสนามีคำสอนเรื่อง กิเลส มี 3 อย่าง โสกะ โทสะ โมหะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 12 หน้า 63 ข้อ 71 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หมายความว่ามนุษย์มีความต้องการตามกิเลสของตนเอง แนวคิดสังคมนิยมจึงทำให้คนที่มีความต้องการไม่รู้จักพอ เข้าถึงได้ แล้วเราจะแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร ซึ่งจะพิจารณาในข้อต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ มีความเป็นไปได้เพราะเหตุผลที่แนวคิดการแบ่งปันทรัพยากรของสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ได้ขัดกับหลักธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความต้องการไม่สิ้นสุด และความต้องการของแต่ละคนไม่เท่ากัน แต่เราต้องเข้าใจว่าแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ เป็นแนวคิดเพื่อสร้างสังคมให้เกิดความเท่าเทียมและสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำลายกำแพงชนชั้น ทำให้สังคมที่เราอยู่แล้วมีความยุติธรรม เราจะมาพิจารณาว่าเรื่องนี้ย่อยละเอียด อะไรคือข้อโต้แย้งที่สำคัญต่อ

แนวคิดสังคมนิยม อะไรคือข้อแย้งในปัญหาแนวคิดสังคมนิยม และเพราะเหตุผลอะไรที่ทำให้แนวคิดของสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ไม่สามารถเป็นไปได้ในสังคม เราจะทำอะไรให้แนวคิดของสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ยังสามารถใช้งานต่อไปได้ในสังคมปัจจุบัน เพราะสังคมปัจจุบันมีความเชื่อว่าแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ คือแนวคิดแบบเผด็จการ ซึ่งเมื่อเราตรวจสอบในเจตนาของคาร์ล มาร์กซ์ แล้วพบว่า ไม่ได้เป็นเช่นนั้น แนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ ไม่ได้มีความเป็นเผด็จการ แต่คนที่นำแนวคิดมาใช้จริงผ่านการปฏิวัติสังคมกลับกลายเป็นเผด็จการ เพราะต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างเร่งรีบ และให้สำเร็จตามใจของตนเอง

แนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ จากการศึกษาแล้วพบ 3 ปัญหาที่ทำให้แนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ไม่สามารถเป็นไปได้ (1) เกณฑ์ใช้ในการแบ่งปันตามความจำเป็นของแนวคิดของสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ไม่สามารถทำให้เกิดความเท่าเทียมของสมาชิกในสังคมได้จริง เพราะไม่สามารถทำให้การแบ่งปันเกิดความเท่าเทียมได้ เพราะว่าสังคมมีความซับซ้อนทางแนวคิดและการปฏิบัติของสมาชิกในสังคม ปัญหาดังกล่าวยังนำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรให้เกิดความไม่เป็นธรรม เพราะว่าคนที่สมควรได้รับการแบ่งปันมากเกินความจำเป็น กลับเป็นคนใกล้ชิดตัวของคนแบ่งปัน คนส่วนมากที่ควรได้รับ แต่ไม่ใช่คนใกล้ชิดก็ได้น้อยลงจนมีความจำเป็นมากก็ตาม (2) ความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะในการแบ่งปันทรัพยากรของสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ได้กีดกันไม่ให้คนที่มีความสามารถพอใจได้ สมาชิกสังคมที่มีความสามารถสูง ทำงานที่สูงกว่าคนทั่วไป ก็จะตั้งคำถามว่า มีความยุติธรรมหรือไม่ระหว่างอาจารย์สอนหนังสือกับคนกวาดถนน ที่ต้องได้รับการแบ่งปันเท่ากัน แน่นอนว่าการทำงานสอนหนังสือต้องยากกว่าการกวาดถนน เพราะต้องใช้ความสามารถมากกว่า จึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถตอบใจหทัยคนเหล่านี้ได้ (3) เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ให้ยังสามารถใช้งานต่อไปได้ เพราะสังคมนิยมต้องการทำให้คนในสังคมมีความเท่าเทียมหรือเสมอภาคกัน เราต้องแก้ไขตรงที่การเพิ่มการศึกษา เปิดให้คนมีสิทธิ์แข่งขันกันภายใต้กติกาที่รัฐกำหนดอย่างเคร่งครัด การทำให้คนในสังคมมีความเข้าใจต่อแนวคิด ประชาชนมีการศึกษา มนุษย์จะค่อย ๆ เรียนรู้ และช่วยกันพัฒนาสังคมให้สมบูรณ์ต่อไป

อภิปรายผลวิจัย

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า แนวคิดสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์ หมายถึงหลักการทางสังคมและการเมือง ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานความขัดแย้งของทางสังคมระหว่างชนชั้นกรรมาชีพและระบบทุนนิยม ที่มีความอยู่ดีธรรมแก่ชนชั้นล่าง แนวคิดสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์ มีอุดมคติคือการสร้างสังคมคอมมิวนิสต์ หมายความว่าสังคมนิยมได้สร้างหลักการทางการเมืองและสังคม เพื่อเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสังคม พร้อมนำสังคมไปสู่อุดมการณ์ของสังคมนิยมคือสังคมที่มีความยุติธรรม และเท่าเทียมหรือเสมอภาคกัน ผ่านระบบการคิดของคาร์ล มาร์กซ์ เขาวางกรอบแนวคิดให้รัฐเป็นเจ้าของการผลิตทุกอย่างที่เป็นผลผลิตผ่านการออกแรงงานของคนในสังคม ผู้วิจัยเห็นประเด็นเหล่านี้แล้วก็เห็นภาพของสังคมนิยมว่า ในระบบสังคมนิยมเขาจะเดินทางไปสู่เป้าหมายข้างหน้าอย่างแน่วแน่ และมีเป้าหมายคือการสร้างสังคมที่ไม่มีชนชั้น เราจะสามารถเห็นได้ในอุดมการณ์ของสังคมนิยมหลายประเทศในตอนนี้กำลังพยายามเดินไปในทิศทางเดียวกันคือสร้างสังคมคอมมิวนิสต์ให้ปรากฏเป็นจริง ในการศึกษาแนวคิดสังคมนิยมผู้วิจัยสามารถจะเห็นโครงสร้าง



ของสังคมนิยมในภาพใหญ่ ซึ่งจะมีประโยชน์มากในการออกแบบสังคม และวางหลักการแนวคิดในรูปแบบใหม่เพื่อปรับปรุงหลักการคิดของคาร์ล มาร์กซ์ ให้ดีขึ้น สอดคล้องกับ คาร์ล มาร์กซ์ กล่าวว่า ได้เน้นลักษณะการปกครองหรือการบริหารของรัฐไว้ว่า ให้ยกเลิกกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินทั้งหมดมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เก็บภาษีรายได้สูงเข้ารัฐ ยกเลิกการรับมรดก ยึดทรัพย์สินของกบฏรวบรวมสินเชื่อให้อยู่ในอำนาจหน้าที่ของรัฐ เชื่อมทางคมนาคมและการขนส่งเข้าสู่รัฐ ขยายโรงงานและเครื่องมือเร่งฟื้นฟูที่ดินรกร้างว่างเปล่า ขยายหน้าที่ความรับผิดชอบไปสู่กรรมกรอย่างเท่าเทียมกัน ทำการผสมผสานอุตสาหกรรมเข้ากับเกษตรกรรม ค่อย ๆ ทำลายภาวะความแตกแยกต่าง ๆ ระหว่างเมืองและชนบท จัดการศึกษาเสรีแก่เยาวชนโดยโรงเรียนของรัฐ ยกเลิกแรงงานเด็กในโรงเรียน ปรับการศึกษาให้สอดคล้องต่อการผลิตทางอุตสาหกรรม (Karl Marx and Frederick Engels, 1847)

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ มีความสัมพันธ์กับเจตนารมณ์ของจักรวาล หมายความว่าจักรวาลนี้ได้สร้างมนุษย์ขึ้นมาเพื่อทำอะไรบางอย่างตามหน้าที่ของตนเอง มนุษย์ทุกคนไม่สามารถทำทุกอย่างได้ทั้งหมด เราต้องช่วยกันทำคนละเรื่องแล้วรวมกันเพื่อสังคม การเข้าใจเจตนารมณ์ของจักรวาลคือการเข้าใจภาพรวมของชีวิตว่าเราควรจะทำอย่างไรให้เกิดความยุติธรรม สังคมที่มีความเท่าเทียมในทุกด้าน เพื่อช่วยส่งเสริมพัฒนาคนในสังคมให้หลุดพ้นจากพันธนาการทางสังคมที่เสื่อมทรามให้คงามศิวิไลซ์มากขึ้น สังคมต้องเป็นสังคมที่ดีและประเสริฐมากขึ้น ผ่านการแบ่งปันตามเจตนารมณ์ของจักรวาลว่าเราไม่ได้สร้างโลกใบนี้ แต่เรามีสิทธิ์ที่จะใช้มัน อย่างเท่าที่จำเป็นไม่ใช่การกอบโกยเอาทุกอย่างมาเป็นของตน เราจะเห็นได้ว่าสังคมนิยมไม่ได้ให้ความสำคัญในความเท่าเทียมในการแข่งขันในการค้าขาย สังคมนิยมจะไม่ยอมให้ใครมาทำงานอย่างเสรี เพื่อแสวงหาความมั่งคั่งและสะสมเป็นของตนเอง การกระทำตามระบบทุนนิยม คือสิ่งที่สังคมนิยมเห็นตรงข้ามอย่างแข็งกร้าว สังคมนิยมหรือรัฐจะเป็นเจ้าของการผลิต รัฐจะมีหน้าที่โดยชอบธรรมในการต้องเป็นผู้เก็บรักษาทรัพยากรของส่วนกลางไว้ รัฐจะดูแลทุกคนอย่างเท่าเทียม ในเมื่อคุณมีส่วนร่วมในการออกแรงงานประกอบส่วนในการผลิต คุณก็มีความชอบธรรมในเรื่องการได้รับการเบิกจ่ายเท่าที่คุณต้องการ บนพื้นฐานความจำเป็นต้องใช้ สอดคล้องกับ สมภาร พรหมทา กล่าวว่า ระบบการกระจายความเสมอภาคที่ คาร์ล มาร์กซ์ เสนอขัดกับธรรมชาติของคนเราได้อภิปรายกันมาแล้วว่า ในการกระจายรายได้ คาร์ลมาร์กซ์ ใช้หลักว่า จากแต่ละคนตามความสามารถให้แบ่งให้แต่ละคนตามความจำเป็น หลักอันนี้ชาวมากซิสต์ถือว่าเป็นหลักที่ยุติธรรมและเป็นหลักที่ให้ความเท่าเทียมแก่คนทุกคน ชาวเสรีนิยมวิจารณ์ว่า หลักการที่ว่านี้หากพิจารณาให้ลึกซึ้งจะเห็นว่าเป็นหลักที่ขัดกับธรรมชาติของคน กล่าวคือคนเรานั้นเมื่อลงแรงทำอะไรลงไป เขาจะทำสุดกำลังความสามารถหากเขารู้ว่าสิ่งที่เขาทำทั้งหมดจะเป็นของเขาไม่มีตกหล่น ตรงกันข้าม คนเราจะทำอะไรอย่างทุ่มเท หากเขารู้ว่าผลแห่งแรงงานที่เขา ลงไปนั้นไม่เป็นของเขาทั้งหมด ระบบการแบ่งปันผลประโยชน์ในสังคมนิยมมิวนิสต์ไม่ได้พิจารณาจากแรงงาน หากพิจารณาจากความจำเป็นของแรงงาน นายดำกับนายแดงเป็นคนงาน ทำงานในตำแหน่งเดียวกันนายดำมีความสามารถมากกว่านายแดง สามารถทำงานได้มีคุณภาพกว่าถ้าสองคนนี้เป็นคนงานในระบบเสรีนิยมแน่นอนนายดำย่อมต้องได้รับค่าตอบแทนแรงงานมากกว่านายแดง แต่ในสังคมนิยมมิวนิสต์ ไม่น่าจะนายดำจะได้รับผลตอบแทนมากกว่า เพราะผลตอบแทนไม่ได้พิจารณาจากผลงาน (สมภาร พรหมทา, 2539)

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ มีข้อขัดแย้งที่ปรากฏชัดเจนที่ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดของ คาร์ล มาร์กซ์ ไม่มีน้ำหนักมากพอที่จะเป็นไปได้ทางแนวคิด เพื่อแก้ไขความไม่เท่าเทียมของสังคมได้ เพราะว่าคนในสังคมไม่ให้ความร่วมมือเพราะคนส่วนมากคิดว่าการทำเช่นนี้คือการละเมิดสิทธิในการใช้ความสามารถส่วนบุคคลมากเกินไปจนเกิดความไม่เป็นจริงแล้วแนวคิดของสังคมนิยมได้ถูกใช้ในฐานะเป็นเครื่องมือทางเผด็จการเป็นส่วนมากจึงทำให้เมื่อนำแนวคิดนี้ไปใช้จึงมีปัญหา เพราะรูปแบบที่ปฏิบัติกับรูปแบบทางแนวคิดไม่ตรงกัน จึงยืนยันว่าความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรของแนวคิดสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ เป็นไปไม่ได้จริง แต่ว่าหลักการของสังคมนิยมยังมีประโยชน์มากที่จะทำให้คนเข้าใจชีวิต และรู้จักพอ ไม่ควรที่จะยึดเอาโลกนี้มาเป็นของตนซึ่งสอดคล้องกับ พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า ทุกศาสนาในโลกนี้เป็นสังคมนิยม ไม่ใช่ประชาธิปไตยอัตโนมัติ ทุกศาสนาพระศาสดาต้องการให้ยึดหลักสังคมนิยม เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนาแล้วจะยังเป็นสังคมนิยม ไม่มีใครเอาส่วนเกิน เอาแต่เท่าที่จำเป็นหรือพอดี เพื่อว่าส่วนที่เหลือจากนั้นจะได้ตกไปเป็น ของสังคม พระมีผ้าไม่เกิน 3 ผืน บาตร 1 ใบ กุฏิกว้างเพียง 7 ฟุต ยาว 12 ฟุต เน้นสันโดษ แสวงหาบริโศกเท่าที่จำเป็น เจตนาของพระพุทธศาสนาแล้วย่อมเป็นสังคมนิยม ตถาคตเกิดขึ้นมาในโลกนี้ เพื่อประโยชน์แก่อกุลแก่เทวดาและมนุษย์ ไม่ใช่เพื่อใครคนใดคนหนึ่ง และไม่ใช่เพื่อตัวท่านเอง พระพุทธเจ้ามีอุดมคติเป็นสังคมนิยม แต่วิธีปฏิบัติเป็นเผด็จการกิจกรรมในคณะสงฆ์ก็เลยมีหลักการเป็นอย่างนั้นหมด แม้กระทั่งอุดมคติของพระโพธิสัตว์ก็ต้องช่วยเหลือผู้อื่น แม้ชีวิตก็สละได้เพราะเห็นแก่สังคม (พุทธทาสภิกขุ, 2557) และสอดคล้องกับพระมหาพุทธิวัฒน์ โชคจันทะสิทธิ์ และพระมหายุทธนา นรเชษฐฐิติที่เสนอว่า สังคมมาจากการหลักการของการจำกัดเสรีภาพของบุคคล หลักการของการแบ่งปัน หรือการจัดสรรอย่างยุติธรรม ปัญหาของปรัชญาสังคมจึงต้องการค้นหาคำตอบว่าเมื่อใดที่เสรีภาพของบุคคลพึงถูกจำกัดลงหรือความร่ำรวยควรถูกจัดสรรอย่างไรในสังคม จึงจะก่อให้เกิดความยุติธรรม (พระมหาพุทธิวัฒน์ โชคจันทะสิทธิ์ และพระมหายุทธนา นรเชษฐฐิติ, 2565)

บทสรุป

แนวคิดเรื่องแบ่งปันทรัพยากรของปรัชญาสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ เป็นแนวคิดเพื่อสร้างความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมทางสังคม ผ่านหลักการและวิธีการแบ่งปันทรัพยากรตามเกณฑ์ความจำเป็นต้องใช้ ตรงกันข้ามกับแนวคิดเสรีนิยมที่แบ่งตามสิทธิและความสามารถ การสร้างสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ จึงทำให้เกิดความสามัคคีของคนชนชั้นกรรมาชีพ และชนชั้นล่างของสังคม สร้างความสำนึกในความเป็นคน สร้างแนวคิดเสมอภาคระหว่างบุคคลต่อบุคคล ทางด้านแนวคิดและการปฏิบัติต่อสิทธิอย่างเสมอภาคกันทุกด้านตามเป็นจริง

แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรของปรัชญาสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์ ในการแบ่งปันทรัพยากร เป็นแนวคิดเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคม เกณฑ์ในการแบ่งปันในแนวคิดสังคมนิยมให้พิจารณาจากความจำเป็นของผู้ใช้ทรัพยากร การใช้เกณฑ์นี้นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพิจารณาเจตนารมณ์ของจักรวาล หมายถึงการแบ่งให้ทุกคนตามความจำเป็นต้องใช้ แต่ว่าแนวคิดนี้ก็กลับยังไม่สามารถนำไปใช้ได้ เพราะว่า (1) มนุษย์ในสังคมส่วนมากยังไม่เข้าใจเจตนารมณ์



ของจักรวาล (2) มนุษย์ยังไม่สามารถทำให้ความต้องการของตนเองที่ไม่รู้จักพอสิ้นสุดลงได้ และ (3) ไม่สามารถนำไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จได้ เพราะมนุษย์ในสังคมยังขาดความเข้าใจ ขาดความรู้ ในกระบวนการแบ่งปันในแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ อันเนื่องมาจากขาดการศึกษาที่ดีพอ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษารายละเอียดแนวคิดการแบ่งปันทรัพยากรในปรัชญาสังคมและการเมืองของ คาร์ล มาร์กซ์ เพื่อสร้างความเข้าใจ ในรูปแบบการสร้างสังคมนิยม ให้เกิดความเท่าเทียมในการถือครองทรัพยากรเท่าที่ทุกคนจำเป็นต้องใช้ในสังคม และ ความเท่าเทียมด้านสังคมเพิ่มขึ้น
2. ควรมีการวิจัย และสร้างแบบเรียนรู้ปรัชญาสังคมและการเมือง เพื่อประชาชนในสังคมจะได้ ศึกษาเรียนรู้ ให้เกิดความเข้าใจต่อระบบการสังคมและการเมือง ในทุกระดับตั้งแต่ ประถมศึกษา และ ระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ส่งเสริมให้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คาร์ล มาร์กซ์ และ เฟรเดอริก เองเงิลส์. (2553). *แถลงการณ์ พรรคคอมมิวนิสต์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟิลาแมทุง.
- พระมหาพุทธิวัฒน์ โชคจันทะสิทธิ์ และพระมหายุทธนา นรเชษฐฐะ. (2565). ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาทางสังคมและการเมืองเชิงพุทธในสังคมไทย. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 5(2) , หน้า 261-275.
- พระรักเกียรติพงษ์ อินเปื่อย. (2565). จิตสำบูรณ์ตามทัศนะเฮเกิล *The Absolutemind in Hegel's View*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- พุทธทาสภิกขุ. (2557). *ธัมมิกสังคมนิยม*. กรุงเทพมหานคร: กรีนปัญญา, สนพ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา.(2539). *ปรัชญาสังคมและการเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- C.P.Chandrasekhar.(2017). *Karl Marx Capital and the present*. Published by Tulika Books.
- Karl Marx. (1887). *Capital : a Critique of Political Economy*. English edition first published.
- Karl Marx and Frederick Engels.(1847). *Selected Works*, Vol.1.
- Somporn Promta. (2020). *Lectures in Social and Political Philosophy*. Wisdom Magazine Publishing House Bangkok, Thailand.



การศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก An Analytical Study on the Accessibility of Ratana's Values in Tipiṭaka

¹วรรณทิพา สังขสูตร ²พระเทพวัชรจารย์, (เทียบ สิริญาโณ)

³พระมหาอดิเดช สติวโร และ ⁴มนตรี สิริโรจนานันท์

¹Wanthipha Sangkasoot ²Phra Devvajracarya (Thiab Siriñaño)

³Phramaha Adidej Sativaro and ⁴Montree Sirarojananan

¹²³คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²³Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

⁴คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁴Department of Philosophy, Faculty of Liberal Arts, Thammasart University

¹Corresponding Author, Email: pepsipar@hotmail.com

Received October 8, 2023; Revised November 2, 2023; Accepted: November 7, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก เพื่อศึกษาการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก และเพื่อศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยทางด้านเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณค่าของรัตนะที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่ามีคุณค่าทั้งทางโลกและทางธรรม รัตนะทางโลกมีคุณค่าในฐานะเป็นปัจจัยในการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม ส่วนรัตนะทางธรรม มีคุณค่าทางโลกิยะ สำหรับการดำเนินชีวิตทางโลกอย่างมีคุณภาพ และมีคุณค่าทางโลกุตตระ สำหรับการดำเนินชีวิตเพื่อการบรรลุธรรม 2) การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก อันได้แก่ (1) คุณค่าของรัตนะทางโลก เข้าถึงได้โดยการประพฤติจักรวรรดิวัตรอันประเสริฐ บำเพ็ญทาน รักษาศีล บำเพ็ญภาวนา และสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นมาด้วยหลักธรรมในพระไตรปิฎก (2) คุณค่าของรัตนะทางธรรม เข้าถึงได้ด้วยปัญญาและด้วยวิธีการแบบโลกิยะกับแบบโลกุตตระ 3) การวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่ารัตนะในพระไตรปิฎก แบ่งเป็นการวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะทางโลก ทำให้เกิดผลคือได้รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางโลก และการวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่ารัตนะทางธรรม ทำให้เกิดผลคือได้รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางธรรม

คำสำคัญ: คุณค่าของรัตนะ; การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะ; พระไตรปิฎก

Abstract

This article was aimed at studying the values of Ratana in Tipiṭaka, the accessibility to the values of Ratana in Tipiṭaka, and analyzing the accessibility to the



values of Ratana in Tipiṭaka. This study employed the qualitative research done by using the documentary research methodology. The results of the research suggest that: 1) the values of Ratana in the Tipiṭaka have both secular and spiritual values. Ratana for the house-holders is of excellent value benefiting oneself, family and society. Dharma Ratana is of good value for quality mundane living and the value for whom wishing a life of attainment is made, 2) the accessibility to the values of Ratana in the Tipiṭaka is of the followings: (1) the worldly value of the Ratana in the Tipiṭaka can be obtained by conducting the Noble Cakkavatti-vatta, almsgiving, observing the precepts, practicing meditation and building a better economic status according to Dhamma from the Tipiṭaka, (2) the value of Dhamma Ratana in Tipiṭaka can be obtained by three kinds of wisdom and by the methodology of mundane and supramundane ways, and 3) in analyzing the accessibility to the values of Ratana in Tipiṭaka, it is divided by the obtaining of the values of worldly Ratana resulted from the research giving rise to the worldly noble lifestyle and the values of the Dhamma Ratana resulted from the research giving rise to the ideal life in Dhamma way.

Keywords: The values of Ratana; Approaching the values of Ratana; Tipitaka

บทนำ

ในพระไตรปิฎก มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับรัตนะเป็นอันมากดังเช่น จักกวัตติสูตร อันเป็นพระสูตร ที่ตรัสเล่าว่า เมื่อกษัตริย์ทรงประพติจักรวรรดิวัตรโดยสมบูรณ์แล้วรัตนะ 7 ประการจะบังเกิดขึ้น ทำให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองอุดมสมบูรณ์ ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 59-110 หน้า 59-82, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ปหาราตสูตรก็เป็นอีกพระสูตรหนึ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสสนทนากับจอมอสูร ปหาราตะ เกี่ยวกับความน่าอัศจรรย์ของมหาสมุทร 8 ประการอันเป็นที่น่ายินดี โดยพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงความน่าอัศจรรย์ของพระธรรมวินัยว่าก็มี 8 ประการเช่นกัน และทรงเปรียบเทียบกับความน่าอัศจรรย์ของมหาสมุทรในลักษณะคล้าย ๆ กันเป็นคู่ไป ซึ่งสำหรับความน่าอัศจรรย์ประการที่ 7 ของมหาสมุทรนั้น จอมอสูรกราบทูลว่าในมหาสมุทรมีรัตนะมาก คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สังข์ ศิลา แก้วประพาฬ เงิน ทอง ทับทิม แก้วตาแมว ซึ่งพระพุทธองค์ก็ได้ตรัสถึงความน่าอัศจรรย์ของธรรมวินัยประการที่ 7 เพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่า ในธรรมวินัยก็มีรัตนะมาก คือ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 อริยมรรคมีองค์ 8 (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 23 ข้อ 19 หน้า 246-251, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เนื่องจากรัตนะหมายถึง แก้วที่ถือว่ามีค่ายิ่ง เป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความยินดี เป็นสิ่งที่มนุษย์ทั้งหลายพากันบูชาแสวงหาครอบครอง มีค่ามาก ชั่งไม่ได้ พบเห็นได้ยาก ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ผู้มีฐานะอันต่ำต้อยจะนำมาใช้สอยได้ จึงมีการเปรียบพระรัตนตรัยเป็นดุจแก้วอันประเสริฐ 3 ประการของพุทธศาสนิกชน ได้แก่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อันเป็นสิ่งที่มีความค่าสูงสุด เป็นสิ่งที่นำมาซึ่ง

ความยินดี เป็นสิ่งที่มนุษย์ทั้งหลายพากันบูชาแสวงหาครอบครอง มีค่ามาก ซึ่งไม่ได้ พบเห็นได้ยาก และไม่ใช่เป็นสิ่งที่ผู้ไม่ศรัทธาในทางธรรมจะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

ในพระไตรปิฎกและอรรถกถาได้อธิบายถึงความสำคัญและคุณค่าของพระรัตนตรัยไว้มาก ดังเช่น เหตุการณ์ที่ทรงแสดงปฐมเทศนา คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ถือได้ว่าเป็นปฐมเทศนาอันก่อให้เกิดธัมมรัตนะเม็ดแรกที่ประทานให้แก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งเมื่อทรงปฐมเทศนา จบลง พระโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม บรรลุธรรม แฉ่งในธรรมปราศจากความลุ่มหลงสยในคำสอนของพระพุทธเจ้า กราบพูลขอบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธองค์ทรงบรรพชาอุปสมบทให้เป็นองค์แรกด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา นับเป็นพระสงฆ์องค์แรกในพระพุทธศาสนา พระสังฆรัตนะเม็ดแรกได้เกิดขึ้นแล้ว พระรัตนตรัยเกิดขึ้นครบถ้วนแล้ว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 7-24 หน้า 11-31, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งเมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงปฐมเทศนาแล้ว พระรัตนตรัยก็ได้ปรากฏต่อชาวโลกเป็น ครั้งแรก ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงเริ่มต้นหมุนวงล้อแห่งธรรมอันยอดเยี่ยม ทรงเริ่มต้นการประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนา และตั้งแต่นั้นมาจักรรัตนะของพระธรรมจักรพรรดิราชก็ดำเนินไปทั่วชมพูทวีปจนถึงปัจจุบัน คุณค่าของรัตนะจากพระปฐมเทศนา ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร นั้นเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เป็นจุดเริ่มต้นในการประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนา นอกจากคุณค่าของพระรัตนตรัยที่ช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้ว พระรัตนตรัยยังมีคุณค่าที่สมควรแก่การเคารพนับถือ สมควรแก่การเข้าถึงและยึดเป็นสรณะ เป็นที่พึ่งที่ระลึกถึงในการดำเนินชีวิต อีกหลายประการ นอกจากพระรัตนตรัยที่ควรเข้าถึงคุณค่าแล้ว ยังมีคุณค่าของ “รัตนะ” ทั้งทางโลกและทางธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎกอีกมากที่ควรแก่การค้นคว้าศึกษาและวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังเช่น ปัญญารัตนะ, รัตนะ 5 ประการที่หาได้ยากในโลก, รัตนะ 7 ของพระเจ้าจักรพรรดิ, รัตนะ 10 อัญมณีที่มีคุณค่า และรัตนะ 37 โพธิปักขิยธรรม ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่สมควรจะทำการศึกษาวิจัยคุณค่าของ “รัตนะ” ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า มีคุณค่าทางโลกและทางธรรมอย่างไร จะเข้าถึงได้อย่างไร จะดำเนินการวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎกอย่างไร และผลจากการวิเคราะห์จะมีประโยชน์อย่างไรบ้าง

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยการเข้าถึงพระรัตนตรัยพระสูตรเดียวบ้าง เป็นการวิเคราะห์เรื่องความเชื่อที่มีต่อคณะสงฆ์บ้าง ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีเสียมากกว่า ยังไม่มีงานวิจัยเรื่องใดกล่าวถึงหรือเจาะลึกลงในการวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะทั้งทางโลกและทางธรรมในพระไตรปิฎก ที่เป็นภาพรวมโดยตรง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก ซึ่งมีความแตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่นำมาทบทวนโดยจะเน้นไปที่การวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะทั้งทางโลกและทางธรรมในพระไตรปิฎก เพื่อนำคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎกไปใช้สร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ

บทความวิจัยนี้นำเสนอข้อมูลและผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก และผลการวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก การวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการในด้านทำให้ทราบข้อมูล



การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก ได้ทราบถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐจากการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการเสนอแบบวิธีการศึกษาวิเคราะห์ (Analytical Method) และการศึกษาแบบวิพากษ์ (Critical Analysis) ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากตำราภาษาไทย และภาษาอังกฤษเพื่อศึกษาประเด็นเกี่ยวกับเรื่องการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก และหนังสืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก
2. แยกแยะประเด็นเพื่อศึกษาวิเคราะห์และตรวจสอบเหตุผลที่ใช้อธิบาย
3. วิพากษ์เหตุผลนั้นและนำไปประเมินน้ำหนัก
4. เขียนสรุปผลของการศึกษาด้วยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อ 1 ในการศึกษาคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก ผลการวิจัยพบว่า รัตนะ หรือ รตน์ มีรูปวิเคราะหว่า สิ่งที่น่ามาหรือพามาซึ่งความยินดี เป็นสิ่งที่ผู้คนทำการบูชาแสวงหา เป็นสิ่งที่มีค่ามาก ชั่งไม่ได้ พบเห็นได้ยาก และไม่ใช่สิ่งที่ผู้ต่ำต้อยจะนำไปใช้สอยได้ (อรรถกถา พระไตรปิฎกภาษาไทย ขุททกนิกาย สุตตันปิฎก เล่ม 2 ข้อ 226 หน้า 14-15, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) ประกอบไปด้วยรัตนะทางโลกและรัตนะทางธรรม

1. รัตนะทางโลก ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกประกอบด้วยรัตนะ 7 อันเป็นรัตนะของพระเจ้าจักรพรรดิ ได้แก่ จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว มณีแก้ว นางแก้ว คหบดีแก้ว และปริณายกแก้ว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 81-104 หน้า 60-75, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และรัตนะ 10 อันได้แก่ แก้วมุกดา แก้วมณี ไพฑูรย์ สังข์ ศิลา ประพาฬ เงิน ทอง ทับทิม และแก้วตาแมว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2 ข้อ 506 หน้า 597, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) รัตนะทางโลกมีคุณค่าในฐานะที่เป็นปัจจัยในการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม รัตนะทางโลกเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจมีคุณค่าในหลายด้าน เช่น รัตนะในฐานะเป็นเครื่องประดับ ใช้เป็นเครื่องประดับกาย ใช้เป็นเครื่องประดับบารมี ใช้เป็นเครื่องประดับใจสำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ใช้รัตนะให้เป็นประโยชน์ทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมือง และใช้รัตนะให้เป็นประโยชน์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

2. รัตนะทางธรรม จัดได้เป็นรัตนะในฐานะที่เป็นปัญญา และรัตนะในฐานะของพระรัตนตรัย ซึ่งคุณค่าของปัญญารัตนะ และคุณค่าของพระรัตนตรัย สรุปลผลการวิจัยได้ดังนี้

คุณค่าของปัญญารัตนะ ปัญญามีบ่อเกิด 3 ประการด้วยกันเรียกว่า ปัญญา 3 อันได้แก่ จินตามยปัญญา ได้แก่ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาด้วยตนเอง สุตมยปัญญา ได้แก่ปัญญาที่เกิดจากการสดับรับฟังหรือเล่าเรียนรับความรู้มาจากผู้อื่น และภาวนามยปัญญา ได้แก่ ปัญญาอันเกิดจากการปฏิบัติหรือบำเพ็ญภาวนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2558) ทั้งนี้คุณค่าของปัญญารัตนะในพระไตรปิฎกนั้นแบ่งออกได้เป็น คุณค่าของปัญญารัตนะเพื่อประโยชน์ทางโลกียะและประโยชน์ทางโลกุตระ กล่าวคือ คุณค่าของปัญญารัตนะในพระไตรปิฎกเพื่อประโยชน์ทางโลกียะได้แก่ คุณค่าต่อการดำเนินชีวิตทางโลกเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ และคุณค่าสำหรับการควบคุมจิตใจให้เข้มแข็งมีพลังในการดำเนินชีวิตทางโลก ส่วนคุณค่าของปัญญารัตนะเพื่อประโยชน์ทางโลกุตระได้แก่ คุณค่าเพื่อการดำเนินชีวิตให้บรรลุทางธรรมอันหมายถึง มีปัญญารู้เท่าความจริงตามความเป็นจริง เมื่อนำปัญญามาใช้พิจารณาอริยสัจ 4 ส่งผลให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ และเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดวงจรสังสารวัฏ วัฏวนแห่งการเวียนเกิดเวียนตาย ทำให้บรรลุพระนิพพานได้ คุณค่าของพระรัตนตรัย ได้แก่ คุณค่าของพุทธรัตนะ คุณค่าของธรรมรัตนะ คุณค่าของสังฆรัตนะ ในงานวิจัยนี้ได้เน้นคุณค่าของพระรัตนตรัยด้านเป็นที่พึ่งช่วยดับทุกข์ คุณค่าของพระรัตนตรัยด้านการสร้างศรัทธา และคุณค่าของพระรัตนตรัยด้านการสร้างปัญญา

วัตถุประสงค์ข้อ 2 การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก ผลการวิจัยพบว่า การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะทางโลกในพระไตรปิฎก หมายถึง ความเข้าใจอย่างซาบซึ้งในรัตนะ 7 อันได้แก่ รัตนะของพระเจ้าจักรพรรดิ และรัตนะ 10 คือ อัญมณีที่มีค่า จนสามารถนำคุณค่าของรัตนะทางโลกไปใช้ประโยชน์เพื่อตนเองและเพื่อผู้อื่นได้ การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะทางธรรมในพระไตรปิฎก หมายถึง ความเข้าใจอย่างซาบซึ้งในรัตนะ 1 คือ ปัญญา และคุณค่าของรัตนะ 3 คือ พระรัตนตรัย จนสามารถนำคุณค่าของรัตนะทางธรรมไปใช้ประโยชน์เพื่อตนเองและเพื่อผู้อื่นได้

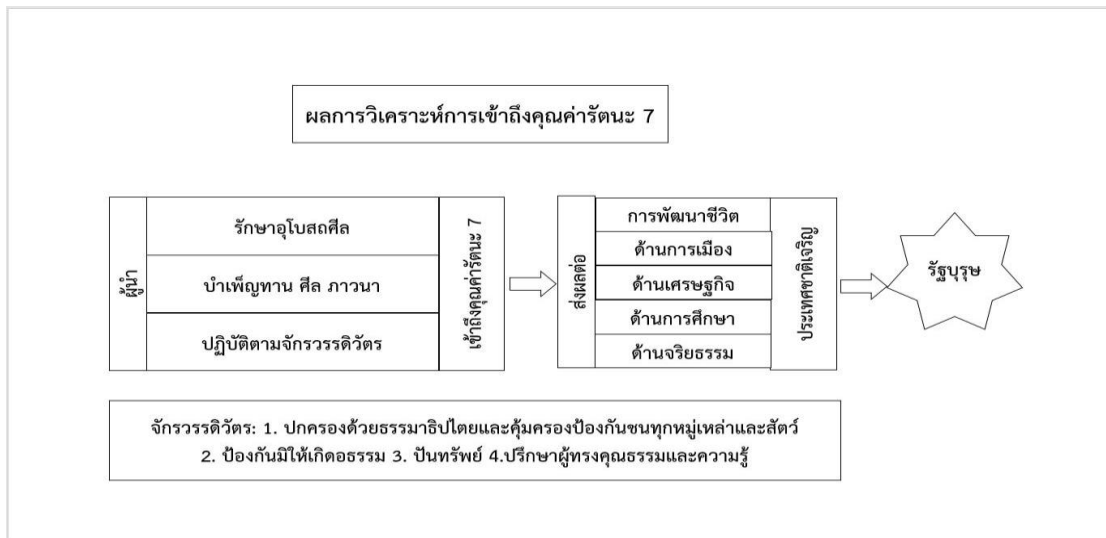
ในการศึกษาการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะทางโลกในพระไตรปิฎก พบว่า การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะ 7 คือ รัตนะของพระเจ้าจักรพรรดิ สามารถเข้าถึงได้โดยการประพตจักรวรรดิวัตรอันประเสริฐ รักษาอุโบสถศีล ในวันอุโบสถ 15 ค่ำ บำเพ็ญทาน ศีล และภาวนา ทั้งนี้จะมีเพียงพระเจ้าจักรพรรดิเท่านั้นที่จะเข้าถึงได้ คนทั่วไปยังไม่มีบารมีเพียงพอที่จะเข้าถึงคุณค่าของรัตนะ 7 ซึ่งเป็นรัตนะเฉพาะสำหรับพระเจ้าจักรพรรดิได้ อย่างไรก็ตาม หากผู้นำประเทศประพตจักรวรรดิวัตรอันประเสริฐนี้ได้ ผู้นำท่านนั้นก็จะได้รับการยกย่องสรรเสริญจากประชาชนว่า เป็นรัฐบุรุษ ส่วนการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะ 10 คือ อัญมณีที่มีค่านั้น สามารถเข้าถึงได้ด้วยการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นมา โดยใช้หลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบันด้วยหลักธรรม 4 ประการเพื่อประโยชน์ในภพนี้ หลักธรรมสัมปรายิกัตถะเพื่อประโยชน์ในภพหน้าด้วยหลักธรรม 4 ประการ หลักธรรมสำหรับคุณสมบัติที่ดีของพ่อค้า หลักธรรมในการแบ่งโภคทรัพย์ที่หามาได้ออกเป็น 4 ส่วนแล้วใช้สอยตามเหตุอันสมควร หลักในการแบ่งทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วนเพื่อการสะสมทรัพย์ให้เพิ่มพูนขึ้น หลักอิทธิบาท 4 และกุลจิรัฐติธรรมเพื่อความยั่งยืนของโภคทรัพย์

สำหรับการศึกษาการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะทางธรรมในพระไตรปิฎก พบว่า การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะ 1 คือ ปัญญา หมายถึง การเข้าถึงคุณค่าของปัญญานั้น คือ การทำให้เกิดปัญญา ทำ



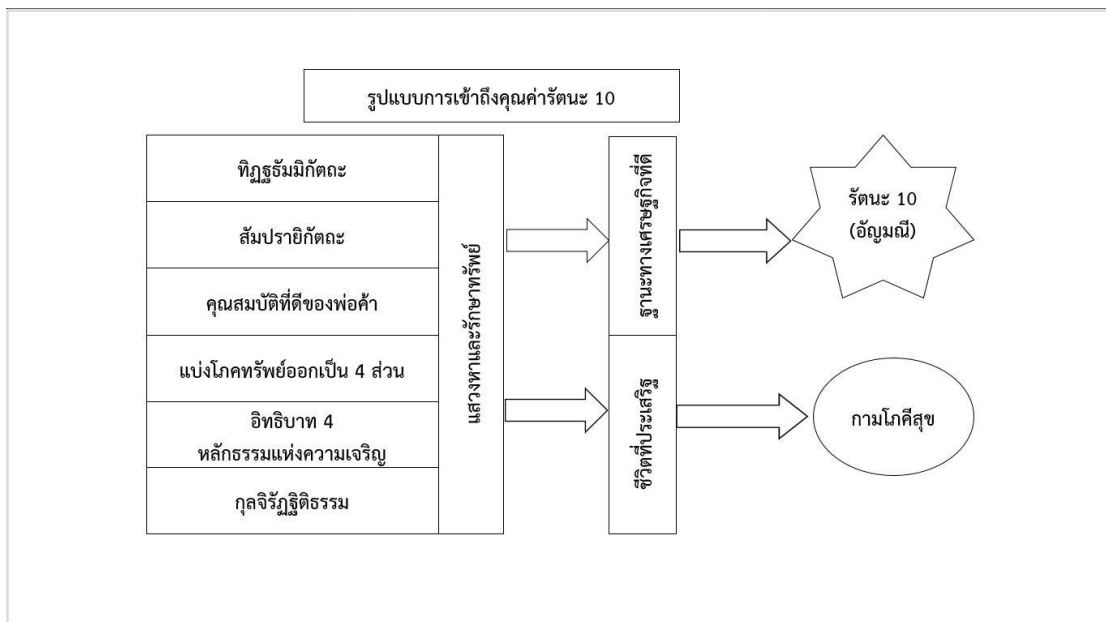
ให้มีปัญญา ทำให้ปัญญาพัฒนาขึ้นในตนเอง การสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นกับตนเองซึ่งมี 3 ทางด้วยกัน ได้แก่ (1) สุตมยปัญญา เป็นปัญญาที่ได้จากการสดับรับฟังหรือเล่าเรียนรับความรู้มาจากผู้อื่น จากคนดี คนมีปัญญา คนมีคุณธรรม จากสัทบุรุษ เสี่ยงจากผู้อื่นนี้ เรียกว่า พรโตโฆสะ ซึ่งจะทำให้เกิดศรัทธา ทำให้เกิดปัญญา ทำให้เกิดสัมมาทิฐิขึ้นมาได้ (2) จินตามยปัญญา เป็นปัญญาที่ได้จากการคิดพิจารณาด้วยตนเอง คิดอย่างถูกวิธี คิดหรือทำในใจโดยแยบคาย การรู้จักคิดพิจารณาด้วยตนเอง รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดเป็น คิดอย่างแยบคายนี้เรียกว่า โยนิโสมนสิการ (3) ภวานมยปัญญา เป็นปัญญาที่ได้จากการปฏิบัติสมาธิบำเพ็ญภาวนา เป็นปัญญาที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ ลงมือทำด้วยตนเอง โดยนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากสุตมยปัญญาและจินตามยปัญญาไปปฏิบัติจนได้ผลเห็นผลจากการปฏิบัติ ทำให้เกิดปัญญาเห็นความจริงตามความเป็นจริง ส่วนการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะ 3 คือ พระรัตนตรัย การเข้าถึงคุณค่าของพระรัตนตรัย 2 วิธี คือ แบบโลกียะและแบบโลกุตระ โดยการเข้าถึงคุณค่าของพระรัตนตรัยแบบโลกียะ ประกอบด้วย (1) โดยการมอบกายถวายตนแด่พระรัตนตรัย (2) โดยการยอมรับนับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง (3) โดยการแสดงตนเป็นศิษย์ (4) โดยการกราบหรือประนมมือแสดงความนอบน้อม (5) โดยการระลึกถึง (6) โดยบุคคลลาภิษฐาน ยึดบุคคลเป็นที่ตั้ง (7) โดยธัมมาภิษฐาน ยึดหลักธรรมเป็นที่ตั้ง (8) โดยการเข้าถึงอานุภาพของพระรัตนตรัย ส่วนวิธีการเข้าถึงคุณค่าของพระรัตนตรัยทางโลกุตระ ประกอบด้วย (1) โดยการเข้าถึงสภาวะแห่งพระรัตนตรัย (2) โดยการบรรลุธรรม

วัตถุประสงค์ข้อ 3 ศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์การเข้าถึงรัตนะทางโลกในพระไตรปิฎกในประเด็นการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะ 7 คือ รัตนะของพระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยการประพตจักรวรรดิวัตรอันประเสริฐ รักษาอุโบสถศีล ในวันอุโบสถ 15 ค่ำ บำเพ็ญทาน ศีล และภาวนา ซึ่งจะมีเพียงพระเจ้าจักรพรรดิเท่านั้นที่จะเข้าถึงได้ คนทั่วไปยังไม่มีบารมีเพียงพอที่จะเข้าถึงคุณค่าของรัตนะ 7 ซึ่งเป็นรัตนะเฉพาะสำหรับพระเจ้าจักรพรรดิได้ อย่างไรก็ตาม ในวิเคราะห์การเข้าถึงรัตนะ 7 โดยวิธีการเข้าถึงรัตนะด้วยการบำเพ็ญของพระเจ้าจักรพรรดิดังที่กล่าวมาแล้วนั้น นั้นพบว่ามีสำคัญทางด้านการพัฒนาชีวิต มีความสำคัญทางด้านการเมืองการปกครอง มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญทางด้านการศึกษา และมีความสำคัญทางด้านจริยธรรม หากผู้นำประเทศสามารถดำเนินการเพื่อให้เข้าถึงคุณค่าของรัตนะ 7 ด้วยวิธีการดังกล่าวข้างต้น ย่อมนำพาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่ง เป็นผลให้ประชาชนยกย่องสรรเสริญผู้นำผู้นั้นว่าเป็น รัฐบาลบุรุษ ดังแสดงในภาพประกอบ 1



ภาพประกอบ 1 ผลการวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าระดับ 7

ส่วนการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะทางโลกที่เป็นรัตนะ 10 คือ อัญมณีที่มีค่านั้น สามารถเข้าถึงได้ด้วยการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นมา โดยใช้หลักธรรมทฤษฎีอัมมิกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบันด้วยหลักธรรม 4 ประการเพื่อประโยชน์ในภพนี้ หลักธรรมสัมปรายิกัตถะเพื่อประโยชน์ในภพหน้าด้วยหลักธรรม 4 ประการ หลักธรรมสำหรับคุณสมบัติที่ดีของพ่อค้า หลักธรรมในการแบ่งโภคทรัพย์ที่หามาได้ออกเป็น 4 ส่วนแล้วใช้สอยตามเหตุอันสมควร หลักในการแบ่งทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วนเพื่อการสะสมทรัพย์ให้เพิ่มพูนขึ้น หลักอิทธิบาท 4 และกุลจิรัฐติธรรมเพื่อความยั่งยืนของโภคทรัพย์ดังแสดงในภาพประกอบ 2



ภาพประกอบ 2 รูปแบบการเข้าถึงคุณค่าระดับ 10 คืออัญมณีที่มีค่า

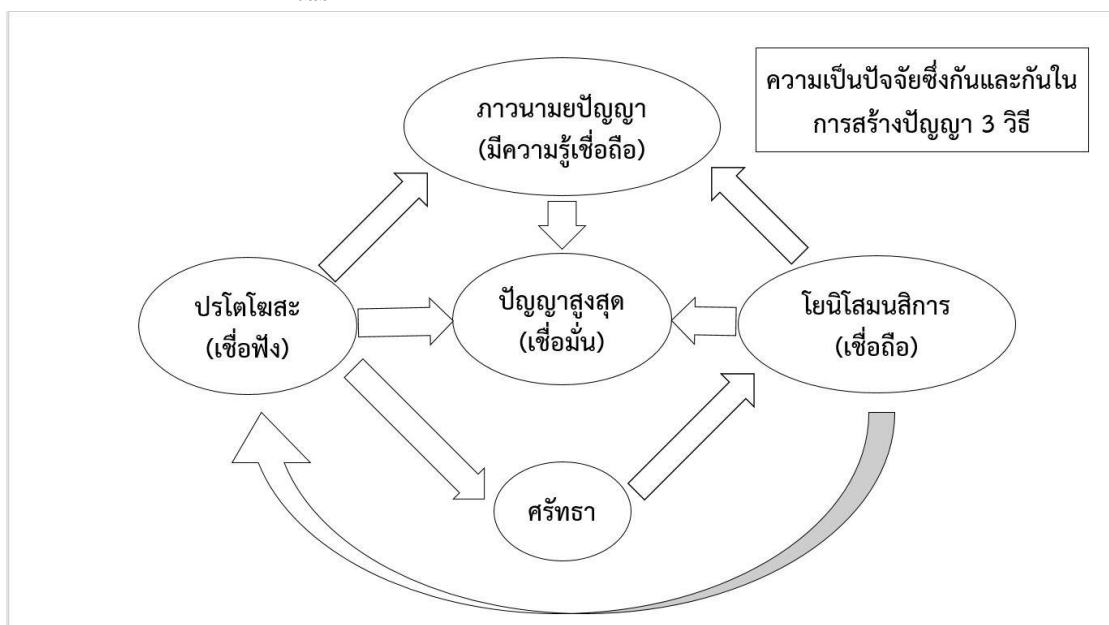
การวิเคราะห์การเข้าถึงรัตนะทางธรรมในพระไตรปิฎกในประเด็นการเข้าถึงคุณค่าของปัญญารัตนะนั้น พบว่า ผลวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่ารัตนะ 1 คือปัญญาด้วยสุตมยปัญญา สรุปได้ว่า



การสตรับรับฟังหรือเล่าเรียนรับความรู้จากสตรบุรุษ จะก่อให้เกิดปัญญหรือความรู้ได้ทั้งทางโลกและทางธรรม ซึ่งเมื่อการรับฟังจากสตรบุรุษแล้วทำให้เกิดผล คือ ปัญญาคือความรู้ จะทำให้เกิดศรัทธาในสตรบุรุษผู้นั้นและความดีงามทั้งหลายเพิ่มขึ้น

ปัญญที่เกิดขึ้นจากการรับฟังจากสตรบุรุษ ปรโตโฆสะ ที่ทำให้เกิดศรัทธานั้น เมื่อประกอบกับปัญญที่เกิดขึ้นจากการโยนิโสมนสิการหรือที่ได้จากวิธีคิดเหล่านี้ จะนำไปสู่การปฏิบัติด้วยแนวคิดที่ได้คิดและพิจารณาถกเถียงกันมาเป็นอย่างดี ด้วยความคิดที่ละเอียดคมมากขึ้น นำไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นอย่างดี ยิ่งก่อให้เกิดความศรัทธาในสิ่งที่เรียนรู้มามากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เมื่อได้รับฟังจากสตรบุรุษจนเกิดศรัทธา เกิดความเชื่อฟังในสตรบุรุษนั้นแล้ว ก็จะนำไปคิดพิจารณาเพิ่มเติมด้วยโยนิโสมนสิการ จนเริ่มเห็นจริงตามที่สตรบุรุษกล่าวก็ยิ่งเชื่อถือในสตรบุรุษนั้น ทำให้เกิดศรัทธาเพิ่มขึ้น ก็จะรับฟังจากสตรบุรุษนั้นมากขึ้น ก็เพิ่มศรัทธาให้มากขึ้นไปอีก แล้วก็โยนิโสมนสิการมากขึ้น ศรัทธาก็เพิ่มขึ้นอีก จึงเป็นเหมือนวงจรป้อนกลับ

ภาวนามยปัญญ คือ ปัญญอันเกิดจากการปฏิบัติจากความรู้ที่ได้มาจากสตรมยปัญญและจินตามยปัญญ จนได้ผล เกิดความซาบซึ้งมั่นใจมากยิ่งขึ้น การสร้างปัญญให้เกิดทั้ง 3 วิธีนั้น จะเป็นสิ่งที่ปจจัยซึ่งกันและกันกล่าวคือ ปัญญที่เกิดขึ้นจากการรับฟังจากสตรบุรุษ ปรโตโฆสะ ทำให้เกิดศรัทธา เมื่อได้รับฟังจากสตรบุรุษจนเกิดศรัทธา เกิดความเชื่อฟังในสตรบุรุษนั้นแล้ว ก็จะนำไปคิดพิจารณาเพิ่มเติมด้วยโยนิโสมนสิการ จนเริ่มเห็นจริงตามที่สตรบุรุษกล่าวก็ยิ่งเชื่อถือในสตรบุรุษนั้น ทำให้เกิดศรัทธาเพิ่มขึ้น ก็จะรับฟังจากสตรบุรุษนั้นมากขึ้น ก็เพิ่มศรัทธาให้มากขึ้นไปอีก แล้วก็โยนิโสมนสิการมากขึ้น ศรัทธาก็เพิ่มขึ้นอีก ดังแสดงในภาพประกอบ 3 ทั้งนี้ ศรัทธาและปัญญเป็นปจจัย 2 ประการที่ทำให้เกิดสมมตปฏิญ

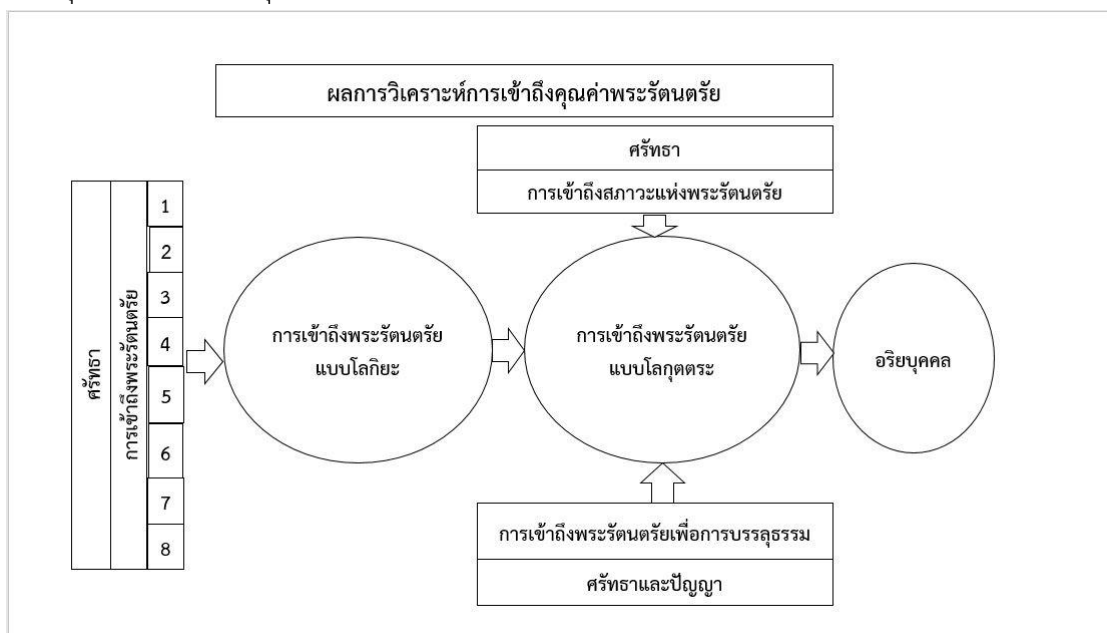


ภาพประกอบ 3 ความเป็นปจจัยซึ่งกันและกันในการสร้างปัญญ 3 วิธี

การวิเคราะห์การเข้าถึงรัตนะทางธรรมในพระไตรปิฎกในประเด็นการเข้าถึงคุณค่าของพระรัตนตรัยนั้น ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็น วิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าพระรัตนตรัยแบบโลกิยะ

และวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าพระรัตนตรัยแบบโลกุตตระ ผลการวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าพระรัตนตรัยแบบโลกียะ พบว่า สิ่งที่สำคัญคือ การทำให้เกิดศรัทธาต่อพระรัตนตรัย ทำให้เกิดความเชื่อฟังต่อสัตบุรุษ อันเป็นผลทำให้เกิดสุตมยปัญญา ซึ่งบุคคลผู้นั้นจะนำข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้สดับรับฟังจากสัตบุรุษ ไปพิจารณาไตร่ตรองด้วยการโยนิโสมนสิการ เมื่อพิจารณาไตร่ตรองแล้วก็เกิดความเชื่อถือ เพิ่มความศรัทธามากขึ้น จึงรับนำไปปฏิบัติต่อ เมื่อนำไปปฏิบัติก็ย่อมเกิดภาวณามยปัญญา เกิดความเชื่อมั่น มีใจหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหว มีเป้าหมายสูงสุดในชีวิต คือพระนิพพาน ดังนั้นจะเกิดการเลื่อนฐานจิตของตนเองให้สูงขึ้น ด้วยการเข้าถึงคุณค่าพระรัตนตรัยแบบโลกุตตระต่อไป

ส่วนผลการวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าพระรัตนตรัยแบบโลกุตตระ พบว่า ทั้งการเข้าถึงสภาวะแห่งพระรัตนตรัย และการเข้าถึงคุณค่าของพระรัตนตรัยด้วยการบรรลุธรรมนี้ ที่สำคัญคือ ความมีศรัทธาที่มั่นคงไม่หวั่นไหวในพระรัตนตรัย ซึ่งในที่สุดจะนำไปให้จิตหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง ซึ่งเมื่อพิจารณาพร้อมกับผลการวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าพระรัตนตรัยแบบโลกียะทั้งแปดประเภทแล้ว สิ่งที่สำคัญเหมือนกัน คือ ศรัทธา ซึ่งทำให้เกิดความเชื่อฟังต่อสัตบุรุษ อันเป็นผลทำให้เกิดสุตมยปัญญา ซึ่งเป็นผลให้ผู้นั้นนำสิ่งต่าง ๆ ที่ได้สดับรับฟังจากสัตบุรุษ ไปพิจารณาไตร่ตรองด้วยการโยนิโสมนสิการ เมื่อพิจารณาไตร่ตรองแล้วก็เกิดความเชื่อถือ เพิ่มความศรัทธามากขึ้น จึงรับนำไปปฏิบัติต่อ เมื่อนำไปปฏิบัติก็ย่อมเกิดภาวณามยปัญญา จนเกิดความเชื่อมั่น มีใจหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหว มีเป้าหมายสูงสุดในชีวิต คือพระนิพพาน แล้วปฏิบัติด้วยการเดินไปตามทางสายเอกทางเดียว คือ มรรคมรรค 8 อย่างมั่นใจ เพื่อเป้าหมายสูงสุดในชีวิต คือ พระนิพพาน และในที่สุดย่อมหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง บรรลุพระนิพพานในที่สุด ดังแสดงในภาพประกอบ 4



ภาพประกอบ 4 ผลการวิเคราะห์การเข้าถึงคุณค่าพระรัตนตรัย



อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะในพระไตรปิฎก ผู้วิจัยได้รูปแบบการวิเคราะห์ดังนี้

1.แนวคิดเรื่องพระรัตนตรัยแบบโลกียะ เป็นการทำให้เกิดศรัทธาต่อพระรัตนตรัย ทำให้เกิดความเชื่อฟังต่อสัตบุรุษ อันเป็นผลทำให้เกิดสุขุมยปัญญา ซึ่งบุคคลผู้นั้นจะนำข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้สดับรับฟังจากสัตบุรุษ ไปพิจารณาไตร่ตรองด้วยการโยนิโสมนสิการ เมื่อพิจารณาไตร่ตรองแล้วก็เกิดความเชื่อถือ เพิ่มความศรัทธามากขึ้น จึงรับนำไปปฏิบัติต่อ เมื่อนำไปปฏิบัติก็ย่อมเกิดภาวณามยปัญญา เกิดความเชื่อมั่น มีใจหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหว มีเป้าหมายสูงสุดในชีวิต คือพระนิพพาน ดังนั้นจะเกิดการเลื่อนฐานจิตของตนเองให้สูงขึ้น ด้วยการเข้าถึงคุณค่าพระรัตนตรัยแบบโลกุตระต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับคุณสมบัติของธำมณี สุวรรณประทีปที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา: การแปลและการวิเคราะห์ ซึ่งบรรยายถึงคำว่า สรณะ หมายถึง กำจัด ทำลาย ดับภัย คือความกลัว ความหวาดเสียดัง ทุกข์ ทุกคติ ความเศร้าหมองได้ ดังนั้นการเข้าถึงพระรัตนตรัยจึงกำจัด ทำลาย ดับภัย คือความกลัว ความหวาดเสียดัง ทุกข์ ทุกคติ ความเศร้าหมองได้ ทำให้เกิดความเชื่อมั่น มีใจหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหว มีเป้าหมายสูงสุดในชีวิต คือพระนิพพาน (ธำมณี สุวรรณประทีป, 2536)

2.การเข้าถึงพระรัตนตรัยด้วยความศรัทธามีผลทำให้ผู้เข้าถึงพ้นจากความทุกข์ได้ สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของถิรพิทย์ สุริวงษ์ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงไตรสรณคมน์ของชาวพุทธในสังคมไทย ซึ่งทำการวิจัยเกี่ยวกับการยึดที่พึ่งแบบไตรสรณคมน์ของชาวพุทธในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ความศรัทธาในพระรัตนตรัยสามารถทำให้ผู้เข้าถึงพ้นจากความทุกข์ได้เช่นกัน (ถิรพิทย์ สุริวงษ์, 2561) และสอดคล้องกับพระมหาชัยณรงค์ อภินนโท (อุดม), พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณที่เสนอว่า ไตรสรณคมน์เป็นรูปแบบการบวชประเภทหนึ่ง ปัจจุบันรูปแบบการบวชแบบนี้ใช้กับการบวชสามเณร เป็นสิ่งสำคัญสำหรับชาวพุทธเพราะสามารถปลดปล่อยความทุกข์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือความทุกข์ทางใจ ที่พึ่งอื่นนอกเหนือจากพระรัตนตรัยแล้วอย่างมากก็ช่วยได้แค่ลดความวิตกกังวลได้ชั่วคราวเท่านั้น (พระมหาชัยณรงค์ อภินนโท (อุดม), พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ, 2565)

3. การเข้าถึงคุณค่าของรัตนะทางโลกที่เป็นรัตนะ 10 คือ อัญมณีที่มีค่านั้น สามารถเข้าถึงได้ด้วยการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นมา โดยใช้หลักธรรมทิวฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบันด้วยหลักธรรม 4 ประการเพื่อประโยชน์ในภพนี้ หลักธรรมสัมปรายิกัตถะเพื่อประโยชน์ในภพหน้าด้วยหลักธรรม 4 ประการ หลักธรรมสำหรับคุณสมบัติที่ดีของพ่อค้า หลักธรรมในการแบ่งโภคทรัพย์ที่หามาได้ออกเป็น 4 ส่วนแล้วใช้สอยตามเหตุอันสมควร หลักในการแบ่งทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วนเพื่อการสะสมทรัพย์ให้เพิ่มพูนขึ้น หลักอิทธิบาท 4 และกุลจิรัฏฐิติธรรมเพื่อความยั่งยืนของโภคทรัพย์ สอดคล้องกับคุณสมบัติของกาญจนนา หาญศรีวรพงศ์ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างดุลยภาพชีวิตตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การสร้างดุลยภาพชีวิตทางด้านเศรษฐกิจตามแนวทางหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ทำได้โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาประพจน์ปฏิบัติ โดยต้องประพจน์ปฏิบัติรักษาศีล เจริญจิตตภาวนา เมื่อเกิดสัมมาทิฐิก็จะดำเนินชีวิตได้อย่างมีดุลยภาพ โดยหลักธรรมที่จะต้องนำประพจน์ปฏิบัติควบคู่ไปกับศีล และมีสมาธิปฏิบัติ มีหลายประการด้วยการ เช่น การสันโดษในปัจจุบัน 5 พิจารณาปัจจัย 4 อยู่เนื่อง ๆ ใช้จ่ายอย่างระมัดระวังไม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

1) องค์ความรู้สำหรับการดำเนินชีวิตประกอบด้วยร้ตนะทางโลก (โลกียะ)

การแสวงหาและรักษาทรัพย์

1. ทิฏฐมมิกัตถะ
2. คุณสมบัติที่ดีของพ่อค้า
3. กรรมอันสมควรต่อโภคทรัพย์
4. กุลจิรัฏฐิติธรรม

หลักธรรมแห่งความเจริญ

1. ปฏีรูพเทสวาสะ
2. สัมปฐิสสสยะ
3. อตตสัมมาปณิธิ
4. ปุพเพกตปุญญตา

รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางโลก (โลภะ)

อริยฐานธรรม 4

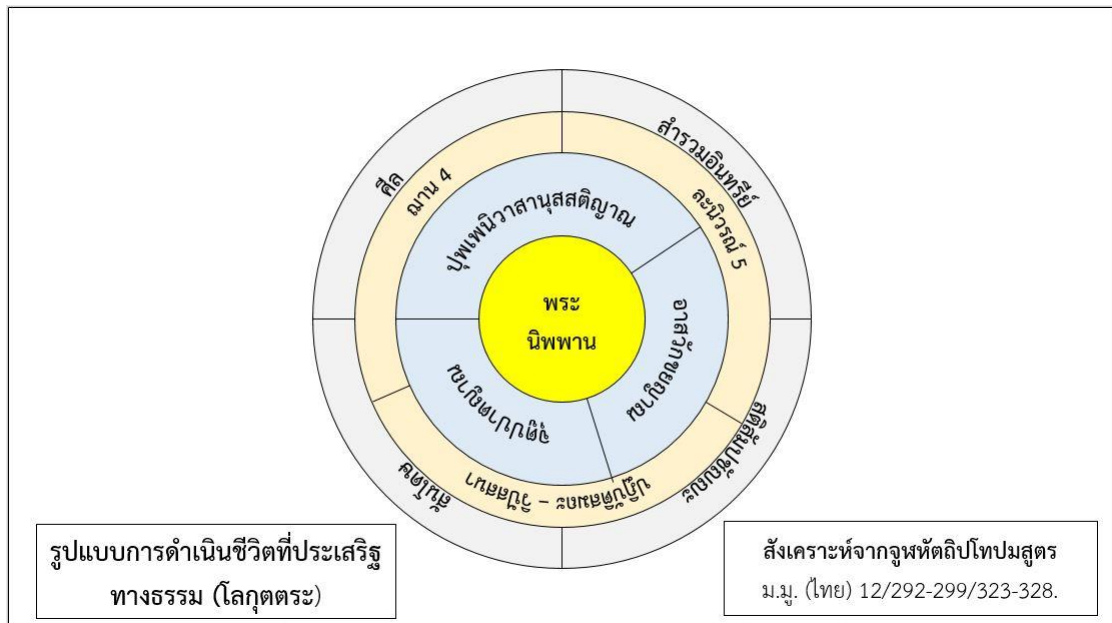
1. ปัญญา
2. สัจจะ
3. จาคะ
4. อุปสมะ

ภาพประกอบ 5 รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางโลก (โลกียะ)

2) องค์ความรู้สำหรับการดำเนินชีวิตประกอบด้วยรัตนะทางธรรม (โลกุตตระ)



อย่างไรก็ตามการดำเนินชีวิตทางโลกอย่างประเสริฐดังกล่าวข้างต้น สำหรับบางบุคคลนั้น แม้จะทำให้ได้รับกามโกศสี่ทั้ง 4 ประการก็ตาม แต่ก็ยังเห็นว่า ชีวิตยังไม่มีความเป็นอิสระ ยังต้องแบกภาระต่าง ๆ อีกมากมาย ยังมีสุขอื่นที่ยิ่งกว่า หรือความไม่สุขไม่ทุกข์ นั่นคือ โลกุตตรสุข ด้วยการดำเนินชีวิต ดังภาพประกอบ 6 รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางธรรม (โลกุตตระ)



ภาพประกอบ 6 รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางธรรม (โลกุตตระ)

ในภาพประกอบ 6 นั้น เริ่มด้วยความมีศรัทธาที่มั่นคงไม่หวั่นไหวในพระรัตนตรัย แล้วเกิดตระหนักรู้ว่า การอยู่ครองเรือนเป็นเรื่องอดีต ไม่ใช่อิสระ มีภาระมากมาย จึงละทิ้งภคสมบัติทั้งหลายออกบวช เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และสาชีพ (มีแบบแผนแห่งความประพฤติที่ดี ได้แก่ สิกขาบท) เป็นผู้สันโดษ สงวรอินทรีย์ มีศีล มีสติสัมปชัญญะ ปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาจนบรรลุมานทั้ง 4 ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ อาสวักขยญาณ ตามลำดับ รู้ชัดตามความเป็นจริงในอริยสัจ 4 จนในที่สุดจิตหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง รูปแบบชีวิตที่ประเสริฐทางธรรมนี้ เป็นชีวิตที่เรียบง่าย เป็นอิสระ ไม่มีภาระ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางโลก ดังภาพที่ 4 และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางธรรมดังภาพที่ 5 สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ทั้งนี้มนุษย์ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะเลือกทางเดินชีวิตของตนเองตามเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคล

บทสรุป

การศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงรัตนะในพระไตรปิฎกนั้น ทำให้รู้ความหมายอย่างซาบซึ้งของรัตนะ และได้ทราบถึงคุณค่าของรัตนะ ซึ่งประกอบไปด้วยรัตนะทางโลก อันได้แก่ รัตนะ 7 รัตนะ 10 และรัตนะอันประเสริฐทางธรรม ที่สำคัญคือได้รู้วิธีการเข้าถึงคุณค่าของรัตนะนั้น ๆ และได้รูปแบบ

การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ที่ประเสริฐและก่อประโยชน์สูงสุดในชีวิต ให้เป็นผล รวมไปถึงการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐสุดในทางธรรมอันได้แก่ รัตนะ 1 คือปัญญา รัตนะ 3 คือพระรัตนตรัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นำรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางโลก (โลกียะ) และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางธรรม (โลกุตตระ) ไปเผยแพร่ต่อสาธารณชน เพื่อเปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับคัมภีร์พระไตรปิฎกได้ จะทำให้สาธารณชนเกิดความสนใจในคัมภีร์พระไตรปิฎกมากขึ้น ไม่ใช่เพียงแต่เป็นตำราทางธรรมเท่านั้น แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี ทำให้ชีวิตมีความสุขในทางโลก และพ้นทุกข์ในทางธรรม เป็นการเปิดชุมชนทรัพยากรในพระไตรปิฎกให้สาธารณชนได้เห็นในอีกมุมมองหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางโลก รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐทางธรรม และองค์ความรู้ในพระไตรปิฎก สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ยังมีรายละเอียดที่สมควรค้นหาต่อยอดเพิ่มเติม เพื่อประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งสำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็น ดังนี้

1. ศึกษาบูรณาการศรัทธาของพระรัตนตรัยที่มีต่อการดำเนินชีวิตของสังคมไทย
2. ศึกษาเปรียบเทียบพระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับพระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน
3. ศึกษาวิเคราะห์พระรัตนตรัยกับข้อปฏิบัติในการเข้าถึงภาวะความจริงสูงสุด คือพระนิพพาน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา หาญศรีวรพงศ์. (2561). “การสร้างคุณลักษณะชีวิตตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา”. *ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธีรพิทย์ สุริวงค์ (2561). การศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงไตรสรณคมน์ของชาวพุทธในสังคมไทย. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธานี สุวรรณประทีป (2536). คัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา: การแปลและการวิเคราะห์. *ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชัยณรงค์ อภินันโท (อุดม), พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณฺโณ. (2565). การศึกษาวิเคราะห์ไตรสรณคมน์ในพระไตรปิฎก. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 5(3), หน้า 182-194.



พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.



วิเคราะห์การลดอุปกิเลสในวัฏฏปมสูตร

An Analysis on Reducing Defilements in Vattupama Sutta

¹นวลนภา ยุคันทพรพงษ์ ²พระเทพวัชรจารย์, (เทียบ สิริญาโณ) ³พระมหาดิเดช สติวโร

¹ Nualnapha Yukuntapornpong ²Phra Debvajracarya (Thiab Siriñaño)

³ Phramaha Adidej Sativaro

¹²³คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²³Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author, Email: Jewmcu@gmail.com

Received September 15, 2023; Revised September 15, 2023; Accepted: November 7, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอุปกิเลสในพระสูตรต้นตปิฎกเพื่อศึกษาอุปกิเลส และการลดอุปกิเลสในวัฏฏปมสูตรเพื่อวิเคราะห์การลดอุปกิเลสในวัฏฏปมสูตร การวิจัยครั้งนี้เป็นการ วิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยทางด้านเอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1) อุปกิเลสในพระสูตรต้นตปิฎกมีมากกว่า 16 ในบางพระสูตรมีมากหรือน้อยกว่า 16 ประการ ล้วนแล้วแต่กล่าวถึงการลด ละ เลิกกิเลส ที่เป็นโทษภัยต่อตนและผู้อื่น 2) การลดละกิเลส ตามหลักวัฏฏปมสูตร กล่าวถึงการละกิเลสเหมือนกับขำย้อมนำผ้าที่สกปรกเปรอะเปื้อนกับผ้าที่ สะอาดใส่ลงในน้ำย้อมจะเกิดผลที่ต่างกัน เปรียบเหมือนจิตที่ปราศจากกิเลสก็จะมีแต่ความสุขได้ พ้น จากความทุกข์วัฏธรรมะที่เป็นเครื่องมือสละออกจากกิเลส 3) วิเคราะห์การลดกิเลสในวัฏฏปมสูตรผ่าน โครงการการเข้าค่ายสุขภาพตามหลักแพทย์วิถีธรรมที่สวนป่านาบุญ จ.ปทุมธานี ผู้ผ่านการอบรม สามารถลด ละ เลิก ความโลภ โกรธ หลงแบ่งตามกลุ่มของอุปกิเลส 16 เมื่อนำไปปฏิบัติและ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย คือ 1. ได้ทราบการลดกิเลสตามหลักวัฏฏปมสูตร 2. ได้ทราบผล วิเคราะห์แนวทางการลดกิเลสตามหลักวัฏฏปมสูตรในโครงการการเข้าค่ายสุขภาพตามหลักแพทย์วิถี ธรรม ที่สวนป่านาบุญ จ.ปทุมธานี 3. จะได้นำไปใช้เป็นแนวทางการลดกิเลสตามหลักวัฏฏปมสูตร สำหรับพุทธศาสนิกชนเพื่อลด ละ เลิก ความโลภ ความโกรธ ความหลง แบ่งตามกลุ่มของอุปกิเลส 16 ที่เป็นรากเหง้าของเหตุแห่งทุกข์โรคร้ายและเรื่องร้ายให้มีความสุขยั่งยืนยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การลดอุปกิเลส; วัฏฏปมสูตร; พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

This article was purposely made to study upakilesa in Sutta Piṭaka, reduction of upakilesa in Vattupana Sutta and then analyzing its reduction in Vattupana Sutta. This research is qualitative research using document research



together including in-depth interviews and participatory observation. The research results showed that: 1) there are more than 16 precepts of defilements in the Sutta Piṭaka. In some suttas, there are more or less than 16, all of which refer to reducing, relinquishing, and giving up defilements that are harmful to oneself and others, 2) the abandonment of desires is like a dyer putting dirty clothes and clean clothes into the dyeing water, there will be different results as if the mind being without defilements would have only happiness, and 3) in analyzing the reduction of defilements in Vattupana Sutta through a health camp project based on the principles of Dhamma medicine at Suonpanaboon, Pathum Thani province, it suggested that those who have been properly trained could reduce and relinquish greed, anger, and delusion among the 16 defilements even more. When put into practice and the benefits obtained from the research, they are of: 1) reduction of defilement could be made, 2) its results gained from the methods for reducing desires according to the materialistic principles in the health camp program according to the principles of Dharma Medicine, Suonpanaboon Pathum Thani Province could be pointed out, and 3) it could be served as a guideline to reduce defilements according to the materialistic principle for Buddhists to reduce, abandon, greed, anger, delusion, divided by groups of 16 defilements that are the root cause of suffering from diseases and bad things resulting in providing more sustainable happiness.

Keywords: Reducing Defilements; Vattupama Sutta; Theravada Buddhism

บทนำ

วัตถุปมสูตร เป็นพระสูตรว่าด้วยการอุปมาอุปมัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงความสำคัญของจิตเจตนารมณ์ของผู้ปฏิบัติเมื่อถูกสีย้อมคือ อุปกิเลส 16 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) 2559.) ครบถ้วนนั้นจะถูกทุกข์ทัฬห เป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้เราได้ศึกษาเรียนรู้ เพื่อให้คลายทุกข์จากความทุกข์จากโรคร้าย, เรื่องร้ายต่อตนเองและบุคคลรอบข้างได้ วัตถุปมสูตรมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 12 (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 12 ข้อที่ 70 หน้าที่ 62, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ต่อภิกษุโดยทรงยกตัวอย่างช่างย้อม นำผ้าที่สกปรก เปราะเปื้อน ใส่ลงในน้ำย้อมสี คือ สีเขียว สีเหลือง สีแดง หรือสีชมพู ผ้าผืนนั้นจะพึงเป็นผ้าที่ย้อมได้ไม่ดี มีสีไม่สดใส เพราะผ้าผืนนั้นเป็นผ้าที่ไม่สะอาด แม้ฉันใด เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุกข์ ก็เป็นอันหวังได้ ช่างย้อมผ้า จะพึงนำผ้าที่สะอาดหมดจด ใส่ลงในน้ำย้อมสี คือ สีเขียว สีเหลือง สีแดง หรือสีชมพู ผ้าผืนนั้นจะพึงเป็นผ้าที่ย้อมได้ดี มีสีสดใส เพราะผ้าผืนนั้นเป็นผ้าที่สะอาด เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง สุข ก็เป็นอันหวังได้ ฉะนั้นเหมือนกัน เมื่อไม่ประมาทมีความเพียร อุทิศกายและใจ รู้ชัดในอุปกิเลสทั้ง 16 (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 12 ข้อที่

70 หน้าที่ 62, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อได้ศึกษาวัตถุปมสูตรแล้วยังมีหลักธรรมซึ่งเป็นองค์ธรรมให้เรานำไปปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสที่เป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ทั้งหมดทั้งมวล

ความต้องการปฏิบัติศีลละเอียดยิ่งขึ้นจากการลดละเลิกอบายมุขและศีล5เบื้องต้น ละจากการติดชั่วแล้ว แต่ยังคงมีความทุกข์ที่ยังคงติดยึดในความดีที่ไม่รู้ตัวมาก่อนจนได้ศึกษาใน วัตถุปมสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 12 ข้อที่ 70 หน้าที่ 62, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จึงได้รู้ว่าที่จริงแล้วยังคงมีอุปกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในตนดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงการเปรียบเทียบว่าด้วยผ้าที่ขางย้อมเมื่อนำผ้าไปย้อมเพื่อต้องการให้เป็นสีเขียว ก็ให้นำผ้าไปแช่น้ำย้อมสีเขียว มีสีดำสาริดและสีเขียวปนไม่ เมื่อนำผ้าไปย้อมเพื่อต้องการให้เป็นสีเหลือง ก็ให้นำผ้าไปแช่น้ำย้อมสีเหลือง เมื่อนำผ้าไปย้อมเพื่อต้องการให้เป็นสีแดง ก็ให้นำผ้าไปแช่น้ำย้อมสีแดง น้ำย้อมที่ผ้านั้นเป็นเช่นนี้ คือมีสีไม่สวยสดใส เพราะความที่ผ้าผืนนั้นไม่สะอาดเปรียบเหมือนผ้าที่เศร้าหมอง เพราะมลทินที่ปลิวมาเกาะ เมื่อซักอีกครั้งย้อมขาวสะอาด จึงเป็นแรงจูงใจให้ค้นหาวิธีการลดอุปกิเลส 16 ที่เป็นไปได้ยากที่จะมองเห็นความติดยึดดูผ้าขาวที่โดนน้ำย้อมเท่าใดแต่ถ้าเนื้อผ้าไม่สะอาดพอก็จะได้สีที่สดใสเพียงพอเปรียบเหมือนจิตมนุษย์ที่ยากยิ่งจะลดละเลิกอุปกิเลสที่เกาะแน่นฝังอยู่ในจิตไม่ควรกับการงาน

การเข้าฝึกอบรมที่สวนป่านาบุญ จ.ปทุมธานี ที่เลือกสถานที่ตั้งแห่งนี้เนื่องจากการจัดค่ายสุขภาพอย่างต่อเนื่องทุกเดือนทำให้รู้จักผู้เข้าอบรมและจิตอาสาที่มีการขัดเกลาจิตใจสไปควบคู่กับการดูแลสุขภาพในทุกกิจกรรม สอดคล้องกับทฤษฎีการดูแลตนเอง (self-care theory) และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นแนวทางในการจัดทำโปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุของนายแพทย์ธนา เอี่ยมการนา นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้ซึ่งมีประสบการณ์ทางศัลยกรรมเป็นเยี่ยม และผ่านการบริหารโรงพยาบาลจังหวัดหลายแห่ง (นายแพทย์ธนา, 2566) และการรักษาสุขภาพนั้นเป็นความเชื่อว่าชีวิตมนุษย์ประกอบด้วยสองส่วนคือร่างกายและจิตใจ เป็นของเนื่องถึงกัน การรักษาแบบองค์รวมนี้นปรากฏอยู่พระไตรปิฎกเชื่อมโยงจิตใจเข้ากับการรักษาโรคทางกายด้วย ดังปรากฏอยู่ในการสวดบทโพชฌงค์ (จันทรา บริกส์ และพระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ, 2565) การรักษาจึงมาจากความเชื่อว่าปัญหาสุขภาพนั้นมาจากกิเลสต้นหาความอยาก โดยเฉพาะอุปกิเลสทั้ง 16 ที่ดูเหมือนไม่มีโทษภัยแต่เมื่อสะสมหมักหมมอยู่ในจิตก็ก่อตัวให้เป็นปัญหาสุขภาพที่เลวร้ายยกตัวอย่างเช่น มะเร็งที่เกิดจากสาเหตุเล็กๆของถุงน้ำที่เกิขึ้นในร่างกายถ้าถูกละเลยไม่กำจัดปัญหาตั้งแต่แรกปล่อยให้ก้อนเนื้อสะสมโตไปเรื่อยๆจนเซลล์มะเร็งกระจายไปทั่วร่างกายตัดหรือฉายแสงไม่ทัน แต่ในทางตรงกันข้ามเพียงล้างล้างกิเลส หยาบกลาง ละเอียดออกไปจากจิต ใจสบายคลายความโลภ ความโกรธ ความหลง สะอาดผุดผ่องจากอกุศลกรรมทั้งปวง ก็สามารถดับต้นเหตุของความทุกข์กายและใจได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอุปกิเลสในพระสูตรต้นตอ
2. เพื่อศึกษาอุปกิเลสและการลดอุปกิเลสในวัตถุปมสูตร
3. เพื่อวิเคราะห์การลดอุปกิเลสในวัตถุปมสูตร



วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพจนานุกรมเรื่องแนวทางการลดกิเลสตามหลักวัตรปฏิบัติในโครงการการเข้าค่ายสุขภาพตามหลักแพทย์วิถีธรรม ที่สวนป่านาบุญ จ.ปทุมธานี ใช้แนวคิด, หลักการ และ วิธีการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา/เอกสาร/แนวคิดทฤษฎี/กฎระเบียบ (Documentary Study) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับศาสตร์การแพทย์วิถีธรรม เป็นข้อมูลปฐมภูมิจากฝ่ายงานวิชาการของมูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ที่ได้เก็บรวบรวมคำบรรยายและผลงานทั้งหมดของ ดร.ใจเพชร กล้าจน ซึ่งเก็บรวบรวมไว้ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร งานวิจัย บทความวิชาการ แผ่นพับ ป้ายนิเทศการ รูปภาพ คลิปวิดีโอ เครื่องบันทึกเสียง และ สื่ออิเล็กทรอนิกส์และข้อมูลทุติยภูมิ หนังสือ เอกสาร วารสาร งานวิจัย บทความวิชาการ และ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม/พื้นที่กรณีศึกษา (Field Study) ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สวนป่านาบุญ 3 ตั้งอยู่ที่ อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานีในสังกัดมูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มประเภทประชากร (Key Informant) โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 รูป/คน และ ผู้ที่เข้าร่วมอบรมค่ายสุขภาพแพทย์วิถีธรรม จากสวนป่านาบุญ จำนวน 10 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 14 รูป/คน วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัยการสัมภาษณ์/แบบสอบถาม/สำรวจ/สังเกต (In-depth Interviews) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และทำการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะนำไปสัมภาษณ์ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล/การตรวจสอบข้อมูล/บันทึก/ถอดเทป/ภาพ/วิดีโอการวิจัย ครั้งนี้เป็นารวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลทั้งภาคเอกสาร และภาคสนาม

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล/จัดกลุ่ม/หมวดหมู่/เปรียบเทียบ/จัดระบบ/เรียงลำดับเชื่อมโยงข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรวบรวมในภาคเอกสารและภาคสนาม นำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเขียนรายงานในรูปแบบของการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ประกอบกับทัศนะ แนวคิด และความคิดเห็นของผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัยแบบไหน และ รูปแบบการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เน้นข้อมูลเชิงเอกสารเป็นหลัก ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะนำมาใช้เพื่อประกอบกับข้อมูลเชิงเอกสาร ซึ่งวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ คือ เพื่อเป็นการเติมเต็มข้อมูลที่ยังไม่มีในภาคเอกสารให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลที่มีอยู่แล้วในภาคเอกสารให้หนักแน่นมากขึ้น หรือหากมีข้อมูลบางอย่างที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจะได้มีข้อมูลที่ครบถ้วนรอบด้าน เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำมาวิเคราะห์ให้เกิดความถูกต้องชัดเจน และตรงตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าอุปกิเลสในพระสูตรตันตปิฎก อุปกิเลสนี้มีปรากฏในวัฏฏปมสูตร ผู้วิจัยได้แนวทางการจำแนกอุปกิเลส 16 ที่ความสัมพันธ์เป็นกลุ่มๆทำให้เห็นลำดับการล้างกิเลสชัดเจนไม่ปะปนสับสนแม้ดูเหมือนมีมากถึง 16 ตัว แต่ในชีวิตจริงมีมากจนโดนกิเลสสิงร่างไม่รู้ตัวจึงมีความเข้าใจลึกซึ้งว่าไม่ยากไม่ลำบากถ้าแยกเป็นส่วนตามลำดับง่ายไปหายากจากการละมียู่ 2 อย่าง คือ การละตามลำดับกิเลส และการละตามลำดับมรรค ให้เข้าใจขั้นตอนตามแผนภูมิตารางต่อไปนี้ :

การละตามกลุ่มกิเลส	การละตามกลุ่มมรรค	อุปกิเลส 16
1. หลงละด้วยวิชา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)	โสดาปัตติมรรค	มักขะ (ลบหลู่คุณท่าน) ปลาสะ (ตีเสมอ) อีสสา (ความริษยา) มัจฉริยะ (ตระหนี่) มายา (มารยา, เจ้าเล่ห์) สาถะเยยะ (โอ้อวด)
2. โกรธละด้วยข่มใจ (พระไตรปิฎกภาษาไทย , เล่มที่ 3 ข้อที่ 64 หน้าที่ 197, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)	อนาคามีมรรค	พยาปาทะ (ความพยาบาท) โภระ (ความโกรธ) อุปนาทะ (ความผูกโกรธไว้) ปมาทะ (เลินเล่อ)
3. โลภละด้วยทาน (ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน, 2565)	อรหัตตมรรค	อภิขณาวิสมโลภะ (ความโลภโดยไม่ชอบธรรมคือความเพ่งเล็ง) ถัมภะ (หัวดี) สารัมภะ (แข่งดี) มานะ (ถือตัว) อติมานะ (ดูหมิ่นท่าน) มทะ (มัวเมา)

เมื่อละอายและเกรงกลัวต่อวิบากกรรมจะมองเห็นโทษภัยละเอียด จึงถอยไม่ได้ มีสภาวะจริงรองรับไม่ว่าจะไม่กินอาหารรสจัด และเนื้อสัตว์ เมื่อแต่ก็ไม่สบายจะกลับไปไม่ได้ ระบบประสาทพื้นฐานว่าสัมผัสอะไรเป็นโทษ เป็นประโยชน์ตั้งแต่หยาบ กลาง ละเอียดนอกจากทุกข์ทางกายใจเหตุการณ์ญาณปัญญาชัดไม่ได้ทำร้ายกาย วาจา ใจ มีผลกระทบ แม้แต่ความคิดมีพลังพิเศษเพราะเมื่อสำนึกแล้วหายทุกข์กายทุกข์ใจ สำนึกผิด ยอมรับผิด ตั้งจิตทำความดีให้มากๆ ไม่โทษใครให้ใครเดือดร้อนเพราะเราทุกข์กายใจเบาบางจางคลายไม่กลัวกังวลหวั่นไหว ยอมรับสิ่งเลวร้ายทั้งหมดไม่ทำให้ใครเดือดร้อนชั่วไม่ทำ ทำแต่สิ่งดีเท่าที่ทำได้ ไม่กลัวรับสิ่งเลวร้ายที่มาชีวิต ไม่กลัวรับกลัวสิ่งเลวร้าย ไม่กลัวรับผิดชอบในสิ่งที่ตัวเองทำมา ยอมรับโทษ ผู้เดียว เห็นประโยชน์ของพุทธะ คิดถูก ต้องไม่ยากได้ตั้งใจหมาย กล้าอย่างถูกทางชีวิตพ้นทุกข์มีญาณปัญญาแม้แต่คิดอยู่ในใจ จะมีสิ่งร้ายมาเตือน ละอายและเกรงกลัวต่อบาปจนเห็นโทษภัยชัดขึ้นจนเป็นพหุสัจจะฟังมากรู้มากไม่ถอย อยากเสพที่ไรร้ายมาทุกที แม้อยู่คนเดียวก็ปฏิบัติจนรู้มากได้สภาวะมากจะไม่ถอยเร่งรีบเดินหน้าต่อสู่กิเลส จะเห็นความต่างไม่ถอยหลังที่จะกลับไปเสพกิเลสอีกต่อไป มีปัญญาชัดขึ้น จนพ้นทุกข์ผาสุกผ่องใสไปเรื่อย ๆ เดินหน้าไม่ถอยหลัง



วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า อุปกิเลสและการลดอุปกิเลสในวัฏฏุปมสูตร แนวทางการลดกิเลสตามหลักวัฏฏุปมสูตรในโครงการการเข้าค่ายสุขภาพตามหลักแพทย์วิถีธรรม ที่สวนป่านาบุญ จ.ปทุมธานี นำมาเป็นข้อมูลประกอบ ในการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการลดกิเลสตามหลักวัฏฏุปมสูตร จากคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยทำการศึกษาค้นคว้าโครงการการเข้าค่ายสุขภาพตามหลักแพทย์วิถีธรรม จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า กิจวัตรประจำวันของการเข้าค่ายสุขภาพตามหลักแพทย์วิถีธรรม ที่สวนป่านาบุญ จ.ปทุมธานี แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนหลัก คือ 1) กิจกรรมทั่วไป 2) กิจกรรมเฉพาะในฝ่ายงาน โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อลดความโลภ โกรธ หลง ตามแนวทางลดกิเลสในวัฏฏุปมสูตร มีดังนี้

1) ตรวจสอบตนเองเพื่อลดกิเลสในความหลงข้อใด หรือมีความคิด คำพูด การกระทำใดที่ยังก่อให้เกิดโทษอยู่ ยังเป็นการเบียดเบียนตนเองหรือเบียดเบียนผู้อื่น หรือยังมีความโลภ อยู่ในเรื่องใด โดย กลุ่มที่ 1 การละด้วยโสดาปัตติมรรค ต่อกิเลส 6 เหล่านี้ คือ 1.ลบลหู่คุณท่าน 2.ตีเสมอ 3. ความริษยา 4.ตระหนี่ 5.มารยา, เจ้าเล่ห์ 6.โอ้อวด

2) ตรวจสอบตนเองเพื่อลดกิเลสความโกรธ หรือมีความคิด คำพูด การกระทำใดที่ยังก่อให้เกิดโทษอยู่ ยังเป็นการเบียดเบียนตนเองหรือเบียดเบียนผู้อื่น หรือยังมีความโลภ อยู่ในเรื่องใด โดย กลุ่มที่ 2 การละด้วยอนาคามีมรรค ต่อกิเลส 4 เหล่านี้ คือ 1.ความพยาบาท 2.ความโกรธ 3. ความผูกโกรธไว้ 4.เลินเล่อประมาท

3) ตรวจสอบตนเองเพื่อลดกิเลสความโลภ หรือมีความคิด คำพูด การกระทำใดที่ยังก่อให้เกิดโทษอยู่ ยังเป็นการเบียดเบียนตนเองหรือเบียดเบียนผู้อื่น หรือยังมีความโลภ อยู่ในเรื่องใด โดย กลุ่มที่ 3 การละด้วยอรหัตตมรรค ต่อกิเลส 6 เหล่านี้คือ 1.ความโลภโดยไม่ชอบธรรม 2.หวัศว 3.แข่งดี 4.ถือตัว 5.ดูหมิ่นท่าน 6.มัวเมา

4) ปฏิบัติอริยสัจ 4 เมื่อจับอาการทุกข์ภายในจิตได้ ก็ทำการดับทุกข์นั้นด้วยการปฏิบัติอริยสัจ 4 ได้แก่

(4.1) กำหนดรู้อาการทุกข์ภายในใจ (ทุกข์อริยสัจ)

(4.2) พิจารณาสาเหตุของทุกข์นั้น (สมุทัยอริยสัจ) ซึ่งก็คือกิเลส ตัณหา (ความอยาก) อุปาทาน (ความยึดมั่นถือมั่น) วิเคราะห์วิจัยให้ชัดเจนลงไปว่า ตนยึดมั่นถือมั่นในเรื่องใด หรือมีความอยากในเรื่องใด จึงทำให้ใจเป็นทุกข์

(4.3) กำหนดหมายสภาพที่กิเลสดับ (นิโรธอริยสัจ) คือ สภาพที่หมดความยึดมั่นถือมั่น ไม่มีเงื่อนไขใดๆ ที่จะทำให้เกิดทุกข์ได้อีก หมดความอยากในเรื่องนั้นๆ อย่างสิ้นเชิง เกิดสภาพใจไร้ทุกข์ อิ่มเอิบ เบิกบาน แจ่มใส ที่ไม่ต้องไปติดหรือไปหาสิ่งนั้นๆ มาเสพอีก ไม่เหลือความอาลัยอาวรณ์ในสิ่งนั้นอีกเลย เป็นความอิสระทางจิตวิญญาณอย่างแท้จริง

(4.4) ปฏิบัติอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อเดินทางไปสู่ความดับกิเลส โดยใช้ปัญญาพิจารณา (อริปัญญา) ได้แก่การพิจารณาโทษของกิเลส โทษจากการมีกิเลสคือความทุกข์ใจ ทุกข์กาย และวิบากร้ายทั้งมวลที่จะเข้ามาในชีวิต การพิจารณาประโยชน์ของการที่ล้างกิเลสได้ เกิดประโยชน์คือ ใจไร้ทุกข์ ไร้ความกลัว ไร้ความกังวล ไร้ความระแวง ไร้ความหวั่นไหว ไปตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์การลดอุปกิเลสในวัฏฏุปมสูตร จากการศึกษาแบบการลดกิเลสตามหลักวัฏฏุปมสูตรในโครงการการเข้าค่ายสุขภาพตามหลักแพทย์วิถี



ธรรม ที่สวนป่านาบุญ จ.ปทุมธานี ได้ผลดังนี้คือโรคในทางพระพุทธศาสนากับโรคที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่ต่างกันเป็นโรคทางกายตามสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบเหตุปัจจัยณ.เวลานั้นๆ แต่โรคทางใจ เหมือนกันทุกยุคสมัยล้วนมาจากต้นเหตุกิเลสที่ครอบงำจิตใจจนทุกข์ทั้งกายและใจ การดับทุกข์จาก โรคภัยไข้เจ็บความเจ็บป่วยด้วยการตั้งศีลลดกิเลสตามลำดับจากง่ายไปหายากตามการจัดกลุ่ม อุปกิเลสทั้ง 16 แบ่งตามกลุ่มความโลภ ความโกรธ ความหลง โดยใช้การพิจารณาทบทวนซ้ำๆ จาก การร่วมกิจกรรมการเข้าค่ายสุขภาพที่เชื่อมร้อยกันไปกับหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในวัตรูปมสูตรที่ โยงกับการใช้ชีวิตประจำวันของผู้รักษาสุขภาพกายและใจกับการดูแลรักษาสุขภาพตามหลักแพทย์วิถี ธรรมที่เน้นการอ่านใจที่มีฤทธิ์ 70-เกิน100%จึงจะทำให้วิถีดูแลสุขภาพไม่ว่าจะเป็นการรับประทาน อาหาร การออกกำลังกาย หรือการระบายพิษร้อนต่างๆ 5วิธีให้มีประสิทธิภาพได้ผลอย่างยั่งยืน

ลำดับ	ข้อธรรม	หลักธรรมที่เป็นแนวทางการลด กิเลสตามหลักวัตรูปมสูตร	แนวทางการลดกิเลสตามหลักวัตรูปมสูตรในโครงการการเข้าค่ายสุขภาพตามหลักแพทย์วิถีธรรม ที่สวนป่านาบุญ จ.ปทุมธานี
1	สังวรศีล	1) สีสัมปทาได้แก่การสำรวมใน ปาฏิโมกข์ ประกอบด้วยอาจารย์ และโคจร เห็นภัยในความผิดแม้ น้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน สิกขาบททั้งหลาย	เคารพและเชื่อฟังคำสอนของผู้ นำ ที่มีศีล(อ.หมอเขียว จิตอาสา และ ผู้เข้าร่วมอบรม) โดยท่านได้นำพาฝึกฝนให้ใช้สิ่งที่ ประหยัด เรียบง่าย ทำเอาเองได้ ใน การแก้ไขหรือลดปัญหาสุขภาพกาย และใจ ไปพร้อมๆ กับการฝึก ‘ปฏิบัติศีลด้วยปัญญาอย่างตั้งมั่น’ คือ การตั้งข้อปฏิบัติที่เป็นสิ่งดีงาม ขึ้นมาเพื่อลด ละ เลิกความหลงติด ยึดในสิ่งที่เป็นโทษหรือฟุ้งเพื่อ พุ่มเฟือยทั้งหลายในตนไปเป็นลำดับ อีกทั้งยังเป็นผู้หลอมรวมผู้ที่มีใจ เสียสละในแต่ละสาขาอาชีพให้มา สานพลังกันเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ผู้คนที่เดือดร้อนในสังคมโลก ด้วย การจัดอบรมค่ายสุขภาพพึ่งตนและ พระไตรปิฎกโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆ การทำกิจกรรมไร่สารพิษ การทำ ตลาดวิถีธรรมเพื่อจำหน่ายของดี ราคาถูก ชื้อสด มีน้ำใจ เป็นต้น
2	อปณณกปฏิบัติ	2. 1 อินทริยสังวร ได้แก่การ	มีหมุมิตรที่ดีที่พากันขัดเกลากิเลส



	3	สำรวมอินทรีย์ 6 คือ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ ไม่ให้ความยินดียินร้ายครอบงำ ในเมื่อตาเห็นรูป 2.2 โภชนะมัตตัญญูตาได้แก่ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการกินอาหารแต่พอสมควร ไม่มากไม่น้อย พิจารณาแล้วจึงกินอาหาร และเพ่งประโยชน์อันจักเกิดแต่อาหารนั้น ไม่บริโภคโดยสะเพร่า และโดยอำนาจความมักกินตั้งศีลปฏิบัติด้วยอาหารมือเดียว 2.3 ชาคริยานุโยคได้แก่การประกอบความเพียร ไม่เห็นแก่หลบนอนเกินไป หรือไม่ยอมให้ความง่วงเหงาหาวนอนเข้าครอบงำ	จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมและผู้เข้าอบรมนั้นมีการอยู่ร่วมกันแบบ ‘สาธารณโภคี’ คือ จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมที่มาจากต่างที่ต่างถิ่น ต่างพ่อต่างแม่ แต่กลับมาอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีความเป็นญาติยิ่งกว่าพี่น้องทางสายเลือดเดียวกัน โดยพากันลด ละ เลิก ความหลง เสพในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่เป็นพิษโทษภัย การเอาแต่ใจตนเอง การถือตัวถือตน และความเห็นแก่ตัว ไปเป็นลำดับ
3	อริยสัจ 4	1. ทุกขอริยสัจ (รู้แจ้งทุกข์) อุปาทานขันธ์ 5 ล้วนเป็นทุกข์ 2. ทุกขสมุทัยอริยสัจ (รู้แจ้งเหตุให้เกิดทุกข์) ตัณหา 3 เป็นเหตุ 3. ทุกขนิโรธอริยสัจ (รู้แจ้งความดับทุกข์) วิราคะดับตัณหาสิ้นโดยไม่เหลือ 4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ (รู้แจ้งข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์)	ต้นเหตุแห่งทุกข์ จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมและผู้เข้าอบรมตรววจใจตนเองในการอยู่ร่วมกันอ่านใจขณะปัจจุบันหาต้นตอของความอยากชอบซึ่งตรวจพบทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ สภาพของความดับทุกข์จนค้นพบหนทางดับทุกข์ในการใช้ชีวิตประจำวันที่มาอยู่ร่วมกันด้วยการพูดคุยเสวนาธรรมกันในช่วงเข้ากลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันตลอดสามวัน
4	อาริยมรรคมืองค์ 8	1. สัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้องในอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา) 2. สัมมาสังกัปปะ (ความดำริที่ถูกต้องในการออกจากกาม ในการไม่พยายาบทในการไม่เบียดเบียน) 3. สัมมาวาจา (การเจรจาที่ถูก	จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมและผู้เข้ารับการอบรมมีความเห็นที่ถูกต้องของอริยสัจสี่จึงมีความคิดที่ถูกต้องลดความโลภ ความโกรธ ความหลง ตั้งแต่กามหาบ กลาง ละเอียต (กามภพ รูปภพ อรูปภพ) สำรวมระวังวาจาให้ถูกศีลลดละเลิกการมีหอกปากต่อกัน มีการทำงานที่ถูก



	ตรงในศีลข้อ 4 คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียดพูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ) 4. สัมมากัมมันตะ (ทำการงานที่ถูกตรงในศีล 3 ข้อ คือ เจตนางดเว้นจากการฆ่า การลักขโมย การประพฤติดิฉินกาม) 5. สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพที่ถูกตรง คือ ละการเลี้ยงชีพในทางผิดอันเป็นมิจฉาอาชีวะ 5 มาเลี้ยงชีพในทางถูก) 6. สัมมาวายามะ (ความเพียรที่ถูกตรง คือ ไม่ให้อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด บังเกิดขึ้น ละอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ให้หมดไป ทำให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด บังเกิดขึ้น เจริญกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ให้บริบูรณ์) 7. สัมมาสติ (การระลึกที่ถูกตรง ย่อมพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม) 8. สัมมาสมาธิ (การมีจิตตั้งมั่นที่ถูกตรง คือ บรรลุฌานทั้ง 4 มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่)	ตรงด้วยศีล 3 ข้อ คือ เว้นจากการฆ่า ลักขโมย และประพฤติดิฉินกาม และการเลี้ยงชีพที่ไม่เป็นมิจฉาด้วยความขยันหมั่นเพียร พิจารณามีสติ ระลึกทั่วทั่วพร้อมเกิดสมาธิจิตตั้งมั่นจงใจเป็นกลางหลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลงไปตามลำดับ
--	---	---

ตาราง 1 ตารางเปรียบเทียบหลักธรรมกับแนวทางการลดกิเลสตามหลักวัตรปฏิบัติในโครงการการเข้าค่ายสุขภาพตามหลักแพทย์วิถีธรรม ที่สวนป่านาบุญ จ.ปทุมธานี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าการศึกษาอุปกิเลสในพระสูตรต้นตปิฎก ตามที่ปรากฏในวัตรปฏิบัติ เปรียบเหมือนบุคคลเมื่อมีความเศร้าหมองพยายามหาสิ่งกระตุ้นเพื่อสุขชั่วคราวที่ไม่มีอยู่จริงมาตอบสนองกิเลสแม้เพียง 16 ลีลา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรากเหง้ามาจากต้นหาความอยากมาตอบสนองผัสสะ อารมณ์ความรู้สึกที่สุขสมใจอยาก จึงแก้ปัญหาด้วยการเพิ่มความอยากที่จะมีแต่เพิ่มปัญหาไปเรื่อย ๆ เป็นความหลงวิปลาสสี่ หลงว่าน่าได้ นามี น่าเป็น มีทางหลุดถ้าได้พบหมู่มิตรดี ได้พบและเข้าหาสัตตบุรุษ ได้สังวรศีล ได้สำรวมอินทรีย์ มีโภชนมัตตัญญูตา ได้ตื่นรู้ เป็น



พหุสูตรทำให้มาก มีญาณปัญญาของเก่าทำให้มากที่กำลังเพิ่มขึ้นจนมีไฟมานพ่งเผากิเลสลดความโลภ ความโกรธ ความหลงของอุปกิเลสชั้นสูงทั้ง 16 สอดคล้องกับ จิตศรัณย์พร ปัญจวัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการขัดเกลากิเลสที่ปรากฏในสัลเลขสูตร” สรุปใจความได้ว่า ศึกษากระบวนการขัดเกลากิเลสที่ปรากฏในสัลเลขสูตรและวิเคราะห์คุณค่าประโยชน์ของผลการวิจัย ปรากฏว่า กิเลสในสัลเลขสูตร เป็นธรรมชาติที่ส่งผลให้เกิดการเร้าร้อน เศร้าหมองเป็นทุกข์ได้หมักดองอยู่ในสันดานมนุษย์จะฟุ้งขึ้นมาเมื่อเกิดการกระทบกันของอายตนะภายในและภายนอกที่เป็นอกุศลธรรม ในที่มีกิเลส 44 ชนิด หลักธรรมขัดเกลา คือ การไม่เบียดเบียน ทั้งกาย วาจา ใจเพื่อกำจัดกิเลส 3 ระดับ ด้วยหลักไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา มาอบรม ปฏิบัติในการขัดเกลากิเลสทั้ง 4 ระดับคุณค่าและประโยชน์ต่อการบรรลุนิพพานทำให้เป็นพระอริยบุคคลระดับต่าง ๆ ทำให้กาย วาจาและใจสุจริต อ่อนโยน เมตตา กรุณา และมีสติ ปัญญาแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและมีคุณค่าต่อสังคมทำให้เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมสงบสุขพระธรรมโอสถ (จิตศรัณย์พร, 2559) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน สรุปใจความได้ว่า ปัญหาทุกชนิดที่เกี่ยวกับมนุษย์ไม่สามารถจะแก้ไขได้ด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยี ที่มนุษย์สร้างขึ้นทำหน้าที่ได้เป็นเพียงเครื่องมือช่วยแก้ปัญหาที่ออกแบบไว้เชิงเทคนิคแต่ถ้ามนุษย์ไม่รู้จักควบคุมกิเลสของตัวเองอันประกอบไปด้วยกิเลสใหญ่ 3 ประการคือ โลภ โกรธ หลง การใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีภายใต้จิตที่ถูกครอบงำด้วยกิเลสดังกล่าวอาจทำให้มนุษย์ที่ เป็นผู้สร้างและเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีดังกล่าว อาจตกเป็นทาสของเทคโนโลยีนั่นเอง ดังนั้นพื้นฐานของนวัตกรรมสังคมที่ดีผู้ที่สร้างนวัตกรรมจะต้องเป็นผู้มีจิตใจดีมีคุณธรรมและมีความพร้อมที่จะให้ในสภาพที่ตนเองมีความพร้อมพอสมควรและการให้ที่ประเสริฐที่สุดไม่ต้องอาศัยวัตถุได้อย่างใดคือการให้น้ำใจและสติปัญญาซึ่งพัฒนาจิตอย่างต่อเนื่องย่อมสามารถเป็นผู้ให้ได้อย่างมีความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณก็สามารถแก้ปัญหาและมีทางออกให้กับสังคม จะต้องมิจิตใจดี ที่ปราศจากการครอบงำของกิเลส เพื่อแก้ปัญหาต่างๆที่เป็นรากฐานจากพฤติกรรมของมนุษย์ ที่ล้วนมาจากกิเลสนั่นเอง (อภิชัย, 2565) และสอดคล้องกับพระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) สรุปใจความได้ว่า “อุปกิเลส” หรือธรรมชาติฝ่ายร้าย 16 ชนิด ที่ทำให้ชีวิตเศร้าหมอง และอาจส่งผลเสียในระยะยาวต่อการบรรลุนิพพาน ความเข้าใจต่อกิเลสนั้นมีส่วนสนับสนุนต่อการเอาชนะความทุกข์ให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและไม่เสียหลัก จนสามารถบรรลุนิพพานได้ในท้ายที่สุด เพราะ ความทุกข์ที่มนุษย์กำลังต่อสู้หาทางเอาชนะอยู่นั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดับสลายไปตามเงื่อนไข การเอาชนะทุกข์จึงไม่ใช่การเอาชนะที่ตัวความทุกข์โดยตรง แต่ต้องเอาชนะที่เงื่อนไขของความทุกข์อันได้แก่ “กิเลส” ที่อยู่ในใจของมนุษย์ (ธรรมวิสุทธิกวี, 2562)

ผลจากการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 อุปกิเลสและการลดอุปกิเลสในวัฏฏูปมสูตร เป็นเรื่องของ การดูแลสุขภาพที่ฝึกให้พึ่งตนใช้ของใกล้ตัวประหยัดเรียบง่ายไม่เก็บค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเข้ารับการอบรมให้ผ่านกรรรมกิจกรรมที่ไม่อำนวยความสะดวกในทุกๆด้านไม่ว่าจะเป็นอาหารการกิน การออกกำลังกาย ระบายพิษ หรือที่พักอาศัยที่แนะนำแนวทางให้ไม่ตามใจความอยากในพฤติกรรมเดิมๆ ที่ทำให้เจ็บป่วย สอดคล้องกับอรณต วัฒนะ ศึกษาวิจัยเรื่อง “บุคคลต้นแบบแพทย์วิถีธรรม” การใช้หลักการแพทย์วิถีธรรมนำสู่สุขภาพได้อย่างยั่งยืน เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งตนเอง เข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพ สถานการณ์ของโรค มีการวิเคราะห์จนเข้าใจอย่างถูกต้องในการจัดการด้านสุขภาพด้วยตนเอง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอบถามกับนักวิชาการเครือข่ายสุขภาพ

และผู้ที่มีประสบการณ์ตรง นำไปสู่การตัดสินใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดี(อรนต์, 2561) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับกองพัน จิตแสง ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลการปฏิบัติงานของจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่าจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมเป็นบุคคลที่ได้เรียนรู้การแพทย์วิถีธรรม ซึ่งเป็นการแพทย์ที่บูรณาการองค์ความรู้ โดยเอาจุดดีของวิทยาศาสตร์สุขภาพ แพทย์แผนปัจจุบัน แพทย์แผนไทย และแพทย์พื้นบ้าน เป็นการปรับใช้แบบบูรณาการด้วยพุทธธรรมอย่างเหมาะสม โดยมีการปฏิบัติงานด้วยการเกื้อกูลต่อมนุษยชาติ การสานพลังกับคนดี พึ่งตนในการสร้างสุขภาวะและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้อื่นโดยไม่รับค่าตอบแทนใดๆ มีการปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้ การติดต่อสื่อสาร การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง มุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวม และการเข้าร่วมกิจกรรมกับหมู่กลุ่มอย่างต่อเนื่อง ผลการปฏิบัติงานของจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมมี 4 ประการ ได้แก่ 1) สุขภาวะทางกายคือ มีตาที่สดใส มีผิวหนังราบเรียบ ฟันแข็งแรง 2) สุขภาวะทางจิตใจคือรู้สึกมีพลัง สดชื่น เบิกบานใจ มีจิตใจมั่นคงแข็งแรง เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง และมีความพร้อมที่จะดูแลตนเอง 3) สุขภาวะทางสังคมคือมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว มีโอกาสช่วยเหลือผู้อื่น เกิดปณิธานว่าจะเป็นคนดีของสังคม และ 4) สุขภาวะทางปัญญาคือคำนึงถึงประโยชน์และคุณค่าของอาหาร กินอาหารเป็นยา(กองพัน, 2561) และนิตยาภรณ์ สุระสาย ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลของโปรแกรมสร้างเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม เพื่อการพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ต่อพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพและสุขภาวะของผู้ต้องขังหญิง เรือนจำกลางนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการสร้างเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม การรับรู้ความสามารถตนเองต่อการสร้างเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p\text{-value} < .001$) และหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย ความดันโลหิตตัวบน ความดันโลหิตตัวล่าง ระดับน้ำตาลในเลือด ไขมันโคเลสเตอรอล และไขมันไตรกลีเซอไรด์ ต่ำกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p\text{-value} < .05$) โดยสรุป โปรแกรมสร้างเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม เพื่อการพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพและสุขภาวะ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในประชาชนกลุ่มอื่นๆ ได้ (นิตยาภรณ์, 2559)

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การวิเคราะห์การลดอุปกิเลสในวัฏอุปสมสูตร เป็นการศึกษาจากโครงการการเข้าค่ายสุขภาพตามหลักแพทย์วิถีธรรม ที่สวนป่าบุญ จ.ปทุมธานี กับแนวทางการลดกิเลสตามหลักวัฏอุปสมสูตรที่มาจากจิตเป็นประธานถ้าไม่มีต้นทุนคุณความดีจึงจะเข้ามาร่วมอบรมค่ายสุขภาพได้ร่วมกับการขัดเกลากิเลสทั้ง 16 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการอยู่ร่วมกับหมู่กลุ่มมิตรดีสหายดีสังคมสิ่งแวดล้อมดีเป็นทั้งหมดทั้งสิ้นสู่ความพ้นทุกข์ขจัดความโลภโกรธหลงที่เป็นรากเหง้าของความทุกข์ทั้งหมดทั้งมวลสอดคล้องกับ ดร.ใจเพชร กล้าจน, ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จิตอาสาแพทย์วิถีพุทธเพื่อมวลมนุษยชาติ” สรุปใจความได้ว่าจากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าผู้ที่ติดกิเลสชนิดใดน้อยพิจารณาโทษของกิเลสเพียงไม่กี่ข้อไม่กี่ครั้งก็สามารถทำลายกิเลสชนิดนั้นได้แต่ผู้ติดกิเลสชนิดใดมากการพิจารณาโทษของกิเลสเพียงไม่กี่ข้อไม่กี่ครั้งก็จะไม่สามารถทำลายกิเลสได้แต่เมื่อพิจารณาโทษของกิเลสดังนั้นเมื่อไม่ได้เสพสุขหลวงจากกิเลสและค้นหากิเลสจะดูพลังผู้นั้นไปสร้าง

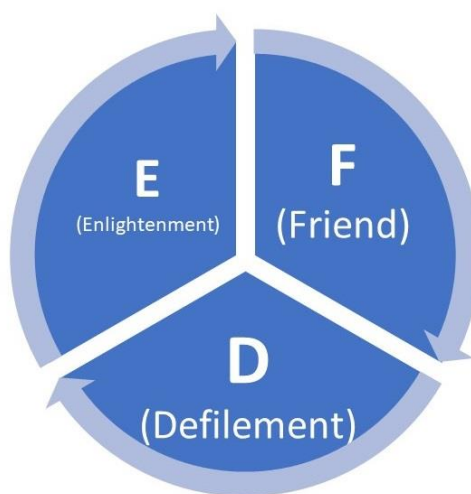


ความรู้สึกเศร้าโศกคร่ำครวญหวนหาอะไรอารมณ์ในสุขลงนั้นกดดันให้ผู้นั้นทำตามสิ่งที่กิเลสตามและอัตราต้องการเศษ จึงเป็นสาเหตุหลักในการที่จะนำโรคร้ายและเหตุการณ์ร้ายมาให้ ไม่รู้หลักแล้วจึงมาปฏิบัติที่ใจให้กิเลสจนถึงระดับที่ไม่มี เพราะกิเลสมันน้อยทุกชั้นน้อยไม่มี ตรงกันข้าม การใช้พลังงานในการทำกุศลอย่างรูปาพรู้เพียงปราศจากกิเลสทำให้จิตสุภาพดีเกิดประโยชน์สุขในชีวิตสัมพันธ์กับงานวิจัยที่ยืนยันว่าความเชื่อและปฏิบัติตามคุณธรรมในศาสนาส่งผลดีต่อพฤติกรรมสุขภาพและสร้างสุขภาวะที่ดี (ใจเพชร, 2558) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับกับธนัทพร อุทัยสุทธิจิตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การขัดเกลากิเลสตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท” กล่าวถึงกิเลสจำแนกเป็น 3 ประเภทได้แก่ โลภะ คือกิเลสที่ก่อให้เกิดอาการอยากได้โทสะ คือ กิเลสที่ก่อให้เกิดอาการขัดเคือง และโมหะ คือกิเลสที่ก่อให้เกิดอาการหลงมัวเมา รวมเรียกว่าอกุศลมูลแบ่งเป็น 3 ลักษณะได้แก่ กิเลสอย่างหยาบ กิเลสอย่างกลาง กิเลสอย่างละเอียด กระบวนการเกิด ของกิเลส คือกระบวนการที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กันในรูปกระแสแห่งความเป็นเหตุปัจจัยอิงอาศัย กันและกัน มีลักษณะสัมพันธ์กับอารมณ์หรือสิ่งเร้าแบบเป็นระบบวงจรโดยไม่มีจุดเริ่มต้นและจุดจบ โทษ ของกิเลสได้แก่ ราคะมีโทษน้อยแต่คลายช้า โทสะมีโทษมากแต่คลายเร็ว และ โมหะมีโทษมากเบาบางจางคลายไปตามลำดับที่บรรลุนิพพานได้เช่นกันจากการขัดเกลากุศลกิเลสทั้ง 16 ที่แบ่งความหยาบ กลาง ละเอียด ที่สอดคล้องกันกับการพัฒนามนุษย์จากการฝึกอบรมผ่านค่ายสุขภาพสร้างคนดีสู่สังคม เมื่อขัดเกลากิเลสทั้ง 16 (ธนัทพร, 2561) และสอดคล้องกับทิวเมฆ นาวาบุญนิยม, พระศรีวินยาภรณ์, พระสุทธินิสารเมธี, ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ด้วยระบบบุญนิยมของชุมชนชาวอโศกเชิงพุทธบูรณาการ” สรุปใจความได้จากการศึกษาพบว่า 1) การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ด้วยระบบบุญนิยมของชุมชนชาวอโศก นำไปสู่การพัฒนา 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านวัฒนธรรม และด้าน เศรษฐกิจ 2) หลักพุทธธรรมที่ใช้ในงานวิจัย คือ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) บุญกิริยาวัตถุ 10 สาราณียธรรม 6 และอปปริหานิยธรรม 7 3) การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับระบบบุญนิยมของชุมชน ชาวอโศก เกิดผลดี 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาตนเอง เกิดความมีอิสรภาพ ด้านการพัฒนาชุมชน เกิด ความมีบูรณาภาพ ด้านวัฒนธรรม เกิดความมีสันติภาพ ด้านเศรษฐกิจ เกิดความมีภราดรภาพ และ 4) องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการการนำคุณธรรมบุญนิยมไปใช้ ในด้านการพัฒนาตนเอง ย่อมทำให้แต่ละคนที่ได้รับการพัฒนาเพื่อหลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสและเกิดอิสรภาพขึ้นที่จิตในจิตได้ด้วยสาราณียธรรม 6 คือ ระลึกถึงกัน รักกัน เคารพกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีกัน และมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันได้อย่างแท้จริง (ทิวเมฆ, พระศรีวินยาภรณ์, พระสุทธินิสารเมธี, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยคือวิธีการล้างกิเลสตัวละเอียดที่จับต้องยากมองไม่เห็นโทษจนสามารถกลับมามองที่ตัวเอง เริ่มเข้าใจความจริงตามความเป็นจริงที่จะกลับมาชักพอกจิตตนเองให้ขาวรอบให้เหมาะสมแก่การงานโดยไม่เพิ่มกรรมใหม่ระว่างกรรมสามให้เป็นสุจริตเป็นพุทธะไม่เป็นไปในอำนาจความของกิเลสทั้ง 16 ถ้าไม่ได้อยู่ท่ามกลางหมู่มิตรดีก็ไม่มีผู้สละมากระทบแทนที่จะไม่ชอบใจตรงกันข้ามกับแต่ก่อนที่จะชิงชังรังเกียจแต่ต้องตอบแทนคุณที่ช่วยทำให้ได้เห็นกิเลสและช่วยขัดเกลากิเลสให้ไม่ติดตัวข้ามภพข้ามชาติตามกาละให้ได้ผ่านบททดสอบ จนกว่าจะจบสอบ

ผ่านจึงจะเลื่อนขั้นมีผู้เสียสละมาเรื่อย ๆ เปรียบเหมือนแสงอรุณ 7 ที่มีดวงอาทิตย์คือ (มรรคองค์ 8) จะขึ้นสิ่งที่ขึ้นก่อน เป็นนิมิต (เครื่องหมาย) มาก่อนคือ แสงอรุณ (แสงเงินแสงทอง) เริ่มจาก 1. ความเป็นผู้มีมิตรดี (กัลยาณมิตรตต) 2. ความถึงพร้อมด้วยศีล (ศีลสัมปทา) 3. ความถึงพร้อมด้วยความยินดี (ฉันทสัมปทา) 4. ความถึงพร้อมด้วยอรรถา (อรรถสัมปทา) 5. ความถึงพร้อมด้วยความเห็น (ทิฏฐิสัมปทา) 6. ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท (อัปปมาทสัมปทา) 7. ความถึงพร้อมด้วยการทำในใจ โดยแยกพิจารณาถึงที่เกิด (โยนิโสมนสิการสัมปทา) เป็นเครื่องมือขัดเกลากิเลสได้อย่างไม่ยากไม่ลำบากด้วยโมเดลดังนี้: F หมายถึง (Friend)/ D หมายถึง (Defilement)/ E หมายถึง (Enlightenment)หลักของ FDE คือเพื่อนหมู่มิตรดีที่ขัดเกลากิเลสให้บรรลุนิพพาน



F (Friend)/ D (Defilement)/ E (Enlightenment)

หลักของ FDE คือเพื่อนหมู่มิตรดีที่ขัดเกลากิเลสให้บรรลุนิพพาน

บทสรุป

ทั้ง 16 ที่ยังฝังติดแน่นอยู่ในจิตใจที่ก่อจากความโลภตัณหาความอยากยึดติดที่ไม่มีความเข้าใจ เรื่องผ้าที่ไม่สะอาดพอที่จะยอมสีกต่างไม่ได้สดใสดูเดียวกับจิตมนุษย์ที่เกราะกรังไปด้วยความติดยึดของกิเลสทั้ง 16 ไม่ว่าจากกลุ่มของความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่ล้วนแล้วแต่จะทำให้จิตขาวรอบ สะอาดสดใสล้างความติดยึดไปทีละตัวจากหยาบ กลาง และละเอียดที่จะไม่ทำให้ยากลำบากเกินโดยมีการระลึกถึงพระพุทธ พระธรรมพระสงฆ์ อ่านทุกขัณขี้อริยสัจเจตมรรคมีองค์แปดในชีวิตประจำวันสังวรศีลสำรวมอินทรีระวังกรรมสามเกิดเป็นกุศลกรรมบท 10 ที่พร้อมตั้งรับวิบากร้ายที่เตยหลาดทำมาแต่ไม่ทำอกุศลกรรมเพิ่มอีกต่อไปจะคอยชักพอกจิตตนเองให้ขาวรอบสู่ความเป็นอริยบุคคลทั้ง 8 ไปทีละเรื่องอย่างต่อเนื่องด้วยอิทธิบาทเต็มเหมือนดัง สุนทรិการทวาทพราหมณ์ที่อาบน้ำด้วยศีลและบรรลุนิพพานเป็นอรหันต์ในที่สุด เป็นประโยชน์อย่างมากที่จะนำมาเพิ่มศีลขจัดอุปกิเลสทั้ง 16 ที่มีเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกขณะปัจจุบันเมื่อได้ลด ละเลิก กิเลสทีละตัวไปตามลำดับจากง่ายไปหายากลาดลุ่มเหมือนเดินลงทะเลไม่โกรกชันเหมือนเหวลึกได้ไม่ยากไม่ลำบากดูเพียงกับการเพียรซักล้างผ้าขาวให้



พร้อมดูดซับสีต่างๆที่ปราศจากสิ่งสกปรกยอมได้ผ้าที่สีสดใสไม่หมองดั่งจิตที่ผ่องใสขาวรอบที่พร้อมวางความเป็นอุเบกขาเป็นพรหม4หน้าอย่างแท้จริงเกิดสภาพผาสุกผ่องใสสุขสบายใจไร้กังวล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อนำไปใช้

1.1 เสนอเป็นธรรมนูญสุขภาพสำหรับประชาชนในแต่ละตำบล

1.2 มีการจัดค่ายสุขภาพ ผู้เข้าร่วมการอบรม กับมูลนิธิแพथวิทยวิธีธรรมด้วยการเพิ่มการการตั้งศิลปปฏิบัติให้เกิดพลังอภิสล อภิจิต อภิปัญญา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นหัวข้อเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษาเปรียบเทียบอุปกิเลส 16 ที่ปรากฏในวัตถุปมสูตรและธัมมทนายาสสูตร

2.2 ศึกษากระบวนการพัฒนาปัญญาของจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมและผู้เข้าค่ายตามหลักของการอุปกิเลส16ในวัตถุปมสูตร

เอกสารอ้างอิง

กองพัน จิตแสง. (2561). ผลการปฏิบัติงานของจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม จังหวัดขอนแก่น. *วิทยานิพนธ์*

พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จันทร์ธา บริกส์ และพระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ. (2565). การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องแพทยศาสตร์ใน

พระไตรปิฎก. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 5(3), หน้า 206-220.

จิตศรีณย์พร ปัญจวัฒน์. (2557). ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการขัดเกลากิเลสที่ปรากฏในสัลเลขสูตร.

วารสารบัณฑิตศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 14(1), 7-9.

ใจเพชร กล้าจน. (2558). จิตอาสาแพทย์วิถีพุทธเพื่อมวลมนุษยชาติ. *ดุชนิพนธ์ สาขาวิชา*

ยุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ใจเพชร กล้าจน ดร., (2564). *บทบทวนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ), (2565). *ชำระใจให้ไร้ทุกข์*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น

จำกัดมหาชน.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*.

กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2557). *อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช*

วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.



- ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม, พระศรีวินยาภรณ์, พระสุทธิสารเมธี. (2563). การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ ด้วยระบบบุญนิยมของชุมชนชาวอโศกเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 11(2), 5-6.
- ธนา เอี่ยมการนา. (2566). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ และการรับรู้ความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 30 28 ของผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม. *วารสารแพทย์เขต 7, กลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาล โรงพยาบาลนครปฐม*, 43(2), 1-14.
- ธนัทพร อุทัยสุทธิจิตร, (2561). การศึกษาวิเคราะห์การขัดเกลาภิเลสตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารปัญญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 25(1), 3.
- นิตยาภรณ์ สุระสาย. (2559). ผลของโปรแกรมสร้างเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อการพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ต่อพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพและสุขภาวะของผู้ต้องขังหญิง เรือนจำกลางนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. *วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*.
- ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน, (2565). *ภาวะผู้นำได้บริบท*. นนทบุรี: เอส.เอส.พรีนติ้ง แอนด์ ดีไซน์จำกัด.
- อรณต วัฒนะ. (2561). บุคคลต้นแบบแพทย์วิถีธรรม. *รายงานวิจัย. กระทรวงสาธารณสุข*.



แนวคิดเรื่องโยคะในภควัทคีตา:การศึกษาเชิงวิเคราะห์ A Concept of Yoga in Bhagavadgita: An Analytical Study

¹วณิชยา ปรีอปรัก ²มานพ นักการเรียน

¹Wanichaya Prueprak ²Manop Nakkannian

¹บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

²Mahamakut Buddhist University, Sirindhorn College

¹Corresponding Author, Email: wanichayapr@gmail.com

Received October 25, 2023; Revised October 27, 2023; Accepted: November 7, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องโยคะในปรัชญาอินเดีย 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา 3) เพื่อวิเคราะห์ข้อโต้แย้งแนวคิดเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า 1) แนวคิดเรื่องโยคะในปรัชญาอินเดีย แนวคิดลัทธิโยคะมุ่งเน้นภาคปฏิบัติตามแนวทางแห่งภักติโยคะ กรรมโยคะ และ ชญาณโยคะ ให้ความหมาย มุ่งเน้น วิธีการฝึกจิตให้บริสุทธิ์ นำไปสู่วิเวกญาณเท่านั้น จึงจะบรรลุโมกษะได้ 2) เรื่องโยคะ ในคัมภีร์ภควัทคีตา มุ่งสอนให้มนุษย์ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ แสวงหาการหลุดพ้น ในท่ามกลางความวุ่นวายในสังคม สนับสนุนการทำหน้าที่ เพื่อให้โลกดำรงอยู่ได้ เน้นเรื่องกรรมมุ่งไปที่พระเจ้า เป็นการอ้างถึงสิ่งสมบูรณ์ มากกว่าจะพิจารณาไปที่การกระทำ ดุจน้ำบนใบบัวที่บาปนั้นไม่อาจแทรกซึมในชีวมันได้ เพราะมนุษย์ได้ถูกกำหนดให้ทำกรรม ตามหน้าที่ อันเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติ ตามแนวทางปฏิบัติหลัก กรรมโยคะ และชญาณโยคะที่เชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า เพื่อนำชีวมันเป็นส่วนหนึ่งของพรหมัน 3. ข้อโต้แย้งเรื่องกรรมโยคะและชญาณโยคะ คังกรจารย์มุ่งเน้นชญาณโยคะอย่างเดียว ขณะที่รามานุจะรวมเอาทั้งชญาณโยคะ กรรมโยคะและภักติโยคะไว้ด้วยกัน โยคะในคัมภีร์ภควัทคีตาตรงกับวิธีการอธิบายโยคะของรามานุจะมากกว่าจะเป็นไปในแบบของคังกรจารย์ เพราะชญาณโยคะเป็นสิ่งที่ปุถุชนเข้าใจได้ยาก นอกจากนักบวชเท่านั้นที่เข้าใจได้ การใช้กรรมโยคะและภักติโยคะเพื่อเข้าถึงชญาณโยคะผ่านการทำหน้าที่เป็นการอธิบายที่เข้าใจได้ง่ายกว่า

คำสำคัญ: โยคะ; ภควัทคีตา; การวิเคราะห์

Abstract

In this research, the objectives were critically analyzed the debates on the concept of Yoga in Bhagavad-Gita. This research employed the documentary research

methodology. It was found that: 1) the concept of Yoga in Indian philosophy basically refers to two schools of Yoga: the school of Yoga that lays great emphasis on the practice of Yoga following the path of Bhakti-Yoga, Karma-Yoga and Jñāna-Yoga whereby purification of one's mind is prioritized leading to Vivekañāna in order to attain Moksha, 2) it is strongly believed that the concept of Yoga in Bhagavad-Gita emphasizes on the peaceful existence of human beings where seeking for salvation amongst chaotic society could be made; it supports performance of duty in order to sustain the world through Karma aiming at the God which could be regarded as the one that depends itself on perfection more than the consideration of action as if the drop of water on the lotus's leaf is without the penetration of sin into Jīvatman because man is predetermined to do certain act according to the given duty that would yield the benefit to human beings in accordance with the principle of Karma-Yoga and Jñāna-Yoga which connects the relationship between man and God where Jīvatman could be brought to be a part of Brahman. In the debate over the concept of Karma-Yoga and Jñāna-Yoga; on the one hand, Shankaracharya emphasized on Jñāna-Yoga only, on the other hand, Rāmānuja included Bhakti-Yoga, Karma-Yoga and Jñāna-Yoga together. Therefore, it is argued that the concept of Yoga in Bhagavad-Gita accords with the explanation on Yoga of Rāmānuja more than Shankaracharya's one because Jñāna-Yoga poses the difficulty for worldly people to access; only ascetics could access it, so, the utilization of Karma-Yoga and Bhakti-Yoga together could lead to Jñāna-Yoga through performance of the worldly duty and such an explanation yield more benefit to their followers than the previous one.

Keywords: Yoga; Bhagavadgita; An Analytical Study

บทนำ

การอธิบายหลักความจริงในเรื่องอาตมัน พรหมันและโมกษะตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภควัทคีตานั้นได้อธิบายหลักการการทำหน้าที่อันเป็นเครื่องมือในการยกระดับอาตมันของบุคคลให้อยู่เหนือกว่าอารมณ์อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นวิธีการบำเพ็ญตนของเหล่าฆราวาสที่จะเข้าถึงพรหมันอันเป็นการทำลายอวิชชาให้หมดไป โดยยึดหลักคุณธรรมคือยึดประโยชน์ส่วนรวม จึงสามารถเชื่อมโยงหรือสื่อสารต่อพระเจ้าได้ วิธีการอธิบายนี้ถูกเรียกว่า “โยคะ” ในคัมภีร์ภควัทคีตาดังกล่าวถึงโยคะในสถานะของกรรมและการทำหน้าที่ กล่าวคือ “ผู้ใดกระทำความรู้สึกรู้เป็นอิสระจากการยึดมั่นถือมั่น ผู้นั้น สามารถเผากรรมของตนให้หมดไหม้ด้วยไฟ คือปัญญา ปราชญ์ผู้นั้นชื่อว่าบัณฑิต” (กฤษณโศภิตายาสน, 2561) และอีกข้อความว่า “ผู้ปรารถนาจะบรรลุโยคะพึงยึดเอากรรมเป็นวิถีทางเถิด เมื่ออาศัยกรรมเป็นทางจนลุล่วงโยคะแล้ว ผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่าก้าวเข้าสู่ดินแดนแห่ง



ศานติตราปนิรันดร์แล้ว การจะบรรลุโยคะได้นั้นบุคคลต้องไม่ติดข้องอยู่ในกรรม และสามารถสลัดความรู้สึกลอยได้ตนได้รับผลของกรรมทั้งได้” (กฤษณโศปายนวยาส, 2561)

ข้อความนี้เป็นการกล่าวถึงหลักปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่อันเป็นการทำให้บริสุทธิ์คือการรวบรวมความคิด จิตอันให้แน่วแน่อยู่ในอารมณ์อันเดียว เมื่อใดที่ความคิดของเราซัดซายเมื่อนั้นจิตย่อมไร้สมาธิ (กฤษณโศปายนวยาส, 2561) และหลักการดังกล่าวนี้เมื่อทำให้บริสุทธิ์แล้วจะทำให้อาดมันบริสุทธิ์ เอาชนะตนเองได้ และสามารถควบคุมประสาทมิให้แปรปรวนเมื่อมีอารมณ์กระทบ อาตมันของคนผู้นั้นย่อมเข้าร่วมเป็นหนึ่งเดียวกับปรมาตมัน อันเป็นที่รวมแห่งอาดมันทั้งปวงในสากลจักรวาล เมื่อบุคคลมีอาดมันแนบสนิทเป็นหนึ่งเดียวกับปรมาตมันเช่นนั้น กระทำการใดลงไปก็จะไม่แปรเปลี่ยนเพราะกรรมนั้น (กฤษณโศปายนวยาส, 2561) การกล่าวถึงโยคะในที่นี้ได้นำไปสู่การโยงหลักขณะการอธิบายโยคะในฐานะที่เป็นเครื่องทำให้มนุษย์หลุดพ้นไปสู่จุดสิ้นสุดที่สมบูรณ์พร้อม การหลุดพ้นนี้ยังทำให้มนุษย์นั้นถูกแยกออกจากสังสารวัฏ จะพบว่าการปฏิบัติโยคะนั้นจะสร้างการหยุดยั้งหน้าที่ของสัมผัสต่างๆ ภายนอกแล้วทำให้เกิดการมุ่งไปที่การกำหนดร่างกายด้วยท่าทางต่างๆ พร้อมทั้งคำนวณลมหายใจผ่านรูจมูก ซึ่งนั่นทำให้คนได้ใคร่ครวญถึงอาดมันรวมถึงสัมผัส ใจ และพุทธิปัญญา โดยจะไม่ปล่อยให้สิ่งต่างๆ ทั้งความต้องการ ความกลัว ความโกรธสามารถเข้ามายุ่งเกี่ยวกับอาดมันได้ (J.A.B.Van Buitenen, 1968) ซึ่งนำไปสู่การพิจารณาถึงอาดมันที่จะไม่ยึดมั่นหรือทำตัวเองให้โดดเด่นและโดดเด่น เป็นการทำให้เกิดภาพเชิงประจักษ์ผ่านการทำหน้าที่เพื่อชุมชนหรือการทำเพื่อประโยชน์แก่คนอื่นอันเป็นการสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างอาดมันกับสิ่งอื่นทุกอย่างที่ตั้งต้นระหว่างการทำที่บุคคลหนึ่งไม่ได้มุ่งหมายแค่เพียงผลจากการกระทำของตนเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีถึงการทำนั้นในฐานะเป็นจุดมุ่งหมายด้วย

การตีความนี้เป็นการเข้าใจบริบทที่ว่า อาตมันและพรหมนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกันในแง่ของการกระทำ แต่เกี่ยวข้องกับความรู้ที่เป็นแรงผลักดันก่อให้เกิดการกระทำกรรมนั้น จึงทำให้เกิดข้อพิจารณาที่สังกรจารย์อธิบายถึงญาณโยคะอันมุ่งไปที่แนวทางปฏิบัติโยคะนั้น ต้องอาศัยความรู้เป็นสำคัญคือวิธีสู่แนวทางปฏิบัติบำเพ็ญโยคะโดยอาศัยหลักการทางศาสนาคือการค้นตัวตน เพื่อหลักพ้นจากสังคมที่เต็มไปด้วยความวุ่นวาย จึงสามารถจะจัดอำนาจกรรมให้หมดไปคือการสิ้นสุดจากสังสารวัฏอย่างสิ้นเชิง ส่วนหลักธรรมของรามานูจ เน้นความภักดี อันก่อเกิด กรรมโยคะนั้นมุ่งถึงพระเจ้าผู้สูงสุดผ่านพิธีกรรมทางศาสนาอันหมายถึงการบรรลุถึงความเจริญทางโลกแห่งวัตถุท่ามกลางความวุ่นวาย คือ การทำอย่างไร จะรู้แจ้งในโลกนี้และโลกหน้า มีความสุขกับบรรณะและพิธีกรรมทางศาสนาที่ทำให้ผู้ศรัทธาต่อศาสนาบูชาพระเจ้าผ่านการฝึกปฏิบัติจิตตนเองด้วยการน้อมจิต ถึงพระองค์ อันทำให้เกิดผลตามมาซึ่งวิธีดังนี้เป็นวิธีอ้อม แต่การสร้างความรู้ให้จิตใจ เชื่อมโยง ต่อพระเจ้าวิธีนี้เป็นส่วนหนึ่งของความรู้ที่มาจากพระองค์โดยตรง (Sri Sankaracharya, 1901) การอธิบายถึงญาณโยคะผ่านความรู้ถึงอาดมันอันเป็นอมตะคือวิญญูญบริสุทธิ์ นั้นไม่เกี่ยวข้องกับความทุกข์และความเจ็บปวด ฉะนั้นตราปใดที่ยังไม่มีปัญญาที่เหนือกว่าจิตใจอันเป็นทางโลกนั้นมาจากกรรมโยคะที่ทำให้เกิดลักษณะของกลุ่มนักบวชที่เชื่อว่า 1) มีความพึงพอใจในอาดมัน 2) มีความสงบไมยดีในความสุขและทุกข์ 3) การไม่มีทั้งความรักและเกลียดชัง 4) การไม่ยึดติดต่อสิ่งภายนอก ไม่มีสิ่งใดทำให้หวั่นไหวได้ 5) มีความซื่อสัตย์ต่อพระเจ้า โดยถือว่าความคิดนั้นเป็นบ่อเกิด ของความสุขและความทุกข์ และการควบคุมประสาทสัมผัสนำไปสู่ความสงบและความสุข การควบคุมสัมผัสจะช่วยให้

ความรู้นั้น 6) การทำงานทุกอย่างด้วยการยึดหลักสากล นั้นไม่ได้มุ่งไปที่การเป็นนักบวชเท่านั้น 7) การกำจัดความอยากและความเป็นตัวตน โดยความรู้เท่านั้นจะนำไปสู่ความสุขอย่างแท้จริง (Sri Sankaracharya, 1901) การเข้าใจว่าอาตมอันเป็นเรื่องตัวตนที่ถูกมองผ่านพิธีกรรมทางศาสนาจึงเป็นวิธีการเข้าใจแบบดั้งเดิม แต่การอธิบายโยคะผ่านคัมภีร์ภควัทคีตาเป็นการพิจารณาการปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่มีคุณค่าที่เป็นสากลยิ่งขึ้น อาศัยแรงผลักดันด้วยปัญญาของพระเจ้าแบบชญาณโยคะ แต่ในรายละเอียดดูเหมือนว่าชญาณโยคะนั้นจะหมายถึงการรวมกันของอาตมอันและไม่แบ่งแยกว่าเป็นใคร การกล่าวแนวคิรามานูซ ถึงการทำหน้าที่นั้นเป็นจุดเริ่มต้นความรู้อันเป็นเรื่องส่วนตัวแต่มุ่งไปที่ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่โลกมากกว่าว่า “เราคือทุกคน และทุกคนคือเรา” เพื่อไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติอันมาจากอิทธิพลความทุกข์และมายาที่ทำให้อรชุนท้อแท้ในการรบ แต่ในสนามรบนั้นอรชุนจำเป็นต้องทำหน้าที่ของบรรณกษัตริย์ที่จะสมบูรณ์ได้ด้วยการรบและนำชีวิตของผู้อื่นซึ่งมีหน้าที่ต่างกันไปสู่เป้าหมายตามแต่หน้าที่ๆ มี ไม่อย่างนั้นก็จะถูกความทุกข์และมายนำตนเองไปสู่การเวียนว่ายในสังสารวัฏ (Sri Sankaracharya, 1901) การเข้าใจบริบทการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนาที่รามานูซนำเสนอถึงการแสดงออกภักดีโยคะที่มีต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าว่า “การแสดงออกถึงพิธีกรรมอันบริสุทธิ์คือการอุทิศตนเองตามคำสอนในแบบภักดีโยคะ พระองค์จะนำเจ้าออกจากบาปทั้งปวงด้วยการที่ท่านแสดงออกถึงความภักดี ไม่ต้องกังวล” (Sri Sankaracharya, 1901) ขณะที่การปฏิบัติตามหลักของคังกราจารย์เป็นการทำหน้าที่อันหลากหลายอาศัยชญาณโยคะในการทำหน้าที่นั้น ไม่ใช่ด้วยภักดีโยคะหรือกรรมโยคะที่มุ่งหมายในแง่ของคำสอนทางศาสนาเท่านั้น ซึ่งทำให้การพิจารณาการท่าสงครามหรือการทำหน้าที่ของนักรบด้วยการทุ่มเทเหมือนกัน ขณะที่การทุ่มเทตามพิธีกรรมทางศาสนาที่มุ่งเน้นไปที่การอุทิศตนเองเพื่อพระเจ้าแบบนักบวชของคังกราจารย์กับการนำพระเจ้ามาเป็นแรงบันดาลใจในการทำทุกอย่างแบบการทำหน้าที่นักรบของรามานูซจะเป็นการเข้าใจโยคะที่ถูกนำเสนอในภควัทคีตานี้อย่างชัดเจน

ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญความหมายเชิงคุณค่าและประโยชน์ทางจิตศาสตร์ในคัมภีร์ภควัทคีตาอันเป็นคำภีร์สำคัญของศาสนาพราหมณ์ -ฮินดู เป็นส่วนหนึ่งของมหากาพย์มหาภารตะ เพื่อตอบปัญหาแนวทางปฏิบัติโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตาเกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์ว่าสิ่งใดควรนำไปสู่แนวทางปฏิบัติเพื่อหน้าที่อันถูกต้องตามหลักโยคะ ดังที่รามานูซเสนอวิธีการปฏิบัติในฐานะเป็นเครื่องมือที่ประยุกต์เอาหลักการปฏิบัติตนเพื่อเข้าถึงพระเจ้า และเครื่องมือนี้มีความสำคัญมากกว่าจะเน้นที่เป้าหมายแบบที่คังกราจารย์ อีกทั้งข้อปฏิบัติทางศาสนาที่ถูกกล่าวไว้ผ่านหน้าที่ทางสังคมทำให้ศาสนาเป็นระบบศีลธรรมที่มีการถกเถียงกันได้ แต่ข้อถกเถียงนั้นต้องมีเป้าหมายที่ไม่ใช่บุคคลเป็นผู้ตัดสิน ต้องอาศัยเกณฑ์ที่ตรวจสอบผ่านอุดมคติที่โยคะจะนำสู่การหลุดพ้นจากอคติมายาของมนุษย์ จากข้อเสนอนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการชี้ให้เห็นแนวคิดเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตาผ่านการตีความและวิเคราะห์โครงสร้างของปรัชญาอินเดียตามแนวคิดของนักปรัชญาฮินดูคือคังกราจารย์และรามานูซต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องโยคะในปรัชญาอินเดีย
2. เพื่อศึกษาเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา
3. เพื่อวิเคราะห์ข้อโต้แย้งเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา



วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีระเบียบวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าคำสอนเรื่องโยคะ ในคัมภีร์ภควัทคีตา และพิจารณาประเด็นเกี่ยวข้องกับเรื่องโยคะและข้อโต้แย้งในประเด็นดังกล่าวในคัมภีร์ชั้นทุติยภูมิ เอกสาร และหนังสือที่เกี่ยวข้อง
2. แยกแยะประเด็นเพื่อศึกษาวิเคราะห์และตรวจสอบเหตุผลที่ใช้อธิบาย
3. วิเคราะห์และตรวจสอบเหตุผลเพื่อสร้างข้อสรุป ถัดจากนั้นนำไปเขียนเป็นงานวิจัยพร้อมเสนอแนวคิดของผู้วิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และตอบปัญหาที่ต้องการทราบ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวคิดเรื่องโยคะในปรัชญาอินเดีย โยคะในปรัชญาอินเดียนั้นได้ถูกเสนอตามแนวคิดแบบสาขายะได้อธิบายว่าเป็นหลักการหรือทฤษฎีที่นำไปสู่การเข้าถึงพรหมัน และปรัชญาสำนักโยคะอธิบายว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของปัจเจกผ่านการปฏิบัติทางกายและจิตให้เข้าถึงพรหมันเช่นกัน ดังนี้

1.1 ภักติโยคะ การปฏิบัติภักติโยคะ (กติโยคะ) เป็นการปฏิบัติที่ประกอบด้วยความศรัทธา ความเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น ขับร้อง กล่าวคำ สรรเสริญพระนามเรียกว่า คีตา หมายถึงบทเพลงแห่งพระเจ้า สวดมนต์ น้อมถวายเครื่องสการบูชาเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความภักดี ในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น ในโคลกที่ 34 ที่กล่าวว่า “จงรักภักดีแด่พระเจ้า ขอน้อมสการะพระมหากرณา ถวายงาน มอบชีวิตต่อพระองค์ทุกภพชาติ สนับสนุนศาสนาให้ถาวร สืบไป ถึงแม้ว่าเราพบเจตปัญหาใดๆ มาทดสอบใจ จงเชื่อศรัทธา พระองค์ไม่เปลี่ยนแปลง จิตมุ่งมั่น ไม่หวั่นไหว ท้อแท้ ต่อความยากลำบาก ด้วยการมอบใจให้พระเจ้า” และโคลก ที่ 28 ว่า “จงปลดปล่อยเรา จากห้วงแห่งทุกข์ ขอพระองค์จงเมตตา กรุณา นำพาเราทั้งหลายได้ข้ามพ้นสังสารวัฏ เพื่อบรรลุโมกษะหรือความหลุดพ้น เพื่อนำชีวาत्मัน ให้รู้แจ้งด้วยปัญญาความรู้ เป็ญส่วนหนึ่งแห่งพรหมัน” (พินดอภว, 2545) โดยอาศัยแนวทางปฏิบัติจิตอันภักดี ช่วยผสมผสาน ความภักดีและความรู้ เข้าด้วยกัน เห็นได้ว่า มนุษย์ มีภาวะที่แตกต่าง บางคนบรรลุความภักดี บางคนบรรลุการกระทำ และบางคนบรรลุความรู้ ทั้งสามแนวทางย่อมต้องอิงอาศัยกันมิได้ขัดแย้ง คือแนวทางแห่งโยคี

1.2 กรรมโยคะ เป็นมรรควิธีอันก่อให้เกิดการกระทำ อย่างถูกต้อง นั้นต้องอาศัยความรู้ ว่าด้วยเจตจำนงค์ ที่แสดงออกถึงการกระทำ ตามหน้าที่ การกระทำ (กรรม) ของเหล่าโยคีว่าไม่ใช่ทั้งสิ่งที่ดีหรือชั่ว แต่ทุกการกระทำนั้นทั้งดีและชั่วผสมกัน ตามความหมายนี้หมายถึงว่า การกระทำที่ดีและไม่ดีนั้นมีอยู่ในแง่ของการทำกรรมตลอดเวลา โดยทุกการกระทำนั้นถูกอ้างถึงความรู้สึกสงบใจที่จะไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งเหล่านั้น หรือกล่าวได้ว่าเป็นผู้อยู่เหนือสิ่งที่ทำนั้นทั้งดีและชั่ว ซึ่งทำให้ทุกการกระทำนั้นล้วนนำไปสู่ปิตตลอดเวลา เหมือนในกรณีที่เราพูดถึงเครื่องมือต่างๆ เช่น มีด มีดนั้นมีสำหรับตัด ถ้ามีดนั้นใช้ฟันหรือตัดผลไม้ก็จะถือว่าเป็นมีดที่ดี และถ้าไปใช้ตัดคอกก็จะกลายเป็นมีดชั่ว แต่สำหรับมีดก็ยังตัดได้เหมือนเดิม จึงไม่สำคัญว่าจะตัดที่ไหน และตัดอะไร แต่เมื่อใครให้ค่ากับมีดจากการทำนั้นว่าดีหรือชั่ว ก็ไม่ต่างจากโยคีที่ไม่ได้เป็นตัวแทนสำหรับการกระทำที่ดีหรือชั่ว แต่โยคีคือผู้ที่อยู่เหนือทั้ง 2 อย่างนั้น และสำหรับคนทั่วไป การกระทำทั้งดีหรือชั่ว หรือทั้งดีและชั่วผสมกัน เช่นเดียวกับกรณีที่เรา

ทำบางอย่างที่ดี แต่บางอย่างอาจทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวบ้าง การกระทำนั้นก็อาจดีแต่การมีความต้องการก็อาจจะชั่วได้ หรืออาจดีสำหรับคนอื่นแต่ไม่ดีสำหรับตัวเอง ดังนั้นทั้งหมดเราอาจมองให้เห็นได้ถึงความแตกต่างด้านกรรมโยคะระหว่างตนเองและผู้อื่น ฉะนั้น การกรรมโยคะแล้ว หรือนั้นไม่ดี หรือนี้อย่างนั้นๆ แต่สำหรับผู้ปฏิบัติตามกรรมโยคะจะถือว่าไม่มีผลอะไรทั้งนั้น (Sri Swami Sachidananda, 2019) เพราะให้โลกดำรงอยู่ สังคมเคลื่อนไปข้างหน้า ถ้าสังคมเป็นปกติสุข คนในสังคมย่อมเป็นสุขเช่นเดียวกัน

1.3 ชญาณโยคะ ว่าด้วยสติปัญญา อันเป็นบ่อเกิดของความรู้ โดยให้ความสำคัญกับความรู้เป็นหนทางทางปฏิบัติเพราะความรู้สามารถทำลายอวิชชาให้หมดไปแต่ต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้อ นอกจากนั้นยังต้องชนะประสาทสัมผัสทั้งปวง ด้วยความอดทน ให้อยู่เหนือตัณหา หากบุคคลใด ละเว้นไม่ได้ ย่อมไม่ใช่แนวทางของโยคี อย่างแท้จริง เพราะความรู้จึงสามารถทำให้อาตมน์เป็นเอกภาพกับพรหมัน (พิน ดอกบัว, 2545) การกล่าวถึงชญาณโยคะเป็นแนวคิดว่าด้วยความรู้ คือการตระหนักรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นที่มาของแนวการปฏิบัติโยคะที่ทำให้อรชุนตัดสินใจ ใช้ต่อสู้กับความรู้สึภายใน เพราะความรู้เป็นบ่อเกิดของจริงแท้ ซึ่งผู้ที่บำเพ็ญตนเป็นโยคี ต้องพากเพียร แสวงหาความจริงของชีวิต การรู้เห็นจริง ย่อมเกิดไม่ได้ หากโยคีปราศจากความรู้ เพราะความรู้ จะนำไปสู่อันติมะสังจะคือ เอาชนะ ประสาทสัมผัส ให้อยู่เหนือ อารมณ์ ความเจ็บปวด ความหนาว ความร้อน ความหิว ความวิตกกังวล ความวุ่นวาย ความอดทนอดกลั้น ในสังคมที่เต็มไปด้วย อวิชชาคือความไม่รู้ในเหตุที่เป็นไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 โยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา ถูกกล่าวถึงผ่านลักษณะการปฏิบัติตนที่ถูกตีความ โดยกลุ่มนักปรัชญาอินเดียสมัยใหม่ ให้เห็นวิธีการปฏิบัติตนที่ชัดเจนขึ้น ดังนี้

2.1 ภักติโยคะ เป็นการแสดงออกถึงความภักดีด้วยเจตจำนง คือ อารมณ์ ที่มุ่งมั่นตั้งใจต่อพระผู้เป็นเจ้า คำสอนหานี้ปรากฏในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับถึงพระผู้เป็นเจ้าก่อนที่จะทำการใดก็ตาม การอธิบายถึงการกระทำที่ผูกโยงเข้าหาสิ่งสูงสุดนั้นจึงเป็นข้อกำหนดว่าทุกการกระทำนั้นไม่ได้ถูกพิจารณาจากตนเองเท่านั้น โดยปรากฏในคัมภีร์ภควัทคีตาว่า

“คนบางคนมีความศรัทธาในโยครกรรม แต่มีอาจปฏิบัติให้ถึงที่สุดได้ คนเช่นนั้นเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว คติภพของเขาจะเป็นเช่นใด คนผู้นั้นจะต้องเวียนว่ายไปในห้วงสังสารวัฏอย่างไร จุดหมาย เหมือนหมู่เมฆที่แตกกระจายไร้ทิศทางเพราะแรงลมหรือไม่ เขาคอนั้นจะมีโอกาสได้เข้าสู่แดน แห่งพรหมันบ้างไหม...ภฤชณะตอบว่า อรชุน คนผู้นั้นไม่ว่าจะสิ้นชีพไปสู่ปรภพ หรือยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ คุณความดีที่เขาสร้างสมไว้ย่อมไม่มีวันพินาศเสื่อมสลายไปจากเขา คนทำกรรมดีย่อมไปสู่ภพที่ดีเสมอ ผู้ใดปฏิบัติโยคะด้วยความศรัทธา แต่ไม่ได้บรรลุถึงที่สุด เพราะสิ้นชีวิตก่อน ผู้นั้นเมื่อละโลกไปสู่ปรโลก เขาจะได้เสวยสุข ณดินแดนแห่งเทวโลก อันเป็นแดนสวรรค์เป็นเวลาหลายชั่วกัลป์ จากนั้นจึงจะจุติลงมาเกิดยังโลกมนุษย์ในตระกูลที่สูงส่งด้วยชาติกำเนิดและคุณธรรม หากไม่เกิดในตระกูลอันมั่นคง ดังกล่าวมา เขาย่อมไปเกิดในตระกูลแห่งโยคีผู้มีปัญญา การกำเนิดในตระกูลโยคีเช่นนั้นนับเป็นลาภชีวิตอันหาได้ยากยิ่งในโลกมนุษย์ เพราะเหตุที่คุ้นเคยกับการปฏิบัติโยคะมาแล้วในชาติก่อน เมื่อชาตินี้ได้มา เต็มโตท่ามกลางบุคคลผู้ปฏิบัติโยคะธรรมอีกครั้ง ความทรงจำเก่าๆ ที่ติดตัวมา จักช่วยให้เขาเข้าใจแนวทางการปฏิบัติได้รวดเร็ว อดีตสัญญาจักช่วยให้เขาปฏิบัติโยคะได้ก้าวหน้าจนบรรลุ



ถึงที่สุด เมื่อบรรลุโยคะแล้ว การกิจของชีวิตทั้งปวงย่อมถือเป็นอันจบสิ้น” (กฤษณโศท
ปายนวยาส, 2561)

ภักติโยคะจึงเป็นการแสดงออกถึงความนอบน้อม ในกรณีของอรชุนที่มีต่อพระกฤษณะนั้น
เป็นการเชื่อต่อพระเป็นเจ้า โดยมีการกล่าวถึงพระเป็นเจ้าในแง่ของการยอมรับผลกรรมและการเชื่อ
ว่าการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ผลที่ดีสำหรับผู้ปฏิบัติตามที่ต้องรับผิดชอบนั้น

2.2 กรรมโยคะ เป็นการอ้างอิงถึงความเชื่อที่ว่าตนเองเป็นแค่ตัวแทน ทำให้เห็นว่า เป็นผู้ใด
รู้จักแจ้ง ต่ออาตมมันจึงเป็นไปไม่ได้ ในคัมภีร์ภักทศิตา กล่าวว่า การบรรลุการกระทำเพื่อประโยชน์ต่อ
มวลมนุษยชาติ เรียกว่า สังเคราะห์โลก คือทำหน้าที่ มอบใจให้พระเจ้า อนึ่ง การปฏิบัติหน้าที่ ทำ
ประโยชน์ ในนามพระเจ้า โดยบาปนั้น มีอาจซึมซาบในบุคคลนั้น ดุจน้ำไม่ซึมซาบในใบบัว ด้วยเหตุนี้
การทำสงคราม กับเหล่าญาติมิตร เพื่อปกป้องคุณธรรมจึงไม่บาปแต่ประการใด ดังข้อความที่ว่า

“การกระทำความกรรมด้วยความไม่ยึดมั่นถือมั่นย่อมดีกว่าไม่ยอมกระทำความกรรมอันใดเลย...กรรมทั้ง
ปวงมนุษย์ไม่ใช่ผู้กระทำ กรรมทั้งหลายเหล่านั้นถูกขับเคลื่อนด้วยพลังแห่งธรรมชาติ คนโง่
เขลาไม่เข้าใจความเป็นจริงอันนี้ย่อมหลงผิดว่าตนคือผู้กระทำความกรรม...ผู้ใดกระทำความกรรมโดยไม่
หวังผลของกรรมนั้น หากแต่มุ่งอุทิศการกระทำความดี ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ขำขัน
พันธุนาการของญาติมิตร ผู้นั้นย่อมไม่แปดเปื้อนบาป ประหนึ่งดุษีใบบัวไม่แปดเปื้อนหยดน้ำ
ฉะนั้น” (กฤษณโศทปายนวยาส, 2561)

การยอมรับว่าการทำกรรมนั้นเป็นการทำตามหน้าที่ โดยไม่หวังผล ซึ่งงานดังกล่าวนี้ มิได้
เพื่อให้ตนเองบริสุทธิ์ แต่เกิดขึ้นโดยการกระทำ ที่ไม่เห็นแก่ตัว นัยหนึ่งคือการกระทำดังกล่าว สามารถ
ทำให้ตนเอง พ้นจากอหังการ ยึดมั่น ในตนเอง ฉะนั้น การกระทำที่กำหนดรูปแบบของผลนั้นจึงเป็น
การเข้าใจในลักษณะของกรรมโยคะ แต่หากพิจารณาถึงการกระทำที่ไม่มีผลเกิดขึ้นจากการใช้วิธีการ
แบบของโยคีผู้ไม่พิจารณาในแง่ของกรรมนั้นเป็นเรื่องของผล แต่ทำตามหน้าที่ที่ถูกพิจารณาบน
พื้นฐานของสิ่งที่อยู่เหนือกว่าตนเองเป็นผู้กำหนดแต่อย่างใด เป็นเรื่องผู้พระเป็นเจ้าหรืออำนาจสูงสุด
เป็นผู้กำหนดหน้าที่และผลที่จะเกิดขึ้น

2.3 ลักษณะญาณโยคะ การกระทำบนฐานของความรู้ โดยความรู้ที่อ้างอิงถึงการรับรู้ที่
เกี่ยวข้องกับภักติโยคะและกรรมโยคะ จึงจะตรวจสอบได้ว่าความรู้ที่ถูกต้องและเป็นจริงตามนั้น
กล่าวคือ เป็นการพัฒนาจิตใจให้อยู่เหนือกว่าการรับรู้ทั่วไปเป็นการสร้างความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นและ
เปิดจิตใจไปสู่ความจริง ดังข้อความในคัมภีร์ภักทศิตาว่า

“ความรู้ลึก, จิตใจ, และความรู้ ท่านกล่าวว่าเส้นทางเล็ดลอดเข้ามาของกิเลส หากว่าเรา
ไม่รู้เท่าทันมัน เมื่อกิเลสอันได้แก่ความทะยานอยากอันไม่รู้จักจบสิ้นเข้าครอบงำการรู้แจ้ง
คนเราย่อมจะหลงทางไม่อาจเข้าถึงอาตมมันได้เป็นของธรรมดา เพราะเหตุนี้แลอรชุน จง
ควบคุมความรู้ลึกเอาไว้ให้มัน เมื่อมีอารมณ์ภายนอกมากระทบ จากนั้นจึงพยายามขจัดบาป
อันเป็นสิ่งที่ปิดกั้นการรู้แจ้งออกไปจากจิตใจ จิตใจที่ว่ามีพลังก็ยิ่งพ่ายแพ้อำนาจแห่งปัญญา
กระนั้นก็ดี ปัญญาก็ยิ่งด้อยอำนาจกว่าอาตมมัน อรชุน เมื่อประจักษ์ชัดว่าความทะยานอยาก
เป็นศัตรูของการเข้าหาความดี ทำไมท่านจึงไม่รับขจัดมันเสียด้วยปัญญาเล่า” (กฤษณโศท
ปายนวยาส, 2561)

การนำเอาปัญญาที่อยู่เหนือกว่าตนเองมาเป็นเครื่องประคองจิตใจให้อาตมามีกำลังในการก้าวพ้นจากความยึดติดกับตนเองเป็นแนวทางหนึ่งตามแบบชญาณโยคะที่ถูกอธิบายบนฐานของการปฏิบัติตามหน้าที่ ขณะเดียวกันการปฏิบัตินั้นอาจโยงให้เห็นถึงรูปแบบของนักบวชที่เป็นวาระที่ถูกมองว่าเป็นผู้สั่งสมปัญญา และเป็นผู้ขัดเกลาปัญญาเหล่านั้นให้สามารถหลุดพ้นจากมายาในโลกได้มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของเหล่าฆราวาสที่จำเป็นต้องทำหน้าที่ควรตรวจสอบตัวเองอย่างไรจึงจะทำได้อย่างผู้มีปัญญา ดังข้อความที่ปรากฏว่า

“โยคะคือการกระทำจิตให้บริสุทธิ์นี้ก็คือการรวบรวมความคิดนึกให้แน่วแน่อยู่ในอารมณ์อันเดียว เมื่อใดที่ความคิดของเราซัดสายเมื่อนั้นจิตย่อมไร้สมาธิ การบรรลุถึงสัจจะที่ถูกต้องจะมีได้ก็ด้วยการปฏิบัติตามหลักคำสอนเท่านั้น ...แท้ที่จริงนั้นโยคะนี้ก็คือการทำให้สมาธิไม่เอนเอียงในทุกสภาวะธรรม ไม่ว่าสภาวะธรรมนั้นจะดีหรือเลวก็ตาม บุคคลผู้ประกอบด้วยปัญญาย่อมมองเห็นว่าทั้งความดีและเลวล้วนแต่เป็นสิ่งที่พึงสละทิ้งทั้งสิ้น” (ฤคชนก ไทพายนวาส, 2561)

การพิจารณาชญาณโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตาจึงเป็นการเข้าใจวิธีการสร้างปัญญาและการตรวจสอบถึงวิธีการทำหน้าที่นั้นจะมุ่งไปที่ประโยชน์สูงสุดตามหลักมีคุณดีและความบริสุทธิ์ตามหลักธรรมอันเป็นการอ้างถึงความสมบูรณ์มากกว่าจะพิจารณาไปที่การกระทำเท่านั้น แต่เป็นการกระทำบนฐานของการรู้ว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นการมุ่งหมายเอาความจริงสูงสุด ไม่ใช่ตนเองเป็นผู้กำหนดความรู้ันั้น แต่เป็นความรู้ันั้นเป็นผู้กำหนดตัวเรา

วัตถุประสงค์ที่ 3 วิเคราะห์ข้อโต้แย้งเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา มาจากข้อถกเถียงเรื่องภักติโยคะ กรรมโยคะและชญาณโยคะ ในประเด็น ดังต่อไปนี้

3.1 ภักติโยคะกับการรวมกันระหว่างกายกับจิตหรือไม่ ในภควัทคีตามีการกล่าวถึงภักติโยคะว่า “ผู้ใดปฏิบัติโยคะด้วยความศรัทธา แต่ไม่ได้บรรลุถึงที่สุดเพราะสิ้นชีวิตก่อน ผู้นั้นเมื่อละโลกไปสู่ปรโลก เขาจะได้เสวยสุข ณ ดินแดนแห่งเทวโลก อันเป็นแดนสวรรค์เป็นเวลาหลายชั่วกัลป์ จากนั้นจึงจะจุติลงมาเกิดยังโลกมนุษย์ในตระกูลที่สูงส่งด้วยชาติกำเนิดและคุณธรรม หากไม่เกิดในตระกูลอันมั่นคง ดังกล่าวมา เขาย่อมไปเกิดในตระกูลแห่งโยคีผู้มีปัญญา การกำเนิดในตระกูลโยคีเช่นนั้นนับเป็นลาภชีวิตอันหาได้ยากยิ่งในโลกมนุษย์ เพราะเหตุที่คุ้นเคยกับการปฏิบัติโยคะมาแล้วในชาติก่อน” (ฤคชนก ไทพายนวาส, 2561) ภักติโยคะจึงเป็นการอ้างถึงการแสดงออกถึงความภักดีอันเป็นการใช้ศรัทธาในการนำไปสู่การหลุดพ้น ศังกราจารย์มองว่าภักติโยคะเป็นการอ้างถึงการบูชาพระผู้สร้างเพื่อให้พระเจ้านำไปสู่การหลุดพ้นจากการบูชานั้นของตนเอง อันเป็นการมอบชีวิตให้กับพระเป็นเจ้า (Sri Sankaracharya, 1901)

การอธิบายของศังกราจารย์เป็นการมุ่งเน้นไปที่การใช้จิตสื่อตรงกับพระเป็นเจ้า ขณะที่รามานุชะพิจารณาภักติโยคะในแง่ของปัญหาที่ไม่อาจจะแก้ไขได้อันเป็นส่วนสำคัญที่มาจากมายาที่เกิดขึ้น ซึ่งพระฤคชนกได้อธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างร่างกายและอาตมิกกล่าวคืออะไรคือร่างกายอันเป็นพื้นฐานที่ภักติโยคะจะสามารถแสดงให้เห็นได้ว่ามีความนอบน้อมศรัทธาซึ่งตรงนี้ไม่ใช่จิตวิญญาณหรือจิตสำนึก ที่จะแสดงให้เห็นถึงภักติโยคะได้ เพราะหากกล่าวว่าการแสดงออกทางกายที่ตายได้เป็นความเข้าใจผิด เพราะร่างกายเป็นบ่อเกิดของความชั่วทั้งปวง ลักษณะของร่างกายจึงไม่ใช่อาตมิก แต่การอ้างถึงว่าร่างกายจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกพื้นฐานที่ร่างกายรับรู้ได้เช่นความสุข แต่ขณะสิ่งที่อยู่



ภายในตัวเรานั้นเป็นผู้สั่งการให้เราทำและกลายเป็นพฤติกรรมที่นำมาสู่ตัวตนในตัวเราต่อไปที่จะกำหนดถึงอนาคต แต่ภักตโยคะนั้นไม่ใช่การนอนบ่มหรือแสดงออกทางกายแต่เป็นการอ้างอิงถึงปัญหาที่บริสุทธิ์ที่มาจากอาตมันภายในที่จะหยุดตัวตนที่เป็นร่างกาย ปัญหานั้นใช้ประกอบในทุกๆ การกระทำและความคิดของมนุษย์สังสารวัฏ อันเป็นที่มาของการกำหนดการปฏิบัติตนให้ปัญหาเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ด้วยการแสดงออกนี้จึงเป็นวิธีการรักษาอาตมันไว้ในขอบเขตของภักตโยคะ อันเป็นจุดเริ่มแรกในการเข้าถึงอาตมันที่จะนำไปสู่การกระทำ และการกระทำทุกอย่างจะได้รับผลคือการความสุขในสวรรค์ ภายหลังจากจากโรคนี้อไปแล้ว (J.A.B.Van Buitenen, 1968)

การอธิบายของรามานุจจะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างจิตใจกับร่างกายไปพร้อมกัน ซึ่งวิธีการอธิบายของรามานุจจะเป็นกระบวนการอธิบายผ่านข้อเท็จจริงที่เชื่อมโยงกันระหว่างโลกกับวิญญาณว่า ล้วนขึ้นอยู่กับพระเจ้าในฐานะเป็นสิ่งนิรันดร์ หรืออาจกล่าวได้ว่าพรหมนั้นไม่อาจมีอยู่ได้โดยปราศจากอาตมันและโลกวัตถุ โดยไม่อาจกล่าวได้ว่าร่างกายบริสุทธิ์ผ่านภักตโยคะ แต่เป็นการทำให้สิ่งที่บริสุทธิ์อยู่แล้วกลับมาบริสุทธิ์เหมือนเดิม รามานุจมองถึงการบูชาและการกระทำนั้นเป็นการมุ่งไปที่จิตผ่านวิธีการที่เรียกว่าภักตโยคะ ภักตจึงเป็นการทำให้อาตมันกลายเป็นส่วนหนึ่งของพระเป็นเจ้าผ่านปัญญา และการบูชาด้วย พระเป็นเจ้าไม่ได้ต้องการอะไรจากวิญญาณ เพียงแต่ต้องการให้ละถอนอัตตาออกไป จึงทำให้พระเป็นเจ้านั้นใกล้ชิดอาตมันมากขึ้นผ่านการบูชา รามานุจมองว่าภักตโยคะนั้นเป็นเงื่อนไขของความรู้ กล่าวคือ ถ้าคนหนึ่งบูชาตนเองจนถึงญาณโยคะ ความมีอยู่ทางกายภาพไม่อาจมีอยู่ได้ก็จริง แต่อย่าลืมว่าญาณโยคะนั้นจำเป็นต้องอาศัยการมีอยู่ทางกายภาพจึงจะเป็นไปได้ เพราะเป็นความจำเป็นที่จะต้องมียาร่างกายในการรับรู้ นั่นดังข้อความว่า “จากแนวคิดที่ว่า โลกจะเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งใดก็ตามขึ้นอยู่กับบูชา มนุษย์เกิดจากการอาหาร อาหารเกิดจากฝน ฝนเกิดจากการบูชายัญ การบูชายัญมาจากการกระทำของบุคคล การกระทำของบุคคลมาจากร่างกาย ร่างกายขึ้นอยู่กับอาตมัน ฉะนั้น ร่างกายและอาตมันจึงเกิดขึ้นจากอาหาร” (J.A.B.Van Buitenen, 1968)

การรวมกันของความหมายที่ว่าร่างกายและอาตมันหรือจิตเป็นอันเดียวกันจึงเป็นวิธีการอธิบายที่ปรากฏในตอนทีอรุณได้รับความรู้จากพระฤๅษณะในแง่ที่จะให้ปฏิบัติหน้าที่ และการปฏิบัติหน้าที่นั้นก็มาจากคำสอนในกรรมโยคะ จึงเป็นการอธิบายให้เห็นว่ากายกับจิตนั้นเป็นอันเดียวกัน ไม่ได้แยกกันอย่างที่คังกรจารย์อธิบาย

3.2 การวิเคราะห์ข้อโต้แย้งเรื่องกรรมโยคะกับญาณโยคะเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกัน คังกรจารย์มองว่ากรรมโยคะนั้นคือ

ก. กรรมโยคะ ไม่ใช่การรวมกันระหว่างความรู้และการกระทำ การหลุดพ้นไม่ใช่ผลที่เกิดจากการกระทำ ซึ่งทำให้เห็นว่าอะไรดีว่ากันระหว่างปัญญาและการกระทำ ตามคำอธิบายของคังกรจารย์มองว่า กรรมโยคะเป็นวิธีนำไปสู่ความเป็นอิสระจากการกระทำที่ถูกครอบงำด้วยมายาทางธรรมชาติ กล่าวคือ ผู้ที่ยังไม่หลุดพ้นจะไม่สามารถปฏิบัติกรรมโยคะได้ เนื่องจากเขายังคงเป็นไปตามเงื่อนไขของสังสารวัฏ นั้นทำให้กรรมโยคะไม่ใช่การรู้จักตัวเองอย่างที่อรุณเข้าใจเท่านั้น แต่ผู้มีปัญญาที่ยกมาเป็นตัวอย่างของเรื่องนี้ เพราะการกระทำของผู้มีปัญญาคือชัดเจนปราศจากมายา การกระทำนั้นได้รับผลจากโมกษะให้ทำตามนั้น เมื่อบุคคลอยู่ภายใต้อำนาจของตนเองก็จะแสดงบางอย่างที่เป็นตัวเอง ทำตามความอยากของตัวเอง ซึ่งความอยากเป็นศัตรูกับอาตมัน ความอยากปกปิดปัญญา การเข้าใจตนเองจึงเป็นการอยู่เหนือตนเองด้วยการนำปัญญาจากกรรมโยคะอันเป็นแรงผลักดันของ

โมกษะมาทำลายความอยากนั้นจึงเป็นการทำลายการทำอะไรด้วยตนเองเป็นผู้กำหนด (Sri Sankaracharya, 1901)

ข. กรรมโยคะ เป็นการบูชาพระผู้เป็นเจ้า ผ่านหลักการทางศาสนาว่าด้วยการทำหน้าที่อันเป็นจุดมุ่งหมายของความเจริญทางโลกอันปรากฏในลักษณะวรรณะและหน้าที่ทางศาสนาที่หลากหลายอันเป็นการบูชาต่อศาสนาของพระผู้เป็นเจ้า トラบที่ยังคงปฏิบัติด้วยความทุ่มเททั้งจิตวิญญาณต่อพระผู้เป็นเจ้าโดยปราศจากความต้องการต่อผลโดยตรง เพื่อทำให้เกิดความบริสุทธิ์ทางจิตใจ เมื่อบุคคลมีจิตใจที่บริสุทธิ์จึงจะสามารถสร้างปัญญาขึ้นได้ ขณะเดียวกันปัญญาก็จะมาแก่ผู้นั้น (Sri Sankaracharya, 1901)

อีกทั้งยังพิจารณาญาณโยคะว่าคือ

ก. ญาณโยคะ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการอวตารของเทพเจ้า เป็นความหมายทั้งหมดของโมกษะที่อ้างถึงการที่เทพเจ้าจะนำเอาซึ่งประโยชน์และความหลุดพ้นจากโลก ดังจะเห็นได้จากระบบวรรณะ อันเป็นการกระทำที่ปราศจากความมุ่งหวัง แต่เป็นธรรมจริงๆ ของการกระทำที่และไม่ใช่การกระทำหน้าที่ ดังวรรณะพราหมณ์ที่แสดงออกผ่านพิธีบูชาญันนั้นไม่ใช่เป็นการกระทำที่ไร้จุดหมาย แต่เป็นการยัญทางปัญญาที่เกิดจากการกระทำ จึงทำให้การบูชาปัญญาอยู่เหนือการบูชาอื่นๆ ซึ่งเป็นการมุ่งหมายถึงปัญญาที่จะช่วยจำกัดความสงสัยเสียได้ (Sri Sankaracharya, 1901)

ข. ญาณโยคะ เป็นการบูชาพระผู้เป็นเจ้า เป็นเงื่อนไขสมบูรณ์ของสังสารวัฏหรือชีวิตที่หมุนเวียนนี้ทั้งหมด ตามคำสอนทางศาสนาหรือหลักธรรมนั้นจะประกอบไปด้วยการแสดงให้เห็นถึงปัญญาของอาตมน์ที่แสดงออกผ่านการงานทั้งปวง เป็นการอ้างถึงคำสอนทางศาสนาเรื่องจิต ดังคำว่าที่ว่า “จริงๆ แล้วศาสนาเป็นเงื่อนไขสำหรับการเข้าถึงความจริงอันเป็นสถานที่ของพรหมันคือความจริงสูงสุด” ในลักษณะนี้จึงกล่าวได้ว่า “บุคคลจะต้องปราศจากบุญและบาป ความสุขและทุกข์ เป็นผู้นั่งอยู่ลำพังสงบเงียบแต่ผู้เดียวและไม่คิดอะไรทั้งสิ้น สิ่งที่เขากล่าวถึงก็คือ ความรู้ที่สร้างขึ้นจากการบูชาแบบนี้ อันเป็นวิธีการที่อรุณกล่าวว่า “อาศัยหลักธรรมทุกอย่างที่มาสู่ตัวฉันลำพังคนเดียวเพื่อเป็นเกาะป้องกันภัย” (Sri Sankaracharya, 1901) คำอธิบายนี้ของคังกรจารย์เป็นการมองไปที่การใช้ปัญญาอยู่เหนืออัตตาและมุ่งเน้นไปที่ญาณโยคะมากกว่าจะพิจารณาไปที่กรรมโยคะ

ขณะที่รามานุชมองว่า ทุกการกระทำจะนำไปสู่ผลสุดท้ายหนึ่งเดียวคือจุดสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งทั้งหมดนั้นมาจากกรรมโยคะที่เป็นการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับปัญญาของอาตมน์ที่เกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ บุคคลที่จะบรรลุถึงสถานะที่สูงขึ้นเป็นการอ้างถึงอาตมน์เป็นผู้รับรู้ ซึ่งสำหรับกรรมโยคะเป็นสิ่งที่อยู่เหนือประสาทสัมผัสที่จะช่วยทำให้อาตมน์ได้รับประสบการณ์ดังกล่าว นั้น รามานุชมองว่ากรรมโยคะนำไปสู่ญาณโยคะ เพราะญาณโยคะเป็นการระบุดึงการรับรู้ปัญญาของอาตมน์ซึ่งปรากฏภายในจิตใจที่ได้รับแรงบันดาลใจและทำให้เกิดปัญญาในทุกๆ การกระทำ ญาณโยคะจึงเป็นคำสอนที่มุ่งถึงจิตใจที่อยู่บนพื้นฐานอาตมน์และสัมผัสที่เกี่ยวข้องกับวัตถุภายนอก ซึ่งพบว่าการกระทำนั้นจะมุ่งถึงญาณโยคะ คืออาจกล่าวได้ว่าญาณโยคะเป็นต้นเหตุของกรรมโยคะ จึงอาจกล่าวได้ว่ากรรมโยคะหลากหลายที่ปฏิบัติกันนั้นสามารถอ้างไปได้ถึงกรรมโยคะ กล่าวคือความรู้เป็นสิ่งสำคัญของกรรมโยคะ ซึ่งอาจเข้าใจได้ว่าทั้งกรรมโยคะและญาณโยคะมีความหมายเท่ากันในแง่ของสฤติที่มีอาตมน์เป็นผู้ได้รับสิ่งนี้ คือสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากญาณโยคะที่จะมีอยู่ไม่ได้หากไม่มีกรรมโยคะ



ที่สุดแล้ว ขั้นตอนสุดท้ายที่อาตมัมจะเข้าถึงความจริงได้จำเป็นที่จะต้องอาศัยกรรมโยคะเป็นแรงผลักดัน (Sri Sankaracharya, 1901)

จากการพิจารณาดังกล่าวนี้นักวิจัยพบว่าคัมภีร์การจารย่มองเรื่องหน้าที่ตามลักษณะของกรรมโยคะนั้นแตกต่างออกไปกล่าวคือ ปัญญาและการกระทำไม่ได้เกี่ยวข้องกัน และการรวมกรรมโยคะและญาณโยคะเข้าด้วยกันจึงไม่ได้นำไปสู่การบรรลุโมกษะอย่างเต็มที่เข้าใจ เนื่องจากการกระทำนั้นโดยหลักปฏิบัติแล้วปรากฏในเรื่องบุชายัตตามทีปรากฏในคัมภีร์พระเวท ซึ่งถูกออกแบบมาให้ใช้กับมายาและสิ่งที่มีมนุษย์จะต้องพบเจอในโลก การเปลี่ยนแปลงโลกผ่านญาณโยคะจึงได้ถูกนำเสนอและเป็นทางเดียวในการบรรลุโมกษะได้ โดยผู้ที่เข้าใจได้ต้องไม่เกี่ยวข้องกับทุกการกระทำที่ปรากฏในสังสารวัฏนี้ แต่เป็นการออกไปจากโลกแห่งปรากฏการณ์นี้ก่อน

การหลีกเลี่ยงทุกการกระทำในโลกเท่านั้นจึงจะถือว่าเป็นการหลุดพ้นจากโลกได้ ญาณโยคะเท่านั้นที่จะสามารถนำออกจากสังสารวัฏนี้ได้ ส่วนกรรมโยคะนั้นเกี่ยวข้องกับการทำยังคงเป็นเรื่องของผู้ที่ยังติดในมายา และทำให้ไม่สามารถเข้าถึงญาณโยคะได้ (Eleni Boliaki, 2012) จากข้อสังเกตดังกล่าวเป็นการเข้าใจสถานะที่โยคะทั้ง 2 นั้นตามที่คัมภีร์การจารย่มองเน้นและให้ความสำคัญกับญาณโยคะอย่างมาก คำอธิบายทุกอย่างมุ่งเน้นไปที่การพิจารณาถึงจิตในฐานะที่เป็นหลักสำคัญในการอธิบายคำสอนในศาสนาซึ่งจิตดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสูงส่งของพรหมันในฐานะที่เป็นความจริงสูงสุดโดยไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงสิ่งอื่นนอกจากนี้ แต่ขณะเดียวกันก็มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าวิธีการอธิบายของคัมภีร์การจารยทำให้เกิดความขัดแย้งกันในข้อความ ดังที่คัมภีร์การจารยกล่าวถึงการหลีกเลี่ยงการกระทำอันเป็นไปตามแบบกรรมโยคะผ่านคำสอนเรื่องจิตวิญญาณที่บริสุทธิ์และหลีกเลี่ยงที่จะต้องรับผลกระทบตามวิธีปฏิบัติตามกรรมโยคะ โดยมีแต่กายเท่านั้นที่จำเป็นต้องรับผลของการกระทำ แต่ก็มีข้อความบางส่วนที่คัมภีร์การจารยกล่าวว่า “ความสมบูรณ์ของกรรมโยคะเป็นขั้นตอนสำคัญในการบรรลุถึงความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณได้” (SHARMA ARVIND, 1986) แต่อย่างไรก็ตามคัมภีร์การจารยกล่าวถึงการไม่เกี่ยวข้องกันของกรรมโยคะและญาณโยคะนั้นเป็นการอ้างถึงลักษณะการที่อาตมัมจะรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพรหมันอ้างถึงความเป็นอิสระจากครอบครวั วรณะ การกระทำ พิธีกรรมต่างๆ อันเป็นสถานะที่ถูกมองว่านำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของอาตมัมนั้น แต่การที่อาตมัมจะเป็นอิสระได้ต้องหลีกเลี่ยงเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจึงจำเป็นจะต้องหลีกเลี่ยงทุกรายรวมถึงการกระทำ คัมภีร์การจารยจึงแยกแยกจิตออกมาเป็นผู้สังเกตการณ์หน้าที่และวรรณะต่างๆ ในสังคม ซึ่งตรงนี้จะพบว่า จิตนั้นได้ถูกกำหนดด้วยศาสนาว่าเป็นการเชื่อมโยงถึงพระเป็นเจ้าผ่านกรรมโยคะและภักติโยคะ

เมื่อวิเคราะห์จากหลักการดังกล่าวนี้ นักวิจัยพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของการให้เหตุผลของรามานูซจะเข้าใจได้ชัดกว่าคัมภีร์การจารยที่อาจพึ่งพิงกับหลักการอธิบายพรหมันในความหมายหนึ่งเดียวที่โยงกับจิตแล้วปฏิเสธวัตถุหรือโลกแห่งประสบการณ์ ทั้งที่ความเป็นไปได้ของวัตถุหรือประสบการณ์นั้นเป็นส่วนสำคัญในการเข้าถึงความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นพิจารณาในด้านใดก็ตาม แต่การจะหาหลักเกณฑ์ในการตัดสินว่าโยคะในภควัตติตานั้นมุ่งเน้นไปที่โยคะไหนมากกว่ากัน ก็พบตามคำอธิบายของรามานูซที่พิจารณาบนฐานของการทำหน้าที่รบของอรชุนที่ไม่ได้พิจารณาแยกออกจากข้อเท็จจริง หรือว่าตามจริงแล้วหากพิจารณาแยกส่วนเป็นจิตและเป็นกาย คือกายทำหน้าที่รบนั้นไม่ได้สัมพันธ์กับจิตที่เป็นการบูชาพระเจ้า ก็เท่ากับไม่สนใจผลของการรบหรือไม่ได้รับเพื่อมุ่งหมายชัย

ชนะ หากเป็นอย่างนั้นก็เท่ากับว่า การรบของอรชุนเป็นการแค่สักแต่ทำหน้าที่เท่านั้น ไม่ได้หวังผลที่จะชนะในการรบแต่อย่างใด เท่ากับเป็นการเปิดพื้นที่ให้อธรรมมีชัยเหนือธรรมะ ซึ่งก็ขัดกับหลักการในการทำหน้าที่ เพราะว่าตามจริงการปฏิบัติตามกรรมโยคะก็มุ่งหวังผลของการปฏิบัตินั้นด้วย เพียงแต่เป็นความบริสุทธิ์ต่อผลที่ได้มานั้นตามแบบของชฎาณโยคะ ในแง่นี้จึงควรพิจารณาการรบในแบบที่จะต้องชนะ เพราะเท่ากับเป็นการยอมรับให้อธรรมอยู่เหนือธรรมจึงจะเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง มากกว่าจะคิดถึงแต่ร่างกายแพ้แต่ใจชนะ เท่ากับเป็นการยอมรับการบรรลุโมกษะแต่เพียงหนึ่งเดียว แต่ขาดการรวมเป็นหนึ่งเดียวกันของโมกษะของผู้ที่ร่วมรบนั้นทั้งหมดที่ถือว่า เป็นการประกาศธรรมะในการทำหน้าที่และการรักษาผลของความดีที่จะเกิดขึ้นต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องแนวคิดเรื่องโยคะในภควัทคีตา:การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ได้พบว่า

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวคิดเรื่องโยคะในปรัชญาอินเดีย มีการอธิบายโยคะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจให้เข้าถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระหมัน และการไม่ตัดสินตัวเองจากกรรมที่เราทำตามความต้องการ รวมถึงการทำให้ตนเองเข้าถึงความรู้แจ้งด้วยการพัฒนาความรู้ที่อยู่เหนือประสาทสัมผัสและอารมณ์ สอดคล้องกับงานของแม่อชีงาเนียร แสงสินโยคะ ที่พบว่า สมาธิในโยคสูตรกับคัมภีร์พระสูตรตปิฎก เป็นหนทาง นำมาซึ่งความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ ช่วยให้จิตสงบดับความทุกข์ต่างๆ และนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ สมาธิในคัมภีร์ทั้งสองมีขั้นตอนการปฏิบัติแตกต่างกัน แต่ผลของการคล้ายคลึง สมาธิในโยคสูตรช่วยควบคุมความเปลี่ยนแปลง หรือความฟุ้งซ่านของจิต ทำให้จิตสงบ ช่วยลดอกุศลจิตที่เป็นสาเหตุของความทุกข์ ส่วนสมาธิในสูตรตันปิฎก ช่วยทำให้จิตใจสะอาดหมดจด และมีปิติปราโมทย์ ถ้าผู้ปฏิบัติหมั่นฝึกฝนอบรม ภาวนาปฏิบัติมากขึ้น นำไปสู่ความ เยือกเย็น และบรรลุพระนิพพานในที่สุด สมาธิในสองคัมภีร์เป็นพื้นฐาน ที่จะนำไปสู่การรู้แจ้ง คือ พระนิพพาน หรือ สมปรชญาตสมาธิ ดังนั้น การปฏิบัติสมาธิ ต้องปฏิบัติตามขั้นตอน และการปฏิบัติให้บรรลุผลที่แท้จริง (แม่อชีงาเนียร แสงสิน, 2547)

วัตถุประสงค์ที่ 2 โยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา เป็นการกล่าวถึงภักติโยคะจึงเป็นการแสดงออกถึงความนอบน้อม ในกรณีของอรชุนที่มีต่อพระภฤชณะนั้นเป็นการเชื่อต่อพระเป็นเจ้า กรรมโยคะอันเป็นการกระทำที่ไม่มีผลเกิดขึ้นจากการใช้วิธีการแบบของโยคีผู้ไม่พิจารณาในแง่ของกรรมนั้นเป็นเรื่องของผล แต่ทำตามหน้าที่ที่ถูกพิจารณาบนพื้นฐานของสิ่งที่อยู่เหนือกว่าตนเองเป็นผู้กำหนดแต่อย่างใด เป็นเรื่องผู้พระเป็นเจ้าหรืออำนาจสูงสุดเป็นผู้กำหนดหน้าที่และผลที่จะเกิดขึ้น และชฎาณโยคะที่มุ่งไปที่สร้างปัญญาและการตรวจสอบถึงวิธีการทำหน้าที่นั้นจะมุ่งไปที่ประโยชน์สูงสุดตามหลักมีความดีและความบริสุทธิ์ตามหลักธรรมอันเป็นการอ้างถึงความสมบูรณ์มากกว่าจะพิจารณาไปที่การกระทำเท่านั้น สอดคล้องกับงานของพระมหาวันดี กนตวิโร (ปะวะเส) ที่กล่าวว่ากล่าวถึงคัมภีร์ภควัทคีตา เป็นส่วนหนึ่งในบทที่ 6 ของมหากาพย์ เป็นการรบระหว่างฝ่ายปาณฑพกับฝ่ายเคารพ ที่เป็นพี่น้องร่วมสายเลือดเดียวกัน ประสงค์ต้องแย่งชิงความเป็นใหญ่ เป็นการสนทนา ระหว่างพระภฤชณะกับอรชุน โดยที่อรชุนเป็นผู้ถาม ส่วนพระภฤชณะเป็นผู้ตอบ ในการรบที่ทุ่งภุรุษेत्र การรบดำเนินไปอย่างดุเดือด ติดต่อกัน เป็นเวลา 18 วัน ปรากฏว่ามีนักรบล้มตายไปเป็นจำนวนมาก ในที่สุดฝ่ายตระกูลปาณฑพเป็นฝ่ายรบชนะเคารพในที่สุด ส่วนอภิปรายในคัมภีร์ภควัทคีตาประกอบด้วยความ



จริงเกี่ยวกับ พรหมัน กรรม สังสารวัฏ การเกิดใหม่ และการบรรลุ โมกษะ ในความจริง ทั้งหมด นั้นสามารถ เข้าถึงได้ ด้วยวิธี ทาง 3 อย่าง ประกอบ ด้วย 1) วิธีทางแห่งปัญญา (ญาณมารค) 2) วิธีทางแห่งการกระทำ (กรรมมารค) และ 3) วิธีทางแห่งความภักดี เชื้อมั่น (ภักติมารค) ในวิธีทั้ง 3 มีการเน้นหนักไปที่วิธีทางความภักดีเชื้อมั่น (ภักติมารค) มากกว่าวิธีอื่น ๆ กล่าวถึง ความจริงแท้ พระเจ้าพรหมัน การเกิดใหม่ การเวียนว่าย ในสังสารวัฏ และความหลุดพ้น ในการบรรลุโมกษะต้องอาศัยหลักการทั้งสามประการคือ กรรมโยคะภักดีโยคะและญาณโยคะเพื่อบรรลุความจริงแท้ (พระมหาวันดี กนตวีโร (ปะวะเส), 2563) และสอดคล้องกับไวภพ กฤษณสุวรรณ, พระศรีรัตนโอบ และคงสฤษฏ์แพ่งทรัพย์ที่พบว่า ในอุปนิษทสอนเรื่องกฎแห่งกรรมว่า กรรมเป็นเครื่องผูกพันให้มนุษย์เวียนว่ายตายเกิด การประกอบพิธีบูชาญจึงเป็นความดี นอกจากนี้การบริจาคทาน ช่วยเหลือผู้อื่น การบำเพ็ญตบะหรือบำเพ็ญเพียรแบบนิกบวชก็เพื่อบรรลุโมกษะ (ไวภพ กฤษณสุวรรณ, พระศรีรัตนโอบ และคงสฤษฏ์แพ่งทรัพย์, 2564)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ข้อโต้แย้งเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา ปรากฏถึงการให้เหตุผลที่โยงกันระหว่างการปฏิบัติตนที่เหมาะสม ด้วยข้อเสนอในการพยายามสนใจที่กายกับจิตในแง่ของการทำเพื่อประโยชน์ผู้อื่น และถือว่าการกระทำนั้นเป็นไปตามหน้าที่ที่ถูกกำหนดด้วยพรหมัน สอดคล้องกับ Ellen Jane Briggs ที่อธิบายถึงความหลุดพ้นและความต้องการในคัมภีร์ภควัทคีตาว่า การเข้าใจเรื่องการหลุดพ้นกับมาหาได้ถูกนำเสนอผ่านแนวคิดของกลุ่มนักปรัชญาอินเดียที่พยายามเสนอวิธีชีวิตแบบพิเศษ (extraordinary) ซึ่งอยู่เหนือวิถีชีวิตปกติ แต่การจะเข้าใจถึงการมีอยู่นี้ได้ถูกนำเสนอผ่านแนวคิดแบบข้อเสนอเรื่องจิตกับกาย ซึ่งการที่ใครจะทำกรรมอะไรก็ตามจะต้องอ้างถึงการกระทำที่ตนเองมีเสรีภาพในการกระทำนั้น กล่าวคือ เสรีภาพหรือเจตจำนงเสรี (free will) เป็นสิ่งที่จำเป็นในการตัดสินใจทำบางสิ่ง กล่าวคือ การมีอยู่ของจิตกับกายมาจากการที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้กำหนดการกระทำนั้น เช่นเดียวกับในภควัทคีตาที่อ้างถึงความกังวลของอรชุนควรจะเข้าสู่สนามรบกับเหล่าพระญาติหรือไม่ ซึ่งเป็นการแสดงถึงการตัดสินใจ ข้อนี้กฤษณะเสนอความเป็นจริงว่า ทุกคนจำเป็นต้องตาย แต่จะดีกว่าถ้าอรชุนจะกลายเป็นเครื่องมือของพระเจ้านำความตายไปสู่เขาเหล่านั้น แต่ข้อเสนอนี้จะไม่มีคามหมายเลยถ้าอรชุนไม่เลือกหรือปฏิเสธ ทั้งหมดมาจากการอ้างถึงแนวคิดแบบโยคะที่กล่าวถึงความกล้าหาญ ซึ่งการจะทำอย่างนั้นได้ต้องหยุดความมีเสรีภาพของมนุษย์เสียก่อน และสร้างวิธีการอ่านแบบผู้สมัครใจ (voluntarist reading) โดยสร้างกระบวนการที่ทำให้จิตนั้นถูกควบคุมด้วยสิ่งพิเศษหรือพระเจ้า อันเป็นการสร้างความสามารถที่จะให้จิตหลุดออกจากความต้องการของใจตนเอง เช่นเดียวกับการอ้างถึงการปฏิบัติเพื่อบูชาพระเจ้า หรือข้อเสนอทางการปฏิบัติอื่นๆ เช่นเดินเข้าไปในไฟ การหยุดลมหายใจเพื่อบูชาพระเจ้า วิธีการนี้คนที่มิเกลสหรือมีมายาอยู่จะไม่อาจทำได้ (Ellen Jane Briggs, 2008)

องค์ความรู้ใหม่ของการวิจัย



จากภาพ อธิบายถึงต้นไม้แห่งคัมภีร์ภควัทศิตาประกอบยอดไม้อันเป็นจุดหมายสูงสุดคือพรหมัน และมีกิ่งแตกแขนงออกไป 2 ฝั่ง คือ

1. โยคะ อยู่ทางขวามือของพรหมัน เป็นขั้นตอนการปฏิบัติตนเพื่อเข้าถึงพรหมัน อันมีชญาณโยคะเป็นวิธีปฏิบัติสูงสุด คังการาจารย์มองว่า ชญาณโยคะเท่านั้นที่จำเป็น ขณะที่รามานุชะมองว่ากรรมโยคะและภักติโยคะต่างเป็นหลักปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ชญาณโยคะ ซึ่งตรงกับเนื้อหาในภควัทศิตาที่เน้นการปฏิบัติตามหลักโยคะทั้ง 3

2. อาตมัน อยู่ทางซ้ายมือของพรหมัน อาตมันเป็นผลที่เกิดจากการปฏิบัติตามโยคะทั้ง 3 อาตมันในภควัทศิตาเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างตัวตนกับพรหมัน หากไม่มีสังสารวัฏและกรรมหรือหน้าที่ก็ไม่มีอะไรเชื่อมโยงให้ตัวตนกับพรหมันเข้าถึงกันได้ กรรมและหน้าที่จึงเป็นการทำตามพรหมันแล้วทุกการกระทำจะไม่มีผลตามมา

บทสรุป

หลักโยคะในภควัทศิตากล่าวถึงภักติโยคะ-กรรมโยคะ-ชญาณโยคะ เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงพรหมัน คังการาจารย์เสนอให้ใช้ชญาณโยคะในการเข้าถึงพรหมันและไม่จำเป็นต้องยุ่งเกี่ยวกับภักติโยคะและกรรมโยคะนั้นก็เป็นมุมมองที่เน้นไปที่การนำอาตมันเข้าไปสู่จุดหมายปลายทางส่วนตัว แต่หากอธิบายในแนวทางของรามานุชะก็รวมกันทั้ง 3 ล้วนต้องอาศัยกัน ไม่แยกกัน ดังที่ปรากฏในคัมภีร์ภควัทศิตาที่กล่าวถึงทุกการกระทำของมนุษย์ สามารถบำเพ็ญปฏิบัติจิตไปพร้อมกับการทำหน้าที่ เน้นการบรรลุหน้าที่ด้วยความจงรักภักดี ต้องอาศัยปัญญาความรู้แจ้ง ในการเชื่อมโยงกับพระผู้เป็นเจ้าเพราะโลกเป็นสถานที่ปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุจุดหมายปลายทางของชีวิต ดังนั้น โยคะจึงสัมพันธ์กับหน้าที่ตามพระเป็นเจ้า ไม่ใช่แค่การรับรู้ถึงพระองค์เท่านั้น อีกทั้งการปฏิบัติก็ยังโยงไปถึงการไม่



ต้องรับกรรมที่ทำนั้นด้วย การปฏิบัติโยคะจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องทำและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่ใช่เรื่องที่ควรหลีกเลี่ยงและถือเอาตนเองเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้
 - 1.1 กระทรวงวัฒนธรรมควรจัดทำหลักสูตรการฝึกโยคะตามคัมภีร์ภควัทคีตา
 - 1.2 กรมการศาสนา ควรจัดเวทีสานเสวนา เรื่องการฝึกโยคะและสมาธิในชีวิตประจำวันได้จริง
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 การประยุกต์หลักคำสอนเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตาเพื่อแก้ไขการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม
 - 2.2 เสรีภาพในคัมภีร์ภควัทคีตา: การศึกษาเชิงวิเคราะห์

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณไทวปายนวยาส. (2561). *ภควัทคีตา*. แปลโดย สมภาร พรหมทา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วารสารปัญญา.
- พิน ดอกบัว. (2545). *ปวงปรัชญาอินเดีย*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2549). *ปรัชญาทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเอส พรินติ้ง เฮาส์.
- พระมหาวันดี กนตวีโร (ปะวะเส). (2563). “การวิเคราะห์อภิปรัชญาในคัมภีร์ภควัทคีตา”. *พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- แมชีจำเนียร แสงสิน. (2547). “การศึกษาเปรียบเทียบสมาธิในคัมภีร์โยคะสูตรกับคัมภีร์พระสูตรตปิฎก”. *ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไวภพ กฤษณสุวรรณ, พระศรีรัตโนบล และคงสุภรณ์ แพงทรัพย์. (2564). ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องการเกิดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกับพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 4(1), หน้า 20-34.
- J.A.B.Van Buitenen. (1968). *Ramanuja on the Bhagavadgita: A condensed rendering of his Gitabhasya with copious Notes and an Introduction*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Sri Sankaracharya. (1901). *The Bhagavadgita*. trans. by A. Mahadeva Sastri. 2nd edition. Mysore: The G.T.A. Printing Works.
- Sri Swami Sachidananda. (2019). *The Yoga Sutras of Patanjali*. 8th Printing. Buckingham: Integral Yoga Publications.
- Eleni Boliaki. (2012). Jnana, Bhakti, and Karma Yoga: Sankara and Ramanuja on the Bhagavad-Gita. *theology*, 1, p.326.



SHARMA ARVIND. (1986). *The Hindu Gita: Ancient and classical interpretations of the Bhagavadgita*. Illinois: Open Court.

Ellen Jane Briggs. (2008). Freedom and Desire in the Bhagavad Gita. *Dissertation presented to Faculty of the Graduate School*. The University of Texas at Austin.



รูปแบบการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายของพระสงฆ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สี่สถาน 4 ตำบล

A Pattern in Forming Ideology and Network of Buddhist Monks from the Cultural Tourism at Four Holy Places of Buddhism

¹พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ) ²พระธรรมวชิรมณี (บุญชิต ญาณส่วโร)
³แสวง นิลนามะ ⁴กฤต ศรียะอาจ
⁵คงสฤษฏ์ แพงทรัพย์ ⁶พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม
⁷พระวรพนธ์ วรธมโม (ตันท์พูนเกียรติ)
⁸ธรรมอธิฐาน พรบันดาลชัย

¹Phramaha Khwanchai Kittimethi (Hemprapai),

²Phradhammavajiramuni (Boonchit Yanesangvaro)

³Sawaeng Nilnama ⁴Krit Sriya-ad ⁵khongsaris Pangthrap

⁶Phramaha Mongkholkhan Thitadhammo

⁷Phra Woraponte Varadhammo (Tanpoonkiat)

⁸Dhammaadhisthana Pornbandalchai

¹²³⁴⁵⁶คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²³⁴⁵⁶Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

⁷⁸นักวิชาการอิสระ ⁷⁸Independent Scholar

¹Corresponding Author, Email: Khwanchai.hem@mcu.ac.th

Received October 29, 2023; Revised November 1, 2023; Accepted: November 7, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างอุดมการณ์และเครือข่าย 2. เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สี่สถาน 4 ตำบล และ 3. เพื่อเสนอรูปแบบการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สี่สถาน 4 ตำบล การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกพระวิทยากร พระธรรมทูต ผู้ จาริกแสวงบุญ จำนวน 40 รูป/คน ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการสร้างอุดมการณ์และเครือข่าย ประกอบไปด้วยการใช้กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในแง่ของการสร้างความดีต่อกัน และ การใช้ เครื่องหมายทางศาสนาในการรักษาอุดมการณ์ เช่นการสร้างเจดีย์และวิหาร เพื่อให้คนได้ระลึกถึง ความสำคัญของอุดมการณ์และการสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายไปพร้อมกัน ส่วนการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ณ สี่สถาน 4 ตำบล มีลักษณะของการเที่ยวไป 2 แบบคือ การเที่ยวไปแบบจาริก เพื่อประโยชน์ผู้อื่น การเที่ยวไปแบบธุรกิจคือฝึกหัดขัดเกลากิเลส ส่วนการท่องเที่ยวสี่สถาน 4

ตำบลอันประกอบด้วยที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงพระธรรมเทศนา และปรินิพพานเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงให้เห็นการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายผ่านลักษณะ 4 ด้าน คือด้านความอารมณ์คือสร้างความศรัทธา เกิดแรงบันดาลใจ ด้านการคิดเชิงเหตุผลคือการเข้าใจสัจธรรมอันมั่นคง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ด้านคุณธรรมคือการสร้างประโยชน์เพื่อผู้อื่น สร้างความเสียสละ ความเป็นอยู่เรียบง่าย ด้านกายภาพ คือการปกป้องพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน

คำสำคัญ: อุดมการณ์; เครือข่าย; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; สังคมนิยมสถาน 4 ตำบล

Abstract

This research article aims: 1) to study the process in forming the ideology and network, 2) to study cultural tourism at four holy places of Buddhism, and 3) to propose a model in forming the ideology and network from four holy places of Buddhism. This is qualitative research done by studying documentaries and in-depth interview of 40 people comprising of Buddhist scholars, Buddhist missionaries, and Buddhist pilgrims. In the research, it was found that the process in forming the ideology and network consists of the procession of building relationship through the creation of mutual goodness to each other and the utilization of religious symbols in preserving the ideology, building certain pagoda and dwelling-place, for instance, in order to remind people of the significance of such ideology whereby the support of network would be sustained. As regards the cultural tourism at four holy places of Buddhism, two types of travel were considerably found: the first is pilgrimage for the benefit of others, the second for the gradual putting an end to defilement. As far as the pilgrimage to four holy places of Buddhism is concerned, it includes the following places, birth, enlightenment, sermon, and passing away. Of these places, they are interconnected reflecting on four kinds of formation on ideology and network: the inspiration on emotion or faith, critical thinking leading to the ultimate reality, exchanging experiencing, providing benefit for others, sacrificing and living simple life, and physical aspect bringing about the protection of Buddhism and culture in living together correspondingly.

Keywords: Ideology; Network; the Cultural Tourism; the Four Main Buddhist Pilgrimage Places

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ที่พิจารณาถึงการพัฒนามนุษย์ตามของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติสะท้อนว่าคนไทยทุกช่วงวัยมีความรู้ความสามารถโดยรวมเพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่ามีทักษะด้านการอ่านหรือการศึกษาหาความรู้ลดลง และมีจำนวนเยาวชนที่ไม่ได้เรียนและไม่ได้ทำงาน



ใดๆ เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ศักยภาพของเยาวชนกลุ่มนี้ไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์และไม่ได้รับการพัฒนา ซึ่งประเด็นด้านการพัฒนาทุนทรัพยากรมนุษย์เชิงคุณภาพเป็นความท้าทายที่สำคัญของไทยมาโดยตลอดจากระบบและคุณภาพการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. (พ.ศ. 2566-2570, 2565) และการพัฒนาคณะสงฆ์นั้นก็ได้นำมาปฏิบัติตามแผนพัฒนาดังกล่าวในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะการกำหนดเป้าหมายอันเป็นอุดมการณ์ (end) ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งในแง่นี้อุดมการณ์เป็นเรื่องของความเชื่อที่มีส่วนสร้างการยอมรับร่วมกันในกลุ่ม หลักการสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันและการสร้างหลักปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตในมิติสังคมเดียวกัน (อยุธยา เพชรอินทร, 2537)

อุดมการณ์ในแง่ของความอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมจึงเป็นวิธีการสร้างอุดมคติทางความคิดในการจะร่วมกันในการหาความรู้สึกร่วมกันเป็นผลรวมทางด้านจิตใจเพื่อเป็นพื้นฐานที่จะกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของสังคมหรือชุมชน ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าได้ทรงรวบรวมวิธีการดังกล่าวไว้ด้วยการสร้างสังคมสงฆ์อันประกอบด้วยภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ด้วยอุดมการณ์ที่ว่า “เราจะยังไม่ปรินิพพานตราบเท่าที่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาของเรายังไม่เฉียบแหลม ไม่ได้รับการแนะนำไม่แก้แล้วกล้า ไม่เป็นพหูสูตร ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบ ไม่ปฏิบัติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ของตน แต่ยังบอก แสดง บัญญัติกำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายไม่ได้ ยังแสดงธรรมมีปฏิหาริย์ปราบปรามปรีชาพาทีที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมไม่ได้ (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 168 หน้า 114-116, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การเข้าใจว่าอุดมการณ์คือการอยู่ร่วมกันจึงเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบของเครือข่าย (Network) ที่มีความเชื่อไปในทิศทางเดียวกัน

ในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายนี้จึงได้ถูกนำเสนอในแง่ของการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกันคือ วัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่ง เครือข่ายคือการร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่มและองค์การที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกัน และเชื่อมโยงขยายผลการดำเนินงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่มหรือองค์การอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ปัญหาและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างกัน การมีส่วนร่วม การทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือกัน ผ่านการดำเนินงานที่มีเป้าหมายเดียวกัน วิธีการทำงานร่วมกัน มีโครงสร้างสัมพันธ์กัน อาจมีรูปแบบการรวมตัวแบบหลวมๆ เฉพาะกิจ ตามความจำเป็น (Javier Trevino, 2006) และจากรูปแบบดังกล่าวนี้จึงนำไปสู่การสร้างรูปแบบการสร้างอุดมการณ์ในทางพระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏในคำของพระพุทธองค์ที่ว่า “สังเวชนียสถาน 4 แห่ง คือ สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงธรรมจักร และดับขันธปรินิพพาน เป็นสถานที่ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 21 ข้อ 118 หน้า 180, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ถือเป็นวิธีหนึ่งในการแสดงออกถึงการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายผ่านการบูชาตามที่กล่าวไว้อีกตอนในมหาปริณิพพานสูตรว่า “พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพนับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 134 หน้า 78, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

2539) เพราะเจตีย์เหล่านั้นถือว่าเป็นที่สืบทอดสิ่งสำคัญและเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาและผูกโยงกับคติที่เกี่ยวข้องกับการปกครองทั้งทางบ้านเมืองและทางศาสนาที่ต้องการอาศัยการแสดงออกถึงความเจริญขึ้นของเจตีย์และการบูชาเป็นเครื่องปลุกใจซึ่งอุดมการณ์และเครือข่ายผ่านกระบวนการพัฒนาปัญญาที่เริ่มจากการพึ่งธรรมจากกัลยาณมิตร จากนั้นจึงพัฒนาด้านภายในด้วยการคิดวิเคราะห์และตรวจสอบด้วยตนเองอย่างเป็นกระบวนการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นสัมมาทิฐิต่อไปได้ (จันทร์ตน์ มั่นวิเชียร, 2560)

เนื่องจากสังเวชนียสถานนั้นได้ถูกนำเสนอในฐานะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่นอกจากจะศึกษาแค่เพียงกราบไหว้เจตีย์แล้วยังมีการศึกษาถึงชีวิตของมนุษย์ในสังคมเป็นสายใยที่ยึดเหนี่ยวกันไว้ทางความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานคือครอบครัว มิตรสหาย วัฒนธรรมจึงเป็นสายใยที่ทำให้เกิดความสมานฉันท์ เป็นระบบความคิดและการมองชีวิต ศึกษาการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของท้องถิ่นเหล่านี้ด้วย (สายัณต์ ไพราชญิจิตร์, 2555) การกราบสังเวชนียสถานนี้จึงเป็นการเข้าไปศึกษาความเป็นอยู่และเข้าใจวิถีชีวิตในแง่ของการความเชื่อ ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม วิทยาการต่างๆอันเกิดจากภูมิปัญญาที่ถูกถ่ายทอดสืบกันมาทางสังคม รวมถึงคุณค่าต่างๆทางด้านจิตใจอันส่งต่อกันมา

บทความวิจัยนี้จึงผสมผสานเป็นต้นแบบของการศึกษากระบวนการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายของบุคคลและพระสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่สังเวชนียสถาน และถอดบทเรียนการศึกษาจากเหล่าพระสงฆ์ที่ร่วมเดินทางในการไปร่วมในโครงการพระวิทยากรกระบวนการธรรม ปฏิบัติธรรม ณ ประเทศอินเดีย เนปาล เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงผลของกระบวนการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายผ่านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมครั้งนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างอุดมการณ์และเครือข่าย
2. เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบล
3. เพื่อเสนอรูปแบบการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย) ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความ คอลัมน์ หนังสือพิมพ์ บันทึกประสบการณ์การเดินทาง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ วัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อมูลทางเอกสารเพื่อทราบความหมาย ลักษณะกระบวนการพัฒนาอุดมการณ์และเครือข่ายในพระพุทธศาสนา วัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งเพื่อ



ศึกษาประวัติความเป็นมา ความหมาย สาเหตุ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบลประกอบด้วยพุทธคยา (สถานที่ตรัสรู้) ราชคฤห์ เวฬุวัน นาลันทา กุสินารา (สถานที่ปรินิพพาน) ลุมพินี (สถานที่ประสูติ) สาวตถี เขตวัน พาราณสี สารนาท อีสิปตนมฤคทายวัน (สถานที่แสดงพระธรรมเทศนา) โดยจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยภาคสนาม ขั้นตอนนี้ แบ่งเป็น 2 วิธีคือ 1. การสัมภาษณ์ (Interview) 2. การสังเกต (Observation) 1. การสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ พระวิทยากร พระธรรมทูต ผู้จาริกแสวงบุญ จำนวน 40 รูป/คน 2. การสังเกต โดยการสังเกตลักษณะพฤติกรรมและกิจกรรมของพระวิทยากร พระธรรมทูต ผู้แสวงบุญ ณ สังเวชนียสถานเพื่อให้ทราบปรากฏการณ์ต่างๆ ในระหว่างการเดินทางจาริกแสวงบุญ

ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์กระบวนการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบล ขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิจากขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์และกำหนดไว้เป็นบทตั้ง แล้วจึงนำผลการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ภาคสนามจากขั้นตอนที่ 2 มาบูรณาการ เพื่อสังเคราะห์กระบวนการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบลว่ามีปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ประการใดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การสรุปผลการวิจัยใช้รูปแบบการพรรณนา (Description) ซึ่งผลการวิจัยประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการสร้างอุดมการณ์และเครือข่าย (Ideology and Network Development Process) ผลสัมฤทธิ์ (Results) พร้อมข้อเสนอแนะสำหรับผู้จาริกแสวงบุญ

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการสร้างอุดมการณ์และเครือข่าย เป็นการสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการสร้างอุดมการณ์ (Ideology) ถือเป็นทัศนคติที่อยู่เบื้องหลัง ตามกรอบการศึกษาคือกรอบวิธีคิดที่กำหนดความเข้าใจของคนในสังคม มีรูปแบบของการผลิตซ้ำ (Reproduction) กล่าวคือ เป็นวิธีคิดอย่างต่อเนื่อง หรือที่เรียกว่า การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ (Reproduction of ideology) เพื่อไม่ให้วิธีคิดนั้นสูญสลายไปจากสังคม แต่เนื่องจากอุดมการณ์นั้นเป็นนามธรรม จะมองเห็นได้ก็ต่อเมื่อแสดงตัวออกมาในรูปธรรม เช่นในการปฏิบัติตน ในหนังสือ การพูด เป็นต้น ลักษณะของอุดมการณ์จะถ่ายทอดผ่านภาษาที่สะท้อนชุดความคิดของคนในสังคมใดสังคมหนึ่งที่ยึดถือปฏิบัติและเป็นสิ่งที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อคนบางกลุ่ม อุดมการณ์จึงเป็นกรอบความคิดที่สมาชิกในกลุ่มนำไปตีความร่วมกัน และประกอบสร้างความเข้าใจและการรับรู้ของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเป็นตัวกำหนดวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันและปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มอื่น (สุนทรี โชติฉิลก, 2555) อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์นั้นต้องเป็นแนวคิดที่มีความคงเส้นคงวาซึ่งเกี่ยวกับวิถีการในทางปฏิบัติว่า ทำอย่างไรจึงจะเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปสังคมขึ้นใหม่โดยมีการวิจารณ์สังคมที่กำลังเป็นอยู่ หรือที่เป็นมาแล้วในอดีตว่ามีความผิดพลาดไม่ได้อย่างไรโดยละเอียด คุณสมบัติหรือแก่นแท้ของอุดมการณ์ คือการที่อุดมการณ์มีลักษณะในทางปฏิบัติได้จริง (Carl J. Friedrich & Z.K.brzezinski, 1956) ในการสร้างอุดมการณ์นี้จึงมาจากความเลื่อมใสศรัทธาผ่าน 2 อย่างคือ 1. การสร้างชุดโครงสร้างความสัมพันธ์ (Structuralist set of relations) เป็นการใช้กระบวนการสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างกัน อย่างที่ปรากฏในเรื่องทศ 6 ที่สอนให้ปฏิบัติต่อกันคือ มารดาปฏิบัติต่อลูก ลูกก็ปฏิบัติต่อมารดาบิดา อาจารย์ปฏิบัติต่อลูกศิษย์ ลูกศิษย์ก็ปฏิบัติต่ออาจารย์ เป็นต้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 243-244 หน้า 199-200, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันในแง่ของความดี (กุศล) เพื่อยืนยันถึงผลที่ตามมากล่าวคือ หากคนที่ทำดีต่อผู้อื่น ผู้อื่นก็ทำดีเป็นการตอบแทน อันเป็นหลักกตัญญูยุคทศ 6 คือรู้คุณท่านแล้วกระทำตอบแทน ซึ่งมีค่ามากกว่าทำตามคำสอนท่านโดยไม่มีอุดมการณ์บางอย่างเป็นข้อยืนยันข้อปฏิบัตินั้นได้ 2. การใช้สัญญาเพื่อสร้างความหมายในระดับอุดมการณ์ เป็นการความหมายเชิงบวกในอุดมการณ์ของตน (ธิดารัตน์ มูลลา, สมสุข หินวิมาน, 2556) ในพระพุทธศาสนาได้มีสัญญาในแง่ของการยกย่องบางสิ่งบางอย่าง การบูชาเจดีย์และวิหาร เพราะเจดีย์นั้นเป็นสิ่งที่สืบทอดความสำคัญสำหรับเป็นเครื่องระลึกถึง และต่อมาพระเจ้าอโศกมหาราชเมื่อเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงได้สร้างวัด เรียกว่า วิหาร 84,000 วัดและจารึกหลักธรรมไว้ ท่วมหาอาณาจักรของพระองค์ ซึ่งว่ากันตามจริงแล้ววัดเหล่านั้นที่จริงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการบูรณวัดเก่าและสร้างขึ้นใหม่ตามสถานที่สำคัญ และมีปรากฏจารึกไว้ จนวัดเหล่านี้ได้เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา บางแห่งได้เจริญเติบโตเป็นมหาวิทยาลัย เช่น นาลันทา เป็นต้น โดยหลักธรรมที่ถูกจารึกไว้ในที่สำคัญหรือวัดเหล่านี้ก็ถือว่า ธรรมโองการ ทั้งหมด 28 ฉบับ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปกครอง การปฏิบัติธรรมทั้งสิ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552) วิหารหรือวัดจึงประกอบไปด้วยหลักที่จะผูกโยงอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา กับสังคมการปกครองให้เกิดความสุขสงบร่วมกัน ฉะนั้น ทั้งเจดีย์และวิหารจึงเป็นวัตถุบูชาที่สะท้อนให้เห็นสัญญาทางพระพุทธศาสนาที่ส่งต่อกันระหว่างยุคสมัย

การสร้างเครือข่ายถูกพิจารณาในแง่ของการสร้างคุณค่าแห่งความเท่าเทียมที่ปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เรื่องของการควบคุมดูแล หรือให้ความสำคัญต่ออำนาจมากกว่าการคิดคำนึงถึงความเท่าเทียมของส่วนต่างๆ ซึ่งสังคมการเมืองแบบนี้เป็นรูปแบบที่สร้างมาตรฐานของการแบ่งแยกการรับรู้เพื่อตรวจตรา อันนำไปสู่วิกฤตเชิงคุณค่าของประชาธิปไตยไทยผ่านการเก็บกดปิดกั้นส่วนอื่นๆ ที่สังคมให้เกิดการ “ไม่นับรวม” เพียงเท่านั้น (พิสิษฐกุล แก้วงาม, 2559) โดยมีวิธีการอยู่ 4 อย่างคือ 1. สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อม คือ สถานการณ์ปัญหาที่ซับซ้อน หลากหลายและขยายตัว จึงมีการรวมกลุ่มและเครือข่าย เพื่อเชื่อมโยงคน ความรู้และประสบการณ์ให้เป็นขบวนการทางสังคม เพื่อหาทางจัดการแก้ไขปัญหาร่วมกัน กล่าวคือ เป็นการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดพลังในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น 2. สร้างพื้นที่ทางสังคม เป็นการสร้างเครื่องมือและยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการระดมทรัพยากรและความคิดเห็นจากฝ่ายต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ต้องการ 3. ประสานผลประโยชน์ เพื่อสร้างความเท่าเทียม เพราะทุกกลุ่ม องค์กรหรือเครือข่ายต่างมีผลประโยชน์ต่อกันในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน 4. สิทธิและอำนาจของประชาชน โดยส่วนหนึ่งในองค์กรและเครือข่ายก็ คือการใช้สิทธิและอำนาจของประชาชนในพื้นที่ต่างๆ เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง จึงจำเป็นต้องสร้างอำนาจในการต่อรองและใช้สิทธิเพื่อประโยชน์ของการทำงานชุมชน (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ, 2548)

2. **วัตถุประสงค์ข้อที่ 2** พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังขะนิยสถาน 4 ตำบล มาจากการสังขะนิยสถานนั้นเป็นสถานที่สำคัญสำคัญปรากฏในพระไตรปิฎก ประกอบด้วยสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงธรรมจักร และดับขันธปรินิพพาน เป็นสถานที่ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู



(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 21 ข้อ 118 หน้า 180, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และเป็นสถานที่อันเป็นเครื่องเตือนใจชาวพุทธว่าท่ามกลางคติธรรมดาแห่งชีวิตที่เราเกิดมาจนกระทั่งตายไป เราควรจะได้ทำกิจอย่างนี้ให้สำเร็จ กล่าวคือ สำหรับชีวิตของตัวเอง เราก็ควรจะเข้าถึงสิ่งที่ตั้งามประเสริฐ พัฒนาตัวเราให้สมบูรณ์ที่สุด พร้อมกันนั้น เราก็ควรจะมิอะไรให้แก่โลกด้วย ด้วยการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นคือแก่สังคมด้วย นี่เป็นคติธรรมที่ควรจะได้จากสังเขปสถาน 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553) อีกทั้งยังเป็นการเข้าใจบริบทต่างๆ ที่มาของคำสอนพระอรหันต์ ทั้งหญิงและชาย อริยสาวิกา อริยสาวก อริยอุบาสก อริยอุบาสิกา และผู้บรรลุลหรรณพทั้งหมดเกิดจากผลอะไร พระพุทธเจ้าทรงทำอย่างไรสอนคนให้บรรลุลหรรณพได้ ก่อนจะเข้าถึงธรรมเช่นนี้ล้วนมีเบื้องหน้าเบื้องหลังแตกต่างกันไป แสดงว่าสงฆ์เป็นกลุ่มที่มาจากหลากหลายถิ่น แต่เมื่อมารวมกันก็เสมอภาคกัน บรรลุลหรรณพได้ทุกคน ฉะนั้น การเกิดของพระพุทธเจ้าจึงโยงกับการเกิดของพระธรรม พระสงฆ์ และผู้บรรลุลหรรณพ ตรัสรู้ต้องมีความรู้ การศึกษาค้นคว้าจากสิ่งที่อยากรู้ พิสูจน์ให้คนอื่นเห็นว่าตนเองก็รู้ได้ (สถาบันโพธิคยาวิชชาลัย 980, 2554) นำไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่เน้นบริบทวิถีชีวิตความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น (local tradition) การใช้ชีวิตหรือวิถีปฏิบัติ ค่า นิยม ธรรมนิยม อีกทั้งสถานที่ยังคงมีอัตลักษณ์ในแง่ของความเฉพาะพื้นที่นั้นๆ ให้ศึกษาเรียนรู้ (Andrew Church, 2004) อันเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวในทางพระพุทธศาสนาที่เน้น 2 แบบคือ 1. จาริก เป็นรูปแบบการเดินทางไปเพื่อประกาศพระศาสนา โดยปรากฏในการส่งสาวกไปประกาศศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่หยาและมนุษย อย่ายาไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 32 หน้า 40, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) 2. ชุตงค์ เป็นรูปแบบของการกำจัดกิเลส โดยอธิบายถึงลักษณะของการเที่ยวไป 2 แบบคือ 1. การเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาตเป็นธรรมเนียมของภิกษุ เรียกว่า บิณฑบาต แปลว่า ผู้มีอันเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาตเป็นธรรมเนียม 2. การเที่ยวไปบิณฑบาตอย่างไม่ขาดตอน คือไปตามลำดับเรือน เป็นปกติของภิกษุนี้ ชื่อว่า สปัตนจารี แปลว่า ผู้มีอันเที่ยวไปอย่างไม่ขาดตอนเป็นปกติ (พระพุทธโฆสเถระ, 2560) การท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนาจึงมุ่งถึงบุคคลในทางพระพุทธศาสนาว่าการเที่ยวนั้นเป็นแบบที่ 1 คือเป็นไปเพื่อประโยชน์ผู้อื่น และเป็นแบบแบบที่ 2 นั้นมุ่งหมายประโยชน์ตัวเอง คือฝึกตนเองด้วยการขัดเกลาภิเลสสร้างความเป็นผู้ที่เรียบง่ายและไม่สร้างความลำบากให้กับสังคม ฉะนั้น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือการท่องเที่ยวแบบท้องถิ่นเพื่อเรียนรู้ชุมชน ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเขปสถาน 4 ตำบล ประกอบไปด้วย

3.1 การสร้างอุดมการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเขปสถาน 4 ตำบล เป็นการนำเสนอการเดินทางนี้จะได้ผลต่อการสร้างอุดมการณ์ในแง่ ดังต่อไปนี้

ก. สร้างการคิดเพื่อผู้อื่น การเดินทางทำให้พบปัญหา เป็นธรรมดาของการเดินทางที่จะพบกับความยากลำบาก แต่เมื่อเจอปัญหาก็จะก่อเกิดปัญญาที่จะมาแก้ไข และหากปัญหาไหนทำให้เรา

เสียการทำงานก็ไม่ควรเก็บมาคิด การคิดเพื่อคนอื่นเป็นการสร้างอุดมการณ์และการอยู่ร่วมกันที่ดี ไม่ใช่คิดแต่เรื่องตัวเองเท่านั้น เป็นการสร้างจิตวิญญาณให้ชาวสะอาด เป็นเหมือนกับเราไม่เห็นแก่ลาภมากเกินไป เหมือนการเดินทางในอินเดียสมัยนี้แม้จะดีขึ้นกว่าเดิม รวมถึงสภาพที่พักและอาหารก็สะดวกสบาย แต่ลองคิดถึงสมัยพุทธกาลที่พระพุทธร่องค์และเหล่าสาวกต้องเดินทางกันเป็นระยะเวลาที่เรใช้เวลาเดินทางทั้งวัน และต้องผ่านป่าเขา เพื่อแสดงธรรม เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนจึงไม่ใช่เรื่องง่ายเลย และลำบากอย่างมาก แต่พอคิดเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นก็ดูจะทำได้อย่างที่สมัยพุทธกาลท่านทำให้ดูเป็นแบบอย่าง

ข. สร้างความศรัทธา เป็นศรัทธาที่มาจากอุดมการณ์ที่ปรากฏในพระคัมภีร์ที่เราเชื่อมั่น และการเดินทางมาสถานที่เหล่านี้ทำให้เห็นว่า สถานที่นี้เป็นที่ให้กำเนิดเรา ทำให้เรามีตัวตน และยังได้ทำงานเผยแผ่ก็จะยิ่งทำให้ศรัทธาตั้งมั่นยิ่งขึ้น เหมือนชาวฮินดูเขามั่นคงต่อความเชื่อมาก เขาจะปฏิบัติตามศาสนาเขาตลอดเวลา การที่เรามาที่นี่เหมือนได้ปฏิบัติต่อกันด้วยความศรัทธาเช่นเดียวกับเขาเช่นกัน

ค. ปกป้องสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา การมาศึกษาครั้งนี้ได้เห็นว่ายินเดียเคยมีพระพุทธศาสนารุ่งเรือง แต่ปัจจุบันนี้จะเห็นว่าเหลือเพียงซากปรักหักพัง แต่สิ่งที่ยังเหลืออยู่คือสัญลักษณ์ที่สื่อทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นเจดีย์ วัดรวมถึงวิถีชีวิต ยิ่งเห็นว่าการดูแลรักษาพระพุทธศาสนาของคนอินเดีย ยิ่งเห็นว่าศาสนามีความสำคัญต่อชีวิตอย่างมาก

ง. สัจธรรมอันมั่นคง เป็นวิธีการทิ้งไว้ซึ่งสัจธรรมข้อหนึ่งที่ว่าความดี กิตติคุณต่างๆ จะคงให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ พระพุทธร่องค์ทรงดำเนินเป็นต้นแบบไว้ และทำให้สัจธรรมข้อนี้ยังคงอยู่และเป็นต้นแบบผ่านการได้เห็นแต่ละสถานที่ที่พระพุทธร่องค์ทรงดำเนินไปอย่างยากลำบาก แต่ได้ทั้งความหมายแห่งการเสียสละไว้ทุกๆ สถานที่ อีกทั้งยังเป็นการสอนให้เห็นความเป็นจริงของสรรพสิ่งที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับสูญไปในที่สุด

3.2 การสร้างเครือข่ายจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังขะนิยสถาน 4 ตำบล เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างการทำงานเชิงเครือข่ายจะเกิดขึ้นได้ จากการเดินทางท่องเที่ยวในแ่งดังต่อไปนี้

ก. สร้างความพอใจในความเชื่อ เป็นการหลอมรวมให้ทุกความเชื่อเป็นอันเดียวกัน เพื่อจะได้เป็นครอบครัวเดียวกัน ไม่ใช่เกิดจากการศึกษาจากตำราหรือเรื่องเล่าจากครูอาจารย์เท่านั้น แต่การเดินทางนี้ทำให้เห็นความเชื่อและความเป็นอันเดียวกันในการที่ได้เห็นว่าชีวิตของพระพุทธร่องค์ลำบากอย่างไร เราก็ได้รับรู้ได้ แม้จะไม่มากแต่ก็ชัดเจนขึ้นเมื่อได้เดินทางในครั้งนี้

ข. สร้างความสามัคคีระหว่างกัน กล่าวคือวัดไทยกับคนอินเดียนี้ก็เกิดเครือข่ายขึ้นเนื่องจากเรามาเพื่อสร้างความสามัคคี ไม่ได้มาเพื่อจะกอบโกย ผู้เดินทางจึงต้องจิตอธิฐานไม่โกรธ ไม่เคือง ให้อภัยกัน ถ้ามีโอกาสมาอยู่ร่วมกันก็ควรศึกษากันและกัน ให้เกิดความรักสามัคคีกัน ได้ช่วยเหลือกัน เพราะไม่ว่าสถานที่ใดที่เหล่าพุทธศาสนิกชนไปก็ไม่ต่างจากการเดินทางของพระธรรมทูตที่ต้องสร้างความสามัคคีมากกว่าอาฆาตก่อเวรต่อกัน

ค. สร้างความเสียสละ ในการเดินทางอย่างยาวนานในประเทศอินเดียนี้ได้นำไปสู่การสอนให้เห็นความเสียสละของพระพุทธเจ้าที่ทรงทำงานเผยแผ่อย่างยาวนาน ยิ่งได้เห็นแต่ละสถานที่อยู่ห่างไกลกันยังต้องเสียสละมากตามไปด้วย ยิ่งได้เห็นพระที่ทำงานเผยแผ่ในประเทศอินเดีย ยิ่งเห็นถึง



ความมุ่งมั่นตั้งใจที่ทั้งความสุขของตนเองในประเทศไทย ทั้งญาติพี่น้องมาเพื่อเผยแผ่ ยิ่งทำให้เห็นความเป็นหนึ่งเดียวกันของชาวพุทธที่เสียสละเพื่อพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

ง. แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน การเดินทางนั้นทำให้ได้ประสบปัญหา และปัญหานั้นทำให้เราได้แลกเปลี่ยนกับคนอื่น แต่หากเราไม่ได้พบร่วมกันหรือไม่ได้มาอยู่ร่วมกันก็ไม่มีทางที่เราจะได้ร่วมแชร์ ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันได้

จ. วัฒนธรรมของการอยู่ร่วม จากการที่ได้ไปเห็นวัฒนธรรมการอาบน้ำ แม้จะมีการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามก็ดูเหมือนว่าทุกคนจะยอมรับถึงความแตกต่างกันนั้นผ่านหลักความเชื่อในศาสนาฮินดู ไม่มีใครปฏิเสธว่าตนเองอยู่ต่ำกว่า การที่เราเห็นเขาอยู่และยอมรับได้ เป็นความลึกซึ้งทางด้านจิตใจที่เขามองว่าศาสนาทำให้เกิดความรู้สึกอ่อนน้อมถ่อมตนยอมรับในหน้าที่ของแต่ละคนและพร้อมจะอยู่ร่วมกันด้วยความดีที่ได้รับจากศาสนาแทน

3.3 การสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสังเวชนียสถาน 4 ตำบลอย่างยั่งยืน ปรากฏมีการอธิบาย ดังนี้

ก. การถ่ายทอดความรู้สึก ชาวพุทธที่เขาไม่เคยมาที่สังเวชนียสถาน แม้จะศรัทธาพระพุทธศาสนามากเพียงใดก็ได้แค่เดินไปที่วัดและทำบุญเท่านั้น แต่เขาไม่มีทางได้รับรู้ความรู้สึกจากสถานที่จริงได้ และการมาในครั้งนี้เราก็ไม่ได้มาทำบุญ แต่เป็นการมาเรียนรู้และเข้าใจถึงพลังศรัทธาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมและกลายเป็นสังเวชนียสถานขึ้นมา จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่มาจะได้เผยแผ่ศรัทธาไปยังผู้ที่ไม่มา เพราะอย่างน้อยเราก็เป็นคนหนึ่งที่มารับรู้ แล้วบอกเล่าแก่คนเหล่านั้นก็เป็นวิธีการให้คนในศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้จากสิ่งที่เรานี้

ข. นำไปปฏิบัติจริง นักเผยแผ่ส่วนใหญ่ได้แค่พูด แต่ไม่ได้ทำจริงจึงเป็นแค่ผู้รู้ดี รู้ชั่ว แต่การที่เราเดินทางในครั้งนี้จะสร้างความยั่งยืนได้ก็ต้องทำจริง ไม่ใช่แค่พูด และถ้าพูดก็ต้องทำให้ได้ตามนั้นได้ ต้องสนับสนุนให้เกิดการช่วยเหลือกันอย่างจริงจัง คิดถึงผู้อื่น และช่วยกันเผยแผ่ความจริงนี้ให้กว้างไกลยิ่งขึ้น

ค. การฝึกฝนให้เกิดความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย จากที่เราเคยได้ยินถึงความพอเพียง พอดี แต่วันนี้ได้เห็นวิถีชีวิตของคนอินเดียที่เราเฝ้ามองว่าเขาไม่ได้พัฒนา แต่การมีชีวิตเรียบง่าย ถือว่าจิตใจเขาพัฒนาแล้ว เขายอมรับและเข้าใจวิถีชีวิตที่มีพอดี และเคารพต่อธรรมชาติ รวมถึงสัตว์ที่ช่วยให้เขามีชีวิตอยู่ได้

ง. เกิดแรงบันดาลใจ เนื่องจากพระสงฆ์แบบเรานั้นล้วนแต่เป็นสมมติสงฆ์ยังไม่ใช่อริยสงฆ์จึงมีบ้างที่เราจะเบื่อหน่ายท้อแท้ในพระธรรม แต่พอได้เห็นพระสงฆ์ที่ทำงานอย่างเสียสละในพื้นที่สังเวชนียสถาน 4 แห่งนี้จึงรู้สึกว่ามีกำลังใจอีกครั้ง ท่านแต่ละรูปบรรยายและสอนไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยบรรยายได้ทั้งวัน เพื่อให้เกิดความรู้ ชำแล้วซ้ำอีกทุกวันจนเกิดศรัทธาและอยากทำงานพระพุทธศาสนา

จ. รัฐบาลสนับสนุนให้คนพัฒนาตนให้เป็นคนดี ด้วยการสนับสนุนให้คนได้เห็น ได้อยู่ในที่ๆ ดี จะพบว่าประเทศอินเดียจะมีการสร้างและสนับสนุนให้อนุรักษ์วัดและเจดีย์ของคนดีๆ ที่สร้างคุณงามความดีไว้ในอดีต จนกลายเป็นที่มาของการเดินทางมาดูของเหล่านักแสวงบุญจากพื้นที่อื่น ล้วนเป็นเพราะคนดีเหล่านั้นนั่นเองที่สนับสนุนให้ประเทศอินเดียเจริญก้าวหน้าและมีเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองตามมา

อภิปรายผลการวิจัย

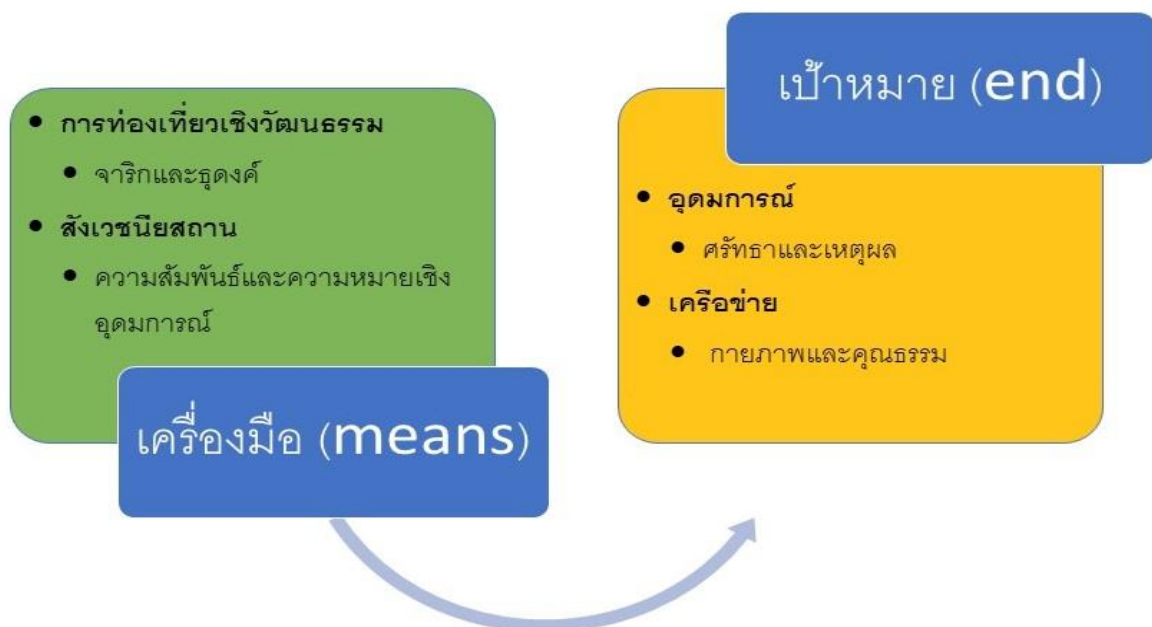
1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายประกอบไปด้วยการใช้กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในแง่ของการสร้างความดีต่อกันและการใช้เครื่องหมายทางศาสนาในการรักษาอุดมการณ์ เช่นการสร้างเจดีย์และวิหาร เพื่อให้คนได้ระลึกถึงความสำคัญของอุดมการณ์และการสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายไปพร้อมกัน สอดคล้องกับจันทร์ตน์ มั่นวิเชียร พบว่ากระบวนการพัฒนาปัญญาจากการจาริกแสวงบุญ ณ สังเวชนียสถาน 4 คือ 1. กระบวนการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาเริ่มจากการคบหากัลยาณมิตร การฟังธรรมจากกัลยาณมิตร จากนั้นจึงพัฒนาด้านภายในด้วยการคิดวิเคราะห์และตรวจสอบด้วยตนเองอย่างเป็นกระบวนการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นสัมมาปฏิบัติ 2. การจาริกแสวงบุญยังสังเวชนียสถานมีความสำคัญเนื่องจากเป็นสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า สังเวชนียสถานทั้ง 4 ตำบลนี้เป็นสถานที่ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู เมื่อตายไปจะเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ด้วยเหตุนี้ การจาริกแสวงบุญยังสังเวชนียสถานจึงกลายเป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาได้ สืบทอดมาและเป็นกิจที่พึงปฏิบัติเมื่อมีโอกาส 3. กระบวนการพัฒนาปัญญาจากการจาริกแสวงบุญ ณ สังเวชนียสถาน 4 เริ่มจากการมีกัลยาณมิตรในระหว่างการจาริกแสวงบุญ ตามด้วยการฟังธรรมบรรยายจากกัลยาณมิตร ณ สถานที่จริงในพุทธประวัติ จากนั้นผู้จาริกแสวงบุญพึงคิดพิจารณาถึงสังฆธรรมที่ได้จากสังเวชนียสถานเพื่อนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ (จันทร์ตน์ มั่นวิเชียร, 2560)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบล พบว่า ลักษณะของการเที่ยวไป 2 แบบคือ 1. การเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาตเป็นธรรมเนียมของภิกษุ เรียกว่า บิณฑบาต แปลว่า ผู้มีอันเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาตเป็นธรรมเนียม 2. การเที่ยวไปบิณฑบาตอย่างไม่ขาดตอน คือไปตามลำดับเรือน เป็นปกติของภิกษุนี้ ชื่อว่า สप्तทวนจารี แปลว่า ผู้มีอันเที่ยวไปอย่างไม่ขาดตอนเป็นปกติ (พระพุทธโฆสเถระ, 2560) การท่องเที่ยวไปในพระพุทธศาสนาจึงมุ่งถึงบุคคลในทางพระพุทธศาสนาว่าการเที่ยวไปแบบที่ 1 นั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ขณะที่แบบที่ 2 นั้นมุ่งหมายประโยชน์ตัวเอง คือฝึกตนเองด้วยการขัดเกลาจิตใจ สร้างความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและไม่สร้างความลำบากให้กับสังคม ฉะนั้น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือการท่องเที่ยวแบบท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ชุมชน ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี สอดคล้องกับพระมหาพรชัย สิริโรและคณะ กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเริ่มขึ้นจากความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางเที่ยวท่องยังท้องถิ่นที่มีความเก่าแก่ เพื่อศึกษารูปแบบชีวิตเหล่านี้นี้ทำให้หวนนึกถึงธรรมเนียมปฏิบัติของกลุ่มเผยแผ่ศาสนา และอารยธรรมที่มีมาแต่เดิม ยิ่งในสมัยปัจจุบัน การเติบโตของการท่องเที่ยวผ่านช่องทางเครือข่ายสื่อสารมากมายทำให้เห็นแนวคิดบางอย่างของนักท่องเที่ยวว่าเป็นการสร้างเสริมภาพที่ช่วยปลดปล่อยนักท่องเที่ยวจากการผูกมัดทางโครงสร้างสังคม ทำให้นักท่องเที่ยวห่างจากอำนาจการกดขี่และทำให้เป็นอิสระจากการเดินทาง ขณะที่แนวคิดอีกด้านที่ชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวบนโลกนี้ทำให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม อำนาจ และการเอารัดเอาเปรียบ เพราะคนที่หาเช้ากินค่ำส่วนใหญ่ไม่มีวันได้ท่องเที่ยวอย่างคนร่ำรวยซึ่งมีอยู่ในจำนวนน้อยที่ได้ไป (พระมหาพรชัย สิริโร และคณะ, 2563)



3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบล พบว่า มีรูปแบบที่แสดงให้เห็นลักษณะ 4 ด้านคือ ด้านความอารมณ์หรือจิตคือความศรัทธา ความเชื่อ ด้านการคิดเชิงเหตุผลหรือปัญญาคือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ด้านคุณธรรมทางสังคมคือความเสียสละ การคิดเพื่อผู้อื่น ด้านกายภาพคือการปกป้องพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่า กายาวนาและศีลภาวนาเป็นวิธีการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติต่อวัตถุ ต่อทรัพย์สินสมบัติที่สะสมครอบครอง ด้วยการรู้จักให้ปันกันที่เรียกว่าทาน แล้วก็ให้เป็นอยู่และทำมาหากินโดยไม่ข่มเหงรังแกข่มเหงเบียดเบียนกัน ด้วยการรักษาหลักความประพฤติพื้นฐานในชั้นศีล 5 พร้อมทั้งมีการพัฒนาจิต พัฒนาปัญญา รวมเรียกว่า ภาวนา โดยเน้นที่การเจริญหรือไมตรี คือจากการให้ปันวัตถุ ก็ขยายออกไปถึงการให้คำแนะนำสั่งสอนวิชาความรู้ และให้โอกาสให้มีส่วนร่วมในการทำสิ่งที่ดีงาม จากการไม่ละเมิดเบียดเบียนกัน รักษาระเบียบวินัย ก็พัฒนาต่อไปสู่การมีความสัมพันธ์ที่ดี การปฏิบัติต่อกันโดยเอื้อเฟื้อ ความมีกิริยามารยาท การรู้จักเคารพนับถือกัน การยกย่องให้เกียรติแก่ผู้ทรงคุณ การช่วยเหลือกัน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ จากการเจริญเมตตา ทำจิตใจให้เยือกเย็นลง รู้จักคิดคำนึงถึงผู้อื่น เห็นอกเห็นใจและใส่ใจในสุขทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ มีความปรารถนาดีมีน้ำใจแผ่ขยายความสุข และมีศรัทธาในสิ่งที่ดีงามมีเหตุผล ก็ก้าวต่อไปในการพัฒนาทั้งจิตใจและปัญญา ให้มีคุณธรรมเพิ่มมากขึ้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

องค์ความรู้ใหม่



จากภาพองค์ความรู้ประกอบด้วย

1. เครื่องมือ (means) สำหรับการสร้างอุดมการณ์และเครือข่าย ประกอบด้วย 1.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผ่านลักษณะการจาริกคือการเที่ยวไปเพื่อประโยชน์และสุขแก่มหาชน

และจุดประสงค์คือการท่องเที่ยวไปนั้นต้องเป็นไปเพื่อการกำจัดกิเลส ไม่ใช่เพื่อความสนุกสนาน 1.2 สังเวชนียสถาน ผ่านลักษณะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนที่ไปด้วยกันได้ส่งเสริมสนับสนุนมุมมองต่อการเดินทาง และการสร้างความหมายเชิงอุดมการณ์ในแง่ของการศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ของสถานที่เหล่านั้น

2. เป้าหมาย (end) เป็นผลที่เกิดจากท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบล ประกอบด้วย 2.1 อุดมการณ์ ผ่านรูปแบบทางอารมณ์ คือการปลุกฝังในแง่ของศรัทธา เกิดแรงบันดาลใจ และเหตุผลในการเข้าใจสัจธรรมอันมั่นคง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน 2.2 เครือข่าย ผ่านรูปแบบทาง กายภาพเป็นการสร้างการปกป้องพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกัน และคุณธรรม คือการสร้างความคิดเพื่อผู้อื่น สร้างความเสียสละ มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย

บทสรุป

จากการศึกษาการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายด้วยการใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบล ได้ค้นพบเครื่องมือสำคัญในการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายของพระสงฆ์ซึ่งประกอบไปด้วยภิกษุ อุบาสกและอุบาสิกาที่มาร่วมเดินทางในครั้งนี้ ผ่านกระบวนการวิเคราะห์จึงพบว่ามีกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในแง่ของการสร้างความดีต่อกันและการใช้เครื่องหมายทางศาสนาในการรักษาอุดมการณ์ เช่นการสร้างเจดีย์และวิหาร เพื่อให้คนได้ระลึกถึงความสำคัญของอุดมการณ์และการสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายไปพร้อมกัน เมื่อพิจารณาการสร้างนี้ผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ณ สังเวชนียสถาน 4 ตำบล จึงพบว่า ลักษณะของการเที่ยวไป 2 แบบคือ การเที่ยวไปแบบจาริกเพื่อประโยชน์ผู้อื่น การเที่ยวไปแบบจุดดั่งคัมภีร์หมายประโยชน์ตัวเอง คือฝึกตนเองด้วยการขัดเกลากิเลส สร้างความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและไม่สร้างความลำบากให้กับสังคม แต่สิ่งสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวสังเวชนียสถาน 4 ตำบลอันประกอบด้วยที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงพระธรรมเทศนา และปรินิพพานเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงให้เห็นการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายผ่านลักษณะที่ค้นพบ 4 ด้าน คือด้านความอารมณ์หรือจิตคือความศรัทธา ด้านการคิดเชิงเหตุผลหรือปัญญาคือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ด้านคุณธรรมทางสังคมคือความเสียสละ การคิดเพื่อผู้อื่น ด้านกายภาพคือการปกป้องพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรวางรูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมการท่องเที่ยวสังเวชนียสถานแก่เหล่าพุทธศาสนิกชน อีกทั้งต้องประชาสัมพันธ์ให้สังคมรับรู้ถึงความชัดเจนของการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างไทยและอินเดีย

2. คณะสงฆ์ ควรจัดกิจกรรมแนะนำและให้แนวคิดเรื่องความสำคัญของการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสังเวชนียสถาน 4 แห่งในฐานะเป็นเครื่องสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายทางศาสนา มุ่งองค์ความรู้ในแง่ของหลักธรรมและสร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในทางศาสนา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์



1. การพัฒนาตัวชี้วัดการสร้างเครือข่ายของพระสงฆ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่พุทธสถานในประเทศอินเดียและเนปาล
2. การพัฒนาตัวชี้วัดการสร้างอุดมการณ์ของพระสงฆ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่พุทธสถานในประเทศอินเดียและเนปาล

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). *จาริกอโคก (ธรรมจักรบนเคียรลีสิงห์)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). *จาริกบุญ จาริกธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2560). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : ธนาเพรส.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พระมหาพรชัย สิริวิโร, พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ไช้มุก เหล่าพิพัฒนา และเพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย. (2563). *อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. *วารสารพุทธมอค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวสุวิมลิตาราม*, 5(1), หน้า 1-14.
- พิสิษฐกุล แก้วงาม. (2559). “วิกฤตเชิงคุณค่าของประชาธิปไตยไทย : ประชาธิปไตยแบบชนชั้นนำกับความเท่าเทียม (เทียม) ในพื้นฐานตรรกะว่าด้วยการทำประชาคมตีเรื่องความปรองดองในทางการเมือง”. ใน *ความหวังกับจินตนาการทางมนุษยศาสตร์*. บรรณาธิการโดย คงกฤษ ไตรยางค์, ธนภาพ เดชพาวณิกกุล. กรุงเทพมหานคร : สยามปริทัศน์.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. (พ.ศ. 2566-2570). 2565,01 พฤศจิกายน).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง, หน้า 1-11.
- ธิดารัตน์ มุลลา, สมสุข หินวิมาน. (2556). “การสื่อสารกับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ผ่านหนังสือหาหุ”. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*, 6(2), หน้า 97-98.
- สายันต์ ไพเราะญจิตร. (2555). *เอกสารประกอบการสอนโครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อยู่ธ พชรอินทร. (2537). *อุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทร์รัตน์ มั่นวิเชียร. กระบวนการพัฒนาปัญญาจากการจาริกแสวงบุญ ณ สังฆมณีสถาน 4. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(2), หน้า 286-298.
- สถาบันโพธิคยาวิชชาลัย 980. (2554). *ธรรมวิชัยจากแดนพุทธภูมิ*. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- สุนทร โชติติลล. (2555). “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวารสาร “อยู่ในบุญ” สุขที่พึงประสงค์ สุขได้ด้วยบุญ”, *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุ*



ราชภัฏราชินี, 4(2), หน้า 168.

- Andrew Church. (2004). "Local and Regional Tourism Policy and Power". in A *Companion to Tourism*. Edited by Alan A. Lew, C. Michael Hall, Allan M. Williams. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Carl J. Friedrich & Z.K.brzezinski.(1956). *Totalitarianism Dictatorship and Autocracy*. New York: Harvard University.
- Javier Trevino, George C, Homans. (2006). *History, Theory and Method*. Oxford: Charles Tilly, Boulder, Paradism Publishers.



การวิเคราะห์อุบาสกผู้เป็นเอตทัคคะในจันทาลสูตร A study of Upāsakahood Whose Foremost (Etadagga) was Endorsed in Caṇḍāla Sutta

¹พงษ์เดช ลิบบานเย็น ²พระมหาอดิเดช สติวโร (สุขวัฒนวดี) ³สุเทพ พรหมเลิศ

¹Pongdeg Limbanyen ²Phramaha Adidej Sativaro (Sukwattanawadee) ³Suthep Promlert

¹²³คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²³Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author, Email: Freetimelek@gmail.com

Received October 9, 2023; Revised November 9, 2023; Accepted: November 9, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอุบาสกผู้เป็นเอตทัคคะในพระไตรปิฎก 2) ศึกษาอุบาสกเอตทัคคะตามหลักจันทาลสูตร และ 3) วิเคราะห์เหตุแห่งอุบาสกเอตทัคคะตามหลักจันทาลสูตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิจัยเป็นแบบวิจัยทางเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า 1) อุบาสกผู้เป็นเอตทัคคะมีจำนวน 10 ท่าน ที่ได้รับยกย่องให้เป็นเลิศในทางใดทางหนึ่งเป็นพิเศษ โดยการแต่งตั้งเป็นพระวินิจัยของพระพุทธเจ้าท่านนั้น และ พระพุทธเจ้าประทานแต่งตั้งเพียง รูปเดียว ท่านเดียว ซึ่งการได้รับตำแหน่งเอตทัคคะเป็นไปด้วยเหตุ 4 ประการ คือ (1) ด้วยการเกิดเรื่องขึ้น (2) ด้วยการมาก่อน (3) ด้วยเป็นผู้ชำนาญชำนาญ และ (4) ด้วยเป็นผู้ยิ่งใหญ่ด้วยคุณ 2) จันทาลสูตร เป็นพระสูตรที่กล่าวถึงคุณสมบัติของอุบาสกสองด้านหรือสองชั่ว คือ อุบาสกจันทาล หรือ อุบาสกที่ไม่พึงประสงค์ในองค์กรของพระพุทธศาสนา ที่สามารถทำให้อุบาสกในพระพุทธศาสนาต่ำช้า ถดถอย หาความก้าวหน้าไม่ได้ ขาดความเป็นปึกแผ่น ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ให้หลักธรรมที่ตรงข้ามไว้ในพระสูตรเดียวกัน คือ อุบาสกแก้ว ที่จะกลายเป็นอุบาสกธรรมที่ควรนำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อเป็นอุบาสกที่ทำให้เป็นต้นบุญต้นแบบขององค์กรพระพุทธศาสนาก้าวหน้าสืบไป 3) ผลการวิเคราะห์ความเป็นอุบาสกเอตทัคคะตามหลักอุบาสกแก้วในจันทาลสูตร พบว่าอุบาสกเอตทัคคะทั้ง 10 ท่าน ไม่มีท่านใดเข้าหลักเกณฑ์ของอุบาสกจันทาล แต่อุบาสกเอตทัคคะทั้ง 10 ท่านเข้าหลักเกณฑ์ของอุบาสกแก้ว ที่ประกอบไปด้วย (1) เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวย (2) เป็นผู้มั่งคั่ง (3) เป็นผู้ไม่ถ่อมลงคนต่ำช้า เชื้อกรรม ไม่เชื่องคน (4) ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้ และ (5) ทำอุปกัธในศาสนานี้ก่อน เพราะอุบาสกเอตทัคคะเมื่อฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าก็สามารถสำเร็จเป็นพระอริยบุคคล เกิดปัญญาเห็นแจ้งในโลกุตตรธรรม มีอุบาสกเอตทัคคะจำนวน 7 ท่านอยู่ในชั้นพระโสดาบัน และ 3 ท่านอยู่ในชั้นพระอนาคามี

คำสำคัญ: อุบาสก; เอตทัคคะ; จันทาลสูตร



Abstract

This article was purposely made: 1) to study Upāsakahood whose Etadagga was given in the Tripitaka, 2) to study Upāsakahood whose Etadagga was given by Caṇḍāla Sutta, and 3) to analyze the causes giving rise to Upāsakahood according to the Caṇḍāla Sutta. This study employed qualitative research methodology done by studying related documentaries. The results of the research were found that: 1) there are 10 Upāsakas whose Etadagga had been praised as being excellent in some special way by the Buddha and only one had been appointed in accordance with four reasons: 1) the occurrence of the matter, 2) the precedence, 3) the specialization, and 4) possession of a great quality. 2) The Caṇḍāla Sutta is the one that discusses the qualities of two-sided or two-fold Upāsaka, namely, Caṇḍāla Upāsaka or those who are undesirable in the organization of Buddhism by which the quality of being Upāsakahood in Buddhism could be decreased without getting any progress wherein the Buddha gave the opposite principle in the same sutta, that is, an excellent Upāsaka who could become the role model for other accordingly. 3) The results of the analysis of Upāsakahood whose Etadagga was given according to the principles of Upāsaka in the Caṇḍāla Sutta were found that the 10 Upāsakas could be met with the criteria for an untouchable Upāsaka Caṇḍāla, but all 10 Upāsaka could be met with the criteria of excellent Upāsakas consisting of: 1) being a believer, 2) being a moral person, 3) being a person who does not believe in auspicious news, believing in karma not in auspiciousness, 4) a person does not seek to receive blessings outside of this religion, 5) one who makes a contribution in this religion first because those Upāsakas who listen to the Buddha's sermons leading to becoming a noble person where wisdom could be actualized to see the world of Dhamma clearly. Here seven Upāsakas got Sotāpanna stage and three Anāgāmi stage.

Keywords: Upāsaka; Etadagga; Caṇḍāla Sutta

บทนำ

พระพุทธเจ้าได้ให้ความสำคัญกับพุทธบริษัท 4 โดยมีพระดำรัสกล่าวไว้ด้วยเหตุผลว่า “เมื่อตถาคตปรินิพพาน ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในพระธรรมวินัย ยังมีความเคารพ ยำเกรง ในพระศาสนา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในสิกขา ในกันและกัน นี้แล เป็นเหตุ เป็นปัจจัย ให้พระสัทธรรมตั้งมั่นอยู่นาน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 201 หน้า 343-344, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญกับ อุบาสก เพราะเป็นหนึ่งในพุทธบริษัท 4 และได้นำเอาหลักการที่สามารถแยกแยะคุณสมบัติของอุบาสกที่จะเป็นอุบาสกจันทาล และ อุบาสกแก้ว



ได้อย่างชัดเจนที่ปรากฏใน “จันทาลสูตร” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 175 หน้า 292, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เข้ามาร่วมในการวิจัยงานชิ้นนี้ ด้วยหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ให้ไว้ เป็นผลให้เกิดความศรัทธาต่อผู้พบเห็น ช่วยให้อุบาสกเป็นต้นบุญต้นแบบที่ดี ในพุทธกาลอุบาสกที่สามารถนำเข้ามาเป็นต้นแบบก็ต้องศึกษาไปที่ อุบาสก ที่ได้รับยกย่องให้เป็นเอตทัคคะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551) ที่หมายถึง เป็นเลิศ ยอดเยี่ยม ดีเด่น ในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งอุบาสกที่เป็นเอตทัคคะในพุทธกาลมีจำนวน 10 ท่านด้วยกันที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้า

อุบาสกผู้เป็นเอตทัคคะในพระไตรปิฎก (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 146 หน้า 31, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สมัยพุทธกาลอุบาสกที่ได้รับการยกย่องให้อยู่ในตำแหน่ง “เอตทัคคะ” มีจำนวน 10 ท่าน ประกอบไปด้วยอุบาสกที่เป็นสาธุชน คหบดี เศรษฐี กษัตริย์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบุคคลหลายระดับชั้น กล่าวคือ ตปุสสะและภัลลิกะ สองวาณิช เป็นเอตทัคคะอุบาสกสาวกผู้ถึงสรณะเป็นปฐม สุตตตะอนาถปิณฑิก ท่านเป็นคหบดี ได้รับการยกย่องให้เป็นเอตทัคคะผู้เป็นทายก จิตตคหบดี ชาวเมืองมัจฉิกาสณฑ์ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเอตทัคคะผู้เป็นธรรมกถึก หัตถกะอาฬวกะ ท่านเป็นอุบาสกที่ได้รับการยกย่องเป็นผู้สังเคราะห์บริษัทด้วยสังคหวัตถุ 4 มหานามะเจ้าศากยะ ท่านอยู่ในเชื้อสายกษัตริย์ได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะทางด้านผู้ถวายของประณีต อุคคคหบดี ชาวเมืองเวสาลี ผู้ถวายของที่ (ตัวผู้ถวายเอง) ชอบใจ อุคคคหบดี ผู้ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะในทางผู้เป็นสังฆอุปัฏฐาก สุระอัมพพัฏฐะ อุบาสกผู้สนับสนุนความศรัทธาจนได้รับยกย่องเป็นผู้มีปสาทะไม่หวั่นไหว ชิวโกมารภักจ เป็นหมอที่ดูแลประจำของพระพุทธเจ้า ผู้เลื่อมใส (เลือกตัว) บุคคล สุตท่าย นกุลบิดาคหบดี พระพุทธเจ้าได้ให้ตำแหน่งเอตทัคคะในผู้สนทนาคณะ ซึ่งตำแหน่งเอตทัคคะในความหมายที่ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศในคุณวิเศษด้านใดด้านหนึ่งนั้น ก็เป็นไปตามคุณสมบัติของอุบาสกท่านนั้น ๆ จากการศึกษาประวัติอุบาสกเอตทัคคะทั้ง 10 ท่าน ทำให้ทราบว่าอุบาสกเอตทัคคะเมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้าก็สามารถสำเร็จเป็นพระอริยบุคคล เกิดปัญญาเห็นแจ้งในโลกุตตรธรรม 9 และ อริยสัจ 4 ที่เป็นเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา มีเพียงท่านเดียวคือ จิตตคหบดี ที่ครั้งแรกศึกษาพระธรรมของพระพุทธเจ้าจาก พระมหานามะ หนึ่งในปัญจวคีย์และต่อมาพระพุทธเจ้าได้แต่งตั้งให้ดำรงอยู่ในตำแหน่งเอตทัคคะผู้เป็นธรรมกถึก

พระพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ใน สคาถกสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 1621-1622 หน้า 403, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ผู้ประกอบด้วยธรรม 4 ประการเป็นพระโสดาบัน ดังนั้นอุบาสกอริยสาวกที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเอตทัคคะ จะประกอบด้วยธรรม 4 ประการและย่อมเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า ธรรม 4 ประการประกอบด้วย 1) ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า 2) ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม 3) ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ 4) มีศีลที่ประกอบไปด้วยพระอริยเจ้าใคร่ ซึ่งเป็นการตอกย้ำถึงตำแหน่งอุบาสกเอตทัคคะนั่นเอง นอกจากนั้นตำแหน่งเอตทัคคะที่พุทธบริษัท 4 ได้มาเป็นไปด้วยเหตุ 4 ประการคือ (1) ด้วยการเกิดเรื่องขึ้น (2) ด้วยการมาก่อน (3) ด้วยเป็นผู้ฆ่าของชำนานู (4) ด้วยเป็นผู้ยิ่งใหญ่ด้วยคุณ ด้วยเหตุ 4 ประการนี้พุทธบริษัท 4 อันได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา สามารถกล่าวได้ว่ามาได้มาของเอตทัคคะบางครั้งได้มา โดยเหตุอย่างเดียว

บางครั้งได้โดยเหตุ 2 อย่าง บางครั้งได้โดยเหตุ 3 อย่าง บางครั้งได้ด้วยเหตุทั้ง 4 อย่าง ตัวอย่าง ตปุสสะและภัลลิกะ ได้เป็นปฐมอุบาสกผู้ถึงสรณะ 2 โดยเป็นไปตามเงื่อนไขเหตุเกิดเรื่องก่อน เพราะขณะนั้นพระพุทธเจ้ายังตรัสรู้ใหม่ ๆ ยังไม่ได้ประกาศพระศาสนาและยังไม่มีพระภิกษุเลย และทรงกำลังเสวยวิมุตติสุขหลังจากทรงตรัสรู้ ตามสถานที่ต่าง ๆ ในอุรุเวลาเสนานิคมเป็นเวลา 7 สัปดาห์ การที่อุบาสกท่านใดเมื่อได้รับตำแหน่งเป็นเอตทัคคะแล้ว ก็จะไม่มีการแต่งตั้งเอตทัคคะในตำแหน่งนั้น ๆ เข้ามาอีก ซึ่งในตำแหน่งเดียวกันในพุทธบริษัทที่เหลือ คือ ฝ่ายภิกษุสงฆ์ ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญเถระ เอตทัคคะรัตตัญญู รู้ราตรีนาน-มีประสบการณ์มาก ฝ่ายภิกษุณีสงฆ์ ได้แก่ พระมหาปชาบดีเถรี เอตทัคคะผู้เป็นรัตตัญญู และ อุบาสิกา ได้แก่ นางสุชาดา เอตทัคคะผู้ถึงพระรัตนตรัยก่อน จึงเป็นการแต่งตั้งเอตทัคคะเพียงรูปเดียวท่านเดียวเท่านั้น ในแต่ละพุทธบริษัทแต่ละฝ่าย เป็นต้น

เมื่อศึกษาพระไตรปิฎกมีการกล่าวถึงพระพุทธเจ้าในขณะนั้นว่า พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี อธิบายให้ภิกษุทั้งหลายเข้าใจ จันฑาลสูตร ว่าด้วยอุบาสกจันฑาล มีคุณสมบัติของอุบาสกประกอบด้วยธรรม 5 ประการ ที่หมายถึงอุบาสกชั้นเลวหรืออุบาสกไม่พึงประสงค์ด้วยธรรม 5 ประการ ประกอบด้วย 1) เป็นผู้ไม่มีศรัทธา 2) เป็นผู้ทุศีล 3) เป็นผู้ถือมงคลตื่นข่าว เป็นการเชื่อมงคล ไม่เชื่อกรรม 4) แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้ 5) ทำอุปการะ นอกศาสนาก่อน ดังนั้นภิกษุทั้งหลาย อุบาสกประกอบด้วยธรรม 5 ประการนี้จึงเป็นอุบาสกจันฑาลหรืออุบาสกไม่พึงประสงค์ เป็นอุบาสกเศร้าหมอง และเป็นอุบาสกน่ารังเกียจ ต่อมาพระพุทธเจ้าได้ให้ธรรม 5 ประการ เพื่อให้เห็นถึงคุณสมบัติของอุบาสกที่จะเป็นอุบาสกแก้ว ประกอบด้วย 1) เป็นผู้ที่มีศรัทธา 2) เป็นผู้ที่มีศีล 3) เป็นผู้ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล 4) ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้ 5) ทำอุปการะในศาสนานี้ก่อน อุบาสกประกอบด้วยธรรม 5 ประการนี้ เป็นอุบาสกแก้ว เป็นอุบาสกปทุม และเป็นอุบาสกบุญชริก ที่จะช่วยสืบสารให้พุทธศาสนาดำรงอยู่ด้วยความศรัทธาของผู้ที่มีศรัทธาให้มากขึ้น และ ผู้ที่ยังไม่ศรัทธาให้มีความศรัทธา เพื่อเข้ามาศึกษาพุทธพจน์ของพุทธองค์ในเรื่องของการทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว

การที่พระพุทธเจ้าทรงมีแนวคิดในการปกครอง คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง ช่มคนที่ควรชม เมื่อพระยามารมาอารณาให้บริณีพพาน พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า “มารผู้มีบาป เราจะยังไม่บริณีพพาน ตราบเท่าที่ภิกษุทั้งหลาย ผู้สาวิกาของเรายังไม่เฉียบแหลม ไม่ได้รับการแนะนำ ไม่แก่แล้ว กล้า ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบ ไม่ปฏิบัติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ของตน แต่ยังบอก แสดง บัญญัติกำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายไม่ได้ ยังแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ปราบปรามที่เกิเกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมไม่ได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย, (2539), เล่ม 10 ข้อ 168 หน้า 113) พุทธดำรัสนี้แสดงว่าได้ฝากพระพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัท 4 ไว้ให้เป็นผู้ดูแลสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอุบาสกผู้เป็นเอตทัคคะในพระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาอุบาสกเอตทัคคะตามหลักจันฑาลสูตร
3. เพื่อวิเคราะห์เหตุแห่งอุบาสกเอตทัคคะตามหลักจันฑาลสูตร



วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิจัยทางเอกสาร โดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

- 1) รวบรวมเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ เอกสารอ้างอิงทางพระพุทธศาสนา เป็นต้นว่า พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา และเอกสารวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอุบาสกกับพระพุทธศาสนา
- 2) รวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) อาทิเช่น หนังสือ ตำราวิชาการ เอกสาร หนังสือพิมพ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสื่อบันทึกเสียง หรือสื่อมัลติมีเดียชนิดอื่น ๆ ที่ใช้ในระบบการสื่อสารของยุคสมัยปัจจุบัน
- 3) รวบรวมเรียบเรียงวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ด้วยการตีความ แยกประเด็นตามหมวดหมู่ของหลักจันตาสูต และการได้มาซึ่งตำแหน่งเอตทัคคะ
- 4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า อุบาสกเอตทัคคะทั้ง 10 ท่าน เป็นบุคคลที่พระผู้มีพระภาคได้ให้การยกย่องว่าเป็นเลิศ เป็นยอด เป็นผู้ประเสริฐที่สุดกว่าอุบาสกท่านอื่น ๆ จากประวัติของอุบาสกเอตทัคคะนั้นมีมาจากหลายชนชั้นในสังคมอินเดียเริ่มตั้งแต่ กษัตริย์ คหบดี เศรษฐี พ่อค้า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 หน้า 248 ข้อ 31, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ตลอดจนบุคคลที่เป็นลูกของหญิงงามเมืองที่มารดาไม่ต้องการ ซึ่งการดำเนินชีวิตของอุบาสกควรเป็นการร่วมสร้างสรรค์สังคมให้สังคมมีความสุขความเจริญ อันจะเป็นการสอดคล้องกับมติดั้งเดิมที่อรรถกถากล่าวว่าสังคาลสูตรนั้นเป็น “คิหิวินัย” คือ วินัยของคฤหัสถ์ หรือแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน คู่กันกับ “ภิกขุวินัย” คือ วินัยของพระภิกษุสงฆ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2557) จึงเป็นการวางตัวพึงพ้องกันระหว่างคฤหัสถ์กับพระสงฆ์ มีข้อสังเกตว่าอุบาสกเอตทัคคะเมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาในครั้งพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ ก็ให้เกิดความปรารถนาในตำแหน่งเอตทัคคะที่ได้เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาอุบาสกผู้หนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะที่เป็นเลิศกว่าเหล่าอุบาสกผู้อื่น ด้วยความปรารถนาที่จะได้ตำแหน่งเอตทัคคะนั้นบ้าง จึงได้ทำกุศลกรรมที่มีความยิ่งยวดขึ้นไป ด้วยความศรัทธาในเรื่องทาน ศีล ภาวนา มีเกณฑ์ในการทำกุศลกรรม จัดแยกออกเป็นหมวดหมู่ให้ถูกต้องตามพระสูตรในพระไตรปิฎก (พรชัย เจริญดำรงเกียรติ, 2559) ทำให้กุศลกรรมเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้วย ไม่ว่าอุบาสกเอตทัคคะจะเวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์ถึงแสนกัป เป็นสังสารวัฏที่นานและเป็นการทดสอบที่เห็นถึงความวิริยะอุตสาหะในการสร้างกุศลกรรมเพื่อให้ถึงความปรารถนานั้น จนถึงสมัยของพระสมณโคตมเมื่ót่านทรงโปรดแสดงธรรมให้เหล่าอุบาสกเอตทัคคะจบลง ก็ทำให้อุบาสกเอตทัคคะสำเร็จเป็นอริยบุคคลตามแต่ที่กุศลกรรมที่ได้สั่งสมมาในอดีตที่มาน้อยแตกต่างกันไป เริ่มจากโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี และอรหันต์ เมื่อถึงเวลาอันสมควรพระผู้มีพระภาคก็ทรงสถาปนาอุบาสกเหล่านี้ให้ดำรงตนเป็นต้นแบบอยู่ในตำแหน่งเอตทัคคะต่อไป

การดำรงตำแหน่งเอตทัคคะเป็นพระวินิจฉัยของพระพุทธเจ้า ซึ่งธรรมดากการแต่งตั้งนั้นมีมาด้วยเหตุ 4 ประการ คือ 1) ด้วยการเกิดเรื่องขึ้น 2) ด้วยการมาก่อน 3) ด้วยเป็นผู้ชำนาญชำนาญ

4) ด้วยเป็นผู้ยิ่งด้วยคุณ ในการได้รับตำแหน่งเอตทัคคะ อุบาสกเอตทัคคะทั้ง 10 ท่านเข้าหลักเกณฑ์ของการได้รับตำแหน่งด้วยเหตุ 4 ประการด้วยกันทั้งสิ้น ในตำแหน่งเอตทัคคะของอุบาสกทั้ง 10 ท่าน มีจำนวน 7 ท่านสามารถเป็นอริยบุคคลชั้นพระโสดาบัน และ จำนวน 3 ท่านเป็นอริยบุคคลชั้นพระอนาคามี

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า จัณทาลสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย, (2539), เล่ม 22 ข้อ 175 หน้า 292-293, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นพระสูตรขนาดเล็กที่มีความลึกซึ้ง โดยพระผู้มีพระภาคกล่าวให้ภิกษุทั้งหลาย เมื่อประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี เพื่อเป็นแนวทางให้เข้าใจในเรื่องอุบาสกจัณทาล และอุบาสกแก้ว ที่หมายถึงอุบาสกมีสองด้านหรือสองชั่ว คือ อุบาสกจัณทาล หรือ อุบาสกที่ไม่พึงประสงค์ที่สามารถทำให้อุบาสกในพระพุทธศาสนาต่ำช้า ถดถอย หาความก้าวหน้าไม่ได้ ขาดความเป็นปึกแผ่น ซึ่งพระพุทธองค์ก็ได้ให้หลักธรรมที่ตรงข้ามไว้ในพระสูตรเดียวกัน คือ อุบาสกแก้ว ที่จะกลายเป็นอุบาสกธรรมที่ควรนำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อเป็นอุบาสกที่ทำให้เป็นต้นบุญต้นแบบขององค์กรพระพุทธศาสนาก้าวหน้าสืบไป จะเห็นว่าจัณทาลสูตรเป็นพระสูตรขนาดเล็ก แต่มีความมุ่งหมายที่จะบอกคุณลักษณะของอุบาสกไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ คุณลักษณะพิเศษประจำตัวของอุบาสกไว้เป็นสองด้าน คือ อุบาสกจัณทาล และ อุบาสกแก้ว สำหรับพระผู้มีพระภาคมีการกำหนดคุณสมบัติของอุบาสกไว้ในจัณทาลสูตร เป็นคุณสมบัติที่กำหนดไว้ 5 ด้านอย่างชัดเจน คือ ศรัทธา ศีล เรื่องมงคล-เรื่องกรรม การแสวงหาเขตบุญนอกศาสนา และการบำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา ก่อน ถ้าขาดข้อหนึ่งข้อใดไปก็จะเป็นอุบาสกจัณทาล ดังนั้นอุบาสกแก้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิบัติให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้ง 5 ด้าน อย่างถูกต้องเหมาะสม การทำอย่างถูกต้องเหมาะสมอุบาสกต้องใช้ปัญญาโดยวิถีทางที่จะทำให้ความเข้าใจความเป็นไปตามธรรมชาติแห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ บังเกิดเป็นประโยชน์แก่นมนุษย์ให้มากที่สุด หรือการดำเนินชีวิตด้วยความรู้เท่าทันธรรมชาติของธรรมชาติ โดยประพฤติปฏิบัติในทางที่จะผลักดันและสร้างสรรค์เหตุปัจจัยต่าง ๆ ให้เป็นไปเพื่อก่อผลดีบังเกิดคุณประโยชน์แก่ตนและหมู่คณะ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560) และที่สำคัญอุบาสกแก้วก็ต้องมุ่งมั่นในการเข้าถึงพระรัตนตรัยเอามาเป็นที่พึ่ง เป็นสรณะ และมีความประพฤติปฏิบัติตนรักษาศีลให้หมดจด ไม่ต่างพร้อย ให้ความช่วยเหลือเป็นกัลยาณมิตรกับบุคคลรอบข้าง ให้การอุปถัมภ์พระสงฆ์ในทุก ๆ ด้านที่ตนสามารถส่งเสริมได้

ดังนั้นจะเห็นว่าพระพุทธเจ้าได้ให้ความสำคัญกับ ศรัทธา เป็นอันดับต้น พระพุทธเจ้ามีการแสดงธรรมขณะประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ด้วยข้อธรรมที่ว่า “พหูธาคสูตร” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 14 หน้า 124-132 ข้อ 160-169, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ที่ประกอบไปด้วย ธาตุ อายตนะ ปฏิทิจสมุปบาท ฐานะและอฐานะ ที่อธิบายวงเวียน 4 ประการเพื่อให้อุบาสกที่ไม่มีความศรัทธา ให้เกิดความศรัทธา อุบาสกที่มีศรัทธาแล้วให้ยิ่งด้วยศรัทธาเพิ่มมากขึ้น เพราะพระสูตรนี้สามารถย้ายกิเลสทั้งหลายจนประสพชัยชนะคืออรหัตตผล จนบางครั้งเรียกธรรมบรรยายนี้ว่า “อัมมาทาสะ” แปลว่า แวนสองธรรม เพราะใช้สองคุณธรรมของมนุษย์ได้เหมือนใช้กระบอกสองคูหาหน้า ซึ่งสามารถดูอุบาสกเป็นผู้ไม่มีศรัทธา หรือ มีศรัทธาได้ ด้วยอุบาสกเอตทัคคะผู้มีศรัทธาจะประกอบด้วยธรรม 6 ประการ กล่าวคือ 1) ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพุทธเจ้า 2) ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม 3) ความเลื่อมใสอันไม่



หวั่นไหวในพระสงฆ์ 4) อริยศีล 5) อริยญาณ 6) อริยวิมุตติ เพราะอุบาสกเอตทัคคะจะเป็นผู้เชื่อมั่นใน ตถาคต อุบาสกเอตทัคคะมีจิตตั้งมั่นดี หมดความสงสัยในพระคุณของพระพุทธเจ้า เห็นอภยธรรมที่ หมายถึงพระนิพพาน ทำให้แจ้งในอภยธรรมอยู่ตลอด

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธเจ้าให้ความยกย่องในคุณลักษณะผู้ที่จะเป็น อุบาสกเอตทัคคะ ประการแรกต้องมีความสำรวมในการดำรงชีวิตด้วยสิกขา 5 ประการเป็นหลัก และมีปกติสุขตามความปรารถนาได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ด้วยหลักธรรมเป็นเครื่องชี้ว่าเป็นสุขในปัจจุบัน คืออุบาสกเอตทัคคะบำเพ็ญกุศลมาจนถึงรูปาวจรมาน เพราะเป็นเหตุให้อุบาสกเอตทัคคะผู้บำเพ็ญ ฌานได้ประสบความสุขที่ไม่เศร้าหมอง ในอภยธรรมปัจจุบัน และที่มีในจิตยิ่งที่เรียกว่า อภิเจตสิก ใน ความหมายนี้เป็นจิตที่ยอดเยี่ยมที่เรียกว่า อุตตมจิต ได้แก่จิตที่บริสุทธิ์ที่เรียกว่า วิสุทธิจิต จิตยิ่ง 4 ประการ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 หน้า 179 ข้อ 299, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539) ที่อุบาสกเอตทัคคะประกอบด้วย 1) อุบาสกเอตทัคคะ เป็นผู้มีความเลื่อมใสอันไม่ หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า 2) อุบาสกเอตทัคคะ เป็นผู้มีความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม 3) อุบาสกเอตทัคคะ เป็นผู้มีความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ 4) อุบาสกเอตทัคคะ เป็นผู้มีศีลที่ พระอริยะใคร่ พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 3 หน้า 179 ข้อ 69, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539)

ดังนั้น อุบาสกเอตทัคคะ จะมีชีวิตอยู่ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไมลำบาก และอุบาสกเอตทัคคะเมื่ออยู่มีความสุขในปัจจุบัน ก็สามารถบอกตัวเองได้ว่าจะไม่กลับไปนรก หรือ อยู่ในอบายที่ปราศจากความเจริญ ความฉิบหายอีก และไม่กลับไปเกิดในวิภวของกิเลส กรรม และ วิบากอีกเช่นกัน ตลอดจนลักษณะที่เป็นอยู่ ความเป็นไปในเปรค ฌาย ทูคติ วินิบาทจบสิ้น ไม่มีความ ตกต่ำไปจากโสดาบัน มีความแน่นอนมั่นคงในการสำเร็จสัมโพธิ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2 หน้า 87 ข้อ 242, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือมรรค 3 เบื้องสูง ได้แก่ สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตตมรรค ในภายใน

ประการต่อมา การตั้งความปรารถนา อุบาสกเอตทัคคะพึงธรรมกถาของพระศาสดา พระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาอุบาสกผู้หนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นเลิศกว่าพวกอุบาสกในพุทธบริษัท 4 นั้น อุบาสกเอตทัคคะ จึงทำกุศลให้ยิ่งยวดขึ้นไป ปรารถนา ตำแหน่งนั้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 หน้า 248 ข้อ 389) ปกติอุบาสกปุถุชนล้วนมีความ ปรารถนาในมนุษย์สมบัติ ที่จะสมปรารถนาต้องปฏิบัติตนขึ้นต่ำในสิกขาบท 5 ประการ จึงเป็นผู้ สมควรแก่การได้มนุษย์สมบัติ ไม่ใช่ตั้งความปรารถนาอย่างเดียวโดยไม่ลงมือปฏิบัติในกุศลกรรมใด ๆ การตั้งความปรารถนาเป็นเพียงจุดเริ่มต้นหรือแรงส่งผลักดันเท่านั้น ส่วนการประพฤติปฏิบัติเป็นหลัก สำคัญในการที่จะได้มาซึ่งมนุษย์สมบัติตามที่ตนปรารถนาแต่ถ้าหากไม่สมปรารถนาก็ไม่ควรเสียใจ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นโลกธรรม คือเป็นเรื่องของโลก ธรรมดาของโลก ทางพระพุทธศาสนามี 8 ประการ คือ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ มีนินทา มีสรรเสริญ มีสุข มีทุกข์ และสำหรับอุบาสกเอตทัคคะ ความปรารถนาของท่านสูงมากไม่ว่า จะเวียนว่ายไปในเทวดาและมนุษย์ตลอดแสนกัป ก็ตั้งความ ปรารถนาในการทำกุศลกรรมตั้งแต่ พังพระธรรมเทศนาของพระศาสดาพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุ มุตตระ ด้วยการละกิเลส ประพฤติพรหมจรรย์

หลังจากนี้แล้ว การสั่งสมบุญ จะเป็นการนำสุขมาให้ต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศ แต่จากงานวิจัยเรื่องอุบาสกเอตทัคคะในจันทรกาลสูตร ต้องเป็นการสั่งสมบุญที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ทำอย่างวิริยอุตสาหะที่เป็นความเพียรพยายามฝ่าฟันจนผ่านพ้นอุปสรรค วิกฤตต่าง ๆ เพราะจากการวิจัยพบว่า อุบาสกเอตทัคคะ “ต้องเวียนว่ายไปในเทวดาและมนุษย์ตลอดแสนกัป” เป็นเช่นนี้ทุกคนและเมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าองค์ก่อน เช่น พระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ ก็ตั้งความปรารถนาในการทำกุศลกรรมตั้งแต่นั้น ด้วยการละกิเลส ประพฤติพรหมจรรย์ สุดท้ายอุบาสกเอตทัคคะก็เป็นอริยะบุคคล คือ เป็นบุคคลผู้บรรลุนิพพานในพระพุทธศาสนา มีโสดาบัน สกทาคามี อนาคามี และอรหันต์ จนได้รับการยกย่องและได้รับการแต่งตั้งว่าเป็นเลิศกว่าอุบาสกท่านอื่น ดังนั้น การสั่งสมบุญ ควรเริ่มต้นทันทีไม่ควรปล่อยให้ผ่านพ้นไปตามกาลเวลา ไม่ประมาทในวัย เพราะอุบาสกเอตทัคคะกว่าที่ท่านจะได้รับการยกย่องใช้เวลาเป็นแสนกัป ในการเวียนว่ายในวัฏสงสาร ซึ่งในการละกิเลสของปุถุชนก็เป็นไปได้ยาก เพราะสิ่งแวดล้อมกระตุ้นให้มนุษย์ออกจากเส้นทางของพุทธะตลอดเวลา ดังนั้นการมีหลักธรรมในการสั่งสมบุญ คือ หลักอุบาสกธรรม 7 ก็สามารถส่งเสริมให้มนุษย์เป็นอุบาสกแก้วตามหลักจันทรกาลสูตรได้

อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์อุบาสกผู้เป็นเอตทัคคะตามหลักจันทรกาลสูตร” สามารถอภิปรายผลการวิจัย แยกออกเป็นประเด็น

1) จากงานวิจัยจะเห็นว่า การได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าเป็นเรื่องที่ต้องได้มาด้วยเหตุ 4 ประการ สามารถนำมาใช้ในสังคมและองค์กรได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นเรื่องของการได้รับการยกย่องเป็นที่สุด ที่ประกาศยกย่องแก่บุคคลที่มีผลงานดีเด่น และได้กระทำความดีให้เป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไปด้วยปัญญาความสามารถ เพื่อเป็นกำลังใจให้ปฏิบัติงานต่อไป และสำหรับปุถุชนทั่วไปได้เอาเป็นแบบอย่าง เพื่อจะได้รับการยกย่องเช่นเดียวกันนั้น โดยงานวิจัยสอดคล้องกับ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แต่งหนังสือ “พุทธธรรม” (ฉบับปรับปรุงและขยายความ) ที่ว่าการดำเนินชีวิตด้วยความรู้เท่าทันธรรมดาของธรรมชาติ โดยประพฤติปฏิบัติในทางที่จะผลักดันและสรรค์สร้างเหตุปัจจัยต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างก่อผลดีบังเกิดคุณประโยชน์แก่มนุษย์ ดังนั้นมนุษย์ที่อยู่ด้วยปัญญาก็จะเป็นบุคคลที่มี จริยะ แยกแยะได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 รู้เข้าใจความจริงของธรรมชาติ หรือรู้เท่าทันธรรมดา ว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย ขั้นที่ 2 ใช้ความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ คือ ปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมดา หรือกฎธรรมดานั้น โดยกระทำการที่เป็นเหตุ ให้เหตุปัจจัยทั้งหลายดำเนินไปในทางที่จะก่อผลดี ขั้นที่ 3 เมื่อทำอย่างถูกต้องที่ตัวเหตุปัจจัยแล้ว ก็ปล่อยให้เหตุปัจจัยเป็นไปตามธรรมดา หรือตามกฎจนก่อผลของมันเอง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560)

นอกจากนี้การที่จะได้รับการยกย่องจะมีภาวะผู้นำของอุบาสกเอตทัคคะซ่อนอยู่ โดยงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิบูลศีลพรต อาสโภ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทชาวพุทธแบบอย่าง : กรณีศึกษาบทบาทของ อนาคตบัณฑิตศรีธรรมราชกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา” มีบทบาทโดดเด่นด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาด้วยการถวายปัจจัย 4 อันสมควรแก่สมณบริโศกเหมือนกัน มีศรัทธามั่น ในพระพุทธศาสนาอย่างไม่เสื่อมคลายเหมือนกัน สร้างเสนาสนะอันเป็น



ถาวรวัตถุไว้ใน พระพุทธศาสนา คือ อานาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างวัดเชตวัน นางวิสาขามหาอุบาสิกาสร้างวัดบุพพาราม ทั้งสองท่านเป็นเศรษฐีใจบุญชอบช่วยเหลืองานสังคมเป็นที่เคารพรักของบุคคลทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นบุคคลที่สมควรได้รับการยกย่องในตำแหน่งเอตทัคคะ (พระครูวิบูลศีลพรต อาสโภ, 2557)

2) จากงานวิจัยจะเห็นว่าในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับคุณงามความดีที่ได้จาก “กุศลกรรม” ที่บุคคลนั้นได้กระทำมา เป็นการสั่งสมกุศลกรรมที่เรียกว่า บุญ นับเป็นแสงกับ ดังนั้นบุคคล สังคม และ องค์กรต่าง ๆ ควรสร้างกุศลกรรมที่เป็นการกระทำด้วยเจตนาที่ดี ถูกต้องด้วยจาคะ เมตตา และปัญญาซึ่งเป็นรากเหง้า ของกุศลทั้งปวง เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีตั้งแต่พื้นฐานของครอบครัวจนถึงสังคม และระดับโลก สอดคล้องกับภัสสรา ที่เสนอว่า การพัฒนาลำดับขั้นทางจริยธรรมจากภายในของบุคคลเพื่อยกระดับขั้นทางคุณธรรมให้สูงขึ้น จากปุถุชนขึ้นไปให้เป็นอริยชนต้องพัฒนาทางกาย จิต สังคมและปัญญา เพื่อไม่ให้กุศลธรรมครอบงำ ให้มีสติในการรับข้อมูลและมีปัญญาเข้าใจสิ่งนั้นตามความเป็นจริง (ภัสสรา มณฑนาธรรม, 2565)

นอกจากนี้แล้วงานวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์อินแก้ว สุขวทุฒโน (ใจโส) ที่ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การบรรลุนิพพานของอุบาสกผู้ได้รับเอตทัคคะ” ที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน พบว่าในอดีตชาติของอุบาสกเหล่านั้นได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าปทุมุตระ และได้ตั้งความปรารถนาไว้ ในปัจจุบันชาติท่านเหล่านั้นได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าทั้งโดยตรงหรือธรรมจากพระสาวกบางคน อุบาสกบางท่านก็ได้บรรลุนิพพานขั้นสูง บางท่านก็ได้บรรลุนิพพานขั้นต่ำ ซึ่งแต่ละท่านก็ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะตามความสามารถของแต่ละท่าน โดยนำหลักอุบาสกธรรม 5 หลักไตรสิกขา และปฏิบัติตนตามหลักทศ 6 มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัด และมีการบำเพ็ญ ทาน ศีล ภาวนาและปกป้องคำชู้พระพุทธศาสนา เอาใจใส่ดูแลพระสงฆ์ตลอดมิได้ขาด ลักษณะการบรรลุนิพพานของอุบาสก ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ล้วนมีเหตุปัจจัยที่ทำให้ท่านเหล่านั้นได้บรรลุนิพพานเป็นเพราะว่าท่านเหล่านั้นเคยบำเพ็ญบารมีมาก่อนตั้งแต่อดีตชาติ และตั้งความปรารถนาทำบุญสำคัญเอาไว้ และชวนชวนเพื่อบรรลุนิพพานในปัจจุบันชาติ (พระครูสมุห์อินแก้ว สุขวทุฒโน (ใจโส), 2555)

3) จากงานวิจัยเอตทัคคะทั้ง 10 ท่าน เมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระผู้มีพระภาคก็จะรับเอาหลักธรรม พุทธวจนะ และหลักการทำความดี ด้วยการละกิเลส และ ประพฤติพรหมจรรย์ มาเป็นสรณะยึดเป็นข้อปฏิบัติ ดังนั้นบุคคล สังคมและองค์กรต่าง ๆ ก็ควรดึงดูดและสร้างการมีส่วนร่วมโดยไม่ต้องบังคับหรือมีสิ่งแลกเปลี่ยนใด ๆ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่จะเป็นกิเลสให้เพิ่มมากขึ้นต่อไป อย่างเช่นการสร้างอิทธิพลต่อความคิดของสังคมและประชาชนในประเทศโดยอาศัยทรัพยากรพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ วัฒนธรรม การแต่งตัว ค่านิยม ในการเข้าวัดฟังธรรม และนโยบายส่งเสริมภาครัฐ ในการจูงใจให้ประชาชนประกอบคุณงามความดี เป็นต้น ซึ่งการทำงานดังกล่าวต้องทำต่อเนื่อง เพราะจะมีความสำคัญในการก่อกำเนิดภาพลักษณ์และชื่อเสียงของบุคคล สังคม และประเทศต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับหนังสือ “ธรรมานุชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม” ของพระเดชพระคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ด้วยมาตรฐานชีวิตของชาวพุทธนี้ เกิดจากความดำริที่จะย้ำเน้นถึงความสำคัญของการที่ชาวพุทธควรมีข้อปฏิบัติที่ยึดถือปฏิบัติกันอย่างจริงจัง โดยรู้ข้อปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ในสังคาลสูตร ขึ้นมาส่งเสริมให้เป็นกฎเกณฑ์สำหรับชาวพุทธ ที่จะยึดถือ



ปฏิบัติกันอย่างเป็นมาตรฐานทั่วไป ในการที่จะดำเนินชีวิตและร่วมสร้างสรรค์สังคมให้ตั้งงามมีความสุข ความเจริญ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2557)

ในการประกอบคุณงามความดีถือเป็นการสร้างมงคลให้กับชีวิตอย่างหนึ่ง ซึ่งเน้นย้ำว่าต้องทำอย่างต่อเนื่อง โดยงานวิจัยสอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักมงคล 38 ประการ ในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย” ของ อำพล บุตตาสาร และ วัชรระ งามจิตรเจริญ กล่าวคือ หลักเกณฑ์ในการประยุกต์ใช้หลักมงคล 38 ของชาวพุทธในสังคมไทยมีหลายอย่าง เช่น การเลือกปฏิบัติตามความสามารถของตน การปรับการปฏิบัติตามหลักมงคลชีวิตให้เข้ากับสภาพการณ์ปัจจุบัน โดยหลักเกณฑ์หรือแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักมงคลชีวิต 38 ของชาวพุทธในสังคมไทย ชาวพุทธไทยส่วนมากได้นำหลักมงคลโดยเฉพาะข้อ 1-30 มาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยบางข้ออาจไม่ได้ปฏิบัติตามคำอธิบายในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และบางข้อมีความเข้าใจความหมายคลาดเคลื่อน ส่วนมงคลข้อ 31-38 ชาวพุทธไทยเข้าใจว่า คฤหัสถ์ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ เพราะเป็นหลักธรรมระดับโลกุตระเหมาะสำหรับบรรพชิต (อำพล บุตตาสาร, วัชรระ งามจิตรเจริญ, 2562)

ดังนั้นผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานที่ได้ทำออกมาสามารถสร้างแนวทางใหม่ ๆ ที่ผู้สนใจสามารถนำไปใช้ได้จริง ในแง่มุมอื่น ๆ ให้หลากหลาย และ นำขึ้นเป็นประเด็นในการอภิปรายหัวข้อต่อไป นอกจากนั้นควรนำสถานการณ์ปัจจุบันที่จะมีผลต่อการประพฤติปฏิบัติของคฤหัสถ์และผู้สนใจว่า มีผลต่อการปฏิบัติให้ได้ถึงเหตุ 4 ประการดังกล่าวได้อย่างไร เพราะระยะเวลาในการทำกิจกรรมต้องหยุดลงตามตารางเวลาจัดงาน ดังนั้นผู้วิจัยขอเสนอให้มีการจัดกลุ่ม Line เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง โดยอาจนำเสนอแนวทางใหม่ ๆ เพื่อกระตุ้นให้คฤหัสถ์และผู้สนใจไม่ลดละการประกอบคุณความดีที่เป็นกุศลกรรม เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่





จากรูปความต่างของอุบาสกเกี่ยวกับอุบาสกจันทาลที่เป็นหัวใจสำคัญที่จะเป็นผู้รับสืบทอดศาสนาจากการพิจารณาถึงความต่างใน 2 ลักษณะคือ

1. อุบาสกแก้ว ประกอบด้วยมีศรัทธา มีศีล เชื่อกรรมไม่เชื่อมงคล ไม่แสวงหาเขตบุญนอกศาสนา และบำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา
2. อุบาสกจันทาล ประกอบด้วย ไม่มีศรัทธา ไม่มีศีล เชื่อมงคลไม่เชื่อกรรม แสวงหาเขตบุญนอกศาสนา และบำเพ็ญบุญนอกพระพุทธศาสนา

จากความต่างดังกล่าว นำไปสู่อัตลักษณ์ของอุบาสก 3 ลักษณะ (BIS) คือ 1. อัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา (Buddhist identity) คือ มีศรัทธา ไม่แสวงหาเขตบุญนอกศาสนา บำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา 2. อัตลักษณ์เชิงอุดมคติ (Ideal Identity) คือ เชื่อกรรมไม่เชื่อมงคล และ 3. อัตลักษณ์ทางสังคม (Social identity) คือ มีศีล เป็นโมเดลของอุบาสกที่อยู่ในวงสังคมที่เชื่อมร้อยกับพระพุทธศาสนาเป็นกรอบแนวคิดในการนำหนทางสว่างแห่งชีวิตสู่ความนิพพานคือสุขสงบในใจอย่างยั่งยืน

บทสรุป

การศึกษาอัตตคัคและจันทาลสูตรมีอิทธิพลต่อการครองตนเป็นอุบาสก มากน้อยแค่ไหนก็เป็นไปตามที่ได้ศึกษาถึงภาวะผู้นำของอุบาสกอัตตคัค แล้วนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ด้วยการจัดตั้งองค์กร มูลนิธิ ชมรม และศูนย์การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ โดยใช้ต้นแบบอุบาสกในพุทธกาล เช่น อนาถปิณฑิกเศรษฐีมีบทบาทโดดเด่นด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาด้วยการถวายปัจจัย 4 อันสมควรแก่สมณบริโภคเหมือนกัน มีศรัทธามั่น ในพระพุทธศาสนาอย่างไม่เสื่อมคลายเหมือนกัน สร้างเสนาสนะอันเป็นถาวรวัตถุไว้ในพระพุทธศาสนาคืออนาถปิณฑิกเศรษฐีสร้างวัดเชตวัน ท่านเป็นเศรษฐีใจบุญชอบช่วยเหลืองานสังคมเป็นที่เคารพรักของบุคคลทั่ว ๆ ไป เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยความศรัทธา ในการพิจารณาตนว่าเป็นผู้มีศรัทธา พระพุทธเจ้าให้พิจารณาถึงการละนิวรณ์ 5 ประการ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 51 หน้า 59) เพราะเป็นสิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม กล่าวคือ (1) กามฉันทะ ความพอใจในกาม (2) พยาบาท ความคิดร้าย (3) ถีนมิทธะ ความหดหู่และเชื่องซึม (4) อุทธัจจกุกกัจะ ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ (5) วิจิกิฉา ความลังเลสงสัย และถือเอา แว่นส่องธรรม คือญาณทัสสนะสำหรับตนในการส่องดูร่างกายให้ทั่วทั้งภายในและภายนอก เช่น การเห็นพระธรรมที่พระอริยเจ้าเห็น การแทงตลอดธรรมอย่างพระอริยเจ้าแทงตลอด การบรรลุธรรมที่ทำให้เป็นพระอริยะ การบรรลุความเป็นพระอริยะ ซึ่งก็คือปัญญานั้นเอง ดังนั้นการพิจารณาการละนิวรณ์ และ ญาณทัสสนะ อุบาสกก็จะเห็นคำตอบของการเป็นผู้มีศรัทธา

ข้อเสนอแนะ

สำหรับผู้วิจัยหลังจากได้ทำงาน “ศึกษาวิเคราะห์อุบาสกผู้เป็นอัตตคัคตามหลักจันทาลสูตร” มีข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจดังนี้

- 1) ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในงาน “ศึกษาวิเคราะห์อุบาสกผู้เป็นอัตตคัคตามหลักจันทาลสูตร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไปให้มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ผู้สนใจพระพุทธศาสนาว่าควรประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร โดย

จัดเป็นฐานความรู้ 4 ฐาน ตามหลักเกณฑ์ของการได้มาของอุบาสกเอตทัคคะ กล่าวคือ 1) ด้วยการเกิดเรื่องขึ้น (อัตถูปัตติ) 2) ด้วยการมาก่อน (อาคมณะ) 3) ด้วยเป็นผู้ชำนาญชำนาญ (จินณวสี) และ 4) ด้วยเป็นผู้ยิ่งด้วยคุณ (คุณาติเรก) ซึ่งเป็นการที่จะช่วยให้ผู้สนใจเข้าถึงหลักธรรมของพระผู้มีพระภาค การจัดกิจกรรมควรมีความต่อเนื่องไปด้วยการมีสื่อที่จะให้ความรู้ต่อเนื่อง เพราะถ้ากิจกรรมจบลงความสนใจต่าง ๆ ก็อาจจะหยุดลงเท่าที่มีกิจกรรมนั้น ๆ ในการจัดงานควรมีการออกแบบตัวอักษรและกราฟิกต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาเพื่อความน่าสนใจ

นอกจากนั้นควรนำสถานการณ์ปัจจุบันที่จะมีผลต่อการประพฤติปฏิบัติของคฤหัสถ์และผู้สนใจว่า มีผลต่อการปฏิบัติให้ได้ถึงเหตุ 4 ประการดังกล่าวได้อย่างไร เพราะระยะเวลาในการทำกิจกรรมต้องหยุดลงตามตารางเวลาจัดงาน ดังนั้นผู้วิจัยขอเสนอให้มีการจัดกลุ่ม Line เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง โดยอาจนำเสนอแนวทางใหม่ ๆ เพื่อกระตุ้นให้คฤหัสถ์และผู้สนใจไม่ลดละการประกอบคุณความดีที่เป็นกุศลกรรม เป็นต้นข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยบอกให้รู้ว่าการเป็นคฤหัสถ์ผู้เป็นเลิศในพระพุทธศาสนา ต้องประกอบไปด้วยเหตุ และ สิ่งใด ๆ ประกอบกันขึ้นมาจนได้รับการแต่งตั้งจากพระผู้มีพระภาคเพียงหนึ่งเดียว ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าในโอกาสข้างหน้าต่อไป ดังนี้

(1) ศึกษาเปรียบเทียบความเป็นอุบาสกผู้เป็นเลิศในพระพุทธศาสนากับสาวกของศาสนาในศาสนาอื่น

(2) ศึกษาวิเคราะห์เหตุของความเป็นเลิศของอุบาสกในพระพุทธศาสนากับความเป็นเลิศของสาวกในศาสนาอื่น

(3) ศึกษาอุบาสกธรรมในจันฑาลสูตรกับพระสูตรอื่น ๆ หรือ หลักธรรมอื่น ๆ ที่สามารถทำให้อุบาสกเป็นเลิศกว่าอุบาสกท่านอื่น ๆ ในด้านใดด้านหนึ่งอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

ภัสสร ฆนทนาธรรม. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยหลักนาถกรรมธรรม. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 5(4), หน้า 198-210.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2557). อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2557). ธรรมานุชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ธรรมสภา.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2560). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ 57. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีพิมพ์.



- พรชัย เจริญดำรงเกียรติ. (2559). *ทวน คีล ภาวนา ในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อมรินทร์ธรรมะ.
- พระครูสมุห์อินแก้ว สุขวฑฒโน (ใจโส). (2555). “การศึกษาวิเคราะห์การบรรลุธรรมของอุบาสกผู้ได้รับเอตทัคคะ”, วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อำพล บุคตาสาร, วัชร งามจิตรเจริญ. (2562). รูปแบบการประยุกต์หลักมงคลชีวิต 38 ประการเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทย. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 26(3), หน้า 1-32.
- พระครูวิบูลศีลพรต อาสโภ. (2557). การศึกษาบทบาทชาวพุทธแบบอย่าง : กรณีศึกษาบทบาทของ อนาถปิณฑิกเศรษฐีกับนางวิสาขามหาอุบาสิกา. *วารสารวณัฎฐองแหงพุทธศาสตรปริทรรศน์*, 1(1) , หน้า 115-123.



การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของ กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

The Development of an Identity and Creation of Cultural Tourist Value of the Ethnic Groups Community in Suphan Buri Province

¹พระครูใบฎีกาศักดิ์ดนัย สุนตจิตโต ²พระสุพรรณวชิราภรณ์

³เพ็ญพรรณ เพื่องฟูลอย ⁴ภัทรกุล ศิลปรัตน์

⁵พระครูภาวนาวารานุรักษ์ ⁶ธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัย

¹Phrakhubaidika Sakdanai Santacitto ²Phrasuphanwachiraporn

³Penphan Fuangfooloy ⁴Phattharakul Silparat ⁵Phrakhru Bhavanavaranurak

⁶Dhammaadhisthana Pornbandalchai

¹²³⁴วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²³⁴Suphanburi-Srisuvarnabhumi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

⁵⁶นักวิชาการอิสระ ⁵⁶Independent Scholar

³Corresponding Author, Email: penphanfuang@gmail.com

Received October 18, 2023; Revised November 9, 2023; Accepted: November 9, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี 2. เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 3. เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยกระบวนการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร การสำรวจเชิงพื้นที่ การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์แบบเจาะจง และการสัมภาษณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาติพันธุ์ชาติกะเหรี่ยง มีอัตลักษณ์ชุมชน ทิวทางวัฒนธรรม และภูมิสังคมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ชุมชนได้ร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว 6 ฐาน และแนวทางพัฒนาบ้านพักในชุมชนให้เป็นโฮมสเตย์ ที่ สะอาด สะดวก ปลอดภัย แต่คงความเป็นธรรมชาติและมิกซ์ไฮของวิถีวัฒนธรรมกะเหรี่ยงสมบูรณ์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายโดยผู้นำชุมชน เพื่อเสริมความเข้มแข็งและการปรับตัวร่วมทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; ชาติพันธุ์; อัตลักษณ์



Abstract

This research paper aimed to study: 1) to analyze the identity and way of life of ethnic communities in Suphan Buri province, 2) to develop activities and community products that promote cultural tourism among ethnic communities in Suphan Buri province, and 3) to strengthen community networks for the sustainable development of cultural tourism among ethnic communities in Suphan Buri province. The research is conducted by using a mixed-methods research methodology, combining qualitative research and participatory action research method. This involved studying documentaries, conducting field surveys, holding focus group discussions, conducting in-depth interviews, and organizing seminars for knowledge exchange. The research results were found that the ethnic Karen community has a cultural and social identity suitable for the development of cultural tourism. The community has collectively outlined strategies for the development of cultural products through six tourism bases and the improvement of community lodgings into culturally immersive, clean, safe, and nature-friendly homestays to accommodate tourists. This was achieved through networking and leadership within the community to enhance cultural sustainability and strength in the long term.

Keywords: Cultural tourism; Ethnicity; Identity

บทนำ

มนุษย์ มีการรวมตัวอยู่กันเป็นครอบครัว เป็นหมู่เหล่า เป็นชุมชน และเป็นกลุ่มสังคม (SOCIAL GROUPS) (วิลาส ศรีมหาโร : 2556) อย่างมีระเบียบและจุดมุ่งหมายบางอย่างร่วมกัน มีการสร้างรูปแบบพฤติกรรมร่วมกันของกลุ่มตนเองอย่างเป็นระบบ มีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาการอยู่ตลอดเวลาด้วยการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น ความก้าวหน้าและพัฒนาการของทางเทคโนโลยีการสื่อสารแบบไร้พรมแดน ทำให้มนุษย์ต้องวิ่งตามและกระโจนเข้าสู่สิ่งใหม่ที่เป็นความเจริญทางวัตถุที่เป็นเพียงความเจริญภายนอก และหลงลืมความสำคัญของชีวิตที่เป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ที่ควรตระหนักและให้คุณค่าก็คือ อัตลักษณ์และวัฒนธรรม ที่เป็นเครื่องการสะท้อนถึงตัวตน ชาติกำเนิด รากเหง้าวิถีชีวิตที่มีคุณค่า ผ่านกาลเวลาและยุคสมัยที่ดำเนินไปด้วยความกลมกลืนของมนุษย์ในแต่ละสังคม เมื่อเราศึกษาชุมชนใดก็ตาม คงจะปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องสนใจไปที่ วัฒนธรรม เพื่อสะท้อนถึงตัวตนของสมาชิกในชุมชนชาติพันธุ์นั้น ที่มีความแตกต่างในวิถีชีวิตของมนุษย์และสังคม นัยยะของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมก็คือ “สัญลักษณ์” (SYMBOL) ที่ใช้ในการแสดงคามมีอยู่ ความเป็นตัวตน หรือเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่ควรได้รับการอนุรักษ์ ส่งเสริม และสร้างมูลค่าจากคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างมูลค่า สร้างรายได้ให้กับชุมชน ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศชาติที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งมีกรอบแนวคิดด้านการแก้ไข

ปัญหาและการสร้างความเข้มแข็งด้านสังคม ชุมชน ความมั่นคงและคุณภาพของประชาชน เช่น ด้านประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่มีความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ มีอายุราวยุคหินใหม่ ยุคสัมฤทธิ์ ยุคเหล็ก ยุคสุวรรณภูมิ ฟูนัน อมรวดี ทวารวดี อุทอง เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน ในเขตภาคกลางด้านตะวันตกของประเทศไทย มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมีประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์เด่น ถือได้ว่าจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมเพราะมีเชื้อชาติรวม 11 ชาติพันธุ์ (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี : 2564, น. 11) ซึ่งมีชาติพันธุ์ที่มีความเข้มแข็งจำนวน 3 ชาติพันธุ์ คือ 1. ลาว ครั้ง อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอด่านช้าง และอำเภอเดิมบางนางบวช 2. ละว้า อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอด่านช้าง และ 3. กะเหรี่ยง อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอด่านช้าง ดังนั้นการนำคุณค่าของชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ มาจัดระบบระเบียบภายใต้เอกลักษณ์ของตนให้เป็น “เครื่องมือ” ในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ จะก่อให้เกิดรายได้ให้กับชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นการดึง “จุดเด่น” ของสิ่งที่มีอยู่ในชาติพันธุ์หรือบุคคลทางวัฒนธรรมสร้างเป็น “จุดขาย” ที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ บูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น สัปปายะ 7 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2546) หรือหลักสันโดษ 3 เชื่อมโยงส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ท้องถิ่น ที่สามารถสร้างผลกระทบต่อคุณภาพของการท่องเที่ยวในแง่มุมเชิงเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวของแผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี (ปีพ.ศ. 2561 – 2566) ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสอดคล้องกับกระแสโลก ด้วยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สัมผัสถึงธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น และไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติที่มีอยู่เดิม (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2564)

สำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นฐานเริ่มต้นของกระบวนการพัฒนา และมีข้อมูลการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่หรือศึกษาเฉพาะกลุ่มเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นบางส่วนแล้ว เช่น อัตลักษณ์ชุมชนเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี (อินทิรา พงษ์นาค และคณะ, 2558) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (วีรพร รอดทัศนาศ, 2557) ซึ่งเป็นการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น ภูมิทัศน์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน บูรณาการในการสร้างมูลค่าและเพิ่มรายได้กลับสู่สมาชิกชุมชน การวิจัยครั้งนี้จะช่วยพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรีที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ

จากข้อมูลดังกล่าวคณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้ เพื่อศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่จะนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน การเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีการบูรณาการระหว่างศาสตร์ คือ การพัฒนาสังคม มนุษยศาสตร์ และพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งมีการบูรณาการระหว่างวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ กับหน่วยงานภายนอก เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การ



บริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวสุพรรณบุรี วิสาหกิจชุมชน เป็นต้น คณะผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชนในพื้นที่และภาคีเครือข่ายมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง โครงการวิจัยนี้ จะช่วยให้เกิดองค์ความรู้พื้นฐานก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการเกี่ยวกับวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ และการมีส่วนร่วมในการวางแผนทางการเพิ่มมูลค่าจากการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ประโยชน์เชิงชุมชนและสังคมด้านการรักษาเอกลักษณ์ คุณค่าความเป็นมนุษย์ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเท่าเทียมของศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติให้หลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของประชาชนในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อเชื่อมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) พื้นที่วิจัย คือ อำเภอด่านช้าง และอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดสุพรรณบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล นำวิเคราะห์อภิปรายผลและเสนอแนะด้วยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยมีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ทั้งที่เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Document research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลอันประกอบด้วย

1) การสำรวจ (Survey) เป็นการดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง ที่ต้องการศึกษาถือเป็นปัจจัยแรกของการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ โดยทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจชุมชน สมาชิกในชุมชนความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ควบคู่กับการพูดคุยสนทนากับผู้นำชุมชน กิจกรรมนี้มีลักษณะของการสำรวจข้อมูลเชิงพรรณนาบริบทชุมชนที่เป็นพื้นที่วิจัย ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดำเนินสะดวก และอำเภอด่านช้าง ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง

2) การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์ความรู้เรื่อง ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่มีความเข้มแข็ง และกระบวนการที่จะนำไปสู่การเชื่อมโยงการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาการจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามรอยเส้นทางชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เชื่อมโยงกับชุมชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่าง ๆ องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง จากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 6 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแต่ละ 1 คน (รวม 3 คน) นักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แต่ละ 1 คน (รวม 3 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ละ 1 คน (รวม 3 คน) และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชนแต่ละ จำนวน 1 คน (รวม 3 คน) โดยใช้วิธีการเจาะจงตามการศึกษาวิจัย จำนวน 18 คน

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการ วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการกระบวนการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลพร้อมทั้งปฏิบัติการอันประกอบด้วย

1) จัดการประชุมสัมมนาแบบมีส่วนร่วมเจาะลึก (participant meeting) เพื่อหาข้อสรุปในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์ชุมชน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชน เมื่อชุมชนเลือกผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนาได้แล้ว จากนั้นคณะผู้ทำวิจัยจึงร่วมกันวางแผนเป็นขั้นตอนและเป็นการทำงานร่วมกันกับสมาชิกในชุมชนชาติพันธุ์ ด้วยการปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 8 คน ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 8 คน และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 8 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 24 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแต่ละ 2 คน (รวม 6 คน) นักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แต่ละ 2 คน (รวม 6 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ละ 2 คน (รวม 6 คน) และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชนแต่ละ จำนวน 2 คน (รวม 6 คน) โดยใช้วิธีการเจาะจงตามการศึกษาวิจัย จำนวน 48 คน

2) การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน กระบวนการเพิ่มมูลค่าวัฒนธรรมชุมชน แบบมีส่วนร่วม โดยกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากวัฒนธรรมจังหวัด เป็นวิทยากรให้ความรู้จุดเด่นและคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ร่วมกับพัฒนาชุมชนจังหวัด เป็นวิทยากรบรรยายกระบวนการสร้างมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดตามแนวทางพระพุทธศาสนา สร้างความเข้มแข็งและกระบวนการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายที่จะพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามรอยเส้นทางชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ครอบคลุมทั้ง 3 ชาติพันธุ์ จากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 2 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 6 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแต่ละ 1 คน (รวม 3 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ละ 1 คน (รวม 3 คน) และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชนแต่ละ จำนวน 1 คน (รวม 3 คน) รวมทั้งหมด 18 คน จำนวน 1 ครั้ง



ขั้นตอนที่ 3 เป็นการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการกระบวนการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลพร้อมทั้งปฏิบัติการอันประกอบด้วย

1) การกิจกรรมสัมมนา (Seminar group) ร่วมกับการจัดกิจกรรมแสดงผลสัมฤทธิ์ของชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ให้เกิดความร่วมมือในการทบทวนแนวทางพัฒนาองค์ความรู้เรื่อง ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่มีความเข้มแข็ง และกระบวนการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายที่จะพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามรอยเส้นทางชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เชื่อมโยงกับชุมชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่าง ๆ และองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น วัฒนธรรมจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด การท่องเที่ยวจังหวัด เพื่อวางแผนออกแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้ง 3 ชาติพันธุ์รวม 1 ครั้ง ประกอบด้วย ตัวแทนจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 1 คน ตัวแทนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง จำนวน 1 คน และตัวแทนชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง จำนวน 1 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 3 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแห่งละ 1 คน (รวม 3 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แห่งละ 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชน แห่งละ จำนวน 1 คน ตัวแทนจากสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 9 คน จำนวน 1 ครั้ง

เพื่อให้การวิจัยมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวิจัยที่มีความสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ดังนี้คือ 1) กลุ่มประชาชน ในพื้นที่วิจัย จำนวน 3 ชาติพันธุ์ ๆ ละ 17 คน รวมจำนวน 51 คน 2) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่วิจัย จำนวน 3 แห่ง ๆ ละ 4 คน รวมจำนวน 12 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 13 คน 4) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชน จำนวน 13 คน และ 5) ตัวแทนจากสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะจงตามการวิจัย กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 77 คน

สำหรับกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำเสนอในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) จากกระบวนการสำรวจ สัมภาษณ์ และกิจกรรมสัมมนา เน้นศึกษากระบวนการได้มาซึ่งชุดความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวครั้ง กะเหรี่ยง ละว้า ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ร่วมกับการส่งเสริมกิจกรรมให้สอดคล้องกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาของเยาวชนในสถานศึกษา ประชาชนทั่วไป เพื่อนำไปสู่การสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเพื่อต่อยอดการพัฒนาขีดความสามารถในการอนุรักษ์ และสร้าง (Application) เชื่อมโยงเครือข่ายอย่างยั่งยืน

ผลการการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาติพันธุ์ละว้า มีจำนวนสมาชิกที่สืบทอดวัฒนธรรมละว้า อยู่เพียง 8 ครอบครัว สมาชิกส่วนใหญ่ออกไปรับจ้างทำงานในเมือง การแต่งกายและภาษาที่ถูกกลืนไปโดยปริยาย ชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีความเข้มแข็ง กิจกรรมทางวัฒนธรรมโดดเด่น

ทั้งภาษา อาหาร การแต่งกาย ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว ส่วนชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นชุมชนที่อยู่ไกล ไม่ได้รับการพัฒนาหรือส่งเสริมเท่าที่ควร อีกทั้งทัศนคติค่อนข้างปิดตัว เพราะความรู้สึกด้อยค่า หากแต่เป็นชุมชนที่มีพื้นที่สมบูรณ์ สมาชิกในชุมชน มีคุณลักษณะ สมาชิกชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปได้ อีกทั้งชุมชนแห่งนี้มีภูมิสังคมที่สำคัญ เช่นการนับถือพระพุทธศาสนา และมีลำห้วยไหลผ่านชุมชน มีสมาชิกในชุมชนที่มีความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมทั้ง 2 กระบวนการถือว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก เพราะสามารถดึงศักยภาพ ความมั่นใจ ความกล้าที่จะก้าวต่อไปอย่างมั่นคง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาติพันธุ์ละว้า มีเพียงแกนนำเพียง 3-4 คน ที่ยังคงพยายามอนุรักษ์อัตลักษณ์ของตนไว้ เด็กรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจ กิจกรรมในชุมชนมีผู้เข้าร่วมน้อย ส่วนชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั่ง เป็นชุมชนใหญ่ มีความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดี มีศูนย์รวมอยู่ที่วัดพุน้ำร้อน มีแนวคิดเรื่องการพัฒนาและการอนุรักษ์อย่างชัดเจน กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นที่ยอมรับของจังหวัด มีการพัฒนาที่พัก โฮมสเตย์ รีสอร์ทไว้รองรับนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว ส่วนชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีความพร้อมต่อการพัฒนาทั้งผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ประชาชนท้องถิ่น ส่วนงานการปกครอง ชมรมการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น อาหาร การแต่งกาย การละเล่น ดนตรี ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน แบ่งออกเป็น 6 ฐานกิจกรรม ต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ละว้าได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม ภาษา อาหาร เชิงการศึกษาเรียนรู้ สำหรับชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั่งมีรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างดียิ่ง มีการเข้าร่วมกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมระดับจังหวัดและระดับประเทศอยู่เสมอ ซึ่งความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดังกล่าวเกิดจากการที่มีผู้นำที่เชื่อมโยงเครือข่ายทางชาติพันธุ์ไว้เหนียวแน่น ส่วนชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีแนวทางพัฒนาชุมชนให้มีที่พักในชุมชน พัฒนาบ้านให้เป็น โฮมสเตย์ ที่ สะอาด สะดวก ปลอดภัย แต่คงความเป็นธรรมชาติและมีการกลั่นไอของวิถีวัฒนธรรมกะเหรี่ยงสมบูรณ์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายโดยผู้นำชุมชน เพื่อเสริมความเข้มแข็งและการปรับตัวร่วมทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง ละว้า และกระเหรี่ยงในจังหวัดสุพรรณบุรี มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม อาจเป็นเพราะความเชื่อที่แตกต่างกัน ประเพณี วัฒนธรรม และความเป็นมาของตน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปได้ อีกทั้งอาจเป็นเพราะ ชุมชนแห่งนี้มีภูมิสังคมที่สำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม ในการพัฒนาภูมิ



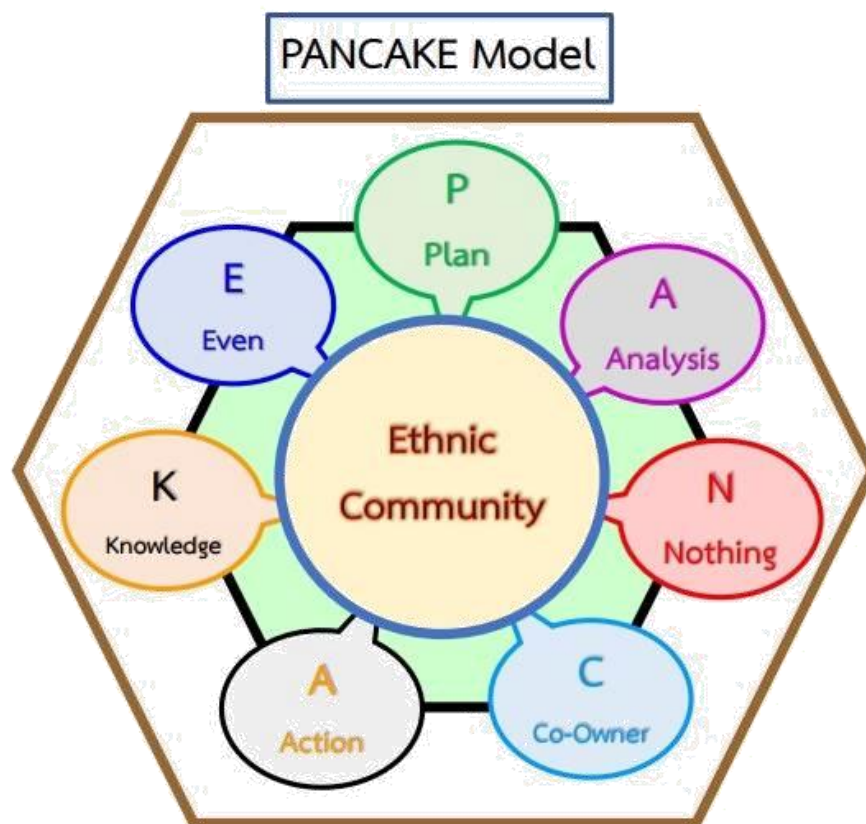
สังคมจำเป็นต้องใช้ ภูมิปัญญาของสมาชิกในชุมชนร่วมกับการพัฒนาชุมชน ให้สามารถดำเนินไปด้วยกัน (ศิริพันธุ์ นันสนานนท์, 2561) สำหรับการพัฒนาชุมชนที่มีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เปิดโอกาสการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการไปท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้หา ประสบการณ์และความบันเทิง โดยนักท่องเที่ยวเห็นว่าคนท้องถิ่นที่ไปเที่ยวนั้นมีวัฒนธรรมที่แปลกโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์จนสามารถดึงดูดใจให้ไปท่องเที่ยวได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนชาติพันธุ์ละว้า ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม ภาษา อาหาร เชิงการศึกษาเรียนรู้ สำหรับชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้งมีรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างดี ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความพร้อมต่อการพัฒนาทั้งผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ส่วนงานการปกครอง ชมรมการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความพยายามนำมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นทรัพยากรของชุมชนมาพัฒนา เพื่อใช้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน สะท้อนอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตดั้งเดิม ในการส่งเสริมให้ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนก้าวต่อไปข้างหน้า ซึ่งทุกฝ่ายจึงต้องร่วมมือกันเพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรม (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2548)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม ภาษา อาหาร เชิงการศึกษาเรียนรู้ สำหรับรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์มีการเข้าร่วมกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมระดับจังหวัดและระดับประเทศอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีผู้นำที่เชื่อมโยงเครือข่ายทางชาติพันธุ์ไว้เหนียวแน่น มีการพัฒนาชุมชนให้มีที่พักในชุมชน พัฒนาบ้านให้เป็น โฮมสเตย์ ที่ สะอาด สะดวก ปลอดภัย แต่คงความเป็นธรรมชาติและมีกลิ่นไอของวิถีวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การสร้างเครือข่ายนั้นจะทำให้มีการติดต่อ การแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วยวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน (พระดาวเหนือ, 2557)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

PANCAKE Model เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้มาจากการวิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์ จากกระบวนการทำกิจกรรม สามารถนำไปใช้กับการพัฒนาชุมชนอื่นๆ ซึ่งง่ายต่อการทำความเข้าใจและการนำไปใช้ ดังนี้



P = Plan การวางแผน ถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกของการทำกิจกรรม ซึ่งต้องมีการวางแผนที่ดี ประเมิน และทบทวนแผนอยู่เสมอ

A = Analysis การคิด วิเคราะห์ร่วมกัน เป็นการร่วมกันพิจารณาวิเคราะห์หาแนวทาง วิธีการ ปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น

N = Nothing ไม่มีอะไรที่เป็นไปไม่ได้ ถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการทำงานร่วมกัน เพราะถ้าเรามั่นใจในสิ่งที่ทำ มั่นใจในทีม ความสำเร็จย่อมเป็นจริงแน่นอน

C = Co-owner เป็นเจ้าของร่วมกัน ปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า พัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการได้นั้น จะต้องอาศัยความเป็นเจ้าของร่วมกัน

A = Action การลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง กิจกรรมใด ๆ จะไม่สามารถสำเร็จลงได้ หากมีการวางแผนงาน มอบหมายงาน แต่ไม่มีการปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถ ตามหน้าที่

K = Knowledge การพัฒนาความรู้ การพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องถือเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชน การก้าวทันองค์ความรู้ใหม่ เทคโนโลยีใหม่ มีความจำเป็นอย่างยิ่ง

E = Even เป็นประจำ สม่าเสมอ การทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม โดยเฉพาะเกี่ยวกับ ประเพณี วัฒนธรรม จะต้องมีความต่อเนื่อง สม่าเสมอ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป



บทสรุป

การศึกษาอัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการศึกษาบริบทที่เป็นเอกลักษณ์ ความแตกต่าง ความโดดเด่น ที่แสดงความเป็นตัวตนและความมีอยู่บทพื้นที่ของความเป็นมนุษย์ สำหรับการพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาให้ความสำคัญในการสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต เป็นธรรมชาติ และต้องไม่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ความเป็นอยู่แบบเดิม ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ ในส่วนของการเชื่อมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนา สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้มีความต่อเนื่อง และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ด้านการศึกษาองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปถอดบทเรียนเชิงพื้นที่ หรือกรณีศึกษาให้กับผู้เรียนด้านมนุษยศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านศาสนา ด้านประวัติศาสตร์ หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปต่อยอดองค์ความรู้ การนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาอื่นโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นกระบวนการฝึกและสร้างการเรียนรู้

2) ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปศึกษาต่อยอด และถอดบทเรียนกระบวนการเพื่อขยายผลองค์ความรู้ให้บุคลากร ที่จะช่วยพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูอาชีพ การสร้างรายได้ และการเชื่อมโยงและสอดคล้องกับบริบทเครือข่ายที่กำลังขับเคลื่อนองค์การแห่งการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ที่สำคัญ คือ PANCAKE Model สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับ กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยควรให้ความสำคัญกับ การมีส่วนร่วม สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ วัฒนธรรม อัตลักษณ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์

เอกสารอ้างอิง

ชนัญ วงษ์วิภาค. (2548). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*.

กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระดาวเหนือ บุตรสีเทา. (2557). *การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแผ่*

พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพบรมมน้ำสุข อำเภอกู่เหล็ก จังหวัดสุโขทัย.

กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิลาส ศรีมหาโร, (2556). *สังคมวิทยาการเมืองการปกครอง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

ศิริพันธ์ นันสุนานนท์ และคณะ, (2561) ภูมิสังคมทางวิถีชีวิตและคุณค่าของพื้นที่สาธารณะต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชุมชนน้ำ. *วารสารสิ่งแวดล้อม*, 22(3), หน้า 41-48.



- สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน).
สุพรรณบุรี: สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี.
- อินทิรา พงษ์นาค และคณะ. (2558) อัตลักษณ์ชุมชนเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. *Veridian E-Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 8(3), หน้า 511-523.



วิพากษ์ข้อถกเถียงเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทธเจ้าในคัมภีร์

พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน

A critique of the Debate on Devadatta as the Buddha's Rival in

Theravada and Mahāyāna Scriptures

¹พระณัฐภัทร กิจจกาโร ²พระมหาอดิเดช สติวโร

³พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี ⁴ประเวศ อินทองปาน

¹Phra Natthapat Kiccākaro ²Phramaha Adidej Sativaro

³Phramaha Khwanchai Kittimethi ⁴Prawet Intongpan

¹²³คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²³Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

⁴คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁴Faculty of Humanities, Kasetsart University

¹Corresponding Author, Email: Armumum@gmail.com

Received September 16, 2023; Revised November 13, 2023; Accepted: December 4, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจข้อถกเถียงเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทธเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน 2) เพื่อวิเคราะห์บริบทข้อถกเถียงเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทธเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน และ 3) เพื่อวิพากษ์ข้อถกเถียงเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทธเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยทางด้านเอกสาร จากแหล่งข้อมูล คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ชั้นรองของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและมหายาน ผลการวิจัยพบว่า คัมภีร์เถรวาทและนิกายที่แตกออกมาจากเถรวาท คือ อัมมคุตติกะ มหิสาสกะ สัพพัตถิกวาทะ และมูลสัพพัตถิกวาทะ ปรากฏประวัติพระเทวทัตในตำนานหลักประมาณ 15 เรื่อง คัมภีร์ฝ่ายมหายาน ได้แก่ มหาสังฆิกวินัย-วิภังค์ ลลิตวิสตระ พุทธจริต มหาวัสตุอวทานมี 2-4 เรื่องเท่านั้น ส่วนสังฆกรรมบุญทริกสูตรไม่มีกล่าวไว้ การตีความเรื่องพระเทวทัตมี 2 แบบคือ การตีความตามตัวบททางคัมภีร์และการตีความแบบขรรวาสวิสัย เมื่อการตีความตามตัวบทมีข้อจำกัดจึงจำเป็นต้องใช้การตีความแบบหลังซึ่งทำให้ทราบว่าเรื่องพระเทวทัตกระทำสังฆเภทมีจุดเริ่มต้นจากวัตถุ 5 ประการ พระเทวทัตมิได้เป็นคนบาปดังที่เข้าใจกันแต่เป็นเพียงภิกษุที่เคร่งครัดในอุตงควัตร การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมกำลังมีอิทธิพลต่อข้อวัตรของคณะสงฆ์ พระเทวทัตกังวลเรื่องการเปลี่ยนแปลงจึงข้อวัตรที่เคร่งครัด แต่เมื่อข้อเสนอไม่ผ่านการเห็นชอบส่งผลให้พระเทวทัตและพวกแยกคณะของตน ผู้บันทึกคัมภีร์มีความจำเป็นต้องบันทึกคัมภีร์เพื่อมิให้ภิกษุอื่นนำพระเทวทัตมาเป็นต้นแบบ

คำสำคัญ: การวิพากษ์; ข้อถกเถียง; เทวทัต; คู่ปรับ

Abstract

This research paper aimed: 1) to explore the debate on Devadatta as the Buddha's rival in Theravada and Mahāyāna scriptures, 2) to analyze the context of the debate about Devadatta as the Buddha's rival in Theravada and Mahāyāna scriptures, and (3) the criticize the debate on Devadatta as the Buddha's rival in Theravada and Mahāyāna. This research is made by a qualitative method applying particularly on documentary research from Theravada and Mahāyāna Buddhist scriptures. The research results were found that Theravada scriptures and sects that branched out from Theravada are of Dhammakuttika, Mahisāsaka, Sabpatthikavāda and Mūla-Sabpatthikavāda. There appear to be approximately 15 stories of the history of Devadatta in the main legends. The Mahāyāna scriptures, the Mahāsamghika-Vibhaṅga, Lalitavistara, Buddhacarita, and Mahāvastu Avadāna, have only 2-4 stories. As for the Lotus Sutta, it is not mentioned. There are two types of interpretations of the Devadatta: the interpretation done according to the scriptural text and the secularism interpretation. Since the interpretation done according to the text is limited, then it is necessary to use the latter, which reveals that the story of Devadatta's action in schism began with five objects. Devadatta was not a sinner as is commonly understood, but was only a monk who strict in Dhutaṅga. Economic and social developments were influencing the Sangha's practices. Devadatta was concerned about change and therefore had strict observances. But when the proposal was not approved, he and his group split up. The text recorders had to record the texts prohibiting other monks not to see Devadatta as a role model.

Keywords: Critique; Debate; Devadatta; Rival

บทนำ

การทบทวนเนื้อหาของพุทธประวัติในสมัยพุทธกาลและชาดกทำให้ทราบว่า พระเทวทัตเป็นคู่ปรับหรือปฏิปักษ์ต่อพระพุทธเจ้าตั้งแต่อดีตชาติจนถึงปัจจุบันชาติ พระเทวทัตเป็นเสมือนชั่วตรงข้ามที่ก่อเรื่องอันเป็นอาทิกัมมิกบุคคลให้ทรงบัญญัติสิกขาบทและเป็นมารผู้หนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงเผชิญในขณะประดิษฐานพระศาสนาให้มั่นคง ในพระไตรปิฎกเถรวาทกล่าวถึงพระเทวทัตในพระวินัยปิฎกเป็นครั้งแรกโดยปรากฏขึ้นในฐานะพระญาติของสีหัตถะกุมาร เทวทัตกุมารออกบวชพร้อมศากยราชกุมารทั้ง 5 พร้อมกับบรรลุลุณณและอภิเษกจนได้ฤทธิขึ้นปุณณ ภายหลังเกิดความละโมภในลาภสักการะจึงต้องการปกครองสงฆ์ด้วยตนเอง นำไปสู่อนันตริยกรรมมีโลหิตุปบาท และสังฆเภท (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 7 ข้อที่ 331-343 หน้า 170-202, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยา, 2539) เป็นผลสำคัญ ส่วนในคัมภีร์ชั้นรองคืออรรถกถาขุททกนิกาย ชาดก พระพุทธโฆสะได้พรรณนาเรื่องอันประกอบด้วยบาปอกุศลที่พระเทวทัตกระทำต่อพระโพธิสัตว์ในอดีตหลายภพชาติอีกด้วย เช่น เสรีชาดกอันเป็นชาติแรกที่พระเทวทัตผูกเวรในพระโพธิสัตว์ (อรรถกถาพระไตรปิฎก



ภาษาไทย, เล่มที่ 1 หน้าที่ 3 ข้อที่ 175-177, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556) สมมติว่าพระเทพพรหมญาณมุนีเป็นผู้คิดต่อชนทุกคนไปก็หาไม่ เป็นผู้ประพจน์ผิดเฉพาะพระโพธิสัตว์เท่านั้น” (มีลทินปัญหาปกรณภาษาไทย, ข้อที่ 7 หน้าที่ 302-303, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540) ในภาพรวมแล้วประวัติพระเทพพรหมญาณมุนีในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นรองของพระพุทธศาสนาเถรวาทสะท้อนภาพพระเทพพรหมญาณมุนีในฐานะคนบาปต่อทั้งพระศาสนาและพระศาสนามากกว่าจะเป็นคนดี (สิริ เพ็ชรไชย, พระคัมภีร์สารัตถที่ปณี (แปล) ภาค ๔, เล่มที่ 4 หน้าที่ 264 ข้อที่ 366, 2542) อันได้แก่ การเป็นผู้มีความเพียรในสมณกรรมฐานหรือการบำเพ็ญบารมีจนเกิดเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในอนาคตกาล (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย, ข้อที่ 81 หน้าที่ 80, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556) นำไปสู่ข้อถกเถียงที่ว่า เหตุใดบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยของพระเทพพรหมญาณมุนีจึงขัดแย้งกันเช่นนั้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาโดยนัยยะทางประวัติศาสตร์ศาสนา พระพุทธศาสนาเถรวาทมีความเป็นมาก่อนพระพุทธศาสนานิกายอื่นทั้งหมด ส่งผลให้คำสอนและเรื่องราวแบบพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นต้นเค้าหรือรากเหง้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ภายหลังจากสังคายนาครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ร่องรอยของการแยกนิกายอย่างพวมมหาสังฆิกะ (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย, นิทานกถา ข้อที่ 161, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556) ก็มีพัฒนาการเป็นนิกายมหายานในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่า ในความคิดของผู้แยกนิกายนั้นจะมีทัศนคติและมุมมองอย่างไรต่อผู้กระทำสังฆเภทอย่างพระเทพพรหมญาณมุนี เพราะพระเทพพรหมญาณมุนีเป็นบุคคลเดียวที่กล้าทูลขอวัตร 5 ประการ (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 1 ข้อที่ 409 หน้าที่ 441-442, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันเป็นข้อวัตรที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตและยังเป็นบุคคลเดียวที่กล้าท้าทายพระราชอำนาจเพื่อปกครองสงฆ์ ในขณะที่พวมมหาสังฆิกะตอนจะแยกออกจากนิกายหลักอย่างเถรวาทก็ได้เสนอวัตร 10 ประการเพื่อท้าทายอำนาจพระพุทธานิกายเดิมเช่นกัน (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 7 ข้อที่ 446 หน้าที่ 393, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นิกายมหาสังฆิกะตามประวัติศาสตร์ที่บันทึกในคัมภีร์พระบาลีแห่งพุทธศาสนาเถรวาทถือว่ามีจุดเริ่มต้นหลังจากการมรณภาพของพระเทพพรหมญาณมุนี ทั้งนี้ผู้วิจัยมีได้สรุปว่าพวมมหาสังฆิกะเป็นพวกพระเทพพรหมญาณมุนีที่นำศึกษา คือ ในเมื่อพวมมหายานที่มีพัฒนาการจากพวมมหาสังฆิกะมีความเชื่อและทัศนคติต่อข้อวัตรต่างจากพระพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว คณะสงฆ์นิกายมหาสังฆิกะจะบันทึกเรื่องราวของพระเทพพรหมญาณมุนีอย่างไรในฐานะผู้เห็นต่างทางข้อวัตรคล้าย ๆ กัน ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานไว้เบื้องต้นว่า ประวัติของพระเทพพรหมญาณมุนีระหว่างพระพุทธศาสนา 2 นิกาย คือ นิกายเถรวาทและนิกายมหายานน่าจะแตกต่างกันอยู่บ้างไม่มากนัก

ทั้งนี้ พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย ได้จัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระเทพพรหมญาณมุนีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยศึกษาเฉพาะในพระไตรปิฎกเถรวาทฉบับภาษาไทย พบว่า พระเทพพรหมญาณมุนีเกิดมาเพื่อพยายามขัดขวางและก่อโทษแก่พระพุทธานุภาพนับตั้งแต่ชาติที่เป็นพ่อค้าชื่อเสรีวะเป็นต้นมา บุคคลที่หลงเชื่อถ้าขาดปัญญาทำให้ได้รับผลร้ายตามมา ผลกรรมของพระเทพพรหมญาณมุนีคือการถูกรังแกในที่สุด (พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย (ปณฺณ, 2546) ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวยังขาดการศึกษาโดยเปรียบเทียบกับคัมภีร์ฝ่ายมหายานและหลักฐานที่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงช่องว่างในการศึกษาวิจัยประวัติความเป็นมาของพระเทพพรหมญาณมุนี

ดังนั้น สมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้จึงนำไปสู่การสำรวจประวัติความเป็นมาของพระเทวทัต ชาติกำเนิด บุคลิกลักษณะ วิกรกรรม และผลของการกระทำให้ครบถ้วนทั้งคัมภีร์พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและคัมภีร์พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน รวมไปถึงการจัดหมวดหมู่ประเด็นต่าง ๆ ที่เหมือนกันเมื่อขั้นตอนดังกล่าวครบถ้วนแล้วจึงนำไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นเพื่อให้ได้ข้อมูลว่าพระเทวทัตในทัศนคติของแต่ละนิกายเป็นอย่างไร จะเหมือนกันหรือต่างกันเท่าไรหรืออย่างไรบ้าง แต่ละนิกายมีข้ออ้างที่สนับสนุนหรือโต้แย้งกันอย่างไร บทความวิจัยนี้จึงนำเสนอ ข้อถกเถียงเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน รวมไปถึงการวิเคราะห์และการวิพากษ์ในประเด็นดังกล่าวด้วย ผู้วิจัยเชื่อว่า ผลของการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการศึกษาเรื่องพระเทวทัตและบุคคลในประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ เพราะเกิดองค์ความรู้ในด้านการศึกษาเชิงคัมภีร์ที่มีการตีความทั้งแบบตามตัวบทและตามแบบขรรวาสวิสัย ทำให้การศึกษาพระพุทธศาสนามีคุณค่าในเชิงวิชาการที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจข้อถกเถียงเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน
2. เพื่อวิเคราะห์บริบทข้อถกเถียงเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน
3. เพื่อวิพากษ์ข้อถกเถียงเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจะศึกษาประวัติความเป็นมาของพระเทวทัตที่สัมพันธ์กับพระพุทเจ้าและคณะสงฆ์สาวกจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย อรรถกถาภาษาไทย ฎีกาภาษาไทย (หรือบาลี) และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยจะศึกษาควบคู่ไปกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่สำคัญ คือ สัทธรรมบุดนทริกสูตร สรวาสติวาทพุทธจริต มหาวิสตุอทาน ลลิตวิสตระ ทวาทศวิหรณสูตร บันทึกของภิกษุจีน และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้ตั้งไว้ตอนต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการศึกษาแบบการตีความเชิงขรรวาสวิสัย (Secularism Interpretation) เพื่อนำไปสู่การพิจารณาบริบทเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาที่มี รวมถึงนำเสนอสิ่งที่วิเคราะห์ได้ไปสู่กระบวนการวิพากษ์ ผู้วิจัยเชื่อว่าการใช้วิธีดังกล่าวจะทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีความเป็นกลางทางวิชาการ และเขียนสรุปเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1. ผลการวิจัยพบว่าข้อมูลเรื่องพระเทวทัตที่กลายมาเป็นข้อถกเถียงมีรายละเอียดในคัมภีร์พระพุทธศาสนาแต่ละนิกาย ดังต่อไปนี้



1) ในพระไตรปิฎกฝ่ายเถรวาท ประวัติพระเทวทัตโดยส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ และ ขันธกะ ในมหาวิภังค์ประกอบด้วยเรื่องพระเทวทัตทูลขอวัตถุ 5 ประการ และการทำสังฆเภทจนทำให้พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติอาบัติสังฆาติเสสข้อที่ 10 และ 11 ส่วนในขันธกะจะประกอบด้วยรายละเอียดที่เพิ่มเติมมาจากส่วนมหาวิภังค์ ในขันธกะกล่าวถึงตั้งแต่พระเทวทัตออกบรรพชาพร้อมศากยราชกุมารจนถึงเหตุการณ์ที่พระอัครสาวกนำภิกษุ 500 กลับจนพระเทวทัตอาเจียนเป็นเลือด ส่วนอรรถกถาและคัมภีร์ชั้นรองอื่นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1) อรรถกถาชาดก มีเรื่องขยายความจำนวน 78 ชาดก โดยย้อนอดีตชาติที่พระโพธิสัตว์และพระเทวทัตเคยได้ผูกกรรมกันมา เริ่มตั้งแต่ชาติแรกคือเสริวณิชาดก (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย, ชาดก เล่มที่ 1 หน้าที่ 175-177 ข้อที่ 3, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556)

1.2) อรรถกถาธรรมบท กล่าวถึงวิบากกรรมของพระเทวทัตต่อจากพระไตรปิฎกว่า พระเทวทัตนอนเป็นไขอยู่ 9 เดือน ต่อมาจึงต้องการเข้าเฝ้าพระศาสดา แต่ได้ถูกธรณีสูบก่อนพบพระศาสดาที่ริมฝั่งสระโบกขรณีใกล้วัดเชตวันแล้วไปเกิดในอเวจีถูกตรึงด้วยหลาวเหล็ก (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย, ธรรมบท เล่มที่ 1 หน้าที่ 138-141 ข้อที่ 17, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556)

1.3) อรรถกถาขุททกนิกาย จุฬนิตเทส ระบุถึงการพยากรณ์ของพระเมตไตรยพุทธเจ้าว่าพระเทวทัตจะไปตรัสรู้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าอัญญิสสระ (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย, จุฬนิตเทส หน้าที่ 80 ข้อที่ 81, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556)

1.4) มลिनทปัญหাপกรณ์ ตอบปัญหาสำคัญว่า พระพุทธเจ้าบวชให้พระเทวทัตเพราะทรงต้องการให้พระเทวทัตหลุดออกจากวงจรแห่งบาปอกุศลอันไม่จบสิ้น (มลिनทปัญหปกรณ์ฉบับภาษาไทย, หน้า 177 ข้อ 3, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540)

2) ในพระไตรปิฎกฝ่ายมหายาน (มหาปิฎกไทโซ) ประกอบด้วยประวัติพระเทวทัตจากพระพุทธศาสนาหลายนิกาย คือ มหาสังฆิกะ อัมมคุตติกะ มหิสาสกะ สัพพัตถิกวาหะ และมูลสัพพัตถิกวาหะ โดยในฝ่ายมหายานก็ปรากฏเรื่องพระเทวทัตใน 2 คัมภีร์หลัก ๆ เช่นกัน คือ มหาวิภังค์ และ ขันธกะ เนื้อหาที่เกี่ยวกับพระเทวทัตที่เป็นส่วนตำนานหลักเหมือนกันกับฝ่ายเถรวาทจะมีรายละเอียดกว้างขวางออกไปตามแต่นิกาย มหาสังฆิกะกล่าวถึงพระเทวทัตเพียงแค่การทูลขอวัตถุ 5 ประการและการกระทำสังฆเภท ส่วนนิกายอัมมคุตติกะ มหิสาสกะ สัพพัตถิกวาหะ และมูลสัพพัตถิกวาหะประกอบด้วยเหตุการณ์ที่พระเทวทัตกระทำอาชญากรรมต่อพระพุทธเจ้าหลายเหตุการณ์ ในคัมภีร์ชั้นรองอย่างชาดกและอวทานของฝ่ายมหายาน ได้แก่ ลลิตวิสตระ พุทธจริต มหาวิสตอวทาน สัทธรรมบุดนทริกสูตร และทวาทศวิหรณสูตร มีรายละเอียดดังนี้

2.1) ลลิตวิสตระ พระเทวทัตเป็นบุคคลที่มีศักยภาพและสมรรถภาพดีกว่า พระโพธิสัตว์ในคัมภีร์ได้พรรณนาเหตุการณ์ประลองศิลปศาสตร์และวิทยายุทธ พระโพธิสัตว์มี พระราชสมรรถภาพทั้งสองด้านแบบที่ไม่มีใครเทียบ เนื้อเรื่องจึงแสดงออกถึงการยกย่องพระโพธิสัตว์ให้มีความสามารถเหนือกว่าทุกคนโดยเฉพาะพระเทวทัต พระพุทธเจ้าจึงเป็นบุคคลที่ควรยกย่องอย่างสูงสุดในฐานะผู้ที่ปราศจากข้อกังขาใด ๆ ทั้งในด้านร่างกายที่เข้มแข็ง สติปัญญาที่รอบรู้ และจิตใจที่กอร์ปด้วยเมตตากรุณา (Mitra, R., 1881)

2.2) พุทธจริต พระเทวทัตมีจิตคิดร้ายต่อพระพุทธเจ้าเพราะความริษยาในพระเกียรติคุณของพระพุทธองค์ แม้พระเทวทัตจะออกบวชในสำนักพระศาสดาพร้อมกับเจ้าชายตระกูลศากยะ แต่นิสัยในตอนเป็นสมณะก็มีได้เหมือนกับสาวกองค์อื่น กลับคิดแบ่งแยกสงฆ์เพื่อปกครองและกระทำการวางแผนเพื่อปลงพระชนม์ใน 2 วาระ คือ กลิ้งหินลงจากเขาคุรุทฎฐะและปล่อยช้างป่าคลั่ง แต่พระพุทธองค์ก็มีทรงปริณิพพานด้วยความพยายามนั้น (Willemen, C., 2009)

2.3) มหาวิสตุทธทาน ประวัติความเป็นมาของพระเทวทัตในคัมภีร์มหาวิสตุทัตทั้ง 3 ตอน จะประกอบด้วย ตอนแรกพระเทวทัตจะเกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์ในฐานะคู่วิบากกรรมซึ่งอยู่ในรูปแบบชาดกทั้งสามเรื่อง ในตอนที่ 2 เป็นเรื่องเล่าประเภทชาดกสมเหตุการณสมัยเยาว์วัยที่แสดงศักยภาพของพระโพธิสัตว์ที่เหนือกว่าพระเทวทัตในเรื่องความเป็นผู้นำและพลังกำลัง ส่วนตอนที่ 3 เป็นเหตุการณ์สมัยออกบวชจนถึงเริ่มเข้าสู่เพศสมณะในสมัยพุทธกาล แสดงสัญญาณเริ่มต้นว่าการบำเพ็ญในเพศสมณะจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์และการปฏิบัติของพระพุทธองค์ที่แตกต่างจากกุลบุตรศากยราชคนอื่น ๆ (สำเนียง เลื่อมใส, 2553, Jones, J.J., 1952)

2.4) สัทธรรมบุนทริกสูตร พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลายถึงอดีตชาติของพระองค์ ในขณะที่แสวงหาโมกขธรรม พระเทวทัตเป็นภิกษุผู้รู้ธรรมนั้นได้สอนธรรมแก่พระโพธิสัตว์ พระพุทธองค์ทรงยกย่องพระเทวทัตดุจกลยาณมิตรเพราะทำให้ทรงตรัสรู้ได้ และทรงพยากรณ์อนาคตของพระเทวทัตว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า เทวราช ในท้ายบทของคัมภีร์พรรณนาถึงคุณแห่งการยอมรับพระสูตรในบทนี้ว่ามีอานิสงส์ใหญ่โดยเฉพาะจะถึงสุคติโลกมนุษย์ และสวรรค์ (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2543, Kubo, T., Yuyama, A., 2007)

2.5) ทวาทศวิหรณสูตร จัดเป็นชาดกเรื่องหนึ่ง กล่าวถึงประวัติพระเทวทัตว่า เกิดวันที่ 7 เมษายน (ก่อนพระโพธิสัตว์ 1 วัน) เป็นโอรสของพระเจ้าอมิตทนะ และมีพระอนุชาหนึ่งพระองค์ชื่อว่า เจ้าชายอานนท์ (มหาปิฎกไทโชภาษาจีน, เล่มที่ 4 พระสูตรที่ 195 หน้าที่ 146 แถวที่ 3 บรรทัดที่ 7-16, CBETA Buddhist Electronic Buddhist Scripture Foundation, 1988)

3) บันทีกของภิกษุจีน 3 รูป คือ ฟาเหียน เสวียนจาง และอู่จิง

ภิกษุฟาเหียนจาริกไปอินเดียเมื่อประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 5 เขาพบว่า ในที่นั้นมีกลุ่มนักบวชซึ่งเป็นสาวกของพวกพระเทวทัตที่นับถือเฉพาะพระพุทธเจ้า 3 พระองค์ก่อนหน้า ได้แก่ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมนพุทธเจ้า และพระกัสสปพุทธเจ้าเท่านั้น และไม่พบว่านักบวชเหล่านั้นนับถือพระศากยมุนีพุทธเจ้า (Deeg, M., 1999) ภิกษุเสวียนจางได้เดินทางไปอินเดียแถบเบงกอลตะวันตกที่เมืองกรรมสุวรรณ ได้สำรวจพบอาราม 3 แห่งซึ่งน่าจะเป็นที่จำอยู่ของพวกสาวกพระเทวทัตเนื่องจากผู้บันทึกสังเกตเห็นข้อวัตรบางประการ เช่น การไม่บริโภคผลิตภัณฑ์จากนมซึ่งเป็นหนึ่งในข้อห้ามของนิกายดังกล่าว (Dutt, N., 1978, Deeg, M., 1999) ภิกษุอู่จิงบันทึกประวัติของสาวกพระเทวทัตไว้ในอรรถกถาแห่งคัมภีร์นิกายมูลสัพพัตถิกวาทะ-กรรมวาจาว่า ปรากฏภิกษุนิกายเทวทัตจำนวนมากในดินแดนแถบตะวันตก (อินเดียตะวันตก?) มีจำนวนมากที่อยู่ปะปนกับภิกษุทั้งหลายที่นำลัทธิ สมาทานกฎระเบียบของพระพุทธเจ้าบางเวลา และบิณฑบาตโดยใช้น้ำเต้าแทนบาตร ภิกษุพวกนี้เป็นพวกนอกกรีตในสายตาสัทธกปฏิบัติ จากที่มีหลักฐานในบันทึกเหล่านี้จึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าแนวคิดของพระเทวทัตมิได้สูญหายไปภายหลังจากพระเทวทัตถูกธรณีสูบ ยังคงมีการสืบทอดโดยสาวกของพระเทวทัต



จากผลการศึกษาเชิงเปรียบเทียบคัมภีร์ทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน ผู้วิจัยได้นำการศึกษาของมูเคอจีมาเป็นกรอบ ทำให้ได้ทราบว่า คัมภีร์ฝ่ายเถรวาทเริ่มบันทึกประวัติพระเทวทัตในทางบาปอกุศลในคัมภีร์วินัยปิฎก วิภังค์ อันเป็นคัมภีร์ที่เก่าแก่ก่อน ต่อมาคัมภีร์วิภังค์และคัมภีร์ชั้นธกะของนิกายที่แตกออกมาจากเถรวาทก็รับอิทธิพลทางคัมภีร์โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ เถรวาทวินัย จุลวรรค สังฆเภทชั้นธกะ มีมากที่สุด 15 เรื่อง , มหาสาสิกวินัย วิภังค์ มีมากที่สุด 15 เรื่อง, ัมมคุดติกวินัย วิภังค์ มีมากที่สุด 14 เรื่อง, สัพพัตติกวาทวินัย เทวทัตวิสตุ มีมากที่สุด 16 เรื่อง และมูลสัพพัตติกวาทวินัย สังฆเภทวิสตุ มีมากที่สุด 26 เรื่อง ส่วนคัมภีร์ฝ่ายมหายาน ได้แก่ มหาสังฆิกวินัย-วิภังค์ มี 2 เรื่อง คัมภีร์ชั้นรองอย่างลลิตวิสตระ มี 2 เรื่อง, พุทธจริต มี 4 เรื่อง, มหาวิสตุอวทาน มี 4 เรื่อง และสัทธรรมปุณฑริกสูตรไม่มีกล่าวไว้ และจากคัมภีร์พระวินัยของนิกายเถรวาทถึงนิกายสัพพัตติกวาทะบันทึกประวัติพระเทวทัตในจำนวนที่ไม่ต่างกันมากประมาณ 14-16 เรื่อง แต่ละเรื่องก็เหมือนหรือคล้ายกันในเนื้อหาสาระ แต่เมื่อนิกายมูลสัพพัตติกวาทะบังเกิดขึ้น นิกายดังกล่าวก็ได้ขยายเรื่องพระเทวทัตให้กว้างขวางออกไป สรุปได้ว่าพระพุทธรูปนิกายเถรวาทและนิกายที่แตกออกมาคือ มหาสาสิกเถรวาท ัมมคุดติกเถรวาท สัพพัตติกวาทะ มีพัฒนาการเรื่องประวัติของพระเทวทัตอันคงที่ เว้นแต่นิกายมูลสัพพัตติกวาทะเท่านั้นที่ขยายเรื่องพระเทวทัตออกไปเป็นจำนวนมากโดยภาพรวมแล้วฝ่ายเถรวาทบันทึกเรื่องพระเทวทัตมากกว่าคัมภีร์ฝ่ายมหายาน คือ มหาสังฆิกะและโลโกตตราวาท ดังนั้นทำให้แบ่งสายคัมภีร์ออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มเถรวาทและที่รับอิทธิพลจากเถรวาท และกลุ่มมหายาน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยพบข้อถกเถียงดังต่อไปนี้

2.1 พระเทวทัตเสนอวัตถุ 5 ประการด้วยเจตนาอย่างไร? พระไตรปิฎกระบุถึงวัตถุ 5 ประการว่าเป็นธุดงค์วัตรที่เคร่งครัดแต่พระพุทธเจ้าจึงมีทรงอนุญาตให้ปฏิบัติตลอดชีวิต นักวิชาการคือเรจินัลด์ เอ เรย์ มองว่า คณะสงฆ์เถรวาทเป็นปัจจัยสำคัญที่ไม่ยอมให้บัญญัติวัตรเหล่านั้นเพราะนิยมการอยู่ในเขตบ้านมากกว่าเขตป่า (Ray, R.A., 1999) ในขณะที่พระเทวทัตทูลขอเรื่องการอยู่ป่าเป็นวัตรโดยตลอดชีวิต ข้อถกเถียงนี้จึงเกิดประเด็นว่า พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการอยู่ป่าตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพระศาสนา ดังแสดงในคัมภีร์ชั้นธกะมหาวรรคว่า “บรรพชาอาศัยเสนาสนะคือควงไม้ เธอพึงทำอุตสาหะในเสนาสนะคือ ควงไม้นั้นจนตลอดชีวิต อติเรกลาภ คือ วิหาร...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 4 ข้อที่ 73 หน้าที่ 102, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แต่ทำไมคณะสงฆ์เถรวาทจึงไม่ยอมให้มีการอยู่ป่าดังที่เสนอ ในพระไตรปิฎกให้เหตุผลว่า “ภิกษุรูปใดปรารถนาจะจงอยู่ป่าเถิด ภิกษุรูปใดปรารถนาจะจงอยู่ในละแวกบ้านเถิด” (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 7 ข้อที่ 343 หน้าที่ 200, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ส่วนเรย์อ้างว่า “ความเคร่งครัดของพระเทวทัตในวัตรแบบธุดงค์เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้แต่งคัมภีร์ยุคต่อมามองเขาในแง่ร้าย” (Ray, R.A., 1999) ส่วนอองเดร บาร์โ มองว่า พระเทวทัตแค่ต้องการพระพุทธรูปที่บริสุทธิ์กลับมาอีกครั้ง (Bureau, A., 1997) จะเห็นได้ว่าการตีความเจตนาของพระเทวทัตในยุคต่อมาเป็นไปได้ในทางบวกมากขึ้น

2.2 ทำไมฝ่ายเถรวาทจึงมองพระเทวทัตในแง่ร้ายมากกว่าฝ่ายมหายาน? จุดบ่งชี้สำคัญที่แสดงออกว่านิกายเถรวาทมองพระเทวทัตในแง่ร้ายคือ การบันทึกประวัติอันเป็นการกระทำบาปตั้งแต่ข้อมูลชั้นพระไตรปิฎกอันปรากฏมาในพระวินัยปิฎก ชั้นธกะ ฝ่ายเถรวาทและนิกายที่แยกออกมาจาก

เถรวาทคือ อัมมคุตติกะ มหิสาสะกะ สัพพัตถิกวาทะ และมูลสัพพัตถิกวาทะ ส่วนพระไตรปิฎกฝ่ายมหายาน (มหาสังฆิกะ) กลับไม่กล่าวถึงชื่อพระเทวทัตในคัมภีร์ส่วนเดียวกัน (พระมหาปิฎกไทโซ, เล่มที่ 22 พระสูตรที่ 1425 หน้าที่ 489 แฉกที่ 3 บรรทัดที่ 9-18) แต่กลับปรากฏเรื่องราวปอกุศลในคัมภีร์อื่น เช่น คัมภีร์วิภังค์ (พระมหาปิฎกไทโซ, เล่มที่ 22 พระสูตรที่ 1425 หน้าที่ 281 แฉกที่ 3 บรรทัดที่ 12 ถึง หน้าที่ 284 แฉกที่ 3 หน้าที่ 11) เมื่อไม่มีข้อมูลเรื่องการทำบาปของพระเทวทัตในส่วนนี้จึงทำให้เกิดคำถามว่า เพราะเหตุใดฝ่ายมหายาน (มหาสังฆิกะ) จึงไม่บันทึกเหมือนกับฝ่ายเถรวาท นำไปสู่ข้อสังเกตว่า ฝ่ายมหายานอาจมีทัศนคติต่อพระเทวทัตดีกว่าฝ่ายเถรวาทเพราะเนื่องจากเป็นผู้เห็นต่างทางข้อวัตรเหมือนกันดังแสดงออกในวัตถุ 10 ประการที่เป็นมูลเหตุแห่งการสังคายนาครั้งที่ 2 (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 7 ข้อที่ 446 หน้าที่ 373, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ส่วนฝ่ายเถรวาทที่มองพระเทวทัตว่าเป็นคนบาปนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเพราะต้องการคณะสงฆ์ที่เป็นเอกภาพและไม่ให้เกิดการเลียนแบบในอนาคต

2.3 ทำไมจึงเกิดการตีความพระเทวทัตในแนวทางใหม่จากภายในพระพุทธศาสนาเอง เช่น คัมภีร์ฝ่ายเถรวาท คัมภีร์ฝ่ายมหายาน? คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นรองมีวิวัฒนาการของการตีความพระเทวทัต คือ พระไตรปิฎกกล่าวถึงบาปอกุศลและคติของพระเทวทัตไปในทางเดียวกันคือนรก เช่น ในฝ่ายเถรวาทปรากฏพุทธพจน์ว่า “พระเทวทัตจะต้องเกิดในอบาย ตกนรก ตั้งอยู่ตลอดกัป เยียวยาไม่ได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 22 ข้อที่ 62 หน้าที่ 565, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และนิกายมหาสังฆิกะว่า พระพุทธองค์ตรัสถึงวิบากกรรมของพระเทวทัตที่จะต้องตกนรก (พระมหาปิฎกไทโซ, เล่มที่ 22 พระสูตรที่ 1425 หน้าที่ 281 แฉกที่ 3 บรรทัดที่ 12 ถึง หน้าที่ 284 แฉกที่ 3 หน้าที่ 11) ต่อมาคัมภีร์ชั้นรอง ได้แก่ อรรถกถาขุททกนิกาย จุฬนิตเทส ได้ตีความต่อไปว่าพระเทวทัตจะสำเร็จเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าอัฐิสสระ (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย, จุฬนิตเทส หน้าที่ 80 ข้อที่ 81, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556) และมีลัทธิปัญหาปกรณ์ก็กล่าวถึงเช่นเดียวกัน (ลัทธิปัญหาปกรณ์ภาษาไทย, ข้อที่ 3 หน้าที่ 176, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540) ส่วนฝ่ายมหายานในสัทธัมมปุณฑริกสูตรยกย่องถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (Kubo, T., Yuyama, A., tr., 2007) เป็นต้น ดังนั้น ถ้าศึกษาประวัติพระเทวทัตตามลำดับคัมภีร์จะเห็นว่ามีความพยายามตีความพระเทวทัตไปในทางบวกมากขึ้นในคัมภีร์ชั้นรองที่ต่อมาจากชั้นพระไตรปิฎก ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเพราะผู้เรียบเรียงคัมภีร์ต้องการให้ประวัติพระเทวทัตสอดคล้องกับเรื่องกฎแห่งกรรมเพราะไม่มีวิบากกรรมใดจะยั่งยืนตลอดไป อีกทั้งกุศลกรรมของพระเทวทัตมีอยู่ ดังนั้นชีวิตในอนาคตของพระเทวทัตย่อมประสบกับวิบากที่เป็นกุศลเป็นอันมาก

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า มีประเด็นวิพากษ์ดังต่อไปนี้

3.1 ทัศนคติของพระพุทธศาสนาทั้งสองนิกายต่อพระเทวทัตต่างกันในบางประเด็นและเหมือนกันในบางประเด็น ประเด็นที่เหมือนกันคือในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาทและมหายานเห็นตรงกันว่าพระเทวทัตกระทำสังฆเภทด้วยเจตนาไม่บริสุทธิ์ เช่น ในสังฆเภทขันธกะของนิกายเถรวาท (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 7 ข้อที่ 343 หน้าที่ 199, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในสังฆาติเสสสิกขาบทของนิกายอัมมคุตติกะ (พระมหาปิฎกไทโซ, เล่มที่ 22 พระสูตรที่ 1428 หน้าที่ 594 แฉกที่ 1 บรรทัดที่ 28 ถึง แฉกที่ 2 บรรทัดที่ 4) และในสังฆาติเสสสิกขาบทของนิกายมหาสังฆิ



กะ (พระมหาปิฎกโท, เล่มที่ 22 พระสูตรที่ 1425 หน้าที่ 281 แฉกที่ 3 บรรทัดที่ 12 ถึง หน้า 284 แฉกที่ 3 บรรทัดที่ 11) เป็นต้น พระเทวทัตยังเกิดมาเพื่อเป็นบททดสอบให้แก่พระโพธิสัตว์ทั้งในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ ต่อเมื่อพระศาสดาปรินิพพานไปแล้ว พระเทวทัตก็จะได้บำเพ็ญบารมีจนบรรลุโพธิญาณหรือปัจเจกโพธิญาณได้ ประเด็นที่ต่างกันคือระดับของการพรณาคูณและโทษในที่ ไม่เท่ากัน ฝ่ายเถรวาทและนิกายที่แยกออกมาพรณาคูณโทษของพระเทวทัตมี 15 ถึง 26 เรื่อง มากกว่าฝ่ายมหายานที่มี 2 ถึง 11 เรื่องเท่านั้น และยังพรณาคูณน้อยกว่าอีกด้วย (ฝ่ายเถรวาทยกย่องให้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ส่วนฝ่ายมหายานยกย่องให้เป็นพระพุทธเจ้า) ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจะพรณาคูณและโทษผ่านทางเรื่องราวในคัมภีร์โดยใช้กฎแห่งกรรมมาดำเนินเรื่องที่ทั้งสองผูกพันกันมาอย่างยาวนานอันแสดงออกในชาดกและอวทาน อีกทั้งยังใช้หลักการแบ่งขั้วสองฝ่ายเป็นธรรมะกับอธรรมมาเปรียบเพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างความดีและความชั่วที่มีพระพุทเจ้าและพระเทวทัตเป็นสัญลักษณ์

3.2 ข้อวัตรและข้อปฏิบัติที่แตกต่างกันทำให้เกิดการแยกตัวของสมาชิกในหมู่คณะ เช่น วัตถุ 5 ประการของพระเทวทัต และวัตถุ 10 ประการของพวกภิกษุวัชชีบุตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 7 ข้อที่ 446 หน้าที่ 343, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ผู้วิจัยมีความเห็นว่ พระเทวทัตและบรรดาผู้เห็นต่างในสมัยสังคายนาทั้งหลาย เมื่อมีความเห็นที่แตกต่างในวัตรปฏิบัติ ก็ได้ตัดสินใจแยกคณะออกมาเพื่อให้สอดคล้องกับความเห็นและความเชื่อของตน ผู้วิจัยคิดว่าเรื่องการเป็นคู่ปรับกันระหว่างพระพุทเจ้าและพระเทวทัตน่าจะเริ่มต้นที่การไม่ลงรอยกันทางความคิด โดยเฉพาะเรื่องข้อปฏิบัติ แต่ทั้งนี้กระบวนการทางคัมภีร์ที่บันทึกวีรกรรมของพระเทวทัตที่เกี่ยวกับการลอบปลงพระชนม์และเหตุการณ์อื่นที่เกี่ยวข้องน่าจะอาศัยความไม่ลงรอยในเรื่องนี้เพื่อป้องกันการกระทำเลียนแบบในอนาคต ทั้งนี้ผู้บันทึกได้ยกหลักความกตัญญูและความสามัคคี มาเป็นสาเหตุของการบัญญัติอนันตริยกรรมและอภิฐาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556) โดยเฉพาะในอรรถกถาชาดกปรากฏเรื่องความอกตัญญูของพระเทวทัตถึง 9 ชาดก มี สีลวานาชาดก (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย, ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 2 ข้อที่ 58 หน้า 58-60, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556) เป็นต้น ด้วยเหตุผลที่ยกมานี้ทำให้อนุมานได้ว่าคณะสงฆ์ไม่ต้องการให้มีความแตกแยกทางความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติของหมู่คณะ การตั้งสิกขาบทและหลักธรรมมาเป็นมาตรการตัดสินจึงเป็นทางเลือกที่สมเหตุสมผลด้วยความหวังให้พระศาสนาเดิมแท้มั่นคงด้วยหลักการอันบริสุทธิ์ต่อไปในอนาคต

3.3 เนื้อหาบางตอนในคัมภีร์มีความไม่สมเหตุสมผลของเหตุการณ์ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการศึกษาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พระเทวทัตเสื่อมจากฌานแต่ยังสามารถลักหินก่อนใหญ่ได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 7 ข้อที่ 333 หน้าที่ 174, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น ผู้บันทึกน่าจะม่วัตถุประสงค์เพื่อสร้างมาตรการบางอย่างมิให้ภิกษุอื่นนำพระเทวทัตมาเป็นต้นแบบ ถ้าลัทธิพระเทวทัตยังคงมีผู้สืบทอดอยู่ตามบันทึกของภิกษุจีนแสดงว่าเนื้อหาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะนิกายใดก็ได้บรรยายเรื่องพระเทวทัตว่าถูกธรณีสูบลงนรกอาจจะเป็นไปได้ในเชิงเปรียบเทียบหรือเชิงสัญลักษณ์ ข้อปฏิบัติของพระเทวทัตยังคงสืบทอดโดยภิกษุบางพวกอยู่อย่างน้อยก็สมัยที่ภิกษุอั้งได้ไปสำรวจ (Deeg, M., 1999) ข้อมูลเหล่านี้บ่งชี้ว่าพระเทวทัตและพวกไม่ยอมรับนับถือพระพุทเจ้าพระองค์ปัจจุบัน การวิจัยในหัวข้อพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับกับ

พระพุทธเจ้าในเชิงวิชาการจึงต้องอาศัยการตีความแบบดั้งเดิมเชิงคัมภีร์และการตีความแบบยืดหยุ่นหรือฆราวาสวิสัย ดังแสดงออกในวิธีการตีความของเรย์และบาโรที่กระทำต่อเรื่องพระเวทัตต์เป็นการตีความแบบฆราวาสโดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์และบันทึกของภิกษุจีนประกอบกัน นำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลแล้วตีความแบบยืดหยุ่นโดยให้มีความเป็นไปได้บวกกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมประกอบ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมีทัศนคติต่อพระเวทัตต์ดีกว่าฝ่ายเถรวาท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคัมภีร์ฝ่ายเถรวาทและ 4 นิกายที่แตกออกมาโดยแยกสายกับนิกายมหาสังฆิกะตอนสังคายนาครั้งที่ 2 นั้นมีทัศนคติต่อผู้ที่แยกนิกายคือพวกวัชชีบุตรหรือฝ่ายมหาสังฆิกะเหมือนกับคร่าวพระเวทัตต์เสนอวัตถุ 5 ประการและกระทำสังฆเภท ผู้วิจัยจึงได้ข้อสันนิษฐานว่า นิกายมหายานที่มีต้นกำเนิดจากมหาสังฆิกะมีทัศนคติเชิงบวกมากกว่าฝ่ายเถรวาท เพราะข้อบ่งชี้คือทัศนคติที่มีต่อผู้ที่แยกนิกายเหมือนกันและด้วยจำนวนเรื่องพระเวทัตต์ฝ่ายเถรวาทพัฒนาไปเป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพิสวเทพ มูเคอจี (Biswadeb Mukherjee) ที่ว่าตำนานของพระเวทัตต์ในสมัยเริ่มแรกน่าจะมีแค่ 2-3 เรื่อง แต่หลังจากสังคายนาครั้งที่ 2 นิกายเถรวาทและนิกายที่แตกออกมาก็เพิ่มเติมเป็น 15 ตำนานหลัก ส่วนนิกายมหาสังฆิกะก็บันทึกไว้เพียง 2 เหตุการณ์สำคัญคือ พระเวทัตต์เสนอวัตถุ 5 ประการและกระทำสังฆเภทเท่านั้น จึงเป็นเหตุผลที่ว่าตำนานพระเวทัตต์ของนิกายมหาสังฆิกะไม่สามารถเชื่อมโยงกับตำนานของฝ่ายเถรวาทและนิกายที่แยกออกได้เลย (Mukherjee, B., 1966)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า เรื่องพระเวทัตต์โดยใช้การตีความ 2 แบบคือ แบบเคร่งครัดที่ตีความตามตัวบททางคัมภีร์กับแบบยืดหยุ่นหรือตีความแบบฆราวาสวิสัย ผู้วิจัยเห็นด้วยกับการตีความแบบที่สองเพราะทำให้ได้ข้อมูลรอบด้านกว่าแบบแรก และทำให้ได้ผลการศึกษว่า บริบทข้อถกเถียงเรื่องพระเวทัตต์เกิดขึ้นจากเนื้อหาทางคัมภีร์ที่พัฒนามาในรูปแบบเฉพาะ เช่น ผู้บันทึกอรรถกถาขาดใช้ค่านิยมของสังคม ได้แก่ เรื่องความบริสุทธิ์ของบุคคล เรื่องนรกสวรรค์ เรื่องการบำเพ็ญบารมี และเรื่องกฎแห่งกรรมมาเป็นหลักการบันทึก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บันทึกคัมภีร์ต้องการจะสะท้อนการกระทำของพระเวทัตต์ให้สมเหตุสมผลกับประวัติในพระไตรปิฎกว่า การกระทำของพระเวทัตต์มิใช่ความบังเอิญที่เกิดในชาติปัจจุบันเท่านั้น ผู้บันทึกคัมภีร์อาจจะมีเจตนาให้พระเวทัตต์เป็นคู่ปรับกับพระพุทธเจ้าเพื่อสร้างข้อเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างความดีและความชั่ว หรือหวังให้พระเวทัตต์เป็นบททดสอบของการสร้างบารมี ดังนั้นถ้าตีความประวัติพระเวทัตต์ตามแนวฆราวาสวิสัยแล้วก็จะทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และหลักการบันทึกคัมภีร์ของผู้บันทึก และทำให้ทราบว่าเรื่องพระเวทัตต์มีพัฒนาการอย่างไรภายใต้บริบทต่าง ๆ ที่ผ่านมา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย ว่า “พระเวทัตต์เกิดมาเพื่อทำให้พระโพธิสัตว์ได้สร้างสมบารมีในด้านต่าง ๆ ...” (พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย (ปุ่นขันธ), 2546)

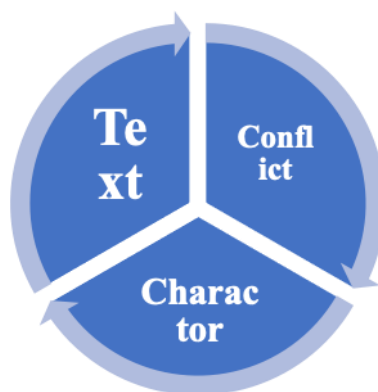
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า พระเวทัตต์ยังคงมีชีวิตอยู่หลังจากนั้นพร้อมกับการสถาปนาข้อวัตรของตนเป็นลัทธิหนึ่งในพระพุทธศาสนา แต่เพราะขัดแย้งเรื่องข้อวัตรโดยตรงกับพระศาสดา จึงทำให้ผู้บันทึกคัมภีร์จำเป็นต้องสร้างมาตรการเชิงพระวินัยและจริยธรรมมาป้องกัน



ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นอีก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่ต้องการให้เกิดการกระทำให้เปลี่ยนแปลงในอนาคต งานวิจัยของบาร์และเรย์จึงสอดคล้องกันกับของผู้วิจัยด้วยสาเหตุที่ยกมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ อ็องเดร บาร์ (André Barea) ที่ได้วิจัยพระเทวทัตในบทความชื่อ พระเทวทัตและปฐมสังฆเภท (Devadatta and the first schism) ที่กล่าวว่า เรามักจะลืมพิจารณาบริบทด้านสังคมและเศรษฐกิจของแคว้นมคธในสมัยนั้น ซึ่งความเจริญเหล่านี้มีผลต่อความเป็นอยู่ของคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลด้วย พระเทวทัตจึงเป็นกังวลกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ต่อมาจึงเสนอข้อวัตรที่เคร่งครัดให้เหมือนสมัย พระศาสนาในยุคเริ่มแรก (Barea, A., 1997) แต่คณะสงฆ์เดิมเห็นว่าไม่ควรจะปรับตามพระเทวทัต พระเทวทัตจึงแยกคณะไปถือวัตรของตนต่างหาก ทำให้คณะสงฆ์เดิมไม่พอใจ (Ray, R.A., 1999) และงานวิจัยของ เรจินัลด์ เอ เรย์ (Reginald A. Ray) ที่วิจัยเรื่องนักบุญ (พระอรหันต์) ในอินเดีย (Buddhist Saints in India) เรื่องพระอรหันต์ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์และประณาม (Saints Criticized and Condemned) เรย์มีความเห็นว่า วัตถุ 5 ประการของพระเทวทัตขัดแย้งกับบริบทของนิกายเถรวาทอย่างชัดเจน เพราะพระเทวทัตเป็นภิกษุฝ่ายอรัญวาสี (Forest Buddhism) ที่ตรงกันข้ามกับคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ที่เป็นภิกษุฝ่ายคามวาสี (Settled Monasticism) ถ้าพระเทวทัตทำสังฆเภทก็ด้วยเหตุผลเดียวคือต้องการประพฤติวัตรที่เคร่งครัดแบบธุดงค์ ทำให้เขาและคณะไม่เป็นที่ยอมรับจากคณะสงฆ์หลัก (Ray, R.A., 1999)

องค์ความรู้ใหม่

การตีความประวัติพระเทวทัตสามารถทำได้ ๒ แบบ คือ แบบตามตัวบททางคัมภีร์และแบบ ฆราวาสวิสัย



1) การตีความตามตัวบททางคัมภีร์ หมายถึง ผู้ตีความศึกษาประวัติพระเทวทัตจากคัมภีร์ทาง พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานแล้วสรุปไปตามเนื้อเรื่องที่ปรากฏตามคัมภีร์ การตีความแบบ เคร่งครัดตามคัมภีร์ มีกระบวนการดังนี้ คือ

1.1) การศึกษาจากตัวบททางคัมภีร์ (Text) ได้แก่ เนื้อหา เนื้อเรื่อง เหตุการณ์ แต่จะไม่ ตรวจสอบความสมเหตุสมผลของเหตุการณ์ หรือมองความเข้ากันได้ของเนื้อเรื่องทั้งหมด

1.2) เมื่อพบข้อขัดแย้ง (Conflict) ในตัวบทให้ศึกษาและสืบนิสัยของตัวละคร (Character) ที่ ปรากฏในคัมภีร์

1.3) เมื่อทราบถึงลักษณะนิสัยของบุคคลในเรื่องแล้วจะทำให้ทราบเจตนาและการกระทำสัมพันธ์หรือสอดคล้องกับตัวบทอย่างไร ทำให้เข้าใจตัวบทได้ดีขึ้นและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งของเนื้อเรื่องกับตัวละคร

1.4) การตีความแบบเคร่งครัดตามคัมภีร์ การตีความคือการพยายามทำความเข้าใจและเข้าถึงความเกี่ยวข้องดังกล่าวโดยมิได้สนใจถึงบริบทที่จะมีส่วนขัดแย้งกันหรือไม่ การตีความแบบนี้จึงมีตัวบททางคัมภีร์เป็นตัวตั้ง ผู้ตีความมีหน้าที่ทำความเข้าใจไปตามตัวบทนั้น หากตัวบทขัดแย้งก็เป็นหน้าที่ของผู้ตีความเองที่จะต้องตีความใหม่เพื่อให้เข้าใจเจตนาที่ดีของผู้เขียน



2) การตีความแบบฆราวาสวิสัย หมายถึง ผู้ตีความเล็งเห็นถึงข้อจำกัดและความไม่สมเหตุสมผลของเรื่องบางอย่างที่ปรากฏในคัมภีร์ ผู้ตีความจึงแสวงหาคำอธิบายและหลักฐานเพิ่มเติมโดยพิจารณาบนพื้นฐานของความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์และบริบทของสังคม การตีความแบบฆราวาสวิสัย มีกระบวนการตีความดังนี้ คือ

2.1) การศึกษาจากบริบททางคัมภีร์ (Context) ได้แก่ เนื้อหาโดยภาพรวม การลำดับเรื่อง ความสมเหตุสมผลของเหตุการณ์

2.2) เมื่อพบว่ามีความไม่สมเหตุสมผลจึงไปสู่การตรวจสอบความขัดแย้ง (Conflict) โดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้อื่น

2.3) การพิจารณาความเป็นไปได้จะใช้การวิเคราะห์จากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในเวลานั้นเข้ามาร่วมด้วย (รวมถึงศึกษาคัมภีร์ของนิกายอื่นที่ร่วมสมัยหรือมีวิวัฒนาการร่วมกัน)

2.4) เมื่อได้ใช้การวิเคราะห์ความสมเหตุสมผลประกอบกับการคาดการณ์บริบททางสังคมและวัฒนธรรมแล้ว จะได้ผลลัพธ์คือ บริบทของเรื่องในแนวทางใหม่ที่มีการลำดับเรื่องแตกต่างจากคัมภีร์ บริบทของเรื่องใหม่จะทำให้ได้ผลต่อมาก็คือ ลักษณะของตัวละคร (Character) ใหม่ที่ได้จากการตีความแบบฆราวาสวิสัย

2.5) และเมื่อได้ลักษณะนิสัยของตัวละครใหม่ก็จะทำให้การตีความบริบทที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นเปลี่ยนแปลงจากเดิม การตีความแบบนี้จะตีความเจตนารมณ์ของผู้แต่งด้วยว่ามีเจตนาอย่างไรต่อตัวละครดังกล่าว

ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยต้องการเปิดประเด็นในการศึกษามุมมองใหม่ต่อพระเวททัต เพราะจากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ทราบว่ามีการวิจัยภาษาไทยจำนวนมากที่ใช้การตีความตามตัวบทคัมภีร์แต่ขาดการตีความแบบฆราวาสวิสัย งานตีความอย่างหลังนี้พบได้ในงานเขียนภาษาอังกฤษที่มี



วัฒนธรรมการตีความแบบฆราวาสวิธีที่เข้มข้น ทำให้ได้แง่มุมอื่นของพระเทวทัตและบริบทของสังคมในสมัยพุทธกาลด้วย

บทสรุป

บทความวิจัยฉบับนี้นำเสนอการศึกษาเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน ผู้วิจัยใช้การสำรวจหลักฐานเชิงคัมภีร์ ได้แก่ พระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นรอง รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยมีบันทึกของภิกษุจีน 3 รูป เป็นต้น การศึกษาและวิจัยในประเด็นดังกล่าวกระทำโดยใช้วิธีการตีความ 2 แบบคือ แบบตีความตามตัวบททางคัมภีร์และแบบฆราวาสวิธี ที่ต้องใช้การตีความทั้ง 2 แบบก็เพราะจะทำให้ทราบถึงบริบทของข้อถกเถียงเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์และพิจารณาถึงการวิเคราะห์ของผู้ศึกษาในเรื่องนี้ในเชิงวิชาการอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ผลจากการสำรวจตัวบททางคัมภีร์และการวิเคราะห์ของผู้อื่นจะทำให้ได้ประเด็นไปวิพากษ์ว่า ประวัตติพระเทวทัตที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นมีความไม่สมเหตุสมผลบางประการอย่างเช่น งานวิจัยของพระมหาไกรวรรณที่มีข้อจำกัดอยู่เพียงคัมภีร์ฝ่ายเถรวาทเท่านั้นซึ่งทำให้ตีความได้แต่เพียงว่า ผู้เรียบเรียงคัมภีร์ต้องการให้พระเทวทัตเป็นเครื่องมือในการสร้างบารมีของพระพุทเจ้าเท่านั้น แต่ก็มีผู้ศึกษาประเด็นนี้จำนวนหนึ่งที่เห็นแย้งกับประเด็นดังกล่าว เช่น อ็องเดร บาโร แมกซ์ ดิก และเรจินัลด์ เอ เรย์ เป็นต้น ที่พบว่า การบันทึกประวัติพระเทวทัตทางคัมภีร์มีความไม่สมเหตุสมผลของเรื่อง เพราะพวกเขาเชื่อว่า พระเทวทัตน่าจะมีเจตนาที่ดีที่เสนอวัตถุ 5 ประการและไม่ได้คิดปองร้ายพระพุทเจ้า การตั้งคำถามต่อเจตนารมณ์ของผู้บันทึกคัมภีร์จะทำให้ทราบถึงความจำเป็นในสถานการณ์ดังกล่าวว่า เพราะต้องการให้หมู่คณะมีความเป็นเอกภาพมากกว่าที่จะสะท้อนความจริงเรื่องพระเทวทัต ส่วนผู้ตีความพระเทวทัตในชั้นหลังแบบฆราวาสวิธีก็สะท้อนตัวตนของพระเทวทัตได้สมเหตุสมผลกว่า เพราะอาศัยการวิเคราะห์ตามบริบททางสังคมและเศรษฐกิจประกอบกับหลักฐานอื่น ๆ ที่ปรากฏในชั้นหลังอย่างบันทึกของภิกษุจีน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การวิจัยคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานอกจากจะต้องศึกษาจากคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิแล้ว ผู้ศึกษาจะต้องศึกษาหลักฐานอื่นประกอบด้วย โดยเฉพาะถ้าศึกษาในแง่ชีวประวัติบุคคลที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ถ้าเข้าถึงข้อมูลด้านบันทึกหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้จะสนับสนุนให้การศึกษามีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะต้องใช้หลักการตีความมาเป็นเครื่องมือศึกษาค้นคว้า เพื่อให้สามารถเข้าถึงและเข้าใจเรื่องราวที่กำลังศึกษาได้อย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริง เพราะการตีความตามจริงจะทำให้สามารถเจตนาของบุคคลในประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง และเป็น การตีความที่ยุติธรรมต่อบุคคลทั้งหลายในประวัติศาสตร์นั้นด้วย

ดังนั้น ไม่ว่าพระเทวทัตจะเป็นบุคคลที่ดีหรือไม่จึงอยู่ที่มุมมองของผู้ตีความ การตีความที่ดีจะต้องใช้ความเห็นอกเห็นใจบุคคลในเรื่อง ทำความเข้าใจว่าเหตุใดคนเหล่านั้นจึงกระทำเช่นนั้น รวมถึงการทำความเข้าใจเจตนาและวัตถุประสงค์ของผู้บันทึกและรณาคัมภีร์ด้วย ผู้ศึกษาคัมภีร์ทาง

พระพุทธศาสนาในชั้นหลังในประเด็นเรื่องบุคคลควรจะมีใจกว้างและใช้การตีความแบบไม่มีอคติ 4 คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ควรตีความแบบตรงไปตรงมาตามข้อมูลที่ได้รวบรวม อีกทั้งศึกษาประกอบกับแหล่งข้อมูลอื่นเพื่อให้ได้แง่มุมและทรรศนะอันหลากหลาย เพราะจะได้ป้องกันอคติจากการรับข้อมูลด้านเดียวและเป็นประโยชน์ต่อการเปิดโลกทัศน์ทางวิชาการอันหลากหลายเช่นกัน ดังนั้น พระเทวทัตในมุมมองของผู้ตีความจึงไม่มีผิดหรือถูกแต่ต้องอาศัยข้อมูลคือหลักฐานอ้างอิง เพื่อให้ได้พระเทวทัตในข้อสรุปตามที่ตนเองได้วิจัยมา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบการตีความประวัติบุคคลในสมัยพุทธกาลที่สำคัญ คือ การตีความ 2 แบบ คือ การตีความตามตัวบททางคัมภีร์และการตีความแบบขราวาสวิสัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาประวัติบุคคลในสมัยพุทธกาล โดยควรให้ความสำคัญกับ การตีความที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์ในบริบทโดยรอบ เช่น สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และภายในองค์กรสงฆ์ การตีความเสมือนเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ผู้ศึกษาทำความเข้าใจบุคคลในอดีตได้ว่า พวกเขามีเจตนารมณ์อย่างไร รวมไปถึงผู้บันทึกคัมภีร์ว่าต้องการสื่อสารกับผู้อ่านอย่างไรในประเด็นดังกล่าว สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับตัวร้ายหรือบุคคลผู้ถูกกล่าวหาในพระไตรปิฎกซึ่งเป็นส่วนที่ยังขาดการศึกษาในเชิงวิชาการแบบวิพากษ์ เช่น กลุ่มภิกษุฉัพพัคคีย์และพระอุทายีในพระวินัยปิฎก พระเทวทัตในชาดก เป็นต้น การศึกษาตัวร้ายในทางคัมภีร์ที่ดีจะต้องอาศัยการตีความผ่านมุมมองเชิงพหุวัฒนธรรมศาสตร์ จิตวิทยา บริบทของสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น การวิจัยในเรื่องตัวร้ายจะทำให้ได้แง่มุมใหม่ของบุคคลในอดีตว่ามีเหตุผลอย่างไรในการประพฤติเช่นนั้น รวมถึงทราบถึงวัตถุประสงค์ของผู้ที่เรียบเรียงคัมภีร์อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (แปล). *สังฆธรรมปฐมจริกสูตร*. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ไทย - อีเบต, ๒๕๔๓.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556). *อรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2540). *มิลินทปัญหาปกรณ์ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูญาณ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 25. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, 2556.
- พระมหาไกรวรรณ ชินตติโย (ปุ่นจันทร์). (2546). การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระเทวทัตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิริ เพ็ชรไชย (แปล). (2542). *พระคัมภีร์สารัตถะที่ปณี (แปล) ภาค 4*. กรุงเทพฯ : หจก. ทิพย์วิสุทธิ.
- สำเนียง เลื่อมใส (แปล). (2553). *มหาวิสตุทธาน เล่มที่ 1*. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.



- Bureau, A. (1997). Devadatta and the first schism. *Buddhist Studies Review*, 14(1), 35.
- CBETA 數位研究平台. (1988). พระมหาปิฎกโทษ. [Online]. Source: <https://tripitaka.cbeta.org/> [3 March 2024]
- Dutt, N. (1978). *Buddhist Sects in India*, second ed. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Deeg, M. (1999). The Sangha of Devadatta: Fiction and History of a Heresy in the Buddhist Tradition. *Journal of the International College for Advanced Buddhist Studies*. 2, 187.
- Jones, J.J. (1952). *The Mahāvastu translated from the Buddhist Sanskrit Volume II*. London: Luzac and Company.
- Kubo, T., Yuyama, A., tr. (2007). *The Lotus Sutra (Taisho Volume 9 Number 262)*, second ed. Berkeley: Numata Center for Buddhist Translation and Research.
- Mitra, R., tr. (1881). *The Lalita-Vistara*. Calcutta: Asiatic Society of Bengal.
- Mukherjee, B. (1966). *Die Überlieferung von Devadatta dem Widersacher des Buddha in den Kanonischen Schriften*. Munich: Kitzinger.
- Ray, R.A. (1999). *Buddhist Saints in India*, (Revised ed). Oxford: Oxford University Press.
- Willemen, C., tr. (2009). *Buddhacarita: In Praise of Buddha's Acts*. Berkeley: Numata Center for Buddhist Translation and Research.



การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐี

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

Creating Economic Status According to the Ways of the Millionaires in Theravada Buddhist Scriptures

¹ปิยะมาลี อาทะวงศ์ ²ชำนาญ เกิดช่อ

³ฐิติพร สะสม ⁴สว่างจิต ชันดี

¹Piyamalee Arthavong ² Chamnarn Kerdchor

³ Thitiporn Sasom ⁴ Sawangjit Khantee

¹²³⁴วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²³⁴Nakhon Nan Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

¹Corresponding Author, Email: Armumum@gmail.com

Received August 31, 2023; Revised November 13, 2023; Accepted: November 21, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของเศรษฐี 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในชีวิตของเศรษฐี และ 3) เพื่อศึกษาการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐี การวิจัยครั้งนี้เป็นเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวทางที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ด้านประวัติความเป็นมาของเศรษฐี จุฬินเตวาลิกเศรษฐี มีความฉลาด วิสัยทัศน์ไกล ขยันและมีคุณธรรมเป็นปัจจัยหลักในการสร้างฐานะ อนาคตปณิกเศรษฐี มีความเมตตา บริจาคทานแก่ผู้ยากไร้เป็นประจำและสนับสนุนพระภิกษุสงฆ์ โสมกเศรษฐี มีชีวิตที่พลิกผันเนื่องจากกรรมเก่า สุดท้ายเป็นมหาเศรษฐี กุมภโสมกเศรษฐี เป็นลูกชายของเศรษฐี ออกจากบ้านเพื่อหนีโรคระบาด เมื่อกลับมาจึงใช้ทรัพย์ที่บิดาฝังไว้อย่างประหยัด เน้นคุณธรรมและความขยันจนเป็นมหาเศรษฐี เมณฑกเศรษฐี มีชีวิตลำบากตอนต้น แต่มีชีวิตสุขสบายในที่สุด เพราะมีจิตตั้งมั่นในการทำดี หลักพุทธธรรมของเศรษฐี จุฬินเตวาลิกเศรษฐีใช้ปาปนิกรรม หัวใจพอค่า และวิริยะ อนาคตปณิกเศรษฐีใช้การให้ทาน โสมกเศรษฐีใช้หลักไม่ผูกอาฆาตและให้อภัย กุมภโสมกเศรษฐีใช้อธิบา 4 เมณฑกเศรษฐีใช้บุญกิริยาวัตถุ การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท จุฬินเตวาลิกเศรษฐีใช้ความรู้ด้านการเงินโดยใช้เงินต่อเงิน อนาคตปณิกเศรษฐีเน้นความตั้งใจและทำงานให้สมบูรณ์ โสมกเศรษฐีเน้นไม่ผูกอาฆาต กตัญญูและเจริญพทุธานุสติ กุมภโสมกเศรษฐีเน้นใช้เงินอย่างประหยัด และสุจริต แนวทางเมณฑกเศรษฐีเน้นความอดทนและทำดีต่อเนื่อง

คำสำคัญ: เศรษฐี; เศรษฐกิจ; คัมภีร์; พระพุทธศาสนา; เถรวาท



Abstract

This research article aimed: 1) to study the historical background of wealthy individuals, 2) to examine the fundamental principles of Buddhist ethics that manifest in the lives of these wealthy individuals, and 3) to investigate the strategies for economic development pursued by these wealthy individuals. This research employs a document-based approach, utilizing content analysis to extract knowledge and insights presented in Buddhist scriptures. The study's findings indicate that in terms of historical context, Chulantewasika, a wealthy individual, emphasized intelligence, visionary insight, diligence, and ethical values as the inseparable significant factors in wealth creation, Anathapindika, known for his generosity, consistently donated to the less fortunate and supported Buddhist monks, Kosaka experienced various life transformations due to past karma, ultimately becoming a wealthy magnate, Kumbha Kosaka, his son, left home during an epidemic, returned frugal, diligent, and virtuous, transforming into a magnate, and Mentaka, despite hardships, found a comfortable life by adhering to virtuous actions and became an exemplary figure for learning and practice. As regards the fundamental principles of Buddhist ethics, Chulantewasika emphasized principles such as integrity, a merchant's heart, and the principle of wise investment, Anathapindika followed the principle of generosity through both material and ethical donations, Kosaka pursued principles of non-binding of negative Kamma and the practice of forgiveness, Kumbha Kosaka embodied the four types of Iddhipāda, and Mentaka's approach was rooted in the fundamental principle of accumulating virtuous deeds and adhering to Buddhist principles, leading to spiritual progress and the creation of merit. In terms of strategies for economic development, Chulantewasika focused on financial knowledge and investment to generate wealth. Anathapindika emphasized determination and successful completion of endeavors. Kosaka abstained from negative actions, practiced ethical conduct, and cultivated the foundations of spiritual progress. Kumbha Kosaka's approach involved maintaining financial stability, ethical profession, and avoiding extravagance. Mentaka exhibited endurance through life's challenges and consistent dedication to virtuous actions.

Keywords: Millionaire; Economics; Scriptures; Buddhism; Theravada

บทนำ

พระพุทธศาสนาคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีหลักคำสอนที่มีเหตุและผล มีลักษณะเด่น คือ เป็นศาสนาแห่งความรู้และความเป็นจริงเพราะเป็นศาสนาแห่งการตรัสรู้จากพระปัญญาอันยิ่งของพระพุทธเจ้าเป็นศาสนาแห่งเสรีภาพ มีหลักการใหญ่ที่เรียกว่า ปาพจน์ 2 ประการคือ

1) ธรรมหรือคำสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ 2) วินัย คือข้อปฏิบัติที่วางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559), ว่าโดยปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์หลักของศาสนามี 3 คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) รวมเรียกว่า พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์หลักของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะกับคัมภีร์ในศาสนาอื่นเช่นคัมภีร์ไบเบิลของคริสต์ศาสนาคัมภีร์อัลกุรอานของศาสนาอิสลาม และคัมภีร์ไตรเพทของศาสนาพราหมณ์ (พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, 2557) ในพระไตรปิฎกนั้น พระสุตตันตปิฎกสามารถเรียนรู้และเข้าถึงได้เพราะมีเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวในขุททกนิกายซึ่งมีบทธรรมภาษิตสั้น ๆ เช่น ธรรมบท ซึ่งเป็นแหล่งประมวลหลักธรรมที่มีเนื้อหาสาระสั้นแต่ชัดเจน ลึกซึ้งทั้งโดยอรรถและพยัญชนะที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ ประกอบด้วยหลักธรรม คติธรรม และสภาวะ ประโยชน์มากมายสามารถเลือกนำไปประพฤติปฏิบัติได้ตามความต้องการและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิต เป็นหลัก ธรรมที่แสดงถึงหลักการใช้ชีวิตให้ดีงาม อันเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติ (พระมหาบุญไทย ปุณณมโน, 2564) นอกจากนิทานธรรมบทแล้ว ในขุททกนิกายยังมีเรื่องราวที่เป็นชาดก แสดงเรื่องราวชีวิตของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์เป็นนิทานที่สอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องราวของพระพุทธองค์จากการเวียนว่ายตายเกิดในหลายชาติหลายภพ (สุภัค มหาวรรการ, 2561)

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมานานแสนนาน ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาวะที่ขาดแคลนไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการมีหนี้สิน สาเหตุของความยากจนก็เกิดจากการไม่มีงานทำ ประชากรเพิ่มขึ้น อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำเมื่อเทียบกับอัตรา การเติบโตของประชากร ความเกียจคร้านและความเฉื่อยชา ลักษณะของอุตสาหกรรม ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ตลอดจนขาดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม และในปัจจุบันสังคมของมนุษย์ต่างให้การยอมรับตรงกันว่าทรัพย์สินโดยมีเงินและทรัพย์สินสมบัติต่างๆ เป็นสิ่งมีค่าและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของครอบครัวโดยตรงเพราะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดีอย่างเป็นปกติสุขและสะดวกสบาย การบริหารจัดการทรัพย์สิน เป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและครองเวลาส่วนใหญ่ในชีวิตมนุษย์ เห็นได้จากการที่ บุคคลจะใช้เวลาในแต่ละวันไปในการประกอบอาชีพการงานเพื่อให้ได้รายได้หรือทรัพย์สินมาครอบครอง และจะจัดสรรทรัพย์สินที่หามาได้นั้นออกไปเพื่อการใช้จ่าย ส่วนที่เหลือจะถูกเก็บในรูปของเงินออม พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจและทรัพย์สิน เพราะกิจกรรมและ ผลที่ได้รับทาง เศรษฐกิจจะเป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจุดหมายชีวิตที่ดีงาม พระพุทธศาสนาถือว่าการมีทรัพย์สินเป็นเพียงวิธีการ หรือเครื่องมือเพื่อบรรลุจุดหมายอันมิใช่เป็น เป้าหมายในตัวเอง ประเด็นสำคัญ จึงมิใช่การมีทรัพย์สินมากหรือน้อย แต่อยู่ที่วิธีการที่จะได้ทรัพย์สินมา และการใช้ทรัพย์สินที่มันนั้นไป การที่เราจะหลุดจากความยากจนได้นั้นก็คือ รู้จักการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกชีวิต ยิ่งสถานการณ์ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว หลากๆด้าน จึงมีแนวคิดมากมายในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจทั้งแนวคิดเก่าและแนวคิดใหม่ ปรากฏในสื่อต่างๆ การศึกษาประวัติชีวิตของบุคคลที่ประสบความสำเร็จจากประวัติชีวิตของ



บรรดาเศรษฐีในพระพุทธศาสนาจึงเป็นวิธีเรียนลัดเกี่ยวกับการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจเพื่อความ เป็นอยู่อย่างเป็นสุขและชอบธรรม เหมาะสมกับยุคสมัย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำวิจัยเรื่อง “การสร้าง ฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” โดยศึกษาข้อมูล จากพระไตรปิฎก อรรถกถา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง กับประวัติความเป็นมาของเศรษฐี หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในชีวิตของเศรษฐีในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท และศึกษาการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐีในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในชีวิตของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท จาก เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และฉบับมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งข้อมูลพระไตรปิฎกและอรรถกถาจากสื่อ อิเล็กทรอนิกส์

2. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและลักษณะของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เถรวาท และข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท จากเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ เกี่ยวข้อง

3. วิเคราะห์และนำเสนอการนำแนวทางการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของเศรษฐีในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาทและเขียนสรุปเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 ประวัติความเป็นมาของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทผลการวิจัย พบว่า ความเป็นมาของเศรษฐีที่โดดเด่นในยุคสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระชนมอยู่ เป็นผู้ที่มีความ ร่ำรวยแล้วอุปถัมภ์คำชูประพุทธศาสนา และเน้นความสำคัญของผู้มีศีลธรรมในการทำบุญทำทานและ ให้สนับสนุนสิ่งดีๆ ในสังคมพระพุทธศาสนา มีทั้งหมด 5 เศรษฐี คือ จูฬันเตวาสิกเศรษฐี เป็นผู้ที่ สามารถสร้างฐานะเป็นเศรษฐีได้เพราะเป็นผู้มีปัญญาดี มีความรู้ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ขยันหมั่นเพียร ตั้งตนชอบ ดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรม มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น และมีความกตัญญู รู้คุณธรรม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้บอกว่า "บุคคลผู้มีปัญญา รู้จักใคร่ครวญ ย่อมตั้งตนได้ด้วยทรัพย์"

อันเป็นทุน แม้มีทรัพย์น้อยก็เหมือน ให้เป็นทรัพย์ก้อนใหญ่ฉะนั้น"(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 27 ข้อที่ 4 หน้าที่ 2 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

อนาถปิณฑิกเศรษฐี ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะในด้านการถวายทาน มีเจตนาบุญสุนทาน ตั้งโรงงานและให้ทานแก่ผู้คนยากจนอย่างต่อเนื่อง เป็นชาวพุทธแบบอย่างในด้านการให้ความอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ ตัวอย่างที่น่าสังเกตในด้านการให้ความสะอาดบริสุทธิ์

โฆสกเศรษฐี เป็นมหาเศรษฐีแห่งกรุงโกสัมพี แคว้นอังสะ มีชีวิตพลัดผ่นมาหลายชาติ ชาติปัจจุบันก็เสียชีวิตหลายครั้งตั้งแต่ยังเป็นเด็กเพราะมีวิบากจากอกุศลกรรมเก่าตามมาส่งผล แต่ในที่สุดกุศลกรรมส่งผลบ้างเขาก็ได้เป็นมหาเศรษฐี เป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรมทาน มีศรัทธาจิตใจตั้งมั่นในพระพุทธศาสนา เป็นผู้ไม่อาฆาต เมื่อครั้งเกิดเป็นสุนัข เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณ และความรักที่บริสุทธิ์ เป็นผู้เจริญพุทธทานุสสติกรรมฐาน

กุมภโฆสกเศรษฐี เป็นลูกชายของเศรษฐี หนีโรคระบาดและออกไปจากบ้านนาน 12 ปี โตเป็นหนุ่มแล้วกลับมาที่บ้านเกิด ได้สำรวจหาทรัพย์ตามที่บิดาบอกมา แต่ไม่กล้าขุดขึ้นมาใช้ คิดให้ทำอาชีพก่อนแล้วนำกลับมาใช้ทีละน้อย ปลอมตัวทำงานรับจ้าง ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง มีความขยันหมั่นเพียร และความรู้คุณในการรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เจริญด้วยศีลธรรม

เมณฑกเศรษฐี เคยผ่านมรสุมชีวิตชนิดแทบเอาชีวิตไม่รอด แต่เนื่องจากมีใจตั้งมั่นอยู่ในบุญเรื่อย ๆ ทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตที่กำลังตกอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้าย กลั่นกลายเป็นผู้มีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย ชีวิตประสบความสำเร็จเรื่อย ๆ เป็นต้นบุญต้นแบบของชาวโลกที่ควรศึกษาและยึดมั่นเป็นแบบอย่างในการสร้างบารมี

วัตถุประสงค์ที่ 2 หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในชีวิตของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในชีวิตของเศรษฐีแต่ละท่านมีหลายด้านและความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกัน ตัวอย่างหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในชีวิตของแต่ละเศรษฐีคือ

จุฬินเตवासิกเศรษฐี ใช้หลักธรรมคือ 1) ปัญญาคือความรอบรู้ รู้ทั่ว รู้แจ้ง ที่เป็นหลักในการเสริมสร้างปัญญาที่สอดคล้องกับพระพุทธธรรม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) 2) ปาปนิกรรมคือหลักของพ่อค้าที่มีความรู้ในการค้าขายและศิลปะของการซื้อขายให้เกิดประโยชน์แก่สังคม 3) วิริยะคือความเพียร ความพยายาม และความกล้าที่จะลงมือทำเพื่อประสบความสำเร็จในชีวิต และ 4) ทิฐุธรรมมีกตตสังวัตตนิกรรมคือหัวใจเศรษฐีที่มีการตระหนักในพระธรรมและมุ่งเน้นสืบสานธรรมเก่าแก่ทั้งในตัวเองและสู่สังคม

อนาถปิณฑิกเศรษฐี ใช้หลักธรรม คือ 1) การให้ทาน ทั้งอามิสทานและธรรมทาน เป็นการเลือกทำบุญในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความสุขและส่วนหนึ่งของบุญก็เป็นการเสริมสร้างทางวิธีของธรรมซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงและขัดความทุกข์ได้(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) 2) หลักธรรมพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 การตั้งตนชอบ และการดำเนินชีวิตแบบมีเป้าหมายด้วยความถูกต้องและสุจริต เป็นหลักในการก้าวสู่ภาวนาของธรรม และ 3) การให้อุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ เป็นการสร้างบุญและสร้างพระราชกิจแก่ภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นหลักในการเกิดบารมี พระพุทธองค์ยกย่องท่านในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าอุบาสกทั้งหลายในฝ่าย ผู้เป็นทายก

ชีวิตของโฆสกเศรษฐี ใช้หลักธรรม คือ 1) ความกตัญญูรู้คุณ 2) สังคหวัตถุ 4 หลักธรรมอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่น อินทรีย์ 5 คือ การตั้งมั่นด้วยจิตอันนำพาการเจริญพุทธทานุสสติ กุณแห่ง



กรรม การไม่ผูกอาฆาตพยาบาท การรู้จักให้อภัยและ 3) หลักพุทธธรรมที่เศรษฐกิจนี้ปฏิบัติตามมีเช่น การไม่ผูกอาฆาตพยาบาท การรู้จักให้อภัย และความกตัญญูต่อกฎแห่งกรรม

ชีวิตของกุมภโฆสกเศรษฐี ใช้หลักธรรม คือ 1) อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) คือ หลักพุทธธรรมที่สอนให้เห็นด้วยทุกสิ่งที่เกิดขึ้น รู้และเข้าใจสาเหตุและผลที่เกิดจากการกระทำของตนเองและผู้อื่น (มั่นเหมือน สติศักดิ์, 2561) และ 2) ทิณฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกกนิกรรมเป็นหัวใจ เศรษฐี หมายความว่าตัวเองจะพยายามแก้ไขความผิดพลาดและประพฤติดีให้ถูกต้องตามธรรมชาติ

เมณฑกเศรษฐี ใช้หลักธรรม คือ 1) สังคหัตถ์ 4 (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา) เป็นหลักในการปฏิบัติตามความสำคัญของบุคคลในสังคม และการพูดคุยที่เป็นประโยชน์ 2) อินทริย์ 5 (สัทอินทริย์ วิริยอินทริย์ สตินทริย์ สมาธิทริย์ ปัญญาอินทริย์) เป็นการสร้างสัมมาสัมพุทธธรรมซึ่งมีประโยชน์ในการแก้ไขความทุกข์ และ 3) เศรษฐีท่านนี้เป็นผู้มีใจตั้งมั่นอยู่ในบุญ รักการทำบุญยิ่งชีวิต และมีความเชื่อมั่นในพระพุทธธรรมที่เป็นแหล่งที่พึ่งพาในสังคม ซึ่งทำให้ท่านสร้างบารมี

วัตถุประสงค์ที่ 3 วิธีการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า 1. การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของจุฬินเตवासีกเศรษฐี เพราะเหตุ 4 ประการ ดังนี้ 1) เป็นผู้มิปัญญา มีความรู้ 2) เป็นผู้มิวิสัยทัศน์กว้างไกล ขยันหมั่นเพียร 3) เป็นผู้ตั้งตนชอบ ดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรม มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักผูกมิตร 4) เป็นมีความกตัญญูรู้คุณ 2. การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เพราะเหตุ 4 ประการ ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีมั่นคงในการทำบุญ 2) เป็นทายาทตัวอย่าง 3) เป็นพ่อที่ดีของลูก 4) เป็นผู้มีความตั้งใจแน่วแน่ 3. การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของโฆสกเศรษฐีเพราะเหตุ 6 ประการ ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรมทาน 2) เป็นผู้มีศรัทธา จิตใจตั้งมั่นในพระพุทธศาสนา 3) เป็นผู้ไม่อาฆาต 4) เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณ 5) มีความรักที่บริสุทธิ์ 6) เป็นผู้มิเจริณพุทธานุสสติกรรมฐาน 4. การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของกุมภโฆสกเศรษฐีเพราะเหตุ 8 ประการ ดังนี้ 1) ปุพเพตปญญาตา มีบุญเก่าคือเป็นลูกชายเศรษฐี 2) มีความจำดี คือ หลังจากวัยเด็กต้องหนีโรคระบาดจากบ้านไปนานถึง 12 ปี จนโตเป็นหนุ่มแล้ว กลับมายังบ้านเกิด ยังจำที่ฝังทรัพย์สมบัติตามที่บิดาบอกไว้จนพบ 3) มีปัญญารอบคอบ เมื่อพบขุมทรัพย์แล้ว แต่ไม่ขุดขึ้นมาใช้เกรงจะเป็นภัยแก่ตัว 4) มีความขยันหมั่นเพียร คิดประกอบอาชีพก่อน แล้วนำทรัพย์ออกมาใช้ทีละน้อย 5) มีความประหยัดมัธยัสถ์ แม้มีทรัพย์สมบัติมาก ก็ปลอมตัว ทำงานรับจ้าง 6) ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยธรรม 7) มีการงานสะอาดบริสุทธิ์ 8) ไม่ประมาทในชีวิต 5. การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของเมณฑกเศรษฐี เพราะเหตุ 3 ประการ ดังนี้ 1) มีความอดทนสู้ชีวิต แม้จะเคยผ่านมรสุมชีวิตชนิดแทบเอาชีวิตไม่รอด 2) มีใจตั้งมั่นอยู่ในบุญเรื่อยมา เกิดความเชื่อมั่นว่า บุญเท่านั้นเป็นที่พึ่งในโลก รักการทำบุญยิ่งชีวิต 3) มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

1. การเป็นเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เศรษฐีมีความสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงในเศรษฐกิจ การมีเศรษฐีที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศและสังคมในทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับพงศ์พันธ์ จันทรวราหิตย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของเศรษฐีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก” ผลการวิจัยพบว่า “เศรษฐีอยู่ในวรรณะไวศยะ เป็นผู้มีความรู้รอบรู้ อย่างยิ่ง ถือเป็นคนสำคัญใน สังคมและ

เป็นที่ยอมรับนับถือของชนทั่วไป เศรษฐีจึงมีบทบาทสำคัญในการควบคุมระบบเศรษฐกิจ ของแคว้น และมีส่วนสำคัญในด้านสังคมสงเคราะห์ อันเป็นการช่วยเหลือสังคมได้มาก รวมทั้งยังมี บทบาทสำคัญยิ่งในการอุปถัมภ์ และทำนุบำรุง ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรืองแพร่หลายได้ มากในสมัยพุทธกาล” (พงศ์พันธ์ จันทราวาทิตย, 2522) และต้องมีการปฏิบัติตามหลักธรรมสำหรับเศรษฐีนี้ช่วยให้เกิดการกระจายความร่ำรวยและส่วนแบ่งทรัพยากรที่ยุติธรรมกับสังคมโดยรวม นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรมและความยุติธรรมในการดำเนินชีวิตและธุรกิจของเศรษฐีอีกด้วย สอดคล้องกับพระจิรวัดน์ อภินนโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ผลกระทบของเศรษฐีที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า เศรษฐีที่ดีสามารถเป็นเศรษฐีได้ตลอดกาล เป็นผู้มีความคุณธรรมประจำใจ เลื่อมใสพระพุทธศาสนา ชอบทำบุญบริจาคทาน เป็นอุบาสกอุบาสิกาในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา เป็นผู้ประพฤติดีงาม มักเป็นให้ ผู้สงเคราะห์แก่คนยากจน เศรษฐีที่ดีสามารถเป็นเศรษฐีได้ตลอดกาล เศรษฐีที่ไม่ดีไม่สามารถเป็นเศรษฐีได้ตลอดกาล จะเป็นผู้ที่ไม่มีคุณธรรม มีเจตนาที่เป็นอกุศล ไม่ให้ทานมีความตระหนี่ถี่เหนียวใช้ทรัพย์ในทางที่ผิดประพฤติดุจริตทั้งทางกาย วาจาและใจ (พระจิรวัดน์ อภินนโท, 2557)

2. หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในชีวิตของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ปรากฏในเศรษฐีแต่ละท่านล้วนมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญญาและการเสียสละ การประกอบอาชีพที่สุจริต ความกตัญญูต่อบุคคล มีศีล สอดคล้องกับงานของรังษี สุพนธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์” ผลการวิจัยพบว่า อนาถบิณฑิกเศรษฐีมีคุณพิเศษหลายด้าน ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและเกื้อกูลสังคม ตลอดจนทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ความพิเศษนั้นแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านสังคม 2) ด้านฐานะทางสังคม 3) ด้านเป็นพุทธศาสนิกชน (รังษี สุพนธ์, 2544) และสอดคล้องกับไพโรจน์ ศุภทิปมงคล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตตคหบดี อุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” เมื่อสรุปแล้วมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาชีวประวัติชีวิตความเป็นมาทั้งในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ ที่ทำให้จิตตคหบดีเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและปัญญาอันยอดเยี่ยม สามารถบรรลุธรรมเป็นอริยบุคคลแม้ว่าจิตตคหบดีมีอาชีพเป็นนักธุรกิจ มีภารกิจในด้านการประกอบ อาชีพและด้านสังคมตลอดจนการปกครองอยู่เป็นนิจ จากดำเนินชีวิตเป็นอุบาสกแต่มีความสามารถ นำหลักธรรมออกเผยแผ่ ทำให้พุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธาและเป็นที่ยำเกรงของเหล่าอัญญเดียรัจฉาย จิตตคหบดีเปรียบเสมือนเสาหลักของพระพุทธศาสนาจากวิธีการแสดงธรรมอันยอดเยี่ยม ทำให้ท่าน ได้รับการแต่งตั้งจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เป็นเลิศในการแสดงธรรม (ธรรมกถึก) เป็นแบบอย่าง ของชาวพุทธผู้ประพฤติดีงามปกป้องและอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (ไพโรจน์ ศุภทิปมงคล, 2548)

3. การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา การสร้างฐานะดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาและหลักการเหล่านี้เป็นแนวทางและแนวปฏิบัติที่ช่วยสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งและมั่นคงให้กับบุคคล และส่งผลให้เกิดความร่ำรวยและความเจริญรุ่งเรืองให้กับชุมชนและสังคมทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และระดับโลก ซึ่งมีผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจของบุคคลและสังคมสอดคล้องกับพระมหาสุวรณ์ สุวณโณ (จุลพงษ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของเศรษฐีที่ปรากฏในพระไตรปิฎกกับในสังคมไทยปัจจุบัน” สรุปเป็นประเด็นรวบยอดว่า เศรษฐีทั้ง ในยุคพุทธกาลและยุคปัจจุบันต่างให้การสงเคราะห์



แก่ผู้ยากไร้เหมือน ๆ กัน เช่น อนาคตบิณฑิกเศรษฐี ได้ให้การสงเคราะห์คนยากจนไร้ที่พึ่ง ด้วยการให้ทานข้าวน้ำ เป็นประจำมิได้ขาด ควบคู่ไปกับการถวายทานแก่ภิกษุ สามเณร ในพระพุทธศาสนา จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าให้เป็นผู้เลิศ (พระมหาสุวรรณ สุวณโณ (จุลพงษ์), 2554) และสอดคล้องกับพระครูอาทรวนกิจ (อนาลโย/ฉันทสิริกุล) ที่เสนอว่าการสร้างและสะสมทรัพย์สินเงินทองต่างๆ ทำได้เมื่อเรามีความรับผิดชอบในการจัดการและใช้จ่ายทรัพย์ที่มีอยู่ด้วยความสุจริตชอบธรรม ซึ่งการสร้างคุณธรรมและความคิดเชิงบวกในจิตใจจะเป็นทุนทางใจในการสร้างความร่ำรวยที่แท้จริงให้กับชีวิตของเรา การสร้างทรัพย์และความสุขที่แท้จริงนั้นไม่ใช่เพียงแค่มองหาสิ่งที่สามารถเพิ่มเงินเข้ากระเป๋าเรา แต่อยู่ที่การมีความรู้ในการให้ความคิดเชิงบวกและคุณธรรมในทุกขั้นตอนของชีวิตเรา ซึ่งทำให้เราสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าทางทรัพย์สินและความสุขที่เป็นอิสระและยั่งยืนให้กับชีวิตเราเองและผู้อื่นในสังคม ทำให้เรามีความมั่งคั่งอย่างแท้จริงของชีวิตที่มาพร้อมกับความสุขและความสงบในใจ (พระครูอาทรวนกิจ (อนาลโย/ฉันทสิริกุล), 2557)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ผลจากการวิจัยเรื่อง “การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยได้ดังนี้

1) ได้ทราบว่า เส้นทางชีวิตของแต่ละคนกว่าจะได้เป็นเศรษฐีและรักษาสถานะของความเป็นเศรษฐีไว้ได้ไม่ใช่เรื่องง่าย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างชีวิตของเศรษฐีทั้งห้า ที่ได้ศึกษาครั้งนี้ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 จำพวก คือ 1) พวกที่ไม่ได้เกิดในครอบครัวเศรษฐี หรือที่เรียกว่า “ไม่ได้เกิดมาบนกองเงินกองทอง” ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ชีวิตรอดและดิ้นรนแข่งขันไปสู่ความเป็นเศรษฐี คือ ชีวิตของจุฬินเตวาสิกเศรษฐีที่เริ่มต้นด้วยการค้าจากซากหนุตตายเพียงตัวเดียว และโฆสกเศรษฐีที่เป็นเพียงลูกโสเภณีที่ต้องผ่านด่านอันตรายถึงชีวิตหลายหนแต่ก็รอดมาได้จนได้เป็นเศรษฐี และ 2) คนที่เกิดมาบนกองเงินกองทองหรือในครอบครัวที่มีฐานะเป็นเศรษฐีอยู่แล้ว คือ อนาคตบิณฑิกเศรษฐี เมณฑกเศรษฐี และกุมภโฆสกเศรษฐี ซึ่งเศรษฐีเหล่านี้ก็ไม่ได้อยู่สุขสบายเสวยสุขบนกองเงินกองทองที่พ่อแม่หาไว้ให้ แต่ต้องอดทน ขยัน ใช้สติปัญญารักษารทรัพย์สมบัติเอาไว้และหาทางเพิ่มพูนขึ้นเพื่อเป็นมรดกให้ลูกหลานและเพื่อทำประโยชน์ต่อสังคมและพระพุทธศาสนา

2) การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ที่เห็นเด่นชัด คือแนวทางของจุฬินเตวาสิกเศรษฐีที่ว่า ต้อง 1) เป็นผู้ที่มีปัญญา มีความรู้ด้านการเงิน โดยใช้เงินต่อเงินหรือนำเงินไปทำงานแทน โดยดูตัวอย่างหรือประยุกต์แนวทางของจุฬินเตวาสิกเศรษฐีที่ใช้ปัญญาพิจารณา เริ่มตั้งแต่ค้าหนุตตายไปขาย ได้ทรัพย์อันเป็นต้นทุนมั่งคั่งแล้วประกอบอุปบายต่าง ๆ ทำทรัพย์และยศให้เกิดขึ้น จึงได้ทรัพย์มากในเวลาต่อมา สมดังพระพุทธดำรัสว่า “บุคคลผู้มีปัญญา รู้จักใคร่ครวญ ย่อมตั้งตนได้ ด้วยทรัพย์อันเป็นต้นทุนมั่งคั่งมีประมาณน้อย เหมือนคนก่อไฟกองน้อย ให้เป็นกองใหญ่ฉะนั้น” หรือรู้จักสร้างฐานะเป็นค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป เหมือนกับการก่อกองไฟทีละน้อยๆ สะสมจนเป็นกองใหญ่ฉะนั้น 2) เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ขยันหมั่นเพียร 3) เป็นผู้ตั้งตนชอบ ดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรม มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น 4) เป็นมีความกตัญญูรู้คุณ

3) การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบัน คือหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์หรือ “หัวใจเศรษฐี” 4

ประการ ที่ย่อเป็นคาถาเพื่อจำง่ายว่า “อุ. อา. ก. ส” อุ คือ อุภูฐานสัมปทา ขยันหา อา คือ อารักขสัมปทา รู้จักรักษาทรัพย์ ก คือ กัลยาณมิตตตา รู้จักคบเพื่อนดีหรือสร้างเครือข่ายธุรกิจ และ ส คือ สมชีวิตา รู้จักใช้ชีวิตแต่พอดี พอประมาณ

ผังองค์ความรู้
การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ
ตามแนวทางของเศรษฐกิจในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท



บทสรุป

การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของอุภูฐานเถรวาทซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน ควรต้องประกอบด้วยเหตุ 4 ประการ คือ 1) เป็นผู้ที่มีปัญญา มีความรู้ด้านการเงิน โดยใช้เงินต่อเงิน หรือนำเงินไปทำงานแทน โดยดูตัวอย่างหรือประยุกต์แนวทางของอุภูฐานเถรวาทซึ่งใช้ปัญญาพิจารณา เริ่มตั้งแต่หาหนทางไปขาย ได้ทรัพย์อันเป็นต้นทุนแม่น้อย แล้วประกอบอุปบายต่าง ๆ ทำทรัพย์และยศให้เกิดขึ้น จึงได้ทรัพย์มากในเวลาต่อมา สมดังพระพุทธดำรัสว่า “บุคคลผู้มีปัญญา รู้จักใคร่ครวญ ย่อมตั้งตนได้ ด้วยทรัพย์อันเป็นต้นทุนแม่นมีประมาณน้อย เหมือนคนก่อไฟกองน้อย ให้เป็นกองใหญ่ฉะนั้น” หรือรู้จักสร้างฐานะเป็นค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป เหมือนกับการก่อกองไฟทีละน้อยๆ สะสมจนเป็นกองใหญ่ฉะนั้น 2) เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ขยันหมั่นเพียร 3) เป็นผู้ตั้งตนชอบดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรม มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น 4) เป็น มีความกตัญญูรู้คุณ

การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของอนาถปิณฑิกเศรษฐีซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน ควรต้องประกอบด้วยเหตุ 2 ประการ คือ 1) เป็นผู้ที่มีมั่นคงในการทำบุญ ไม่เปลี่ยนแปลงแม้สถานการณ์และฐานะของตนจะเปลี่ยน 2) เป็นผู้มีความตั้งใจแน่วแน่ คิดจะทำอะไรก็ต้องทำให้สำเร็จ การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของโฆสกเศรษฐีซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน ควรต้องประกอบด้วยเหตุ 4 ประการ คือ 1) เป็นผู้ที่มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา 2) เป็นผู้ไม่ผูกอาฆาตอันเป็นเหตุก่อเวรและความล้มเหลวในการสร้างฐานะ 3) เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณ 4) เป็นผู้เจริญพทุธานุสสติกรรมฐาน การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางของกุมภโฆสกเศรษฐีซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน ควรต้องประกอบด้วยเหตุ 5 ประการ คือ 1) มีปัญญารอบคอบ เมื่อได้ทรัพย์แล้ว ไม่อวดรวย อันจะเป็นภัยแก่ตัว ประหยัดมัจยัสส ใช้จ่ายแต่พอดี 2) มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบ



อาชีพการงาน 3) ใช้ชีวิตด้วยการประพฤติถูกต้องตามทำนองคลองธรรม 4) ประกอบอาชีพสุจริต 5) ไม่ประมาทในชีวิต การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามแนวทางเมณฑกเศรษฐีที่สามารถนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน ควรต้องประกอบด้วยเหตุ 2 ประการ คือ 1) มีความอดทนสู้ชีวิต ดังคำว่า “ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น” 2) มีใจตั้งมั่นในการทำมาค้าอย่างไม่ท้อถอย โดยยึดคติว่า “บุญเป็นที่พึ่งทั้งในโลกนี้และโลกหน้า”

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาเห็นความสำคัญของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่าสามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้ โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการนำเอาหลักธรรมทางศาสนา ประยุกต์เข้ากับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ควบคู่กับการสร้างคุณภาพชีวิตเยาวชนผู้เป็นประชากร ใหม่ของสังคมในยุคต่อไป โดยให้สถาบันการศึกษาไทยตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงอุดมศึกษา ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้าใจถูกต้อง ซึ่งเป็นรากฐานของการเข้าใจถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบัน

การนำหลักพุทธธรรม หรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา ของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอน หรือ การจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ ใช้ปัญญา และเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการ จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติ อบรม ทั้งศีล หรือพฤติกรรม หรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่พึงงามสำหรับตน และสังคม สมาธิ หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่เหมาะสม โดยมีครู และผู้บริหารสถานศึกษา เป็น กัลยาณมิตรสำคัญที่รักและปรารถนาดี ที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม

การศึกษาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 สิ่งที่ต้องปรับปรุง 2 ส่วน คือ 1) ทักษะการสอนพระพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ในด้านพฤติกรรมพัฒนา ได้ด้วยศีล ด้านจิตใจพัฒนาได้ด้วยสมาธิ ให้เข้าใจง่ายจดจำง่ายและสามารถนำไปใช้ได้จริง และ 2) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการศึกษาพระพุทธศาสนา การเผยแพร่ให้หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้บริโภคร ซึ่งเราสามารถนำพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ ในสังคมออนไลน์ ทำให้มีการศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ ทุกเวลา ซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวได้เชื่อมโยงให้โลกมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ดังนี้ คือ หลักพุทธธรรม และแนวทางการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่ปรากฏในชีวิตของเศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ดังที่กล่าวข้างต้น

หากนำมาบูรณาการหรือนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 จะสามารถการแก้ไขปัญหาคาความยากจนในสังคมไทยได้ คือ 1) เสริมสร้างศักยภาพและ กระบวนการเรียนรู้ของคนยากจน 2) สร้างระบบคุ้มครองทางสังคม และเพิ่มภูมิคุ้มกันความเสี่ยง และ 3) พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น การประยุกต์ หลักพุทธธรรมใน การแก้ไขปัญหาคาความยากจนในสังคมไทยนั้น คือ เน้นการพึ่งตนเอง เน้นการใช้ ชีวิตอย่างไม่ประมาท เน้นอหิงสา เน้นการดำเนินชีวิต เน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น พยายาม ละกิเลสและความโลภ การเน้นความซื่อสัตย์สุจริต มีความละเอียด และเกรงกลัวการ กระทำความผิด ส่วนพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงการแก้ไขปัญหาคาความยากจนโดยใช้หลักทฤษฎี ธรรมมีกัตถะประโยชน์ 4 ประการ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา คือ ขยันหา 2) อารักขสัมปทา คือ รู้จักเก็บ 3) กัลยาณมิตตตา คือ คบคนดี 4) สมชีวิตา คือ มีชีวิตพอเพียง นอกจากนี้ยังมีคุณธรรมที่จะทำให้ ประสบผลสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย เรียกว่า อิทธิบาท 4 ประการ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความ พอใจในสิ่งนั้น วิริยะ คือ ความเพียร พยายาม จิตตะ คือ ความคิดฝักใฝ่ และวิมังสา คือ ความ ไตร่ตรอง หากยึด หลักปาปนิกรรม คือ องค์ คุณของพ่อค้า 3 ประการ คือ 1) จักขุมา (ตาดี) 2) วิธูโร (จัดเจนธุรกิจ) 3) นิสสยสัมปันโน (พร้อม ด้วยแหล่งทุน) เป็นผู้ตั้งตนชอบ การตั้งตนชอบ อุตตสมมาปณิ จ (อุตตะสัมมาปะณิ จะ) หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายด้วยความถูกต้องและสุจริต อยู่ในสัมมาอาชีวะ เป็นผู้อยู่โดยธรรม ก็ ย่อมเป็นเศรษฐีได้ ดังเช่น เศรษฐีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีความเห็นควรทำวิจัยในหัวข้อ “การสร้างความสุขตามแนวทางของเศรษฐกิจในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อศึกษาและแสวงหาความสุขที่แท้จริง ของมนุษย์ ท่ามกลางสังคมที่ วุ่นวายในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2560). *พระไตรปิฎกวิเคราะห์*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พงศ์พันธ์ จันทรวราทิพย์. (2522). “บทบาทของเศรษฐกิจที่ปรากฏในพระไตรปิฎก”. *วิทยานิพนธ์อักษร ศาสตร์ มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระครูอาทรอนกิจ (อนาลโย/ฉันทสิริกุล). (2557). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องหลัก ทฤษฎีธรรมมีกัตถะประโยชน์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการแก้ปัญหาสังคมไทย”. *วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย.

พระจิรวัดน์ อภินันโท.(2557). “วิเคราะห์ผลกระทบของเศรษฐกิจที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ. (2557). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย*. พิมพ์ครั้งที่ 4.



- กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทเอกพิมพ์ไทจำกัด.
- พระมหาบุญไทย ปุณณมโน. (2564). การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดทางจริยศาสตร์ใน คัมภีร์ธรรมบท. *วารสารบัณฑิตศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. 19(2), 274-282.
- พระมหาสุวรณ์ สุวณโณ (จุลพงษ์). (2554). “ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของเศรษฐกิจที่ปรากฏใน พระไตรปิฎกกับในสังคมไทยปัจจุบัน”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ ศุภทีปมงคล. (2548). “การศึกษาวិเคราะห์บทบาทของจิตตคหบดีอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แมนเหมือน สิทธิศักดิ์. (2561). การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 สำหรับการพัฒนาตนและพัฒนางาน. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 1(1), หน้า 54-66.
- รังษี สุนด์. (2544). “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- สุภัค มหาวรากร. (2561). *การประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันจากทศชาติชาดก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.



คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่านาว อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน: การปริวรรต การแปล และการศึกษาวิเคราะห์

Phra Chao Liab Loke of Wat Kok in Tha Nao Sub-district, Phu Phiang
District, Nan: Transliterations, Translation and Analytical Study

¹พระมหาจักรกฤษณ์ อินทสโร (อินต๊ะสอน) ²พระชยานันท์มณี

³ชำนาญ เกิดช่อ ⁴สว่างจิต ชันดี

¹ Pramaha Jakkrit Intasaro (Intasorn) ² Phrachayanantamunee

³ Chamnarn Kerdchor ⁴ Sawangjit Khantee

¹²³⁴วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²³⁴ Nakhon Nan Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

¹ Corresponding Author, Email: phramahajakkrit12@gmail.com

Received October 8, 2023; Revised November 23, 2023; Accepted: December 2, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่านาว อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน 2) เพื่อปริวรรตและแปลคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก 3) เพื่อวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านประวัติความเป็นมา พบว่า คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ มี 11 ผูก ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง จารเมื่อ พ.ศ. 2458 มีอายุ 107 ปี 2) ด้านปริวรรตและแปลคัมภีร์ พบว่า คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ มีต้นฉบับหน้าลานทั้งหมด 11 ผูก 475 หน้า ผู้วิจัยปริวรรตและแปลได้ 130 หน้า และ 3) ด้านวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ด้าน คือ (1) วิเคราะห์รูปลักษณ์และการนำไปใช้ คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ เป็นคัมภีร์โบราณล้านนา หน้าลาน 5 กว้าง 5.25 เซนติเมตร ยาว 51.5 เซนติเมตร ผูกที่เป็นผลงานของกัญไชย ภิกขุ เส้นอักขระมีความสวยงามอ่านง่าย ภิกขุสงฆ์ใช้เทศนาในเทศกาลเข้าพรรษา (2) วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาหลักพบว่า โครงสร้างและเนื้อหาหลัก ประกอบด้วย บทอุเทศ (บทขึ้นต้น) บทนิเทศ (เนื้อหา) และบทปฏิณิเทศ (บทลงท้าย) (3) วิเคราะห์หลักธรรม หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์คือ ความเพียร ศีล 5 หลักอภยธรรม 5 หิริโอตตปปะ อนุปปกัปปิศา สัมปัตติ-สุข มิจฉาทิฏฐิ ยมกปฏิหาริยะ อกุศลมูล อินทริยสังวรและธัมมจักกัปปวัตตนสูตร และ (4) วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญ เหตุการณ์สำคัญ 7 เหตุการณ์คือ พระพุทธเจ้ามอบพระเกศาธาตุ ประทับรอยพระบาท โปรดยักษ์ โปรดพยานาค ยุคเสื่อมของมนุษยชาติ พระเจ้าอโศกกับพระพุทธเจ้าและการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ

คำสำคัญ: การปริวรรต; การแปล; การศึกษาวิเคราะห์; คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก; จังหวัดน่าน



Abstract

This article aimed: 1) to study the history of the Phra Chao Leib Lok of Wat Kok in Tha Nao Sub-district, Phu Phiang District, Nan Province, 2) to transliterate and translate the Phra Chao Leib Lok of Wat Kok and, and 3) to analyze the Phra Chao Leib Lok of Wat Kok. This is documentary research. This research was found that: 1) in history, the Phra Chao Liab Lok of Wat Kok had 11 bindings, whose names in writing disappeared. Approximately, it was written in 1915 and was 107 years old, 2) in translating and translating Phra Chao Liab Lok of Wat Kok, its scriptures had 11 manuscript bindings, totaling 475 pages, so, I transliterated and translated 130 pages, and 3) in analyzing the scripture, 4 aspects were found that: 1) an analyzing of the physical appearance and practical usages shows that Wat Kok edition of the Phra Chao Liab Lok scriptures refers to Lanna palm leaf scripture, measuring 5 cm. in width and 51.5 cm. in length. The craftsmanship of the character lines is exquisite, easy reading. Furthermore, Buddhist monks always use this scripture for preaching during the Buddhist Lent festival, 2) an analyzing of the main structure and content of the scriptures reveals that it consists of three sections, the Uddesa (beginning chapter), the Niddesa (content), and the Paṭiniddesa (ending chapter), 3) an analyzing of the Buddhadhamma principles presenting in the scriptures demonstrates such as diligence, five precepts, the adherence to the five principles of morality, Hiriotappa, Anupappikathā, Sampatti-sukha, Micchādittḥi, Yamakapatihariyā, Akusalamūla, Indriyasamvara, and Dhammacakkappavattana Sutta. Lastly, 4) an analyzing of significant events reveals the presence of seven important occurrences, namely, the bestowal of Lord Buddha's hair relics, the imprinting of Lord Buddha's, Footprints of Lord Buddha, the witnessing of the Nagas of the Declining Era of Humanity, King Ashoka and the Buddha, and the division of the relics.

Keywords: Transliterations; Translation; Analytical Study; Phra Chao Liab Loke of Wat Kok; Nan Province

บทนำ

พระเจ้าเลียบโลกเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาที่สะท้อนเรื่องราวการเผยแผ่พุทธศาสนา โดยพระพุทธเจ้าเองไปยังบริเวณตั้งแต่สิบสองปันนาลงมาจนถึงล้านนาและล้านช้าง (รัตนพร เศรษฐกุล, 2552) การสร้างตำนานที่ผสมผสานพุทธประวัติเข้ากับภูมิสถานในดินแดนของชนเผ่าไทเพื่อสร้างพุทธตำนานท้องถิ่นที่ร้อยสอดสายสัมพันธ์ของชนเผ่าไทในดินแดนล้านนา (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2548) สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับเรื่องราวของผู้คนและสังคมทั้งในระดับภูมิภาคภายใต้บริบทของพุทธศาสนาที่ในตำนานกล่าวว่าเป็นดินแดนสุวรรณภูมิ (เจียรชัย อักษรดิษฐ์, 2552) แสดงว่าวรรณคดีพุทธศาสนาเรื่องนี้เป็นการเสด็จเยือนดินแดนนอกชมพูทวีปของพระพุทธเจ้าว่า พระองค์เสด็จยัง

ดินแดนสุวรรณภูมิ วรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้ทำให้เกิดการจารึกแสงบุญเพื่อสร้างสมบุญบารมีตามแนวคิดพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน การเสด็จยังดินแดนสุวรรณภูมิของพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวก ได้แก่ พระอานนท์พระอินทร์และพระเจ้าอโศก สู่การกลายเป็นนิทานอธิบายเหตุที่มาของชื่อบ้านนามเมือง และทำให้เข้าใจถึงความสามารถของผู้แต่งวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้ที่มีความรอบรู้ในเรื่องเล่าและตำนานอธิบายเหตุ เห็นถึงวิถีชีวิต และความเชื่อของผู้คนในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี พระเจ้าเลียบโลกเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาที่ทรงคุณค่าและเป็นวรรณคดีไทยเรื่องสำคัญของทางภาคเหนือและภาคอีสานการศึกษาวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงที่มาด้วย วรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้เป็นวรรณคดีที่ได้รับอิทธิพลมาจากล้านช้าง พระเจ้าเลียบโลกเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่มาจากอาณาจักรล้านช้าง ตั้งแต่ พ.ศ. 2058 โดยมีพระภิกษุชาวล้านช้างชื่อว่า “พระเทพกุลเถระ” แต่ยังไม่สามารถสรุปได้ว่า พระภิกษุรูปนี้เป็นผู้แต่งถึงแม้ว่าวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้จะพบกับข้อมูลที่มาว่า เป็นงานคัดลอกมาจากบันทึกของพระธรรมรสแห่งหงสาวดี โดยพระมหาโพธิสมภารแห่งล้านนาเป็นผู้คัดลอกคนแรกและยังมีพระภิกษุและฆราวาสผู้ช่วยคัดลอกวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้สืบทอดมาอีกหลายรุ่น ผู้ศึกษาอ่านและศึกษาพระเจ้าเลียบโลกอย่างถี่ถ้วนก็ไม่ตัดสินใจเชื่อว่า วรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้มาจากการคัดลอกหนังสือพระธาตุและพระพุทธบาทเพียงอย่างเดียว พอว่าพระเจ้าเลียบโลกมาศึกษาเทียบเคียงกับวรรณคดีพุทธศาสนาอินเดีย-ลังกา และวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาที่ประพันธ์ก่อนพระเจ้าเลียบโลกพบว่ามีฉากและเหตุการณ์ในพระเจ้าเลียบโลกไปคล้ายคลึงพอสมควร แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าเลียบโลกได้รับอิทธิพลการประพันธ์มาจากวรรณคดีพุทธศาสนาเรื่องอื่นด้วย เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันระหว่างวรรณคดีพุทธศาสนาเรื่องอื่นกับพระเจ้าเลียบโลก (สมหมาย เปรมจิตต์, 2524) หรือเพื่อแสดงให้เห็นถึงการรับอิทธิพลจากวรรณคดีพุทธศาสนาอินเดีย-ลังกา และวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาที่มีต่อการประพันธ์พระเจ้าเลียบโลก

ในภาคเหนือของประเทศไทยมีเอกสารโบราณเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งจารด้วยอักษรพื้นเมืองล้านนาที่เป็นอันรู้จักกันอย่างแพร่หลายในอดีต คือตำนานพระเจ้าเลียบโลก (สินีนาฏ สมบูรณ์เอก, 2555) หรือตำนานพระบาท ที่พระภิกษุสามเณรใช้ในการเทศนาในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าถึงการเรียนรู้พุทธประวัติและตำนานสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาในสถานที่ต่างๆ อันได้แก่พระธาตุหรือรอยพระพุทธบาท นอกจากนี้ตำนานดังกล่าวยังได้กล่าวถึงอาณาจักรล้านนาเช่น นครหริภุญชัย(ลำพูน) เขตแดนคันคร(ลำปาง) และนันทบุรี(น่าน) เป็นต้น เมื่อพิจารณาความสำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้แล้ว เป็นเรื่องเล่าที่พระพุทธเจ้าได้เดินทางออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ประทับรอยพระบาทหรือบางสถานที่ได้ประทานพระสารีริกธาตุอันทำให้เกิดปูชนียวัตถุมากมายหลายแห่ง ทำให้ผู้คนได้มีความเลื่อมใสศรัทธาเคารพสักการะต่อสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นพระบรมสารีริกธาตุและเป็นรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าจริงๆ

ดังนั้น ด้วยเหตุผลความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัยเรื่อง “คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าน้าว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน: การปริวรรต การแปล และการศึกษาวิเคราะห์” โดยศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าน้าว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน ปริวรรต แปล และวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าน้าว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน



วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าน้าว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน
2. เพื่อปริวรรตและแปลคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าน้าว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน
3. เพื่อวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าน้าว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ
2. ปริวรรตคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ เป็นภาษาคำเมือง
3. แปลสรุปย่อคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ เป็นภาษาไทยกลาง
4. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ
5. สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ประวัติความเป็นมาของคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ สรุปผลวิจัยเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ด้านผู้แต่ง ผู้จาร สมัยที่จารและผลงานของผู้จาร 2) ด้านโครงสร้าง 3) ลักษณะการประพันธ์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ

1) ด้านผู้แต่ง ผู้จาร สมัยที่จารและผลงานของผู้จาร คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ ทั้ง 11 ผูก ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ปรากฏสมัยที่จาร คือ จ.ศ. 1277 (พ.ศ.2458) มีอายุเก่าแก่ถึง 107 ปี ผลงานผู้จาร ไม่ปรากฏข้อมูลผลงานผู้จาร แต่ปรากฏชื่อผู้จารทุกผูก

2) ด้านโครงสร้าง ทั้ง 11 ผูกมีโครงสร้างคล้ายกันคือ มีบทอุเทศ นิเทศ ปฏินิเทศ

ผูกที่ 1 บทอุเทศ กล่าวสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระพุทธเจ้า ในสมัยที่พระองค์เป็นพระโพธิสัตว์ บทนิเทศ กล่าวถึงการเสด็จโปรดสัตว์โลกตามเมืองต่างๆ เช่น พาราณสี ประเทศอินเดีย เมืองลี้ อาณาจักรหริปัญไชย บทปฏินิเทศ กล่าวถึงเทวดาชื่ออาหะสักะ รักษาพระธาตุและรอบพระบาทของพระพุทธเจ้า และเวลาที่จารเสร็จ ปีและสถานที่จาร การตั้งจิตอธิษฐานของผู้จาร ชื่อผู้จาร และการอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดาญาติพี่น้อง

ผูกที่ 2 บทอุเทศ กล่าวถึงพุทธกิจห้าประการของพระพุทธเจ้า และการเริ่มเสด็จออกโปรดเวไนยสัตว์ไปตามบ้านน้อยเมืองใหญ่ บทนิเทศ กล่าวถึงการอุปติแห่งพระมหาเจดีย์ธาตุดอยสิงคุตรระ อันประเสริฐที่เมืองธัญญนครและตำนานพระบาทพระธาตุทั้งหลาย บทปฏินิเทศ กล่าวว่เมื่อถึงฤดูเดือนสี่เดือนห้า (เหนือ) ประชาชนทั่วทุกสารทิศต่างก็พากันเดินทางมานมัสการ เวียนประทักษิณบูชาพระมหาชินะธาตุอันมีศรีรุ่งเรืองดงาม

ผูกที่ 3 บทอุเทศ กล่าวถึงพระพุทธเจ้าประกอบด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่ง เสด็จออกโปรดเวไนยสัตว์พร้อมกับด้วยพระมหากษัตริย์และเหล่าพระสาวก มีพระอินทร์ถือนัฏฐะเหนือพระ

เศียร เสด็จไปสู่เมืองสุวรรณภูมิ เมืองจำปา และเมืองทวารวดี บทนิเทศ กล่าวถึงตำนานพระบาท พระธาตุ พระพุทธองค์ทำนายว่าต่อไปจะเป็นที่ประดิษฐานพระเกษธาตุ 4 องค์ เมื่อพระองค์ ปรีณิพพานแล้วจะเป็นที่ประดิษฐานพระนลาฏธาตุ บทปฏินิเทศ เหล่าเทวดาและพรหมต่างมา นมัสการบูชาพระชินธาตุ ครั้งเสด็จลงมาปรากฏกลิ่นดอกไม้ของหอม และเสียงอันเป็นทิพยดนตรีดัง กึกก้องไพเราะกังวาล จากนั้นกล่าวเวลาที่จารเสร็จ ปีและสถานที่จาร การตั้งจิตอธิษฐานของผู้จาร ชื่อผู้จาร และการอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดาญาติพี่น้อง

ผูกที่ 4 บทอุเทศ ทรงพิจารณาอายุพรรษาในกาลเสด็จออกโปรดเวไนยสัตว์ บัดนี้พระองค์มี อายุได้ 60 พรรษาเหลือเวลาอีก 20 พรรษาจะครบ 80 พรรษาก็จะปรีณิพพาน บทนิเทศ กล่าวถึงพระ พุทธองค์เสด็จเมืองห่อ เขตยูนานและย้อนกลับมา เขตสิบสองปันนาได้ประทับรอยพระบาทและ ประทานพระเกษา บทปฏินิเทศ พระองค์เสด็จถึงผาแรมและทรงทำนายสถานที่ และกล่าวเวลาที่จาร เสร็จ ปีและสถานที่จาร การตั้งจิตอธิษฐานของผู้จาร ชื่อผู้จาร และการอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดา ญาติพี่น้อง

ผูกที่ 5 บทอุเทศ พระองค์เสด็จออกจากผาแรม ไปถึงสถานที่แห่งหนึ่งมีผู้คนตามนิคมบ้าน น้อยเมืองเล็กมานมัสการ พระองค์ทรงบังเกิดความกรุณาได้ประทับพระบาทไว้เพื่อให้เป็นที่ยูชาแก่คน และเทวดา บทนิเทศ เสด็จประทับรอยพระบาทลงคิดลงแวน ประทับรอยพระบาทเมืองเชียงแขง เมืองขึ้นม่อน พระบาทแท้ พระบาทผานอน พระบาทบ้านทอง พระบาทผาน้อย เสด็จเมืองเชียงครั่ง ประทับรอยพระบาทผาดอยหรือพระบาทผาคำ ต่อไปที่พระบาทผาขาว บทปฏินิเทศ ประชาชน ล่องเรือหรือแพ เมื่อมาถึงหาดผาคำต้องขึ้นไหว้แลสักการบูชาพระบาทและบูชาเทวดาเพื่อความเป็น สิริมงคล

ผูกที่ 6 บทอุเทศ เมื่อพระองค์ทำนายพระบาทผาคำเสร็จแล้ว พ่อด้านิมนต์พระพุทธองค์และ เหล่าพระสาวกไปพักผ่อนอิริยาบถ ณ เรือนของตน บทนิเทศ พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาทตาม สถานที่ต่าง ตรากจนถึงสมัยพระอรียเมตไตรย เนื้อความต่อไปอธิบายเหตุแห่งอายุมนุษย์ในกัปต่างๆ บทปฏินิเทศ ทรงแสดงพระธรรมเทศนาแก่พระอานนท์ พระอรหันต์ และพระยาอโศก ตลอดถึงเหล่า เทวดาทั้งหลาย เรื่องการอุบัติขึ้นและอายุของสัตว์ในยุครัตนัตถ์

ผูกที่ 7 บทอุเทศ พระพุทธเจ้าเสด็จออกจากผาภูพาน เพื่อบิณฑบาต ไปตามบ้านเรือนอัน ผู้คนอาศัยอยู่ ทรงพิจารณาเห็นผู้คนตื่นเข้ามาตักบาตรได้ทันและบางหลังคาเรือนตื่นสายไม่ทันได้ ทำบุญ ทรงทำนายบ้านที่ตื่นสายว่า บ้านนอนหลับตาย บทนิเทศ พระพุทธเจ้าเสด็จประดิษฐานพระ เกศาธาตุ ณ ดอยเมืองขึ้น และเสด็จประทับรอยพระบาทยังบ้านดาวลงที่ 1 ต่อไปพระบาทบ้านแก้ว เสด็จปราสาทพุกยักซ์ เมืองอาฬวี ประทับรอยพระบาทซ้อนรอยพระบาทพระพุทธเจ้าพระองค์ บทปฏินิเทศ ทรงประทับรอยพระบาทไว้ที่เจียงผาและเสด็จไปเมืองนาง ทรงประทับรอยพระบาท จากนั้นเสด็จไปเมืองเชียงตุง ประทับรอยพระบาทไว้เพื่อเป็นที่สักการะและบูชาของคนและเทวดา ทั้งหลาย

ผูกที่ 8 บทอุเทศ กล่าวถึงพระองค์ทรงจาริกจากเมืองเชียงตุงสู่เมืองโยนก โดยปรากฏสถานที่ สำคัญดังนี้เมืองพยาก เมืองเชียงแสน เมืองเชียงราย เมืองพะยาว เมืองลำปาง เมืองน่าน เมืองแพร่ บ้านลัวะเขตเมืองหงสาวดีและสถานที่ในเขตเมืองลี้ เป็นต้นพุทธกิจ บทนิเทศ พระองค์ทรงประทาน พระเกษา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ และเหตุการณ์



สำคัญพระองค์ทรงโปรดแสดงปาฏิหาริย์ปราบมิถุนาภิบาลของยักษ์บนดอยโลหภูมิบรรพต บทปฏินิเทศ ทรงเทศนาสั่งสอนให้เว้นจากบาปอกุศลทั้งปวงและรักษาศีล 5 และกล่าวเวลาที่จารเสร็จ ปีและสถานที่จาร การตั้งจิตอธิษฐานของผู้จาร ชื่อผู้จาร และการอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดาญาติพี่น้อง

ผู้ที่ 9 บทอุเทศ พระพุทธเจ้าทรงจาริกไปสถานที่ในเขตเมืองโยนก แลบลุ่มแม่น้ำปิง เขตเมืองฝางฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ได้แก่ เมืองฮอด เวียงกุมกาม เมืองเชียงใหม่ เมืองยวม เมืองพระบาง เมืองแปร เมืองตะไกร้ง ดอยอ่างสรวงเชียงดาว เป็นต้น บทนิเทศ พระองค์ทรงประทาน พระเกศา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ ทรงแสดง อิทธิปาฏิหาริย์คลายมานะหยาบกระด้างของพญานาคให้เกิดความเลื่อมใส และทรงโปรดสั่งสอนพระ ยายักษ์ที่ดอยอ่างสรวงให้ตั้งอยู่ครองครองธรรม ทั้งนี้พระองค์ทรงบวชให้แก่กบวชชาวพม่า 2 รูป ให้เป็นพระภิกษุด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา บทปฏินิเทศ การจุติของพระยาธรรมิกราช และการสนทนากันระหว่างกวางคำและกระต่ายเผือกเรื่องมูลเหตุของความเสื่อมกลียุคในอนาคต และกล่าวเวลาที่จารเสร็จ ปีและสถานที่จาร การตั้งจิตอธิษฐานของผู้จาร ชื่อผู้จาร และการอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดา ญาติพี่น้อง

ผู้ที่ 10 บทอุเทศ กล่าวถึงพุทธคำทำนายของพระพุทธเจ้าต่อพระอินทร์ เกี่ยวกับความ เจริญรุ่งเรืองและมูลเหตุของความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในช่วงห้าพันปี บทนิเทศ พระสงฆ์หมู่หนึ่ง จะหล่อพระพุทธรูป 5 องค์ด้วยทองเหลือง ทองคำ แก้วมณี หินและไม้จันทน์ นำไปประดิษฐานใน เมืองต่างๆ 5 เมือง และเมื่ออายุพระพุทธศาสนาล่วงเข้าเขต 3,000 ปี พระพุทธรูปทั้ง 5 องค์จะมา รวมกัน ณ เมืองเดียวกัน จะบังเกิดพระยาธรรมิกราชองค์หนึ่งมาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา แต่ในช่วง นั้น พระสงฆ์อริยวาสีจะค่อยๆ หดไปด้วยพอใจที่จะมาอยู่วัดในเมืองคือคามวาสี บทปฏินิเทศ ว่า อิน ทาธิราชเจ้าบอกกล่าวยังถ้อยคำ แก่ฤๅษีผู้รักษาดอยเขาค้ำหลวง เมืองหริภุญชัยนครนั้นแล้วก็เสด็จสู่ยัง วิมานของพระองค์

ผู้ที่ 11 บทอุเทศ กล่าวถึงพระประวัติตั้งแต่การประสูติ การตรัสรู้ การจาริกเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่พรราชาแรกจนถึงพรราชาสุดท้าย กระทั่งพระองค์ปรินิพพาน บทนิเทศ หลังจากถวายพระเพลิง พระสารีริกธาตุได้แพร่กระจายสถิตอยู่ ณ สถานที่เขตเมืองหงสาวดี โยนก เชียงตุงและสิบสองปันนา บทปฏินิเทศ พระยาอโศกมหาราชทรงสร้างเจดีย์และบรรจุพระธาตุตาม พุทธทำนายของพระองค์ ทั้งนี้ยังกล่าวถึงการทำนุบำรุงพระธาตุ รอยพระบาท ของราชวงศ์มังราย ล้านนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบมา

3) ลักษณะการประพันธ์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกก เป็นการพัฒนาเชื่อมโยง พื้นที่ในการเสด็จโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้า เช่นการแสดงพระธรรมเทศนา การบิณฑบาต ประทาน รอยพระบาท ประทานพระเกศาธาตุ และทำนายการประดิษฐานการพระสารีริกธาตุ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า การปริวรรตและแปลคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัด กอกก จังหวัดน่าน สรุปได้ดังนี้

คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกก มีต้นฉบับหน้าลานทั้งหมด 11 ผูก 475 หน้า ผู้วิจัย ปริวรรตและแปลได้ 130 หน้า

ผู้ที่ 1 การเสด็จออกบรรพชา จนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและออกเสด็จเทศนาธรรม สั่งสอน ประชาชนตามเมืองใหญ่ เมืองน้อยต่างๆ โดยเริ่มออกเทศนาตั้งแต่เมืองพาราณสีประเทศ



อินเดียจนล่วงเข้าไปในเขตเมืองลี้ อาณาจักรหริปุญชัย เพื่อประดิษฐานรอยพระบาทและพระเกศาธาตุ รวมทั้งทรงทำนายนาคตของสถานที่เหล่านั้น

ผู้กที่ 2 ดำเนินการอุบัติแห่งพระมหาเจดีย์ธาตุดอยสิงคุตรระอันประเสริฐที่เมืองธัญญนคร และดำเนินพระบาทพระธาตุทั้งหลาย

ผู้กที่ 3 ดำเนินพระบาทพระธาตุ พระพุทธรองค์ทำนายว่าต่อไปจะเป็นที่ประดิษฐานพระเกศาธาตุ 4 องค์ เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้วจะเป็นที่ประดิษฐานพระนลาฏธาตุ

ผู้กที่ 4 พระพุทธรองค์เสด็จเมืองห่อ เขตยูนาน และย้อนกลับมาเมืองอ เขตสิบสองปันนาได้ประทับรอยพระบาทที่เมืองห่อ และเมืองแซ บ้านแจ้คำ บ้านเขียว และเสด็จประทับรอยพระบาทขนาดย่อที่ดอยผาน้อย เมืองอาฬวี (เมืองลา) เสด็จเมืองเชียงใต้ เชียงเหนือ บ้านแจ้ค่อนยาม ห้วยน้ำอุ้น (อุ้น) ในเขตบ้านล้านองค์ บ้านแก้ว เมืองซื่อหาง เมืองลือ เมืองผาง (พางร้าย) เมืองคนใจหมื่น (ใจแคบ) เมืองบาง เมืองแซทอง หมู่บ้านจอมทอง และเมืองร่มฟ้าร่มซึ่งพระองค์ได้เสวยภัตตาหารแล้วประทับรอยพระบาทต่อที่เมืองอุไต จากนั้นเสด็จที่เมืองน้อยอ้อยเหลืองที่ดอยผาแรม เมืองซุง

ผู้กที่ 5 พระพุทธรองค์เสด็จออกจากดอยผาแรม โปรดชาวเมืองแล้วประทับรอยพระบาทที่เมืองซางหลวง ต่อไปประทับรอยพระบาทเมืองลา เมืองบาน บ้านหลวง พันแข้ง บ่อแร่ (บ้านบ่อหลวง) บ่อเจ็ดลำแตง เมืองลาใต้ ลาเหนือ จากนั้นเสด็จประทับรอยพระบาทลงคิดลงแวน ประทับรอยพระบาทเมืองเชียงแข็ง เมืองขึ้นม่อน (ดอยผารูปช้าง) พระบาทแท้ (แร่หินกรวด) พระบาทผานอน พระบาทบ้านทอง พระบาทผาน้อย เสด็จเมืองเชียงครั้ง ประทับรอยพระบาทผาดอยหรือพระบาทผาคำต่อไปที่พระบาทผาขาว

ผู้กที่ 6 พระพุทธรเจ้าประทับรอยพระบาทตามสถานที่ต่าง ๆ トラบจนถึงสมัยพระอริยมุตไตรย เนื้อความต่อไปอธิบายเหตุแห่งอายุมนุษย์ในกัปต่าง ๆ

ผู้กที่ 7 พระพุทธรเจ้าเสด็จประดิษฐานพระเกศาธาตุ ณ ดอยเมืองขึ้น และเสด็จประทับรอยพระบาทยังบ้านดาวลงที่ 1 ต่อไปพระบาทบ้านแก้ว เสด็จปราบอาฬวกยักษ์ เมืองอาฬวี ประทับรอยพระบาทซ้อนรอยพระบาทพระพุทธรเจ้าพระองค์ ที่มีในตำนานกล่าวถึงกวางคำและเรื่องราวของอาฬวกยักษ์ซึ่งกินคนในเมืองอาฬวีจนเกือบหมด จนถึงพระยาอาฬวีต้องส่งพระราชาบุตรไปให้ยักษ์กิน พระพุทธรองค์ปราบพยศยักษ์ได้ ให้ยัดถีถีสล 5 และพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งให้ส่งคืนราชาบุตรแก่พระยาอาฬวี พระองค์อยู่จำพรรษา ณ อังคารเจดีย์ ดอยโลหฤตร ตามคำอาราธนาของพระยาอาฬวี

ผู้กที่ 8 พระองค์ทรงจาริกจากเมืองเชียงตุงสู่เมืองโยนก โดยปรากฏสถานที่สำคัญดังนี้ เมืองพยาก เมืองเชียงแสน เมืองเชียงราย เมืองพะยาว เมืองลำปาง เมืองน่าน เมืองแพร่ บ้านลัวะเขตเมืองหงสาวดีและสถานที่ในเขตเมืองลี้ เป็นต้น พุทธกิจ พระองค์ทรงประทานพระเกศา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ และเหตุการณ์สำคัญพระองค์ทรงโปรดแสดงปาฏิหาริย์ปราบมิถาภิภูษิของยักษ์บนดอยโลหฤฏบรรพต และสั่งสอนให้เว้นจากบาปอกุศลทั้งปวงและรักษาศีล 5 นอกจากนั้นพระองค์ทรงสร้างศาสนทายาทด้วยการบวชให้พ่อค้าเกลือชาวลัวะ 7 คน และบวชให้อัสสชิฤษี อุตลฤษี ด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา จากนั้นทรงสอนพระกรรมฐานให้

ผู้กที่ 9 พระพุทธรเจ้าพระองค์ทรงจาริกไปสถานที่ในเขตเมืองโยนก แถบลุ่มแม่น้ำปิง เขตเมืองฝากฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ได้แก่ เมืองฮอด เวียงกุมกาม เมืองเชียงใหม่ เมืองยวม เมืองพระบาง เมืองแพร่ เมืองตะไก้ ดอยอ่างสลุงเชียงดาว เป็นต้น พุทธกิจและเหตุการณ์สำคัญ พระองค์



ทรงประทานพระเกศา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ นอกจากนี้พระองค์ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์คล้ายมานะหยาบกระด้างของพญานาคให้เกิดความเลื่อมใส และทรงโปรดสั่งสอนพระยายักษ์ที่ต้อยต่ำสงฆ์ให้ตั้งอยู่ครองครองธรรม ทั้งนั้นพระองค์ทรงบวชให้แก่กบวชชาวพม่า 2 รูป ให้เป็นพระภิกษุด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา นอกจากนี้พบว่า มีการสร้างรูปจำลองพระพุทธรูปเจ้าขึ้น โดยกุมภเศรษฐีชาวทมิฬเพื่อเป็นพุทธรูปบูชา และทำเรื่องกล่าวถึงการจุติของพระยาธรรมิกราช และการสนทนากันระหว่างกวางคำและกระต่ายเผือกเรื่องมูลเหตุของความเลื่อมกลียุคในอนาคต

ผู้ที่ 10 พุทธทำนายนายของพระพุทธรูปเจ้าต่อพระอินทร์ เกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองและมูลเหตุของความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในช่วงห้าพันปี ซึ่งแต่ละพันปีพระยาธรรมิกราชจะจุติลงมาช่วยเหลือมนุษย์และทำนุบำรุง พยุ่งพระพุทธศาสนาให้ครบห้าพันปี

ผู้ที่ 11 พระประวัติตั้งแต่การประสูติ การตรัสรู้ การจาริกเผยแผ่พระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่พรรษาแรกจนถึงพรรษาสุดท้าย กระทั่งพระองค์ปรินิพพานหลังจากถวายพระเพลิง พระสารีริกธาตุได้แพร่กระจายสถิตอยู่ ณ สถานที่เขตเมืองหงสาวดี โยนก เชียงตุงและสิบสองพันนา และเชื่อมโยงบทบาทสำคัญของพระยาอโศกมหาราชทรงสร้างเจดีย์และบรรจุพระธาตุตามพุทธทำนายของพระองค์ ทั้งนี้ยังกล่าวถึงการทำนุบำรุงพระธาตุ รอยพระบาท ของราชวงศ์มังรายล้านนาให้มีความเจริญรุ่งเรือง

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) วิเคราะห์รูปลักษณ์และการนำไปใช้ พบว่า (1) ด้านรูปลักษณ์ คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ เป็นคัมภีร์โบราณล้านนา จาร พ.ศ. 2458 มีอายุ 107 ปี มีหน้าลาน 5 กว้าง 5.25 เซนติเมตร ยาว 51.5 เซนติเมตร ลายมือในการจารผู้ที่ 1 และผู้ที่ 11 ซึ่งเป็นผลงานของ กัญไชยภิกขุเส้นอักษรมีความสวยงามอ่านง่าย ส่วนผู้อื่นๆ เส้นอักษรตัดกันทำให้อ่านยาก (2) ด้านการนำไปใช้ ภิกษุสงฆ์ใช้เทศนาสั่งสอนประชาชนในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อย้ำถึงความสำคัญของปูชนียสถานในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการเดินทางมาของพระพุทธรูปเจ้า การประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาท พระเกศาธาตุ และพระบรมสารีริกธาตุ โดยจะนำคัมภีร์ฉบับย่อมาใช้เทศนาในโอกาสที่มีงานเทศกาลฉลองและสักการบูชาประจำปี

2) วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาหลัก พบว่า โครงสร้างและเนื้อหาหลัก ประกอบด้วย บทอุเทศ (บทขึ้นต้น) บทนิเทศ (เนื้อหา) และบทปฏิณิเทศ (บทลงท้าย) ดังตัวอย่างคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฯ ผู้ที่ 1 บทอุเทศ ขึ้นต้นว่า นะโมตัสสตถุฯ มหาการุณนิโก นาโถ หิตาย สัพพะปาณินัง ปุเรตวา ปารมี สัพพาปัตโต สัมโพธิมุตตะมังติฯ สารโว ดุราสัปปุริสตั้งหลาย มหาการุณนิโก นาโถ อันว่าพระพุทธรูปเจ้าแห่งเรา ต้นประกอบด้วยมหาการุณาในสัตตะโลกทั้งหลายมากนัก ปุเรตวา ก็พำเพ็ญปารมี สัพพา ยังปารมีธรรมตั้งมวลง อันได้ สามสิบทัศ กับตั้งมหาปริจาคะทานใหญ่ 5 ประการ เสี่ยงกาลอันนานได้ ชาวอสงไขย ปลายแสนมหาภัย หิตา เพื่อหื้อเป็นคุณเป็นประโยชน์ะ สัพพะปาณินัง แก่สัตว์ทั้งหลายทั้งมวลแล หิ ด้วยมีแต่ อตถะอธิบายมา พระพุทธรูปเจ้าแห่งเราบังเกิดยังความยินดี กรุณาในสัตตะโลกตั้งหลาย แก่เมื่อเจ้าได้เกิดเป็นมานะจะฉายหน่มผู้หนึ่งชื่อว่า มาตุธารณะมานะวะ วันนั้นก็ได้อุปฐากเลี้ยงดูยังแม่แห่งตน เจาก็เอาแม่ขึ้นขี่สำเปาไปกับป้อกำสำเปา 500 คน นานได้ 8 วัน ไปถึงด้ามกลางน้ำสมุทร เรือสำเปาก็แตกฟุ้งไป พ่อค้าตั้งหลายสิบหายตายเป็นเหยื่อ แห่งปลาและเต่าตั้งหลายนับเสี่ยงหันแล ในกาลนั้นมาตุธารณะมานะวะต้นนั้น ประกอบด้วยกำลังเปียร บทนิเทศ มีเนื้อหาโดยสรุปว่า การเสด็จออกเทศนาครั้งบรรพชาจนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้แก่

ประชาชนตามเมืองใหญ่ เมืองน้อยต่างๆ เริ่มออกเทศนาตั้งแต่เมืองพาราณสีประเทศอินเดียจนล่วงเข้าไปในเขตเมืองลี้ อาณาจักรหริปุญชัย เพื่อประดิษฐานรอยพระบาทและพระเกศาธาตุ รวมทั้งการที่ทรงทำนายอนาคตกาลของสถานที่เหล่านั้น บทปฏินิเทศ ลงท้ายว่า เพื่อหื้อเป็นที่ไหว้และบูชาแก่คนและเทวดาทั้งหลายนั้นและ พระบาทแห่งพระพุทธเจ้าอันนั้นมีในทิศะ แห่งวันออกผาด่านที่นั่นแล้ว พระก็เสด็จเมื่อสู่เมืองโกสัมพี ก็อยู่ในนิมิตะอารามก็มีวันนั้นและ ในเมื่อพระพุทธเจ้านิพพานไปแล้ว ยังมีอรหันตาเจ้า 5 ตน จึงนำเอาธาตุเข้ามาจุไว้ในประเทศยางจงวที่นั่น ด้วยดั่งพระพุทธเจ้าหากทำนวยไว้นั้น พร้อมกับด้วยท้าวพระยาเสนาอำมาตย์แล้ว ชาวเมืองตั้งหลายมากนักราชุดชุมเล็ก 7 วาไว้หื้อเป็นที่ไหว้แก่คนและเทวดาทั้งหลายและ เทวดาตนหนึ่งชื่อดาหะสั๊กกะอยู่รักษาธาตุและพระบาทเจ้าและ เทวดาตนนั้นหากเป็นหลานพระยาอโศกธัมมะราชะนั้น ตายจากอันเป็นหลานพระยาอโศกลวดได้มาเป็นเทวดาอยู่รักษาธาตุและพระบาทยางจงผาด่านที่นี้ก็มิและ ธาตุกัณฐัง นิภูติตั้ง กล่าวหื้อพระบาทและพระธาตุผูกตันก็แล้วเท่านั้นก่อนแล ประิบุณณะแล้วยามกองงาย เป็นต้น

3) วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบล ท่าน้าว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน หลักธรรมที่ปรากฏเด่นชัดตามลำดับดังนี้ ผู้กที่ 1 ความเพียร ผู้กที่ 2 ศีล 5 ผู้กที่ 3 หลักอภยธรรม 5 ผู้กที่ 4 หิริโอตตัปปะ ผู้กที่ 5 อนุปปกัถา ผู้กที่ 6 สัมปัตติ-สุข ผู้กที่ 7 มิจฉาทิภูติ ผู้กที่ 8 ยมกปฏิหาริยะ ผู้กที่ 9 อกุศลมูล 3 ผู้กที่ 10 อินทริยสังวร และผู้กที่ 11 ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

4) วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดกอก ตำบลท่าน้าว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน พบว่า 1) เหตุการณ์พระพุทธเจ้ามอบพระเกศาธาตุ การมอบพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้ามีเหตุ 3 ประการ คือ (1) ทรงทำตามพุทธประเพณี เช่น พระพุทธเจ้าทรงมอบพระเกศาธาตุแก่พ่อค้าสองพี่น้องนามว่า “ตปุสสะ” และ “ภัลลิกะ” นำไปประดิษฐานร่วมกับพระเกศาธาตุของอดีตพระพุทธเจ้าทั้ง 3 ยังกรุงอุปลนคร (กรุงหงสาวดี) (2) สถานที่ที่เหมาะสมแก่การรองรับพระศาสนา เช่น หลังจากพระพุทธเจ้าโปรดยักขที่อาศัยอยู่บนโลหกุญบรรพต (ดอยจอมทอง) ในเมืองพะยากแล้ว พระองค์ทรงประทับอยู่บนโลหกุญบรรพต ขุนลัวะผู้เป็นเจ้าปกครองเมืองพะยากนำอาหารและน้ำดื่มขึ้นไปถวายพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงพิจารณาว่า สถานที่แห่งนี้เหมาะสำหรับตั้งพระศาสนา พระเจ้าอโศกจึงทูลขอพระเกศาจากพระพุทธเจ้า เพื่อประดิษฐานไว้ในดินแดนแห่งนี้โดยนำผอบทองมารองรับแล้วใส่ไว้ในผอบแก้วมรกตสี่เปลือกไม้เขียวอีกชั้นหนึ่งแล้วนำพระธาตุประดิษฐานยังถ้ำในบริเวณนั้น (3) มีผู้ทูลขอ เช่น พระพุทธเจ้าเสด็จยังริมฝั่งแม่น้ำระมิงค์แล้วทรงพบกัณโณหินรูปเต่า และประทับนั่งบนกัณโณหินเต่านั้น พญานาคผู้พำนักอยู่ในแม่น้ำระมิงค์ขึ้นมากะทำการสักการะพระพุทธเจ้าพร้อมทูลขอพระเกศาธาตุ แต่พระพุทธเจ้าทรงแลเห็นว่า ที่แห่งนี้ไม่มีถ้ำที่สามารถประดิษฐานพระเกศาธาตุได้ จึงไม่ทรงมอบพระเกศาธาตุ พญานาคจึงเปลี่ยนเป็นทูลขอให้พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาทไว้ในที่แห่งนี้ เพื่อไว้เป็นที่สักการะของมนุษย์และเทวดาทั้งหลายแทน พระพุทธเจ้าจึงประทับรอยพระบาทไว้ 2) เหตุการณ์พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาท พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาทลงในสถานที่ที่พระองค์เสด็จไปเท่าที่มีปรากฏในพระเจ้าเลียบโลก เช่น พระพุทธเจ้าเสด็จยังเมืองลี้ (ลำพูน) พญานาคทูลขอให้พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาทไว้เป็นที่สักการะของมนุษย์ และเทวดาทั้งหลาย หรือสังเกตว่าตั้งแต่ผู้กที่ 3 เป็นต้นมา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปที่แห่งใดผู้คนในพื้นที่นั้นจะทูลขอให้พระองค์ประทับรอยพระบาทไว้สันนิษฐานว่า คงมาจากการ



เลียนแบบเหตุการณ์ในมหาวงศ์และท้าวธาดาวงศ์ว่า พระพุทธเจ้าเสด็จประทับรอยพระบาทบนเขาสุมนภูฏ หรือไม่มีผู้ใดทูลขอแต่เป็นการประทับรอยพระบาทด้วยพระองค์เอง อาจจะเป็นพุทธประเพณี 3) เหตุการณ์พระพุทธเจ้าโปรดยักษ ในพระเจ้าเลียบโลกกล่าวว่ามียักษ์ตนหนึ่งอยู่มาตั้งแต่ปฐมกัลป์ อดีตพระพุทธเจ้าทั้งสามพระองค์เสด็จมาโปรดยักษตนนี้ ก็ไม่สามารถละความโกรธโมโหร้ายของตนได้ พระสมณโคตมพุทธเจ้าจึงเสด็จมาโปรด ยักษตนนี้สำแดงฤทธิ์ทำร้ายพระพุทธเจ้า แต่พระองค์สามารถสกัดกั้นได้ด้วยฤทธิ์ ยักษเห็นเป็นอัศจรรย์ จึงน้อมรับบูชาพระพุทธเจ้าตั้งแต่นั้นมา 4) เหตุการณ์พระพุทธเจ้าโปรดพญานาค พระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปทางทิศเหนือของฝั่งแม่น้ำระมิงค์ทรงพบกับพญานาค พระองค์ทรงทรมานพญานาค โดยบันดาลไม่ให้พญานาคขยับร่างได้ พญานาคจึงรู้ว่าผู้ที่ตนจะทำร้ายนั้น คือพระพุทธเจ้าจึงอธิษฐาน หากบุคคลผู้นี้เป็นพระพุทธเจ้าจริง ขอให้ร่างของตนสามารถขยับได้ดังเดิม พระพุทธเจ้าจึงทรงคลายฤทธิ์ลง พญานาคจัดอาสนะให้พระพุทธเจ้าประทับ แล้วถวายอาหารพร้อมด้วยเครื่องบูชาต่างๆ แต่พระพุทธเจ้ากลับเสวยไม่ได้ พญานาคจึงเฝ้ามน้ำพุพุ่งขึ้นจากแผ่นดินแล้วนำขึ้นทองคำรองน้ำมาถวายและปรนนิบัติพระพุทธเจ้า พญานาคน้อมรับสมทานศีล 5 เป็นพุทธมามกะ และควักดวงตาทั้งสองข้างถวายพระพุทธเจ้าเป็นพุทธบูชา 5) เหตุการณ์ยุคเสื่อมของมนุษยชาติ ในพระเจ้าเลียบโลกผูกที่ 10 พระพุทธเจ้าตรัสถึงกัลยยุคหลังจากพระองค์เสด็จปรินิพพานไปแล้ว แสดงถึงความเสื่อมทรามในจิตใจของมนุษย์ที่หาศีลธรรมมิได้ ทั้งยังปรากฏความเปลี่ยนแปลงของมนุษย์จากการเป็นคนดีเป็นคนเลว จากคนเลวเป็นคนดี 6) เหตุการณ์พระเจ้าอโศกกับพระพุทธเจ้า ในผูกที่ 2 ได้ระบุถึงพระเจ้าอโศกที่คอยติดตามปรนนิบัติพระพุทธเจ้าไปแทบทุกแห่ง มีบางครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปพระองค์เดียว หรือมีเพียงพระภิกษุที่เป็นสาวกเท่านั้นที่ติดตาม และพระพุทธเจ้าตรัสพยากรณ์ถึงพระเจ้าอโศกว่าจะเป็นผู้แบ่งพระธาตุของพระองค์ไปประดิษฐานยังสถานที่ต่างๆ ในชมพูทวีป 7) เหตุการณ์การแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ในผูกที่ 11 กล่าวถึงหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พระอรหันต์ เทวดา และพระราชาทั้งหลาย ต่างแบ่งพระบรมสารีริกธาตุแล้วบรรยายว่าแบ่งเป็นพระอัฐิส่วนไหน มีจำนวนเท่าไร แล้วนำไปประดิษฐานที่ใดบ้าง

อภิปรายผล

จากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า 1) ด้านผู้แต่ง คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ ทั้ง 11 ผูก ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ปรากฏสมัยที่จาร คือ จ.ศ. 1277 (พ.ศ.2458) มีอายุเก่าแก่ถึง 107 ปี ผลงานผู้จาร ไม่ปรากฏข้อมูลผลงานผู้จาร แต่ปรากฏชื่อผู้จารทุกผูก 2) ด้านโครงสร้าง ทั้ง 11 ผูกมีโครงสร้างคล้ายกันคือ มีบทอุเทศ นิเทศ ปฏินิเทศ 3) ลักษณะการประพันธ์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ เป็นการพรรณนาเชื่อมโยงพื้นที่ในการเสด็จโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้า เช่นการแสดงพระธรรมเทศนา การบิณฑบาต ประทานรอยพระบาท ประทานพระเกศาธาตุ และทำนายการประดิษฐานการพระสารีริกธาตุ ซึ่งโครงสร้างของตำนานพระเจ้าเลียบโลก จะขึ้นต้นด้วยพุทธทำนายอนาคตการตั้งบ้านเมืองและความเป็นมาของศาสนาสถานต่างๆ แล้วเป็นการประทับรอยพระบาทพร้อมทั้งพระเกศาธาตุไว้กับพระเจดีย์ต่างๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวรรณกรรมฉบับนี้มีโครงสร้างแบบนี้ทุกฉบับ ที่แพร่กระจายในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย (สุรัชย์ ชินบุตร, 2559)

จากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การปริวรรตและแปลคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดกอก จังหวัดน่าน สรุปได้ดังนี้ คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ มีต้นฉบับหน้าลานทั้งหมด 11 ผูก 475 หน้า ผู้วิจัยปริวรรตและแปลได้ 130 หน้า ซึ่งใกล้เคียงกับตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดกู่คำ ที่มี 12 ผูก 470 หน้า (ธนพร เรือนคำ, พระครูสมุห์ธนโชติ จิระธมโม, & ประทีป พิชทองกลาง, 2564)

จากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์นี้คือ ความเพียร ศีล 5 หลักกฤษฎีธรรม 5 หิริโอตตปปะ อนุปปกัปปิกา สัมปัตติสุข มิจฉาทิฏฐิ ยมกปฏิหาริยะ อกุศลมูล 3 อินทริยสังวร และ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร และมีเหตุการณ์สำคัญ 7 เหตุการณ์คือ พระพุทธเจ้ามอบพระเทศาธาดู ประทับรอยพระบาท โปรดยักษ์ โปรดพญานาค ยุคเสื่อมของมนุษยชาติ พระเจ้าอโศก กับพระพุทธเจ้า และการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ซึ่งต่างกับเหตุการณ์ของวรรณคดีพุทธศาสนาอินเดีย-ลังกาที่มี 8 เหตุการณ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ศึกษาได้เปรียบเทียบกับวรรณคดี 5 เรื่องคือพระไตรปิฎก อรรถกถา ทาฐาธาตุวงศ์ ที่ปวงศและมหาวงศ์ โดยเพิ่มเหตุการณ์อดีตพระพุทธเจ้าทั้งสามเสด็จ (ชินนทร์ ผ่องสวัสดิ์, 2560)

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าวัว อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน ทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับเส้นทางการแสวงบุญสักการะพระธาตุและรอยพระบาทแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและยังเป็นการแสดงถึงเหตุการณ์การประดิษฐานของพุทธศาสนาในดินแดนโบราณที่ปรากฏในพระเจ้าเลียบโลกสังเกตได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงเห็นสถานที่ใดมีความเหมาะสมพระองค์จะทรงมอบพระเทศาธาดูและประทับรอยพระบาทไว้ในที่แห่งนั้น แล้วพยากรณ์ว่าหลังจากพระองค์ปรินิพพานไปแล้ว พระบรมสารีริกธาตุส่วนใดของพระองค์จะมาประดิษฐานยังที่ แห่งนี้ รวมทั้งได้รับความรู้ในเรื่องลักษณะการเขียนตัวอักษร การอ่านคำยากที่ผู้จารได้จารแฝงไว้ในคัมภีร์โบราณ และคำพิเศษ และการแปลเป็นภาษาไทยทำให้ผู้สนใจเข้าใจ และอ่านได้ง่ายมากขึ้น

บทสรุป

คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ มี 11 ผูก จำนวนหน้าลานเมื่อรวมกันแล้วได้ 404 หน้า จารเมื่อ พ.ศ. 2458 มีอายุ 107 ปี ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง แต่ปรากฏชื่อของผู้จารทั้ง 11 ผูก ด้านการวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ 4 ด้านคือ 1) รูปลักษณ์และการนำไปใช้ คัมภีร์นี้เป็นคัมภีร์โบราณล้านนา มีหน้าลาน 5 กว้าง 5.25 เซนติเมตร ยาว 51.5 เซนติเมตร ลายมือในการจารผูกที่ 1 และผูกที่ 11 ซึ่งเป็นผลงานของ กัญไชยภิกขุ เส้นอักษรมีความสวยงามอ่านง่าย ภิกษุสงฆ์นำไปใช้เทศนาสั่งสอนประชาชนในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา 2) โครงสร้างและเนื้อหาหลัก คัมภีร์นี้มีโครงสร้างทั้ง 11 ผูกคล้ายกันคือ มีบทอุเทศ บทนิเทศ และบทปฏินิเทศ 3) หลักธรรม คัมภีร์นี้มีหลักธรรมเด่นชัด ดังนี้ ผูกที่ 1 ความเพียร ผูกที่ 2 ศีล 5 ผูกที่ 3 กฤษฎีธรรม ผูกที่ 4 หิริโอตตปปะ ผูกที่ 5 อนุปปกัปปิกา ผูกที่ 6 สัมปัตติสุข ผูกที่ 7 มิจฉาทิฏฐิ ผูกที่ 8 ยมกปฏิหาริยะ ผูกที่ 9 อกุศลมูล ผูกที่ 10 อินทริยสังวร และผูกที่ 11 ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร 4) เหตุการณ์สำคัญ คัมภีร์นี้มีเหตุการณ์สำคัญ 7 เหตุการณ์ คือ (1) พระพุทธเจ้ามอบพระเทศาธาดู (2) พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาท (3)



พระพุทธเจ้าโปรดยักข์ (4) พระพุทธเจ้าโปรดพญานาค (5) ยุคเสื่อมของมนุษยชาติ (6) พระเจ้าอโศก กับพระพุทธเจ้า และ (7) การแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลโดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์ไบเบิลล้านนาที่มีอยู่จำนวนมาก
2. ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้ ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับหน่วยงานต่างๆ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิล รวมถึงวัดและโรงเรียน เพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมคัมภีร์ไบเบิลล้านนาให้คงอยู่ตลอดไป และควรจัดให้มีศูนย์เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ภาษาล้านนา คัมภีร์ไบเบิล มีปัจจัยมาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองและสืบทอดกันต่อไปอย่างยั่งยืน
3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป สำหรับการวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดกกอก ตำบลท่าน้ำ อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน ผู้วิจัยเห็นว่า ควรศึกษาเปรียบเทียบตำนานคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับต่างๆ ทั้งของล้านนา อีสาน ประเทศเพื่อนบ้าน ว่ามีความแตกต่าง หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกันอย่างไร มีบทบาทเกี่ยวข้องกับด้านใดในทางพระพุทธศาสนา และมีส่วนวนในการแต่งหรือการดำเนินเรื่องเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์. (2560). อิทธิพลของวรรณคดีพุทธศาสนาอินเดีย-ลังกาและวรรณคดีพุทธ ศาสนา ล้านนาที่มีต่อการประพันธ์พระเจ้าเลียบโลก. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 13(2), 35-63.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2548). พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก: เรื่องเล่าชนเผ่าไท. *วารสารไทยศึกษา*. 1(1), 148.
- ธนพร เรือนคำ, พระครูสมุทรโชติ จิระมโณ, และประทีป พิษทองกลาง. (2564). การท่องเที่ยวเชิงพุทธตามคัมภีร์ไบเบิลพระเจ้าเลียบโลกในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารปณิธาน*. 17(2).203-232.
- เถียรชัย อักษรดิษฐ์. (2552). *ตำนานพระเจ้าเลียบโลก การศึกษาพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม ล้านนา ภูมินาม ตำนาน ผู้คน*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ธารปัญญา.
- รัตนาพร เศรษฐกุล. (2552). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจวัฒนธรรม แอ่วเชียงใหม่-ลำพูน*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ซิลค์เวอร์ม.
- สมหมาย เปรมจิตต์. (2524). *พระเจดีย์ในล้านนาไทย*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยทางสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สินีนาง สมบุญนอก. (2555). *พุทธศิลป์ล้านนา: คุณค่า ศรัทธา และการอนุรักษ์*. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.



สุรัชย์ ชินบุตร. (2559). อรรถาธิบายพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลกฉบับอีสาน: การสืบทอดและการสร้างสรรค์. *วารสารไทยศึกษา*. 12(1), 1-34.



กลวิธีการใช้ภาษาในข้อคิดของรายการคลับฟรายเดย์ Language Strategies in Idea of Club Friday the Series

¹ธรรณพพร หงษ์ทอง ²ปานิสรา เบียมุกดา ³สุเมธ บุญมะยา ⁴พระปลัดปรีชา นนทโก

¹Thannapaporn Hongthong ²Panisara Beamukda

³Sumeth Boonmaya ⁴Preecha Nandhago

¹²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹²Faculty of Humanities and Social science, Bansomdejchoaphraya Rajabhat University

³คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

⁴สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ระยอง

⁴Buddhist Management Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Rayong College

¹Corresponding Author, Email: phramahajakkrit12@gmail.com

Received November 15, 2023; Revised December 1, 2023; Accepted: December 2, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง กลวิธีการใช้ภาษาในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ภาษา คือ 1) การใช้โวหารภาพพจน์ 2) การใช้ถ้อยคำ และ 3) ศิลปะการใช้ภาษา และแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเรื่องปุพเพกตปุณญตา กับ “ข้อคิด เพื่อชีวิตและสังคม” ของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ผลการวิจัยพบว่า 1. การใช้โวหารภาพพจน์ พบ 3 ประเภทคือ 1.1 ใช้อุปลักษณ์ 1.2 ใช้สัญลักษณ์ และ 1.3 ใช้นามนัย 2. การใช้ถ้อยคำ พบ 4 ประเภทคือ 2.1 ใช้ถ้อยคำให้กำลังใจ 2.2 ใช้ถ้อยคำสั่งสอนหรือชี้แนะแนวทาง 2.3 ใช้ถ้อยคำเสียดสี และ 2.4 ใช้ถ้อยคำตัดพ้อ และ 3. ศิลปะการใช้ภาษา พบ 9 ประเภทคือ 3.1 ใช้การเล่นคำ 3.2 ใช้ภาษาเรียบง่ายแต่สื่อสารความหมายได้ดี 3.3 ใช้พลังทางภาษา และการสร้างสรรค์ทางภาษา 3.4 ใช้ความเปรียบที่ทำให้เข้าใจทรงตะขังชัดเจน 3.5 ใช้การซ้ำคำแบบซ้ำโครงสร้าง 3.6 ใช้ภาษาแสดงเนื้อความเสริมกัน 3.7 ใช้การเล่นคำตรงกันข้าม 3.8 ใช้จินตภาพทางภาษา และ 3.9 การใช้ภาษาแสดงการสรุปความ สำหรับการวิเคราะห์ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ให้ข้อคิดหลักธรรมเรื่องความรัก และ 2) ให้ข้อคิดหลักธรรมเรื่องชีวิตคู่

คำสำคัญ : กลวิธีการใช้ภาษา; ข้อคิด; รายการคลับฟรายเดย์

Abstract

This paper entitled ‘Language Strategies in Idea of Club Friday the Series’ was purposely made to analyze language strategies in idea of Club Friday the series through the language analysis as follows: 1) figurative rhetoric, 2) diction, 3) arts in

using language including the Buddhist concept on Pubbekatapuññatā and “Idea for Life and Society” of Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). The results gained from the study showed that 1) the three types of figurative rhetoric, 1.1 metaphor, 1.2 symbolic, and 1.3 metonymy, were found, 2) the four types of diction, 2.1 using the powerful speech, 2.2 using the teaching or advice speech, 2.3 satire and 2.4 irony, were found and 3) the nine types of arts using the language or stylistics, 3.1 pun, 3.2 simple and meaningful communication, 3.3 using to repeat, 3.4 relevant metaphor, 3.5 the words and structure, 3.6 the supported meaningful language, 3.7 the pun opposite its meaning, 3.8 the figurative language and 3.9 the summarized language, were found. In analyzing in light of the Buddhist concept, its results were found that: 1) Dhamma concept on loving-kindness, and 2) Idea of Dhamma on life of couple.

Keywords: Language Strategies, Idea, Club Friday the Series.

บทนำ

การศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของภาษานั้นมีความสำคัญ เพราะทำให้มนุษย์เข้าใจลักษณะของภาษาที่ใช้สื่อสารกัน ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน การศึกษาภาษาที่ใช้จริงในชีวิตประจำวันมีความหลากหลายตามวัตถุประสงค์ ตามกลุ่มหรือบริบทของผู้ใช้ภาษา การศึกษาภาษาจึงไม่เพียงแต่การทำความเข้าใจธรรมชาติของภาษาเท่านั้น ยังเป็นการทำความเข้าใจการใช้ภาษาที่มีความหลากหลายตามวัตถุประสงค์ ซึ่งประกอบด้วยเหตุผลมากมาย และเนื่องจากในปัจจุบันการสื่อสารของมนุษย์มีความรวดเร็วขึ้น เป็นผลทำให้การใช้ภาษาเปลี่ยนแปลงรวดเร็วตามไปด้วย ดังนั้นมนุษย์จึงสร้างสรรค์วิธีการหรือมีกลวิธีในการใช้ภาษามากขึ้นตามไปด้วย เช่น กลวิธีการใช้ภาษาในรูปแบบการให้ “ข้อคิด”

ข้อคิด เป็นคำพูดธรรมดาไม่มีสัมผัส คือประเด็นที่เสนอให้คิด หรือประเด็นที่ชวนคิด โดยมากใช้คำง่าย ๆ ไม่ต้องแปล อ่านแล้วเข้าใจได้ทันที ข้อคิดที่ดีต้องแสดงถึงการใช้ความคิด หรือแสดงให้เห็นเกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเมื่อได้อ่าน จดมุ่งหมายในการเขียนข้อคิดจากสิ่งนั้น ๆ ว่าต้องการให้ผู้อ่านได้ข้อคิดในเรื่องต่าง ๆ ที่เขียนขึ้น ซึ่งอาจเป็นข้อเตือนใจและข้อคิดในการประพฤติปฏิบัติตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะต้องเป็นเรื่องสร้างสรรค์ (วิภาวรรณ อยู่เย็น, 2551) ส่วนหลักธรรม หมายถึง หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นหลักปรัชญาเทียบขนานกับคติทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ บรรจุอยู่ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่น ๆ สามารถนำมาปรับใช้กับชีวิตมนุษย์ในทุกบริบทของสังคมได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นการนำเสนอการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series จึงมีความน่าสนใจ และด้วยเหตุผลที่รายการ Club Friday The Series ได้รับความนิยมในสังคมวัยรุ่น วัยทำงาน และผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก ซึ่งยังคงได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน รายการ Club Friday The Series จึงมีข้อคิดให้ติดตามในทุกตอน เป็นข้อคิดที่คนทุกรุ่นในสังคมไทยให้ความสนใจ เป็นข้อความที่ติดหู สะดุดใจ จดจำง่าย และนำไปใช้ได้ หรือพูดต่อ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series ในลักษณะการ



วิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยแนวคิดการใช้ภาษาของ ธรณปพร หงษ์ทอง (2561) ในการวิเคราะห์กลวิธีในการใช้ภาษา เพื่อให้เกิดความรู้คิดเข้าใจ เห็นพัฒนาการทางด้านภาษา และเป็นแรงบันดาลใจ หรือเป็นแบบอย่างให้กับผู้สนใจ หน่วยงานที่จะผลิตรายการลักษณะนี้ และเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับทุกคนในสังคมที่ได้นำข้อคิดคติเตือนใจเหล่านี้ไปปรับใช้ให้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series

วิธีการดำเนินการวิจัย

กลวิธีการใช้ภาษาในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดการใช้ภาษาของ ธรณปพร หงษ์ทอง (2561) ในการวิเคราะห์กลวิธีในการใช้ภาษา ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากคลิปวิดีโอ (VDO) ในรายการ Club Friday The Series จาก <http://www.tvshow.in.th> โดยเลือกเฉพาะข้อคิดท้ายรายการ โดยเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566
2. ผู้วิจัยเลือกข้อคิด ในรายการ Club Friday the Series ที่ได้รับการแสดงความชื่นชอบด้วยวิธีกดถูกใจ (กด Like) 3 อันดับแรกของแต่ละปี
3. ผู้วิจัยถอดคำพูดที่เป็นข้อคิด ในรายการ Club Friday The Series โดย ดาวน์โหลด (download) จาก www.siamhahe.com (สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม พ.ศ. 2566) โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากรายการ Club Friday The Series มีรายละเอียดดังนี้

ปี พ.ศ.	ข้อคิดที่ได้รับความนิยมอันดับ 1	ข้อคิดที่ได้รับความนิยมอันดับ 2	ข้อคิดที่ได้รับความนิยมอันดับ 3
2557	นอกใจไม่ใช่เรื่องพลาต มันคือความประมาทที่เกิดขึ้นอย่างตั้งใจ	อบอุ่นมากเกินไป มันก็ใกล้ คำว่าอึดอัด ถ้าคิดแต่อยากให้ ก็ต้องอย่าลืมนึกถึงคนอื่น อยากได้หรือเปล่า	รักกันไม่ต้องเหมือนกันทุกอย่าง แค่อยอมรับให้ได้ว่าความต่างมันเป็นเรื่องปกติ
2558	คนสองคนมาเจอกันอาจเป็นเพราะฟ้า แต่จะเดินต่อไปข้างหน้าเป็นเรื่องของใจ	ถ้าคนเก่ายังวนเวียนอยู่ในใจ ก็อย่าดึงคนใหม่เข้ามาเจ็บ	ความเหงาอาจจะทำร้ายเรา แต่อย่าเอาความเหงาของเราไปทำร้ายใคร
2559	อย่าปล่อยให้ความผิดหวังในอดีตมาทำร้ายปัจจุบัน จนไม่เหลือความฝันที่จะมีความสุขในอนาคต	เพราะรักไม่ใช่เหตุผล เราจึงยังทนรักใครบางคน ทั้งที่ไม่เคยมีตัวตนและไม่เคยเป็นคนที่มีความสำคัญ	ไม่มีใครในโลกนี้ที่ด้อยค่าเกินกว่าที่จะมีความรัก
2560	เปลี่ยนจากเพื่อนมาเป็นคนรักว่ายากแล้ว เปลี่ยนจากคนรักกลับเป็นเพื่อนยากยิ่งกว่า	ตอนที่อยู่ไม่ได้ดูแล มารู้สึกแย่ตอนจะจากไป อย่าเห็นคุณค่าใครในวันที่ใกล้หลุด	สิ่งสวยงามที่มองเห็นด้วยตา บางครั้งก็ทำให้เราได้รู้ว่าสมบูรณ์แบบเกินไปไม่มีจริง



		มือ	
2561	คนบางคนไม่ได้แก้ปัญหาคือความรักที่ปัญหา แต่กลับดึงมืออีกคนเข้ามาเพิ่มปัญหาลูกกลม	เมื่อเราจะเล่นกับไฟ ก็ต้องยอมรับว่ามันร้อน	รักใครก็อยากให้เขาอยู่ในสายตา ถึงจะรู้ว่ายังไงก็เป็นคนนอกสายตาของเขาเท่านั้นเอง
2562	ในวันที่แย่ทุกคนคงอยากมีใครสักคนในชีวิต ที่แค่คิดว่ามีเขาอยู่เราก็มีแรงสู้ต่อ	คนหนึ่งรักมาก แต่อีกคนมากรัก สุดท้ายคนที่เจ็บหนักคือคนที่จริงใจ	บางครั้งสิ่งที่ทำให้ความรักยากเกินไป คือ ถูกต้องในสายตาใคร ๆ อาจจะไม่ใช่ถูกใจในความรู้สึกเรา
2563	รักไปรู้สึกผิดไป ยิ่งรักมากเท่าไรยิ่งบั่นทอนหัวใจมากเท่านั้น	เวลาสอนให้เรารู้คุณค่าของการรอ ถ้ารักกันมากพอเราก็คงต้องต่อสู้ทุกเรื่องไปด้วยกัน	รู้จักกันนาน ไม่ได้แปลว่ารู้จักกันดี คนที่เราไว้วางใจอาจเป็นคนที่ทำร้ายเราได้อย่างเยือกเย็น
2564	ใครหลอกเราหลอกได้ ยังไม่อันตรายเท่าเราหลอกตัวเอง	อย่าโทษว่าดวงพามา ที่จริงยิ่งกว่าคือหัวใจพาไป	คน หนึ่งยังรักหมดใจ ในขณะที่อีกคนใจหมดรัก สุดท้ายยังงัดจอบ
2565	เสียใจที่สูญเสียความรัก ยังไม่เจ็บหนักเท่าสูญเสียความไว้วางใจ	ความจริงอยู่ตรงหน้า มีแต่เราที่ไม่กล้ายอมรับความจริง	คุณค่าของเราไม่ได้อยู่ที่ใครจะมองเราอย่างไร แต่อยู่ที่เราไม่ต้องทำอะไรที่ลดคุณค่าตัวเอง
2566	รักเขาเราไม่มีใคร เขารักเรายังไงถึงต้องมีใครต่อใครอีกหลายคน	คนรักที่ได้มาจากการแย่ง ก็ต้องระแวงว่าจะถูกแย่งไปอีกบ้างเมื่อไหร่	กับบางคนแค่สิ้นสุดความอดทน เราก็กลายเป็นคนมีค่าแล้ว

4. วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ภาษาของ ธรรมปพร หงษ์ทอง (2561) คือ 1) การใช้โวหารภาพพจน์ 2) การใช้ถ้อยคำ และ 3) ศิลปะการใช้ภาษา

5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series เกี่ยวกับการใช้โวหารและภาพพจน์ ดังนี้

ข้อคิดที่ได้รับความนิยมขึ้นขอบนอันดับที่ 1 ถึง อันดับที่ 3 ในแต่ละปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ถึง ปี พ.ศ. 2566 นั้น มีลักษณะการใช้โวหารภาพพจน์ที่เป็นกลวิธีการนำเสนอข้อคิดโดยการพลิกแพลงภาษาที่ใช้พูดให้แปลกออกไปทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจ สะท้อนใจ เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพอย่างชัดเจน เป็นกลวิธีที่สร้างความลึกซึ้งหรือจินตภาพทางภาษาที่สวยงาม และมีลักษณะการเลือกใช้ถ้อยคำโดยจำแนกได้ 4 ประเภทคือ 1) ถ้อยคำให้กำลังใจ 2) ถ้อยคำเสียดสี 3) ถ้อยคำสั่งสอนหรือชี้แนะแนวทาง และ 4) ถ้อยคำตัดพ้อ นอกจากนี้พบว่ามีการใช้ภาษาที่โดดเด่น และในการ



วิเคราะห์ข้อมูลนี้ ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ทหกลวิธีการใช้ภาษาในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series ใน 3 ประเด็นดังนี้

1. การใช้โวหารภาพพจน์ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ามีการใช้โวหารภาพพจน์ดังนี้

1) อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักจะมีคำว่า “เป็น” คือ เป็นต้น ดังตัวอย่างข้อคิดต่อไปนี้ “นอกใจไม่ใช่เรื่องพลาด มันคือความประมาทที่เกิดขึ้นอย่างตั้งใจ” “คนสองคนมาเจอกันอาจเป็นเพราะฟ้า แต่จะเดินต่อไปข้างหน้าเป็นเรื่องของใจ” ทั้ง 2 ข้อคิดนี้ใช้คำว่า “คือ” และ “เป็น” มาเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อให้การสื่อความหมายชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2) สัญลักษณ์ (symbol) เป็นการเรียกชื่อสิ่ง ๆ หนึ่งโดยใช้คำอื่นมาแทน ไม่เรียกตรง ๆ ส่วนใหญ่คำที่นำมาแทนจะเป็นคำที่เกิดจากการเปรียบเทียบและตีความ ซึ่งใช้กันมานานจนเป็นที่เข้าใจและรู้จักกันโดยทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะต้องการเปรียบเทียบเพื่อสร้างภาพพจน์หรือมีฉะนั้นก็อาจจะอยู่ในภาวะที่กล่าวโดยตรงไม่ได้ จึงต้องใช้สัญลักษณ์แทน ดังตัวอย่างข้อคิดต่อไปนี้ “เมื่อเราจะเล่นกับไฟ ก็ต้องยอมรับว่ามันร้อน” คำที่เป็นสัญลักษณ์คือคำว่า “ไฟ” ซึ่งจะต้องตีความ เนื่องจากใช้เรียกแทนบุคคลที่เป็นอันตรายในบริบทต่าง ๆ ถ้าหากวิเคราะห์ในข้อคิดนี้ ใช้คำว่า “เล่นกับไฟ” ซึ่งเป็นสุภาษิตของไทย จึงต้องตีความว่า คือการลองดี ลองเสี่ยงกับสิ่งที่อันตราย หรือผู้ที่มีอำนาจ เช่น “เธอยังจะเข้าไปเล่นกับไฟ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเขาไม่บริสุทธิ์ใจ เขาคิดวางแผนอยู่ตลอดเวลา ระวังจะเจ็บตัวนะ” เป็นต้น

3) นามนัย (Metonymy) การใช้คำหรือวลีซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง ดังเอาลักษณะบางส่วนของสิ่งหนึ่งมากล่าวให้หมายถึงส่วนทั้งหมด หรือใช้ชื่อส่วนประกอบสำคัญของสิ่งนั้นแทนสิ่งนั้นทั้งหมด ดังตัวอย่างข้อคิดต่อไปนี้ ข้อคิดว่า “เสียใจที่สูญเสียความรัก ยังไม่เจ็บหนักเท่าสูญเสียความไวใจ” ข้อคิดนี้เป็นการใช้นามนัยที่เป็นวลี “สูญเสียความรัก” กับ วลี “สูญเสียความไวใจ” มากล่าวถึงคุณสมบัติหรือลักษณะของสิ่งหนึ่งมาแทนอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อให้สะท้อนถึงการรับรู้ในความหมายที่รู้สึกสะท้อนใจมากกว่า

ข้อคิดว่า “อย่าโทษว่าดวงพามา ที่จริงยิ่งกว่าคือหัวใจพาไป” ข้อคิดนี้เป็นการใช้นามนัยที่เป็นวลี คือ กล่าวว่า “ดวงพามา” และ “หัวใจพาไป” เป็นการกล่าวแสดงลักษณะของคำที่มีลักษณะใกล้เคียงกันแต่ใช้คำมาขยาย “ที่จริงยิ่งกว่า” เชื่อมวลีทั้ง 2 นี้เข้าด้วยกัน แต่ทำให้ความหมายกินความมากกว่าเดิม เป็นลักษณะการกล่าวแบบสิ่งหนึ่งแทนสิ่งหนึ่งแต่กินความหมายในเชิงลึกกว่า

2. การใช้ถ้อยคำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีลักษณะการใช้ถ้อยคำดังนี้

1) ถ้อยคำให้กำลังใจ ดังตัวอย่างข้อคิดต่อไปนี้ ข้อคิดว่า “ไม่มีใครในโลกนี้ที่ด้อยค่า เกินกว่าที่จะมีความรัก” ข้อคิดนี้กล่าวให้กำลังใจสำหรับคนที่ผิดหวังในความรัก หรือต้องการมีความรักที่สมหวัง บางคนอาจจะมองตนเองไม่มีคุณค่าหรือด้อยค่าตัวเอง ข้อคิดนี้จึงต้องการบอกให้ทุกคนเห็นคุณค่าในตนเอง ทุกคนมีความรักได้และคู่ควรต่อการมีความรัก

ข้อคิดว่า “คนสองคนมาเจอกันอาจเป็นเพราะฟ้า แต่จะเดินต่อไปข้างหน้าเป็นเรื่องของใจ” จากข้อคิดนี้ จะเห็นว่าผู้พูดต้องการอธิบายการใช้ชีวิตของคนสองคนหรือกินความไปถึงการใช้ชีวิตคู่ที่เป็น “คู่ชีวิต” ต้องการให้กำลังใจในการใช้ชีวิตไปด้วยกัน เพราะการพบกันด้วยโชคชะตาฟ้าลิขิตไม่ได้ รับประกันว่าจะอยู่ร่วมกันไปได้ตลอดรอดฝั่ง แต่ขึ้นอยู่กับคนทั้งสองคนที่มีความหนักแน่นในความรักร่วมที่จะจับมือกันฝ่าอุปสรรคไปได้

2) ถ้อยคำสั่งสอนหรือชี้แนะแนวทาง ดังตัวอย่างข้อคิดต่อไปนี้ ข้อคิดว่า “คุณค่าของเราไม่ได้อยู่ที่ใครจะมองเราอย่างไร แต่อยู่ที่เราไม่ต้องทำอะไรที่ลดคุณค่าตัวเอง” จากข้อคิดข้างต้น ผู้พูดต้องการชี้แนะหรือสั่งสอนให้คนเรารักตัวเองและรักคุณค่าของตัวเอง การที่บางคนกังวลใจ ทุกข์ใจเพราะคิดว่าคนอื่นเขาจะมองตนเองไม่ดี ไร้ค่า หรือไร้ความสามารถ หรือด้วยเหตุผลอื่น ๆ ที่เป็นไปในทางลบ สนใจสายตาของคนอื่นหรือคนรอบข้างมากเกินไปนั้นจะเป็นการบั่นทอนกำลังใจตนเอง จึงชี้แนะด้วยการให้ปฏิบัติกับตนเองให้ถูกต้อง ไม่ทำอะไรที่เป็นการลดคุณค่าของตัวเอง

ข้อคิดว่า “ใครหลอกเราหลอกได้ ยังไม่อันตรายเท่าเราหลอกตัวเอง” จากข้อคิดนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้พูดต้องการแนะแนวทางให้ผู้ฟังได้รู้ว่าในโลกแห่งความเป็นจริง เราอาจถูกคนอื่นหลอกหลวงได้ เป็นเรื่องปกติ และเช่นเดียวกันเราก็สามารถหลอกหลวงคนอื่นได้เหมือนกัน แต่เราไม่สามารถหลอกตัวเองได้ ทุกการกระทำของเรา เราเองที่รู้ดีที่สุดไม่สามารถหลอกตัวเองได้ แต่ถ้าหากเราหลอกตัวเราเองได้ นั้นหมายถึงการกระทำที่เป็นอันตรายต่อตัวเราเอง ดังนั้น ไม่ว่าเราจะทำหรือไม่ทำอะไรเราจึงไม่ควรหลอกหลวงตัวเอง

3) ถ้อยคำเสียดสี ดังตัวอย่างข้อคิดต่อไปนี้ ข้อคิดว่า “รักกันไม่ต้องเหมือนกันทุกอย่าง แคื่อยอมรับให้ได้ว่าความต่างมันเป็นเรื่องปกติ” ข้อคิดข้างต้นนี้ผู้พูดอาจจะทำความเข้าใจความถ้อยคำนิยมของคนบางกลุ่มที่มักจะกล่าวกันว่า “คนที่เป็นคนรักกันมักจะหน้าตาคล้ายกัน ชอบอะไรเหมือนกัน มีลักษณะนิสัยคล้ายกัน” เป็นต้น ซึ่งเป็นทัศนคติของคนกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่ข้อคิดนี้สร้างขึ้นโดยหักล้างประเด็นที่กล่าวถึงว่าคนรักกันต้องเหมือนกัน แต่พูดตรงกันข้ามว่าไม่ต้องเหมือนกัน โดยให้ยอมรับความต่างนั้นให้เป็นเรื่องปกติ เมื่อถอดความหมายในเชิงลึก อาจกล่าวได้ว่า การที่คนสองคนรักกันไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกอย่าง แคื่อยอมรับในความต่างของกันและกันก็พอ ทุกอย่างบนโลกใบนี้แม้จะคู่กันแม้จะเป็นของคู่กันแต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน เช่น ข้าวกับช่อม ดินสอกับยางลบ เป็นต้น หากคิดในด้านบวกทุกอย่างจะราบรื่น ทำให้ความต่างเป็นเรื่องปกติซึ่งจะทำให้ความรักยาวนานมากขึ้น เรียกว่า เป็นความต่างอย่างลงตัว

ข้อคิดว่า “คนบางคนไม่ได้แก้ปัญหาคือความรักที่ปัญหา แต่กลับดึงมืออีกคนเข้ามาเพิ่มปัญหาลูกกลม” ข้อคิดนี้กล่าวในลักษณะถ้อยคำเสียดสี กล่าวถึงคนบางคนไม่ได้แก้ปัญหาคือความรักจากต้นเหตุของปัญหา แต่กลับแก้ปัญหาที่อยู่ปลายเหตุแทน ด้วยการดึงมือคนอื่นเข้ามาแก้ปัญหานั้นที่ปัญหานั้นเกิดจากคนสองคน การดึงมือคนอื่นเข้ามาหรือดึงมือที่สามเข้ามาแทรกแซงไม่สมควรกระทำ

4) ถ้อยคำตัดพ้อ ดังตัวอย่างข้อคิดต่อไปนี้ ข้อคิดว่า “รักใคร่ก็อยากให้เขาอยู่ในสายตา ถึงจะรู้อย่างไรก็เป็นคนนอกสายตาของเขาเท่านั้นเอง” ข้อคิดข้างต้นนี้ ผู้พูดแสดงลักษณะการตัดพ้อถึงความรู้สึกที่ไร้ตัวตนในสายตาของคนที่เรารัก การพยายามเข้าไปอยู่ในสายตาของคนที่เราไม่สนใจ สุดท้ายก็จะต้องเสียใจ ถึงจะพยายามเท่าไรแต่เขาก็ไม่เคยมองเห็น

ข้อคิดว่า “เพราะรักไม่ใช่เหตุผล เราจึงยังทนรักใครบางคน ทั้งที่ไม่เคยมีตัวตนและไม่เคยเป็นคนที่มีคุณค่าคู่ควร” สำหรับข้อคิดข้างต้นนี้ ผู้พูดตัดพ้อเรื่องความรัก อธิบายถึงความรักที่ไม่ใช่เหตุผล ความรักที่ต้องใช้ความอดทน แต่ก็ยอมรักยอมอดทน ยังปรารถนาที่จะรักถึงแม้จะผิดหวังทั้ง ๆ ที่อีกคนเขาไม่เคยให้คุณค่า และไม่เคยมองว่ามีคน ๆ นี้อยู่

3. ศิลปะการใช้ภาษา คือ การใช้ภาษาที่มากกว่าการใช้ภาษาสื่อสารตามปกติทั่วไป เพราะคำนึงถึงความไพเราะของภาษา การแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน มีความไพเราะสละสลวย



น่าฟังเหมาะสมกับกาลเทศะก่อให้เกิดความรู้สึกน่าเชื่อถือ เกิดความสบายใจและประทับใจ ในการวิเคราะห์ข้อคิดนี้ ผู้วิจัยพบศิลปะการใช้ภาษาดังนี้

1) ใช้การเล่นคำ คือ การใช้กลวิธีทางภาษาด้วยการซ้ำคำหรือซ้ำอักษรให้เกิดเสียงเสนาะ หรือให้ความหมายที่ลึกซึ้งกินใจยิ่งขึ้น มี 3 ชนิดคือ การเล่นคำพ้อง การเล่นคำซ้ำ และการเล่นคำเชิงถาม ดังตัวอย่างข้อคิดต่อไปนี้ ข้อความว่า “ถ้าคนเก่ายังวนเวียนอยู่ในใจ ก็อย่าดึงคนใหม่เข้ามา เจ็บ” เป็นการใช้คำพ้อง คือคำว่า “ใจ” กับ “ใหม่” และยังมีอีกหลายข้อคิดที่ใช้คำพ้องในลักษณะ แบบพ้องสระ เช่น “คนหนึ่งรักมาก แต่อีกคนมารัก สุดท้ายคนที่เจ็บหนักคือคนที่จริงใจ” “ความจริง อยู่ตรงหน้า มีแต่เราที่ไม่กล้ายอมรับความจริง” “ในวันที่แยกทุกคนคงอยากมีใครสักคนในชีวิต ที่แค่คิดว่ามีเขาอยู่เราก็มีแรงสู้ต่อ” และ “เวลาสอนให้เรารู้คุณค่าของการรอ ถ้ารักกันมากพอเราก็ต้องต่อสู้ ทุกเรื่องไปด้วยกัน” เป็นต้น

ข้อความว่า “คนรักที่ได้มาจากการแย่ง ก็ต้องระแวงว่าจะถูกแย่งไปอีกบ้างเมื่อไหร่” เป็นการ เล่นคำซ้ำ แต่เป็นการซ้ำที่ไม่ใช่การซ้ำคำติดกัน เป็นการซ้ำคำว่า “แย่ง” ของข้อความที่ 1 กับ ข้อความที่ 2 และยังพบในข้อคิดอื่น ๆ ด้วย เช่น “รักเขาเราไม่มีใคร เขารักเรายังไงถึงต้องมีใครต่อ ใครอีกหลายคน” “เปลี่ยนจากเพื่อนมาเป็นคนรักกว่ายากแล้ว เปลี่ยนจากคนรักกลับเป็นเพื่อนยากยิ่ง กว่า” “ความเหงาอาจจะทำร้ายเรา แต่อย่าเอาความเหงาของเราไปทำร้ายใคร” เป็นต้น “รักเขาเรา ไม่มีใคร เขารักเรายังไงถึงต้องมีใครต่อใครอีกหลายคน” เป็นการเล่นคำเชิงคำถาม โดยใช้คำว่า “ยังไง”

2) ใช้ภาษาเรียบง่ายแต่สื่อสารความหมายได้ดี เป็นการใช้ภาษาที่สื่อสารความหมายได้ดี ผู้ พุด มีพื้นความรู้เกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำที่ถูกต้องตามความหมาย จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า ข้อคิด ในรายการ Club Friday The Series ไม่ใช่ประโยคที่ซับซ้อน ใช้ภาษาชัดเจนไม่คลุมเครือ ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้ “บางครั้งสิ่งที่ทำให้ความรียากเกินไป คือ ถูกต้องในสายตาใคร ๆ อาจจะไม่ถูกใจใน ความรู้สึกเรา” “อบอุ่นมากเกินไป มันก็ใกล้คำว่าอึดอัด ถ้าคิดแต่อยากให้ ก็ต้องอย่าลืมว่าอีกคนอยาก ได้หรือเปล่า” และ “อย่าปล่อยให้ความผิดหวังในอดีตมาทำร้ายปัจจุบัน จนไม่เหลือความฝันที่จะมี ความสุขในอนาคต”

3) ใช้พลังทางภาษา และการสร้างสรรค์ทางภาษา ในข้อคิดที่ได้รับความนิยมขึ้นของรายการ Club Friday The Series พบว่า มีการใช้การสร้างสรรค์ทางภาษาในทุกข้อคิด และพบว่าบางข้อคิด เป็นการใช้คำเพื่อให้เกิดพลังและอำนาจทางภาษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ข้อความว่า “ตอนที่อยู่ไม่ได้ ดูแล มารู้สึกแย่ตอนจะจากไป อย่าเห็นคุณค่าใครในวันที่ใกล้หลุดมือ” จากตัวอย่างนี้จะพบพลังทาง ภาษาในด้านความหมาย สื่อให้ผู้ฟังตระหนักถึงความสำคัญของคนที่ใกล้ตัว คำที่แสดงถึงพลังทางภาษา ที่มีผลต่อการรับรู้คือคำว่า “รู้สึกแย่” “จากไป” และ “หลุดมือ” คำเหล่านี้สื่อความหมายที่กระทบใจ ผู้ฟัง

ข้อความว่า “รู้จักกันนาน ไม่ได้แปลว่ารู้จักกันดี คนที่เราไวใจอาจเป็นคนที่ทำร้ายเราได้ อย่าง เยือกเย็น” สำหรับตัวอย่างนี้มีคำที่แสดงถึงพลังทางภาษาคือคำว่า “ทำร้าย” และ “เยือกเย็น” เป็น คำที่ทำให้ทั้งข้อความมีความหมายชัดเจน และสื่อถึงความรู้สึกของผู้ฟังได้

4) ใช้ความเปรียบที่ทำให้เข้าใจธรรมชาติชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ข้อความว่า “กับบางคน แค่สิ้นสุดความอดทน เราก็กลายเป็นคนมีค่าแล้ว” เป็นการใช้ความเปรียบในลักษณะให้กำลังใจ และ

ให้ความรู้สึกเชิงบวกโดยเน้นถ้อยคำที่มีความหมายเชิงบวกในข้อความท้ายที่ว่า “เราก็กลายเป็นคนมีค่าแล้ว”

5) ใช้การซ้ำคำแบบซ้ำโครงสร้าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ข้อความว่า “เปลี่ยนจากเพื่อนมาเป็นคนรักว่ายากแล้ว เปลี่ยนจากคนรักกลับเป็นเพื่อนยิ่งยากกว่า” เป็นการซ้ำคำในลักษณะซ้ำโครงสร้างคือ ในข้อความแรก ใช้โครงสร้างคำว่า “เปลี่ยน...เป็น...ยาก” ซึ่งนำโครงสร้างคำในข้อความแรกมาใช้แบบซ้ำโครงสร้างเดิมแต่ใช้ภาษาที่แสดงเนื้อความขัดกัน โดยข้อความแรกแสดงความขัดแย้งกับข้อความที่ตามมา

6) ใช้ภาษาแสดงเนื้อความเสริมกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ข้อความว่า “รักไปรู้สึกผิดไป ยิ่งรักมากเท่าไรยิ่งบั่นทอนหัวใจมากเท่านั้น” จากข้อความนี้ผู้พูดเน้นเนื้อความให้คล้ายตามกัน แสดงถึงความรักที่ยิ่งรักมากยิ่งขึ้นเสียใจมากหรือบั่นทอนหัวใจมากขึ้นตามไปด้วย

7) ใช้การเล่นคำตรงกันข้าม ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ข้อความว่า “ตอนอยู่ไม่ได้ดูแล มารู้สึกแย่ตอนจะจากไป” จากข้อความนี้มีลักษณะใช้คำที่มีความหมายตรงข้ามกัน คือ คำว่า “อยู่” ในข้อความแรก มีความหมายตรงข้ามกับคำว่า “จากไป” ในข้อความที่สอง และยังใช้การพ้องเสียงสระมาเชื่อมข้อความเพื่อให้มีความสละสลวยมากขึ้น

8) ใช้จินตภาพทางภาษา คือการใช้คำที่ทำให้เกิดภาพ และมีการใช้คำกริยาเพื่อแสดงอาการและเพื่อให้เห็นภาพตามได้ชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ “อย่าเห็นคุณค่าใคร ในวันที่ใกล้หลุดมือ” และ “สิ่งสวยงามที่มองเห็นด้วยตา บางครั้งก็ทำให้เราได้รู้ว่าสมบูรณ์แบบเกินไปไม่มีจริง”

9) การใช้ภาษาแสดงการสรุปความ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ข้อความว่า “คนหนึ่งรักหมดใจ ในขณะที่อีกคนใจหมดรัก สุดท้ายยังงี้ก็จบ” เป็นการใช้ภาษาที่แสดงการสรุปความคือข้อความในวรรคสุดท้าย ซึ่งกล่าวสรุปว่า “สุดท้ายยังงี้ก็จบ”

4. ข้อคิดตามหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเรื่องกรรม คือ การกระทำและกรรมวิบาก คือผลของการกระทำ ดังที่พระพุทธองค์ทรงสอนว่า “เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 22 ข้อ 57 หน้า 100, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แล้วพระองค์ทรงขยายความว่า “สตรีบุรุษ ฤๅษี หรือบรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า ‘เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้นเพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นั้นแล้ว ‘สัตว์ทั้งหลายมีกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต เมื่อเขาพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนืองๆ ย่อมละทุจริตได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้’” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 22 ข้อ 57 หน้า 100, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากข้อความนี้หมายความว่า เมื่อบุคคลที่เกิดมาได้ศึกษาหาความรู้มีวิชาติดตัวแล้ว ได้ประกอบสัมมาอาชีพแล้วดำรงชีวิตอยู่ได้ ด้วยผลของความรู้และการประกอบอาชีพ เขาเชื่อว่า ได้กระทำกรรมและได้รับวิบากกรรม เรื่องนี้เป็นหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงสอนตามวิถีชีวิตของชาวโลก คือชาวโลกทุกชาติ ก็ชวนชวยกระทำ คือ ชวนชวยศึกษา ชวนชวยประกอบสัมมาอาชีพ และได้ผลของการศึกษา เช่น มีหน้าการงานที่ดี ได้ทรัพย์มาเลี้ยงชีวิตตนและครอบครัว ซึ่งข้อคิดของรายการ



Club Friday The Series สอดคล้องกับหลักคำสอนเรื่อง ปุพเพตปญฺญตา คือการได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในมงคลสูตรว่า “การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 22 ข้อ 57 หน้า 100, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งสามารถสรุปความได้ว่า การที่บุคคลได้มาพบเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดี มีความรักจนได้ครองคู่กันนั้นมาจากเหตุใน 2 ปัจจัย คือการได้เคยทำกุศลร่วมกันมาตั้งแต่ชาติก่อน และการได้เกื้อหนุนสร้างคุณงามความดีร่วมกันในปัจจุบันชาติ ในทางกลับกันความรักและการครองคู่ที่ไม่สามารถเป็นไปได้อย่างยั่งยืนเมื่อชาติปัจจัยทั้ง 2 อย่าง

ส่วนข้อคิด เพื่อชีวิตและสังคมของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2548) ได้พบว่า 1) ให้หลักธรรมเรื่องความรัก และ 2) ให้หลักธรรมเรื่องชีวิตคู่ มีรายละเอียดดังนี้

1) ให้หลักธรรมเรื่องความรัก กล่าวคือในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series นี้ มีการสอดแทรกหลักธรรมลงไปด้วย เป็นหลักธรรมเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก เมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) พบว่า ข้อคิดทั้งหมดนี้สามารถแยกเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ได้ 2 ประเภท คือ ความรักแบบที่หนึ่ง คือการคิดจะเอาจากผู้อื่น ถ้ามีความรักลักษณะนี้มักจะมีข้อเสียตามมาด้วย หากว่าเขาผู้นั้นไม่อยู่ในภาวะที่จะสนองความปรารถนาให้ได้ตามความต้องการ ผู้ที่อยากได้ก็จะเป็นทุกข์ ก่อให้เกิดปัญหาลูกกลามตามมาอีกหลายประการ และ ความรักแบบที่สอง คือความรักที่เป็นความต้องการที่จะให้ความสุขแก่ผู้อื่น หรือการทำให้เกิดความสุขจากการให้

2) ให้หลักธรรมเรื่องชีวิตคู่ ตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2548) ได้กล่าวให้แนวทางเกี่ยวกับหลักธรรมเรื่องชีวิตคู่ไว้ว่า “การมีคู่ครอง เท่ากับว่าเราได้เพื่อนที่มาอยู่ด้วยกัน และมาเป็นทีปรีชา มาเสริมกำลังแก่กันและกัน จึงยังพัฒนาชีวิตได้ดียิ่งขึ้น ในแง่ชีวิตสมรสก็เลยกลายเป็นเวทีปฏิบัติธรรม ตัวเองก็พัฒนาตนมากขึ้น แล้วก็กำลังในการที่จะสร้างสรรค์ทำความดีมากขึ้น กับทั้งมีกำลังที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เกื้อกูลแก่โลกมากขึ้นด้วย” ท่านได้สรุปหลักธรรมที่ต้องนำมาใช้ในเรื่องชีวิตคู่คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และ จาคะ ดังนั้นจากข้อคิดทั้งหมดของรายการ Club Friday The Series ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์นั้นเมื่อนำมาแยกย่อยตามหลักธรรมของท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) พบว่ามีคุณสมบัติ 4 ประการที่สามารถใช้หลักธรรม สัจจะ ทมะ ขันติ และ จาคะ มาเป็นคติธรรม และข้อคิดสอนใจได้ดังนี้

ก. ข้อคิดที่กล่าวถึงความซื่อสัตย์ มั่นคงในความรัก ประคับประคองชีวิตรักให้ยืนนาน รักเดียวใจเดียว ข้อคิดเหล่านี้เป็นข้อธรรมที่เรียกว่า “สัจจะ” และในทางกลับกันก็สร้างข้อคิดในความหมายตรงกันข้าม ในกรณีของการไม่รักษาสัจจะด้วย

ข. ข้อคิดที่กล่าวถึงความเจริญเติบโตองงามในเรื่องชีวิตคู่ พัฒนาความรักไปด้วยกัน การพัฒนาตนเอง การพัฒนาความสามารถ พัฒนาศักยภาพให้ดีขึ้น ตรงกับข้อธรรมที่เรียกว่า “ทมะ” และในทางกลับกันก็สร้างข้อคิดในความหมายตรงกันข้าม ในกรณีของการไม่รักษาชีวิตคู่ ทำลายความรักระหว่างกันและกันด้วย

ค. ข้อคิดที่กล่าวถึงความอดทน การต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรค ข้อคิดประเภทนี้เป็นลักษณะให้กำลังใจคนที่ต้องใช้ชีวิตร่วมกัน ร่วมกันแก้ปัญหา ต้องใช้ความพยายาม อดทนอดกลั้นต่ออุปสรรคต่าง ๆ ต่อสู้ไปจนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย ข้อธรรมนี้เรียกว่า “ขันติ” และพบว่าข้อคิดของรายการ Club

Friday The Series นี้บางข้อคิดจะสร้างขึ้นในลักษณะตรงข้ามกับข้อธรรม “ขันติ” เพื่อจะกล่าวถึงผลที่ล้มเหลวแทนผลลัพธ์ที่สำเร็จ

ง. ข้อคิดที่กล่าวถึงความเสียสละ คือเป็นข้อคิดที่สร้างขึ้นให้ตระหนักถึงความเสียสละสามารถเสียสละความสุขของตนเองให้แก่ผู้อื่นได้ มีจิตใจที่ต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข มีน้ำใจและความรักให้ผู้อื่น ข้อธรรมนี้เรียกว่า “จาคะ” และในทางกลับกันก็สร้างข้อคิดในความหมายตรงกันข้าม ถ้าหากไม่มี “จาคะ” บทสรุปที่ได้รับคือความเสียใจและความทุกข์ใจ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเห็นลักษณะเด่นด้านแนวคิดและกลวิธีในการใช้ภาษาของผู้เขียนข้อคิด ในรายการ Club Friday The Series ซึ่งเป็นรายการบันเทิงที่ให้ทั้งความบันเทิงและให้ข้อคิดแก่ผู้ชม และจากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อสังเกตบางประการดังนี้ ประการแรก ลักษณะเด่นด้านกลวิธีการใช้ภาษาของข้อคิดที่ปรากฏในท้ายรายการ Club Friday The Series นั้น เป็นข้อคิดให้กับใครหลาย ๆ คนที่กำลังมีปัญหาเกี่ยวกับความรัก หรือมีปัญหาภายในครอบครัว เป็นข้อคิดที่ให้แนวทางในการดำเนินชีวิต ให้เรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติของชีวิต รู้จักคิดวิเคราะห์ พิจารณาตัดสินใจกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ในขณะนั้น ผู้วิจัยเห็นถึงการแสดงทักษะในการเลือกใช้ภาษาที่มีความโดดเด่นและมีพลังทางภาษา ผู้เขียนสามารถผูกเรื่องราวและสอดแทรกมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับเรื่องความรัก กระตุ้นให้ผู้ชมหรือผู้อ่านเกิดการเรียนรู้ และข้อคิดเหล่านั้นสามารถเป็นแรงบันดาลใจ หรือเป็นพลังให้กับผู้ที่ประสบปัญหาเรื่องราวของชีวิตในลักษณะคล้าย ๆ กันได้ ประการที่สอง ข้อคิดเหล่านี้สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ชม ผู้ฟัง และผู้อ่านได้ทั้งวัยรุ่น วัยทำงาน และวัยผู้ใหญ่ เนื่องจากการเลือกสรรคำมาใช้นั้นเหมาะสม อีกทั้งเน้นในเรื่องของการตระหนักรู้หรืออุทิศในการดำเนินชีวิตในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม และประการสุดท้าย ภาพรวมของการนำเสนอข้อคิดที่ปรากฏนั้นมีลักษณะต้องการดึงให้ผู้ชมหรือผู้อ่านคล้อยตาม ปรับเปลี่ยนทัศนคติบางประเด็น ให้เห็นมุมมองใหม่ ๆ แนวคิดที่แตกต่างออกไปแต่สามารถช่วยเยียวยาจิตใจ หรือสามารถช่วยบรรเทา และแก้ปัญหาในชีวิตของตนเองได้ สอดคล้องกับบรรณพร หงษ์ทอง และปาณิสรา เปี่ยมุกดา ที่เสนอว่าภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่ใช้ถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความรู้สึก ส่วนจินตนาการคือการสร้างภาพขึ้นในใจ โดยเห็นภาพให้ชัด รับรู้ทุกประสาทสัมผัส และใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการวาดภาพนั้นผ่านตัวอักษร การจะทำให้จินตนาการสัมผัส จับต้อง รู้สึกได้ นอกจากต้องใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดแล้ว ควรต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสนุกกับจินตนาการและอยากถ่ายทอดสิ่งเหล่านั้นออกมา วิธีการคือต้องสร้างความมุ่งมั่นปรารถนา (Passion) ในการจินตนาการให้เกิดขึ้น เพื่อดึงความรู้สึกร่วมเกี่ยวกับเรื่องราวนั้นจนรู้สึกอยากเข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง และให้พื้นที่อิสระในการสร้างสรรค์ผลงาน (บรรณพร หงษ์ทอง และปาณิสรา เปี่ยมุกดา, 2565)

ส่วนด้านข้อคิดตามหลักพระพุทธศาสนาเรื่องข้อคิดเพื่อชีวิตและสังคมสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2548) พบว่าข้อคิดทั้ง 2 ข้อ ได้แก่ 1) ให้หลักธรรมเรื่องความรัก 2) ให้หลักธรรมเรื่องชีวิตคู่ มีความเชื่อมโยงกับเนื้อหาข้อคิดของรายการ Club Friday The Series ที่ได้ให้ข้อคิดคติเตือนใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาความรักและชีวิตคู่ของผู้ฟังรายการที่บอกเล่าเรื่องราวเพื่อขอ



คำปรึกษา เช่น ข้อคิดที่กล่าวถึงความซื่อสัตย์ ความเจริญเติบโตของงานในเรื่องชีวิตคู่ ความอดทน และความเสียสละ ซึ่งตรงกับหลักธรรมเรื่องชีวิตคู่คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ

องค์ความรู้ใหม่



การใช้ภาษาในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series สื่อถึงรูปแบบการเรียนรู้ แบบ CIMIMIT โดยมีรายละเอียดคือ

Cognitive ข้อคิดเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ ได้แก่ การเล่นคำการใช้ภาษาเรียนง่าย และสื่อสารความหมายได้ดี การใช้พลังทางภาษา

Impact ข้อคิดเพื่อให้สะดุดใจ มีทั้งความไพเราะสละสลวย เรียบง่าย ชัดเจน ทรงพลัง การแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน กระตุ้นให้ผู้ฟัง

Morality ข้อคิดที่มีคุณค่าทางศีลธรรม การใช้ถ้อยคำให้กำลังใจ การใช้ถ้อยคำสั่งสอนหรือชี้แนะแนวทาง

Impression ข้อคิดเพื่อการกระตุ้นความรู้สึกภายใน ทำให้เกิดจินตภาพ สะดุดใจ และจดจำง่าย เป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่น่าข้อคิดคติเตือนใจเหล่านี้ไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

Metaphor ข้อคิดที่เป็นลักษณะอุปมาอุปไมย เป็นการใช้อุปลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์ และการใช้นามนัย เป็นการใช้ความเปรียบที่ทำให้เข้าใจพรรณนะชัดเจน การใช้ถ้อยคำเสียดสี และการใช้ถ้อยคำตัดพ้อ

Intellectual ข้อคิดในการกระตุ้นให้เกิดปัญญา เป็นการใช้ภาษาที่กระตุ้นให้ผู้ฟังตระหนักรู้ถึงปัญหาที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ ทำให้เกิดการรู้คิดค้นหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อนำมาจัดการแก้ไขให้ชีวิตดีขึ้น และยังสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุคคลที่มีปัญหาในลักษณะเดียวกันได้

Tautology ข้อคิดที่เป็นคำซ้ำความหมาย เป็นการใช้การซ้ำคำแบบซ้ำโครงสร้าง การใช้ภาษาแสดงเนื้อความเสริมกัน การเล่นคำตรงกันข้าม การใช้จินตภาพทางภาษา และการใช้ภาษาแสดงการสรุปความ

บทสรุป

ผลการศึกษาพบว่า การใช้ภาษาในข้อคิดของรายการ Club Friday The Series มีการเลือกสรรคำมาใช้อย่างเหมาะสมทั้งทางความหมายและความไพเราะของถ้อยคำ ทำให้เกิดจินตภาพสะดุดใจ และจดจำง่าย เป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีข้อคิดคติเตือนใจเหล่านี้ไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยเรื่องของการใช้โวหารภาพพจน์มีการเลือกวิธีการมาใช้เพื่อให้เกิดจินตภาพและเกิดความรู้สึกคล้อยตาม มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับข้อคิดที่ต้องการสื่อสาร ได้แก่ การใช้อุปลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์ และการใช้นามนัย

ในด้านของการใช้ถ้อยคำพบว่า มีลักษณะการใช้ถ้อยคำเพื่อนำเสนอข้อคิดด้วยลีลาน้ำเสียงที่หลากหลาย 4 วิธี ได้แก่ การใช้ถ้อยคำให้กำลังใจ การใช้ถ้อยคำสั่งสอนหรือชี้แนะแนวทาง การใช้ถ้อยคำเสียดสี และการใช้ถ้อยคำตัดพ้อ วิธีการเหล่านี้ช่วยเน้นความหมายของถ้อยคำหรือข้อความเชื่อมโยงความคิด ตลอดจนสื่ออารมณ์ความรู้สึก ทำให้เกิดความเข้าใจข้อคิดที่ต้องการสื่อได้เป็นอย่างดีเพื่อให้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ในด้านของศิลปะการใช้ภาษาพบว่า มีทั้งความไพเราะสละสลวย เรียบง่าย ชัดเจน ทรงพลัง การแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน กระตุ้นใจผู้ฟัง และการเน้นย้ำความคิด ได้แก่ การเล่นคำ การใช้ภาษาเรียบง่ายและสื่อสารความหมายได้ดี การใช้พลังทางภาษา การใช้ความเปรียบที่ทำให้เข้าใจพรรณนะชัดเจน การใช้การซ้ำคำแบบซ้ำโครงสร้าง การใช้ภาษาแสดงเนื้อความเสริมกัน การเล่นคำตรงกันข้าม การใช้จินตภาพทางภาษา และการใช้ภาษาแสดงการสรุปความ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอเรื่องการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 สังคมควรจัดให้มีการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในการให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตหรือการให้คำปรึกษาปัญหาต่าง ๆ จากรายการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คำปรึกษา เช่น รายการจากสื่อ Podcast เพื่อให้เห็นภาพรวมปัญหาที่หลากหลายมิติ และกลวิธีการให้คำปรึกษาต่าง ๆ

1.2 สถาบันวิจัยควรศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในการให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตหรือการให้คำปรึกษาปัญหาต่าง ๆ จากรายการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คำปรึกษาในรูปแบบการวิจัยทั้งในเชิง



ปริมาณ และเชิงคุณภาพ หรือในรูปแบบผลงานวิธี เพื่อให้ทราบแนวทางการศึกษาพฤติกรรมการใช้ภาษาที่ครอบคลุม ชัดเจนมากยิ่งขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอเรื่องการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการใช้ภาษาและการสร้างกำลังใจในรายการ Series ที่มีผลกระทบทางสังคม

เอกสารอ้างอิง

ธรรณปพร หงษ์ทอง. 2561. *กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องภาพยนตร์เป็นภาษาไทยจากภาพยนตร์อเมริกัน*.

สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

ธรรณปพร หงษ์ทอง และปาณิสรา เปี่ยมุกดา. (2565). การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะภาษาไทยและความสามารถของเยาวชนไทยยุคใหม่ในการเป็นพลเมืองยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 5(2), หน้า 187-197

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). *ข้อคิดเพื่อชีวิตและสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมสาร จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 16, กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิภาวรรณ อยู่เย็น. (2551). *วิวัฒนาการการใช้รูปวรรณยุกต์ตรี และจัตวาในภาษาไทย*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.



ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน
ของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Executive Leadership That Affects the Effectiveness of
Performance of Mahamakut Buddhist University's Personnel

พระมหาไกรวรรณ ชินทติโย (ปุนขันธ์)

Phramaha Kraiwan Jinadattiyo (Punnakhan)

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Educational Administration Branch, Faculty of Education,

Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author, Email: tchinnatat@gmail.com

Received November 17, 2023; Revised December 13, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) ศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ 3) ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง และการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยให้รางวัลและการดำเนินทางสร้างสรรค์ ตามลำดับ 2. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การทำงานเป็นทีม การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม การส่งมอบความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบริการที่ดี ตามลำดับ 3. ภาวะผู้นำของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเองส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยให้รางวัลและการดำเนินทางสร้างสรรค์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถทำนายประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวม ได้ร้อยละ 72.9 ค่าประสิทธิภาพในการทำนายที่ปรับแล้ว เท่ากับ .724 และมีความ



คลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย เท่ากับ .295 สามารถเขียนแสดงความสัมพันธ์ ในรูปของสมการพยากรณ์คะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 1.091^{**} + .376^{**}(X_4) + .197^{**}(X_7) + .173^{*}(X_5)$$

$$\hat{Z}_Y = .452^{**}(Z_{X4}) + .260^{**}(Z_{X7}) + .205^{*}(Z_{X5}).$$

คำสำคัญ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร; ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน; บุคลากร

Abstract

This research aimed: 1) to study the executive leadership of Mahamakut Buddhist University) 2) to study the effectiveness of performance of Mahamakut Buddhist University's personnel, and 3) to study the executive leadership affecting the effectiveness of the personnel's performance of Mahamakut Buddhist University. This is descriptive research. The results of the research were as follows: 1. In the executive leadership of Mahamakut Buddhist University, overall, it was at a high level and each aspect was at a high level in all aspects sorted from most to least as follows: acting is a model for personnel to lead themselves, forming a positive thought pattern empowering people to lead themselves Encouraging people to set goals for themselves, encouraging self-leadership through team building facilitating a culture of self-leadership and facilitating self-leadership by giving rewards and constructive criticism, respectively, 2. As regards the performance of personnel of Mahamakut Buddhist University, overall, it was at a high level. When considering each aspect, it was at a high level in all aspects, sorted from most to least as follows: teamwork adherence to righteousness and ethics accumulation of expertise in a career achievement-oriented and good service respectively, 3. In the executive leadership in creating positive thinking patterns facilitating the creation of a culture of self-leadership affecting the operational efficiency of personnel of Mahamakut Buddhist University it was statistically significant at the .01 level and facilitating self-leadership by giving rewards and constructive criticism. In the effective performance of personnel of Mahamakut Buddhist University, it was statistically significant at the .05 level. It was able to predict the performance of personnel of Mahamakut Buddhist University, where it, overall, received 72.9 percent. The adjusted prediction efficiency was .724 and the standard error in prediction was .295. So, it can be put to express relationships in the form of a raw score prediction equation and standard scores as follows:

$$\hat{Y} = 1.091^{**} + .376^{**}(X_4) + .197^{**}(X_7) + .173^{*}(X_5)$$

$$\hat{Z}_Y = .452^{**}(Z_{X4}) + .260^{**}(Z_{X7}) + .205^{*}(Z_{X5}).$$

Keywords: Relationship of Executive; Resource mobilization; Personnel

บทนำ

ในภาคสังคมและการพัฒนาประเทศมีความเชื่อว่าการศึกษเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศเพื่อนำสังคมไปสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพใน 4 ด้าน คือ สังคมแห่งคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา สังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งความสมานฉันท์และเอื้ออาทร ดังนั้น ความคาดหวังของสังคมต่อสถาบันอุดมศึกษา คือ การสร้างและพัฒนาคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม โดยผลิตบัณฑิตที่มีความรู้และคุณภาพตามความต้องการของสังคม (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2556) เมื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่เน้นคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะคุณภาพบัณฑิต สำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดเพื่อเป็นแหล่งความรู้ที่ตอบสนองการแก้ไขปัญหาวิกฤติและชี้แนะการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชาติและท้องถิ่น โดยเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และต้องส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพผลิตกำลังคนที่มีศักยภาพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน สามารถทำงานเพื่อดำรงชีพตนเองและเพื่อช่วยเหลือสังคม มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ และมีสุขภาวะทั้งร่างกายและจิตใจ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2556)

จากบทสรุปสำหรับผู้บริหาร ตามแผนกลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2556-2565) จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและผลการประเมินจากทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก เป้าหมายการบริหารงานใน 10 ปีข้างหน้ามุ่งให้เป็นมหาวิทยาลัยแห่งการบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่สังคมในระดับดีเลิศของประเทศและเป็นสถาบันชั้นนำในภูมิภาคอาเซียนในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุพันธกิจดังกล่าวยังมีปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไขได้กล่าวไว้ในข้อที่ 10 คือ ระบบการบริหารบุคคล ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของผลงาน ยังไม่เชื่อมโยงภารกิจระดับบุคคลไปสู่เป้าหมายของมหาวิทยาลัย ในการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจรวมที่ตั้งไว้ ได้กำหนดกลยุทธ์การบริหารให้มีความสอดคล้องกับปัญหาข้อที่ 10 ตามประเด็นกลยุทธ์ที่ 5 : การพัฒนาระบบการบริหารมหาวิทยาลัยให้ทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสากลตามเป้าหมายหลัก คือ 1) มีโครงสร้างองค์การและระบบบริหารที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง 2) เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลง 3) มีบุคลากรที่มีศักยภาพในการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง 4) มีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันแบบเอื้ออาทร มีภูมิคุ้มกันโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง 5) มีสารสนเทศที่มีคุณภาพสำหรับใช้ในการตัดสินใจและประเมินสถานการณ์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง และ 6) มีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี โดยใช้มาตรการโครงการและกิจกรรมที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยมีหน้าที่ขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมาย (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2556) เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจ (Aspiration) เป้าประสงค์สูงสุด (Ultimate Goals) และวิสัยทัศน์ ในการเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา และเป็นประตูด่านแห่งพระพุทธธรรม (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2565)

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ในแผนกลยุทธ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2556-2565) ด้านการบริหาร พบว่ายังมีจุดอ่อนอีก 7 เรื่อง คือ 1) การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนกลยุทธ์ 2) ไม่มีระบบการบริหารความเสี่ยงในการบริหารงาน 3) ขาดแผนกลยุทธ์ทางการเงิน 4) ขาดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและการตัดสินใจที่สอดคล้องกับนโยบายและการวางแผนของมหาวิทยาลัย 5) ระบบและกลไกการบริหารงานบุคคลยังบกพร่อง 6) ขาดแผนในการบริหารอัตรากำลัง และความชัดเจนเกี่ยวกับ



เกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการพิจารณาความดีความชอบ แนวทางในการพัฒนาบุคลากร และ 7) ขาดการพัฒนามหาวิทยาลัยสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2556) ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับระบบการบริหารบุคคล สำหรับการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ย่อมเป็นนโยบายที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะองค์กรยุคปัจจุบันมีการแข่งขันสูง การที่องค์กรเคยยืนอยู่ในระดับแนวหน้า แต่ละเลยการพัฒนาคนให้ร่วมใจกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมจะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงตำแหน่งที่เคยอยู่ในระดับแนวหน้า เป็นระดับที่ลดลงได้ ดังนั้น องค์กรจึงต้องมุ่งให้ความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการทำงาน คือ การมุ่งพัฒนาความเจริญเติบโตให้แก่องค์กรด้วยการทำให้สมาชิกในองค์กรอุทิศแรงกายแรงใจยืนหยัดแข่งขันทำงานด้วยความเต็มใจเต็มความสามารถ เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดขององค์กรที่กำหนดไว้ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรจึงถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยปัจจัยเหล่านั้นจะเป็นสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นให้บุคลากรมีความต้องการมีความเต็มใจที่จะทำงานให้เกิดประสิทธิภาพในองค์กร (พระมหาคณธิป จันทรสง่า, 2561)

เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามวิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้กำหนดแก่นแห่งการพัฒนา (Key Strategic Areas) เป็น 5 ด้านคือ ปรัชญา ประยุกต์ ปฏิบัติ ปฏิบัต และปฏิรูป ในแต่ละด้านมีวิถิแห่งการพัฒนา (Strategies) และเจตนา (Strategic Objectives) โดยเฉพาะวิถิแห่งการพัฒนา (Strategies) ในแก่นปฏิรูป วิถิที่ 5 พลิก เปลี่ยน ปรับ รับ การเปลี่ยนแปลง กล่าวไว้ในข้อ 5.ก พัฒนาการแบบก้าวกระโดดในทุกองคาพยพ ทั้งบทบาท โครงสร้าง กระบวนการการบริหารและทรัพยากร สู่องค์กรอนาคตแห่งความรู้และภูมิปัญญาที่ร่วมพัฒนาอนาคตของสังคมไทย (และสังคมโลก) ซึ่งสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และรุนแรงในอนาคต (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2564) ซึ่งเป็นข้อหนึ่งที่มีความสอดคล้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร จากการสืบค้นข้อมูลพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยที่น่าสนใจอย่างยิ่ง โดยผู้นำที่ดีต้องมีภาวะผู้นำซึ่งหมายถึงมีความเชี่ยวชาญในการบริหารงาน มีวิสัยทัศน์ สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ทั้งต้องมีความรับผิดชอบต่อผลแห่งการบริหารงานและการตัดสินใจนั้น ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสให้เกิดความผูกพันต่อองค์กรและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง รวมทั้งสามารถมอบโอกาสให้บุคลากร ได้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พัฒนางานเพื่อสร้างโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานอันเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน สร้างศักดิ์ศรีในตนเองและวิชาชีพเกิดความสุขในการดำรงอยู่ในวิชาชีพ (ลดาวรณ รวมเมฆ, 2544; อ้างถึงใน เสาวรส ประเทืองชัยศรี, 2552)

จากเหตุผลและข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงาน เป็นข้อมูลให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานสามารถนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้การบริหารจัดการและจัดทำแผนงานเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงขึ้น เพื่อประโยชน์ของหน่วยงานอันเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินการวิจัย จึงกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่าย บุคลากรสายอาจารย์/ผู้สอน และบุคลากรสายสนับสนุน ในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก ทุกสาขาวิชา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยส่วนกลาง ปีการศึกษา 2565 รวม 310 รูป/คน กำหนดการประมาณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง 175 รูป/คน แล้วกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ ข้อมูลโดยการคำนวณเทียบบัญญัติไตรยางค์ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร 13 รูป/คน 2) หัวหน้าฝ่าย 13 รูป/คน 3) บุคลากรสายอาจารย์/ผู้สอน 64 รูป/คน และ 4) บุคลากรสายสนับสนุน 85 รูป/คน รวมผู้ให้ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยส่วนกลาง จำนวน 175 รูป/คน สถานที่ดำเนินการวิจัย ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยส่วนกลาง ตำบลศาลายา จังหวัดนครปฐม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ถามรายละเอียดเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน และประสบการณ์การทำงานในตำแหน่ง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร ที่สร้างขึ้นตามแนวคิดของ แมนซ์และซิมส์ (Manz & Sims, 1991 : 33) ประกอบด้วย 1) ด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง 2) ด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง 3) ด้านการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง 4) ด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก 5) ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยให้รางวัลและการตำหนิต่างสร้างสรรค์ 6) ด้านการสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการสร้างทีมงาน และ 7) ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง จำนวน 45 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สร้างตามแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะหลักในราชการพลเรือน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553) ประกอบด้วย 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) 2) การบริการที่ดี (Service Mind) 3) การสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ (Accumulating professional expertise) 4) การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม (Ethics and Integrity) และ 5) การทำงานเป็นทีม (Team Work) จำนวน 40 ข้อ



แบบสอบถามตอนที่ 2 และ 3 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert's Five Rating Scale)

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาและสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและผลงานที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลจากการศึกษามาสร้าง ปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือ

ขั้นที่ 2 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC = 1

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้ให้ข้อมูลในวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย คือ ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่าย บุคลากรสายอาจารย์ / ผู้สอน และบุคลากรสายสนับสนุน รวมทั้งสิ้น 30 ฉบับ

ขั้นที่ 4 นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา ตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α -coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ .981

ขั้นที่ 5 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ นำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำบันทึกถึงคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในแต่ละสาขา เพื่อออกหนังสือแจ้งขอความร่วมมือจากผู้บริหาร หัวหน้าฝ่าย บุคลากรสายอาจารย์ / ผู้สอน และบุคลากรสายสนับสนุนแต่ละสาขา ช่วยอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม และการเก็บรวบรวมแบบสอบถามผู้วิจัยดำเนินการ โดยมีผู้ช่วยการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิเคราะห์สภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ความถี่ (frequency: f) และค่าร้อยละ (percentage : %)

2. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คือ ใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (arithmetic mean : $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation : S.D.) โดยนำค่ามัธยฐานเลขคณิตที่คำนวณได้ไปวิเคราะห์เทียบกับคะแนนเฉลี่ย ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1997) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation : S.D.) กรณีการประมาณค่า 5 ช่อง หรือ 5 สเกล

3. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป



ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวม

(n = 175)

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	4.24	0.65	มาก
2. การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	4.31	0.61	มาก
3. การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง	4.24	0.66	มาก
4. การสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก	4.26	0.67	มาก
5. การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยให้รางวัลและการตำหนิต่างสร้างสรรค์	4.20	0.66	มาก
6. การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการสร้างทีมงาน	4.24	0.68	มาก
7. การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง	4.22	0.74	มาก
รวม	4.24	0.60	มาก

จากตาราง พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง และการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยให้รางวัลและการตำหนิต่างสร้างสรรค์ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวม

(n = 175)

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การมุ่งผลสัมฤทธิ์	4.21	0.56	มาก
2. การบริการที่ดี	4.19	0.68	มาก
3. การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ	4.24	0.61	มาก



4. การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม	4.29	0.65	มาก
5. การทำงานเป็นทีม	4.33	0.60	มาก
รวม	4.25	0.56	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การทำงานเป็นทีม การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบริการที่ดี ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยให้รางวัลและการตำหนิทางสร้างสรรค์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถทำนายประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวม ได้ร้อยละ 72.9 ค่าประสิทธิภาพ ในการทำนายที่ปรับแล้ว เท่ากับ .724 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย เท่ากับ .295

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องพัฒนาให้มีภาวะผู้นำสูง โดยต้องพัฒนาทั้งคุณลักษณะเชิงกายภาพ สติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึก (พรสวัสต์ ศิริศาสนันท์, 2555) ทั้งนี้ ศักยภาพของผู้นำนั้นมีผลต่อผู้ร่วมงานในด้านความเชื่อมั่น ความนับถือ กำลังใจ และความอบอุ่นในการร่วมงาน ดังนั้น ผู้นำจึงเป็นพลังร่วมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจไปสู่การเปลี่ยนแปลง ประสานให้ความสะดวก เป็นผู้ติดต่อดูแลให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือให้ผู้ร่วมงานสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดได้ ภาวะผู้นำจึงมีผลกระทบต่อผู้ร่วมงาน องค์กร สิ่งแวดล้อม ในอันที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพหรือความล้มเหลว เป็นคุณสมบัติสำคัญที่ผู้บริหารพึงมี สอดคล้องกับ พรหมกูรณ์ อนิสิต (2557) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับปณิณ จันภักดี (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ปฏิบัติงานนั้นมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานการทำงานที่กำหนดไว้หรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของปริมาณงานที่ออกมา คุณภาพของชิ้นงาน อัตราผลผลิต ตลอดจนปริมาณผลผลิตที่สูญเสียไป การที่จะปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นนั้น ผู้ปฏิบัติงานควรมีทักษะและเทคนิค (Dubrin, 1998) สอดคล้องกับองอาจ นัยพัฒน์ (2558) ที่กล่าวไว้ว่า เมื่อพิจารณาภาระงานตามหน้าที่ของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร อาจารย์ หรือบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการพบว่า ต้องร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อผลักดันพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้นบุคลากรจึงต้องมีคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของข้าราชการพลเรือนทั้งระบบ เพื่อเป็นการหล่อหลอมค่านิยม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกัน ประกอบด้วย การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การส่งมอบความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรมและ การทำงานเป็นทีม (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553 : 2) ผู้บริหารจึงมีกระบวนการพิจารณาอบหมายงานที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและความถนัดของบุคลากรแต่ละคน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถผลิตงานหรือสร้างผลงานได้ตามความสามารถของตนเอง และทำให้ผลงานที่ออกมามีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่ต้องการ ทำให้บุคลากรมีความภาคภูมิใจที่ได้ทำงานในมหาวิทยาลัย เพราะเป็นงานมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี สอดคล้องกับ พิษณุ กิตติพิงศ์วรการ (2563) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประกอบด้วย ด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยให้รางวัลและการดำเนินทางสร้างสรรค์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีอำนาจในการบริหารจัดการและตัดสินใจในงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัย สามารถโน้มน้าวหรือจูงใจให้ทุกฝ่ายในมหาวิทยาลัยปฏิบัติงานของตนอย่างเต็มที่ ผู้บริหารที่ดีจึงควรต้องมีภาวะผู้นำ เพราะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน ผู้ที่มีภาวะผู้นำจะเป็นผู้สร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีม ซึ่งส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (สัมมา รณิธย์, 2556) เพราะสมาชิกองค์กรต้องการผู้นำที่มีทักษะความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่กำหนด สอดคล้องกับบนถม สุวรรณรงค์ (2564) ที่ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 8 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 8 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และระดับ .05 ยังมีความสอดคล้องกับ ศิริพร นาทันริ, ราเชนทร์ นพณ์ฐวงศกร และ วิเชียร วิทย์อุดม (2561) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษพบว่า ภาวะผู้นำส่งผลต่อประสิทธิภาพในการ



ปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับ ศศิธร สุขสิงคลี (2562) ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมภาวะผู้นำที่มีผลต่อคุณภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำที่มีผลต่อคุณภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำ ด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง และด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยให้รางวัลและการตำหนิต่างสร้างสรรค์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงนับได้ว่าภาวะผู้นำทั้ง 3 ด้าน มีความโดดเด่นเฉพาะ โดยผ่านความเห็นพ้องจากผู้ให้ข้อมูล มีหลักฐานที่พิสูจน์ยืนยันได้ เป็นไปตามแก่นแห่งการพัฒนา (Key Strategic Areas) ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กำหนดไว้ คือ “ปฏิรูป” ในวิถีที่ 5 ก.พัฒนาองค์กรแบบก้าวกระโดดในทุกองค์การ ทิศทาง ทิศสร้าง กระบวนการ การบริหาร และทรัพยากร เพื่อเป็นองค์กรอนาคตแห่งความรู้ และภูมิปัญญาที่ร่วมพัฒนาอนาคตของสังคมไทย และสังคมโลก ซึ่งสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงในอนาคตพลิก เปลี่ยน ปรับ รับการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการภายในกลุ่ม ซึ่งต้องอาศัยอิทธิพลในการสร้างความเปลี่ยนแปลง สามารถชี้แนะ กระตุ้น โน้มน้าว สร้างแรงจูงใจให้บุคคลที่เป็นผู้ตามเกิดการยอมรับเชื่อถือ และปฏิบัติตาม เพื่อนำไปสู่การทำงานที่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

บทสรุป

ในการบริหารจัดการองค์กรโดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น ปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานภายในองค์กร คือ การมีผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการบริหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีภาวะผู้นำของผู้บริหารที่จะสามารถนำพาองค์กรให้มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่จะปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้ ภาวะผู้นำเปรียบเสมือนอาวุธประจำกายของผู้บริหารและผู้นำที่เป็นนักบริหารมืออาชีพ ที่จะสามารถสร้างอำนาจชักนำและมีอิทธิพลได้เหนือผู้อื่นตัวชี้วัดการนำของผู้บริหารจัดการที่ได้ชื่อว่ามืออาชีพ คือ ผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของงาน ภาวะผู้นำจึงเป็นตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของงาน

ดังนั้นผู้บริหารองค์กรจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในขอบข่าย และความสำคัญของงานบริหารองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยสำคัญที่มีต่อความสำเร็จขององค์กร ก็คือคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารนั่นเอง ซึ่งประสิทธิผลในการบริหารองค์กรย่อมขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของนักบริหารเป็นสำคัญ ภายใต้ข้อกีดในการบริหารงานขององค์กร แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานของผู้บริหารบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดก็คือการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารนั่นเอง เพราะผู้บริหารมีหน้าที่ทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ จึงต้องส่งเสริมให้เกิดระบบความร่วมมือ (cooperative system) ในองค์กรที่จะทำให้บุคลากรมีความยินดีเต็มใจให้ความร่วมมือในการ

ปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ โดยเฉพาะภาวะผู้นำด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง และด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยให้รางวัลและการตำหนิต่างสร้างสรรค์ ผู้บริหารหรือผู้นำน้องการเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะต้องใช้ภาวะผู้นำในการบริหาร เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรทุกฝ่ายได้แสดงศักยภาพในการทำงานอย่างเต็มที่และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยควรมีการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการทำงานของบุคลากรในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ ทักษะการใช้เทคโนโลยีหรือวิทยาการใหม่ๆ ที่เหมาะสมตามช่วงอายุของบุคลากรและสถานะการดำรงตำแหน่ง เช่น ระดับปฏิบัติการ ระดับชำนาญการ หรือระดับชำนาญการพิเศษ เพื่อเป็นการจูงใจให้บุคลากรสามารถพัฒนางานอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามผลการวิจัยที่ปรากฏ
2. มหาวิทยาลัยควรมีการบริหารจัดการด้านการให้รางวัล และส่งเสริมขวัญ กำลังใจ และยกย่องบุคลากรที่ปฏิบัติงานดีเด่น ประสบความสำเร็จในการทำงาน พิจารณาความดีความชอบบนพื้นฐานของความรู้และความสามารถที่แท้จริงอย่างเป็นระบบ
3. มหาวิทยาลัยควรกำหนดให้มีแผนความก้าวหน้าทางอาชีพ และมีการกำหนดสมรรถนะเพื่อให้บุคลากรทราบถึงความก้าวหน้าในวิชาชีพและสมรรถนะของตนเอง โดยให้อยู่บนพื้นฐานของระบบคุณธรรมและความเสมอภาคอย่างชัดเจนและถ่ายทอดสู่บุคลากรเพื่อให้ทราบอย่างทั่วถึง
4. มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญในการปรับปรุงสถานที่การทำงาน สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ให้มีความปลอดภัย มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ทันสมัย เหมาะสม มีอุปกรณ์การออกกำลังกาย เพื่อให้บุคลากรได้ผ่อนคลายจากการทำงาน มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานที่ช่วยให้บุคลากรมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะเกิดผลการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นฤมล สุวรรณรงค์. (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 8 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปณิสนิ จันภักดี. (2565). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรสวรรค์ ศิริศาสนันท์. (2555). *ภาวะผู้นำทางการศึกษา*. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พร้อมภรณ์ อนิสิต. (2557). อิทธิพลภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัย



บุรพา.

พระมหาคุณาธิป จันทรสง่า. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร. *สารนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม.

พิษณุ กิตติพงศ์วรการ. (2563). ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง. *หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2556). *แผนกลยุทธ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2556 – 2565)*. กองนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2564). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. กองนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2565). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. กองนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ศศิธร สุขสิงคคี. (2562). พฤติกรรมภาวะผู้นำที่มีผลต่อคุณภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเอกชนจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*. 7 (2), หน้า 59-78.

ศิริพร นาพันธุ์, ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ และ วิเชียร วิทยอุดม. (2561). ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.

สัมมา ธนินธ์. (2556). *ภาวะผู้นำของผู้บริหาร*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2556). *แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555- 2559)*. บทสรุปผู้บริหาร.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.). (2553). *คู่มือการกำหนดสมรรถนะในราชการพลเรือน : คู่มือสมรรถนะหลัก*. นนทบุรี: บริษัทประชุมช่างจำกัด.

เสาวรส ประเทืองชัยศรี. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบอย่างของหัวหน้างานการพยาบาลกับความสุขในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลชุมชนเขต 13. *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

องอาจ นัยพัฒน์. (2558). การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา : กรอบแนวคิดและแนวทางปฏิบัติเพื่อการพัฒนา. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 21(1), หน้า 101-112.

Best W. John. (1997). *Research in Education*. Boston MA.: Allyn and Bacon.

Dubrin, A. J. (1998). *Leadership: Research Finding, Practice and Skills*. Boston: Houghton Muffling.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activating.



Journal of Education and Psychological Measurement, 3(3), pp.607-610.

Manz, C. C., & Sims, H. P. (1991). *The new super-leadership other to lead the selves*.
Sanfrancisco: Berreit-Koehler.



เภสัชชันธกะ: องค์ความรู้ด้านยารักษาโรค ตามหลักเภสัชศาสตร์ในพระวินัยปิฎก

Bhesajjakhandhaka: A Body of Knowledge in Medicine according to Pharmacy in Vinaya Piṭaka

¹พระณัฐธนชัย กลยานธมโม/จันดาพล, ²ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม

¹Phra Nattanachai Kanyanadhammo/Chandaphol, ²Thanarat Sa-ard-iam

¹²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตสุรินทร์

¹²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

¹Corresponding Author, Email: nuttanachai1985@gmail.com

Received September 28, 2023; Revised November 17, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาโครงสร้างและความสำคัญของพระวินัยปิฎก 2) เพื่อทบทวนองค์ความรู้เรื่องโรคและการเกิดโรคในพระวินัยปิฎก และ 3) เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านยารักษาโรคตามหลักเภสัชศาสตร์ในเภสัชชันธกะ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานเขียนต่างๆ มาวิเคราะห์แล้วสังเคราะห์เพื่อให้เกิดกรอบแนวคิดทางวิชาการที่เป็นองค์ความรู้ต่อไป ผลการศึกษาพบว่า 1) พระวินัยปิฎกเป็นปิฎกที่ว่าด้วยกฎข้อบังคับ เกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติของสงฆ์ แบ่งเป็น 5 ส่วน นอกจากกฎข้อบังคับแล้วยังมีเนื้อหาสะท้อนประวัติศาสตร์ในสมัยพุทธกาลด้วย 2) พระวินัยปิฎกได้กล่าวไว้ว่าโรคคือความทุกข์ที่คอยเสียดแทงให้เจ็บปวดทั้งกายและใจ แบ่งได้ 6 กลุ่มคือ โรคผิวหนัง โรคลม โรคในท้อง โรคเกี่ยวกับอวัยวะ โรคทางเดินหายใจ และโรคเบ็ดเตล็ดอื่นๆ และ 3) เภสัชชันธกะกล่าวถึงยารักษาโรคที่พุทธองค์ทรงอนุญาตเพื่อให้รักษาโรคอยู่ 6 กลุ่ม คือ น้ำมูตรเน่า เภสัช 5 สมุนไพร เกลือ ยามหาวิภู และกลุ่มยาเบ็ดเตล็ดอื่นๆ ตามหลักเภสัชศาสตร์ในเภสัชชันธกะ นั้น มีรูปแบบการรักษาและใช้ยาอยู่ 2 วิธีหลักๆ คือการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการรักษาโรคด้วยเทคนิคต่างๆ ตามอาการของโรคนั้นๆ สมุนไพรที่ปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎกเมื่อมาเทียบกับยาสมุนไพรในตำราแพทย์แผนไทยแล้วพบว่ามีความเหมือนกันมาก ที่สำคัญคือสรรพคุณในธรรมชาติ นำมาทำยาได้หมดถ้าเรารู้คุณสมบัติที่เป็นสรรพคุณยาของสิ่งนั้นๆ ไม่ว่าจะได้จาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุต่างๆ เมื่อนำมาประกอบเป็นตัวยาย่อมมีสรรพคุณในการรักษาโรคได้ทั้งสิ้น

คำสำคัญ: พระวินัยปิฎก; เภสัชศาสตร์; องค์ความรู้ด้านยา

Abstract

The objectives of this research were purposely made: 1) to study the structure and the significance of Vinaya Piṭaka, 2) to revise the knowledge of diseases and the causes in Vinaya Piṭaka, and 3) to analyze the knowledge of medicine in

Bhesajjakhandhaka through analyzing, explaining, interpreting, and synthesizing documents texts articles leading to academic concept. The results of the study found that: 1) the Vinaya Piṭṭaka connected with behavior rules, and monastic ordinations was divided into 5 parts Mahāvibhaṅga, Bhikkhunūvibhaṅga, Mahāvagga, Chullavagga, Parivāra, it was not only the rules but also the Buddhist history, 2) Vinaya Piṭṭaka presented that disease was suffering affected one's body and mind and divided into 6 groups; skin sickness, wind sickness, stomach sickness, organ sickness, breathing sickness, and so on, which originated from 8 causes, 3) Bhesajjakhandhaka explained 6 groups of medicine allowed by the Buddha such as fermented water, five medicines, herbs, salt, Yāmahāvigaṭṭi, and other medicines. In Bhesajjakhandhaka, there were two kinds of treatment: curing diseases with herbs and according to the symptoms. The herbs revealed in Tipiṭṭaka were similar to the texts of Thai traditional medicine. In addition, all-natural resources such as plants, animals, and minerals, were able to compound as medicine.

Keyword: Vinaya Piṭṭaka, Pharmacy, Medicine Knowledge

บทนำ

เภสัชศาสตร์กำเนิดเกิดขึ้นควบคู่กับวิวัฒนาการของมนุษย์ ที่เป็ความรู้เรื่องการใช้ยาในการบำบัดรักษาคนป่วย โดยได้มาจากสิ่งรอบๆ ตัวเช่น พืช สัตว์ และแร่ธาตุต่างๆ นำมาประกอบเป็นตัวยา แม้ว่าปัจจุบันเราจะสะดวกสบายกับยาแผนปัจจุบันที่มีขายอยู่ทั่วไป แต่การเรียนรู้จักสมุนไพรไทยไว้บ้างก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งว่าแต่ละชนิดนั้นมีสรรพคุณทางยาอย่างไร (ประทีปทองเปลว, 2544) เพื่อที่เราจะสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งการนำยาสมุนไพรมาใช้ป้องกันรักษาโรคให้กับตนเองและบุคคลใกล้ชิด ตลอดจนเป็นองค์ความรู้ให้ผู้อื่นได้ศึกษาต่อไปอีกด้วย

ยารักษาในโรคที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเป็นยาที่ได้จากธรรมชาติโดยตรง ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติสามารถนำมาใช้เป็นตัวยาได้ทั้งหมด ดังปรากฏในพระไตรปิฎกว่า ครั้งหนึ่งหมอชีวกโกมารภัจจ์ถือเสียมเดินไปรอบเมืองตักสิลาระยะทางหนึ่งโยชน์ มิได้เห็นสิ่งใดที่ไม่ได้เป็นตัวยาสักอย่างเดียว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 5 ข้อที่ 329 หน้าที่ 182, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากเรื่องนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า สรรพสิ่งในธรรมชาติสามารถนำมาทำยาได้หมดดังปรากฏว่ามีการแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่มคือ น้ำมูตรเน่า เภสัช 5 สมุนไพร เกลือ ยามหาวิภู และกลุ่มเบ็ดเตล็ด (จันทราบริกส์ และพระมหาจิรวัฒน์ กนตวณฺโณ, 2565)

ในครั้งพุทธกาลการใช้ยารักษาโรคนั้น เมื่อภิกษุสงฆ์เกิดการอาพาธเป็นไข้ ในแต่ละครั้งก็ต้องใช้ยาแตกต่างกันออกไปในการรักษา ซึ่งพระองค์ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์ได้แสวงหายามาบำบัดอาการไข้ได้ตามความต้องการ หรือตามที่ทายกทายิกานำมาถวายเพื่อทำการรักษาไข้ ในพระไตรปิฎกเล่ม 1 มหาวรรค ภาค 2 ได้สรุป เภสัชชั้นธกะ ว่า “เป็นตอนที่ว่าด้วยยารักษาโรค, โภชนะ, ภัตตาหารชนิดต่าง ๆ ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 5 ข้อที่ 12 หน้าที่ 16, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นอกจากนี้ยังว่าด้วยโภชนาหารอื่น ๆ ซึ่งสงเคราะห์เข้ากับยารักษาโรค มี



ทั้งที่ทรงห้ามไม่ให้ภิกษุฉันและทรงอนุญาตให้ฉันได้ ด้วยอาศัยเหตุและผลตามความเหมาะสม ซึ่งเกสัชชขันธกะเป็นวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเป็นกรณีพิเศษ นอกพระปาติโมกข์ เรียกว่า “วิเสสณัย” เป็นบัญญัติเพิ่มเติมเพื่อให้สิกขาบทรัดกุมขึ้น หรือผ่อนผันให้เพลาความเข้มงวดลง โดยมีเรื่องราวของความเจ็บป่วยเกิดขึ้น เมื่อเกิดความเจ็บป่วย ภิกษุมีความต้องการสิ่งต่าง ๆ ที่มีสรรพคุณเป็นยามาช่วยรักษาอาการที่ทุกข์ทรมานอยู่ แต่ไม่กล้าที่จะใช้ เพราะยังไม่มีพุทธานุญาต จึงกราบทูลให้พระพุทธองค์ทรงทราบ เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบแล้ว ก็จะถือเอาเรื่องที่ภิกษุกราบทูลมาเป็นปฐมเหตุในการอนุญาตหรือห้ามในสิ่งที่ภิกษุต้องการยาหลายสิ่งที่ใช้ในการแก้ไขอาการความเจ็บป่วยต่างๆ

ดังนั้นผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ความรู้ด้านยารักษาโรคตามหลักเภสัชศาสตร์ในพระวินัยปิฎก เล่ม 1 มหาวรรค ภาค 2 หมวดเกสัชชขันธกะ(ว่าด้วยยารักษาโรค) เพื่อศึกษาโครงสร้างและความสำคัญของ พระวินัยปิฎก อีกทั้งทบทวนองค์ความรู้เรื่องโรคและการเกิดโรคในพระวินัยปิฎก และเพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านยารักษาโรคตามหลักเภสัชศาสตร์ในเกสัชชขันธกะ

พระวินัยปิฎก: โครงสร้างและความสำคัญ

พระวินัยปิฎก ถือเป็นส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎก เป็นประมวลกฎข้อบังคับ เกี่ยวกับความประพฤติของเหล่าพระสงฆ์ ทั้งภิกษุและภิกษุณี เป็นข้อบัญญัติเกี่ยวกับความประพฤติ มารยาท ความเป็นอยู่ ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติและการทำกิจกรรมของสงฆ์ที่เรียกรวมๆ ว่าพระวินัยบัญญัติ อภิสมจาริกวัตร สังฆกรรม อันเป็นข้อที่พึงเว้นบ้าง พึงปฏิบัติบ้าง เพื่อความเรียบร้อยดีงามของสังฆมณฑลบ้าง สามารถแยกเป็น 2 ประเภท คือ 1) อาทิพรหมจริยาสิกขา เป็นข้อบัญญัติความประพฤติเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นหลักสำหรับปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ ข้อบัญญัติส่วนนี้เป็นพุทธอาณามานในพระปาติโมกข์อันเป็นส่วนหนึ่งของสิกขาบท 227 ข้อ ถือกันว่าเป็นศีลของสงฆ์ 2) อภิสมจารสิกขา เป็นข้อบัญญัติที่เป็นธรรมเนียมเป็นมารยาทอันดีงาม ที่เรียกว่า อภิสมจาร ทรงบัญญัติไว้เพื่อให้พระสงฆ์มีมารยาทที่ดี มีความสง่างามน่าศรัทธาเลื่อมใส ซึ่งบางส่วนนับรวมอยู่ในปาติโมกข์ด้วย ข้อบัญญัติมานอกพระปาติโมกข์ ส่วนหนึ่งมิได้จัดไว้ในหมวดสิกขาบท 227 ข้อ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บาลิมุตตะกะ คือข้อบัญญัติที่มานอกพระบาลี โดยบัญญัติและปรับโทษไว้อย่างเบา เรียกว่าอาบัติทุกกฏ จึงถือว่าเป็นสิกขาบทเล็กน้อย ข้อบัญญัตินี้มีมากนับจำนวนไม่ได้ แต่ล้วนเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความเรียบร้อยดีงามของหมู่สงฆ์

เดิมนั้น พระวินัยปิฎกแบ่งเป็น 3 หมวดใหญ่ๆ ได้แก่ ภาค 1 สุตตวิภังค์ ภาค 2 ขันธกะ ภาค 3 ปริวาร ในภายหลังมีการแบ่งเป็น 5 ส่วน และถือเอาเป็นหลักในการจำแนกหมวดพระวินัยมาจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. มหาวีภังค์ เนื้อหาเกี่ยวกับมูลเหตุแห่งการบัญญัติพระวินัย และข้อวินัยของพระสงฆ์ 220 ข้อ กับวิธีพิจารณาข้อพิพาทอีก 7 ข้อ รวมเป็น ศีล 227
2. ข้อภิกษุณีวิภังค์ กล่าวถึง วินัยของพระภิกษุณี ที่ไม่ซ้ำกับพระภิกษุ 130 (ภิกษุณีมีวินัย 311 ข้อ)



3. มหาวรรค แบ่งได้เป็น 10 หมวดย่อย หรือ 10 ชั้นธกะ กำเนิดภิกษุสงฆ์ และกิจการเกี่ยว
แก่ภิกษุสงฆ์ ได้แก่ มหาชั้นธกะ, อุโบสถชั้นธกะ, วัสสูปนายิกาชั้นธกะ, ปวารณาชั้นธกะ, จัมมชั้นธกะ,
เภสัชชนชั้นธกะ, กฐินชั้นธกะ, จีวรชั้นธกะ, จัมเปยยชั้นธกะ และโกสัมพีชั้นธกะ

4. จุลวรรค แบ่งเป็น 12 หมวดย่อย หรือ 12 ชั้นธกะ เกี่ยวกับระเบียบความเป็นอยู่ของภิกษุ
ภิกษุณี และเรื่องสังคายนา ได้แก่ กรรมชั้นธกะ, ปริวาสกชั้นธกะ, สมุจจยชั้นธกะ, สมณชั้นธกะ, ขุททก
วัตถุชั้นธกะ, เสนาสนชั้นธกะ, สังฆเภทชั้นธกะ, วัตถุชั้นธกะ, ปาฏิโมกข์กฎปณชั้นธกะ, ภิกษุณีชั้นธกะ,
ปัจจุตติกชั้นธกะ และสัตตตติกชั้นธกะ

5. ปรีวาร เป็นข้อปลีกย่อยต่างๆ และคู่มือถามตอบซักซ้อมเกี่ยวกับพระวินัย

พระวินัยปิฎกนั้นมิได้มีแต่กฎข้อบังคับเท่านั้น หากยังมีเนื้อหาสะท้อนประวัติศาสตร์ของ
อินเดียในสมัยพุทธกาลด้วย รวมทั้ง ขนบธรรมเนียม ประเพณี และประวัติของบุคคลสำคัญบางคนใน
ยุคนั้น เช่น ชีวกโกมารภัจจ์ ผู้ที่เป็นแพทย์ประจำพระพุทธองค์ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระ
เจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธ ผู้ที่ทูลขอและแนะนำการดูแลสุขภาพบำบัดรักษาโรคของพระภิกษุ
ทั้งหลายในสมัยพุทธกาล จนเกิดเป็นพุทธบัญญัติที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาและบำบัดโรคของภิกษุขึ้น
หลายข้อสืบมาจนปัจจุบัน

โรคและการเกิดโรคในพระวินัยปิฎก

การเข้าใจเรื่องโรคและการเกิดโรคนั้นมีปรากฏในพระวินัยปิฎก โดยจะศึกษาในหลักการและ
ความหมาย ดังนี้

1. ความหมายของโรคตามนัยทางพระพุทธศาสนา โรค ในพระไตรปิฎกได้ให้ความหมายไว้ว่า
หมายถึง ความเสียตง หรือเบียดเบียน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 31 ข้อที่ 186 หน้าที่ 132,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือเสียตงเบียดเบียนให้ลำบากทั้งร่างกายและ
จิตใจ และได้ให้ความหมายในเชิงอธิบายความหมายของโรคในวงกว้างไว้ว่า บุคคลใดเป็นโรค บุคคล
นั้นมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสียตงอยู่ พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า แต่ก่อนมีเพียงโรคร้ายอยู่เพียง 3 ชนิด คือ
โรคอยาก โรคหิว และโรคชรา แต่เพราะการทำร้ายเบียดเบียนสัตว์ จึงทำให้มีโรคเพิ่มขึ้น 98 ชนิด
(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 25 ข้อที่ 314 หน้าที่ 572, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2539) แต่ในปัจจุบันมีโรคเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้ว่าทุกวันนี้มีโรคใหม่ๆ และร้ายแรง
ขึ้นเรื่อยๆ เช่นโรคโควิด19 เป็นต้น

โรค ตามรูปศัพท์ มาจากภาษาบาลีว่า รุช แปลว่า เสียตง มีวิเคราะหตามหลักบาลี
ไวยากรณ์ว่า รุชชิตติ โรโค (อาพาโธ) แปลว่า (ความอาพาธใด) ย่อมเสียตง เหตุุนั้น (ความอาพาธ
นั้น) ชื่อว่า ผู้เสียตง (พระมหานิยม อุตตโม, 2557)

โรค ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้คำจำกัดความไว้ว่าหมายถึง
ความเจ็บไข้ ความเจ็บป่วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายว่า โรค คือ สิ่งทีเสียตงชีวิต ใช้แทนคำ
ว่า ทุกข์ซึ่งทั้งโรคและทุกข์เป็นสิ่งที่บีบคั้นขัดข้องเป็นปัญหาต้องแก้ไข ต้องกำจัดออกไปชีวิตจะไม่ได้
ลำบาก (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2542)



ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าโรค หมายถึง ความเจ็บไข้ ความเจ็บป่วย ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ มีทั้งโรคประจำตัวซึ่งเป็นปัญหาของมนุษย์ทุกคนปัญหาของชีวิตคือความทุกข์ที่คอยเสียดแทงให้เจ็บปวดทั้งกายและใจ ซึ่งทุกวันนี้มีโรคใหม่ๆ และร้ายแรงขึ้นเรื่อยๆ เช่นโรคโควิด19 เป็นต้น

ทั้งนี้โรคที่มีอยู่ในสมัยพุทธกาลเท่าที่ปรากฏในพระไตรปิฎกสามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ 6 กลุ่ม คือโรคผิวหนัง โรคลม โรคในท้อง โรคเกี่ยวกับอวัยวะ โรคทางเดินหายใจ และโรคเบ็ดเตล็ดอื่นๆ

2. การเกิดโรค โรคพระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “โรคมี 2 อย่างคือ โรคทางกายและโรคทางใจ สัตว์ผู้อ้างว่า ตนไม่มีโรคทางกายตลอดระยะเวลา 1 ปีบ้าง 2 ปีบ้าง 3 ปีบ้าง 4 ปีบ้าง 5 ปีบ้าง 10 ปีบ้าง 20 ปีบ้าง 30 ปีบ้าง 40 ปีบ้าง 50 ปีบ้าง แม้ยิ่งกว่า 100 ปีบ้าง ยังพอมีอยู่ แต่สัตว์ผู้จะกล่าวอ้างว่า ตนเองไม่มีโรคทางใจตลอดระยะเวลาแม้ครู่เดียว หาได้โดยยาก ยกเว้นท่านผู้หมดกิเลสแล้ว” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 17 ข้อที่ 1 หน้าที่ 2, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ข้อนี้หมายความว่า คนเรานั้นมีโรคตลอดเวลา ไม่โรคกายก็โรคใจ โรคกายก็คือ ปวดหัวตัวร้อน บางคนมีโรคกายน้อย นานๆ จึงป่วย บางคนมีโรคกายมาก ป่วยอยู่เป็นประจำ โรคใจก็ คือความโลภ ความโกรธ ความหลง ความรู้สึกชอบใจหรือไม่ชอบใจ เหล่านี้เป็นโรคทางใจทั้งสิ้น เราทั้งหลายป่วยเป็นโรคใจตลอดเวลาหนักบ้างเบาบ้าง ซึ่งในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้ให้นิยามความหมายของสมุฏฐานของการเกิดโรค หมายถึงการรู้ที่ต้งแรกของการเกิดโรคอันเป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยซึ่งประกอบด้วย 8 สมุฏฐานดังนี้

2.1 ชาติสมุฏฐาน หมายถึง สาเหตุของความเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากความเกิดขึ้น และผิตปกติของมหาภูตรูปทั้ง 4 ประการ ที่ประกอบเป็นร่างกาย ได้แก่ ชาติดิน ชาตุน้ำ ชาติลม และชาตุนไฟ ซึ่งมหาภูตรูปทั้ง 4 นี้ ต้องอาศัยซึ่งกันและกันไม่สามารถขาดธาตุหนึ่งธาตุใดไปได้ หากมีการแปรปรวนเสียสมดุล หย่อน กำเริบ หรือพิการ ประการใดประการหนึ่งก็จะทำให้ร่างกายเกิดความเจ็บป่วยขึ้นมาได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 13 ข้อที่ 288 หน้าที่ 218, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.2 อุตุสมุฏฐาน หมายถึง สาเหตุของการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของอากาศตามฤดูกาล ได้แก่ (1) อากาศร้อน (2) เดือนกึ่งท้ายฤดูร้อน เดือนต้นแห่งฤดูฝน และ (3) ฤดูสารท (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 2 ข้อที่ 611 หน้าที่ 524, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.3 อายุสมุฏฐาน หมายถึง ช่วงอายุที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรคซึ่งมนุษย์มีโรคทุกวัย โดยเฉพาะอายุที่เป็นสาเหตุของโรค คือความชรา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 7 ข้อที่ 10 หน้าที่ 4, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.4 สัตว์สมุฏฐาน หมายถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดโรคอันเนื่องมาจากสัตว์ ได้แก่ (1) ผีเข้า (2) งูกัด (3) ยักษ์เข้าสิง และ (4) สัตว์ที่เจาะกินมันสมอง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 2 ข้อที่ 168 หน้าที่ 183, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.5 วิธีสมุฏฐาน หมายถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดโรคอันเนื่องมาจากวิธีการรักษาที่ผิดพลาด หรือการบำบัดรักษาผิดวิธี ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยหรือทำให้โรคกำเริบ ได้แก่ (1) นวดพื้นมากเกินไป (2) นึ่งตัวนานเกินไป (3) นัตถุยาเกินขนาด (4) เกสัช และ (5) เกสัชที่ทำให้ครรรค์ตก เป็นต้น



(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 13 ข้อที่ 495 หน้าที่ 341, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.6 อาหารสมุฏฐาน หมายถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดโรคหรือทำให้โรคกำเริบอันเนื่องมาจากอาหาร คือ กินอาหารมากเกินไป หรือกินอาหารน้อยเกินไป ได้แก่ (1) ข้าว (2) น้ำ (3) เปรียง (น้ำมันที่ทำจากนมส้มและไขหรือนม) (4) สุรา (5) สุกรมัททวะ (อาหารชนิดหนึ่ง ซึ่งปรุงด้วยเห็ดอย่างหนึ่ง ซึ่งเห็ดชนิดนั้นหมูชอบกิน) และ (6) อาหารประณีต (การปรุง) (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 4 หน้าที่ 5, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.7 จิตสมุฏฐาน หมายถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดโรคหรือทำให้โรคกำเริบอันเนื่องมาจากจิตใจ มีดังนี้

- (1) ขอบรรพชาแล้วไม่ได้บรรพชา
- (2) ความกระสัน (ราคะ)
- (3) คิดเรื่องอจินไตย ทำให้มีส่วนแห่งความเป็นบ้า มี 4 เรื่อง ได้แก่ วิสัยของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ฌานวิสัยของผู้ได้ฌาน วิบากแห่งกรรม และความคิดเรื่องโลก
- (4) จิตฟุ้งซ่าน
- (5) จิตอาฆาต
- (6) สมุทัย ประกอบด้วย กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา
- (7) เวทนา (ความรู้สึก) เป็นอนัตตา ฉะนั้นเวทนาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
- (8) สัญญา (ความจำได้) เป็นอนัตตา ฉะนั้นสัญญาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
- (9) สังขาร (ความคิดปรุงแต่ง) ทั้งหลายเป็นอนัตตา ฉะนั้นสังขารจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
- (10) วิญญาณ (การรับรู้) เป็นอนัตตา ฉะนั้นวิญญาณจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
- (11) ลากสักการะและชื่อเสียงครอบงำ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 301 หน้าที่ 438-439, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.8 กรรมสมุฏฐาน หมายถึง หลักของกรรมที่เป็นเหตุให้เกิดโรคนั้น จัดว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับกรรมหรือการกระทำทั้งทางกาย (กายกรรม), ทางวาจา (วจีกรรม) และทางใจ (มโนกรรม) กรรมหรือการกระทำทุกอย่างย่อมส่งผลแก่ผู้กระทำ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีต (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 14 ข้อที่ 581 หน้าที่ 323, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วย เป็นกระบวนการ เริ่มจากการปฏิบัติตนของผู้ปกครอง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า สมัยใดพระราชาเป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมสมัยนั้นแม้พวกข้าราชการก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมเมื่อพวกข้าราชการไม่ตั้งอยู่ในธรรม สมัยนั้นแม้พราหมณ์และคฤหบดีก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมเมื่อพราหมณ์และคฤหบดีไม่ตั้งอยู่ในธรรม สมัยนั้นแม้ชาวนิคมนและชาวชนบทก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม พระจันทร์และพระอาทิตย์ย่อมหมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ เมื่อพระจันทร์และพระอาทิตย์หมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ หมู่ดาวนักษัตรก็ย่อมหมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ เมื่อคืนและวันหมุนเวียนไม่สม่ำเสมอเดือนหนึ่ง และกึ่งเดือนก็หมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ เมื่อฤดูและปีหมุนเวียน



ไม่สม่ำเสมอ ลมย่อมพัดไม่สม่ำเสมอ เมื่อลมพัดไม่สม่ำเสมอ ลมก็เดินผิดทางไม่สม่ำเสมอ ย่อมพัดเวียนไป เมื่อลมเดินผิดทางไม่สม่ำเสมอ พัดเวียนไปเหวต่าย่อมกำเริบ เมื่อเหวต่าย่อมกำเริบฝนย่อมไม่ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลข้าวกล้าทั้งหลายก็สุกไม่เสมอกัน ภิภุขทั้งหลาย มนุษย์ ผู้บริโภคข้าวสุกที่ไม่เสมอกัน ย่อมเป็นผู้มีอายุสั้นน้อยมีวิพพณเศร้าหมองมีกำลังน้อยมีอาพาธมาก (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 21 ข้อที่ 71 หน้าที่ 74, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เห็นได้ว่าสมุฏฐานหรือเหตุของการเกิดโรคที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น จำแนกออกได้เป็น 8 สมุฏฐาน ประกอบด้วยธาตุสมุฏฐาน อุตฺตสมุฏฐาน อายุสมุฏฐาน สัตวสมุฏฐาน วิธสมุฏฐาน อาหารสมุฏฐาน จิตสมุฏฐาน และกรรมสมุฏฐาน ซึ่งนับเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์สาเหตุในการเกิดโรคในปัจจุบัน

องค์ความรู้ด้านเภสัชศาสตร์ในเภสัชชั้นธกะ

1. ยารักษาโรคในเภสัชชั้นธกะ การใช้ยาในครั้งพุทธกาลนั้น เมื่อมีภิกษุสงฆ์เกิดการอาพาธเป็นไข้ ในแต่ละครั้งต่างก็ต้องใช้ยาแตกต่างกันออกไปในการใช้การรักษา ซึ่งพระองค์ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์ได้แสวงหายามาบำบัดอาการไข้ได้ตามความต้องการ หรือตามที่ทายกทายิกานำมาถวายเพื่อทำการรักษาไข้ สำหรับยาต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎกนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 น้ำมูตรเน่า มูตร คือ น้ำปัสสาวะ น้ำมูตรเน่าเป็นยารักษาโรคหลักของพระภิกษุในสมัยพุทธกาล เป็นหนึ่งในนิสสัย 4 ที่พระภิกษุต้องใช้เป็นประจำ การใช้น้ำมูตรเน่ามาทำเป็นยาจะทำโดยวิธีการดองด้วยตัวยาอื่นๆ เช่น สมอ เป็นต้น จึงมักจะเรียกว่า “ยาตองน้ำมูตรเน่า” มีสรรพคุณในการรักษาโรคต่างๆ ได้หลายชนิด พระพุทธองค์ตรัสว่า น้ำมูตรเน่านั้นเป็นของหาง่าย และไม่มีโทษ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 35 ข้อที่ 27 หน้าที่ 83, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1.2 เภสัช 5 พระพุทธองค์ทรงมีพระเมตตา ทรงเห็นความทุกข์ของพุทธสาวกของพระองค์ จึงทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์ได้ใช้ยาเพื่อบำบัดการอาพาธและทรงอนุญาตให้ฉันเภสัช 5 ชนิด ที่เป็นยาทั้งเป็นอาหาร คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ใช้ในการรักษาโรคหอบหืด ชีตเลื้อง หมองคล้ำ ทรงอนุญาตให้ฉันได้ทั้งในนอกกาลและในเวลาวิกาล (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 5 ข้อที่ 260-267 หน้าที่ 43-50, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1.3 สมุนไพรรักษาโรค ภิภุขทั้งหลายผู้เป็นไข้ ต้องการรากไม้ที่เป็นยาบำบัดไข้ ภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลให้พระพุทธองค์ทรงทราบ พระองค์จึงทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์ใช้รากไม้ที่เป็นยา คือ ขมิ้น ขิง สด ว่านน้ำ ว่านเปราะ อดพิต ข่า ผัก เหหัวหมู หรือรากไม้ที่เป็นยาชนิดอื่นๆ รับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ตลอดชีวิต เมื่อเกิดอาการอาพาธไม่สบาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 5 ข้อที่ 263 หน้าที่ 46, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และยังทรงอนุญาตให้ภิกษุที่เป็นไข้ใช้ผลไม้ที่เป็นยาเพื่อรักษาอาการไข้ คือ ลูกพลับกะ ตีปลี พริก ลูกสมอไทย ลูกสมอพิเภก ลูกมะขามป้อม ผลโกศ หรือผลไม้ชนิดอื่นที่ใช้เป็นยาได้ รับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ตลอดชีวิต เมื่อเป็นไข้ไม่สบายพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุที่เป็นไข้ให้น้ำฝาดสมุนไพรรักษาได้ เพื่อใช้เป็นยาบำบัดไข้ คือ น้ำฝาดสะเดา น้ำ



ผาดโถมัน น้ำผาดซึก้า น้ำผาดบระเพ็ด น้ำผาดกระลินพิมาน หรือน้ำผาดชนิดอื่นที่ใช้เป็นยา ภิษุ
รับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ตลอดชีวิตเมื่อเป็นไข้ฉันได้

พระองค์ยังทรงอนุญาตให้ภิษุที่เป็นไข้ไข้ย่างไม้ที่เป็นยาเพื่อบำบัดไข้ คือ ยางหิงคุ ยางเคี้ยว
จากหิงคุ ยางเคี้ยวจากเปลือกหิงคุ ยางจากยอดต้นตะกะ ยางเคี้ยวจากใบต้นตะกะ กำนาน หรือย่างไม้
ชนิดอื่นที่ใช้เป็นยา รับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ตลอดชีวิต เมื่อเป็นไข้ไม่สบาย ทรงอนุญาตให้ภิษุที่
เป็นไข้ไข้ใบไม้ที่เป็นยาบำบัดไข้ได้ คือ ใบสะเดา ใบโหมกมัน ใบซึก้า ใบแมงลัก และใบฝ้ายหรือใบไม้
ชนิดอื่นที่เป็นยา รับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ตลอดชีวิต เมื่อเป็นไข้ไม่สบาย เมื่อคราวที่พระปิลินทวัจ
จะ อาพาธเป็นโรคลม พระองค์ทรงอนุญาตให้หุงน้ำมันฉันได้

1.4 เกลือ ภิษุทั้งหลายผู้เป็นไข้ ต้องการเกลือที่เป็นยาบำบัดไข้ ภิษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูล
ให้พระพุทธองค์ทรงทราบ พระองค์จึงทรงอนุญาตให้ภิษุสงฆ์ใช้เกลือที่เป็นยา คือ เกลือสมุทร เกลือ
ดำ เกลือสินเธาว์ เกลือดินโปรง เกลือหุงหรือเกลือที่เป็นยาชนิดอื่นๆ รับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้
ตลอดชีวิต เมื่อเกิดอาการอาพาธไม่สบาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 5 ข้อที่ 263 หน้าที่ 48,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1.5 ยามหาวิกฤ ครั้งหนึ่ง พระภิษุรูปหนึ่งถูกงูกัด ภิษุทั้งหลายนำเรื่องนี้ไปกราบทูล พระ
พุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้ใช้ยามหาวิกฤ 4 อย่างรักษา คือ คุณ มูตร เถ้า ดิน (พระไตรปิฎกภาษาไทย
เล่มที่ 5 ข้อที่ 268 หน้าที่ 60, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1.6 กลุ่มเบ็ดเตล็ดอื่นๆ ที่นำมาใช้รักษาโรคที่ปรากฏในพระวินยปิฎก เช่น ยาดองโกลนโสวีร
กะ ได้แก่ยาที่ปรุงด้วยส่วนประกอบนานาชนิด เช่นมะขามป้อมสด สมอพิเภก ธัญญาชาติทุกชนิด ถั่ว
เขียว ข้าวสุก ผลกล้วย หน่อหวาย การะเกด อินทผลัม หน่อไม้ ปลา เนื้อ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เกลือ โดย
ใส่เครื่องยาเหล่านี้ในหม้อ ปิดฝาปิดสนิท เก็บดองไว้ 1 วัน 2 วัน หรือ 3 วัน เมื่อยานี้สุกได้ที่แล้ว จะมี
รสและสีเหมือนผลหว่า เป็นยาแก้โรคลม โรคไอ โรคเรื้อน โรคผอมเหลือง(เตีซ่าน) โรคครีตสีดวงเป็นต้น
ในการภายหลังภักดิ์ ก็ฉันได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 192 หน้าที่ 581, มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และยังมียาผง มุลโค งา ข้าวสุก น้ำข้าวใส ถั่วเขียว ธัญญาชาติทุกชนิด
น้ำต่างทับทิม ปลา เนื้อ น้ำต้มเนื้อ และการะเกด เป็นต้น

จึงสรุปได้ว่า ยารักษาโรคในเภสัชขันธ์นั้นคือยาที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิษุฉัน เพื่อให้
รักษาโรคตามความจำเป็น เพื่อความสุขกาย ความสบายใจ และดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ ลดปัญหา
ความทุกข์ทรมานอันเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งการรักษาแบบนี้เป็นหลักสากลในสมัยนั้น เนื่องจากการ
รักษาโรคส่วนหนึ่งมาจากความเชื่อหมอในยุคนั้น สามารถแบ่งได้ 6 กลุ่ม คือ น้ำมูตรเถ้า เกลือ 5
สมุนไพรรวม เกลือ ยามหาวิกฤ และกลุ่มยาเบ็ดเตล็ดอื่นๆ

2. การรักษาโรคตามหลักเภสัชศาสตร์ในเภสัชขันธ์ การรักษาโรคในปัจจุบัน มี
วิวัฒนาการทางการแพทย์เจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก แต่ก็มีโรคอยู่จำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถรักษา
ให้หายขาดได้ ทำให้ภูมิปัญญาทางตะวันออกซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหลายเป็นการแพทย์
ทางเลือกหนึ่งที่มีความสนใจเพิ่มมากขึ้นในคัมภีร์พระวินยปิฎก ได้แบ่งวิธีการรักษาโรคออกเป็น 2
วิธีหลักๆ ดังนี้

2.1 การรักษาโรคด้วยสมุนไพรรวม ยาสมุนไพรรวม คือ ผลิตผลธรรมชาติที่ได้จากพืช สัตว์ และแร่
ธาตุ ที่ใช้เป็นยาหรือใช้ผสมกับสารอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรคบำรุงร่างกาย หรือใช้เป็นยาพิษ



(ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) การใช้สมุนไพรในครั้งพุทธกาลนั้น เมื่อมีภิกษุสงฆ์เกิดการอาพาธเป็นไข้ ในแต่ละครั้งต่างก็ต้องใช้สมุนไพรแตกต่างกันออกไปในการรักษา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ พระสงฆ์ได้แสวงหาสมุนไพรมาบำบัดอาการไข้ได้ตามความต้องการหรือตามที่ทายกทายิกานำมา ถวายเพื่อทำการรักษาโรค การรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรต่างๆ นั้นแบ่งออกได้ดังนี้

(1) การรักษาโรคด้วยพืช การรักษาโรคด้วยสมุนไพรที่ได้จากพืช เป็นการนำผลผลิตที่ได้จาก พืชไม้ต่างๆ ทั้งไม้ยืนต้น ไม้เถา ไม้เครือ พืชจำพวกผัก หญ้าหรือว่าน เป็นต้น มาใช้ในการรักษาโรค โดยส่วนประกอบทั้ง 5 อันได้แก่ ราก ต้น ใบ ดอก และผลของพืชแต่ละชนิดนั้นจะมีสรรพคุณแตกต่างกันไปตามแต่ละส่วน ดังที่ปรากฏในคัมภีร์พระวินัยปิฎกว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้นำรากไม้ เปลือกไม้แก่นไม้ ใบไม้ ผลไม้ และยางไม้มาเป็นยารักษาโรค นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีการนำน้ำหมัก ผลไม้ (ยาตองโลณโสจิริกะ) ยาคุ (ปรุงด้วยงา ข้าวสาร และถั่วเขียว) และกระเทียมมารักษาโรคลมใน ท้องมีการนำรากและเหง้าของบัวมารักษาอาการไข้ตัวร้อน และใช้ก้านของบัวเป็นยาระบาย (ยุวดี จอมพิทักษ์, 2540) เป็นต้น

(2) การรักษาโรคด้วยสัตว์ การรักษาโรคด้วยสมุนไพรที่ได้จากสัตว์ เป็นการนำส่วนต่างหรือ อวัยวะต่างๆ ของสัตว์ อาทิเช่น หนัง กระดุก ขน เขา นอ งา เขี้ยว เกล็ด ดี น้ำมัน และเลือด มาใช้ในการ รักษาโรค ซึ่งเรียกว่า“สัตววัตถุ”โดยแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทตามชนิดของสัตว์ ได้แก่ สัตว์ที่ อาศัยอยู่บนบก หากินบนบก สัตว์ที่เกิดอาศัยและหากินอยู่ในน้ำ และสัตว์จำพวกนกอาศัยการบินใน อากาศและหากินบนอากาศบ้าง ในน้ำบ้าง และบนดินบ้าง การนำสมุนไพรที่ได้จากสัตว์มารักษาโรคมี ปรากฏในคัมภีร์พระวินัยปิฎกว่า มีการนำเอาเภสัช 5 อัน ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และ น้ำอ้อยรวมทั้งเนื้อสัตว์และนมสดมาใช้รักษาโรคขาดสารอาหาร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 2 ข้อ ที่ 25-26 หน้าที่ 147-149, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

(3) การรักษาโรคด้วยแร่ธาตุ เป็นการนำแร่ธาตุต่างๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสิ่งที่ ประกอบขึ้นจากแร่ธาตุมาใช้เป็นยารักษาโรค การที่จะนำธาตุวัตถุเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์จำเป็นต้อง ทราบถึงลักษณะรูป สี กลิ่น รส และสรรพคุณอย่างชัดเจน โดยธาตุวัตถุแบ่งออกได้เป็น 2 จำพวก ได้แก่ จำพวกสลายตัวง่าย คือ ธาตุวัตถุที่แตกหักและสลายตัวง่ายตามธรรมชาติ เช่น เกลือต่างๆ ดี เกลือ กำมะถันเหลือง กำมะถันแดง จุนสี ดินประสีว ดินปลวก ดินสอพอง น้ำปูนใส น้ำส้มสายชู สารส้ม สารหนู หรดานกลีบทอง และน้ำประสานดีบุก เป็นต้น และจำพวกสลายตัวยาก คือ ธาตุวัตถุ ที่มีความแข็งแรง มีการจับตัวกันแน่น มีความทนทานมาก เป็นวัตถุที่ทำให้แตกหักและสลายตัวยาก เช่น เงิน ทองคำ ทองแดง ทองเหลือง ทองสัมฤทธิ์ บัลลังก์ ศิลา และหินปะการัง เป็นต้น (เครือข่าย สักคมออนไลน์สมุนไพร, 2554) ดังที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเกลือ น้ำต่าง และน้ำเป็นยารักษาโรค (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 2 ข้อที่ 34 หน้าที่ 35, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.2 การรักษาโรคด้วยเทคนิค เป็นการใช่วิธีการต่างๆ ในการรักษาโรค นอกเหนือจากการดื่ม กิน ทา ด้วยยาสมุนไพรแล้ว ยังมีวิธีการรักษาโรคต่าง ๆ ดังนี้

(1) วิธีรักษาโรคลม ในสมัยพุทธกาลนั้นเมื่อภิกษุเป็นโรคลมตามอวัยวะต่างๆ ทรงอนุญาตให้ เข้ากระโจมรมเหงื่อหรือที่เรียกว่าการนึ่งตัว รมด้วยใบไม้ ใช้ในกรณีที่การนึ่งตัวเป็นธรรมดาแล้วไม่ สามารถแก้โรคลมได้ ก็ให้นำใบไม้ชนิดต่างๆ ที่แก้โรคลมมาไว้ในกระโจมแล้วจุดไฟเพื่อรมควัน ถ้าโรค



ลมนั้นยังไม่หาย ทรงอนุญาตการมโหรี คือชุดหลุมเอาถ่านเพลิงใส่จนเต็ม เอาดินร่วนและทรายปิดไว้ ลาดไปไม้ทับลงไป เอาน้ำมันทาตัวแล้วนอนบนหลุมนั้น ร่มร่างกายโดยการนอนพลิกไปพลิกมา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 3 ข้อที่ 267 หน้าที่ 147-175, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)ถ้าเป็นโรคลมขัดยอกตามข้อ ทรงอนุญาตให้ระบายโลหิตออก ถ้ายังไม่หายทรงอนุญาตให้ดูดโลหิตออกด้วยการใช้เขาสัตว์อีกครึ่งหนึ่ง

(2) วิธีการรักษาโรคฝีและโรคฝีดาษ สมัยนั้นมีพระภิกษุเป็นโรคฝี พระพุทธองค์ทรงให้รักษาด้วยการ ผ่าตัด แล้วพอกแผลด้วยยา แล้วใช้ผ้าพันปิดแผลไว้ หากคันแผลก็ให้ล้างแผลด้วยน้ำแบ่งเมล็ดพันธุ์ฝักกาด ถ้ามีเนื้องอกยื่นออกมาให้ตัดเนื้องอกนั้นด้วยก้อนเกลือแล้วใช้น้ำมันทาสมานแผลไว้ ครั้งหนึ่งมีพระเป็นโรคฝีดาษ จีวรติดกายเพราะน้ำเหลือง เพื่อนภิกษุจึงเอาน้ำชุบน้ำจีวรแล้วค่อยๆ ดึงออกมา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบ จึงตรัสว่า เราอนุญาตยาผงสำหรับภิกษุผู้เป็นโรคฝี ฝักกาด หรือมีกลิ่นตัวแรง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 5 ข้อที่ 264 หน้าที่ 49, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

(3) วิธีการรักษาโรคปวดศีรษะ ในสมัยพุทธกาลนั้นมีหลายวิธี เช่น การใช้น้ำมันทาศีรษะ การนวดศีรษะ และการสูดควันที่เป็นยา เป็นต้น สมัยนั้นพระปิลินทวัจฉะปวดรื้อนที่ศีรษะ พระพุทธองค์ให้ใช้น้ำมันทาศีรษะแต่ก็ยังไม่หาย พระองค์จึงให้รักษาด้วยการนวด และการสูดควัน

(4) วิธีการรักษาด้วยการขับพิษ มีการบันทึกวิธีการขับพิษออกจากร่างกายไว้ในพระวินัยปิฎกของพระภิกษุสมัยพุทธกาลนั้นมี 3 วิธีคือ การขับพิษด้วยการขับถ่าย การขับพิษด้วยการเดินจงกรมและการขับพิษด้วยการอบร่างกายในเรือนไฟ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ครั้งหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกับพระอานนท์ว่า กายของตถาคตหมักหมมไปด้วยตถาคตต้องการจะฉนยาถ่าย พระอานนท์จึงแจ้งเรื่องนี้แก่หมอชีวกโกมารภัจจ์ การจะถวายพระโอสถถ่ายที่หยาบแต่พุทธองค์นั้นเห็นไม่สมควร หมอชีวกโกมารภัจจ์ จึงอบการบัว 3 ก้านด้วยยาต่างๆ แล้วนำไปถวายแต่พุทธองค์ แล้วกราบทูลว่า เมื่อพุทธองค์ทรงสูดก้านอบ 1 ก้าน จะทำให้พระองค์ถ่ายถึง 10 ครั้ง เมื่อทรงสูดก้านอบครบทั้ง 3 ก้าน ก็จะทรงถ่ายถึง 30 ครั้ง ต่อมาไม่นานพระวรกายของพุทธองค์ก็หายเป็นปกติ นอกจากวิธีนี้แล้วยังมีการขับพิษด้วยการเดินจงกรมและการอบร่างกายในเรือนไฟอีกด้วย

เห็นได้ว่าการรักษาโรคของพระภิกษุในสมัยพุทธกาลตามหลักเภสัชศาสตร์ในเภสัชขันธ์นั้น มีรูปแบบการรักษาและการใช้ยาที่แตกต่างกันออกไปตามอาการของโรค แบ่งออกเป็น 2 วิธีหลักๆ คือการรักษาโรคด้วยสมุนไพรทั้งที่ได้มาจากพืช สัตว์ แร่ธาตุ และการรักษาโรคด้วยเทคนิค ซึ่งการรักษาโรคด้วยเทคนิควิธีการรักษาต่างๆ ในการรักษานอกเหนือจากการดื่ม กิน ทา ด้วยสมุนไพรต่างๆ ซึ่งทั้ง 2 วิธีดังกล่าว บางอย่างก็เพื่อการป้องกันโรค เพื่อรักษาโรคให้หายขาด หรือเป็นแต่เพียงการเยียวยาเท่านั้น และให้พิจารณาให้แยบคายก่อนใช้ยา โดยมีให้ใช้พราเพื่ออันไม่มีเหตุจำเป็น ซึ่งหมายความว่า ถ้าเจ็บป่วยเท่านั้นจึงควรจะใช้ยา แต่ถ้าภิกษุปกติดีไม่ควรจะใช้ยาอะไรเลย อาจจะเพราะเกินความจำเป็นและไม่มีประโยชน์



บทสรุป

พระวินัยปิฎกเป็นหนึ่งในพระไตรปิฎก ว่าด้วยประมวลกฎข้อบังคับ เกี่ยวกับความประพฤติ มารยาท ความเป็นอยู่ ตลอดถึงธรรมเนียมปฏิบัติและการทำกิจกรรมของสงฆ์ทั้งที่เป็นอาทิพรหม จริยาสิกขาและอภิสมาจารสิกขา แบ่งเป็น 5 ส่วนคือ มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค ปรีวาร ซึ่งถือเอาเป็นหลักในการจำแนกหมวดพระวินัยมาจนถึงปัจจุบัน โดยในพระวินัยปิฎกได้กล่าวว่าโรคคือความทุกข์ที่คอยเสียดแทงให้เจ็บปวดทั้งกายและใจ แบ่งได้ 6 กลุ่มคือโรคผิวหนัง โรคลม โรคในท้อง โรคเกี่ยวกับอวัยวะ โรคทางเดินหายใจ และโรคเบ็ดเตล็ดอื่นๆ ทั้งนี้สาเหตุของการเกิดโรคที่ปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่ 8 ประการ คือธาตุสมุฏฐาน อุตสมุฏฐาน อายุสมุฏฐาน สัตวสมุฏฐาน วิถีสมุฏฐาน อาหารสมุฏฐาน จิตสมุฏฐาน และกรรมสมุฏฐาน ในเภสัชขันธ์ขณะนั้นได้กล่าวถึงยารักษาโรคที่พุทธองค์ทรงอนุญาตเพื่อให้รักษาโรคอยู่ 6 กลุ่ม คือ น้ำมูตรเน่า เภสัช 5 สมุนไพรรวม 5 สมุนไพรรวม และกลุ่มยาเบ็ดเตล็ดอื่นๆ โดยการรักษาโรคของพระภิกษุตามหลักเภสัชศาสตร์ในเภสัชขันธ์ขณะนั้น มีรูปแบบการรักษาและใช้ยาอยู่ 2 วิธีหลักๆ คือการรักษาโรคด้วยสมุนไพรรวมทั้งที่ได้มาจากพืช สัตว์ แร่ธาตุ และการรักษาโรคด้วยเทคนิคต่างๆ ตามอาการของโรคนั้นๆ

สมุนไพรรวมที่ปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎกเมื่อมาเทียบกับยาสมุนไพรรวมในตำราแพทย์แผนไทยแล้วพบว่ามีความเหมือนกันมาก ที่สำคัญคือสรรพสิ่งในธรรมชาตินำมาทำยาได้หมดถ้าเรารู้คุณสมบัติที่เป็นสรรพคุณยาของสิ่งนั้นๆ ไม่ว่าจะได้จาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุต่างๆ เมื่อนำมาประกอบเป็นตัวยาย่อมมีสรรพคุณในการรักษาโรคได้ทั้งสิ้น

เอกสารอ้างอิง

- จันทรา บริกส์ และพระมหาจิรวัฒน์ กนตวณฺโณ. (2565). การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องแพทยศาสตร์ในพระไตรปิฎก. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 5(3), หน้า 206-220.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประทีป ทองเปลว. (2544). *สมุนไพรรวมใช้เป็นยา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทไพลินบุ๊คเน็ต จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.



อโหสิกรรมในกัมมกถา ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิตามรรค Ahosikamma in Kammakathā Khuddakanikāya Paṭisambhidāmagga

¹พัชรีย์ บุญอินทร์ ²พระครูสิริรัตนบัณฑิต

¹Patcharee Boonin ²Phrakhrusirirattanabundit

¹²คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author's Email: patboonin2123@gmail.com

Received October 5, 2023; Revised November 14, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอโหสิกรรมในกัมมกถา ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิตามรรค ด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร หนังสือ และงานวิจัย จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า อโหสิกรรม เป็นคำเฉพาะที่มีความหมายว่า มีแต่กรรมเท่านั้นวิบากไม่มี ทั้งกรรมดี(กุศลกรรม) และกรรมชั่ว (อกุศลกรรม) หากยังไม่ได้ให้ผลภายในเวลานั้น เมื่อเวลาผ่านไปแล้วย่อมไม่มีโอกาสให้ผลอีกต่อไป ถือว่ากรรมนั้นเป็นอโหสิกรรม ลักษณะของอโหสิกรรม แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้ คือ 1) ไม่มีผลกรรม เพราะกรรมให้ผลไปแล้วซึ่งเป็นอดีตกรรม 2) ไม่มีผลกรรมในอนาคต เพราะได้บรรลุปะระกัณฐะ 3) กรรมที่ไม่ส่งผลซึ่งเป็นวิบาก สำหรับทางพุทธศาสนามีหลักความเชื่อเรื่องกรรม ที่ถือว่าสรรพสัตว์มีกรรมเป็นของตน ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว การให้ผลของกรรมมีทั้งให้ผลในปัจจุบัน หากให้ผลในชาตินี้ไม่หมดก็ตามต่อไปในชาติหน้า ดังนั้น อโหสิกรรมแท้จริงจึงไม่มี เพราะชีวิตของสรรพสัตว์ยังมีการเวียนว่ายตายเกิด ต้องเผชิญผลกรรมไม่ว่าจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับลำดับขั้นตอนการให้ผลของกรรมนั้น

คำสำคัญ: อโหสิกรรม; กัมมกถา; วิบากกรรม

Abstract

This article was aimed to study Ahosikamma in Kammakathā, Khuddakanikāyassa, Paṭisambhidāmagga through studying information from documents, books, and research. It was found that Ahosikamma has a specific meaning that there is only the law of actions (Kamma) but it doesn't have the consequence of action (Vipākā Kamma) including the good action (Kusala-kamma) or the bad action (Akusala Kamma). If the results can't be given within the period and that time has passed then it is considered Ahosikamma. There are three characteristics of Ahosikamma as follows: 1) it's without the consequence of action



because it has already given results, 2) it's without the consequence of action in the future because the person has attained the status of an Arahanta, 3) the actions no longer produce the consequence of action. As for Buddhism, there is a belief in actions that all beings have their own Kamma. Those who do good deeds will receive good consequences. Those who do bad action will receive bad consequences. The results of action are given in the present, if they don't produce all the consequences in this life, they will continue in the next life. Therefore, the real Ahosikamma does not exist; if the cycle of rebirth still exists, then everybody must receive the consequences of their action. It will fast or slow up to the Sequence of steps of the consequence of action.

Keywords: Ahosikamma; Kammakathā; Vipāka Kamma

บทนำ

อโหสิกรรมเป็นคำที่คุ้นเคยในสังคมไทย มักนำมาใช้เป็นการกล่าวคำขอโทษ ขออภัยซึ่งกันและกันเมื่อมีการประพาสล่วงเกินผู้อื่น เพื่อขอให้ผู้นั้นยกโทษให้ เพื่อไม่ให้ผูกเวรต่อกัน ไม่ถือโทษโกรธแค้นเคืองกัน สังคมส่วนใหญ่เชื่อว่า เมื่อผู้ถูกล่วงเกินยกโทษให้ ถือเป็นการให้อโหสิกรรมต่อกัน ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2554 แสดงความหมายอโหสิกรรม หมายถึง การเลิกแล้วต่อกัน การไม่เอาโทษแก่กัน มีแม่คำคือ อโหสิ ในภาษาบาลีคำว่า อโหสิ หมายถึง ได้มีแล้ว หรือ ได้เป็นแล้ว และในคัมภีร์ปฐกสัมภิตามรรคเรียกกรรมในอดีตชาติว่า อโหสิกรรม ได้แก่ กรรมที่ได้มีแล้ว หรือ กรรมที่ทำแล้ว มีการให้ผล 6 ลักษณะ มีปรากฏด้วยคำเป็นต้นว่า “กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่งกรรมก็ได้มีแล้ว” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 31 ข้อ 234-235 หน้า 397-398, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เห็นได้ว่าความหมายดั้งเดิมในภาษาบาลี หรือในพระคัมภีร์นั้น ไม่ได้มีนัยยะของการเลิกแล้วต่อกัน หรือการยกโทษให้แต่อย่างใด

พุทธศาสนาเถรวาทมีหลักความเชื่อเรื่องกรรม ที่ถือว่าสรรพสัตว์มีกรรมเป็นของตน ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 13 ข้อ 186 หน้า 374, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และถือว่ามโนกรรมสำคัญที่สุด เป็นจุดเริ่มต้น เป็นตัวกำหนดวิถีหรือชี้แนวทางให้แก่แนวคิด ค่านิยม ความเชื่อถือ จิตที่ไร่น้ำหนักเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการให้ผลของกรรม สิ่งนี้นึกคิดทุกอย่างไม่ได้หายไปไหน ยังคงอยู่ในจิตใจเพียงแต่เราไม่รู้ตัว และระลึกออกมาโดยจิตสำนึกไม่ได้ หลักกรรมหรือกฎแห่งกรรมจึงทำงานสัมพันธ์กับจิตใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2563) การให้ผลของกรรม จึงมีทั้งให้ผลในปัจจุบัน หากให้ผลชาตินี้ไม่หมดมักตามไปให้ผลต่อในชาติหน้า ด้วยการถ่ายข้อมูลทางจิตผ่านการเปลี่ยนภพเปลี่ยนชาติคือตาย เนื่องจากจิตมีลักษณะการบันทึกที่พิเศษ พิเศษมากกว่าคอมพิวเตอร์หรือสิ่งใดๆ สิ่งใดก็ตามที่เกิดจากจิต จิตจะเก็บบันทึกไว้ทั้งหมดและลบไม่ออก หากยังมีชีวิตอยู่สิ่งที่ไม่ดีย่อมแสดงผลได้จนกระทั่งนิพพาน ดังนั้น อโหสิกรรมจริง ๆ จึงไม่มี トラบาใดที่ยังมีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ ต้องเผชิญผลกรรมอย่างแน่นอน จะช้าหรือเร็ว ขึ้นอยู่กับลำดับขั้นตอนการให้ผลของกรรม” (บรรจบ บรรณรุจิ, 2557)

หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา ถือเป็นหลักความเชื่อพื้นฐานสำคัญที่ช่วยธำรงความสงบสุขในสังคมไทย แม้ในปัจจุบันความเชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรมลดน้อยลง ส่วนที่เชื่อก็มักคลาดเคลื่อนไปจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การศึกษาทำความเข้าใจเรื่องกรรม การแสดงผลของกรรม และการเวียนว่ายตายเกิด ย่อมทำให้เข้าใจความหมายต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เพราะกรรมและการให้ผลของกรรมเป็นสิ่งที่ยากต่อการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากข้อสมมติฐานทางหลักพระพุทธศาสนาที่เสนอว่าคนทำกรรมชั่วต้องไปเกิดในนรก ส่วนคนทำกรรมดีได้ไปเกิดบนสวรรค์ แม้ข้อความนั้นจะพิสูจน์ไม่ได้ แต่ก็เป็นการตรวจสอบได้อย่างมีเหตุผลถึงหลักปฏิบัติทางศีลธรรม (ชาติรี ชุมเสน, 2564) ส่วนคำอธิบายเรื่องกรรมจึงมีเพียงคำรัสของพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่ยืนยันได้ว่ากฎแห่งกรรมเป็นสัจธรรมที่มีอยู่จริง กรรมและการชดใช้กรรมนั้น พระองค์ไม่ได้ทรงบัญญัติขึ้นมาเอง ไม่ได้เป็นผู้ตั้งกฎเกณฑ์มาเพื่อลงโทษมนุษย์ แต่เป็นกฎที่ดำเนินอยู่แล้วในธรรมชาติ ทรงรู้ความจริงเรื่องนี้ และทรงรับผลกรรมที่ทรงกระทำโดยไม่มีข้อยกเว้น จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจะพบว่า อโหสิกรรมเป็นความเข้าใจเรื่องการไม่มีกรรมต่อกัน นำไปสู่การสอนเรื่องกรรมในแง่ของการไม่มีผล ซึ่งในบทความนี้จะมุ่งศึกษากรรมและการให้ผลกรรมในส่วนที่มีกรรมแต่ไม่มีผลกรรมซึ่งไม่ใช่แค่อธิบายถึงการไม่มีผลกรรมเท่านั้น แต่เป็นการขยายให้เห็นถึงการไม่มีผู้รับผลและการสิ้นสุดของกรรมนั้นผ่านการวิเคราะห์ของนักคิดทางพระพุทธศาสนาต่อไป

แนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

กรรมตามความเข้าใจของคนในสังคมไทยมักกล่าวถึงในทางไม่ดีนัก ซึ่งในความเป็นจริง กรรมหมายถึงการกระทำ เป็นคำกลาง ๆ ไม่ได้ระบุว่าเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว หากสรุปความหมายโดยรวมแล้ว กรรมจึงมีลักษณะดังนี้ 1). กรรมเป็นการกระทำของบุคคลที่ประกอบด้วยเจตนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำความด้วย กาย วาจา ใจ” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 22 ข้อ 63 หน้า 577, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กรรมจึงมีจุดเน้นอยู่ที่เจตนา หากกระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปด้วยเจตนาแล้วจะดีหรือชั่ว เจตนาดีหรือเจตนาร้ายย่อมเป็นตัวตัดสินกรรมนั้น 2). กรรมเป็นการกระทำของบุคคลที่ยังมีกิเลส เพราะ กิเลสจึงเป็นเหตุทำให้เกิดกรรม กิเลส 3 ประการ คือ 1). โลภะ (ความอยากได้) 2). โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) 3). โมหะ (ความหลง) (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 20 ข้อ 34 หน้า 187, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และ 3). กรรมเป็นการกระทำที่ยังมีการให้ผล เมื่อผลเป็นสิ่งที่เกิดจากเหตุ หรือเรียกอีกอย่างว่า วิบากผล เป็นผลโดยตรงของกรรมต่อชีวิตของตัวผู้กระทำ ไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลร้ายสุดแต่กรรมดี หรือกรรมชั่วที่ได้กระทำไว้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2561)

ตามหลักใหญ่แล้วกรรมมี 2 ประเภทจำแนกตามคุณภาพ คือ อกุศลกรรม และกุศลกรรม โดยต้นตอของความดี (กุศลมูล 3) คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ ส่วนต้นตอของความชั่ว (อกุศลมูล 3) คือ โลภะ โทสะ โมหะ การกระทำใด ๆ ที่มีกุศลมูลเป็นเหตุ การกระทำนั้นจัดเป็นกุศลกรรม เช่นเดียวกับอกุศลกรรม คือการกระทำใด ๆ ที่มีอกุศลมูล ไม่ว่าจะกระทำด้วยความโลภ โทสะหรือ โมหะ การกระทำนั้นจัดเป็นอกุศลกรรม นอกจากนี้กรรมยังจำแนกตามทวาร คือ ทางที่ทำความกรรม มี 3 ทาง คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ในอุปาสิทวาทสูตรได้แสดงไว้ว่า “ในบรรดากรรมทั้ง 3 ประการนี้ การทำความชั่ว หรือประพฤติชั่วนั้น มโนกรรมมีโทษมากกว่า ไม่ใช่กายกรรมหรือวจีกรรม”



(พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 13 ข้อ 56 หน้า 55, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การกระทำใด ๆ ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ล้วนเกิดมาจากเจตนา (ความตั้งใจ) เจตนาที่ให้การกระทำนั้นสำเร็จ ย่อมมีกิเลสประกอบด้วยเสมอ ดังนั้น กรรมที่กระทำไว้ด้วยอำนาจของกิเลส ถ้ากิเลส นั้นยังไม่หมดจากสันดาน หรืออุปนิสัยที่มีมาแต่กำเนิด กรรมย่อมให้ผลเสมอไม่ว่าวันใดก็วันหนึ่งเมื่อ กรรมนั้นมีโอกาส ย่อมให้ผลในชาตินี้ หรือชาติหน้า เมื่อทำกรรมใดไว้ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว เราต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนีกรรมได้พ้น ดังพุทธพจน์ว่า “สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม หมูสัตว์เป็นไปตามกรรม สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นเครื่องผูกพัน เปรียบเหมือนรถที่เล่นไปมีหมุดเป็น เครื่องตรึงไว้” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 25 ข้อ 660 หน้า 654, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539)

เพื่อเข้าใจความหมายเรื่องกรรมได้ชัดเจนขึ้น จึงนำวาสนุสูตร ที่แสดงไว้ว่า บุคคลเป็น พราหมณ์ก็เพราะกรรม, เป็นชวานาก็เพราะกรรม, เป็นช่างศิลป์ก็เพราะกรรม, เป็นพ่อค้าก็เพราะ กรรม, เป็นผู้รับใช้ก็เพราะกรรม, เป็นโจรก็เพราะกรรม, เป็นทหารอาชีพรก็เพราะกรรม เป็นบุโรหิตก็ เพราะกรรม, แม้เป็นพระราชาก็เพราะกรรมทั้งนั้น (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 13 ข้อ 460 หน้า 581-582, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากข้อความนี้ ย่อมเกิดคำถามขึ้นมา ว่า เพราะ กรรมอะไรทำไมชาติปัจจุบันถึงเป็นเช่นนั้น ในอรรถกถา มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ อธิบายไว้ว่า เป็นชวานาก็เพราะกรรมนั้น เพราะกรรมคือเจตนาทำให้เกิดการงาน ได้แก่งานกสิกรรมที่ เป็นปัจจุบัน (อรรถกถาภาษาไทย มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุตฺต มัชฌิมปัณณาสก์ ข้อ 460 หน้า 411, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) กรรมในความหมายที่หยาบที่สุดจึงหมายถึง อาชีพ การงาน กิจกรรมที่ประกอบกันอยู่ หรือความประพฤติที่เป็นอยู่เป็นไป หลักกรรมเป็นหลักธรรมที่ลึกซึ้ง ไม่ใช่แค่เรื่องภายนอก ไม่ใช่การกระทำที่แสดงออกทางกาย ทางวาจาเท่านั้น สิ่งสำคัญคือกระบวนการ ทำงานของจิตใจ เริ่มตั้งแต่ความคิดซึ่งมีผลต่อบุคลิกภาพ ที่เกิดขึ้นและฉายตัวตนออกมาในแต่ละขณะ กรรมที่แท้จริงจึงเป็นเรื่องของกฎธรรมชาติ เรื่องของข้อเท็จจริง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ป ยุตฺโต), 2562)

ด้วยเหตุนี้ ความเข้าใจเรื่องกรรมย่อมทำให้บุคคลมีความอดทน มีมานะบากบั่น มีความเพียร พยายามสั่งสมกรรมดี หลีกเลี่ยงการทำความชั่ว เพราะการรู้แจ้งว่า ผลทุกอย่างย่อมมีมาเพราะเหตุ และหลักกรรมจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่มีการเกิดใหม่หรือการเวียนว่ายตายเกิด เนื่องจากช่วงชีวิตของ บุคคลนั้นสั้นเกินไป ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์กรรมที่บุคคลทำไว้แล้วได้ทั้งหมด การเกิดใหม่จะช่วย อธิบายกรรมในอดีตได้ดีที่สุดในทางพุทธศาสนานั้น หลักสำคัญ คือ วัฏฏสงสาร การเวียนว่ายตายเกิด และกรรม ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว เพราะหนทางปฏิบัติของพุทธศาสนานั้น ก็เพื่อให้พ้นจากวัฏฏสงสาร อันเป็นความทุกข์

แนวคิดเรื่องโอหสิกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

โอหสิกรรมตามความหมายในภาษาบาลีที่แสดงไว้ว่า โอหสิ หมายถึง ได้มีแล้ว หรือได้เป็น แล้ว ทำหน้าที่เป็นกิริยาอดีตกาล สมาสเข้ากับ กมมฺ มีรูปเป็น โอหสิกมมฺ ถอดเป็นไทยว่า โอหสิกัมมะ หรือ โอหสิกรรม แปลว่า กรรมได้มีแล้ว กรรมได้เป็น หรือกรรมได้เกิดแล้ว (บรรจบ บรรณรุจิ, 2561: 86) และคำว่า โอหสิกรรม นำมาใช้เป็นคำศัพท์เฉพาะในความหมายว่า มีแต่กรรมเท่านั้น วิบากไม่มี

จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ซึ่งไม่มีโอกาสที่จะให้ผลภายในเวลาที่จะออกผลได้ เมื่อผ่านล่วงเวลานั้นไปแล้ว ก็ไม่ให้ผลอีกต่อไป อโหสิกรรมจึงมิใช่แปลว่า เลิกให้ผล หรือให้ผลเสร็จแล้ว (สมเด็จพระพุฒาจารย์, 2564) อโหสิกรรมจึงหมายถึง กรรมที่ไม่ได้มีวิบากแล้ว (ในอดีต) จักไม่มีวิบาก (ในอนาคต) และย่อมไม่มีวิบาก (ในปัจจุบัน) ในคัมภีร์มโนรณปุณนิไม่ได้อธิบาย อโหสิกรรมไว้ โดยถือว่า อโหสิกรรมเป็นเพียงอาการที่กรรมต่าง ๆ ไปให้ผล เป็นเพียงคำที่ใช้อธิบายกรรมอื่น ๆ แทรกอยู่ในที่ต่าง ๆ จึงไม่นับเป็นกรรมอย่างหนึ่ง เนื่องจากการให้ผลของกรรมมี 3 ประการเท่านั้นคือ 1). กรรมให้ผลในปัจจุบัน คือในภพนี้ เรียกว่า ภูฏฐธมมเวทนียกรรม 2). กรรมให้ผลในภพที่จะไปเกิดคือ ในภพหน้า เรียกว่า อุปปัชชเวทนียกรรม 3). กรรมให้ผลในภพต่อไป เรียกว่า อปรปรียายเวทนียกรรม (อรรถกถาภาษาไทย มโนรณปุณนิ ตกนิบาต ข้อ 34 หน้า 169-170, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)

อโหสิกรรมได้จัดเพิ่มขึ้นมา ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาคอรรถกถา เช่น มโนรณปุณนิ อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ตกนิบาต และในคัมภีร์วิสุทธิมรรค เป็นหนังสือชั้นหลัง โดยจัดหมวดกรรมให้มีผลตามกาลไว้ 4 ประการ เป็นการจัดหมวดหมู่แห่งกรรม โดยอธิบายและชี้แจงกรรมเหล่านั้น เพื่อให้ทราบถึง กรรม และการให้ผลของกรรม ที่เกิดจากการกระทำของบุคคลผู้มีเจตนาเป็นองค์ประกอบ ท่านพระสารีบุตรได้แสดงอโหสิกรรม ไว้ในปฏิสัมภิทามรรค กัมมกถา (ว่าด้วยกรรม) ซึ่งให้ผลพ้นจากกรรม และไม่ให้ผลพ้นจากกรรม มี 12 ประการ ดังนี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 31 ข้อ 234-235 หน้า 397-398, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1) **อดีตกรรม 6** โดยอโหสิกรรม คือ กรรมที่ได้มีแล้ว กรรมที่ทำแล้วในอดีตชาติ มีการให้ผล 6 ลักษณะ

1.1) กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่งกรรมก็ได้มีแล้ว ได้แก่ กรรมทำแล้วในอดีตชาติ ให้ผลแล้วในชาติที่ทำการมนั้น เพราะองค์ประกอบให้กรรมให้ผล คือ กาล (เวลา), คติ (ทางไป, ที่ไปเกิดของสัตว์), อุปธิ (สิ่งที่ยังระคนด้วยกิเลส), ปโยคะ (ประกอบกิจการงาน) มีพร้อม

1.2). กรรมได้มีแล้ว (แต่) วิบากแห่งกรรมไม่ได้มีแล้ว ได้แก่ กรรมทำแล้วในอดีตชาติ (ยังไม่ให้ผลแล้ว ในชาติที่ทำการมนั้น) เพราะองค์ประกอบให้กรรมให้ผลไม่พร้อม

1.3) กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่งกรรมก็มีอยู่ ได้แก่ กรรมทำแล้วในอดีตชาติ (ยังไม่ให้ผลในชาติที่ทำการมนั้น) แต่กลับมาให้ผลอยู่ในชาติปัจจุบัน (ที่เกิดอยู่)

1.4) กรรมได้มีแล้ว (แต่)วิบากแห่งกรรมไม่มีอยู่ ได้แก่ กรรมทำแล้วในอดีตชาติ (ยังไม่ให้ผลในชาติที่ทำการมนั้น) และยังไม่ให้ผลอยู่ในชาติปัจจุบัน (ที่เกิดอยู่) เพราะ เลยเวลาที่กรรมเก่านั้นจะให้ผล และเพราะผู้ทำกรรมกำลังนิพพาน (ตาย)

1.5) กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่งกรรมก็จักมี ได้แก่ กรรมทำแล้วในอดีตชาติ จักให้ผลในอนาคตชาติ เมื่อได้องค์ประกอบพร้อม

1.6) กรรมได้มีแล้ว (แต่) วิบากแห่งกรรมจักไม่มี ได้แก่ กรรมทำแล้วในอดีตชาติ จักยังไม่ให้ผลในอนาคตชาติ

2) **ปัจจุบันกรรม 4** ได้แก่ กรรมเป็นไปอยู่ กรรมที่ทำในปัจจุบันชาติมีการให้ผล 4 ลักษณะ

2.1) กรรมมีอยู่ วิบากแห่งกรรมก็มีอยู่ ได้แก่ กรรมทำให้ปัจจุบันชาติ ให้ผลอยู่ในชาติที่ทำการมนั้น เพราะ องค์ประกอบให้กรรมให้ผลมีพร้อม



2.2) กรรมมีอยู่ (แต่)วิบากแห่งกรรมไม่มีอยู่ ได้แก่ กรรมทำในปัจจุบันชาติ แต่ยังไม่ให้ผลในชาติที่ทำการกรรมนั้น เพราะองค์ประกอบให้กรรมให้ผลไม่พร้อม

2.3) กรรมมีอยู่ วิบากแห่งกรรมก็จักมี ได้แก่ กรรมทำในปัจจุบันชาติ (ยังไม่ให้ผลในชาติที่ทำการกรรมนั้น) แต่จักให้ผลในอนาคตชาติ (คือ ชาติหน้าหลังจากนี้)

2.4) กรรมมีอยู่ (แต่)วิบากแห่งกรรมจักไม่มี ได้แก่ กรรมทำในปัจจุบันชาติ (ยังไม่ให้ผลทั้งในชาติที่ทำการกรรมนั้น) และยังจักไม่ให้ผลในอนาคตชาติ (คือชาติหน้าหลังจากชาตินี้) แต่จักให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป

3) **อนาคตกรรม 2** กรรมจักมี กรรมยังไม่ได้ทำ กรรมจักทำในอนาคตชาติ ยังเป็นอนาคต การกระทำกรรมยังไม่เกิดขึ้น มีการให้ผล 2 ลักษณะ

3.1) กรรมจักมี วิบากแห่งกรรมก็จักมี ได้แก่ กรรมจักทำในอนาคตชาติ จักให้ผลในอนาคตชาติ

3.2) กรรมจักมี (แต่)วิบากแห่งกรรมจักไม่มี ได้แก่ กรรมจักทำในอนาคตชาติ จักไม่ให้ผลในอนาคตชาติ เพราะองค์ประกอบให้กรรมให้ผลไม่พร้อม และเพราะผู้จักทำการกรรมจักต้องนิพพานในชาตินั้น

อโหสิกรรม จึงเป็นกรรมที่มีแล้วหรือกรรมที่ทำแล้ว ด้วยคำภาษาบาลีที่แสดงความหมายไว้ว่า อโหสิ (มีแล้ว) แสดงความเป็นอดีต ส่วนกรรมที่มีอยู่ หรือกรรมที่ทำให้เป็นปัจจุบันชาติเรียกว่า อัตถิกรรม ใช้คำว่า อัตถิ (มีอยู่) แสดงความเป็นปัจจุบัน ส่วนกรรมจักมี หรือกรรมจักทำในอนาคตชาติเรียกว่า ภวิสสติกรรม ใช้คำว่า ภวิสสติ (จักมี) เป็นกรรมที่ยังมาไม่ถึงอาจจะเกิดหรือไม่เกิดก็ได้ ด้วยเหตุนี้ กรรมตามแนวปฏิสัมภิทามรรค จึงสัมพันธ์กับมิติแห่งกาลเวลา คือ อดีตกาล ปัจจุบันกาล และอนาคตกาล เป็นตัวแบ่งชนิดของกรรม อโหสิกรรม จึงเป็นการกระทำต่าง ๆ ชนิดที่เกิดขึ้นแล้ว แต่มีการให้ผลในระยะเวลาที่ต่างกัน และเป็นกรรมหรือการกระทำที่สิ้นสุดแล้ว แต่การให้ผลของการกระทำนั้น มีทั้งสิ้นสุดแล้ว และจักดำเนินต่อไปด้วยหากยังไม่ให้ผล ตราบเท่าที่สังขารการเวียนว่ายตายเกิดยังดำเนินอยู่

วิเคราะห์การให้ผลกรรมและการไม่ให้ผลกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

1) **การให้ผลกรรมในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท** กรรมต่าง ๆ ชนิดที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุปัจจัยทางพุทธศาสนา คือ หลักปฏิจจสมุปบาท ที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดขึ้น ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัยต่อเนื่องกันมา ประมวลแล้วมี 3 ส่วน คือ กิเลส กรรม และวิบาก สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุทำให้เกิดกรรม เป็นสิ่งที่เกิดจากการกระทำของบุคคลที่ยังมีกิเลส เป็นความชั่วที่แฝงอยู่ในความรู้สึกนึกคิด เป็นเครื่องปรุงแต่งความคิดให้ทำกรรม นำไปสู่ปัญหาความยุ่งยากเดือดร้อนและความทุกข์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) ด้วยเหตุนี้ “ไม่ว่าจะเป็น สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตควรพิจารณาอยู่ตลอดว่า เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 22 ข้อ 57 หน้า 101, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น “คนทำกรรมใดไว้อย่อมเห็นกรรมนั้นในตน คนทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี คนทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว คนหวนพินิจเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย



เล่ม 27 ข้อ 144 หน้า 103, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ยังมิอาจหลีกเลี่ยงวิบากกรรมแห่งตน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม หมู่สัตว์เป็นไปตามกรรม สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นเครื่องผูกพัน” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 37 ข้อ 783 หน้า 821, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

วิบากกรรมของพระมหาโมคคัลลานะ เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงผลแห่งกรรมที่ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้ แม้เวลาจะผ่านไปกี่ภพกี่ชาติ แม้จะมีฤทธาานุภาพหรือเป็นพระอรหันต์ก็ต้องรับผลแห่งกรรมที่ตนกระทำไว้ โดยพระมหาโมคคัลลานะนั้น สามารถบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ด้วยกุศลกรรม ประกอบคุณงามความดี บำเพ็ญเพียร แสวงหาโมกขธรรม และในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า อโนมทัสสีนั้น ได้ถวายมหาทาน เครื่องสักการบูชาอย่างบริบูรณ์ตลอดเจ็ดวัน เจ็ดคืน (อรรถกถาภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ภาค 1 ข้อ 8 หน้า 99, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) แต่ในอดีตชาติได้กระทำความผิด ทบตีบิดามารดาที่ตาบอดจนตาย ด้วยผลแห่งบุญกรรมนี้ ส่งผลให้ตายแล้วตกนรกหลายแสนปี พอเกิดเป็นมนุษย์ต้องถูกทบตีจนตายอีก 100 ชาติ จนมาถึงชาติสุดท้ายที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ จึงเป็นผู้หมดกิเลส ตัดการเวียนว่ายตายเกิดได้ แต่ก็ไม่สามารถรอดพ้นจากวิบากกรรมที่ตามมาให้ผลในชาติสุดท้ายก่อนปรินิพพาน

การกระทำที่เกิดจากกิเลสทำให้เกิดผล ซึ่งการให้ผลกรรมนั้น คือ ให้ผลในปัจจุบัน (ผลในชาตินี้) ให้ผลในชาติหน้า (ให้ผลในชาติต่อจากชาตินี้) ให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป (ให้ผลในชาติต่อจากชาติหน้า ชาติใดชาติหนึ่ง) การศึกษาเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมในคัมภีร์อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค หน้า 272-275, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560 แสดงรายละเอียดไว้ 12 ประการ เกี่ยวกับกรรมประเภทต่าง ๆ พร้อมทั้งหลักเกณฑ์การให้ผลของกรรมแบ่งเป็น 3 หมวด ได้แก่

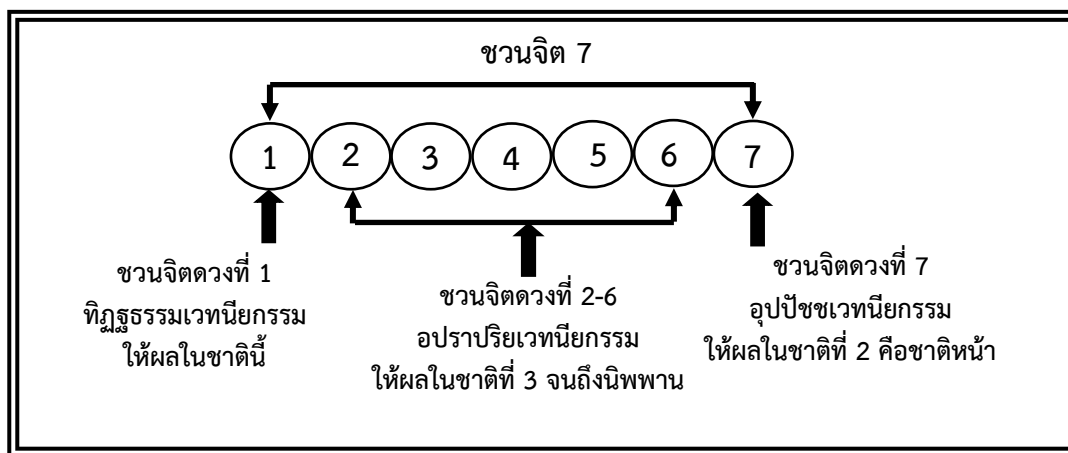
- 1) หมวดว่าโดยปากกาล จำแนกตามเวลาที่ให้ผล 1.1) ทิฏฐธรรมเวทนิยกรรม 1.2) อุปปัชชเวทนิยกรรม 1.3) อปรปรียายเวทนิยกรรม 1.4) อโหสิกรรม
- 2) หมวดว่าโดยกิจ จำแนกการให้ผลตามหน้าที่ 1.5) ชนกรรม 1.6) อุปัตกัมภกกรรม 1.7) อุปปีฬกรรม 1.8) อุปฆาตกรรม
- 3) หมวดว่าโดยปากทานปรียาย จำแนกตามลำดับความแรงในการให้ผล 1.9) ครุกรรม 1.10) พหุลกรรม หรืออาจิณณกรรม 1.11) อาสันนกรรม กรรมจวนเจียน หรือกรรมใกล้ตาย 1.12) กตัตตากรรม กรรมสักว่าทำ

จากกรรมทั้ง 12 ประการนี้ บางทีกรรมอย่างเดียวกัน อาจเรียกชื่อต่างออกไปตามหน้าที่ กาล และความหนักเบา เช่น การฆ่าบิดา-มารดาจัดเป็นกรรมหนัก เมื่อให้ผลในปัจจุบัน เช่นถูกฆ่าตอบหรือต้องถูกจองจำได้รับทุกข์ทรมานในชาติปัจจุบัน พอสิ้นชีพลงไปสวดยทุกขในนรก กรรมนั้นเป็นอุปปัชชเวทนิยกรรม ติดตามให้ผลอยู่ภพแล้วภพเล่า กรรมนั้นเป็นอุปปรายเวทนิยกรรม เมื่อให้ผลจนเต็มที่แล้วสมควรแก่เหตุก็เลิกให้ผล หรือผู้ทำกรรมนั้นสำเร็จเป็นพระอรหันต์สิ้นภพ สิ้นชาติแล้ว กรรมนั้นตามให้ผลไม่ได้จึงกลายเป็นอโหสิกรรม เป็นต้น (วคิน อินทสระ, 2555)

นอกจากนี้ในคัมภีร์อรรถกถาโมรณปุณณิ ได้อธิบายทิฏฐธรรมเวทนิยกรรมไว้ว่า เจตนาแห่งชวนจิตดวงแรกที่เป็นกุศล หรืออกุศล ในจิต 7 ขณะในวิถีแห่งชวนวาระหนึ่งที่ชื่อว่า “ทิฏฐธรรมเวทนิ



กรรม ซึ่งให้วิบากในอัตภาพนี้เท่านั้นเมื่อไม่สามารถให้วิบากอย่างนั้นได้จะเป็นอโหสิกรรมไป คือ ถึงความเป็นกรรมที่ไม่มีวิบาก เปรียบเหมือนลูกศรที่นายพรานเนื้อ เห็นเนื้อแล้วโค้งธนูยิงไป ถ้าไม่พลาดจะทำให้เนื้อนั้นล้มลง สามารถถลกหนัง เชื้อเนื้อเป็นชิ้น ๆ นำเนื้อไปเลี้ยงลูกเมียได้ แต่หากพลาดเนื้อหนีไปได้ อธิบายได้ว่า การได้วาระแห่งวิบากของทฤษฎธรรมเวทนิยกรรม เหมือนกับลูกศรที่ยิงถูกเนื้อโดยไม่พลาด และกลายเป็นกรรมที่ไม่มีวิบาก เหมือนลูกศรที่ยิงพลาดเป็นต้น และชวนเจตนาดวงที่ 7 ซึ่งอุปชชเวทนิยกรรมที่ให้วิบากในอัตภาพต่อไป กรรมทั้งหลายจะถึงความเป็นอโหสิกรรมได้นั้น หากเป็นกุศลกรรมผู้ทำกรรมนั้นได้สมบัติ 8 ไปเกิดในพรหมโลกด้วยสมบัติเท่านั้น ส่วนอกุศลกรรมของผู้กระทำความอนัตตริยกรรม 5 ไปเกิดในรกด้วยกรรมนั้น สมบัติที่เหลือและกรรมทั้งหลายจะถึงความเป็นอโหสิกรรมทั้งหมด คือเป็นกรรมที่ไม่มีวิบาก (อรรถกถาภาษาไทย อังคุตตรนิกาย มโนรสปุณฺณิ ติกนิบาต ข้อ 34 หน้า 155-156, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)



ภาพประกอบ 1 จำลองการทำงานของชวนะจิตทั้ง 7

สรุปได้ว่า กรรมที่ให้วิบากในอัตภาพถัดไป ชื่อว่า อุปชชเวทนิยกรรม เมื่อไม่อาจให้วิบากเช่นนั้นได้ กรรมนั้น ก็จัดเป็นอโหสิกรรม ส่วนอุปราบริยเวทนิยกรรม เป็นกรรมที่ให้วิบากเมื่อได้โอกาสในอนาคต เมื่อมีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร กรรมนั้นยังไม่ชื่อว่า เป็นอโหสิกรรม ดังนั้น กรรมทั้ง 2 ประการนี้ หากพระเถระถอนขึ้นได้ด้วยอรรถหัตตมรรค อันเป็นเครื่องทำให้สิ้นกรรม แต่ทฤษฎธรรมเวทนิยกรรมยังมีอยู่ กรรมนั้นยังคงให้วิบากแม้แก่ผู้บรรลอรหัตตผลแล้ว กรรมให้วิบากในอัตภาพนี้ เมื่อไม่อาจให้วิบากอย่างนั้น จัดเป็นอโหสิกรรม (อรรถกถาภาษาไทย มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุทนี มัชฌิมปิณณาสก์ ข้อ 34 หน้า 169-170, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)

2) การไม่ให้ผลของกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท กรรมต่าง ๆ ชนิดจะถึงความเป็นอโหสิกรรม เป็นกรรมที่ไม่มีวิบากได้นั้น มีลักษณะดังนี้คือ 1) ผลแห่งกรรมไม่ได้มีแล้ว คือ เป็นกรรมที่ให้ผลไปแล้ว หมายถึงอดีตกรรม เช่นถ้าเป็นกุศลกรรมก็ไปเกิดในสวรรค์ หรือถ้าเป็นฝ่ายอกุศลกรรมก็ไปเกิดในอบายภูมิ 2) ผลแห่งกรรมจักมี ได้แก่ ผลกรรมในอนาคตจักไม่มี เช่น พระองค์ลิลามลาคณาไวกุมารกรรมนั้นให้ผลไม่ได้ เพราะท่านได้บรรลุเป็นพระอรหันต์สิ้นชาติสิ้นภพไม่ต้องเกิดอีก กรรมที่ทำไว้นั้นจึงไม่มีผู้รับผล เป็นอโหสิกรรมไป หมายถึงอนาคตกาล 3) ผลแห่งกรรมไม่มีอยู่ ได้แก่กรรมที่ไม่



ก่อให้เกิดผล เช่น กริยาจิต แม้จะเกิดหรือกระทำสักเท่าไร เป็นกริยาไปหมด ไม่ก่อให้เกิดวิบากหรือไม่ มีผล หมายถึง ปัจจุบันกาล (ประชุม เรื่องวาริ, 2555)

กรรมวิบากหรือผลแห่งกรรมมีอนุภาพนำพาให้สรรพสัตว์ทุกชีวิต แตกต่างกันไปตามผล กรรมที่กระทำไว้ หากเกิดจากกุศลกรรมย่อมส่งผลให้ได้รับความสุขความเจริญ ตรงกันข้ามกับ กรรมวิบากที่เกิดจากอกุศลกรรม ย่อมส่งผลให้เกิดความทุกข์กายและใจ ดังนั้นเมื่อกระทำความใด ๆ ไร้นั้น จึงต้องเป็นผู้รับวิบากกรรมนั้นด้วยตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังเช่น พระองค์ลิลามเถระถือเป็นตัวอย่างหนึ่ง ของผู้ประกอบการทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม ส่งผลให้ได้รับวิบากกรรม รวมถึง เศษกรรมข้ามภพข้ามชาติ จนกระทั่งบรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์หลุดพ้นจากบ่วงกรรมที่กระทำไว้ วิบาก กรรมของพระองค์ลิลามเถระ ก่อนอุปสมบทเคยฆ่าคนตายเป็นจำนวนมาก หลังจากได้บวชแล้ว ต่อมา ได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ สมัยนั้น เมื่อท่านบิณฑบาต มักถูกขว้างปาด้วยก้อนดิน ก้อนกรวด ท่อนไม้ จนศีรษะแตกเลือดไหล บาตรแตก ผ้าสังฆาฏิขาด พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็น จึงตรัสให้พระองค์ลิลาม เสด็จออกกลับรับผลกรรมที่จะเป็นเหตุให้ตนนั้น ต้องตกนรกหมกไหม้หลายร้อยพันปีในภพ ปัจจุบันนี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 13 ข้อ 352 หน้า 429, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539)

จากวิบากกรรมของพระองค์ลิลามเถระ แสดงให้เห็นถึงการให้ผลของกรรม ที่จัดเป็น โอโหสิกรรม ด้วยเหตุ 3 ประการดังนี้ คือ

1) หมดแรง คือ ให้ผลจนสมควรแก่เหตุแล้ว เหมือนคนได้รับโทษจำคุก 2 ปี เมื่อถึงกำหนด ย่อมพ้นจากโทษ หากระหว่าง 2 ปีที่ถูกจองจำ ทำความดีมากจนได้ลดโทษลงเรื่อย ๆ การให้ผลของ กรรมตามปกติ จะให้ผลจนหมดแรง นอกจากเวลาที่กำลังให้ผลอยู่ ผู้คนทำความชั่วเพิ่มขึ้น กรรมก็จะ ให้ผลรุนแรงมากขึ้น หากทำความดีมากขึ้น ผลกรรมชั่วจะทุเลาเบาลงขณะที่กรรมดีกำลังให้ผล ถ้าทำ กรรมดีเพิ่มขึ้น ผลดีจะมีกำลังมากขึ้น หากทำกรรมชั่วขณะนั้น ผลของกรรมดีจะเพลาลง (วคิน อินทส ระ, 2555)

2) เมื่อมีกรรมอื่นเข้ามาแทรกแซงเป็นครั้งคราว คือ กรรมดีจะหยุดให้ผลชั่วคราวเมื่อทำกรรม ชั่วแรง ๆ เปิดโอกาสให้กรรมชั่วที่กำลังแรงนั้นให้ผลก่อน แต่ขณะที่กรรมชั่วกำลังให้ผลอยู่ สามารถ หยุดให้ผลชั่วคราว เมื่อผู้นั้นทำกรรมดีแรง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้กรรมดีให้ผลก่อน เฉพาะกรณีที่จำเป็น และเร่งด่วน เพราะตามปกติเมื่อกรรมหนึ่งให้ผลอยู่ กรรมอื่น ๆ ต้องรอคอย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการยาก ที่จะเข้าใจ ในการเห็นกรรม และผลของกรรมโดยตลอดช่วงชีวิตเดียว ดังนั้น เรื่องกรรมและ สังสารวัฏฏ์ จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เข้าใจเรื่องกรรมโดยตลอด ต้องกล่าวถึงเรื่อง สังสารวัฏฏ์ เมื่อมีสังสารวัฏฏ์ ก็ต้องเจาะลึกเข้าไปถึงกรรมดีกรรมชั่วในอดีตจึงจะสมบูรณ์ (วคิน อินทส ระ, (2555): 44)

3) บุคคลผู้ทำกรรมได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ คือ การตัดวัฏฏะ การเวียนว่ายตายเกิดได้ มี ชีวิตอยู่เป็นชาติสุดท้าย ไม่เกิดในภพใหม่อีก กรรมย่อมหมดโอกาสให้ผลอีกต่อไป วิญญาณของท่านผู้นั้นบริสุทธิ์หมดเชื้อ แต่กรรมจะมีโอกาสให้ผลอยู่บ้าง เฉพาะเวลาที่ท่านผู้นั้นยังมีชีวิตอยู่ เช่น กรรม ของพระมหาโมคคัลลานะ กรรมของพระองค์ลิลาม เป็นต้น เมื่อท่านนิพพานแล้ว กรรมต่าง ๆ ทั้งดี และชั่ว ไม่ว่ารุนแรงเพียงใด ย่อมหมดโอกาสให้ผล (วคิน อินทสระ, 2555)



สรุปได้ว่า การให้ผลของโอฬาสกรรม ทำให้กรรมทั้งหลายที่กระทำไว้แล้วนั้น ทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม ไม่มีวิบากกรรม ทำให้วงจร 3 ส่วนของหลักปฏิจาสุมุปาบท ที่หมุนเวียนสืบทอดต่อกันไป หรือวงจรแห่งทุกข์สิ้นสุดลง เมื่อผู้นั้นบรรลุปะระอรหันต์ แต่ตราบดีที่การเวียนว่ายตายเกิดยังดำเนินอยู่ กรรมใด ๆ ที่กระทำไว้ย่อมส่งผลกรรมต่อผู้นั้นอย่างแน่นนอนไม่ช้าก็เร็ว

บทสรุป

โอฬาสกรรมในกัมมกถา ปฏิสัมภิทามรรคนี้ เป็นคำเฉพาะในความหมายว่า มีแต่กรรมเท่านั้น วิบากไม่มีทั้งกรรมดีหรือกรรมชั่ว หากไม่มีโอกาสให้ผลภายในเวลาที่จะออกผลได้ เมื่อผ่านล่วงเวลานั้นไปแล้ว ย่อมไม่ให้ผลอีกต่อไป ซึ่งกรรมที่สามารถเป็นโอฬาสกรรมได้นั้น ได้แก่ กรรมที่ผลกรรมไม่ได้มีแล้ว เป็นกรรมที่ให้ผลไปแล้วคือ อดีตกรรม หรือผลกรรมในอนาคตจึงไม่มี เพราะได้บรรลุปะระอรหันต์ สิ้นชาติภพไม่ต้องเกิดอีกจึงไม่มีผู้รับผลกรรม การจัดโอฬาสกรรมเพิ่มเติมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท เพื่ออธิบายและชี้แจงหมวดกรรมที่ให้ผลตามกาลทั้ง 4 ประการนั้น เพื่อให้ทราบถึงกรรมและการให้ผลของกรรม ที่มีเจตนาเป็นองค์ประกอบ เป็นการกระทำของบุคคลที่ยังมีกิเลส จึงเป็นต้นเหตุทำให้เกิดกรรมและผลของกรรม ส่งผลโดยตรงต่อชีวิต ไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลร้าย แล้วแต่กรรมดีกรรมชั่วที่ได้กระทำไว้

จากการศึกษาโอฬาสกรรมแสดงให้เห็นถึง การให้ผลของกรรมประเภทต่าง ๆ ที่จำแนกตามเวลาให้ผล และส่วนที่แสดงไว้ในวิธีแห่งขวนวาระจิต 7 ขณะว่า กรรมที่ให้วิบากในอภัพถัดไปชื่อว่า อุปปัชชเวทนิยกรรม เมื่อไม่อาจให้วิบากเช่นนั้นได้ กรรมนั้นจัดเป็นโอฬาสกรรม ส่วนอุปปราปรียเวทนิยกรรม เป็นกรรมที่ให้วิบากเมื่อได้โอกาสในอนาคต เมื่อมีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสาร กรรมนั้นยังมิถือว่าเป็นโอฬาสกรรม กรรมทั้ง 2 ประเภทนี้ แม้พระเถระบรรลอรหัตตมรรคเป็นเหตุทำให้สิ้นกรรมแล้ว แต่ทิวฐธรรมเวทนิยกรรมยังมีอยู่ กรรมนั้นยังคงให้วิบากต่อไปแม้จะบรรลอรหัตตผลแล้ว ส่วนกรรมที่ให้วิบากในอภัพถัดนี้ เมื่อไม่สามารถให้วิบากอย่างนั้นได้ จัดเป็นโอฬาสกรรม

ด้วยเหตุที่มีความยากในการจะเห็นกรรมและผลของกรรมตลอดช่วงชีวิตได้ และกรรมไม่สามารถหมดไปได้ด้วยการชดใช้กรรม แต่สามารถหมดกรรมได้ด้วยการพัฒนาปรับปรุงตนเพื่อทำกรรมที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ด้วยปัญญาที่ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลส จึงจะเรียกว่า พันกรรม ดังนั้น การศึกษาโอฬาสกรรมตามพระคัมภีร์พุทธศาสนา ที่ให้ความสำคัญต่อหลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ย่อมช่วยแก้ปัญหาชีวิตได้ทุกแง่มุม ทำให้ทุกชีวิตมีความอดทน มุ่งมั่นบากบั่นไม่ท้อถอย มีความเพียรสั่งสมกรรมดี ละเว้นกรรมชั่ว ไม่ตีโพยตีพายเมื่อผิดหวัง และไม่หลงระเริงเมื่อประสบผลดี การศึกษาให้รู้แจ้งเรื่องกรรม และการเวียนว่ายตายเกิด เป็นกุญแจดอกสำคัญไขไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มีประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตจิตใจให้สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชาตรี ชุมเสน. (2564). การพิสูจน์ความจริงและการพิสูจน์ความเท็จในปายาสีราชัญญสูตร: กรณีชีวิตหลังความตาย. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 4(1), หน้า 35-46.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2557). *โครงการบรรยายพิเศษ ชีวิตไม่ติดกรรม*. กรุงเทพมหานคร: ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.



- ประชุม เรื่องวารี. (2555). *กรรมในเชิงลึก 29*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล ในงาน
ออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระมหาธีราจารย์ (นิยม ฐานิสฺสรมหาเถระ).
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
วสิน อินทสระ. (2555). *หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2562). *บุญ กรรม นรก สวรรค์ เลือกกันได้ทุกคน*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ จำกัด.
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2563). *หลักกรรมสำหรับคนสมัยใหม่*. นครปฐม:
วัดญาณเวศกวัน.
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2564). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. ฉบับ
ข้อมูลคอมพิวเตอร์ ครั้งที่ 24. พิมพ์ครบสามภาครวมในเล่มเดียว.



หลักการออมทรัพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท Money Savings Principles in Theravada Buddhism

¹พระครูสุภาจารโสภิต (บุญยืน สุภาจาโร), ²ธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัย

¹Phrakhru Supajarasopit (Boonyuen Subhācāro) ²Dhammaadhisthana Pornbandalchai

¹คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²นักวิชาการอิสระ ²Independent Scholar

¹Corresponding Author Email: 6201101004@mcu.ac.th

Received October 6, 2023; Revised November 10, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการออมทรัพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท บทความนี้เป็นงานเชิงคุณภาพใช้การศึกษาเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า การออมทรัพย์ทางสังคมถูกมองว่าผู้ที่ออมทรัพย์จะต้องมีคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ การออมทรัพย์ดังกล่าวจึงถือว่าการออมที่สังคมยอมรับ อีกทั้งการออมนั้นต้องไม่ใช่เกิดจากการตระหนี่ แต่เป็นการออมเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ขณะที่ในพระพุทธศาสนา มองว่าการออมทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาเรื่องเงินและการใช้เงิน ผู้มีหลักธรรมในการออมทรัพย์จึงเป็นผู้ปฏิบัติต่อทรัพย์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ที่สำคัญกว่านั้นคือการจัดการทรัพย์ภายในเสียก่อน เพื่อยกย่องให้เกิดคุณค่าแก่ทรัพย์ภายนอก

คำสำคัญ ทรัพย์, การออมทรัพย์, พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

This article aims to study the principles of money savings in Theravada Buddhism. This article employed the qualitative research methodology done by studying documents. It was found that socially money savings is considered that a person has moral standing. It is considered savings that are accepted by society. Moreover, a person is stingy because saving must be benefit for oneself and society together. In Buddhist view, it showed that money saving is a part of the consideration of money and spending. In this case, people have principles in saving money are the ones who treat their assets correctly and appropriately. More importantly, it is important to manage internal assets first to praise and create value for external assets.

Keyword: Money; Money Savings; Theravada Buddhism

บทนำ

กว่า 2,500 ปีมาแล้วที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงตรัสสอนเรื่องการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้เอาไว้ด้วยญาณปัญญาของพระองค์ ที่ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการไม่ใช้จ่ายทรัพย์โดยประมาทพระองค์จึงทรงตรัสสอนศรัทธาสาธุชนพุทธบริษัทให้รู้จักการแบ่งทรัพย์ที่หามาได้ ทั้งนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเคยตรัสกับพระอานนทว่าเงินคืออสรพิษ นั้นมีความหมายในบริบทของพระภิกษุสาวกทั้งหลาย แต่ในส่วนที่เป็นคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน เงินเป็นสิ่งจำเป็น ไม่ใช่แค่สำคัญ แต่จำเป็นสำหรับชีวิต ดังนั้นเมื่อมีเงินก็ควรรู้จักใช้เงินให้เกิดประโยชน์ในเบื้องต้นก็คือการทำให้ตนเองมีความสุขสบายในการดำเนินชีวิต (พระสัณญา พุทธญาณ (สร้อยสุวรรณ) และคณะ, (2563))

ข้อเท็จจริงดังกล่าวจะพบได้ถึงความจำเป็นในการที่พระพุทธเจ้าทรงมองเห็นข้อเกี่ยวกับการใช้ทรัพย์นั้นล้วนสัมพันธ์กับการใช้ชีวิต จนเป็นที่ของการอนุญาตว่า ภิกษุทั้งหลาย คนทั้งหลายที่ศรัทธาเลื่อมใสมอบเงินและทองไว้แก่กับปียการกล่าววว่า ‘สิ่งใดควรแก่พระคุณเจ้าจงถวายสิ่งนั้นจากกับปียภณฺฑนี้’ มีอยู่ ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดควรจากกับปียภณฺฑนั้น เราอนุญาตให้ยินดีสิ่งนั้นได้ แต่เราไม่ได้กล่าวว่าภิกษุพึงยินดีและแสวงหาทองและเงินไม่ว่ากรณีใดๆ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 5 ข้อ 299 หน้า 128, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากข้อมูลเบื้องต้นจึงสะท้อนให้เห็นการที่ทรัพย์เป็นองค์ประกอบต่อการดำเนินชีวิตภายในสังคม และยังเป็นรูปแบบของการใช้ทรัพย์ให้เกิดประโยชน์อีกทางหนึ่งด้วย ยิ่งในสังคมปัจจุบันได้มีการตรวจสอบคุณค่าของทรัพย์นั้นผ่านมุมมองพระพุทธศาสนาที่ไม่ได้ถือเอาแค่การใช้จ่ายเท่านั้น แต่เป็นการรู้จักการอดออม ดังข้อมูลของการที่พระภิกษุเป็นผู้เสนอให้มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ก็เป็นวิธีการใช้หลักธรรมมาช่วยในการสั่งสมเงินที่ช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและสร้างความยั่งยืนต่อสังคม (พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ), 2561)

ในวิธีการดังกล่าวนี้จึงนำไปสู่การนำเสนอรูปแบบการรู้จักเก็บรักษาทรัพย์ที่หาได้อย่างเหมาะสม (อารักขสัมปทา) หรือ “เก็บเป็น” ดังพระสูตรที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับอนาถปิณฑิกเศรษฐีคหบดี ในตอนหนึ่งของปตตกัมมสูตรว่าอริยสาวกยอมป้องกันอันตรายที่เกิดจากไฟ น้ำ พระราชา โจร คนที่ไม่ชอบกัน หรือจากทายาทด้วยโรคทรัพย์ ทำตนให้ปลอดภัยที่อริยสาวกนั้นถึงแล้ว ถึงโดยสมควรใช้สอยตามเหตุ นั้น เพื่อเป็นแนวทางรู้จักเก็บรักษาทรัพย์ให้เป็น หากเราให้ความสำคัญเรื่องการออมทรัพย์ออมเงิน ฝึกให้เกิดเป็นอุปนิสัย ก้าวถือเป็นสิ่งที่ดี การดำเนินชีวิตในปัจจุบันก็จะไม่เกิดปัญหา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2 ข้อ 61 หน้า 353, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนได้ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักสมชีวิตาคือการเป็นอยู่อย่างพอเพียง

ด้วยหลักการดังกล่าวมานี้ บทความนี้จึงเป็นการนำเสนอข้อเสนอทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับแนวทางการออมทรัพย์ตั้งแต่หลักการ การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการหาทรัพย์และรักษาทรัพย์ไว้ อีกทั้งยังเป็นวิธีการบริหารและใช้จ่ายทรัพย์อย่างถูกต้อง อันสอดคล้องกับการพัฒนาตนเองด้วยการใช้วัตถุเป็นรากฐานในการสร้างหลักธรรมให้เกิดขึ้นตามความเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตต่อไป



หลักการออมทรัพย์(เงิน)ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

การกล่าวถึงหลักการออมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเริ่มจากการเข้าใจบทบริบทของความหมายเรื่องการออมและการจัดการทรัพย์ ดังนี้

1. ความหมายของทรัพย์ (เงิน) ทรัพย์ที่เป็นเงินนั้นได้ถูกกล่าวถึงในแง่ของการพัฒนาเชิงคุณค่าของคำว่าทรัพย์นั้น ดังนี้

1.1 ความหมายของ “ทรัพย์ และ ทรัพย์สิน” ในทางกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ทรัพย์” ไว้ในมาตรา 137 ว่าหมายถึง “วัตถุมีรูปร่าง” และได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน” ไว้ในมาตรา 138 ว่า “ทรัพย์สินหมายความรวมทั้งทรัพย์และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้” จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คำว่า “ทรัพย์” ตามความหมายในกฎหมายนั้นหมายถึง วัตถุมีรูปร่าง ซึ่งสิ่งที่จะเป็นทรัพย์ตามกฎหมายจะต้องเป็นวัตถุที่ประกอบขึ้นด้วยอนุของโมเลกุลอันทำให้เกิดเป็นรูปลักษณะต่าง ๆ ที่เราสามารถเห็นหรือสัมผัสได้ ส่วนคำว่า “ทรัพย์สิน” นั้น หมายความรวมทั้งวัตถุที่มีรูปร่างและวัตถุที่ไม่มีรูปร่างที่สามารถมีราคาและถือเอาเป็นเจ้าของได้ ทรัพย์สินจึงมีความหมายกว้างกว่าคำว่าทรัพย์ แต่เมื่อพิจารณาทั้งสองคำประกอบกันแล้วจะเห็นได้ว่าทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สิน นั่นเอง ดังนั้นทรัพย์จึงหมายถึงวัตถุมีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้เช่นกัน (ถนัด ไชยพันธ์, 2559)

1.2 ความหมายของทรัพย์ในเชิงคุณค่า การเข้าใจว่าเงินนั้นมีค่าสำหรับใช้จ่ายมาจากการให้คุณค่าของมนุษย์ ซึ่งที่จริงแล้วมาจากการพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเชิงเหตุผล ในแง่นี้จึงเป็นที่มาของการให้ความหมายของคำว่าทรัพย์ด้วยการพิจารณาจากการถือเอาเหตุผลที่มนุษย์เป็นผู้ให้ความหมาย โดยพิจารณาผ่านการใช้ความรู้สึกถึงคำว่า ทรัพย์นั้นปรากฏในแง่ของแรงผลักดันให้มนุษย์อยู่ในการครอบครองและเป็นไปในเชิงให้สยบยอมต่ออำนาจ ซึ่งการครอบครองนี้ไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติแต่เป็นไปตามอำนาจกิเลสของมนุษย์ ซึ่งนำไปสู่การพิจารณาถึงการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ด้วยเหตุผล 3 ประการคือ 1. มนุษย์แต่ละคนสนใจทรัพย์สินส่วนตัวมากกว่าทรัพย์สินส่วนรวม 2. กิจกรรมของมนุษย์จะดำเนินไปตามขั้นตอนถ้าหากแต่ละคนได้รับมอบหมายให้ดูแลในเฉพาะบางเรื่องที่เป็นทรัพย์สินของเขาเอง ในขณะเดียวกันก็จะเกิดความสับสนถ้าหากแต่ละคนจะต้องดูแลสิ่งของที่ไม่สามารถกำหนดได้ว่าเป็นของใคร 3. จะเกิดความสงบขึ้นถ้าหากแต่ละคนจะพอใจในสิ่งที่เขามี ไม่อย่างนั้นจะเกิดความทะเลาะกันหากไม่แบ่งให้ชัดเจน ด้วยเหตุผลเหล่านี้ ทรัพย์คือเงินจึงเป็นตัวอย่งการใช้เหตุผลที่สื่อให้เห็นระบบการจัดการของมนุษย์ที่ดีที่สุด เพราะหากมีจริยธรรมอยู่ในทรัพย์นั้นจะส่งเสริมให้เกิดความสุขสงบในสังคมได้ต่อไป (พระมหา ขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ), 2561)

1.3 ลักษณะของทรัพย์ จากความหมายของคำว่าทรัพย์และทรัพย์สินดังกล่าว จะเห็นได้ว่า สิ่งใดจะเป็นทรัพย์และทรัพย์สินตามความหมายของกฎหมายจะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญรวม 3 ประการด้วยกัน หากขาดลักษณะหนึ่งลักษณะใดไปก็จะเป็นทรัพย์หรือทรัพย์สิน ลักษณะดังกล่าว ได้แก่

ก. เป็นวัตถุมีรูปร่างหรือวัตถุไม่มีรูปร่างก็ได้ คำว่า “วัตถุมีรูปร่าง” หมายถึง สิ่งที่มีมองเห็นได้ด้วยตาและสามารถหยิบ จับ หรือถือได้เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบขึ้นด้วยโมเลกุลซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของสสาร ทำให้เราสามารถมองเห็นรูปร่างลักษณะได้ เช่น กระเป๋ ปากกา แก้วน้ำ โต๊ะ



เก้าอี้ รถ บ้านเรือน เป็นต้น มีข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่อง “กระแสไฟฟ้า” ซึ่งเราไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า แต่กระแสไฟฟ้าประกอบขึ้นด้วยอนุต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดเป็นกระแสไฟฟ้า อนุเหล่านี้เป็นสิ่งที่มิรูปร่าง ดังนั้น กระแสไฟฟ้าจึงถือว่าเป็นวัตถุมีรูปร่างอันจัดว่าเป็นทรัพย์สินตามกฎหมาย ดังนั้น ผู้ใดลักกระแสไฟฟ้าใช้จึงมีความผิดฐานลักทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา คำว่า “วัตถุไม่มีรูปร่าง” หมายถึง สิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา ไม่สามารถสัมผัส หยิบหรือจับได้ เช่น พลังงานน้ำตก พลังงานปรมาณู พลังลม แก๊ส เป็นต้น

ข. วัตถุนั้นอาจมีราคาได้ คำว่า “อาจมีราคาได้” หมายถึง วัตถุนั้นมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเอง กล่าวคือ ของบางอย่างถึงแม้จะไม่มีราคาที่ซื้อขายกันในตลาด แต่หากมีคุณค่าทางจิตใจของบุคคลหนึ่งบุคคลใดแล้ว ย่อมถือว่าเป็นวัตถุนั้นอาจมีราคาได้ เช่น กระดุกของบรรพบุรุษ ศพของบุพการี เลือดของมนุษย์ ชื่อสกุล เป็นต้น

ค. วัตถุนั้นอาจถือเอาได้ คำว่า “อาจถือเอาได้” หมายถึง การที่มนุษย์สามารถเข้าหวงแหน หรือเข้ายึดถือเอาเป็นเจ้าของได้ เช่น ที่ดิน บ้านเรือน รถยนต์ เงินตรา เป็นต้น สำหรับสิ่งที่มนุษย์ยังไม่สามารถเข้าถือเอาได้ เช่น ก้อนเมฆ ดวงจันทร์ ดวงดาว เหล่านี้ไม่ถือเป็นทรัพย์สินหรือทรัพย์สิน นอกจากนั้น คำว่า “อาจถือเอาได้” มิได้หมายถึงเฉพาะสิ่งของที่บุคคลอาจหยิบ จับ หรือถือเอาได้อย่างจริงจังเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงสิ่งที่ไม่รูปร่างซึ่งบุคคลสามารถแสดงอาการหวงห้ามหวงแหน หรือยึดถือไว้เพื่อตน และห้ามมิให้บุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นได้อีกด้วย เช่น บรรดาสิทธิต่าง ๆ ที่บุคคลพึงมีพึงได้ตามกฎหมาย อันได้แก่ กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน ลิขสิทธิ์ สิทธิในเครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร เป็นต้น (บัญญัติ สุชีวะ, 2530)

1.4 ความหมายของทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา ในทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายของทรัพย์สินไว้ 2 ประเภท คือ

- 1) อามิสโกคะ ทรัพย์สิน คือ สิ่งของต่าง ๆ เช่น แก้วแหวน เงินทองบ้านเรือน
- 2) ธรรมโกคะทรัพย์สิน คือ ธรรม ได้แก่ อริยทรัพย์ 7 ประการ ประกอบไปด้วย

- (1) ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ เชื่ออย่างมีเหตุผล
- (2) ศีล หมายถึง การรักษาวินัยปฏิบัติ ทั้งทางกาย วาจาและใจของตนให้เรียบร้อย

และมีความสำรวม

- (3) หิริหมายถึง ความละอายต่อบาปและกรรมชั่ว
- (4) โอตตัปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อบาปและกรรมชั่ว
- (5) พาหุสัจจะ หมายถึง ความเป็นผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาจนมีความรู้

มาก

(6) จาคะ หมายถึง การบริจาค การให้ทาน ความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือผู้อื่น

(7) ปัญญา หมายถึง ความรู้และความเข้าใจอย่างถ่องแท้ลึกซึ้งในเหตุในผล เข้าใจความดีความชั่ว เข้าใจความถูกและผิด ไม่เอาใจเข้าหาอวิชชา

ทรัพย์สินทั้ง 2 อย่างนี้ ต้องเกิดขึ้นด้วยวิธีการที่ชอบธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย ในทางพระพุทธศาสนาแยกที่มาของทรัพย์สิน 2 ด้าน คือ



1) ด้านทรัพย์สินเงินทอง เป็นทรัพย์ภายนอกที่แสวงหามาด้วยสัมมาชีพเกิดขึ้นด้วยความชอบธรรม

2) ด้านทรัพย์สินภายใน เรียกว่า อริยทรัพย์ ความดีงามต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่เป็นคุณค่าภายในตัวบุคคล มีศรัทธา ศีล เป็นต้น ในภาษาบาลีมีอีกคำหนึ่งที่ใช้แทนทรัพย์ คือ ณะนัง มีปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค คือ

- (1) สัทธาณะนัง หมายถึง ความศรัทธาที่จะไม่หาความจริงต่าง ๆ เป็นทรัพย์ทางใจ
- (2) สีละณะนัง หมายถึง การรักษาศีลไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน
- (3) หิริณะนัง หมายถึง การละอายต่อบาปเป็นทรัพย์สินทางใจ
- (4) โอตตปปะระณะนัง หมายถึง การเกรงกลัวต่อบาป
- (5) สุตะณะนัง หมายถึง การหมั่นศึกษา ค้นคว้า สดับตรับฟังในวิชาการต่าง ๆ
- (6) จาคะณะนัง หมายถึง การเสียสละ การบริจาคเพื่อกำจัดความโลภ
- (7) ปัญญาณะนัง หมายถึง ทรัพย์ คือ ความรอบรู้มีปัญญา (ถนิต ไซพพันธ์, 2559)

2. แนวคิดว่าด้วยหลักการอ้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาท หลักการอ้อมนั้นมักกล่าวไว้ในพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ความหมายของการอ้อม นิยามไว้ว่า การอ้อม คือ การประหยัด การเก็บหอมรอมริบ การถนอม และการสงวน สิ่งที่จะประหยัด หรือเก็บหอมรอมริบ ได้แก่ ทรัพย์สินเงินทอง ดังนั้น การอ้อม หมายถึงการใช้ทรัพย์สินเงินทองทั้งหลายอย่างระมัดระวังอย่างไม่ประมาท อย่างมีเหตุผล ทรัพย์สินเงินทองเป็นปัจจัยในการดำรงชีพ ต้องรู้จักเก็บรู้จักใช้การอ้อมจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะประชาชนได้รับการศึกษาเรียนรู้มีผู้แนะนำสั่งสอนให้เห็นความสำคัญ และเห็นประโยชน์ที่เกิดจากการอ้อม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้กล่าวถึงหลักการอ้อมทรัพย์ไว้ดังนี้

2.1 ลักษณะการใช้สอยทรัพย์ในพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าท่านสอนเรื่องการใช้สอยทรัพย์ที่หามาได้ไว้คือให้แบ่งทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วน คือ

1) ใช้หนี้เก่า หมายความว่า ให้พ่อแม่ผู้มีพระคุณ ตอบแทนบุญคุณที่ท่านเลี้ยงดูและสั่งสอนเรามา ทำให้เราสามารถมีชีวิตอยู่ได้

2) ใช้หนี้ใหม่ หมายความว่า ให้ครอบครัว ลูกเมีย หรือผู้อยู่ในปกครอง ที่เราสร้างขึ้นมาจากหลัง

3) ฝังดินไว้หมายความว่า ให้ทำบุญ ทำทาน แบ่งปัน สร้างสาธารณะประโยชน์ช่วยเหลือสังคม เพื่อนฝูง เมื่อในภายภาคหน้าอาจจะได้พึงพิงเงินส่วนนี้คือเงินที่จะสร้างอนาคตที่ดีให้เราในวันหน้าจนถึงชาติหน้า

4) ทิ้งเหว หมายความว่า ใช้จ่ายตามความจำเป็นเช่นการกิน อยู่ ซื้อหาปัจจัยสี่ หรือสิ่งของที่ต้องการ สาเหตุที่ท่านเรียกว่า “ทิ้งเหว” เพราะเงินในส่วนนี้ใช้เท่าไรก็ไม่เคยพอ ยิ่งใช้ก็เลสก็ยิ่งออก ท่านจึงให้ใช้แค่พอประมาณ ใช้อย่างมีสติไม่เป็นผู้ประมาทต่อการใช้จ่าย เงินในส่วนนี้ท่านไม่ได้จำกัดว่าต้องแบ่งส่วนไหนมากส่วนไหนน้อย ดังนั้นจึงควรพิจารณาอย่างระมัดระวัง แบ่งไปตามเหตุผลที่ถูกต้องตรงธรรม ไม่ใช่แบ่งไปตามอำนาจของกิเลส นอกจากนี้ท่านยังกล่าวเตือนในเรื่องการกู้หนี้ยืมสินว่า เรื่องการกู้หนี้ยืมสินนั้น จะก่อให้เกิดความทุกข์ใจกับผู้ครองเรือนเป็นอย่างยิ่ง ทางที่ดีไม่ควรเป็นหนี้โดยเด็ดขาด เมื่อเรารู้วิธีในการบริหารทรัพย์แล้ว ก็ให้นำมาใช้ด้วยความไม่ประมาทว่าเราหาได้มาก ก็ใช้มาก เพราะถ้าเราใช้โดยไม่รู้ประมาณ เราก็คงเป็นทาสของทรัพย์นั้นไปตลอด คือต้อง



2) ยถาพลสันโดษ ยินดีตามกำลังคือตนทำเต็มที่ตามศักยภาพที่มีอยู่ และได้มาแค่ไหนก็ยินดีแค่นั้น ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง

3) ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควรหมายถึงยินดีตามที่เหมาะสมกับตน ทั้งในแง่ของเพศภาวะ ฐานะทางสังคมและแนวทางการดำเนินชีวิต (อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 42 หน้า 82, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)

2.4 พุทธวิธีในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน การจัดการทรัพย์สินที่เป็นเงินนั้นเป็นไปในลักษณะของการจัดการทรัพย์สินภายนอกที่มีสาระอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) วิธีการแสวงหา และรักษาทรัพย์สิน ได้แก่ รู้จักหา รู้จักรักษา คบคนดี และวางตนเหมาะสม
- 2) หลักการจัดสรรแบ่งทรัพย์สินที่หามาได้ ได้แก่ แบ่งทรัพย์สินที่หามาได้เป็น 4 ส่วน โดยนำไปใช้เพื่อการดำเนินกิจการงานของตน 2 ส่วน ใช้ในการดำเนินชีวิต 1 ส่วน และเก็บออมไว้ 1 ส่วน
- 3) หลักการใช้จ่ายทรัพย์สินที่หามาได้ ได้แก่ ใช้จ่ายเลี้ยงตน คนในครอบครัว มิตรสหาย ใช้จ่ายป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ทำบุญ บำรุงศาสนา บำรุงภาษี เลี้ยงต้อนรับแขก และสัการะบำรุงหรือทำบุญอุทิศสิ่งที่เคารพบูชาตามความเชื่อถือ

แม้การจัดการดังกล่าวจะสอดคล้องกับการจัดการทรัพย์สินด้วยการจัดแบ่งทั้งออมและใช้ในลักษณะการออมทางด้านบุญสำหรับการยกคุณค่าของทรัพย์สินให้เป็นเรื่องจิตใจนั้นเป็นไปตามลักษณะการจัดการหรือออมทรัพย์สินภายในที่เรียกว่า อริยทรัพย์ทั้ง 7 ประการ ซึ่งได้แก่ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ สุตะ จาคะ และปัญญา ซึ่งมีความสอดคล้องเป็นเหตุเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน เพราะปรากฏในตอนพระพุทธเจ้าตรัสพระราหูลุมารได้ทรงมีพระเสาวนีย์ว่า “แน่ราหูลสมณนั้นเป็นบิดาของเจ้า เจ้าจงไปทูลขอทรัพย์มรดกเถิด” จึงเข้าไปกราบทูลขอว่า “พระสมณะได้โปรดประทานทรัพย์มรดกแก่หม่อมฉัน พระสมณะได้โปรดประทานทรัพย์มรดกแก่หม่อมฉัน” ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเรียกท่านพระสารีบุตรมารับสั่งว่า “สารีบุตรถ้อยคำอย่างนั้นเธอจงให้ราหูลุมารบรรพชาเถิด” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 105 หน้า 164-165, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การมอบทรัพย์สินอีกอย่างให้กับพระราหูลือเป็นการจัดการทรัพย์สินภายในเป็นวิธีการจัดการทรัพย์สินภายนอกได้พร้อมกัน กล่าวคือ เมื่อทรัพย์สินภายในที่พระพุทธเจ้ามุ่งจัดการนั้นอาจไม่ได้ตรงกับทรัพย์สินคือเงินอันเป็นภายนอกก็จริง แต่การใช้หลักการนี้ตรวจสอบถือเป็นแนวทางเดียวกันในการจัดการร่วมกัน เพราะไม่มีทรัพย์สินไหนที่มีคุณค่าหากเราไม่ให้คุณค่าก่อน และคุณค่าเป็นลักษณะเชิงนามธรรม เมื่อใจให้คุณค่ากับเงินจึงเป็นรูปแบบการสร้างจิตใจให้อยู่เหนือกว่าการที่เงินมีคุณค่าเหนือจิตใจ จึงเป็นวิธีการหลักการภายในในการปฏิบัติอันเป็นการใช้ทรัพย์สินภายใน ควรใช้โดยการรักษา สติ สัมปชัญญะ และความไม่ประมาท (พระครูปราโมทย์สีลคุณ, 2560)

สรุป จากหลักการออมทรัพย์สินเป็นวิธีการจัดการทรัพย์สินด้วยการออมและใช้ให้เกิดประโยชน์ ขณะเดียวกันก็เป็นการใช้วัตถุภายนอกเป็นเครื่องในการพัฒนาจิตใจ จึงมีการพิจารณาถึงการที่คนมีจิตใจเป็นบุญเป็นกุศลก็จะสามารถออมทรัพย์สินและใช้จ่ายได้อย่างเป็นประโยชน์ เหมาะสมและถูกต้อง

ข้อพิจารณาเรื่องหลักการออมทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

การจัดการเรื่องการออมทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้เสนอผ่านหลักการปฏิบัติต่อทรัพย์สินดังนี้

1. การพิจารณาเชิงสังคม เป็นวิธีการจัดการทรัพย์สินผ่านการตรวจสอบด้วยการพิจารณาเชิงสังคมที่พิจารณาทรัพย์สินออกเป็นเครื่องมือในการสร้างการอยู่ร่วมกันในทางสังคม โดยเป้าหมายหนึ่งเดียวของเงิน เงินไม่มีประโยชน์อื่นใดนอกจากเป็นวิธีบรรลุนิยาม (สกีเดลสกี โรเบิร์ต 2558) เงินจึงถูกนำเสนอในแง่ของการเป็นสื่อกลาง และสะท้อนให้เห็นว่าเงินนั้นเป็นคุณค่าที่สังคมใช้ยกย่องมนุษย์ผู้สั่งสมเงินได้จำนวนมากจึงถูกมองว่าเป็นคนที่ควรยกย่องเชิดชู ดังที่ปรากฏในพระพุทธานุญาตวาทที่กล่าวถึงเรื่องจุลลศรัทธาตั้งตัวจากการเห็นหนูตายตัวเดียว เป็นการออมเงินจากการใช้หนูนั้นเป็นค่าแลกเปลี่ยนต่างๆ จนสามารถเก็บสะสมเงินได้เป็นจำนวนมาก และกลายเป็นเศรษฐีในที่สุด พระพุทธเจ้าได้ตรัสยกย่องบุคคลนี้ว่า บุคคลผู้มีปัญญารู้จักใคร่ครวญ ย่อมตั้งตนได้ด้วยทรัพย์สินอันเป็นต้นทุน แม้มีประมาณน้อย เหมือนคนก่อไฟกองน้อย ให้เป็นกองใหญ่ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2527) หากพิจารณาการสะสมเงินจนเป็นที่ยกย่องนั้น ไม่ใช่มาจากคุณค่าของเงินภายนอก แต่เป็นการยกย่องถึงคุณธรรมภายใน เช่นเรายกย่องคนมีปัญญามากกว่าจะยกย่องคนมีทรัพย์ แต่ไม่มีปัญญา เพราะไม่นานทรัพย์นั้นก็หมดไปได้ แต่คนมีปัญญาย่อมสามารถหาทรัพย์และสะสมทรัพย์นั้นไว้ได้ ซึ่งคนที่ออมทรัพย์ได้จึงต้องมีคุณธรรมประกอบจึงจะถือว่าเป็นการออมทรัพย์ที่สังคมยกย่องและถือว่าเป็นรูปแบบการออมที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

อีกประการหนึ่งการออมทรัพย์อันเป็นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงแรงงานให้เป็นเงิน (มาร์กซ์ คาร์ล, 2559) เป็นวิธีการเข้าใจถึงการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินกับแรงงาน การพิจารณาจากสังคมแบบนั้นเป็นเชิงรูปธรรม แต่ในพระพุทธานุญาตวาทถือว่าแรงงานกับเงิน มีคุณค่าในเชิงการแลกเปลี่ยนก็จริง แต่ที่เหนือกว่านั้นคือการได้ทรัพย์มาแล้ว จะเน้นไปที่การใช้เพื่อบำรุงตนเอง บำรุงมารดาบิดา บำรุงบุตร ภรรยา ทาส กรรมกร และคนใช้ให้เป็นสุข บริหารให้เป็นสุข โดยชอบด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรมได้มาโดยธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 41 หน้า 64, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แม้ทรัพย์ที่ได้มานั้นจะหมดไปกับการสร้างบำรุงเลี้ยงบุคคลอื่นก็ดูเป็นเรื่องปกติ การออมทรัพย์โดยไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์แก่สังคมหรือแก่ชุมชนจึงถูกมองว่าเป็นความตระหนี่ และไม่ใช้ทรัพย์ให้ก่อเกิดประโยชน์แทน เหมือนกับแอ่งน้ำที่ใสบริสุทธิ์แต่อยู่กลางป่า มีสัตว์ร้ายอยู่รอบข้างจึงไม่มีประโยชน์อะไร เงินที่ไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ก็เช่นกัน (พระมหาวิบูลย์ กิตติเมธี (เหมประไพ), 2561)

2. การพิจารณาเชิงจริยธรรม ในเชิงจริยธรรมนั้นการออมทรัพย์ถือเป็นวิธีการที่พระพุทธานุญาตวาทมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการทรัพย์สินคือเงิน โดยปรากฏในลักษณะของการใช้ทรัพย์สินเป็นฐานของการยกย่องกันฝากเครื่องมือคือทรัพย์ ไม่ใช่เป้าหมายที่บุคคลจะต้องมีเงินก่อนจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ การจัดการทรัพย์สินจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ให้เกิดคุณค่าที่แท้จริง ดังปรากฏในข้อพิจารณาของพระพุทธานุญาตวาท ดังนี้

2.1 หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการออมทรัพย์(เงิน) สอดคล้องกับการดำรงชีวิต จากการศึกษาหลักคำสอนพระพุทธานุญาตวาท เป็นหลักการดำเนินชีวิตที่สุจริตทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ การศึกษาหลักคำสอนของพระพุทธานุญาตวาทนอกจากจะเป็นคำสอนให้เข้าถึงสัจจะธรรมโดยมีนัยทางจริยธรรมและศีลธรรมของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่งแล้วยังมีแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต การจัดการสินทรัพย์เพื่อการดำรงอยู่อย่างเหมาะสมและมีความสุข



2.2 การแบ่งทรัพย์สินเป็น 4 ส่วน โดย 1 ส่วนคือการออม ถือเป็นเงินเพื่ออนาคต เพื่อเวลาฉุกเฉิน เพื่อใช้ในสิ่งที่อยากได้หรืออยากทำ เป็นการแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งเก็บสะสมไว้สำหรับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ โดยเฉพาะคฤหัสถ์ หรือผู้ครองเรือนได้นำไปปฏิบัติ จะเป็นผลให้เกิดกุศลในชีวิต คือทำให้วางแผนชีวิตที่ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ครองสติได้ดี จะทำการสิ่งใดก็ประสบความสำเร็จ เนื่องจากการวางแผนและการปฏิบัติที่เหมาะสมและถูกต้อง

2.3 อริยทรัพย์ มี 7 คือ 1) ศรัทธา เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ 2) ศีล รักษาศีลทั้งกาย วาจา ใจ 3) หิริ ความละอายบาป 4) โอตตัปปะ ความสะดุ้งกลัวบาป 5) พาหุสัจจะ ความเป็นคนมีข้อมูลมาก 6) จาคะ มีความเสียสละ พร้อมเสียสละ 7) ปัญญา รอบรู้สิ่งที่มีประโยชน์ และไม่มีประโยชน์ จัดว่าเป็นพุทธวิธีในการแก้ปัญหาคฤหัสถ์ หรือผู้ครองเรือน ให้มีความสงบสุขด้วยการออมทรัพย์ภายนอกและการออมทรัพย์ภายใน

2.4 การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยมเพื่อแก้ปัญหาการขาดความเพียร ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ ปัญหาการคบคนพาล ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ อันก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับสังคม และระดับประเทศ

2.5 หลักสันโดษ คือมุ่งให้บุคคลพึงพอใจในสิ่งของหรือทรัพย์สินที่ตนเองได้มาและใช้จ่ายในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ให้บุคคลรู้จักประมาณ ได้แก่ การประหยัดและรู้จักออม ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ้งเฟ้อเพื่อความอยู่อย่างสงบเรียบง่าย และโปร่งใส ไม่ทะเยอทะยานต่อสู้และเบียดเบียนบุคคลอื่น ไม่เอาเปรียบเปรียบกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขในคัมภีร์ มังคลาทิพนี ได้ให้ความหมายของคำว่า สันโดษ ไว้ 3 นัยคือ ยินดีสิ่งที่ตนมีอยู่ ยินดีในสิ่งที่มิได้อยู่ และ ยินดีด้วยใจที่เสมอ (ด้วยใจที่มั่นคง)

หลักสันโดษ ตีความในแง่สังคม คือการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมบนฐานของการพึ่งพาอาศัยกันด้วยปัจจัย 4 คือต้องการให้คฤหัสถ์ หรือผู้ครองเรือน ยินดีพอใจเฉพาะปัจจัยตามที่ตนมีตามที่ตนได้ (อิติตรปัจจัย) ไม่ให้มีความปรารถนาเกิน (อตริจโน) และไม่ให้เป็นโลภเกิน (อติโลภ) กว่าขอบเขตปัจจัยของตนนั้นไป เพราะการปรารถนาเกินหรือโลภเกิน ก็คือการปรารถนาล้ำเข้าไปในเขตแดนปัจจัยของคนอื่น ย่อมจะเป็นที่มาของปัญหาความขัดแย้งและการละเมิดสิทธิของกันและกัน นอกจากนั้น ยังจะเป็นที่มาของการเบียดเบียนและการสร้างภาระให้แก่ชุมชนฆราวาสมากยิ่งขึ้นด้วย

บทสรุป

การจัดการเกี่ยวกับการเงินควรจะมีการยืดหยุ่น เพื่อปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ในช่วงเวลาต่าง ๆ ของชีวิตสมดังคำสุภาษิตไทยที่ว่า “มีสสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์ จงมักน้อยกินน้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน” ซึ่งเป็นสุภาษิตของสุนทรภู่ มหาวีเอกของไทยที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการเงินได้ทุกยุคทุกสมัย การบริหารการเงินที่ดีจะทำให้เราใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข มีการบริหารจัดการทรัพย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาใช้จ่ายอย่างประหยัดเก็บออมเงินเอาไว้ใช้ในยามที่จำเป็น

เอกสารอ้างอิง

ณัฏ ไซพันธ์. (2559). “บริหารทรัพย์ บริหารธรรม: พุทธวิธีในการบริหารจัดการทรัพย์สิน”.



วารสาร มจร การพัฒนาลัทธิ. 1(3), หน้า 71-74.

บัญญัติ สุชีวะ. (2530). คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

พระครูปลัดสิริสุธรรมโน (ด้านประสิทธิ์) และคณะ. (2563). “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม”.วารสารมหาจุฬานาครธรรม, 7(4), หน้า 147-160.

พระครูปราโมทย์สีลคุณ และคณะ. (2560). “การดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อทรัพย์ตามแนวพุทธปรัชญา”. วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 22(1), หน้า 132-145.

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ). (2561). เงินกับคุณค่าทางจริยะ : กรณีพระภิกษุจับเงิน.

วารสารมหาจุฬานาครธรรม, (5)1, 1-15.

พระสัญญา พุทธญาโณ (สร้อยสุวรรณ) และคณะ. (2563). การบริหารทรัพย์ (เงิน) ตามหลักพุทธศาสนา. วารสารพุทธศาสนาเพื่อสันติ, 1(1), 28-38.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2527). พระไตรปิฎกและอรรถกถาภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มาร์กซ์ คาร์ล. (2559). ว่าด้วยทุน เล่ม 1. แปลโดย บุญศักดิ์ แสงระวี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชุมนุมศิลป์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

สก็อตต์ โรเบิร์ต. (2558). เคนส์ : ความรู้ฉบับพกพา. กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิงเฮาส์.



พุทธประวัติ: การเล่าเรื่องบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท Biography of Buddha: A Narration of Prominent Person in Theravada Buddhism

พระครูสังฆรักษ์ธวัช เทชธมฺโม (ขำเมือง)

PhrakrusangkharakThanawat Techadhammo (Khummuang)

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author Email: 6201101014@mcu.ac.th

Received November 8, 2023; Revised November 17, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเล่าเรื่องพุทธประวัติในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการศึกษาเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาพุทธประวัติเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้ามีปรากฏทั้งในส่วนที่เป็นประวัติศาสตร์ตั้งแต่ประสูติจนกระทั่งปรินิพพาน เนื้อหาเกี่ยวกับการกำเนิดมนุษย์และความเป็นใหญ่ของพระราชาที่มาจากความเชื่อเรื่องเทพ เนื้อหาอีกส่วนเกี่ยวข้องกับวิธีการปฏิบัติตนที่แตกต่างจากบุคคลสามัญทั่วไปอันแสดงให้เห็นความเป็นเลิศเหนือกว่าเทพหรือศาสดาอื่นๆ ในยุคสมัยนั้น เนื้อหาอีกส่วนเกี่ยวกับข้อปฏิบัติและการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า ส่วนวิธีการเล่าเรื่องพุทธประวัติเป็นการผสมกันระหว่างการเล่าเชิงเปรียบเทียบอ้างอิงเอาจากความเชื่อในสังคม และความเชื่อในเรื่องบุคคลสำคัญที่ต้องมีอัตลักษณ์พิเศษ อีกทั้งวิธีการเล่าต้องโยงไปหาผู้ฟังที่ไม่เข้าใจหนังสือแต่เข้าใจรูปภาพและการใช้วิธีการเล่านิทานอันเป็นการเล่านิทานพื้นบ้านเข้ากับพุทธประวัติที่มีความเกี่ยวข้องกัน

คำสำคัญ: พุทธประวัติ; การเล่าเรื่อง; พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

This article was purposely made to study a narration of Biography of Buddha in Theravada Buddhism. It employed the documentary methodology and was found that the content of the Biography of Buddha relates to the history and miracles of the Lord Buddha. They appear in the historical parts from his birth until his death. In addition to the content started with the birth of humans and the supremacy of the king that comes from the belief in gods. Moreover, the content concerns how to behave differently from ordinary people, which shows superiority over other gods or prophets. In the other hand, the content is the practices and teachings of the Buddha. When it comes to a narration of Biography of Buddha, it is a combination of



allegorical storytelling and references to beliefs in society. and beliefs about prominent people who must have special identities. In addition, the method of storytelling must be connected to listeners who do not understand the book but understand the pictures and the use of storytelling methods, which are telling folk tales with the history of the Buddha that are related.

Keywords: Biography of Buddha; A Narration; Theravada Buddhism

บทนำ

พุทธประวัติถือเป็นการเล่าเรื่องประวัติของพระพุทธเจ้า ในการเล่าพุทธประวัติที่ผ่านมานั้นมีปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกตามลำดับเหตุการณ์ และปรากฏในการเล่าพุทธประวัตินั้นมีปรากฏในพระบาลีพระไตรปิฎกที่รวบรวมไว้ด้วยพระองค์เอง แต่มีปัญหาที่คือการเล่าของพระสังคิติกายจารย์นั้นไม่ได้เขียนไว้ติดต่อกันไปตลอดเรื่อง จึงเป็นการลำบาก ตามที่พระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า เรื่องพุทธประวัตินั้นไม่ปรากฏในบาลีจนตลอดเรื่อง มีแต่ในบาลีเป็นตอนๆ เช่น ประสูตรในมหาปทานสูตรแห่งที่ฌณิกาย บางครั้งก็เล่าตอนยังทรงพระเยาว์ในติกนิบาต อังคุตตรนิบาต เป็นต้น จนต่อมาพุทธทาสภิกขุก็มองเห็นปัญหาดังกล่าวนี้จึงได้เก็บพระบาลีมาอย่างเดียวยังไม่ปะปนกับอรรถกถาอย่างที่เหมาะสมเจ้าข้า เรียบเรียงไว้ แต่เน้นไปที่พระบาลีจากพระโอษฐ์เอง เพราะการเล่าเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงเล่าเองจึงจะมีน้ำหนักยิ่งกว่าเนื้อหาที่อรรถกถาเล่าต่อกันมา (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

จากประวัติศาสตร์การเขียนประวัติโดยเฉพาะพุทธประวัตินั้นมีรูปแบบการเรียบเรียงเป็น 3 อย่างคือ 1. พุทธประวัติที่มุ่งให้คนทั่วไปเกิดความเลื่อมใส เป็นการกล่าวถึงคนส่วนใหญ่ที่ไม่ใช่นักศึกษา เรื่องราวเน้นหนักไปทางปาฏิหาริย์ เช่น หนังสือปฐมสมโพธิ เป็นการเน้นให้เกิดผลคือยึดเหนี่ยวน้ำใจคนให้ติดแน่นในศาสนาของตน แต่เนื่องจากมุ่งหนักไปในทางปาฏิหาริย์ ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายขึ้นแก่พวกนักศึกษาหรือนักปฏิบัติธรรมโดยตรง 2. พุทธประวัติที่มุ่งทางด้านานหรือประวัติศาสตร์ เป็นการแสดงเรื่องราวให้คนทั้งหลายเห็นว่าเป็นความจริง และมีหลักฐานตามกฎเกณฑ์แห่งวิชาประวัติศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ อันเป็นที่สนใจของนักศึกษาแห่งสมัยปัจจุบันนี้ 3. พุทธประวัติที่มุ่งเน้นสำหรับศึกษาชีวิตแห่งการปฏิบัติธรรมตั้งแต่ออกผนวชจนตรัสรู้และประกาศธรรมจนวาระสุดท้ายคือนิพพาน โดยไม่ได้สนใจเรื่องปาฏิหาริย์หรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ แนวนี้เป็น การมุ่งไปที่ธรรมะล้วนๆ คือแสดงข้อธรรมะให้ปรากฏชัดในทุกอากัปกิริยาของพระพุทธองค์ เพื่อเป็นหลักการแก่ผู้หวังดำเนินตาม (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

การเล่าเรื่องหรืออิทธิพลของการเล่าเรื่องพุทธประวัติที่ถูกนำเสนอในอดีตจึงได้ถูกขยายออกตามความต้องการของชุมชนที่ในอดีตนั้น ภาษาและวรรณกรรมอินเดียที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธนั้นจะเป็นที่รับรู้ในส่วนของชนชั้นนำ ส่วนประชาชนคนสามัญเขียนไม่ได้อ่านไม่ออก เข้าไม่ถึงอักษร ภาษาและวรรณกรรม ไม่ว่าจะเป็นทาน ชาดก คัมภีร์ต่างๆ คนพื้นเมืองจะรู้บ้างสมัยหลังๆ ก็ผ่านการบอกเล่าจากนักบวชและผู้รู้อื่นๆ ผ่านวิธีการถ่ายทอดแบบท่องจำกันและบอกเล่าเรื่องราว ในช่วงต้นเน้นไปที่การเล่าแบบนิทานและชาดกผ่านรูปปั้นหรือรูปสลักหิน ก่อนจะกลายเป็นการเล่าเรื่องที่เน้นประวัติหรือคติที่โยงกับคติจักรพรรดิราช คติโพธิสัตว์ คติธรรมราช ล้วนเป็นการสร้างสรรค์ให้เกิดการสรรเสริญ



และขยายการรับรู้กันในแง่ของการสร้างความศรัทธาต่อบุคคลผู้เป็นศาสดาที่มีพลังอำนาจเหนือกว่าคนทั่วไปให้เป็นราชาหรือกษัตริย์ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ผ่านภาษาและวรรณกรรมเหล่านี้ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566)

การเล่าพุทธประวัติจึงเป็นรูปแบบของการเล่าเรื่องถึงบุคคลสำคัญที่มีลักษณะพิเศษทางด้านบุคลิกที่มีทั้งปาฏิหาริย์ ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์จริง อีกทั้งยังมีการปฏิบัติตนที่เป็นต้นแบบ แต่ถึงอย่างนั้นอิทธิพลต่อการเล่าเรื่องนี้อาจจะไม่ได้แผ่หลายสำหรับคนอื่นทั่วไป หรืออาจจะมีก็ไม่ได้ระบุไว้ในทั้ง 3 รูปแบบนี้อย่างครบถ้วน หากจะมีครบถ้วนก็ต้องเป็นบุคคลที่ถูกยกให้เห็นเอกบุคลหรือเอกบุรุษที่ไม่มีคนอื่นมาเทียบเคียงได้ บทความนี้จึงต้องการเสนอวิธีการเล่าเรื่องบุคคลสำคัญโดยเฉพาะพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งนี้การเล่าเรื่องอาจมีองค์ประกอบทางภาษาและวรรณกรรมที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัย แต่ก็ยังคงมีองค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างของเรื่องเล่าที่สำคัญคือ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เพื่ออะไรอยู่ เพียงแต่จะเน้นไปที่อะไร หรือส่วนไหนมากกว่ากัน หากเน้นว่าใครก็จะเน้นไปที่ปาฏิหาริย์ แต่เมื่อเน้นไปที่ทำอะไร ที่ไหนก็จะเน้นไปทางประวัติศาสตร์ หรือเพื่ออะไรก็เน้นไปที่การปฏิบัติตนและการเป็นต้นแบบ โดยบทความนี้จะได้วิเคราะห์องค์ประกอบและเสนอพื้นที่การเล่าเรื่องอันเป็นอัตลักษณ์ต่อไป

เนื้อหาและวิธีการเล่าพุทธประวัติในพระพุทธศาสนาเถรวาท

การเล่าเรื่องในวรรณกรรมพระพุทธศาสนานั้นมีรูปแบบการเล่าเรื่องเนื้อหาที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วง ซึ่งหลักใหญ่ๆนั้นจะพบว่า

1. การเล่าเรื่องในพระไตรปิฎก เนื้อหาในพระไตรปิฎกประกอบไปด้วยเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลผู้เป็นเลิศหรือเป็นใหญ่ในลักษณะต่างๆ เช่นข้อความว่า บรรดาสัตว์ผู้มีอติภาพใหญ่ ราชูผู้เป็นจอมอสูรเป็นเลิศ บรรดากามโกศิบุคคล พระเจ้ามันธาดุเป็นเลิศ บรรดาบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ มารผู้มีบาปเป็นเลิศ พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวโลกกล่าวว่า เป็นเลิศในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 21 ข้อ 15 หน้า 27, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เนื้อหานี้ยังเกี่ยวข้องกับบุคคลที่อยู่เหนือบุคคลอื่น เป็นการแสดงให้เห็นลักษณะความยิ่งใหญ่ของบุคคลเมื่อเทียบกับตามวิสัยของสิ่งที่ปรากฏในโลกนั้น อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจโลกนั้นอย่างแจ่มแจ้ง ดังข้อความเล่าอีกว่า “ทั้งโลกนี้และโลกอื่น ตถาคตผู้ทราบคืออยู่ได้ประกาศไว้ชัดแจ้งแล้ว ทั้งที่ที่มารไปไม่ถึง และที่ที่มฤตยูไปไม่ถึง ตถาคตผู้รู้ชัดเข้าใจได้ประกาศไว้ชัดแจ้งแล้ว เพราะความรู้โลกทั้งปวง” (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

ส่วนวิธีการเล่าเรื่องนั้นเป็นลักษณะการเรียงร้อยเรื่องราวที่มีองค์ประกอบของหลักธรรมผสมกับเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับพระพุทธเจ้า อย่างเนื้อหาในธรรมจักกัปปวัตตนสูตรที่เล่าถึงเนื้อหาในส่วนเรื่องเล่าผสมกับการแสดงธรรมและผลที่เกิดขึ้นตามมา รวมถึงตำนานผ่านชาดกอันเป็นการเล่าผสมกันระหว่างร้อยแก้วและร้อยกรอง โดยอ้างถึงบุคคลทำอะไรที่ไหนและทำอย่างไร อันเป็นหลักพื้นฐานของเรื่องเล่า ซึ่งการเล่าดังกล่าวนี้ใช้วิธีการเขียนแทนการเล่าเรื่องด้วยการพูด เมื่อเป็นอย่างนั้น ความแตกต่างกันระหว่างภาษาพูดกับภาษาเขียนอาจจะไม่ปรากฏจากคำร้อยกรอง แต่เนื่องจากเรื่องเล่า

ต้องการนำเสนอศิลปะแห่งการเล่าเรื่องจึงปรากฏมีบทร้อยกรองในเรื่องราวเพื่อสร้างความเพลิดเพลินให้กับการเล่าเรื่องนั้นๆ

อีกทั้งบทสนทาระหว่างตัวละครก็เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องเล่าที่ถูกใส่เข้ามาในบทร้อยแก้ว และเป็นวิธีการเล่าเรื่อง ทำให้เกิดเป็นการผสมผสานระหว่างตำนานและเรื่องเล่าที่แนบชิดกันมากขึ้น โดยตำนานโบราณนั้นมาจากเรื่องเล่า และภายหลังจึงมีการเติมแต่งให้มีองค์ประกอบของพื้นหลังหรือสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ในยุคสมัยนั้นเข้าไปด้วย จึงทำให้องค์ประกอบของเรื่องเล่าเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการเล่าเรื่อง แต่อย่างไรก็ตาม บทร้อยกรองนั้นช่วยทำให้ดูเป็นเรื่องราวเท่านั้น ขณะที่บทร้อยแก้วถือเป็นโครงสร้างของเรื่องเล่าตามรูปแบบของพระสูตรแต่ละนิกาย (T.W.Rhys Davids, 1997)

2. การเล่าเรื่องในสมัยหลังพุทธกาล เนื้อหาส่วนใหญ่ที่ปรากฏในเรื่องเล่าในสมัยหลังพุทธกาล เป็นไปลักษณะของการยกย่องบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมในแต่ละสมัยอย่าง เรื่องเล่าสมมติราชคือพระราชา หรือกษัตริย์ ล้วนแต่มีเนื้อหาที่ถูกนำไปโยงกับบุคลิกลักษณะของพระพุทธเจ้า จะพบว่าคนที่เป็นกษัตริย์จะต้องมีคุณธรรมที่แตกต่างคนอื่นไม่ใช่คนที่พิเศษต่างจากคนอื่น แต่เป็นมนุษย์เสมอกันแต่เกิดขึ้นโดยธรรม มิใช่เกิดขึ้นโดยอธรรม ธรรมจึงเป็นสิ่งประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566) การเล่าเรื่องกษัตริย์ที่ถือว่าเป็นที่รวมถึงคติความเชื่อพระโพธิสัตว์ที่ได้ถูกนำมาเล่าในแง่ของนิทานธรรมบทและชาดกที่สอดคล้องกับบุคลิกลักษณะของผู้เป็นเลิศทางโลกและทางธรรม

ส่วนวิธีการเล่าเรื่องเป็นการนำเสนอเรื่องเล่าในสมัยพุทธกาลได้ใช้รูปแบบภาษาหรือเรื่องเล่าที่ใกล้เคียงกับยุคนั้นมาเป็นข้อเปรียบเทียบ ซึ่งจะพบว่า สังคมชาวพุทธได้อยู่ท่ามกลางเรื่องเล่าในสมัยใกล้เคียงกันอย่างรามายณะและมหาภารตยุทธ อันเป็นเรื่องเล่าที่ถูกมองว่ามีความสมบูรณ์ที่สุดที่จะนำมาเป็นแบบในการเปรียบเทียบการเล่าเรื่อง จะพบว่าเรื่องเล่าทั้งสองเรื่องนั้นมีรูปแบบการดำเนินเรื่องในแง่ของการเสนอเรื่องคุณธรรม แม้โดยเนื้อหาจะไม่ได้อ้างอิงเหตุการณ์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องด้วย แต่มีรูปแบบการอ้างอิงคล้ายกันในเรื่องอาชยาน (Akhyana) (T.W.Rhys Davids, 1997) อันเป็นวิธีการเล่าเรื่องจากการนำข้อความจากคัมภีร์มหาภารตและรามายณะมาอธิบายด้วยการอ้างอิงถึงข้อความที่มีปรากฏในนั้น รวมถึงการนำวัฒนธรรมของการบอกเล่าถึงเรื่องเล่าต่างๆ ที่จะมีในอนาคต ซึ่งต่อมาได้ถูกนำเสนอในแง่ของดนตรี และการเต้น อันเป็นวิธีการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่องในวัฒนธรรมที่ต่างกันไป

คติชนกับการเล่าเรื่องพุทธประวัติ

การกล่าวเรื่องพุทธประวัติถือว่าเป็นรูปแบบที่มีรายละเอียดและกระบวนการเล่าที่สืบทอดมาจากยุคสู่ยุค รุนสู่รุ่นตามลักษณะการเล่าเรื่องจนเกิดเป็นสำนวนท้องถิ่นของนิทานเรื่องหนึ่ง เป็นวิธีการการปรับตัวเพื่อให้เรื่องเล่านี้เป็นที่แพร่หลายในบริบทต่าง และเป็นไปในแต่ละท้องถิ่นซึ่งต้องปรับให้เรื่องเล่านั้นดำรงอยู่ได้ในแต่ละท้องถิ่นตามรสนิยมของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ (ศิริพร ณ ถลาง, 2548) อีกทั้งยังเป็นการปรับตัวของเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงเข้ากับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป เช่น พุทธประวัติตอนหนึ่งที่เล่าถึงการออกบวชนั้นมีปรากฏในพระพุทธานุสาเถราวาทาว่าเป็นการตรัสรูถองถึงความเกิดแก่ เจ็บตาย บุตรและภรรยาจนรำพึงไปถึงว่า ฆราวาสคับแคบเป็นทางมาแห่งธุลี ส่วนบรรพชาเป็นโอกาสว่าง ผู้อยู่ครองเรือนจะประพฤดิพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ไม่ใช่เรื่องง่าย ถ้าเผลอเพียงพลงผม



และหนด ครองผ้าย้อมน้ำฝาดออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่มีประโยชน์เกี่ยวข้องด้วยเรือน (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ขณะที่ในพุทธประวัติแบบมหายานนั้นเล่าถึงตอนออกบวชนั้นมาจากเรื่องการทะเลาะกันระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์กับกรุงเทวทหะเรื่องการแย่งน้ำกัน เจ้าชายสิทธัตถะพยายามเสนอให้ศากยะอย่าได้ทำสงคราม การเสนอนี้ได้ถูกปฏิเสธเนื่องจากข้อความว่า ขึ้นชื่อว่าเรื่องสงครามอันผู้ที่เกิดมาในวรรณะกษัตริย์จะต้องกระทำ ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงพวกพ้องพี่น้องหรือผู้ใด สงครามไม่ยกเว้นแก่ใคร แม้จะต้องประหารกับพี่น้องของตนเอง กษัตริย์ประกอบสงครามเพื่ออาณาจักรของตน มิใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตน (เสฐียร พันธรั้ง, 2554) การที่มีการขยายเนื้อหาตรงนี้จึงเป็นการใช้คติชนปรับเนื้อหาให้เข้ากับบริบทแวดล้อม โดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับสงครามอย่างที่ปรากฏในเรื่องเล่ามหาภารตยุทธ์ของศาสนาฮินดูที่มองว่าเรื่องธรรมะเป็นเรื่องใหญ่กว่าเรื่องตนเอง ตรงนี้มาจากคติชนเรื่องเล่าที่เป็นพื้นฐานของการผนวกไว้กับเรื่องบุคคลสำคัญ ตรงนี้เองจึงปรากฏวิธีการเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับคติชน ดังนี้

1. การเล่าเรื่องพุทธประวัติในพระไตรปิฎก เป็นการเล่าเรื่องพุทธวงศ์ในพระพุทธานุสาหรณวาทในมหาปทานสูตร อันเป็นการเล่าเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าในอดีตที่มีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่โดยโครงสร้างของการปฏิบัติและการรู้แจ้งความจริงล้วนมุ่งไปหาวิธีการที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์เป็นผู้ตัดธรรมเครื่องเน้นซ้ำได้แล้ว ผู้ตัดทางได้แล้ว ผู้ตัดวัฏฏะได้แล้ว ผู้ล่วงทุกข์ทั้งปวงได้แล้ว ทั้งโดยพระชาติ พระนาม พระโคตร พระชนมายุ คู่พระอัครสาวก และการประชุมพระสาวกว่า ‘แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเหล่านั้นจึงมีพระชาติอย่างนี้’ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 10 ข้อ 15 หน้า 9, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การระบุถึงพระพุทธเจ้าจึงเป็นการระบุถึงข้อมูลอันเป็นอัตลักษณ์ของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ที่จะช่วยยืนยันความจริงก่อนที่เนื้อหาที่เป็นรายละเอียดในส่วนอื่นจะมุ่งอธิบายพระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสีในอดีตผ่านการเล่าถึงความเป็มาของการดำเนินชีวิตอย่างละเอียดอ้างถึงตั้งแต่อยู่ชั้นดุสิตจนกระทั่งได้บรรลุธรรมจนมีเทวดามาปรากฏให้แสดงธรรมซึ่งเป็นการย้อนถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างพระพุทธเจ้าในอดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีวัตรปฏิบัติในการแสดงธรรมแก่เหล่าเทวดาและมนุษย์นั้นไม่แตกต่างกัน ซึ่งลักษณะการเล่าเรื่องนี้ได้กลายเป็นการเชื่อมต่อกันของพุทธวงศ์และกลายเป็นลักษณะการเล่าถึงความหลากหลายของพระพุทธเจ้าแต่มีส่วนที่สัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันในแต่ละชาตินั้นอย่างแยกไม่ออกตามคติเรื่องเล่าในพระพุทธานุสาหรณวาท

การเล่าเรื่องแบบเชื่อมสัมพันธ์กันของพระพุทธเจ้านั้นกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการเล่าที่เต็มไปด้วยปาฏิหาริย์ เช่นพระพุทธเจ้าจะต้องมีการแสดงฤทธิ์กระทำยมกปาฏิหาริย์ในอากาศกลางหา (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 33 ข้อ 4 หน้า 701, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพราะพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ต่างยืนยันว่าทั้งเทวดาและมนุษย์ในโลกนั้นยังไม่ได้เตรียมพร้อมสำหรับยอมรับพระองค์หรือคำสอนของพระองค์ จึงจำเป็นจะต้องแสดงฤทธิ์ให้คนเหล่านั้นพร้อมก่อน และการจะสร้างการยอมรับได้นั้นล้วนมาจากการที่เหล่าพระภิกษุหรือพระสาวกอย่างพระสารีบุตร ต่างสอบถามถึงการปฏิบัติเพื่อเป็นพระพุทธเจ้านั้นมีความเป็นมาอย่างไร และเมื่อจัดแบ่งการเล่าเรื่องในพุทธวงศ์จึงเป็นการเล่าเรื่องใน 2 ลักษณะคือ

ก. การเล่าแบบพุทธวงศ์ เป็นการเชื่อมต่อดวงค์ของพระพุทธเจ้าตั้งแต่การเป็นสุเมธดาบสจนถึงพระสมณโคดมอันเป็นวิธีการเล่าเรื่องตามคัมภีร์ชาดกที่สร้างเครื่องมือในการอธิบายถึงการ



เชื่อมโยงกันของพระพุทธเจ้าในอดีตจนถึงการเป็นพระพุทธเจ้านามว่าสมณโคตม การเล่าเรื่องแบบนี้ เป็นวิธีการเชื่อมโยงคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกันระหว่างจิตใจและการมุงบรรลุ เข้ากับร่างกายที่ปรากฏในแต่ละช่วงเวลาตามคำอธิบายของการเวียนว่ายตายเกิด อีกอย่างหนึ่ง ตามธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติและร่างกายนั้นปรากฏในการเล่าเรื่องแบบเดียวกับการเล่าในชาดก หากพิจารณาการเล่าเรื่องในชาดกนั้นเป็นการสนับสนุนแนวคิดที่ว่าพระพุทธเจ้าเป็นผลจากบารมี 10 ประการที่ไม่ใช่แค่เพียงการบรรลุธรรมเท่านั้น แต่เป็นการยืนยันให้เห็นวิธีการใช้ชีวิตที่เต็มไปด้วยความน่าอัศจรรย์และพิเศษกว่าคนทั่วไป

ข. การเล่าแบบประวัติศาสตร์ เป็นวิธีการเชื่อมโยงถึงพระพุทธเจ้าตั้งแต่อยู่สวรรค์ชั้นนาคสิจจนถึงการประทับอยู่ในชีวิตของพระพุทธองค์ ซึ่งการเล่าในช่วงประวัติศาสตร์นั้นอาจชัดเจนในแง่ของข้อมูลของพระพุทธเจ้าตั้งแต่ขึ้นดาวดิงส์จนถึงการปรินิพพาน แต่ไม่ได้สนับสนุนข้อมูลการปฏิบัติตนที่เอื้อต่อการทำให้เห็นความสมบูรณ์ก่อนหน้านี้ เนื่องจากเรื่องในทางศาสนาไม่ได้จบแค่เพียงประวัติศาสตร์เชิงกายภาพเท่านั้น แต่ต้องมีเหตุให้นำไปสู่การเชื่อมโยงไปหาอดีตและอนาคตต่อไปอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งการเล่าแบบนี้ทำให้เกิดตำนานเชิงชีวประวัติของพระพุทธเจ้าที่มากกว่าแค่ปรากฏในทางกายภาพเท่านั้น แต่เป็นการย้อนไปหาว่าทำไมจึงเป็นพระพุทธเจ้าได้ และหลังจากเป็นพระพุทธเจ้าแล้วอะไรจะเกิดตามมา

การเล่าเรื่องในแบบ ก เป็นการเล่าเรื่องแบบชาดกเชื่อมไปหาพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อนๆ เชื่อมโยงไปหาการปฏิบัติตนตามแนวทางการเป็นพระพุทธเจ้าในต่อมา

2. การเล่าพุทธประวัติในสมัยหลังพุทธกาล เป็นการศึกษาถึงรูปแบบการเล่าก่อนจะมาเป็นพระพุทธเจ้า อันเป็นวิธีการเล่าแบบชาดก เรื่องราวชาดกเล่าถึงเรื่องราวที่ถูกสร้างขึ้นตามลำดับเหตุการณ์ของพระพุทธองค์ผ่านสถานที่อยู่ในอดีตจนถึงอนาคต เกี่ยวข้องกับเรื่องการเกิดใหม่อันมาพร้อมกับลักษณะการกระทำของพระพุทธองค์ที่เป็นลักษณะความมีคุณธรรม ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ก็ตาม

ชาดกในพระพุทธศาสนาเถรวาทเต็มไปด้วยอดีตและข้อมูลย้อนหลังที่ช่วยทำให้เห็นถึงประวัติชีวิตของพระพุทธเจ้า ซึ่งวางรูปแบบเป็นลักษณะของการเล่าเรื่องในชาดกมีโครงเรื่องร่วมสมัยและเป็นรูปแบบเรื่องเล่าผสมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามเรื่องเล่าในชาดกนั้นจะมีรูปแบบที่ทำให้เข้าใจได้ถึงลักษณะการเล่าเรื่องในพระสูตร โดยจะพบว่าในการเล่าเรื่องนี้ไม่ใช่ข้อกำหนดที่สร้างขึ้นใหม่โดยพระพุทธเจ้าและรวมเข้ากับวัฒนธรรมการเล่าเรื่องในยุคสมัยนั้นจึงเป็นไปได้ที่นิทานชาดกเมื่อนำเสนอผ่านวิธีการนี้ถือเป็นการพัฒนาแนวการเล่าเรื่องอันเป็นที่นิยมของยุคสมัยที่จะช่วยขยายให้คำสอนของพระพุทธเจ้าชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งวัฒนธรรมชาดกนั้นยังเหมือนกับคำสอนในทางศาสนาอื่น ๆ ที่ถูกพัฒนาขึ้นภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว และนำไปสู่รูปแบบที่น่าเชื่อถือที่สุดคงจะพบได้จากจำนวนชาดกที่มีจำนวนมาก เป็นการระบุให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวของเรื่องเล่าอดีตของพระพุทธเจ้าที่มีลักษณะแตกต่างกันไปบางทีก็เป็นมนุษย์ บางครั้งก็เป็นสัตว์ในส่วนของชาดกที่เล่าถึงเรื่องราวในการเป็นพระโพธิสัตว์อันเป็นส่วนของบารมีที่สำคัญในการเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมด 10 เรื่อง ส่วนเรื่องอื่นๆ รวมทั้งหมด 500 กว่าเรื่องเป็นการเพิ่มเติมมาจากส่วนที่เป็นการอ้างไว้ในอรรถกถา ซึ่งแสดงถึงลักษณะของผู้จะเป็นพระพุทธเจ้าตามลักษณะรูปแบบก่อนที่จะปรากฏในเรื่องเล่าชาดก นำไปสู่ข้อสรุปความเป็นพระพุทธเจ้าที่สมบูรณ์ในอนาคตนั้นจะประกอบไปด้วยความ



สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม 2 แบบคือ พระมหาปัญญาธิคุณและมหากรุณาธิคุณ (Frank E. Reynolds, 2002)

การเล่าเรื่องพุทธประวัติจึงปรากฏในการเล่าถึงที่มาที่ไป และลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากคนทั่วไป แต่มีความเป็นมาที่เป็นเหตุเป็นผลตามกฎแห่งกรรม ซึ่งลักษณะการอธิบายแบบนี้จึงทำให้ความเป็นพระพุทธรูปเจ้านั้นมีเหตุผลที่เพียงพอให้สามารถเข้าใจได้ว่าเป็นไปตามลักษณะที่ถูกเล่าขึ้น หรือทำให้เชื่อได้ว่าพระพุทธรูปเจ้าปรากฏขึ้นเชื่อมโยงกับการปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับคำสอนหรือหลักธรรมที่ทรงแสดง ซึ่งสามารถเล่าให้ถึงการปฏิบัติตามธรรมและผลที่ตามมา

วิเคราะห์เนื้อหาและการเล่าเรื่องพุทธประวัติในพระพุทธศาสนาเถรวาท

การเล่าเรื่องพุทธประวัติตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงมีลักษณะของเนื้อหาและวิธีการเล่าที่มีลักษณะเฉพาะอันนำไปสู่การวิเคราะห์ใน 2 แบบคือ

1. การเล่าพุทธประวัติเชิงเปรียบเทียบ จะพบว่าเนื้อหาในแบบนี้เป็นการอ้างถึงการเล่าพุทธประวัติโดยเทียบเคียงกับประวัติการเล่าเรื่องของบุคคลสำคัญในวัฒนธรรมอินเดียและวัฒนธรรมไทย ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะพบว่าเน้นไปที่วิถีชีวิตและการปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่สอดคล้องกับหลักความเชื่ออื่นในยุคสมัยเดียวกันนั้น ทั้งความเชื่อเรื่องสมมติเทพ คือ พระราชา พระราชกุมาร และพระราชเทวี อุบัติเทพ คือ เทวดาชั้นจาตุมหาราช เทวดาชั้นดาวดึงส์ ฯลฯ เทวดาผู้สนับสนุนในหมู่พรหม และเทวดาชั้นสูงกว่านั้น และวิสุทธิเทพ คือ พระตถาคต สาวกของพระตถาคต พระอรหันตชินาสพ และพระปัจเจกสัมพุทธเจ้า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 30 ข้อ 119 หน้า 388, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ตั้งแต่การอยู่ในสวรรค์และประสูติมาเป็นพระราชโอรส ตามข้อความว่า “พระโพธิสัตว์มีสติ รู้ตัวทั่วพร้อม จุตินทรีย์พร้อม ขันดุสิตก้าวลงสู่ครรภ์แห่งมารดา” (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ในยุคสมัยนั้นคติความเชื่อเรื่องกำเนิดมนุษย์และจักรพรรดิราชเป็นลักษณะความเชื่อในแง่ของการกำเนิดเป็นมนุษย์ ราชาหรือกษัตริย์จะถือเป็นเจ้าผู้ปกครองมนุษย์ในนามตัวแทนของเทพจึงเชื่อว่ามีสมมติเทพ คติความเชื่อนี้มีทั้งของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยจะว่า สมมติเทพนั้นเป็นสามัญชนผู้มีผล เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั้งหลายจึงได้รับยกย่องเป็นผู้ปกครองบ้านเมือง และมีคติว่าจะมีแก้ววิเศษ 7 ประการ คือ ข้างแก้ว ม้าแก้ว ขุนพลแก้ว เสนาแก้ว ชายาแก้ว จักรแก้ว และรัตนะ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566) จะพบว่าวิธีการเปรียบเทียบกันระหว่างบุคคลกับเทพนั้นเป็นไปตามคติการเล่าเรื่องที่ต้องการยกบุคคลปกติให้มีอยู่เหนือบุคคลอื่นเพื่อใช้สำหรับเป็นเรื่องราวมีแทนการสื่อสารเชิงอำนาจ เป็นการระบุถึงเนื้อหาเชิงข้อมูลให้เห็นความเหมือนกันของการใช้ข้อมูลเรื่องการเกิด แก่ เจ็บ ตายของมนุษย์เป็นหลักในการอธิบายเนื้อหาในพุทธประวัติ แต่แตกต่างกันในแง่ของรายละเอียดที่พระพุทธรูปเจ้าจะมีลักษณะที่แตกต่างออกจากมนุษย์ทั่วไป เช่น พระโพธิสัตว์นั้นเมื่ออยู่ในครรภ์ มารดาจะมีศีลเป็นปกติ ไม่มีอาพาธ รวมถึงการตั้งครรภ์ 10 เดือนจึงคลอด เป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ไม่เคยมี (พุทธทาสภิกขุ, 2549) การมีการกำเนิดบริสุทธิ์ถือเป็นวิธีการเล่าเรื่องที่ตรงกับการกำเนิดของเหล่าเทพในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่มีลักษณะของการกำเนิดที่มีการเปรียบเทียบกันได้อย่าง พระรามจากเรื่องรามายณะและพระกฤษณะจากเรื่องมหาภารตะ โดยทั้งพระรามและพระกฤษณะต่างเป็นปุรุโษตมะ หรือบุคคลผู้ถึงความบริบูรณ์ คือบุรุษอันอุดม ต่างกันในแง่พระรามเป็นมรยาทาปุรุโษตมะ แปลว่าบุรุษอันอุดมผู้มีจรรยามารยาทและขอบเขตความประพฤติ ส่วนพระกฤษณะเป็น ลีลาปุรุโษตมะ

หมายถึงบุรุษอันอุดมผู้เปี่ยมไปด้วยลีลาหน้าอัศจรรย์ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566) เป็นการนำเสนอหาในส่วนของการพรรณนาถึงความเป็นบุรุษอันอุดมสูงสุดมาพิจารณาพบว่า การประสูตินั้นเกิดในราชตระกูลได้รับการอบรมจรรยา มารยาทและการรับภาระหน้าที่ของการปฏิบัติตามหน้าที่หรือธรรมะในการปกครอง เช่นเดียวกับพุทธประวัติอันเป็นการโยงไปหาหลักธรรมะ ซึ่งข้อพิจารณาปรากฏว่ามีการเปรียบเทียบกันระหว่างมหาบุรุษทางโลกกับทางธรรมว่า “คนในโลกนี้เป็นพหูสูต มีเรื่องที่ควรสดับอันตนได้สดับแล้วมาก เป็นคนมีสติระลึกลึกลับสาวการที่ทำคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ และเป็นคนฉลาดในกิจการของคฤหัสถ์ที่ต้องจัดต้องทำ ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการเหล่านั้น มีปัญญาพิจารณาสอบสวนอันเป็นอุบายวิธีที่จะให้กิจการนั้นสำเร็จได้ด้วยดี สามารถทำเอง และสามารถที่จะจัดให้ผู้อื่นทำ ในกิจการเหล่านั้น บุคคลเหล่านี้ถือว่าเป็นปราชญ์ทางโลก แต่ปราชญ์ทางธรรมนั้นคือเป็นผู้ปฏิบัติเกื้อกูลแก่มหาชน เพื่อความสุขของมหาชน ยังประชุมชนเป็นอันมากให้ประดิษฐานอยู่ในอริยญาณธรรมคือความเป็นผู้มีธรรมงาม มีธรรมเป็นกุศล” (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

ส่วนวิธีการเล่านั้น มีการเล่าโยงหาคนที่เป็หลักทางสังคมนั้นๆ เช่นพระราชา พราหมณ์ จึงพบว่าการเล่าเรื่องพุทธประวัติจะต้องโยงให้เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญเป็นส่วนใหญ่ ที่เกี่ยวข้องกับชาวไร่ชาวนาจะมีปรากฏอยู่น้อย อีกทั้งวิธีการเล่าเรื่องยังสัมพันธ์กับสิ่งที่คนนับถือเช่น เล่าเรื่องที่พระนางสิริมหามายาพระสุบินถึงช้างเผือก อันเป็นความเชื่อว่าช้างนั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัฒนธรรมอินเดียตามความเชื่อในพระพิฆเนศเป็นช้างที่นับถือมาก่อนจะมีการนับถือมหาเทพอื่นๆ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566) และยังสอดรับการวิธีการนำเอาพุทธประวัติมาใช้ในการเล่าเรื่องพระราชาในยุคสมัยต่อมาตั้งเนื้อหาที่ปรากฏในชินมหานิทานตอนเสด็จออกจากครุฑมารดาของพระโพธิสัตว์ เป็นการนำพระองค์ไปเปรียบกับบุรุษก้าวลงจากบันได ดังบุรุษนี้ปรากฏในตำนานเมืองเชียงใหม่ที่เปรียบการเสด็จลงมาอุบัติในเมืองเชียงแสนของลวจังกราชต้นวงศ์กษัตริย์ครองเมืองเชียงแสน เชียงใหม่ อันเป็นการแต่งตำนานเมืองเชียงแสนในพุทธศตวรรษที่ 21 และชินมหานิทานก็แต่งขึ้นก่อนหน้านั้นราวพุทธศตวรรษที่ 20 (ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี และคณะ, 2561)

2. การเล่าพุทธประวัติเชิงบุคคล เนื้อหาเน้นไปที่ความเชื่อทางศาสนาที่สร้างวัฒนธรรมการเชื่อทางด้านเพศสภาพและอำนาจในฐานะชายเป็นใหญ่ที่ประกอบสร้างขึ้นจากจิตสำนึกของคนในสังคม (พระมหาณัฐวุฒิ สงวนนาม และเกษริน บุตรา, 2563) และเน้นความพิเศษของบุคคล จะพบว่าเนื้อหานี้อ้างอิงถึงบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะ มีการปฏิบัติตนที่เน้นรูปแบบที่แตกต่างจากบริบทที่มีจึงปรากฏในเชิงสัญลักษณ์ความเป็นเอกบุคล หรือเป็นเลิศที่แตกต่างออกไปจากศาสดาของศาสนาอื่นๆ ดังข้อความว่า “ศาสดาที่ใครๆ ไม่ควรท้วงติง ในโลกนี้มีอยู่ ตถาคตบังเกิดขึ้นในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ ผู้ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง” (พุทธทาสภิกขุ, 2549) เนื้อหาส่วนนี้มีปรากฏทั้งในปฐมสมโพธิอันแสดงให้เห็นลักษณะอันน่าอัศจรรย์ของพระพุทธเจ้า และเป็นการแสดงให้เห็นรายละเอียดที่สนับสนุนสถานะของพระพุทธเจ้าในอดีตว่า “ก็รอยทางเก่าที่เคยเป็นมาเป็นหนทางเก่าที่พระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลายดำเนินมาก่อน คืออริยมรรคมีองค์ 8 ตถาคตได้ดำเนินไปแล้วซึ่งหนทางนั้น เมื่อดำเนินตามไปอยู่ซึ่งหนทางนั้น ได้รู้ยิ่งเฉพาะแล้วซึ่งขรามรณะ เหตุเกิด ความดับไม่เหลือ และข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้หลุดถึงความดับไม่เหลือแห่งขรามรณะ” (พุทธทาสภิกขุ, 2549) แม้แต่ในส่วนของปฐมสมโพธิกถาก็เป็นการกล่าวถึงพระโพธิสัตว์โคตมะ พร้อมเอ่ยถึงชื่ออดีตพระพุทธเจ้าทั้ง 24 พระองค์มากกล่าวไว้ประกอบ



พร้อมกันในแง่ที่เป็นเครื่องเปรียบเทียบให้เห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพระพุทธเจ้าพระองค์อื่นๆ เนื้อหาส่วนใหญ่จึงเป็นการมุ่งเน้นไปที่พระพุทธเจ้าในแง่ของบุคคล

เนื้อหาพุทธประวัติที่มีบุคคลจึงเป็นโครงสร้างถึงลักษณะพิเศษของการอธิบายลักษณะเฉพาะที่โยงหาบุคคลในอดีตและอนาคตที่เกี่ยวข้องกัน ปรากฏในการเล่าแบบพุทธวงศ์ ทั้งนี้การเชื่อมโยงนี้ไม่ใช่เป็นการเชื่อมโยงแบบญาติหรือเชื้อสายในรูปแบบผู้กระทำกรรมต่อกัน แต่เป็นการโยงความหมายในแง่ของการเกี่ยวข้องกันทางธรรม เนื้อหานี้จึงมีลักษณะพิเศษและการกระทำบางอย่างที่แตกต่างไปจากที่มีมาในอดีตจึงเป็นที่มาของการขยายให้เห็นถึงผลของการอธิฐานและการดำเนินชีวิตในความเป็นพระพุทธเจ้าที่สอดคล้องกันในส่วนของแต่ละบุคคล

ส่วนวิธีการเล่าเรื่องนั้นเป็นการใช้วิธีการเล่าแบบนิทานพื้นบ้านที่เน้นการเข้าถึงและการบอกต่อกัน ปรากฏในคำว่า “สวด” อันเป็นการเล่านิทานชาดก ด้วยการใช้นางสนทนา การสวดดำนนี้ได้ฟังอย่างเพลิดเพลิน ซึ่งส่วนใหญ่เน้นทำนองสนทนาให้ชาวบ้านที่ทั้งรู้หนังสือและไม่รู้หนังสือได้ฟัง จึงเป็นการใช้วรรณกรรมที่มีการบันทึกไว้เพื่อสร้างการรับรู้จากชาวบ้าน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566) การเล่าพุทธประวัติแบบนี้จึงเป็นการเสนอให้เห็นลักษณะที่สอดคล้องกับการเข้าใจของบุคคลที่เป็นต้นแบบการดำเนินชีวิต บุคคลที่เป็นต้นแบบนี้จึงเป็นการเสนอถึงการเล่าแบบนิทานที่ตัวละครเอกจะต้องประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตเป็นส่วนใหญ่จึงพบวิธีการเล่านี้ในแง่ของเรื่องเล่าที่มีปาฏิหาริย์ และการบรรลุเป้าหมาย ก่อนจะจบเรื่องด้วยความสุขสมหวังของทุกคนที่มาพบเจอกับพระพุทธเจ้า

บทสรุป

การเล่าพุทธประวัตินี้มีปรากฏทางเนื้อหาที่โยงกับปาฏิหาริย์ เน้นประวัติศาสตร์ และเน้นการปฏิบัติธรรม ทั้ง 3 แบบนี้ต่างเป็นการระบุถึงเนื้อหาที่กล่าวถึงพระพุทธเจ้าว่ามีที่มาทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับความเชื่อในยุคสมัยเดียวกันโดยเฉพาะเรื่องการทำนิคมมนุษย์และความเป็นใหญ่ของพระราชาที่มาจากความเชื่อเรื่องเทพ อีกทั้งยังมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างจากบุคคลสามัญทั่วไปอันแสดงให้เห็นความเป็นเลิศเหนือกว่าเทพหรือศาสดาอื่นๆ ในยุคสมัยนั้น จนกระทั่งเกิดวิธีปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์เป็นคำสอนสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติตามของเหล่าสาวก

ส่วนวิธีการเล่าเรื่องนั้นผสมกันระหว่างการเล่าแบบพุทธกาลและหลังพุทธกาลที่เน้นไปที่หลักการปฏิบัติตนในพระชาตินั้นๆ รวมถึงที่มาที่ไปของพระพุทธเจ้า การเวียนว่ายตายเกิดจากการเป็นพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญตนตามหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลต่างๆ ในอดีต จนกลายเป็นที่มาของการผูกโยงกันระหว่างเรื่องเล่าที่เป็นนิทานพื้นบ้านเข้ากับพุทธประวัติในบางยุคบางสมัยอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

พระมหาณัฐวุฒิ สงวนนาม และเกษรินบุตรา. (2563). มโนทัศน์เรื่องแม่ดในเรื่องเล่าศาสนา.

วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 3(2), หน้า -24.

พุทธทาสภิกขุ. 2549. *พุทธประวัติ จากพระโอษฐ์*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.



- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เสฐียร พันธงชัย. 2554. *พุทธประวัติ มหายาน*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2566. *อำนาจของภาษาและวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พณตา แอ็ก.
- ศิราพร ณ ถลาง. 2548. *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี, พระครูประวิตรวานยุต และพระครูพิพิธสุตาทร. 2561. พัฒนาการวรรณกรรมพุทธประวัติ. *วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 31(2), หน้า 189-213.
- Frank E. Reynolds. (2002). "Rebirth Traditions and the Lineages of Gotama: A Story in Theravada Buddhology". *Sacred Biography in the Buddhist Traditions of South and Southeast Asia*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.
- T.W.Rhys Davids. (1997). *Buddhist India*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.



พหุปัญญา: แนวทางพัฒนาการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ Multiple Intelligences: A Guideline for Developing the Learning of the New Generation

¹พระปลัดสมพร กิตติโสภโณ ²เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย ³พระครูภาวนาวารานุรักษ์

¹Phrapalad Somporn Kittisobhano ²Penphan Fuangfooloy ³Phrakhru havanavaraturak

¹²วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²Suphanburi-Srisuvarnabhumi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³นักวิชาการอิสระ ³Independent Scholar

¹Corresponding author, E-mail: penphanfuang@gmail.com

Received November 9, 2023; Revised November 25, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความหมายและลักษณะของปัญญาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก ร่วมกับแนวคิดของนักการศึกษาทางตะวันตก 2) วิเคราะห์ให้เห็นถึงแนวทางหรือวิธีการสอนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ โดยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จากการศึกษาพบว่าพหุปัญญาคือ กลยุทธ์การสอนหรือวิธีการสอนสำหรับคนรุ่นใหม่แตกต่างจากแบบเดิม และต้องรองรับนักเรียนในระดับความสามารถที่แตกต่างกัน การเพิ่มขีดความสามารถแก่นักเรียนในการเรียน ผ่านรูปแบบของพหุปัญญาจะส่งเสริมการทำงานร่วมกันในชั้นเรียน จากปัจจัยในการพัฒนาปัญญา ที่นอกเหนือจากการฝึกฝนทั้งสองประการ คือ 1) ปัญญาที่ได้มาจากสภาพทางชีววิทยาของบุคคล หรือพันธุกรรม 2) ปัญญาที่ได้มาจากสภาพแวดล้อม และที่สำคัญปัญญาเป็นเครื่องมือจำเป็นที่ใช้ในทุกกระบวนการของการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายและเป็นเครื่องมือสูงสุดในการบรรลุเป้าหมายคือการเป็นผู้รู้แบบถาวร

คำสำคัญ: พหุปัญญา; การเรียนรู้; คนรุ่นใหม่

Abstract

This article aims: 1) to study the meaning and characteristics of wisdom as presented in the Buddhist Tipitaka along with the perspectives of Western scholars, and 2) to analyze suitable teaching approaches for the learning of the new generation. The research is conducted through document analysis. From the study, it was found that pedagogy, or teaching strategies for the new generation, differs from traditional methods and thereby must accommodate students with varying abilities. Enhancing students' learning abilities through the application of pedagogy fosters collaborative work in the classroom. Factors contributing to intellectual



development, beyond training in both biological and environmental aspects, include 1) intelligence derived from an individual's biological or genetic makeup, and 2) intelligence acquired from the environment. Crucially, wisdom is an essential tool used in all life processes from birth to death and is the highest instrument in achieving the ultimate goal of becoming a perpetual learner.

Keyword: multiple intelligence; learning; new generation

บทนำ

ปัญญาในพระไตรปิฎก หมายถึง ความรู้ กิริยาที่รู้ ความรู้ทั่ว รู้ซึ่ง รู้ในสิ่งที่ควรรู้ รู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ความรอบรู้ในกองสังขาร การมองเห็นตามสภาพความเป็นจริง ปัญญาจำแนกไว้หลายประเภท เช่น ปัญญามี 2 ประเภท ได้แก่ โลเกียปัญญาและโลกุตตรปัญญา ปัญญามี 3 ประเภท ได้แก่ สุตมยปัญญา คือ ปัญญาที่ได้จากการฟังผู้อื่น จินตมยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดขึ้นจากการความคิดของตนเอง และภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาที่อัปปนาสมาธิอันสำเร็จด้วยอำนาจภาวนา และปัญญาที่รู้แจ้งอริยสัจ 4 ได้แก่ ปัญญาที่เข้าไปรู้ในทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ซึ่งปัญญาที่มีลักษณะรู้แจ้งสภาพธรรมนี้ มีการกำจัดความมืดมนอยู่เป็นกิจ มีความไม่หลงจากความเป็นจริง เป็นผล และมีสมาธิเป็นเหตุใกล้ (พระมหาสมณ ปิยวณฺโณ (แจ่มจรัส) : 2565)

การที่เราจะกล่าวว่าเด็กคนหนึ่งฉลาด หรือมีความสามารถมากน้อยเพียงใด ถ้าเรานำระดับสติปัญญาหรือ ไอคิว ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันมาเป็นมาตรวัด ก็อาจได้ผลเพียงส่วนเดียว เพราะว่าวัดได้เพียงเรื่องของภาษา ตรรกศาสตร์ คณิตศาสตร์ และมิติสัมพันธ์เพียงบางส่วนเท่านั้น ยังมีความสามารถอีกหลายด้านที่แบบทดสอบในปัจจุบันไม่สามารถวัดได้ครอบคลุมถึง เช่น เรื่องของความสามารถทางดนตรี ความสามารถทางกีฬา และความสามารถทางศิลปะ เป็นต้น

ศาสตราจารย์โฮวาร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) นักจิตวิทยา มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เป็นผู้หนึ่งที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงความสามารถที่หลากหลาย โดยคิดเป็น “ ทฤษฎีพหุปัญญา ” (Theory of Multiple Intelligences) เสนอแนวคิดที่ว่า สติปัญญาของมนุษย์มีหลายด้านที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับว่าใครจะโดดเด่นในด้านไหนบ้าง แล้วแต่ละด้านผสมผสานกันแสดงออกมาเป็นความสามารถในเรื่องใด เป็นลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคนไป

การพัฒนาการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่มีลักษณะของความหลากหลายตามความสามารถอันมาจากทักษะชีวิตหรือความเข้าใจโลกที่ต่างกัน ในพระพุทธศาสนาก็มองว่าการพัฒนาคนนั้นบางครั้งก็ให้คนได้รู้ผ่านการฟัง การคิด การภาวนา บางคนก็เรียนรู้ผ่านการฟัง ดังข้อที่พระสารีบุตรกล่าวถึงการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมนั้น ไม่ว่าจะย่อหรือพิสดาล ก็จะมีผู้รู้ทั่วถึงธรรมนั้นได้ ไม่มากก็น้อย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 33 หน้า 185, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ขณะเดียวกันก็ยังมีคนอีกจำนวนหนึ่งที่อาศัยการปฏิบัติในการสร้างปัญญา อย่างพระจูฬปันถกเถระที่ไม่ได้เน้นการฟังแต่เป็นการลงมือปฏิบัติด้วยการให้ท่านใช้มือทั้ง 2 จับผ้าผืนนั้นแล้วระลึกลงถึงดอกบัว จิตของท่านก็น้อมไปในดอกบัวนั้นข้าพเจ้าจึงได้บรรลุอรหัตตผล (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 32 ข้อ 52 น. 109, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) วิธีการเข้าใจกระบวนการนี้จึงนำไปสู่การเข้าใจว่าการเรียนรู้และพัฒนาคน และการพัฒนาคนรุ่นใหม่มาจากการเข้าใจฐานของ



แนวคิดของคนที่มีความหลากหลายและสอดคล้องกับการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ต้องการเสนอให้เห็นกระบวนการปรับตัวเข้ากับสังคมและการเรียนรู้ให้เกิดผลประโยชน์แก่การอยู่ร่วมกัน (ภัสสรามณฑนาธรรม: 2565) จากข้อมูลดังกล่าวนี้ บทความนี้จึงต้องการนำเสนอความหมายและลักษณะของปัญหาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก ร่วมกับแนวคิดของนักการศึกษาทางตะวันตก และวิเคราะห์ให้เห็นถึงแนวทางหรือกลวิธีในการสอนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ต่อไป

แนวคิดเรื่องพหุปัญญา

แนวคิดเรื่องพหุปัญญานั้นมีการศึกษาและอธิบายทางทฤษฎี ดังต่อไปนี้

1. **ทฤษฎีพหุปัญญา** ดร.โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ ได้นำเสนอทฤษฎีพหุปัญญาในปี ค.ศ.1983 โดยจำแนกประเภทปัญญาของมนุษย์ออกเป็น 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านภาษา (Verbal/Linguistic) 2) ด้านการใช้เหตุผลและคณิตศาสตร์ (Logical/Mathematical) 3) ด้านดนตรี (Musical) 4) ด้านสรีระและการเคลื่อนไหว (Bodily/Kinesthetic) 5) ด้านมิติและความสัมพันธ์ (Visual Spatial) 6) ด้านการเข้าใจตัวเอง (Intrapersonal) 7) ด้านมนุษย์สัมพันธ์ (Interpersonal) สำหรับสองประเภทหลังนี้เขาจัดเป็นด้านความสัมพันธ์ของมนุษย์ (Personal intelligences) (Gardner, H., 1999) และการ์ดเนอร์ได้แบ่งกลุ่มของปัญญาเบื้องต้นนี้ออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 กลุ่มคณิตศาสตร์ และตรรกะ กลุ่มที่ 2 กลุ่มดนตรี ภาษาและการเคลื่อนไหว กลุ่มที่ 3 กลุ่มความฉลาดในการเข้าใจตนเองและผู้อื่น (Gardner, H., 1993) ต่อมาในปี ค.ศ. 1997 เขาได้เพิ่มประเภทของเขาว์ปัญญาขึ้นอีกหนึ่งอย่าง คือ 8) ด้านธรรมชาติ (Naturalist) (Gardner, H.: 1999) และหลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1999 เขาได้เสนอ 9) ด้านการดำรงชีวิตและความคิดใคร่ครวญ (Existential Intelligence)

แนวคิดเรื่องความรู้ที่ติดตัวมาแต่กำเนิดโดยธรรมชาติ นอม ชอมสกี (Noam Chomsky) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า “เด็กที่เกิดมาจะต้องมีความรู้ที่ติดตัวมาแต่กำเนิดโดยธรรมชาติ กฎและรูปแบบของภาษาจะติดตัวมากับการกำเนิดของทารกเป็นข้อสมมติฐานที่พิเศษเฉพาะเกี่ยวกับการถอดรหัสการพูดออกมาเป็นภาษาอย่างเป็นธรรมชาติของพวกเขา” (N.Chomsky, 1980) จากนั้นจึงมีการเสนอกลวิธี การสอนและการเรียนที่แตกต่าง โบเร็ค เจนนีเฟอร์ ได้นำเสนอแนวคิดจากผลการศึกษา เรื่องกลวิธี การสอนและการเรียนที่แตกต่างจากแบบดั้งเดิมสามารถรองรับนักเรียนในระดับความสามารถที่แตกต่างกัน ซึ่งรวมไปด้วยผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนด้วยวิธีการตามปกติ การเพิ่มขีดความสามารถแก่นักเรียนในการเรียนโดยผ่านรูปแบบของพหุปัญญาจะส่งเสริมการทำงานร่วมกันในชั้นเรียนและนักเรียนแต่ละคนจะมีความรู้สึกแบบสบายๆในการร่วมทดลองกัน (Borek Jennifer, 2003)

การ์ดเนอร์ ได้อ้างอิงถึงกฎเกณฑ์ที่สนับสนุนแนวคิดเขานี้เรียกว่า “สัญญาณ หรือ การพิจารณา” (signs or considerations) เพื่อที่กำหนดหลักเกณฑ์สำคัญที่จะนำไปสู่การมีปัญญา (Gardner,H., 1999) ซึ่งมีดังนี้

1) ศักยภาพทางปัญญาแต่ละด้านจะถูกแยกอยู่ในแต่ละส่วนของสมอง (Potential isolation by brain damage) จากหลักฐานของอุบัติเหตุที่ทำให้ลายสมอง ศักยภาพทางปัญญาจะสูญเสียเฉพาะสมองส่วนที่เป็นศูนย์การทำงานของปัญญานั้นเท่านั้น



2) อัจฉริยะปัญญาอ่อน (Idiot savants or Savant syndrome), อัจฉริยะ (Prodigies และ ลักษณะเด่นเฉพาะตัวของบุคคลที่ถูกยอมรับว่าเป็นความสามารถพิเศษ (special abilities) เป็นสิ่งที่สนับสนุนภาวะของปัญญา

3) ภาพการณ์มีปัญญาต้องมีการกระทำหรือการแสดงถึงความสามารถที่สามารถชี้วัดคุณสมบัติพิเศษได้ (An identifiable core operation or set of operations)

4) มีประวัติพัฒนาการอย่างโดดเด่นเป็นพิเศษโดยผ่านช่วงเวลาของการเรียนรู้ปกติ ซึ่งแสดงออกมาให้เห็นว่าเป็นผู้มีความสามารถพิเศษ

5) มีประวัติการพัฒนาการที่น่าเชื่อถือ (An evolutionary history and evolutionary plausibility) เช่น ประวัติในเรื่องคุณค่าของชีวิตของผู้มีปัญญาความสามารถพิเศษนั้น

6) ถูกสนับสนุนจากแบบทดสอบทางจิตวิทยา (Support from experimental psychological tasks) เช่น ความสามารถในการปรับจากทักษะที่มีอยู่เดิมไปสู่การแก้ปัญหาในเรื่องใหม่ ๆ หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านอื่น หรือเข้าไปเกี่ยวข้องในปัญหาช่วยแยกแยะปัญหาแต่ละประเภท

7) ถูกยอมรับโดยค้นหาจากผลการวัดทางจิตวิทยา (Support from psychometric findings) ซึ่งถูกใช้เพื่อสนับสนุนการมีอยู่ของพหุปัญญาในตัวบุคคล

8) มีความสามารถที่รวดเร็วในการถอดรหัสระบบสัญลักษณ์ (Susceptibility to encoding in a symbol system) เช่น ในก้านของภาษา โน้ตดนตรี หรือภาพต่าง ๆ

ในการอธิบายทฤษฎีของ การ์ดเนอร์ ส่วนต่างๆ สมอง คือ หัวข้อที่สำคัญที่ถูกอ้างอิงถึงบ่อยครั้ง ซึ่งมีรายละเอียดที่สรุปได้ดังนี้

1) กลีบสมองส่วนหน้าผาก (prefrontal cortex) คือส่วนของด้านหน้าของกลีบสมองจะอยู่หลังกะโหลกหน้าผาก กลีบสมองส่วนนี้จะกระทำการเกี่ยวกับ การวางแผน การแก้ปัญหา การคิดในระดับสูง ซึ่งภาพลักษณ์ หรือบุคลิกภาพของบุคคลจะถูกบรรจุอยู่ในส่วนนี้

2) กลีบสมองการเคลื่อนไหวส่วนหน้า (motor cortex) กลีบสมองส่วนนี้จะอยู่ระหว่างกลีบสมองส่วนข้างกับกลีบสมองส่วนหน้า โดยจะวางทอดข้ามส่วนบนสุดของสมองจากหูข้างหนึ่งถึงหูอีกข้างหนึ่ง ส่วนนี้จะควบคุมกิจกรรมการเคลื่อนไหวของร่างกาย

3) กลีบสมองส่วนขมับ (Temporal lobe) จะอยู่ในตำแหน่งเหนือหู ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ เสียง เพลง การจดจำรูปลักษณ์เช่น ใบหน้า หรือวัตถุสิ่งของ เป็นศูนย์ของการพูดในสมองซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ด้านซ้ายของสมอง

4) กลีบสมองส่วนข้าง (Parietal lobe) จะอยู่ในตำแหน่งใกล้ส่วนบนสุดของสมอง จะมีหน้าที่หลักเกี่ยวกับ มิติสัมพันธ์ ประมวลผลและที่ว่าง การคำนวณ การจดจำ และประมวลข้อมูลความรู้สึกต่าง ๆ

5) กลีบสมองส่วนท้ายทอย (Occipital lobe) เป็นศูนย์กลางของกระบวนการมองเห็น รับความรู้สึกเกี่ยวกับการมองเห็น หากสมองส่วนนี้เสื่อมลงจะทำให้เกิดภาพหลอน

6) สมองส่วนท้าย (Cerebellum) จะอยู่ในตำแหน่งด้านขวาหลังก้านสมอง (Brainstem) สมองส่วนนี้จะมิบทบาทที่สำคัญคือ ควบคุมท่าทาง การทรงตัว ความสมดุล และการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นนิสัย หรือการกระทำที่ปราศจากการใช้ความตั้งใจ หรือสมาธิเช่นการปั่นจักรยาน



7) ผู้รักษาประตู หรือก้านสมอง (The gatekeeper or Brainstem) เป็นส่วนของสมองที่ถ่ายทอดข้อมูลเข้าและออกจากสมอง เส้นประสาทส่วนใหญ่ของร่างกายจะไปสิ้นสุดที่สมองโดยผ่านก้านสมอง ส่วนนี้เป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งของชีวิตและร่างกายเช่น การเฝ้าระวังการเต้นของหัวใจและการหายใจจะถูกสังเกตและตรวจจับที่นี่

การศึกษาของการเฝ้าระวังไม่เพียงแต่การพัฒนาทางด้านทฤษฎีปัญหาของเขา แต่ยังมุ่งเน้นไปที่การทดลองทางจิตวิทยา และขอบเขตของการนำไปปรับใช้ในชีวิตจริง ซึ่งในความเห็นของเขาปัญหาคือ การแก้ไขปัญญา และการสร้างประโยชน์ เขาได้ทำรายละเอียดการศึกษา ในผลกระทบที่มีต่อบุคคลที่มาจากทั้งทางด้านพันธุกรรม และเงื่อนไขทางสิ่งแวดล้อม และข้อมูลทางปัญญาของบุคคล (Teale, S., 1995) การ์ดเนอร์ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการได้มาของปัญญาตามทฤษฎีปัญหาของเขาว่าทุกปัญญาสามารถฝึกฝนได้ และในการพัฒนาปัญญานั้นมี 3 ปัจจัยด้วยกันซึ่งการ์ดเนอร์ ได้อธิบายไว้ว่าปัญญาจะพัฒนาได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยดังนี้

1) สภาพทางชีววิทยาของบุคคล อันได้แก่ กรรมพันธุ์ หรือการกระทบกระเทือนของสมองก่อนการตั้งครรภ์ ระหว่างตั้งครรภ์ และเมื่อเกิดแล้ว

2) ประวัติชีวิตของแต่ละคน อันได้แก่ ประสบการณ์ที่มีกับพ่อแม่ ครู พี่น้อง และเพื่อนฝูง ซึ่งอาจจะเป็นประสบการณ์ที่ช่วยพัฒนาปัญญา หรือทำให้การพัฒนาปัญญาชะงักงัน

3) พื้นฐานทางประวัติและวัฒนธรรม[ภูมิหลัง] ตลอดจนเวลาและสถานที่เกิดและเติบโต จะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมปัญญาบางด้านและไม่ส่งเสริมปัญญาบางด้าน

จากปัจจัยในการพัฒนาปัญญาทั้งสามข้อนี้ สามารถเทียบเคียงได้กับการได้มาของปัญญาที่นอกเหนือจากการฝึกฝน ซึ่งสามารถแยกออกเป็นหลักใหญ่ได้สองประการคือ 1) ปัญญาที่ได้มาจากสภาพทางชีววิทยาของบุคคล หรือพันธุกรรม 2) ปัญญาที่ได้มาจากสภาพแวดล้อม

2. แนวคิดพหุปัญญาในพระพุทธศาสนา ปัญญาในทางพระพุทธศาสนา คือ การรอบรู้หรือหยั่งรู้ เกิดขึ้นได้ 3 ทาง ได้แก่ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 305 หน้า 271, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ปัญญาแต่ละทางมีการเกิดขึ้นคือ

2.1 สุตมยปัญญา งานทั้งหลายที่ต้องจัดการด้วยปัญญา ในศิลปะวิชาทั้งหลาย ที่ต้องจัดการด้วยปัญญา บุคคลได้ฟังจากผู้อื่นได้รู้ว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ได้ความสามารถ ความคิดอ่าน ความพอใจ ความกระจำ ความเพ่งพินิจ และได้ปัญญาที่สามารถไตร่ตรองสภาวะธรรมอันเหมาะสม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 35 ข้อ 768 หน้า 504, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.2 จินตามยปัญญา งานทั้งหลายที่ต้องจัดการด้วยปัญญา ในศิลปะในวิชาทั้งหลายที่ต้องจัดการด้วยปัญญา บุคคลมิได้ฟังจากผู้อื่นได้รู้ว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณไม่เพียง ได้ความสามารถ ความคิดอ่าน ความพอใจ ความกระจำ ความเพ่งพินิจ และได้ปัญญาที่สามารถไตร่ตรองสภาวะธรรมอันเหมาะสม (อภ.วิ. (ไทย) 35/768/503มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.3 ภาวนามยปัญญา เป็นปัญญาเกิดจากการประกอบกระทำ เกิดจากการทำให้ มีขึ้นเป็นขึ้น การทำให้เกิดขึ้น เจริญขึ้น การบำเพ็ญ การพัฒนา การฝึกอบรมหรือการเจริญขึ้น การกระทำหรือการปฏิบัติเช่นนี้เรียกว่า ภาวนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

สรุปแนวคิดเรื่องทฤษฎีพหุปัญญาในทางพระพุทธศาสนานี้ เป็นเครื่องมือในการสร้างปัญญา ด้วยกระบวนการพัฒนาการรับรู้หรือการหยั่งรู้ ด้วยหนทางแห่งการเกิดทั้ง 3 ทาง คือ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา ที่จะพัฒนาบุคคลให้มีปัญญาและใช้ปัญญาได้อย่างสมบูรณ์

3. แนวคิดเรื่องพหุปัญญากับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ การ์ดเนอร์ได้ให้การยอมรับในการได้มาของปัญญาตามทฤษฎีพหุปัญญาของเขา ในประการแรกได้มาจากพันธุกรรม ซึ่งเป็นการได้มาเองนอกเหนือจากการฝึกฝนถือว่าเป็นพรสวรรค์ “การ์ดเนอร์เชื่อว่าพหุปัญญามีอยู่ในทุกบุคคล แม้ว่าลักษณะเด่นของปัญญาบางประเภทจะเป็นผลมาจากปัจจัยทางพันธุกรรม” (Gardner, H., 2000)

ผู้ให้หลักการเกี่ยวกับการได้มาของปัญญาที่นอกเหนือจากการฝึกฝนนี้ได้ดี และโน้มน้าวได้อย่างน่าเชื่อถือที่สุดคือ นอม ชอมสกี (Noam Chomsky) เขาได้อ้างว่า “เด็กที่เกิดมาจะต้องมีความรู้ที่ติดตัวมาแต่กำเนิดโดยธรรมชาติ กฎและรูปแบบของภาษาจะติดตัวมากับการกำเนิดของทารกเป็นข้อสมมติฐานที่พิเศษเฉพาะเกี่ยวกับการถอดรหัสการพูดออกมาเป็นภาษาอย่างเป็นธรรมชาติของพวกเขา” สอดคล้องกับการศึกษาของ การ์ดเนอร์ที่พบว่าสมองมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงที่สุดอย่างน่าอัศจรรย์และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ตั้งแต่เกิด ซึ่งความฉลาดที่สร้างขึ้นนั้นมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ โดยมีการเรียนรู้และพัฒนาผ่านกลไกการทำงานที่สำคัญ ทางสมองและร่างกาย การทำซ้ำจนเกิดเป็นทักษะ ความรู้สึกและอารมณ์การเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมประสาทสัมผัสและสัญชาตญาณ จากกระบวนการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์นี้ ทำให้บุคคลได้ พัฒนาความสามารถและความฉลาด ตามแต่ละลักษณะปัจเจกบุคคลที่ได้ผ่านประสบการณ์หลากหลายที่ไม่เหมือนกัน

จากหลักการของพหุปัญญา ตามที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นจะเห็นว่า ระบบประสาททางสมอง คือ พื้นฐานหลักของการมีพหุปัญญา เพราะพหุปัญญาแต่ละด้านจะมีการทำงานในพื้นที่ของสมองที่ต่างกัน ในเรื่องพหุปัญญาที่ได้มาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว จะเห็นว่าหนึ่งในสองปัจจัยหลักในการพัฒนาพหุปัญญา ที่เป็นตัวกีดกันพหุปัญญานั้นก็คือ “ประสบการณ์ฉุดรั้ง” (Paralyzing experiences) ประสบการณ์ฉุดรั้งจะทำให้ปัญญาถูกปิดตัวลง (Shut down) เช่นนักเรียนแสดงงานศิลปะของเขา และถูกเย้ยหยันจากครูต่อหน้าเพื่อนร่วมห้อง สิ่งนี้จะเป็นการสร้างประสบการณ์ฉุดรั้งปัญญา โดยส่วนมากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ อารมณ์ทางด้านลบ เช่น การอับอาย ความรู้สึกผิด กลัวโกรธ สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกีดกัน การพัฒนาและการเติบโตของปัญญาในบุคคล จากปัจจัยหลายอย่างดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าอุปสรรคของการพัฒนาพหุปัญญา ประกอบด้วย

1. พื้นฐานของระบบประสาททางสมองซึ่งระบบสมองในแต่ละส่วนเป็นตัวบ่งการทำงานของพหุปัญญาในแต่ละด้าน หากเกิดความบกพร่องของสมองในส่วนใด พหุปัญญาที่เกี่ยวข้องกับสมองส่วนนั้นก็จะบกพร่องหรือหยุดชะงักตาม

2. ประสบการณ์ฉุดรั้ง (Paralyzing Experiences) ก็คือประสบการณ์ต่างๆ ที่มาจากสิ่งแวดล้อมที่ปัจเจกบุคคลได้สัมผัสพบเจอ และเกิดผลกระทบทางจิตใจเป็นความรู้สึกทางด้านลบเช่น



การอธิบาย ความรู้สึกผิด กลัว โกรธ สูญเสีย ผิดหวัง ฯลฯ ซึ่งความรู้สึกลบเหล่านี้มีสาเหตุมาจากความเกี่ยวข้องกับพหุปัญญาในด้านนั้นทำให้จิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกของบุคคลมีการต่อต้านต่อพหุปัญญาด้านนั้น ๆ

พหุปัญญานั้นให้ประโยชน์มากมาย จากการศึกษาการคิดเนอร์ได้อิทธิพลต่อการเรียนการสอนของครู ซึ่งมีหลากหลายวิธีที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจต่อผู้เรียน และสิ่งที่สำคัญคือการวางแผนการหลักสูตรการสอนต้องรวบรวมปัญญาในทุกด้านเพื่อที่จะครอบคลุมความสามารถเบื้องต้นของนักเรียนทั้งหมดเพื่อให้นักเรียนจะได้รับสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนของเขา การเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีพหุปัญญาของการคิดเนอร์จะทำให้ครูผู้สอนสามารถส่งเสริมและเน้นในส่วนที่สำคัญให้เหมาะสมกับนักเรียนนั้น ๆ ในการสอนระยะยาว ด้วยการสนับสนุนการพัฒนาทักษะของนักเรียนด้วยวิธีใหม่ ๆ อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะไม่ดูแต่เพียงปัญญาที่แตกต่างกันของนักเรียน แต่ต้องรู้ว่าสอนเขาอย่างไร ครูควรใช้บทเรียนให้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนทั้งหมดได้แสดงในสิ่งที่พวกเขารู้ ซึ่งจะแตกต่างจากการเรียนการสอนในแบบเดิม ๆ ที่ให้ความสำคัญเพียงแต่ผู้ที่อ่านและเขียนเก่งเท่านั้น

โบแร็ค เจนนิเฟอร์ นำเสนอประโยชน์ของการใช้รูปแบบของพหุปัญญาในโรงเรียน ด้วยกลวิธีการสอนและการเรียนที่แตกต่างจากแบบดั้งเดิมสามารถรองรับนักเรียนในระดับความสามารถที่แตกต่างกัน ซึ่งรวมไปด้วยผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนด้วยวิธีการตามปกติ การเพิ่มขีดความสามารถแก่นักเรียนในการเรียนโดยผ่านรูปแบบของพหุปัญญา ดังนี้

1. จากผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่านักเรียนจำนวนมากที่มีคะแนนต่ำจากการทดสอบแบบเดิม แต่กลับมีคะแนนดีเมื่อพวกเขาเรียนและทำกิจกรรมเกี่ยวกับ ศิลปะ การกีฬา และดนตรี
2. ผู้เรียนจะได้รับโอกาสสำหรับการเรียนในรูปแบบแท้จริงที่น่าเชื่อถือ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความต้องการ ความสนใจ และพรสวรรค์ที่มีมาแต่เดิมของนักเรียนเอง ห้องเรียนพหุปัญญาจะปฏิบัติกรอย่างแท้จริงดังโลกแห่งความเป็นจริง ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมกับผู้เรียนอื่นมากขึ้น ผู้เขียนและผู้บรรยายในหนังสือทุกคนล้วนเป็นผู้สร้างสรรค์ที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง
3. การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ และสังคมในโรงเรียนจะเพิ่มขึ้น สิ่งนี้สามารถเห็นได้เมื่อนักเรียนแสดงผลงานของเขาก่อนที่จะนำออกสู่ผู้ชม กิจกรรมเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการฝึกหัดหรือฝึกงานจะนำผู้คนในสังคมเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอน
4. นักเรียนจะมีความสามารถที่จะแสดงผลงาน และแบ่งปันผลงานที่เป็นจุดเด่นของเขา การสร้างจุดเด่นจะทำให้นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) ในด้านนั้นๆ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความมั่นใจในตนเองของนักเรียนได้ดีขึ้น
5. เมื่อครูสอนเพื่อให้เข้าใจ นักเรียนจะสามารถสะสมประสบการณ์ในเชิงบวก และจะสะสมความสามารถที่ใช้สำหรับแก้ปัญหาในชีวิตได้ดีขึ้น

ผลจากการศึกษายืนยันว่ามีผลดีมากมาย สำหรับการนำทฤษฎีพหุปัญญาไปใช้ในห้องเรียน กรีน ฮอว์ค ได้กล่าวถึงประโยชน์ของทฤษฎีพหุปัญญา ที่สำคัญไว้ 5 ประการ (Greenhawk, J., 1997) ดังนี้

1. ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสามารถของตนเองและของผู้อื่น
2. ทำให้นักเรียนใช้ลักษณะเด่นของตน เพื่อเสริมในด้านที่ด้อยกว่า
3. ทำให้นักเรียนมีความมั่นใจ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนกล้าทำงานที่ยากกว่าเดิม



4. ช่วยให้เรียนได้ดีขึ้น เพราะจะจดจำอย่างไม่มีลืมในบทเรียนที่ตนชอบ

5. ช่วยในการประเมินทักษะพื้นฐานและระดับของนักเรียนได้อย่างแม่นยำ

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาปัญญาในทางพระพุทธศาสนา เป็นการรอบรู้หรือหยั่งรู้ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ 3 ทาง ได้แก่ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการพัฒนาการด้านสติปัญญา อันเป็นความสามารถของบุคคลในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยการใช้สมองในการคิด ใคร่ครวญ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ เช่น กระกระตุ้นด้วยการสร้างแรงจูงใจ การให้รางวัล หรือของขวัญ ประการต่อมาอาจจะต้องใช้กระบวนการจิตวิทยาในการสร้างพัฒนาการด้านความคิดและความเข้าใจของเด็กนักเรียน เพราะระดับความสามารถในการทำ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ การรับรู้ การจดจำ และการถ่ายทอด นั้นแตกต่างกันด้วยอิทธิพลจากครอบครัวและสังคม ดังนั้น การพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาจึงเป็นการพัฒนาเป็นขั้นตอนอย่างรอบคอบ และมีกระบวนการเป็นขั้นตอนอย่างชัดเจนตามาตุชนันท์และช่วงวัย

4. กลวิธีการสอนและการเรียนที่แตกต่าง โบเร็ค เจนนีเฟอร์ ได้นำเสนอแนวคิดจากผล การศึกษา เรื่องกลวิธีการสอนและการเรียนที่แตกต่างจากแบบดั้งเดิมสามารถรองรับนักเรียนในระดับ ความสามารถที่แตกต่างกัน ซึ่งรวมไปด้วยผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนด้วยวิธีการตามปกติ การเพิ่มขีด ความสามารถแก่นักเรียนในการเรียนโดยผ่านรูปแบบของพหุปัญญาจะส่งเสริมการทำงานร่วมกันใน ชั้นเรียนและนักเรียนแต่ละคนจะมีความรู้สึกแบบสบายๆในการร่วมทดลองกัน (Borek Jennifer, 2003)

บทสรุป

จากการศึกษาสรุปว่า กลวิธีการสอนและการเรียนที่แตกต่างจากแบบดั้งเดิม สามารถรองรับ นักเรียนในระดับความสามารถที่แตกต่างกัน ซึ่งรวมผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนด้วยวิธีการตามปกติ การ เพิ่มขีดความสามารถแก่นักเรียนในการเรียนโดยผ่านรูปแบบของพหุปัญญาจะส่งเสริมการทำงาน ร่วมกันในชั้นเรียนและนักเรียนแต่ละคนจะมีความรู้สึกแบบสบายๆ ในการร่วมทดลองกัน พื้นฐาน หลักของการมีพหุปัญญา แต่ละด้านจะมีความทำงานในพื้นที่ของสมองที่ต่างกัน จากปัจจัยในการ พัฒนาปัญญา สามารถเทียบเคียงได้กับการได้มาของปัญญาที่นอกเหนือจากการฝึกฝน ซึ่งสามารถ แยกออกเป็นหลักใหญ่ได้สองประการคือ 1) ปัญญาที่ได้มาจากสภาพทางชีววิทยาของบุคคล หรือ พันธุกรรม 2) ปัญญาที่ได้มาจากสภาพแวดล้อม พระพุทธศาสนาเป็น “ศาสนาแห่งปัญญา” ซึ่งเป็น ลักษณะที่โดดเด่นยิ่งคือปัญญา เป็นยอธรรมไม่บังคับความเชื่อไม่เอาศรัทธาเป็นใหญ่ มีหลักการ คือ ทดลองปฏิบัติจนได้ผลลัพธ์ว่าเป็นสิ่งที่ควรเชื่อหรือไม่เชื่อ ควรจะทำต่อหรือพอแค่นั้น ปัญญาจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญและจำเป็น ในทุกระบวนการพัฒนาปัญญาในทุกระดับของการดำเนินชีวิต นับตั้งแต่เกิดจนตายและเป็นเครื่องมือสูงสุดในการบรรลุเป้าหมาย คือ การเป็นผู้รู้แจ้งอย่างแท้จริง แบบถาวร

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.



- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระมหาสมัย ปิยวณฺโณ (แจ่มจรัส). (2565). กระบวนการพัฒนาปัญญาตามหลักภูมิธรรม. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
- ภัสสร มณฑนาธรรม. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยหลักนาถนธรรม
10. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 5(4), หน้า 198-210.
- Borek Jennifer. (2003). *Inclusion and the Multiple Intelligences: Creating a Student-Centered*. Curriculum The Quaterly.
- Gardner, H. (1999). *Intelligence Reframed: multiple intelligences for the 21th century*. New York: Basic Book.
- Gardner, H. (1993). *Multiple Intelligences: The Theory in Practice in Practice*. New York: Basic Book.
- Gardner, H. (2000). *The disciplined mind: Beyond facts and standardized tests, K-12 education that every child deserves*. New York: Penguin Putnam.
- Greenhawk, J. (1997). *Multiple Intelligences Meet Standards*. Educational Leadership, September.



การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการใช้สัมมาสติ: พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) Insight Meditation Practice through the Utilization of the Right Mindfulness: Phra DhammadhirarājāMahāmuni (Chodok Yānasiddhi)

¹พระวรพนธ์ วรธมโม ²พระเจริญ วฑฒโน ³นฤมล จิวัฒนาสุข

¹Phra woraponte varadhammo ²Phra charoen Vaddhano ³ Narumon Jiwattanasuk

¹²³ธรรมสถานมูลนิธิพุทธะมหาเมตตา

¹²³Buddhamahametta Foundation

¹Corresponding author, E-mail: vipassanathai2557@gmail.com

Received December 8, 2023; Revised December 15, 2023; Accepted: December 18, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการใช้สัมมาสติของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) ด้วยการศึกษาจากเอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า กรรมฐานคือการฝึกอบรมจิต มี 2 อย่าง คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) นั้น เป็นการสอนกรรมฐานผ่านสัมมาสติที่เป็นหลักการสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระไตรปิฎก เป็นสัมมาสติที่เป็นองค์มรรค คือสติปัญญานั้นเอง เป็นหัวใจของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีการประยุกต์หลักการหายใจกับอริยาบถต่างๆ มาเป็นวิธีการปฏิบัติตามแนวสติปัญญา 4 ที่มีคำบริกรรมว่า หนอ ตามเสมอ
คำสำคัญ: การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน; สัมมาสติ; พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ)

Abstract

The purpose of this article is made to study Vipassana meditation practice through the utilization of the right mindfulness of Phra Dhammadhirarajamahamuni (Chodok Yānasiddhi), where documents and research works were studied. The results of the study were found that meditation is the training of the mind whereby two types are mentioned: tranquility development and Insight development. The practice of Vipassana meditation done by Phra DhammadhirarājāMahāmuni (Chodok Yānasiddhi) refers to a teaching of meditation done through the utilization of the right mindfulness regarded as the most important method by which it is consistent with the Buddha's teachings in the Tipiṭaka. It is mindfulness that is the element of



the Eightfold Path, that is, Foundation Mindfulness, which is the heart of Vipassana meditation practice where its principles of breathing are applied to various postures. It is the method of practice that always needs recitation of "nor" while practicing it.

Keyword: Insight Meditation Practice; Right Mindfulness;

Phra Dhammadhirarajamahamuni (Chodok Yānasiddhi)

บทนำ

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะคำสอนที่เป็นเหตุผลเพื่อให้พ้นทุกข์และออกจากทุกข์ได้ โดยเน้นความสำคัญของการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากอาสวะกิเลส มีเป้าหมายสูงสุด คือ การบรรลุธรรม เข้าสู่นิพพาน ในวิธีการบรรลุธรรมนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ในวิมุตตายนสูตรว่า มี 5 ประการ ดังนี้ 1. ได้ฟังธรรม และเข้าใจธรรม เข้าใจธรรมในธรรมนั้น ตามที่พระศาสดาหรือเพื่อนสหธรรมิกได้แสดงธรรมไว้ 2. ได้แสดงธรรมเท่าที่ได้ฟัง ได้ศึกษาเล่าเรียนมา และเข้าใจธรรม เข้าใจธรรม ในธรรมที่ตนแสดง 3. ได้สาธยายธรรมเท่าที่ได้ฟัง ได้ศึกษาเล่าเรียนมา และเข้าใจธรรม เข้าใจธรรม ในธรรมที่ตนสาธยาย 4. ใคร่ครวญธรรมเท่าที่ได้ฟัง ได้ศึกษาเล่าเรียนมาด้วยใจ และเข้าใจธรรม เข้าใจธรรมในธรรมนั้น ตามที่ตรัสตรองใคร่ครวญ 5. ได้เจริญวิปัสสนา ทำไว้ในใจด้วยดี ทรงไว้ด้วยดี แท่งตลอดด้วยดีด้วยปัญญา และเข้าใจธรรม เข้าใจธรรม ในธรรมนั้น (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 20 หน้า 34, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากข้อ 5 จะเห็นได้ว่า การเจริญวิปัสสนามีความสำคัญ นอกจากจะเป็นวิธีการหนึ่งในเหตุแห่ง การบรรลุธรรมแล้ว พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสสรรเสริญการปฏิบัติวิปัสสนาเป็นอย่างมาก ดังพุทธพจน์ว่า “ผู้ใดที่มีความรักในเรา ผู้นั้นพึงเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เช่นเดียวกับดิสสะนี้เถิด เพราะ (ถึงแม้ว่า)คนทั้งหลายทำการบูชาด้วยของหอมและมาลา เป็นต้น ก็ยังไม่เชื่อว่าได้บูชาเราอย่างแท้จริง ส่วนหมู่ชนผู้ปฏิบัติอันสมควรแก่ธรรม คือ เจริญกรรมฐานสมควรแก่มรรคผล นิพพาน จึงเชื่อว่าได้บูชาเราอย่างแท้จริง ดังนี้” (อรรถกถาพระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 8 หน้า 54, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) จากพุทธพจน์จะเห็นได้ชัดเจนถึงความสำคัญของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ อยู่ในความดูแลของมหาเถรสมาคม ที่ได้ระบุถึงวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานว่า ให้เป็นไปเพื่อการส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานสำหรับสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ “จัดการฝึกอบรมการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตร และ ต้องไม่ดำเนินการสอนสมณะวิปัสสนากรรมฐาน ให้วิปริตผิดไปจากหลักพระบาลี” (มหาเถรสมาคม, 2558) ข้อความที่ว่า “ต้องไม่ดำเนินการสอนสมณะวิปัสสนากรรมฐานให้วิปริตผิดไปจากหลักพระบาลี” นั้น หมายความว่าให้ดำเนินการสอน และหลักปฏิบัติตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตรนั่นเอง เป็นหลักปฏิบัติที่นับได้ว่าเป็นได้ตั้งแต่พื้นฐานจนถึงจุดมุ่งหมายสูงสุด สติปัฏฐานเป็นทางไปอันเอก เป็นทางบริสุทธิ์หมดจด เป็นหนทางที่ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในตนเอง สามารถเอาชนะ ลดละกิเลส อาสวะทั้งหลายให้หมดสิ้น รู้เท่าทันสิ่งที่มากระทบทาง หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ ตัดวงจรปฏิจจสมุปบาท รู้เท่าทันความจริงในพระไตรลักษณ์ ที่มีเพียง ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่อัตน



สติปัฏฐานเป็นที่ตั้งแห่งสัมมาสติจากมรรค 8 คือ การมีสติใน กาย เวทนา จิต ธรรม มีความสำคัญดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระสัทธรรมดำรงตั้งอยู่ไม่ได้นาน ก็เพราะบุคคลไม่เจริญสติปัฏฐาน 4 ประการ พระสัทธรรมจึงตั้งอยู่ไม่นาน พระสัทธรรมจะดำรงตั้งอยู่ได้ชั่วกาลนาน ตราบเท่าที่ยังมีบุคคลเจริญสติปัฏฐาน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 391 หน้า 249-250, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในสติปัฏฐาน ประดิษฐานลงในสุวรรณภูมิโดยการนำของพระโสมพะณและพระอุตตระเถระ มีหลักฐานที่เชื่อถือได้ว่ามีกุลบุตรและกุลธิดาเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาจำนวนมาก และบางกลุ่มขอบวชเป็นพระภิกษุ พระเถระได้สอนวิปัสสนากรรมฐานแก่ภิกษุใหม่เหล่านั้น ให้ตั้งสติมั่นในฐานทั้ง 4 คือ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา ธรรมานุปัสสนา จนภิกษุเหล่านั้นได้บรรลุมรรคผลเป็นพระอริยบุคคล ตามบุรพพาสนาบารมีของตนโดยลำดับ และเป็นผู้สืบสานการปฏิบัติต่อกันมา (พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร), 2543) ดังนั้นการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวมหาสติปัฏฐานสูตรจึงมีความเจริญรุ่งเรืองสืบเนื่องต่อมาตามลำดับ จนถึงสมัยพระโสณมหาเถระ (มหาสีสะยาตอว์) ได้นำไปเผยแผ่ยังสหภาพเมียนมาร์ และก่อตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนา ศาสนิกค้ำ ที่นครย่างกุ้ง

ต่อมาในยุครัตนโกสินทร์ตอนกลาง พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) ได้ไปเรียนวิปัสสนากรรมฐานจากสหภาพเมียนมาร์ เป็นลูกศิษย์ของพระโสณมหาเถระ (มหาสี สะยาตอว์) และกลับมาก่อตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนาธรรมขึ้นที่คณะ 5 วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร มีการพัฒนาหลักสูตร การสอนตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตร ที่สืบเนื่องมาจากพระโสณมหาเถระ (มหาสี สะยาตอว์) (ธนิต อยู่โพธิ์, 2540). พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) มองเห็นความสำคัญของสัมมาสติที่เปรียบประดุจหางเสือเรือ ที่ช่วยให้ถึงจุดหมายปลายทางโดยทำงานร่วมกับสมาธิ และปัญญา และนำไปสู่การบรรลุมรรคผล สัมมาสติเป็นการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 ที่เป็นหลักโลกุตตระ ที่จะช่วยให้ปัจเจกบุคคลสามารถพัฒนาจิต พัฒนาค้น ลดละกิเลสได้ตามลำดับขั้น

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) เป็นผู้บัญญัติคำว่า หนอ ขึ้นมาใช้เป็นคนแรก โดยมีการประยุกต์หลักการหายใจกับอริยาบถต่างๆ มาเป็นวิธีการปฏิบัติ ที่มีคาบบริกรรมว่า หนอ ตามเสมอ เช่น พองหนอ ยุบหนอ ยืนหนอ นั่งหนอ เป็นต้น จนเป็นที่เรียกกันทั่วไปว่าสายพอง-ยุบ โดยการประยุกต์ใช้ คำว่า พองหนอ-ยุบหนอ แปรจากคำว่า พองแด เป้งแด ที่เป็นภาษาเมียนมาร์ ด้วยศรัทธาในพระอาจารย์ที่เป็นชาวเมียนมาร์ มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเอกลักษณ์ด้วยการบริกรรม คำว่า หนอ ในการติดตามจิตที่เป็นปัจจุบัน ในลักษณะที่เป็นจิตเจตสิก ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น และเข้ากับบริบทในวัฒนธรรมการใช้ภาษาของคนไทย โดยการบูรณาการสภาวะธรรมกับอริยาบถต่างๆ และหลักการหายใจที่เป็นการเคลื่อนไหวของธาตุลมในกาย มีผู้สนใจเข้ารับการอบรมวิปัสสนากรรมฐานเป็นจำนวนมาก เป็นที่ยอมรับนับถือของมวลชนมากมาย ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศทั่วโลก

จากข้อมูลดังกล่าวจะพบว่ารูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) ที่ปรับเปลี่ยนและพัฒนา จากคัมภีร์สู่รูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยมากยิ่งขึ้น มีการปฏิบัติให้เป็นไปในแนวของสัมมาสติ คือการมีสติกำหนดระลึกอยู่เป็นนิจว่า กำลังทำอะไรอยู่ กำหนดรู้สภาวะที่เกิดขึ้นจริงในขณะปัจจุบัน ในสภาวะทั้ง 4 คือ การกำหนดระลึกอยู่ในกาย เวทนา จิต ธรรม



รูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นกิจสำคัญในพระพุทธศาสนา เป็นการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากอวิชชาและกิเลส จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน เป็นความจริงที่เป็นปรมัตถ์ที่จะได้จากการปฏิบัติกรรมฐาน “บุคคลไม่อาจบรรลุธรรมได้โดยการนั่งมองท้องฟ้าโดยการคิดคำนึง โดยการอ่านพระไตรปิฎก หรือ ปรารภนาเองว่าสภาวะธรรมเกิดขึ้นในใจ” (พระบัณฑิตาภิวงศ์, 2549) แต่แท้จริงแล้วมีองค์ธรรมหลายประการที่เป็นเหตุปัจจัยแห่งการบรรลุธรรม และองค์หนึ่งที่สำคัญมากคือ วิปัสสนากรรมฐาน

1.1 ลักษณะของกรรมฐาน ในพระพุทธศาสนากล่าวว่าการงานที่เป็นเหตุแห่งการบรรลุคุณวิเศษชื่อว่า กรรมฐาน คือการอบรมจิตใจให้สงบจากนิวรณ์ธรรม คือ ตัณหา ความคิดมุงร้าย ความเกียจคร้าน ความโกรธ ไม่สบายใจ และระแวงสงสัย จิตที่สงบจากนิวรณ์ธรรมทั้งหลาย จะเข้าถึงสภาวะแห่งปัญญาได้ไม่ยากนัก ซึ่งกรรมฐานเป็นที่ตั้งแห่งการงาน หรือ การบำเพ็ญเพียรภาวนาในการปฏิบัติกรรมฐาน ศีล สมาธิ ปัญญา ที่ยังไม่เคยเกิดให้เกิดขึ้น และที่เคยเกิดแล้วให้เจริญยิ่งขึ้น กรรมฐานได้แก่สิ่งที่เพียรทำเป็นอุปการะแห่งการบำเพ็ญเพียรในภาวนาเพื่อให้การภาวนาสำเร็จได้ ในส่วนของพระอภิธรรม กรรมฐานมีความสัมพันธ์กับสภาพธรรม 2 อย่าง คือ อารมณ์และภาวนาวิธี ในด้านอารมณ์ระบุนัยความหมายว่า ชื่อว่า กรรมฐาน เพราะอาศัยความเพียรพยายามเพ่งพิจารณาอารมณ์อย่างใด อย่างหนึ่ง ช่วยให้จิตเกิดสมาธิตั้งมั่นได้ คำสำคัญที่มักใช้กัน คือ กำหนดกรรมฐาน เพ่งกรรมฐาน พิจารณากรรมฐาน เป็นต้น ในด้านภาวนาวิธี ชื่อว่ากรรมฐานหมายถึงวิธีการเพื่อให้การภาวนาดำเนินไปอย่างถูกต้อง (ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์, 2530) อีกทั้งกรรมฐานยังเป็นอุปการะในการฝึกอบรมจิต จิตจะได้มีงานทำ ไม่เที่ยวเตร่ลัดเลาะไปอย่างไร้จุดหมาย ตามความหมายแปลว่า ที่ตั้งแห่งการงาน หรือที่ที่ให้จิตทำงานหรือสิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์ในการเจริญภาวนา หรือเป็นอุปการะในการฝึกอบรมจิต จิตจะได้มีงานทำ ไม่เที่ยวเตร่ลัดเลาะไปอย่างไร้จุดหมาย กรรมฐานจึงเป็นอุบายทางใจที่มีวิธีฝึก 2 อย่าง ได้แก่ สมถกรรมฐาน เป็นการฝึกอบรมจิตไว้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความสงบ จนตั้งมั่นเป็นสมาธิในระดับต่างๆ จุดมุ่งหมายของสมถะ หมายเอาสมาธิขั้นสูงจนเกิดฌาน เป็นต้น ส่วนการพิจารณาสังขารให้เกิดความเห็นแจ้ง รู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามสภาวะที่เป็นจริง สามารถถอนความหลงผิด รู้ผิด และยึดติดในสิ่งทั้งหลายได้ตามลำดับของญาณปัญญา เรียกว่า วิปัสสนากรรมฐาน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2564) สรุปความว่า กรรมฐาน คือ การฝึกอบรมจิตให้ห่างไกลจากความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ความโกรธ การเบียดเบียน กรรมฐานมี 2 อย่าง คือ สมถกรรมฐาน เป็นการฝึกอบรมจิตไว้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความสงบ จนตั้งมั่นเป็นสมาธิในระดับต่างๆ ส่วนวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการพัฒนาปัญญา รู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามสภาวะที่เป็นจริง สามารถถอนความหลงผิด รู้ผิด และยึดติด ในสิ่งทั้งหลายได้ตามลำดับของปัญญา เป็นเหตุปัจจัยแห่งการบรรลุธรรม

1.2 กรรมฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกในสุกสสูตร “สุภมาณพได้ทูลถามพระพุทธเจ้าในเรื่องของผลของฐานะแห่งการงานหรือการปฏิบัติกิจในหน้าที่ระหว่างของคฤหัสถ์ที่มีการตระเตรียมมากมีกิจที่ต้องทำมากเป็นต้น กับบรรพชิตที่มีการตระเตรียมน้อยมีกิจที่ต้องทำน้อยเป็นต้น อย่างไหนจะมีผลมากกว่ากัน พระพุทธองค์ตรัสว่าฐานะแห่งการงานหรือการปฏิบัติกิจในหน้าที่ของคฤหัสถ์ หรือบรรพชิตก็ตาม เมื่อเหตุปัจจัยถึงพร้อมย่อมมีผลมาก แต่เมื่อเหตุปัจจัยไม่สมบูรณ์ย่อมมีผลน้อย ”

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 275 หน้า 77, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และมีการกล่าวไว้ในมหาสัทธาสูตร ทรงแสดงผลสรุปแห่งการปฏิบัติไว้ว่า ไม่ทรงพบหนทางใดใดแห่งการพ้นทุกข์ได้จริงเลยจากการปฏิบัติในแนวอื่นๆ “เรามีได้บรรลุญาณที่สละที่ประเสริฐอันสามารถพิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์แม้ด้วยปฏิปทานั้น และด้วยการทรมานตนที่ทำได้นั้นเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเหตุที่ยังมิได้บรรลุปัญญาอันประเสริฐนี้ ซึ่งเราบรรลุแล้ว เป็นเครื่องนำออก นำสัตว์ออกไปจากทุกข์เพื่อความสิ้นทุกข์ โดยชอบสำหรับบุคคลผู้ปฏิบัติตามธรรมนั้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 12 ข้อ 159 หน้า 162, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากพระสูตรสามารถพิจารณาได้ว่า ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาปรากฏหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของการปฏิบัติกรรมฐานในสมัยก่อนแต่ไม่ใช่วิปัสสนากรรมฐาน คัมภีร์อรรถกถา ให้คำจำกัดความของกรรมฐานแคบเข้าโดยใช้หมายถึงการอบรมจิตเพื่อให้เกิดสมาธิและปัญญาอย่างเดียว แบ่งเป็น 2 อย่างคือ สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ความหมายของคำว่ากรรมฐานตามแนวอรรถกถาตรงกับ ความหมายของพระบาลีเดิม ที่ใช้ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง ในบางแห่งใช้คำว่า วิชชาภาคิยธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 32 ข้อ 32 หน้า 60, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หมายถึงธรรมอันเป็นส่วนแห่งการรู้แจ้งสภาวะธรรมตามเป็นจริง โดยแบ่งออกเป็นสมถะและวิปัสสนา และยังปรากฏในปทีโปปมสูตร กล่าวถึงกรรมฐาน คือ อานาปานสติ ดังนี้ “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อก่อนเราเป็นโฬธสัตว์ ยังไม่ได้ตรัสรู้ โดยมากก็อยู่ด้วยวิหารธรรม (ธรรมเป็นเครื่องอยู่) นี้ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ กายก็ไม่ลำบาก จักขุก็ไม่ลำบาก และจิตของเราก็หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลายเพราะไม่ถือมั่น ... เพราะเหตุนี้ หากภิกษุในธรรมวินัยนี้พึงหวังว่า ‘แม้กายของเราไม่พึงลำบาก จักขุของเรา ... และจิตของเรา พึงหลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น’ ก็พึงมนสิการอานาปานสติสมาธิ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 984 หน้า 461, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ส่วนคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้แสดงจุดมุ่งหมายของ สมาธิหลายประการคือ 1. เพื่อความอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน 2. เพื่อเป็นบาทฐานแห่งเป็นการอาศัยสมาธิ เพื่อการเจริญวิปัสสนา 3. เพื่อเป็นปทัฏฐานหรือบาทแห่งอภิญญา -เพื่อเป็นเหตุให้เกิดในภพภูมิที่สูงขึ้น ในข้อนี้ยังผู้ปฏิบัติสามารถอบรมจิตของตนได้ถึงขั้นสูงมากเท่าใด ในภพหน้าจะได้ไปเกิดในภพภูมิที่สูงตามไปด้วย แล้วจึงจะได้รับผลพลอยได้คือความสามารถพิเศษซึ่งเรียกว่าอภิญญา 5 (พระพุทธโฆสะจารย์, 2548)

1.3 กรรมฐานจากแนวคิดของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ความหมายที่นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้อธิบายไว้มีดังนี้

พระบัณฑิตาภังค์ กล่าวถึงความหมายว่ามีมาในมูลฎีกาว่า การงานอันเป็นการเจริญในการบรรลุคุณพิเศษ ชื่อว่ากรรมฐาน (พระบัณฑิตาภังค์, 2549)

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ได้กล่าวถึงความหมายของกรรมฐานไว้ว่า แปลว่า ตั้งกรรม กรรมก็คือกรรม ฐานที่อ่านเป็นภาษาไทยว่า ฐาน ก็แปลว่าตั้ง รวมกันเป็นกรรมฐานก็แปลว่าตั้งกรรม และคำว่า ตั้ง ถ้ามุ่งถึงที่ตั้งก็แปลว่าที่ตั้ง ถ้ามุ่งถึงกิจที่กระทำก็แปลว่า การตั้ง จึงแปลว่าที่ตั้งกรรมก็ได้ การตั้งกรรมก็ได้ และคำว่ากรรมนั้นจะแปลว่างานก็ได้ เมื่อแปลว่า การงาน ก็แปลรวมกันว่า ตั้งการงานหรือที่ตั้งการงานหรือการตั้งการงาน ทางพระพุทธศาสนาก็ได้นำเอาคำดังกล่าวนี้มาใช้ในการปฏิบัติทำสมาธิและปัญญาว่า กรรมฐาน (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆ ปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2551)



พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่อจรัญ ฐิตธมฺโม) กล่าวว่า กรรมฐาน แปลว่า หน้าที่การงาน ที่เปลี่ยนสภาพชีวิต ต้องทำงาน ต้องอยู่ด้วยงาน อยู่ด้วยจิต ต่อชีวิต ต่อการงานและหน้าที่ การปฏิบัติ กรรมฐานนี้เป็นเรื่องจำเป็น (พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), 2554)

พระภาวนาเขมคุณ (สุรศักดิ์ เขมรสี) กล่าวว่า การเจริญวิปัสสนากรรมฐานมีเป้าหมายคือ ความดับทุกข์ให้บรรลุมรรคผลนิพพาน หรือถึงความดับทุกข์ ทางเดินของวิปัสสนา คือ รูปนาม ต้องเดินไปตามรูปนามที่กำลังปรากฏ ตัวเดินทางก็คือสติสัมปชัญญะ รูปนามเป็นทางเดิน สติไประลึกรู้ที่ รูปนาม สัมปชัญญะ พิจารณาที่รูปนาม จึงจะเป็นวิปัสสนา ถ้าไปดูลักษณะอื่นที่ไม่ใช่รูปนาม ก็ไม่ใช่การเจริญวิปัสสนา กรรมฐาน (พระภาวนาเขมคุณ (สุรศักดิ์ เขมรสี), 2543)

พระบุญจันทร์ คุตตจิตโต (จิมพละ) วิจัย เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสอนกรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยเน้นคำสอนเรื่องกรรมของพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม)” ผลการวิจัยพบว่า กรรมฐานเป็นหัวใจของคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง และทรงสั่งสอนพุทธบริษัทตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ เพื่อให้พุทธบริษัทผู้ยังเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ ควรเห็น การสอนกรรมฐานจึงถือเป็นหน้าที่หลักของพุทธสาวกผู้สืบทอดศาสนธรรม คำสอน ในสมัยพุทธกาล การปฏิบัติกรรมฐานเป็นการศึกษาจากพุทธสำนัก หรือ สำนักของพระเถระ ที่มีชื่อเสียง (พระบุญจันทร์ คุตตจิตโต (จิมพละ), 2562)

จิณฐตา ฐิตวัฒน์ วิจัย เรื่อง “วิเคราะห์กรรมฐานในอปปมาทวรรคและจิตตวรรค”. ผลการวิจัยพบว่า อปปมาทวรรคเป็นการสอนกรรมฐานผ่านความไม่ประมาทผ่านหลักเมตตาพรหมวิหาร อาโลกสิณ เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน หลักไตรลักษณ์ การบำเพ็ญสมณธรรม วิธีการละสังโยชน์ เป็นการสอนวิปัสสนาโดยมีสมณะเป็นบาทฐาน จิตตวรรคเป็นการกำหนดจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานกำหนดอาการของจิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์ ใช้ปัญญาในการควบคุมรักษากิจ เป็นการสอนกรรมฐานผ่านการรักษากิจให้อยู่ในอารมณ์กรรมฐาน อปปมาทวรรคและจิตตวรรคเป็นการสอนสติปัฏฐาน 4 (จิณฐตา ฐิตวัฒน์, 2565)

สรุป กรรมฐานเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคง และห่างไกลจากกิเลส โดยมีจุดมุ่งหมายทางด้านจิตใจเป็นหลัก

รูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ)

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ) นั้น เป็นการปฏิบัติตามหลักมหาสติปัฏฐาน 4 ที่มีหลักการสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการมีสัมมาสติ ซึ่งจะพัฒนาได้ด้วยการกำหนดรู้รูปนามในปัจจุบันขณะอย่างต่อเนื่อง ด้วยการบริกรรมคำว่า หนอ ในทุกอิริยาบถ มีคุณค่าในการแก้ปัญหาสังคมได้โดยตรงและถูกต้องตามเป้าหมาย การแก้ไขปัญหาต้องเน้นให้ตรงจุด คือการตัดอุปาทานขั้น 5 เป็นการสอนให้ระลึกถึงสภาวะปัจจุบันที่ปรากฏชัดในแต่ละขณะ ไม่ให้บุคคลประพฤติดนเป็นผู้น้อมมาคือสอนเรื่องสติ ให้รู้เท่าทันกฎของอนิจจัง ทุกขัง และ อนัตตา รู้ทันความเปลี่ยนแปลงของโลกและสิ่งแวดล้อมรอบตนเอง ควบคุมรักษาสภาพจิตให้อยู่ในภาวะที่ต้องการ โดยตรวจตรากระบวนการรับรู้และกระแสความคิด ที่เป็นทางเดินสู่พระนิพพาน ดังต่อไปนี้

1. การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวคิดสัมมาสติ

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) จะเน้นถึงความสำคัญของสัมมาสติเป็นอย่างมาก ท่านมักกล่าวเสมอว่า “ถ้าหากปราศจากสัมมาสติแล้ว การบรรลุมรรคญาณก็จะเป็นไปไม่ได้เลย” นอกจากนั้นท่านยังมีความเห็นว่าในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรไม่ได้กล่าวถึงสัมมาสติโดยละเอียดทั้งๆ ที่เป็นหลักธรรมสำคัญจึงอาจทำให้คนไม่เข้าใจและมองข้ามไปเพราะในการบรรลุมรรคญาณนั้น ถ้าคนไม่เข้าใจสัมมาสติอย่างถ่องแท้แล้วนั้น จะเจริญสัมมาสติไม่ได้เลย (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), 2548). สัมมาสติ เป็นสติที่นำไปดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ประกอบด้วยความรู้สึกรู้ตัว หรือสัมปชัญญะ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) นำมาเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทุกครั้งจะต้องใช้สัมมาสติเพื่อเป็นเครื่องระลึกรู้ ในรูปนาม อันประกอบด้วยความรู้สึกรู้ และความเพียรทั้งกายและใจ ทำให้การกำหนดรู้รูปนามต่อเนื่องไม่ขาดช่วง เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาร่วมกันกับความเพียรเพิกเลส สติที่กำหนดต่อเนื่องทำให้เกิดสมาธิ และนำไปสู่การเกิดปัญญา หยั่งเห็นลักษณะพิเศษของสภาวะธรรมแต่ละอย่างว่าเป็นเพียงรูปนาม ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา และมีสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), 2538) โดยมีรายละเอียดคำอธิบายดังนี้

1.1 บทบาทสำคัญของสัมมาสติ มีพุทธพจน์ในคัมภีร์อภิธรรมกถาวว่า “สัมมาสติเป็นโณนสติ คือการคอยระลึกถึงอยู่เนืองๆ การหวนระลึก สติ คือภาวะที่ระลึกได้ ภาวะที่ทรงจำไว้ ภาวะที่ไม่เลือนหาย ภาวะที่ไม่ลืม สติ คือสติที่เป็นอินทรีย์ สติที่เป็นพละ สัมมาสติ สติสัมโพชฌงค์ สติเป็นท้องคัมมรค นับเนื่องเป็นมรรค นี้เรียกว่า สัมมาสติ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 35 ข้อ 182 หน้า 140, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สติเป็นองค์ธรรมที่มีประโยชน์มากในทุกกรณี โดยมีพุทธพจน์ว่า สติจำปรารภณา (ใช้ประโยชน์ได้) ในที่ทั้งปวง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 572 หน้า 158, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในพุทธธรรมวิเคราะห์ความสำคัญของสติ ว่า ความสำคัญของสติ คือ สติจำปรารภณาในที่ทั้งปวง (คือต้องนำมาใช้) ในกรณีทั้งปวง และเปรียบสติเหมือนเกลือ ที่ต้องใช้ในกับข้าวทุกอย่าง เป็นทั้งตัวการเหนียวรั้งปรามจิต และหนุนประคองจิตตามควรแก่กรณี เมื่อนำลักษณะการทำหน้าที่ของสติที่กล่าวแล้วนั้นมาพิจารณาประกอบ จะมองเห็นประโยชน์ที่มุ่งหมายของการปฏิบัติฝึกฝน ในเรื่องสติดังนี้คือ ควบคุมรักษาสภาพจิตให้อยู่ในภาวะที่ต้องการ โดยตรวจตรากระบวนการรับรู้ และกระแสดความคิด เลือกรับสิ่งที่ต้องการ กันออกไปซึ่งสิ่งที่ไม่ต้องการ ตรึงกระแสดความคิดให้นิ่งเข้าที่ และทำให้จิตเป็นสมาธิได้ง่าย ทำให้ร่างกายและจิตใจ อยู่ในสภาพที่เรียกได้ว่าเป็นตัวของตัวเอง เพราะมีความโปร่งเบา ผ่อนคลาย เป็นสุขโดยสภาพของมันเอง พร้อมทั้งจะเผชิญความเป็นไปต่างๆ และจัดการกับสิ่งทั้งหลายในโลกอย่างได้ผลดี ในภาวะจิตที่เป็นสมาธิ อาจใช้สติเหนียวนำกระบวนการรับรู้ และกระแสดความคิด ทำขอบเขตการรับรู้และความคิดให้ขยายออกไปโดยมิติต่างๆ หรือให้เป็นไปต่างๆ ได้ โดยการยึด หรือจับเอาอารมณ์ที่ เป็นวัตถุแห่งการพิจารณา วางไว้ต่อหน้า จึงทำให้การพิจารณาสืบค้นด้วยปัญญา ดำเนินไปได้ชัดเจนเต็มที่ เป็นฐานในการสร้างเสริมปัญญาให้บริสุทธิ์ อิสระ ไม่เก้อกกกลัวหรือเป็นไปด้วยอำนาจตันหาอุปาทาน และร่วมกับสัมปชัญญะ ทำให้พฤติกรรมเหล่านั้นเป็นไปด้วยปัญญา หรือเหตุผลบริสุทธิ์ล้วนๆ ฉะนั้น สัมมาสตินับได้ว่าเป็นจุดหมายขั้นสูง จะเข้าถึงได้ด้วยวิธีปฏิบัติที่กำหนดไว้เป็นพิเศษ ซึ่งตามคำจำกัดความในข้อสัมมาสตินี้ ก็ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต.), 2564)



1.2 สติปัฏฐานในฐานะสัมมาสติ สติปัฏฐาน แปลว่า ที่ตั้งของสติบ้าง การที่สติเข้าไปตั้งอยู่ คือมีสติกำกับอยู่ ฯลฯ ว่าโดยหลักการก็คือ การใช้สติ หรือวิธีปฏิบัติเพื่อใช้สติให้บังเกิดผลดีที่สุด ดังพุทธพจน์ในมหาสติปัฏฐานสูตรว่า “หนทางนี้เป็นที่ไปอันเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงความโศก และปริเหวะ เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโหมหนัส เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง เพื่อให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน หนทางนี้คือสติปัฏฐาน 4 ประการ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 372 หน้า 301, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การปฏิบัติในสติปัฏฐานนี้ เป็นวิธีปฏิบัติธรรมที่นิยมกันมาก และยกย่องนับถือกันอย่างสูง ถือว่ามีพร้อมทั้งสมณะและวิปัสสนาในตัว ผู้ปฏิบัติอาจเจริญสมณะจนได้ฉาน อย่างที่จะกล่าวถึงในเรื่องสัมมาสมาธิอันเป็นองค์มรรคข้อที่ 8 ก่อนแล้ว จึงเจริญวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐานไปจนถึงที่สุดก็ได้ หรือจะอาศัยสมาธิ เพียงขั้นต้นๆ เท่าที่จำเป็นมาประกอบ เจริญวิปัสสนาเป็นตัวนำตามแนวสติปัฏฐานนี้ ไปจนถึงที่สุดก็ได้นั่นเอง ดังมีพุทธพจน์กล่าวว่า “ภิกษุทั้งหลาย สัมมาสติเป็นไฉน นี้เรียกว่าสัมมาสติ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

พิจารณาเห็นกายในกาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชมาและโทมนัสในโลกเสียได้ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชมาและโทมนัสในโลกได้ พิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชมาและโทมนัสในโลกเสียได้ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชมาและโทมนัสในโลกเสียได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 299 หน้า 349, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. หลักการเบื้องต้นในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ) นั้น สัมมาสติมีบทบาทสำคัญ ด้วยการกำหนดรู้รูปนามในปัจจุบันขณะอย่างต่อเนื่อง ด้วยการบริกรรมคำว่า หนอ ในทุกอิริยาบถ ซึ่งท่านได้บัญญัติใช้ก่อนและสอนศิษยานุศิษย์ สืบต่อมา ความจริงในภาษาพม่าใช้คำว่า “พองแด เปงแด” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “พองอยู่ ยุบอยู่” เพราะภาษาพม่านั้นใช้คำประกอบกิริยาคุณพากย์เหมือนภาษาบาลี จึงใช้คำว่า แด (อยู่) ควบคู่ไปกับคำว่า พอง และเปง ดังนั้นคำบริกรรมจึงมี 2 คำว่า พองแด เปงแด (พองอยู่ ยุบอยู่) และท่านเจ้าคุณโชดก ได้บัญญัติใช้คำว่า “หนอ” เข้ามาแทนในการบริกรรมเบื้องต้น เพราะมีความตั้งใจที่จะเน้นประโยชน์ของคำบริกรรมโดยนัยที่เป็นการทำให้จิตใจจดจ่อมากขึ้น เป็นการตามรู้เพิ่มความเพียรในจิตใจให้จดจ่อต่อเนื่อง ไม่ใช่การ ตามรู้เพียงผิวเผิน (พระคันธสาราภิวังศ์ (แปล). วิปัสสนานัย ภาค 1, 2552)

ก. ความสำคัญของคำว่า หนอ คำว่า หนอ ที่มีความเป็นมาดังที่พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ) ได้อธิบายในการบรรยายที่คณะ 5 วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ มีใจความสำคัญดังนี้

- 1) การเทศน์ของพระพุทธเจ้าใช้คำว่า วต ที่แปลว่า หนอ เช่น อจิริ วต ย โกาโย เป็นต้น
- 2) คำว่า หนอ นั้นเป็นภาษาไทย แปลจากคำบาลีว่า วต มีความสำคัญที่พระพุทธเจ้าได้ใช้เป็นคำตรัสในการเทศน์เป็นครั้งแรกในโลกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน โดยมีใจความย่อว่า อญญาสิ วต โภ โกณทณฺเฑติ แปลว่า อัญญาโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ

- 3) วต เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งท่านกล่าวว่า มีความหมายหลายประการ เช่น หนอ ความสังเวชสลดใจ บันเทิง ถึงตรงนี้ เดียวนี้ ธรรม ฯลฯ ยกตัวอย่าง เช่น ธรรมที่ยังสัตว์ทั้งหลายให้พ้น



จากวิถีสงสารให้ถึงนิพพาน ซึ่งหมายถึงการพ้นจากกิเลสวัฏ กรรมวัฏ วิปากวัฏ ในด้านกิเลสวัฏ ได้แก่ สิ่งที่มาทวนใจให้เศร้าหมอง คือ โมหะ โทสะ โลภะ มานะ ทิฏฐิ

4) หนอ เป็นการเน้นสติให้ทันปัจจุบันเป็นตัวรู้ เป็นปัญญาที่รู้เท่าทันปัจจุบัน เป็นการเน้นสติให้ทันปัจจุบันเพื่อมิให้กิเลสเข้าได้เพราะเมื่อบริกรรมคำว่า หนอ จิตจะเป็นปัจจุบันอยู่ที่ตรงนั้น

5) ประโยชน์ของคำว่า หนอ ทำให้มีสติ ทันทีที่นี้และเดี๋ยวนี้ หนอมีคุณค่ามหาศาล เป็นอริยทรัพย์ กล่าวคือ (1) คั่นรูปกับนามให้แยกจากกัน อธิบายว่า พองกับยุบเป็นรูป หนอเป็นจิตรู้เป็นนาม (2) เพิ่มสมาธิให้มีกำลังแก่กล้า (3) เป็นการตั้งสติให้เป็นปัจจุบัน (4) การบริกรรมคำว่า หนอ เป็นการตั้งจิตไว้ไม่ให้เวิ้งเอย (5) หนอเป็นปัจจัยนำให้ถึงพระนิพพานได้ (6) เป็นพลังสร้างเสริมให้มีวิริยะและศรัทธาในพละ 5 ดังนั้นคำว่า หนอ จึง เป็นคำบริกรรมที่สำคัญต่อการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เป็นบัญญัติแสดงเนื้อความที่ปรากฏโดยปริยัติ สอนให้รู้ถึงสภาวะธรรมนั้นๆ ได้โดยชัดเจน ช่วยให้จิตจดจ่อมากขึ้นในการบริกรรมเบื้องต้น ในภายหลังเมื่อเจริญสติได้มากขึ้นก็ไม่จำเป็นต้องใช้คำบริกรรมอีกต่อไปเพราะในขณะนั้นจะสามารถตามรู้รูป นาม ได้ชัดเจน จนรู้เห็นความเกิดดับอย่างรวดเร็วของสภาวะธรรมที่กำลังกำหนดอยู่

ข. การประยุกต์หลักการหายใจและอริยาบถต่างๆ มาใช้ในการบริกรรม ในการตามรู้สภาวะพองยุบนี้ พระอาจารย์จัดว่าเป็นความฉลาดในธาตุ หรือธาตุกรรมฐาน รู้การปรากฏของรูปกับนามว่า มีวิญญาณธาตุเป็นมูลเหตุและเกิดพร้อมกัน (พระคัมภีร์สาราณวงศ์ (แปล). วิปัสสนานัย ภาค 1, 2552) การรู้เห็นธาตุด้วยวิปัสสนาญาณนั้นให้เข้าใจว่า กองรูป ยาววา หนาคืบ ที่มีใจครองนั้นว่างเปล่าไม่ใช่สัตว์บุคคล ในการตามรู้ลมหายใจเข้า-ออก ก็เช่นเดียวกันจากการมีสติหายใจเข้า และมีสติหายใจออก สภาวะที่เคลื่อนไหวปรากฏนั้นเป็นลักษณะของธาตุลมที่ทำหน้าที่อยู่ ผู้ที่ระลึกรู้ลมหายใจตามวิปัสสนานัย ย่อมรู้ชัดเพียง “กองลมที่เคลื่อนไหว” ไม่ใช่บุคคล ไม่มีตัวเรา หรือของเรา ไม่ผูกพันด้วยต้นเหตุทมิฬ และไม่ยึดมั่นสิ่งใดๆ ในโลก

วิเคราะห์การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยใช้สัมมาสติ

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ) เป็นพระมหาเถระที่เชี่ยวชาญแตกฉานในพระไตรปิฎก มีความทรงจำเป็นเลิศ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของท่าน มีสัมมาสติเป็นหลัก ที่เป็นอัตลักษณ์ด้วยการบริกรรมคำว่า หนอ ในทุกอริยาบถ ซึ่งท่านได้บัญญัติใช้เป็นคนแรก และสอนศิษยานุศิษย์สืบต่อมาเป็นการประยุกต์มาจากภาษาที่สหภาพเมียนมาร์ใช้ ซึ่งเป็นคำคู่ เป็นหลักภาษาในเมียนมาร์ เป็นคำคู่ เรียกว่าคำประกอบกิริยาคุณพากย์ พระธรรมธีรราชมหามุนี ได้บัญญัติใช้คำว่า หนอ เข้ามาแทนในการบริกรรมเบื้องต้น เพราะมีความตั้งใจที่จะเน้นประโยชน์ของคำบริกรรมโดยนัยที่เป็นการทำให้จิตจดจ่อมากขึ้น เป็นการตามรู้ เพิ่มความเพียรในจิตใจให้จดจ่อต่อเนื่องจากกระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นลักษณะของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานใน 2 รูปแบบ คือ

1. ลักษณะองค์ประกอบภายใน เป็นการใช้หลักสัมมาสติอันเป็นการใช้สติในองค์มรรคคือ มหาสติปัฏฐาน 4 นั่นเอง ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ด้วยนโยบายหลักคือการเจริญสติที่เป็นสัมมาสติแล้วเข้าใจ ทุกขสัจจะ ที่อยู่ภายในร่างกาย ยาววา หนาคืบ กว้างตอก และมีใจครองนี้ เมื่อบุคคลเจริญสติ ทำให้ระลึกรู้สภาวะธรรมอันมีเพียงรูปนามขันธ์ 5 ที่แปรเปลี่ยนเป็นนิมิตมีความทุกข์เป็นเบื้องหน้า และไม่ใช่ตัวตน การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยใช้สัมมาสติของพระ



ธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (โชดก ญาณสิทธิ) นั้นมีคุณค่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม จากการปฏิบัติที่ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาจิต ทำให้เป็นอิสระจากทุกข์ ละกิเลสได้ คลายความยึดมั่น ในตัวตน สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมได้ในระดับโลกิยธรรมและโลกุตตรธรรมจนสามารถเข้าสู่ มรรคผลนิพพานได้

การกำหนดรู้จิตและธรรม อันเป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการพิจารณาจิต ถ้าจิตคิดถึงบ้าน จิตออกไปนอกตัว ให้เอาสติกำหนดที่หัวใจ พร้อมกับภาวนาว่า คิดหนอ คิดหนอ จนกว่าจะหยุดคิด (ธนิต อนุโพธิ์, 2548) พุทธรวมๆ ว่าจิตรู้เพราะมีสัมผัส ขณะที่อยู่การนั้นมีธรรมอยู่ 5 อย่าง คือ ปัญญา วิตก วิริยะ สติ สมาธิ ในสติปัญญานยกมากล่าว 3 อย่าง คือ สติ ปัญญา วิริยะ ที่เรากำหนดอยู่ได้ เพราะมีความเพียร (วิริยะ) เกิดขึ้นสติเป็นตัวรู้ว่าขณะนี้กำลังทำอะไร ส่วนปัญญาเป็นตัวตัดสินสิ่งที่กำลังปรากฏอยู่ว่าเป็นรูปหรือนาม ส่วนธรรมอีก 2 อย่าง คือ วิตก และสมาธิ ไม่กล่าวถึงแต่ต้องร่วมด้วย เพราะปัญญาไม่สามารถพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยวิตกเป็นตัวเสนออารมณ์ให้ปัญญา คือ ทำงานพร้อมกัน แต่หน้าที่ต่างกัน พอง-ยุบ เป็นบัญญัติอารมณ์ แต่สืกลงไป คือ รูปธรรมและนามธรรม ซึ่งเป็นปรมาณ คิดว่าปฏิบัติโดยใช้พองหนอ-ยุบหนอ กับการกำหนดรูป-นาม สามารถปรับเข้ากันได้”

2. ลักษณะองค์ประกอบภายนอก การศึกษาทฤษฎีและเรื่องที่ควรรู้ก่อนลงมือปฏิบัติสามารถใช้ในชีวิตประจำวันด้วยการมีสติจดจ่อต่อเนื่องกับพองหนอ ยุบหนอ เพื่อรักษาจิตใจให้สงบ มีสุขภาพใจดี พยายามทำอยู่บ่อยๆ เท่าที่จะทำได้ อย่างน้อยเริ่มจากกำหนดพองหนอ ยุบหนอ ให้ติดต่อกัน เมื่อเราชำนาญแล้ว การกลับมาที่มีสติระลึกอยู่กับพองหนอ ยุบหนอ จะเป็นไปเองตามธรรมชาติ สิ่งที่ต้องฝึกในเบื้องต้นคือ ทำอย่างไรที่จะมีสติสัมปชัญญะกับการพองหนอ ยุบหนอ แต่ละครั้ง มีสติตามรู้ตามกำหนดได้ทัน ต้องเข้าใจว่าอาการที่มีสติสัมปชัญญะในการหายใจหนึ่งครั้งเป็นอย่างใด ให้พยายามรักษาความรู้สึกที่ดี หรือกุศลจิตเอาไว้ตลอดเวลาในทุกอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน เป็นการกำหนดรู้กายกับเวทนาที่ปรากฏต่อกายเป็นหลัก โดยจะพบได้จากการพิจารณาจากการรับรู้

เมื่อเวลาตาเห็นรูป ให้ตั้งสติไว้ที่ตา ภาวนาว่า เห็นหนอ เห็นหนอ เห็นหนอ

เวลาหูได้ยินเสียง ให้ตั้งสติไว้ที่หู ภาวนาว่า ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ

เวลาจมูกได้กลิ่น ให้ตั้งสติไว้ที่จมูก ภาวนาว่า กลิ่นหนอ กลิ่นหนอ กลิ่นหนอ

เวลาลิ้นได้รส ให้ตั้งสติไว้ที่ลิ้น ภาวนาว่า รสหนอ รสหนอ รสหนอ

เวลากายถูกต้องเย็น ร้อน อ่อน แข็งให้ตั้งสติไว้ตรงที่ถูกต้อง ภาวนาว่า ถูกหนอ ถูกหนอๆ ต่อไปให้เพิ่ม เพิ่มเดินจงกรมระยะที่ 2 - ระยะที่ 6 ตามลำดับ

ส่วนการนั่งนั้นเพื่อเป็นการฝึกสติ สมาธิ ปัญญา ให้แก่กล้า ให้เข้มแข็ง ให้เพิ่มถูกได้อีกถึง 6 แห่ง คือ พองหนอ - ยุบหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ (ถูกกันย้อยข้างขวา)

พองหนอ - ยุบหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ (ถูกกันย้อยข้างซ้าย)

พองหนอ - ยุบหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ (ถูกเข้าข้างขวา)

พองหนอ - ยุบหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ (ถูกตาตุ่มขวา)

พองหนอ - ยุบหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ (ถูกตาตุ่มซ้าย) (พระธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (โชดก ญาณสิทธิ), 2553)



ถ้าผู้ใดไม่ประมาท ผู้นั้นจะได้ผลดีโดยไม่นานเลยก็เห็นผล แต่ถ้าผู้ใดประมาทขาดการปฏิบัติติดต่อกัน ผู้นั้นจะได้ผลช้า อาจจะได้ผลเต็มที่ก็เป็นได้

เดินจงกรม ให้ยืนตัวตรง เอามือขวาวางไขว้ทับมือซ้ายก็ได้ วางไว้ตรงๆ ก็ได้ ไขว้หลังก็ได้ ตามแต่ถนัด ส่วนมากเอาไว้ข้างหน้า หอดสายตาไปประมาณ 4-5 ศอก ให้ลืมหายาหลับตา ให้สติจับอยู่ที่ร่างกาย ภาวนาว่า ยืนหนอๆ (3 หน)

-ยกเท้าขวา ให้สติจับอยู่ที่ส้นเท้าขวา เดินช้าๆ ภาวนาอยู่ในใจว่า “ขวา-ย่าง-หนอ” ขณะที่ใจนึกว่าขวา ต้องยกส้นเท้าขวาชขึ้นให้พร้อมกัน เท้าที่ยกกับใจนึกต้องให้ตรงกัน ขณะที่ ข่าง ต้องเคลื่อนเท้าไปอย่างช้าๆ ลากเสียงยาวแล้วหยุดนิดหนึ่ง ขณะที่ หนอ เท้าต้องลงถึงพื้นพร้อมกัน

-ยกเท้าซ้าย ให้สติจับอยู่ที่ส้นเท้าซ้าย ภาวนาในใจว่า “ซ้าย-ย่าง-หนอ” ให้ส้นเท้ากับปลายเท้าห่างกันประมาณสัก 2-3 นิ้ว เมื่อเดินสู่ระยะ ให้เอาเท้าเคียงกัน แล้วหยุดยืน ภาวนาในใจว่า “ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ” ว่าช้าๆ 3 ครั้ง ขณะนั้นให้สติอยู่ที่ร่างกาย แล้วกลับ

-เวลากลับ ยกปลายเท้าให้พ้นพื้น แล้วหมุนไปซ้ายๆ พร้อมกับภาวนาในใจว่า “กลับหนอ กลับหนอ กลับหนอ” ให้หมุนไปประมาณสัก 4-5 นิ้ว ส่วนเท้าซ้ายให้ยกขึ้นพ้นพื้นแล้วหมุนไปตามพร้อมกับภาวนาว่า กลับหนอ กลับหนอ ให้หมุนกลับไปยังนี้ประมาณ 3 หรือ 4 คู่ ก็จะพอดีกับความต้องการที่จะหยุดแล้วยืนตรงอยู่กับที่ภาวนาว่า ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ แล้วเดินจงกรมต่อไป เมื่อเดินพอสมควรแก่เวลาแล้ว ก็ให้นั่งติดต่อกันไปเลย จึงจะไม่ขาดระยะ สติ สมาธิ ปัญญา จึงจะแก่กล้าขึ้น (ธนิศ อยู่โพธิ์, 2548)

บทสรุป

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการใช้สัมมาสติของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) มีคุณค่าในการแก้ไขปัญหาสังคมได้โดยตรงและถูกต้องตามเป้าหมาย การที่สังคมจะสงบสุขได้นั้นเพราะปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมเป็นพื้นฐานของสังคม เป็นผู้มีคุณสมบัติที่ดี ปราศจากความลัทธิเล่ห์เหลี่ยมในพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์และความดีงาม เชื่อมมั่นในกฎแห่งกรรม มีการดำเนินชีวิตอย่างดีงามมีพื้นฐานจิตใจที่สำคัญ คือ มีเมตตา พร้อมทั้งจะสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อสังคมได้มากขึ้น มีสำนึกเบื้องต้นของความเป็นมนุษย์คือการมีศีลเป็นพื้นฐาน ไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่น มีจิตเมตตาด้วยกายและวาจาใจ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ จะปลูกฝังให้เกิดมีขึ้นได้ โดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการใช้สัมมาสติ ผลที่จะได้จากการฝึกวิปัสสนากรรมฐานนั้น พระพุทฺธโฆสจารย์ได้กล่าวเปรียบเทียบไว้ว่า ปัญญาที่เกิดขึ้นสามารถทำลายข่ายของกิเลสที่ครอบงำมานาน เปรียบประดุจสายฟ้าฟาดทำลายก้อนหิน ดุจไฟป่าลุกฮือขึ้นมาเผาป่า ดุจดวงอาทิตย์เปล่งรัศมีเจิดจ้าทำลายความมืด ผลที่ได้จากการปฏิบัตินั้น ละเมียดละไม ซาบซ่านไปด้วยความสุข สะอาด มีโอชะเป็นอมตสุขหวานชื่นยิ่งกว่าน้ำหวาน เปรียบประดุจน้ำผึ้ง

เอกสารอ้างอิง

จิณฺฐตา ฐิตวัฒน์. (2565). *วิเคราะห์กรรมฐานในอัมปมาทวรรคและจิตตวรรค*. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์. (2530). *กรรมฐานประจำวัน*. กรุงเทพมหานคร: พัฒนวิทย์การพิมพ์.



- ธนิต อยู่โพธิ์. (2548). *วิปัสสนาภิรมย์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระคันธสาราภังค์ (2552). (แปล). *วิปัสสนาญาณ ภาค ๑*. กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทย.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ). (2548). *วิปัสสนากรรมฐาน ภาค 1-2*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ). (2538). *วิปัสสนาภาวนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ). (2553). *วิธีสมาทานและวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน*. กรุงเทพมหานคร: วัดมหาธาตุฯ คณะ 5,
- พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม). (2554). *วิธีเจริญกรรมฐาน*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระบัณฑิตาภังค์. (2549). *รู้แจ้งในชาตินี้*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
- พระบุญจันทร์ คุตตจิตโต (จิมพละ). (2562). ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสอนกรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานโดยเน้นคำสอนเรื่องกรรมของพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม). *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 20(1), หน้า 98-102.
- พระพุทโธสาจารย์. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์).
- พระภาวนาเขมคุณ (สุศักดิ์ เขมรสี). (2543). *หลักการเจริญวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4*. กรุงเทพมหานคร: บุญศิริการพิมพ์จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). *อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาเถรสมาคม. (2558). *ระเบียบมหาเถรสมาคม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2566 จาก <http://www.onab.go.th>,
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2551). *การปฏิบัติกรรมฐาน*. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทโธสาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต.). (2564). *พุทธธรรมฉบับประชาชน*. ฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์ ครั้งที่ 24. พิมพ์ครบสามภาครวมในเล่มเดียว.